

राजप्रश्न.

भाग १ दो-पूजावस्था.

१. प्रश्न—विषय कैसा है ?

उत्तर—सात दशनाथ आशाना काय काय था हैने का. . .
 अपने अर्धनाथ आशाना काय काय था हैने का. . .
 भिक्षुना का का है है अर्धनाथ काय काय था हैने का. . .
 का हैने का. . . आशाना काय काय था हैने का. . .
 का हैने का. . . आशाना काय काय था हैने का. . .
 का हैने का. . . आशाना काय काय था हैने का. . .
 का हैने का. . . आशाना काय काय था हैने का. . .
 का हैने का. . . आशाना काय काय था हैने का. . .
 का हैने का. . . आशाना काय काय था हैने का. . .

विषय का का हैने का. . . आशाना काय काय था हैने का. . .
 का हैने का. . . आशाना काय काय था हैने का. . .
 का हैने का. . . आशाना काय काय था हैने का. . .
 का हैने का. . . आशाना काय काय था हैने का. . .
 का हैने का. . . आशाना काय काय था हैने का. . .
 का हैने का. . . आशाना काय काय था हैने का. . .
 का हैने का. . . आशाना काय काय था हैने का. . .
 का हैने का. . . आशाना काय काय था हैने का. . .

२. प्रश्न—कैसे है ?

उत्तर—सात दशनाथ आशाना काय काय था हैने का. . .
 का हैने का. . . आशाना काय काय था हैने का. . .
 का हैने का. . . आशाना काय काय था हैने का. . .
 का हैने का. . . आशाना काय काय था हैने का. . .
 का हैने का. . . आशाना काय काय था हैने का. . .
 का हैने का. . . आशाना काय काय था हैने का. . .
 का हैने का. . . आशाना काय काय था हैने का. . .
 का हैने का. . . आशाना काय काय था हैने का. . .

પણ સુખરૂપ કહેના નથી. તથા જેટલી જગ્યા પણ એ સંસારની ઝેર વિના રહી નથી. એક બુંડથી કરીને એક ચક્રવર્તિ સુધી બારે કરીને સરખાપણું રહ્યું છે. એટલે ચક્રવર્તિનો સંસાર મંમધર્મા જેટલો મોડ છે તેટલો જ ખસકે નેથી વિશેષ જુડને છે. ચક્રવર્તિ જેમ સમય પ્રજાપર અધિકાર બોગવે છે તેમ તેની ઉપાધિ પણ બોગવે છે. બુંડને એમાનું ક્યુએ બોમવનું પડતું નથી. અધિકાર કરતાં ઉઝડી ઉપાધિ વિશેષ છે. ચક્રવર્તિનો પોતાની પાલિ પ્રત્યેનો પ્રેમ જેટલો છે તેટલો જ ખસકે નેથી વિશેષ જુડનો પોતાની બુંડણી પ્રત્યે પ્રેમ રહ્યો છે. ચક્રવર્તિ બોગયા જેટલો રસ લે છે તેટલો જ રસ બુંડ પણ માની બેઠું છે. ચક્રવર્તિની જેટલી વૈભવની બહોળતા છે તેટલી જ ઉપાધિ છે. બુંડને એના વૈભવના પ્રમાણમાં છે. જન્મે જન્મ્યાં છે અને જન્મે મરવાનાં છે. આમ અતિ મુદ્દમ વિચારે ક્ષણિકતાથી, રોમથી, જરાથી જન્મે મરિત છે. દ્રવ્યે ચક્રવર્તિ સમર્થ છે. મદા પુષ્પશાળી છે. શાતા-વેદની બોગવે છે અને બુંડ ત્રિચારે અશાતાવેદની બોગવી રહ્યું છે. જન્મેને અશાતા શાતા પણ છે, પરંતુ ચક્રવર્તિ મદા સમર્થ છે. પણ જો એ ઈવન પર્વત મોઢામ રહ્યો તો સપગી બાજુ દારી જવા જેવું કરે છે. બુંડને પણ તેમ જ છે. ચક્રવર્તિ સમાગ્રપુરુષ દોવાથી બુંડથી એ રૂપે એની ગુમના જ નથી; પરંતુ આ રચરૂપે છે બોમ બોમવ-વામાં પણ જન્મે ગુચ્છ છે જન્મેન. ઘરીર પર માસાદિકનાં છે. સંસારની આ ઉત્તમોત્તમ પદવી આવી રહી ત્યાં આવું દુઃખ, ક્ષણિકતા, ગુચ્છતા, અંધપણું એ રહ્યું છે તો પડી બીજે સુખ શા માટે ગણ્યું જોઈએ ? એ સુખ નથી છતાં સુખ મળેા તો જે સુખ ભવવાળાં અને ક્ષણિક છે તે દુઃખ જ છે. અનંત તાપ, અનંત રોક, અનંત દુઃખ જોઈને યાનીઓએ એ સંસારને પુંક દીધો છે તે સત્ય છે. એ બધી પાણું વાળી જોવા જેવું નથી. ત્યાં દુઃખ દુઃખને દુઃખ જ છે. દુઃખનો એ સમુદ્ર છે.

વૈરાગ્ય એ જ અનંતસુખમાં લઈ જનાર ક્રૂરૂષ બોમિયો છે.

૪. પ્રશ્ન:—ધર્મના મતભેદો કેમ થયા ?

ઉત્તર:—ધર્મમતવાગાઓની જ્યાંસુધી બુદ્ધિની ગતિ પડોંચી ત્યાં સુધી તેમણે વિચારો કર્યા. અનુમાન, તર્ક અને ઉપમાદિક આધાર વડે તેઓને જે કથન સિદ્ધ જણાયું તે પ્રત્યક્ષરૂપે જાણે સિદ્ધ છે એવું તેમણે ઇર્શાવ્યું. જે પક્ષ લીધો તેમાં મુખ્ય એકાંતિક વાદ લીધો. ભક્તિ, વિશ્વાસ કે નીતિ એમાંના એક વિષયને વિશેષ વર્ણવ્યો,

૯. પ્રશ્ન:—જ્ઞાનની આવશ્યકતા વિષે વિશેષ કહેશો ?

ઉત્તર:—એ મહત્ત્વ વિચારનું આવતીન ધુનઃ વિશેષતાથી કરીએ. મુખ્ય અવસ્થા સ્વસ્વરૂપ સ્થિતિએ બેઠિએ ચરતું. અનંત દુઃખનો નાશ; દુઃખના નાશથી આત્માનું બેધિક સુખ એ હેતુ છે કેમકે સુખ નિરંતર આત્માને પ્રિયજ છે; પણ જે સ્વસ્વરૂપિક સુખ છે તે. દેશ-કાળ બાધને ધમ્મને થકા, જ્ઞાન, ઇષમ કરવાની આવશ્યકતા અને સમ્યક્ જ્ઞાવ સદિત ઉચ્ચર્ગતિ, ત્યાંથી મહાવિદેહમાં માનવદેહે જન્મે, ત્યાં સમ્યક્ જ્ઞાવની ધુનઃ ઉજતિ, તત્ત્વજ્ઞાનની વિશુદ્ધતા અને વૃદ્ધિ; છેવટે પરિપૂર્ણ આત્મસાધન જ્ઞાન અને તેનું સત્ત્વ પરિણામ કેવળ સર્વ દુઃખનો અજાવ એટલે અખંડ, અનુપમ અનંત સાધન પવિત્ર મોક્ષની પ્રાપ્તિ એ સપર્જા માટે ધમ્મને જ્ઞાનની આવશ્યકતા છે.

૧૦ પ્રશ્ન:—જ્ઞાનના બેઠ કેટલા છે ?

ઉત્તર:—જ્ઞાનના બેઠ અનંત છે, પણ સામાન્ય દૃષ્ટિ સમજી શકે એટલા માટે ધમ્મને સર્વથ ભગવાને મુખ્ય પાંચ બેઠ કલા છે. તે જેમ છે તેમ કહું છું. પ્રથમ અભિ, દ્વિતીય ધ્યુત, તૃતીય અવધ, ચતુર્થ મનપર્યવ અને પાંચમું સર્વજ્ઞ સ્વરૂપ કેવળ. એના પાછા પ્રતિ બેઠ છે. તેની વળા અતીંદ્રિય સ્વરૂપે અનંત અંગમળ છે.

૧૧ પ્રશ્ન:—શું જાણવારૂ છે ?

ઉત્તર:—વસ્તુનું સ્વરૂપ જાણવું તેનું નામ જ્ઞાન, ત્યારે તો વસ્તુઓ તો અનંત છે એને કયે પંક્તિથી જાણવી ? સર્વથ યથા પછી સર્વદર્શિતાથી તે સત્યુચ્ચ તે અનંત વસ્તુનું સ્વરૂપ સર્વ બેઠે કરી જાણે છે અને દેખે છે, પરંતુ તેઓ એ સર્વથ બેઠિને પામ્યા તે કયે કયે વસ્તુને જાણવાથી ? અનંત બેઠિઓએ જ્યાં સુધી જાણી નથી ત્યાં સુધી કયે વસ્તુને જાણ્યાં જાણ્યાં તે અનંત વસ્તુઓને અનંતરૂપે જાણીએ ? એ સંકારું સમાધાન કહે કરીએ: જે અનંત વસ્તુઓ માની તે અનંત ભજે કરીને છે, પરંતુ મુખ્ય વસ્તુત્ત્વ સ્વરૂપે તેની બે બેઠિઓ છે: જીવ અને અજીવ. વિશેષ વસ્તુત્ત્વસ્વરૂપે નવતત્ત્વ કિંવા વર્ણવ્યની બેઠિઓ જાણવારૂ ધર્મ પડે છે. જે પંક્તિઓ ચરતાં ચરતાં સર્વ જાણે જ્ઞાણી મોક્ષલોકસ્વરૂપ હસ્તામક-પત્ત જાણી દેખી શકાય છે. એટલા માટે ધમ્મને જાણવારૂ પદાર્થ તે જીવ અને અજીવ છે. એ જાણવારૂ મુખ્ય બે બેઠિઓ કહેવાય.

એના ઉપબેઠ સંયોગમાં કહું છું. એ ચૈતન્યમણિએ એક રૂપ છે. દેહસ્વરૂપે અને દબ્બસ્વરૂપે અનંતાનુઅનંત છે. દેહસ્વરૂપે તેના

ઈદિશાકિ ભજુતારપ છે. તેની ગતિ, વિગતિ ઇત્યાદિક ભજુતારપ છે. તેની સંસર્ગે કાદિ ભજુતારપ છે. તેમ જ અજુવ, તેના રૂપી અરૂપી પુરૂષમ આગ્રહાદિ વિચિત્ર ભાવ કાગચક છઠ ભજુતારપ છે. છતાજીવ ભજુતાની પ્રકારાંતરે સર્વજ સર્વદર્શીએ નવ મેષિરૂપ નવાત્ત્વ કદાં છે:

છા,	અજુ,	પુરૂષ,
પાપ,	આમર,	સંવર,
નિર્જરા,	જપ,	મેષા.

એમાંનાં કેટલાંક માત્રરૂપ, કેટલાંક ભજુતારપ, કેટલાંક ત્યામ વારપ છે. સ્વર્ગાંએ તત્ત્વો ભજુતારપ તો છે જ.

૧૨ પ્રશ્ન:—ભજુતાનાં સાધનો શું ?

૧૨૨:—મામાન્ય વિચારમાં એ સાધનો જો કે ભણ્યાં છે, તોપણ વિશેષ કંઈક ભણીએ. ભગવાનની આજ્ઞા અને તેનું પુરૂષ સ્વરૂપ વચાનથ્થ ભજુનું, સ્વયં કાંઈક જ ભજે છે. નહિ તો નિર્મિતગાની મુશ્કેલી ભજુતારી થશે. નિરાતી દાતા સર્વોત્તમ છે. એટલા મરિ મદાનું બીજ રોપનાર કે તેને પોષનાર મુક એ સાધનરૂપ છે. એ સાધનાદિક અન્ય સાધનો છે. એ સાધનો પ્રાપ્ત કરવાની વાદ ક્ષીએ તોપણ મામે.

૧૩. ૪૫:—જે ત્યામતારપ હ તેને ભજુને કરવું શું ? જે ત્યામ ન જવું તેનો માને શા વાદ પૂછતા ?

૧૨૨:—જે તમારી ઘડાનું મદદમાં સમાપાન થઈ શકે તેનું છે. ત્યામતારપ જનુ ભજુતા અત્યંત છે. સર્વજ પવ સર્વ પ્રકારના પ્રયત્ને ભણી રહ્યા છે. ત્યામતારપ વસ્તુને ભજુતાનું મૂળતત્ત્વ આ છે કે જે ને ભજુ ન દોષ તો અત્યાત્મ મળી કાઈ વખત મેરી અત્યા; એક સ્વમયી જીએ પદોચ્ચતાં મુશ્કેલી વાદમાં જે જે મામ આવાતાં દોષ તેનો રસ્તો જનુ પૂછો પડે છે; નહિ તો ભ્યાં જનુ છે ત્યાં ન પડેથી ઘડાવ. એ મામ જેમ પૂછ્યાં જનુ ત્યાં વામ કરો નહિ તેન પાપાદિક તત્ત્વો ભજુતાં જનુ મદનુ કર્યાં નહિ. જેમ વાદમાં અવત્યાં સાધનો ત્યામ કરો તેન તેનો જનુ ત્યામ કરો અત્યંત છે.

૧૪. પ્રશ્ન:—આ કાંઈ અત્યંતે કેટલાં કદાવ વિષયન છે ?

૧૨૨:—કાનનેદે કાંઈ અત્યંત વખતે માત્ર મરિ અને મુન મે કદાવ અત્યંતે વિષયન છે. આતીનું જનુ કદાવ અત્યંત છે; અત્યંત

જેમ જેમ પૂર્ણ થકાભાવથી એ નર તત્ત્વજ્ઞાનના ચિદારોની શ્રામ્ય
દેવગણ છે તેમ તેમ તેના બાંદર આશુન આત્મપ્રભાવ, આનંદ, સ-
મર્થ તત્ત્વજ્ઞાનની સુરજા, દેવગ ચિદોદ્ધ અને મંબીર ચાકાદ વિદ્યુ
કી જા શુદ્ધ સમજ્ઞાનને તે ચિદારો જાણ દેવ કરે છે. સ્વાધ્યા-
યનાપનના અનંત મુદર આદર સમજ્ઞાની દલિ આ કાળમાં
આ હેરથી ચિદોદ્ધ મરેલી છતાં તે પડતે ને ને મુદર આદરો ન-
મળવ છે તે તે આદરો અગ્નિ અગ્નિ મંબીર તત્ત્વથી બનેલા છે.
પુનઃ પુનઃ તે આદરોનું મનન કરતાં ચાકાદમનિયા ચાકાદ મનુષ્યને
જલુ સદર્શમાં સ્થિર કી દે તેણ છે. સંહેરમાં સર્વ પ્રકારની પ્રિક્ષિ,
પરિવરણ, મદા કીલ, નિર્મળ, વંદા અને મંબીર વિચાર, સ્વચ્છ
પેશાબની ભેદ એ તત્ત્વજ્ઞાનથી મળે છે.

૧૫ પ્રશ્ન—બી મહારાજના વિચારોમાં દેશભોજનું કાન ૧૬
એ તે કેમ ખાતી થાય ?

[illegible]

૮. ઉત્પત્તિ વિનિતા પૃથક્ પૃથક્ દેહે સિદ્ધ થઇ માટે કેવળ
સિદ્ધાંત એ નામનો આક્રોશ દોષ મયો.

૯-૧૪. સંકલ્પનો પરસ્પરનો વિરોધાભાસ જતાં ગૌરવ સુધીના
મયા.

૧૫. અનાદિ અનંતના સિદ્ધ થતાં સ્વાદ્વાદવચન સત્ય થયું એ
મે દોષ મયો.

૧૬. કર્તા નથી સિદ્ધ થતાં જિનવચનની સત્યતા રહી એ
મે દોષ મયો.

૧૭. ધર્મધર્મ, દેહાદિક પુનરાવર્તન સિદ્ધ થતાં સત્તરમે દોષ મયો.

૧૮. એ સર્વ વાત સિદ્ધ થતાં ત્રિગુણાત્મક માયા અસિદ્ધ
એ અક્ષરમે દોષ મયો.

આપની યોત્તેષી યોજના હું ખાફું હું કે આથી સમાધાન પામી
આ કંઈ વધાર્યું ફેલી કુનારી નથી, તોપણ એમાં કંઈ પણ
ભાગ મળે શકે તેમ છે. એ ઉપર વિરોધ વિચેચનને ખાતે બોડોનો
જોડો એ જોડો વધારે કહેનો નથી; પણ એક બે કુંડી વાન
પને કહેવાની છે તે જો આ સમાધાન યોગ્ય થયું હોય તો કહું.
તેઓ તરફથી મનમાનનો ઉત્તર મળ્યો, અને એક બે વાન જે
વાની હોય તે સદૃશ કહો એમ તેઓએ કહ્યું.

પછી મેં મારી વાત સંજીવન કરી લખિ સંબંધી કહ્યું. આપે
લખિ સંબંધી ચંકા કરી કે એને કલેશરૂપ કહો તો એ વચ-
ને અન્યાય મળે છે. એમાં અતિ ઉચ્ચગ આત્મિક યજ્ઞિ,
અમ્યતા અને વૈરાગ્ય જોડો છીએ. જ્યાંમુખી તેમ નથી ત્યાં
ની લખિ વિરોધ ચંકા રહે ખરી, પણ હું ખાફું હું કે આ વેગ એ
જોડો એ જોડો નિરર્થક નહિ બનવ. તે એ કે જેમ આ
જોડો નાસ્તિ અસ્તિપર યોગ્ય જોડો તેમ એમાં પણ બહુ મુશ્કેલ
ચાર કરવાના છે. દેહે દેહની પૃથક્ પૃથક્ ઉત્પત્તિ અવન, વિશ્રામ,
અર્ધાન, પર્વામિ, કન્દિ, સત્તા, યાન, સંગા આયુષ્ય વિષય ઈ
એક કર્મપ્રકૃતિ પ્રત્યેક બેરે લેતાં જે વિચારો એ લખિથી નીકળે તે
પૂરું છે. જ્યાંમુખી લક્ષ પડે એ જ્યાંમુખી સપગા વિચાર કરે છે; પરંતુ
આર્થિક આર્થિક નયે આખો લોકલોક એ જલુ ચબ્દોમાં રલો છે.
તો વિચાર કાઢજ કરે છે. તે સદૃશમુખની પવિત્ર લખિરૂપે
આપે આપે ત્યારે કાંઈકાંઈ યાન સા આપે ન યાન? જગત્ત એમ
કેતાં જેમ મનુષ્ય એક ધર, એક વાસ, એક આમ, એક રોકેર,

એક દેશ, એક ખંડ, એક પૃથ્વી એ સ્વર્ગ મૂકી હઈ અપ્રાપ્તિ
હીપ સમુદયુક્તાદિકથી ભરપૂર વસ્તુ એકદમ કેમ સમજી નવે ?
એનું કારણ માત્ર એટલું જ કે તે એ સર્વની જડોગતાને સમજ્યું છે,
કિંવા સક્ષની અમુક જડોગતાને સમજ્યું છે. નેથી જમત એમ કહેતાં
એવડો મોટો મર્મ સમજી શકે છે, તેમજ જાત્રુ અને સરજ સત્તાવ વિષો
નિર્મલ શુદ્ધી એ જલુ સર્વોની મમ્મતા લઈ દાદસાંગી જ્ઞાન પામતા
હતા અને તે સર્વિય અસ્વચ્છતાથી વિરેકે જોતાં કહેવદપ પશુ નથી.

૧૬. પ્રશ્ન—ધર્મની અમલ થી છે ?

ઉત્તર—અનાદિમળથી આત્માની કર્મજન દાગવા માટે.

૧૭. પ્રશ્ન—છવ પડેશો કે કર્મ ?

ઉત્તર—મન્ને અનાદિ છેજ. છવ પડેશો હોય તો એ વિમળ
વસ્તુને મળ વળમલાનું કંઈ નિમિત્ત નોછએ. કર્મ પડેશો કહો તો
છવ વિના કર્મ કર્યા કોણે ? એ ન્યાયથી મન્ને અનાદિ છે જ.

૧૮ પ્રશ્ન—છવ રૂપી કે અરૂપી ?

ઉત્તર—રૂપી પણ ખરો અને અરૂપી પણ ખરો.

૧૯. પ્રશ્ન—રૂપી કયા ન્યાયથી અને અરૂપી કયા ન્યાયથી તે કહો.

ઉત્તર—દેહનિમિત્તે રૂપી અને સ્વસ્વરૂપે અરૂપી.

૨૦. પ્રશ્ન—દેહનિમિત્ત સાચી છે ?

ઉત્તર—સ્વકર્મના વિપાકથી.

૨૧ પ્રશ્ન—કર્મની કુપ્પ પ્રકૃતિયો કટલી છે ?

ઉત્તર—આઠ.

૨૨ પ્રશ્ન—કપિ કપિ ?

ઉત્તર—જ્ઞાનાવરણીય, દર્શનાવરણીય, વેદનીય, મોહનીય, નામ,
જીવ, આયુષ્ય અને અંતરાય.

૨૩ પ્રશ્ન—એ આઠ કર્મની સામાન્ય સમજ કહો.

ઉત્તર—જ્ઞાનાવરણીય, એટલે આત્માની જ્ઞાન સંબંધીની જે
અનંત સક્તિ છે તેને આચ્છાદન થઈ જતું. દર્શનાવરણીય એટલે
આત્માની જે અનંત દર્શનસક્તિ છે તેને આચ્છાદન થઈ જતું. વેદનીય
એટલે દેહનિમિત્તે જાતા અજાતા જે પ્રકારનાં વેદનીય કર્મથી અચ્છા-
દાપ સુખરૂપ આત્માની સક્તિ રોગાઈ રહી છે. મોહનીય કર્મથી આ-
ત્મચારિત્ર્ય સક્તિ રોગાઈ રહી છે. નામકર્મથી અમૃતિત્ર્ય દિવ્ય
સક્તિ રોગાઈ રહી છે. જીવકર્મથી એટલે અવગાદનારૂપ આત્મિક-
સક્તિ રોગાઈ રહી છે. આયુકર્મથી અમૃતસ્થિતિયુક્ત રોગાઈ રહ્યો છે.

અંતરાય કર્મોંની અનંત શત્રુ, શાખ, ચીવં, મોક્ષોપયોગ સ્થિતિ રે-
કાઈ મ્હો છે.

૨૪ પ્રશ્ન:—એ કર્મોં દગરાયી આત્મા કયાં જાય છે ?

ઉત્તર:—અનંત અને સાધન મોક્ષમાં.

૨૫ પ્રશ્ન:—આ આત્માનો મોક્ષ કાઈ વાર થયો છે ?

ઉત્તર:—ના.

૨૬ પ્રશ્ન:—કારણ ?

ઉત્તર:—મોક્ષ થયેલો આત્મા કર્મમયરહિત છે. એથી પુનર્જન્મ
ભેદ નથી.

૨૭ પ્રશ્ન:—કેવલીનાં લક્ષણ શું ?

ઉત્તર:—આર થનધાતી કર્મોંનો કાલ અને આર કર્મોંને પાતળ
પડી ને પુરુષ થયેલા સુખસ્થાનક થઈ વિદ્યાર કરે છે.

૨૮ પ્રશ્ન:—સુખસ્થાનક કેટલાં ?

ઉત્તર:—દીઠ.

૨૯ પ્રશ્ન:—તેનાં નામ કયાં.

ઉત્તર:—૧. વિશ્વાત્મસુખસ્થાનક. ૨. આસ્થાત્મસુખસ્થાનક. ૩.
મિથ્યસુખસ્થાનક. ૪. અવિરતિસમ્યગ્નિસુખસ્થાનક. ૫. કેદવિરતિસુખ-
સ્થાનક. ૬. પ્રમત્તસંવેદનસુખસ્થાનક. ૭. અપ્રમત્તસંવેદનસુખસ્થાનક. ૮.
અપૂર્વસુખસ્થાનક. ૯. અનિદ્રાસિદ્ધિપારસુખસ્થાનક. ૧૦. સુપ્તસંજે-
શ્વસુખસ્થાનક. ૧૧. ઉપદાંત્યોદયસુખસ્થાનક. ૧૨. સ્ત્રીપુરુષસુખસ્થાનક.
૧૩. ભરોશી કેવલસુખસ્થાનક. ૧૪. અરોશી કેવલસુખસ્થાનક.

૩૦ પ્રશ્ન:—કેવલી અને તીર્થંકર એ બન્નેમાં ફેર શું ?

ઉત્તર:—કેવલી અને તીર્થંકર સ્થિતિમાં સમાન છે, પણ તીર્થ-
ંકરે પૂરે તીર્થંકરનામાં પ્રણમું છે તેથી વિદેશમાં જાર થાય અને
અને અનિદ્રા પ્રાપ્ત કરે છે.

૩૧ પ્રશ્ન:—તીર્થંકર પરાંન કરીને કા ખરે કયેક આપે છે ?
એ તે નિઃશ્ચી છે ?

ઉત્તર:—તીર્થંકરનામાં ને પૂરે નામું છે તે વેણ ખરે તે
એને જાણ તેવ કહું શી છે.

૩૨ પ્રશ્ન:—કર્મનું કયે છે ને લગ્ન કેવું છે ?

ઉત્તર:—કર્મનું કયે છે ને લગ્ન કેવું છે.

૩૩ પ્રશ્ન:—જ્યાંથી કયે છે અંતર્યમ વડું ?

ઉત્તર:—હા.

૩૪ પ્રશ્ન:—તે કોણે ઉત્પન્ન કર્યું હતું ?

ઉત્તર:—તે પદ્મવાંના તીર્થકરોએ.

૩૫ પ્રશ્ન:—તેઓના અને મદાવીરના ઉપદેશમાં કંઈ ભિન્નતા ખરી કે ?

ઉત્તર:—નત્વસ્વરૂપે એકજ. પાત્રને ઘડીને ઉપદેશ હોવાથી અને કંઈક કાળભેદ હોવાથી સામાન્ય મનુષ્યને ભિન્નતા ઘાતે ખરી; પરંતુ ન્યાયથી જોતાં એ ભિન્નતા નથી.

૩૬ પ્રશ્ન:—એઓના મુખ્ય ઉપદેશ શું છે ?

ઉત્તર:—આત્માને તારો, આત્માની અનંત શક્તિયોનો પ્રગટ કરો. એને કર્મરૂપ અનંત દુઃખથી મુક્ત કરો.

૩૭ પ્રશ્ન:—એ માટે તેઓએ કયાં સાધનો દર્શાવ્યાં છે ?

ઉત્તર:—જ્યવહારનયથી સતેવ, સદર્શ અને સદ્ગુરુનું સ્વરૂપ જાણવું; સતેવના મુશુમામ કરવા, ત્રિવિધ ધર્મ આચરવો અને નર્મય ગુરૂથી ધર્મની ગમ્યતા આપવી.

૩૮ પ્રશ્ન:—ત્રિવિધ ધર્મ કયો ?

ઉત્તર:—સમ્યક્જ્ઞાનરૂપ, સમ્યક્સંનરૂપ અને સમ્યક્ચારિત્રરૂપ.

૩૯ પ્રશ્ન:—આપું જૈનદર્શન બ્યારે સર્વોત્તમ છે ત્યારે સર્વ આત્માઓ એના બોધને કાં માનતા નથી ?

ઉત્તર:—કર્મની બાકુલતાથી, મિથ્યાત્વના જામેલાં દિગ્ધર્મથી, અને સત્સમામમતા અભાવથી.

૪૦ પ્રશ્ન:—જૈનના મુનિયોના મુખ્ય આચરણ શું છે ?

ઉત્તર:—પાંચ મદાસત, દશવિધિ વ્રતિધર્મ, સપ્તારણ્યવિધિ સંયમ, દશવિધિ વૈવાચર્ય, નવવિધિ બ્રહ્મચર્ય, દાસ્ય પ્રકારનો તપ, કોષાદક આર પ્રકારનો નિયમ, વિરૂપમાં યાન, સ્થેન ચારિત્ર ત્રણ પ્રકારના ઇત્યાદિક અનેક ભેદ છે.

૪૧ પ્રશ્ન:—જૈન મુનિયોના જેવાંજ સન્નાસિયોનાં પંચમામ છે; અને જોદ્ધ ધર્મનાં પાંચ મદાસીય છે. એટલે એ આચારનાં તો જૈન મુનિયો અને સન્નાસિયો તેમ જ જોદ્ધમુનિયો સરખા ખરા કે ?

ઉત્તર:—નહિ.

૪૨ પ્રશ્ન:—કેમ નહિ ?

ઉત્તર:—એઓનાં પંચમામ અને પંચમદાસીય અપૂર્ણ છે. મદાસતના પ્રતિભેદ જૈનનાં અતિ સૂક્ષ્મ છે, પેલા બેના સ્પૂર્ણ છે.

૪૩ પ્રશ્ન:—સૂક્ષ્મતાને માટે દર્શાવે આપો જોઈએ ?

ઉત્તર:—દર્શન દેખીતું જ છે. પંચમામિયો કંઈમૂળાદિક અમદ્ય

આપ છે; સુખસુખામાં પોટે છે; વિવિધ જાતનાં વાહનો અને પુષ્પ-
નો ઉપભોગ લે છે; કુવળા ધીતગ જગથી ભરવડાર છે. રાજ્યે બો-
જી લે છે, એમાં થતો અસંખ્યાતા જાંતુનો વિનાશ, અકલ્પ્યનો
બંધ એની સમ્પત્તિ તેઓના જાલુવામાં નથી. તેમ જ માંસાદિ
અમ્લ અને સુખસુખિયાં સ્વાધનોથી ભેદ મુનિયો મુકા છે. જૈન
મુનિયો તો કવગ એથી વિરક્ત જ છે.

૪૪ પ્રશ્ન:—વેદ અને જૈન દર્શનને પ્રતિપક્ષતા ખરી કે ?

ઉત્તર:—જૈનને કંઈ અસમજસ ભાવે પ્રતિપક્ષતા નથી, પરંતુ
સત્યથી અસત્ય પ્રતિપક્ષી મજાલ છે તેમ જૈન દર્શનથી વેદનો સંબંધ છે.

૪૫ પ્રશ્ન:—એ બેમાં સત્યપ તમે કોને કહે છે ?

ઉત્તર:—પવિત્ર જૈનદર્શનને.

૪૬ પ્રશ્ન:—વેદાદર્શનિયો વેદને કહે છે તેનું કમ ?

ઉત્તર:—એ તો મતભેદ અને જૈનના નિરસાર ખાટે છે; પરંતુ
આપપૂર્વક જાનેનો મૂળ તત્ત્વો આપ જોઈ જાશે.

૪૭ પ્રશ્ન:—આટલું તો મને લાગે છે કે મહાવીરશિક્ષિ જિનેષ-
રનું કવન ન્યાયના કાંઠા પર છે, પરંતુ જમતજ્ઞાની તેઓ ના કહે
છે અને જમત્ અનાદિ અનંત છે એમ કહે છે તે વિષે કંઈ કંઈ
ચંકા થાય છે કે આ અસંખ્યાન દીપસમુદ્ધાન જમત્ વખર જાને
કાંઈ હોય ?

ઉત્તર:—આપને જ્યાં મુઘી આજ્ઞાની અનંત સંક્રિની લેણ પશુ
દિન પ્રાસાદી મળી નથી ત્યાં મુઘી એમ લાગે છે, પરંતુ તત્ત્વજ્ઞને
એમ નહીં લાગે. સમ્પત્તિર્ગ્રંથનો આપ અનુમત કરશો એટલે એ
ચંકા નીકળી જશે.

૪૮ પ્રશ્ન:—પરંતુ સમર્થ વિદ્વાનો પોતાની જગા વાતને પણ
કથંતાદિથી પ્રિદાંતિ કરી કે છે એથી એ તુટી રહે નહિ પણ
સત્ય કેમ કહેવાય ?

ઉત્તર:—પશુ આને કંઈ જગા કવવાનું પ્રયોજન નહોતું, અને
જાગર એમ માનો કે એમ આપજુને ચંકા થઈ કે એ કવન જગા
હશે ? તો પછી જમતજ્ઞાને એણે પુરુષને જન્મ પણ કંઈ આપ્યો !
નામજોગક પુરુષને જન્મ આપવા સું પ્રયોજન હતું ? તેમ વગ્ન એ
સરુપરો સર્વ દત્તા; જમતજ્ઞા સિદ્ધ હોય તો એમ કહેવાથી તેઓને
કંઈ હાનિ નહોતી.

૪૯ પ્રશ્ન:—જમતજ્ઞી મદદ દેવ કેમ થાય ?

2024

કનક:—દુ નમને કેટલીક મામાન્ય વિચિત્રતાઓ જોઈ નહીં છું.
જો હવે વિચાર કર્યો તો નમને પગથાની જદા દેવ થશે.

[illegible]

અન્ય ૧૫૦૦ થી વધુ મોટા, એક જગ્યાએ કે મુઝો, એક મુઝેરો
અને ૧૦૦૦ થી વધુ મોટા, એક જગ્યાએ કે મુઝો, એક મુઝેરો
અને ૧૦૦૦ થી વધુ મોટા, એક જગ્યાએ કે મુઝો, એક મુઝેરો
અને ૧૦૦૦ થી વધુ મોટા, એક જગ્યાએ કે મુઝો, એક મુઝેરો

આ તો એ જ વાત છે કે વિચિત્રના મિત્ર પ્રકારે તમે જુઓ.
આ તો એ જ વાત છે કે વિચાર આરે છે ? મેં જુઓ છે છતાં
વચાર આરે છે ? વિચાર છે ? વિચાર છે ? વિચાર છે ? વિચાર છે ?
જુઓ, જુઓ, જુઓ, જુઓ, જુઓ, જુઓ, જુઓ, જુઓ, જુઓ, જુઓ.
જુઓ, જુઓ, જુઓ, જુઓ, જુઓ, જુઓ, જુઓ, જુઓ, જુઓ, જુઓ.
જુઓ, જુઓ, જુઓ, જુઓ, જુઓ, જુઓ, જુઓ, જુઓ, જુઓ, જુઓ.

કચ્છના જિલ્લાના મુખ્ય મથકને બોમ્બે સરકારે રેલ માર્ગ
કચ્છના જિલ્લાના મુખ્ય મથકને બોમ્બે સરકારે રેલ માર્ગ

[illegible]

જ્યોત્સનાને કહ્યું કે, હવે તમારો મન ક્યાં છે ?

દોષાનંતર. ગણપૂજના.)

એનો ઉત્તર પણ હું કહી દઉં. જેઓ આનંદપણું સમજે છે, તેઓ સંસારશોકને તરી, બાંધ છે. આનંદપણું વિદ્યાનો એને કહે છે કે, જેનામાં વિવેકબુદ્ધિ હોય પામી હોય. તે વડે સત્યાસત્યનો નિર્ણય સમજીને પરમ તત્ત્વ, ઉત્તમ આચાર અને સર્વ ધર્મનું સેવન કરીને તેઓ અનુપમ મોક્ષને પામે છે. મનુષ્યના શરીરના દેખાવ ઉપરથી વિદ્યાનો તેને મનુષ્ય કહેતા નથી; પરંતુ તેના વિચારને લઈને કહે છે. એ હાથ, એ પગ, એ આંખ, એ કાન, એક મુખ, એ હોઠ અને નાક એ જેને હોય તેને મનુષ્ય કહેવો એમ આપણે સમજવું નહીં. ભો એમ સમજીએ તો પછી વાંદરાને પણ મનુષ્ય મનુષ્યો બોલ્યો, એણે પણ એ પ્રભાણે સપગું પાસ કર્યું છે. વિરૂપાક્ષાં એક પૂઠકું પણ છે; ત્યારે શું એને મદા મનુષ્ય કહેવો? નહિ. આનંદપણું સમજે તે જ માનવ કહેવાય. યાનીએ કહે છે કે એ બર બહુ દુર્લભ છે; અતિ પુણ્યના પ્રભાવથી એ દેહ સંપાદે છે; મારે ઉપાવડે આત્મસાર્યક કરી લેવું. અશ્વત્થામ, મન્યુષ્ય, જેવા યના બાગીકો પણ માનવ-પણને સમજવાથી મોક્ષને પામ્યા. મનુષ્યમાં જે શક્તિ વધારે છે તે શક્તિવડે કરીને મદોન્મત્ત હાથી જેવાં પ્રાણીને પણ વશ કરી શકે છે; એ જ શક્તિવડે ભો તેઓ પોતાના મનુષ્ય હાથીને વશ કરી શકે તો કેટલું કૃત્યાણુ ધાય? કાંઈ પણ અન્ન દેહમાં સદ્વિવેકનો ઉભય પતો નથી અને મોક્ષના રાજમાર્ગમાં પ્રવેશ થઈ શકે નથી. એથી આપણને મહેલો એ બહુ દુર્લભ માનવરોડ સરળ કરી લેવો અવશ્યનો છે. કેટલાક મૂર્ખો દુરાચારમાં, અધ્યનમાં, વિષયમાં અને અનેક પ્રકારના મદમાં મગેલો માનવરોડ હથા મુઠાવે છે. અમુલ્ય કાસ્તુર હારી બેસે છે. એ નામના માનવ મળ્યા, બાકી તો વાનરરૂપ છે. મોન્ટી પણ નિઃશ્વ આપણે જાણી શક્યા નથી, મારે જેમ અને તેમ ધર્મમાં ત્યાગી સાવધાન થવું.

૧૧ પ્રશ્ન:—આત્મદિન કરવા મારે આપણે ક્યાં તત્ત્વો જુવવાં જોઈએ?

ઉત્તર:—જલ્દ તત્ત્વો આપણે અવશ્ય જાણવાં જોઈએ. અનુભવી તે તત્ત્વ સંબંધી અજ્ઞાનતા દોષ છે ત્યાંથી આત્મદિન નથી એ જલ્દ તત્ત્વ તે સર્વેન, સર્વધર્મ, સર્વમુક્ત છે.

૧૨ પ્રશ્ન:—મદેવનું સ્વરૂપ સમજાવો?

ઉત્તર:—જેઓને કૈવલ્યદાન અને કૈવલ્યદેવ પ્રાપ્ત થાય છે. કર્મના સમુદાય મહોદયરોપધ્યાન વડે વિદેહન કરીને જેઓ જાતે નાંખે છે. જેઓએ ચંદ અને શંખથી દેવતાઓનું પુજાર્પણ કરે

દિગ્ગથી મિથ્યાત્વથી મૂઢાણો છે, તત્ત્વ જ્ઞાનથી નથી, જિજ્ઞાસા પાત્રી
સકનો નથી, એમ ચિંતવી ધર્મમાં પ્રવેશ કરવો તે 'સ્વસ્થા.' ૪.
ચોથી પરાધા-જ્ઞાન જીવની રક્ષા કરતી તે 'પરસ્થા.' ૫. પાંચમી
સ્વસ્થા-સૂક્ષ્મ વિવેકથી સ્વરૂપવિચારણા તે 'સ્વસ્થસ્થા.' ૬. છઠ્ઠી
અનુભવસ્થા-મુર કે સિમ્તક વિધિને કડવાં કપનથી ઉપદેશ આપે એ
દેખવામાં તો અપોખ લાગે છે; પરંતુ પરિણામ કૃષ્ણાનું કારણ છે;
એનું નામ 'અનુભવસ્થા.' ૭. સાતમી બ્યવકારસ્થા-ઉપયોગપૂર્વક અને
વિધિપૂર્વક જે દયા પાગતી તેનું નામ 'બ્યવકારસ્થા.' ૮. આઠમી
નિઘ્નસ્થા-ગુદ સાધ્ય ઉપયોગમાં એકતાભાવ, અને અનૈદ ઉપયોગ
તે 'નિઘ્નસ્થા.' એ આઠ પ્રકારની દવાવડે કરીને બ્યવકારધર્મ ભગવાને
કેલો છે. એમાં સર્વ જીવનું સુખ, સુતોષ, અમરદાન એ સપત્તું
વિચારપૂર્વક જોતાં આવો ભાવ છે. બીજો નિઘ્નધર્મ-પોતાના સ્વ-
પત્ની જમણા ટાળવી, આત્માને આત્મભાવે જોગખરો. આ સંસાર
તે મારો નથી એ વચેરે નિઘ્નધર્મનું સ્વરૂપ છે. જેમાં કાઠ પ્રાણીનું
દુઃખ, અદિત કે અમતોષ રહ્યો છે ત્યાં દયા નથી; અને દયા નથી
ત્યાં ધર્મ નથી. અર્થે ભગવાનનાં કહેલાં ધર્મતત્ત્વથી પ્રાણી અમય
થાય છે.

૪૪ પ્રશ્ન—સદ્ગુરુ જોગખાવશે ?

ઉત્તર—ગુરુ મહુ પ્રકારના કહેવાય છે. ૧. કાષ્ઠસ્વરૂપ. ૨. કા-
મગસ્વરૂપ. ૩. પથ્થરસ્વરૂપ. કાષ્ઠસ્વરૂપ ગુરુ સર્વોત્તમ છે; કારણ
સંસારથી સમુદને કાષ્ઠસ્વરૂપી ગુરુ જ તરે છે—અને તારી થકે છે.
૨. કામગસ્વરૂપ ગુરુ એ મધ્યમ છે. તે સંસાર સમુદને પોતે તરી
થકે નહિ; પરંતુ કષ્ઠ પુણ્ય ઉપાર્જન કરી થકે. એ બીજાને તારી
થકે નહિ. ૩. પથ્થરસ્વરૂપ તે પોતે ગુરુ અને પરને મહુ મુકાડે.
કામગસ્વરૂપ ગુરુ માત્ર જિનેશ્વર ભગવાનના સાસનમાં છે. નાકીને
પ્રકારના જે ગુરુ રહ્યા તે કર્માવસ્થાને શ્રદ્ધિ કરનાર છે. આપણે બધા
ઉત્તમ વસ્તુને ચાહીએ છીએ; અને ઉત્તમથી ઉત્તમ મળી થકે છે.
ગુરુ જે ઉત્તમ હોય તો તે ભવસમુદમાં નાચિત્ત્વ વર્ષ સદર્મન્યવમાં
મેસારી પાર જમાડે. તત્ત્વજ્ઞાનના એક, સ્વસ્વરૂપનેક, કોશણોગવિચાર,
સંસારસ્વરૂપ એ સપત્તું ઉત્તમ ગુરુવિના મળી થકે નહિ, ત્યારે તને
પ્રશ્ન કરવાની હંચા થશે કે, એવા ગુરુનાં લક્ષણ ક્યાં ક્યાં ? તે દુ-
ઠું હું; જિનેશ્વર ભગવાનની બાબેથી આગ્રહ તેને ચલાવ્ય પાવે,
ભણે અને બીજાને બોલે, ક્યેનમામિનિધી સર્વ બાવધો ત્યામી હોય,
વિશુદ્ધ આકારભગ લેતા હોય, બાવિદ્ય પ્રકારના પસિદ સદન

વસ્તુના છે. સર્વે કર્મના ક્ષેત્ર કરી અનંત જીવન, અનંતપર્યં, અનંતજ્ઞાન અને અનંત સંતોષથી સ્વસ્થપણે વસા એવા જિનેશ્વરોનું સ્વસ્થ-આત્મની નિશ્ચયને સીદિ દેવાથી એ કુશલતા આપે છે, વિશ્વાસથી વિશ્વાસ કરે છે, કાંતિ અને નિર્જન્ય આપે છે. તરણ દાષમાં સેવાથી જેમ દેવે અને જન્મથી નિર્મા કલ્પના વાળ છે, તેમ એ કુળ ચિંતનથી આત્મા સ્વસ્થાનની સેવિને ચરનો ભવ છે. દર્શન દાષમાં સેવે જેમ કુળાનિનું જ્ઞાન વાળ છે તેમ મિદ ૩ જિનેશ્વરસ્થાનાં ચિંતનથી દર્શનથી આત્મસ્થાનું જ્ઞાન વાળ છે.

૪૮ પ્રશ્ન:—સિદ્ધસ્થાન પામેલા તે જિનેશ્વરો તો મનસા પુણ્ય છે; તારે નામથી જાણી કરવાની કાંઈ જરૂર છે ?

ઉત્તર:—હા અવશ્ય છે. અનંત સિદ્ધ સ્થાને પાના જે શુદ્ધ સ્વસ્થના વિચાર વાળ તે તો કાંઈ. જરૂર એ જે જે વડે તે સ્થાને પામ્યા તે કારણ કયું ? એ વિચારનાં ઉદ્ભવ તથા, મદાનુ વૈરાગ્ય, અનંત દયા, મદાનુ જ્ઞાન એ સ્થાનનું સ્થાન વરી; એમનાં અર્થે તીર્થસ્થાનમાં જે નામથી તેમના વિચાર કરવા હતા તે નામથી તેમના પવિત્ર આચાર અને પવિત્ર ચરિત્રો અંતરજાતીમાં ઉદ્ભવ પામશે. જે ઉદ્ભવ પરિણામે મદાનુ જ્ઞાનવાળ છે. જેમ મદાનુરૂપ પવિત્ર નામ સ્થાન કરવાથી તેમના કાળ ? ક્યારે ? કેવા પ્રકારે સિદ્ધિ પામ્યા એ ચરિત્રોની સ્મૃતિ થશે. અને એથી આપને વૈરાગ્ય, વિરોધ સ્થાનિનો ઉદ્ભવ પામીએ.

૪૯ પ્રશ્ન:—ચોવીસ જિનેશ્વરનાં નામ સ્મરણ કર્યા છે ? એનો ફેલ શું છે તે મને સમજાવો.

ઉત્તર:—આ કાળમાં આ ક્ષેત્રમાં જે ચોવીસ જિનેશ્વરો વસા એમના નામનું સ્મરણ, ચરિત્રોનું સ્મરણ કરવાથી શુદ્ધ તત્ત્વનો જ્ઞાન વાળ. એ એમનો ફેલ છે, વૈરાગ્યનું ચરિત્ર વૈરાગ્ય મોપે છે. અનંત ચોવીસનાં અનંત નામ સિદ્ધ સ્થાનમાં સમયે આવી ભવ છે. વૈરાગ્યનાના ચોવીસ તીર્થસ્થાનનાં નામ આ કાળે સેવાથી કાળથી સ્થિતિનું જુદું સ્થાનના પળ સંભરી આપે છે. જેમ એમનાં નામ આ કાળમાં સેવ્ય છે, તેમ ચોવીસી ચોવીસીનાં નામ કાળ કરતાં અને ચોવીસી કરતાં સેવાનાં ભવ છે, એટલે અત્યુક્ત નામ સેવા એમ કહે નિશ્ચય નથી; જરૂર તેમના કુળ અને પુરુષાર્થ સ્મૃતિ પ્રાપ્ત વૈરાગ્ય ચોવીસીની સ્મૃતિ કરવી એમ તરફ રજૂ છે. તેમના જન્મ, જિજ્ઞાસુ ઉપર એ-સાધનું નામ વિષેને જાણી જાણ છે. એ વડે

આપમેં આત્મા પ્રગટ પામે છે. સર્વ એમ મોરલીના નાદથી ભરૂત થાય છે, તેમ આત્મા પોતાની સત્ સીદ્ધિ સાંભળતાં મોહનિદ્રાથી ભરૂત થાય છે.

૧૦ પ્રશ્ન:—આત્માની મદતા શામાં રહી છે ?

ત્રવર:—કેટલાક સદ્ગુણી કરીને મદતા મળે છે એમ માને છે. કેટલાક મદાન કુટુંબી મદતા મળે છે એમ માને છે, કેટલાક પુત્ર-વડે કરીને મદતા મળે છે એમ માને છે, કેટલાક અધિકારથી મદતા મળે છે એમ માને છે. પણ એ એમનું માનનું વિરોધી જોનાં મિથ્યા છે. એઓ જ્યાં મદતા ડરાવે છે તેમાં મદતા નથી, પણ સપુતા છે; સદ્ગુણી મમારના પાનપાન, માન, અનુચરોપર આઠા, ધૈર્ય એ સપુત્રું મળે છે અને એ મદતા છે એમ તમે માનના કરો; પણ એટલેથી એને મદતા માનવી જોઈતી નથી. સદ્ગુણી અનેક પાપ વડે કરીને પેલા પાપ ક. જાન્યા પછી અભિમાન, એમાનતા અને મૂડતા આપે ક. કુટુંબમુશાવરી મદતા મેલવાય નાટ તેનું પાલન પોષણ કરતું વડે છે. તે વડે પાપ અને દુષ્ટ સંવન કરતાં વડે છે. આપમેં કિશ્કિથી પાપ કરી એનું ઉદર ભરતું વડે છે. પુત્રથી કરીને કંઈ સાવન નામ રહેતું નથી; એને માટે થઈને પણ અનેક પ્રકારનાં પાપ અને કુપાર્થિ રહેતા વડે છે; જ્યાં અર્થ આપતું ન મળે ત્યાં પાપ છે ' આપણાનાં સનવતા ક અનવતક આનંદ અર્થ મુનમ, અપીતિ, શામન તેમ જ અપાપ રહેતા વડે છે ક પાપ છે. કહો ત્યારે એમાંથી મદતા યાત્રી પાપ છે ' નાન પાપમન્ય કમળી. પાપી કમંવડે કરી આત્માની નીચ નાન પાપ છે. નીચ નતિ છે ત્યાં મદતા નથી પણ સપુતા છે.

આત્માની મદતા તો સન વચન, દયા, પ્રેમા, પરીપાક, અદ્વય્ય અને સનસમા રહી છે. સદ્ગુણી હિં એ તો કમંવદના છે. એમ જ્યાં સદ્ગુણી સંજ્ઞા પુરોષ હાન દે છે. જનમ વિદ્યાચાત્રામે સ્થાપી કાદુબર્જન પાવ છે. એક જી કરીને તેમ માર રતિરોડીપરથી તરે રુચિનાવથી ભુલે છે. કુટુંબવડે કરીને અનુક મમુશવનું દિન-સન દે છે. પુત્રવડે તેને મમારમાર આપી પોતે પર્મ માનેશ્વ પ્રોષ કરે છે. અધિકારથી કુદાજનુ-વડે અધિકાર કરી સન પ્રાન જાનેનું દિન કરી પર્મ દિષ્ટિએ પ્રગટ કરે છે; એમ કાદથી કેટલીક જી મદતા પનવ છે. જ્યાં એ મદતા એકમ નથી મમુશવ મારે રહી છે. અમુક પછી મે છે. એટલેથી એજના ક વિરોધ જમને સદ્ગુણી જાને રહે એટલે સંસ્કાર મોહીત છે. એથી આપમેં એમ

નિસ્સંકપ સમજતું કે સત્ત્વ વચન, દયા, ક્ષમા, શરણાર, અવચર્ય અને સમતા જેવી આત્મ મદદતા કોઈ સ્થળે નથી. શુદ્ધ પંચમહાવનધારી ભિક્ષુકે જે રીતિ અને મદદતા મેળવી છે તે અવસ્થા જેવા ચક્રવર્તિએ લક્ષ્મી, કુટુંબ, પુત્ર કે અધિભારથી મેળવી નથી એમ માઈ માનવું છે.

૧૧ પ્રશ્ન:—મતિ કેટલી છે ? અને શા માટે જીવ તેમાં ભમે છે ?

ઉત્તર:—શાતાવેદનીય આશાતાવેદનીય વેદાંત શુભાશુભ કર્મનાં દગ ભોમવશ આ સંસારવનમાં જીવ નરક, તિર્વેચ, મનુષ્ય અને દેવ એ ચાર મતિમાં ભમ્યા કરે છે.

૧૨ પ્રશ્ન:—નરક મતિ શા કારણે ભમે ? અને તેનું સ્વરૂપ કેવું છે ?

ઉત્તર:—મહારાંભ, મહિરાષ્ટ્રન, મુંસમસણુ દત્તાત્રિય તીવ્ર હિં-સાના કરનાર જીવો અધોર નરકમાં પડે છે. ત્યાં દેશ પશુ યાના, વિશામ કે સુખ નથી. મહા અધકાર આપ્ત છે. અંગઠેદન, (સદન કરવું પડે છે;) અગ્નિમાં જળવું (પડે છે,) અને હરપચાની ધાર જેવું જગ પીવું પડે છે. અનંત દુઃખથી કરીને અર્ધ પ્રાણી-જૂને સાંકડ, અશાન્તા અને વિષવિવાદ સદન કરવાં પડે છે. જે દુઃખને કેવળદાનીઓ પશુ કહી શકતા નથી. અકેવો !! તે દુઃખ અનંતિવાર આ આત્માએ ભોમવ્યાં છે.

૧૩ પ્રશ્ન:—પશુની મતિ શા કારણે ભમે ?

ઉત્તર:—જગ, ભૂદ, પ્રપચ દત્તાત્રિય કરીને જીવ સિંહ, વાપ, હાથી, મૂઝ, માવ, ભેંસ, જગદ દત્તાત્રિય દરીર ધારણ કરે છે. તે તિર્વેચમતિમાં જૂમ, તરણ, તાપ, વધનવેન, તાડન, ભાર વદન કરવા દત્તાત્રિયનાં દુઃખને સદન કરે છે.

૧૪ પ્રશ્ન:—અનાર્થ મનુષ્ય એટલે શું ?

ઉત્તર:—આપ, અન્યાપ, (વિરે) વિવેકરહિન (છે,) લક્ષ્મીની, ખાતા પુત્રી સાથે શમમન કરવામાં જેને પાત્રુ બાન નથી; નિ-રંતર મુંસમસણુ, ચોરી, પસ્ત્રોમન વગેરે મહા પાત્ર ક્યાં કરે છે એ અનાર્થદેવનાં અનાર્થ મનુષ્ય છે.

૧૫ પ્રશ્ન:—દેવમતિના જીવો પોતાનાં અનુષ્ઠાન કેવી રીતે બં-લીત કરે છે ?

ઉત્તર:—પરુષ્પર વેર, ઝેર, ક્રોધ, રોષ, મત્સર, શપ્થ, મઠ, દુષ્ટ, દત્તાત્રિયી દેવનાંઓ પશુ આનુષ્ઠાન બનીત કરી રજા છે.

૧૬ પ્રશ્ન:—વિચિત્રવૃત્તિ પુરુષે આત્માશ્વજ કેવી રીતે આગ્રધે છે ?

જમ્બુએ મીએ તેમ સંસારના લેલ પ્રમંથમાં તે તૃષ્ણારથી કાદમ્બા
 મુચરી દે છે. મધુઃ જેમ નાના પ્રકારના ખરાખા અને નેશાનથી
 નાનકે વડાવુને જોખમ પડેંચાડે છે, તેમ સ્ત્રીઓરથી ખરાખા અને
 કામરૂપી નેશાનથી સંસાર આત્માને જોખમ પડેંચાડે છે, મધુઃ જેમ
 અમાધ જ્વલથી સીતળ દેખાતો છતાં વડવાનગ નાખતી અગ્નિનો તેમાં
 વામ છે, તેમ સંસારમાં માયારૂપી અગ્નિ જળવાળ કરે છે. મધુઃ
 જેમ ચોખામાં વધારે જગ પામીને ડડો કરે છે તેમ પાપરૂપી
 જગ પામીને સંસાર ડડો કરે છે, એટલે મજબુત પાપ કરેના જલ
 છે. ૨. સંસારને બીજા ઉપમા અગ્નિની જાણે છે. અગ્નિથી કરીને
 જેમ મદાનાથી ઉત્પત્તિ છે એમ સંસારથી પણ વિવિધ તાપની
 ઉત્પત્તિ છે. અગ્નિથી જોયેલો જગ જેમ મદા વિધવિધાટ કરે છે તેમ
 સંસારથી જોયેલો જગ અનંત દુઃખરૂપ નરાકથી અમલ વિધવિધાટ
 કરે છે. અગ્નિ જેમ સર્વ વસ્તુનો બળ કરી જલ છે, તેમ સંસારના
 મુખમાં પડેલો તે બળ કરી જલ છે. અગ્નિમાં જેમ જેમ થી અને
 ઉપન દોખાવ છે તેમ તેમ તે શક્તિ પામે છે તેમ સંસારમાં તીવ્ર
 મોહિનીરૂપ થી અને વિષરૂપ ઉપન દોખાવ છે તેમ તેમ તે શક્તિ
 પામે છે. ૩. સંસારને ત્રીજા ઉપમા અધારની જાણે છે. અધાર-
 માં જેમ સીંદરી સર્પનું જ્ઞાન કરાવે છે તેમ સંસાર સત્યને અસ-
 ત્યરૂપ બતાવે છે. અધારમાં જેમ પ્રાણીઓ આમ તેમ બટકો ચિ-
 પત્તિ ભોગવે છે તેમ સંસારમાં નેમાન યજ્ઞને અનંત આત્માઓ
 મુર્ખતામાં આમ તેમ બટકે છે. અધારમાં જેમ કામ અને દીરાનું
 ઘાન થતું નથી તેમ સંસારરૂપી અધારમાં વિવેક અપિવેકનું
 ઘાન થતું નથી. જેમ અધારમાં પ્રાણીઓ જતી આંખે
 અંધ બની જલ છે તેમ જતી શક્તિએ સંસારમાં તેઓ મોહાંધ
 બની જલ છે. અધારમાં જેમ કુલક કલ્યાણનો ઉપદ્રવ વધે
 છે તેમ સંસારમાં મોહ, માયાદિનો ઉપદ્રવ વધે છે. એમ અનેક
 ભેદ જોનાં સંસાર તે અધારરૂપ જલ્યા છે. ૪. સંસારને ચોથી
 ઉપમા શકટમાંની એટલે માણેલા પેડાની જાણે છે. ચાલતાં, શકટમાં
 જેમ હરતું રહે છે તેમ સંસારમાં પ્રવેશ કરતાં તે હરતારે રહે છે.
 શકટમાં જેમ ધરી વિના ચાલી શકતું નથી તેમ સંસાર મિથ્યાત્વ-
 રૂપી ધરી વિના ચાલી શકતો નથી. શકટમાં આરાવડે કરીને રહ્યું
 છે, તેમ સંસાર શંકા પ્રમદાદિ આરાથી રહ્યો છે. અનેક પ્રકારથી
 એમ શકટમાંની ઉપમા પણ સંસારને લાગી શકે છે. (બીરી રીતે)
 સંસારને નેટથી અધોપમા અધો એટલી થોડી છે. એ આર ઉપમા

સત્પુરોનો સમામ એ જ સત્સંગ છે. મહિન વચને જેમ સાચુ તથા જગ સ્વચ્છ કરે છે, તેમ સાચનોપ અને સત્પુરોનો સમામ, આત્માની મહિનનાને ટાળી શુદ્ધતા આપે છે. જેનાથી હમેશનો પરિચય રહી રામ, રંગ, જાન, તાન, અને સ્વાદિષ્ટ બોજન સેવાતાં હોય તે તમને ખમે તેજો પ્રિય હોય તોજુ નિમ્મ માનવો કે તે સત્સંગ નથી, પણ કુસંગ છે. સત્સંગથી પ્રાપ્ત થયેલું એક વચન અમૂલ્ય લાભ આપે છે. તત્ત્વજ્ઞાનીઓએ મુખ્ય બોધ એવો કર્યો છે કે, સર્વસંગવર્ગિત્વામ ક્ષી, અંતરૂમાં રહેવા સર્વ વિચારથી પણ વિરક્ત રહી એકાંતનું સેવન કરો. તેમાં સત્સંગની સ્તુતિ આવી જાય છે. કેવળ એકાંત તે તો ખ્યાનમાં રહેવું કે યોગાભ્યાસમાં રહેવું એ ઊ, પરંતુ સમસ્તભાવીનો સમામ જેમાંથી એકજ પ્રકારની વર્તનનાનો પ્રચલ નીકળે છે તે, આપે એકજ રૂપ હોવાથી પણ માણસો જ્યાં અને પરસ્પરનો સહવાસ જ્યાં તે એકાંતપણ ઊ; અને તેજો એકાંત માત્ર સંતસમામમાં રહેો છે. કદાપિ કાઈ એમ વિચારશે કે વિરક્તિ મર્યાદા મને છે ત્યાં સમભાવ હોવાથી એકાંત ક્યાં ન કરેયો? તેનું સમાધાન તમામ છે કે, તેઓ એક સ્વભાવી હોતા નથી. પરસ્પર સ્પર્ધાક્રુદ્ધિ અને માવાનુ અનુમધાન દેવ છે અને જ્યાં એ બે કારણથી સમામ છે તે એક સ્વભાવી કે નિર્દોષ હોવા નથી. નિર્દોષ અને સમસ્તભાવી સમામ તો પરસ્પરથી કાંઈ મુક્તિપરીનો છે; તેમજ ધર્મખ્યાનપ્રવલ આપારથી પુરવો પણ કાંઈક અંશે છે. જ્યાં સ્વાર્થ અને માવા કષ્ટજ છે ત્યાં સમસ્તભાવતા નથી; અને ને અસ્તંગ પણ નથી. સત્સંગથી નો મુખ, અનંદ મને છે તે અતિ સ્તુતિપાત્ર છે. જ્યાં હ.સોનાં મુર પ્રજો વાય, જ્યાં વૈભવ જ્ઞાન ખ્યાનની મુકા વાય; જ્યાં સત્પુરોનાં પરિવર વિચાર જાય, જ્યાં તત્ત્વજ્ઞાનના તરંગની લલરિયો છો, જ્યાં સરજ સ્વભાવથી સિદ્ધાંતવિચાર ચર્ચા, જ્યાં મેક્ષમ્મ કવનવર પુષ્પ વિવેચન વાય એવો અત્મજ તે મહા દુર્લભ છે. કાઈ એમ કહે કે સત્સંગમાંકરમાં કાઈ માવાથી નહીં હોય? તો તેનું અપાધાન આ છે: જ્યાં માવા અને સ્વાર્થ હોય છે ત્યાં સત્સંગજ હોયો નથી. રાજદસેની સમનો કમ કેમદવ કદાપિ ન કમવ તો અસ્તવ રામે કમદો; કાન રહો ને મુખમુદાએ કમદો. પણ તે અધારમાં જાય નહીં. તેમજ માવાવિશેષ સત્સંગમાં સ્વાર્થ જાને છું કરે? ત્યાં પે અર્થની વાત ને દેવ નહીં. ને થી ત્યાં જાતે વિષદિ કેને દેવ તો મને કે જેથી રંગ જાને, અને રંગ જાને નહીં તો અર્થવાર તેનું અમમન દેવ નહીં. ૧૫૧

પર તરાવ નહીં; તેમ સત્સંગથી જુદાવ નહીં. આવી સત્સંગમાં ચમત્કૃતિ છે. નિરંતર એવા નિર્દોષ સમાગમમાં માવા લઇને આવે પણ કોણ? કોઇન દુર્ભાગી અને તે પણ અસંભવિત છે.

સત્સંગ એ આત્માનું પરમ દિતૈવિ ઔરમ છે.

૭૦. પ્રશ્ન:—પરિમદને શામાટે સકેયરો?

ઉત્તર:—જે પ્રાણીને પરિમદની મર્પાદ નથી તે પ્રાણી મુખી નથી, નેને જે મળ્યું તે એણું છે; કારણ જેટલું મળતું ત્યજ તેટલાંથી વિશેષ પ્રાપ્ત કરવા તેની ઈચ્છા થાય છે. પરિમદની પ્રમગ્નતામાં જે કંઈ મળ્યું હોય તેનું સુખ નો ભોગવાનું નથી, પરંતુ હોય તે પણ વખતે ત્યજ છે. પરિમદથી નિરંતર ચગવિચગ અને પાપભાવના રહે છે. અકસ્માત્ યોગથી એવી પાપભાવનામાં આપુખ્ય પૂર્ણ થાય તો જુદા અધોગતિનું કારણ થઈ પડે. કેવળ પરિમદ તો મુનીશ્વરો લાગી રહે, પણ શૂદ્રરથો એવી અમુક મર્પાદ કરી શકે. મર્પાદ થવાથી ઉપરાંત પરિમદની ઉપત્તિ નથી અને એથી કરીને વિશેષ ભાવના પણ જુદા થતી નથી, અને વળી જે મળ્યું છે તેમાં સંતોષ રાખવાની પૃથા પડે છે; એથી સુખમાં કાગ ત્યજ છે. કોણ ત્યજે સદ્મીઆદિમાં કેવીએ વિચિત્રતા રહી છે કે જેમ જેમ લાભ થતો ત્યજ છે તેમ તેમ ભોજની શક્તિ થતી ત્યજ છે. ધર્મસંજથી જેટલું જ્ઞાન જતા ધર્મની દ્રવ્ય જતાં પણ પરિમદના પાસમાં પડેશે પુરુષ કોઈકજ નહીં શકે કે; શક્તિ એનાજ શક્તિ રહે છે; પરંતુ એ શક્તિ કાંઈ કાંઈ સુખદાયક કે આનંદિતેષિ થઈ નથી. જેણે એની દુહી મર્પાદ કરી નહીં તે નરોગમાં દુઃખના ભોગી થવા છે.

પરિમદ એ પાપનું મૂળ છે. પાપનો પિતા છે. અન્ય એકાદ્ય-વનને મહા દોષ દે એવો એનો રાખાવ છે. એ માટે ધણે આત્મ-દિતૈવિએ જેમ અને તેમ તેનો ત્યાગ કરી મર્પાદપૂર્વક વર્તન કરવું.

૭૧ પ્રશ્ન:—તત્ત્વ સમજવું એટલે શું?

ઉત્તર:—શાસ્ત્રોનાં શાસ્ત્રો મુજ પાડે હોય એવા પુરુષો પણ મળી શકે, પરંતુ જેણે યોગ વચનોપર શ્રીદ અને ચિરેકપૂર્વક વિચાર કરી શાસ્ત્ર જેટલું જ્ઞાન લલ્લમ્લ કમું હોય તેવા મગરા દુર્લભ છે. તત્ત્વને પદોંથી જાણું એ કંઈ નાની વાત નથી. દુદીને દરિયો ભોગથી જનો છે.

‘અર્થ’ એટલે ‘સદ્મી,’ ‘અર્થ’ એટલે ‘તત્ત્વ’ અને ‘અર્થ’ એટલે ‘સજ્જન જીજ્ઞાસા’ આવા ‘અર્થ’ શબ્દના

ધારા અર્થે થાય છે. જન્મ 'અર્થે' એટલે 'તત્તા' એ વિચારના અર્થે આત્માને દેશનું છે એટલે નિર્લેપપરચયનમાં આરેમાં જન્મ વચનો મુખપાડે કરે છે તે તેઓના ઉચ્ચાદ્યને મત્તમ ઉપાગમન કરે છે. પરંતુ તે તેઓ અર્થે પામ્યો દેશ તો એથી એ મુખ, આર્થ, વિરેક અને પશ્ચિમને મદદનુચરના પામે છે. અમળ્ય પુણ્ય મુદર અગર અને તાલેના પિત્તવા લીલા એ બેના બેટને જેટલું જાણે છે તેટલું મુખપાડી અન્ન ત્રણ વિચાર અને નિર્લેપપરચયને બેદરશ માને છે. કારણ તેને અર્થેપૂરેક નિર્લેપ વચનાપનો ધારા નથી; તેમ તે પર વચાર્થ તત્ત્વવિચાર કર્યો નથી. વધારે તત્ત્વવિચાર કરવામાં સમર્થ બુદ્ધિ-શ્રદ્ધાવ ભોળાએ છીએ; તેજસ્વ મુખપાડી કંઈક વિચાર કરી કહે; પરંતુ 'દેશને નહીં' તેજસ્વ પાછીથી જાય. તેમજ જે વચનાપનો મુખપાડે કરી દેશ તે અર્થેસદિન દેશ તો જન્મ ઉપરોચી વર્ષ પડે; નહીં તો પોષ્ટવાનું રામનામ. પોષ્ટને કંઈક પરિચયે રામનામ કરેલાં લીખ-કારે; પરંતુ પોષ્ટની જગા જાણે કે રામ તે દેશ કે કાશ. સામા-ન્યાર્થ સમજવા વચર એવું થાય છે.

૭૨ પ્રશ્ન—વત્તા દા માટે રાખવી ?

ઉત્તર—જેમ વિરેક એ ધર્મનું મૂળતત્ત્વ છે તેમ વત્તા એ ધર્મનું ઉપતત્ત્વ છે. વિરેકથી ધર્મનત્ત્વ મદ્ય કરાય છે અને વત્તાથી તે તત્ત્વ શુદ્ધ રાખી દેશ છે; તે પ્રમાણે પ્રવર્તન કરી દેશ છે. પાંચ સમિતિર વત્તા તો જન્મ સેષ છે. પરંતુ મુદાપત્તીથી તે સર્વ માટે પાત્રી દેશમાં નથી; જ્યાં જેટલા આરંભે પાંચ દેશમાં તેટલા આરંભે જન્મ અમાવધાનીથી પાત્રી દેશમાં નથી. જિતેશ્વર અમવાને જાહેરી સ્થૂળ અને સુદ્ધ દેશ પ્રતે જ્યાં બેદરશી છે ત્યાં જન્મ દેશથી પાત્રી દેશ છે. એ વત્તાની નૂનતાને લીધે છે. જનાગર અને વેશ્વરી યાજ, પાણી મળી તેનો સંખેદો રાખરાની અપૂર્ણ વિધિ, કાશાદિ ઉપનયો વચર અચેર, ભેરે ઉપરોચ; અત્યામમાં રહેલ સુદ્ધ જાતુએની અપૂર્ણ તપાસ, પુણ્યા પ્રમાણમાં વચર રહેલા દરિયાં કામ, અસ્વચ્છ રાખેલા એરણ, અંજણમાં પાણીનું દેશનું, એનું રાખી મુખનું, જટલા વચર અમળ્યની વાતી નીચે મારી એથી પેતાને અસ્વચ્છતા, અમરક, અનાયોજિત કલ્પાદિક રાખ થાય છે; અને મદા જાખમાં કારણ જન્મ વધ પડે છે. એ માટે વત્તાને કહે-વાનો નોંધ કે માવચામાં, બેસચામાં, કાંચામાં, જાખચામાં અને બીજા દરેક પ્રમાણમાં વત્તાનો કલ્પોચ કરેલો એથી કહે અને બાવે જન્મે

પ્રકારે લાભ છે. યાજ્ઞ ધીમી અને ગંભીર રાખવી. ધર સ્વચ્છ રાખવાં. પાણી વિધિસહિત ગળાવવું, કાષ્ઠાદિક ઈધન ખખેરીને નાખવાં એ કંઈ આપણને અમલડ પડતું કામ નથી; તેમ તેમાં વિશેષ વખત જતો નથી. એવા નિયમો લખાવ કરી દીધા પણ પાળવા મુશ્કેલ નથી. એથી વિચાર અમૃષ્યાંત નિરપરાધી જતુંજો બચે છે. પ્રત્યેક કામ ચત્તાપૂર્વકજ કરવું એ વિશેષ આવડતું કર્તવ્ય છે.

૭૩ પ્રશ્ન:—રાત્રિભોજન શા માટે ન કરવું ?

ઉત્તર:—અહિંસાદિક પંચમહાવ્રત જેવું બમવાને રાત્રિભોજન ત્યાગવ્રત કહ્યું છે. રાત્રિમાં જે ચાર પ્રકારના આદાર છે તે અમલદર્શક છે. જે જાતિનો આદારનો રંગ દોષ છે તે જાતિનાં તમસ્કાય નામના છવ તે આદારમાં ક્રિપ્ત થાય છે. રાત્રિભોજનમાં એ સિવાય પણ અનેક દોષ રહ્યા છે. રાત્રે જમનારને રસોઇને માટે અગ્નિ સજાવાયે પડે છે ત્યારે મમીપત્ની બીજાંપર રહેલા નિરપરાધિ સૂદ્રમ જતુંજો નાશ પામે છે; તેમજ સર્પના ઝેરનો, કોરાગિયાની લાગનો અને મચ્છરાદિક સૂદ્રમ જતુંજો પણ બચ રહે છે; વખતે જી કુંડાદિકને બચકર રોમ્બું કારણ પણ થઇ પડે છે. રાત્રિભોજનો પુરાણાદિક મતમાં પણ સામાન્ય આચારને ખાતર લાભ કર્યો છે; છતાં તેઓમાં પરંપરાની રૂઢિથી કરીને રાત્રિભોજન પેસી મધુ છે. પણ એ નિયેધક નો છેજ. શરીરની અદર જે પ્રકારના કમળ છે. તે સૂર્યના અસ્તથી સંકેત થાથી જાલ નેથી કરીને રાત્રિભોજનમાં સૂદ્રમ છવ મહાગુરુપ અદિત થાય છે; જે મહારોમ્બું કારણ છે. એવો ફેરલેક સ્થળે આપુર્વેનો પણ મત છે. મતપુરનો નો દિવસ જે થડી રહે ત્યારે વાગુ કરે અને જે થડી દિવસ ચડ્યાં પડેલાં મમે તે જાતનો આદાર કરે નહો. રાત્રિભોજનને માટે વિશેષ વિચાર મુનિસભાગમથી કે શાસ્ત્રથી જાળવે. એ સંજથી બધુ સૂદ્રમ ભેદો જાળવવા અવશ્યતા છે. ચારે પ્રકારના આદાર રાત્રિને વિષે ત્યાગવાથી મદદદગ છે એ જિનવચન છે.

૭૪ પ્રશ્ન:—સર્વ છવની રક્ષા સંજથી આપના વિચારો જાણાવશો ?

ઉત્તર:—જ્યાં જોયો એકે ધર્મ નથી. જ્યાં એજ ધર્મનું સ્વરૂપ છે. જ્યાં જ્યાં નથી ત્યાં ધર્મ નથી. જનનિત્યમાં એવા અનર્થકારક ધર્મનો પડવા છે કે જેઓ છવને દણ્ડાં લેલ પાપ થતું નથી, બહુનો મનુષ્ય રેહી રક્ષા કરો; એમ કહે છે. તેમજ ધર્મનવાજા ઝનુની મદાંધ અને જ્યાં

સેઠ ૨૧૨૫ પજુ જાણના નથી. એઓ જો પોતાનું હૃદયપટ પ્રગટમાં મૂકીને વિચારે તો અવશ્ય તેમને જાણીશી કે એક મુદ્દમમાં મુદ્દમ જાતને દબાવવામાં જમ્મ મદા પાપ છે. 'જેવો અને મારો આત્મા પ્રિય છે તેવો તેને જમ્મ તેવો આત્મા પ્રિય છે. હું' મારા સેઠ અમલ ખાતર કે સામ ખાતર એવા અમલખાતર છોડીને નેપડક દણે હું' એ મને ફરજી બધું અનંત દુઃખનું કારણ થઈ પડશે' એવો વિચાર તેઓમાં જુદાનું જીવ પજુ નહીં હોવાથી (નેઓ) કળી શકતા નથી. પાપમાં ને પાપમાં નિશ્ચિત મત્ત છે. વદ અને વૈષ્ણવાદિ પંથોમાં પજુ મુદ્દમ દયા સમજી કંઈ વિચાર જોવામાં આવતો નથી, તોપણ એઓ કેવળ દયાને નહીં સમજનાર કરતાં થજા ઉત્તમ છે. બાદર છોડીને રક્ષામાં એ રીક સમજ્યા છે; પરંતુ એ સમજા કરતાં આપને કેવા બામચાણી કે ક્યાં એક પુણ્યપાંખડી દુભાવ ત્યાં પાપ છે એ ખરું તત્ત્વ સમજ્યા અને વચાલિકે દિ'સાથી તો કેવળ વિરમ રહ્યા છીએ. જનતા પ્રવલથી છવ જમ્મથીએ છીએ, છતાં ચાલિને છવ દબાવતી આપણી સેઠ હજી નથી. અનંતમાય અમલથી બધું કરી આપને વિરમ જ છીએ. આ કાલે એ અધરો પુણ્યપ્રતાપ સિદ્ધાંત જૂથાગતા પુણ્ય મદા-વીરના કહેલાં પરમતત્ત્વનોધના ચોમજાથી વધ્યો છે. મનુષ્યો રીકિ પામે છે, મુદર સી પામે છે, અને તે પામતાં કંઈ દુર્લભ નથી; પરંતુ ખરું ધર્મતત્ત્વ કે તેની મદા કે તેનો ચોડો અંત પજુ પામવો મદાદુર્લભ છે, એ રીકિ કંલાલિકે અચિરેથી પાપનું કારણ થઈ અનંત દુઃખમાં લઈ જાય છે; પરંતુ આ યોડી મદાભાવના પજુ ઉત્તમ પાત્રીએ પોંચાડે છે. આમ દયાનુ સત્પરિણામ છે. આપણે ધર્મતત્ત્વપુત્રા કુળમાં જન્મ પામ્યા છીએ તો હવે જેમ અને તેમ વિમજ દવામય વર્તનમા આવતું. વારંવાર લક્ષમાં રાખતું કે સર્વે છવની રક્ષા કરવી, બીજાને પજુ એવો જ મુક્તિપ્રમુક્તિથી બોધ આપવો. તત્ત્વનોધને માટે મુક્તિ ક્યાંથી અનાર્થ જેવા ધર્મમતચારીઓને શિક્ષા આપવને વખત મને તો આપણે કેવા બામચાણી ?

આપણને આપણા દરોરનું મંત્ર આપણું પડે તો અનંત ભય થાય છે, કારણ આપણા દેહની આપણને પ્રિયતા છે તેમ જો છવનું તે મંત્ર દરી તેનો પજુ છવ તેને વદાચો દરો. જેમ આપણે અમૂલ્ય વસ્તુઓ આપીને પજુ પોતાનો દેહ જવારીએ છીએ તેમ તે નિચારાં પામર પ્રાણીઓને પજુ હોતું જોઈએ. આપણે સમજાવવામાં, બોધતાં માધનાં પ્રાણી છઈએ. તે નિચારાં અચાચક અને અજુમમજુવાગાં

મનનો આનંદ કરીરને પણ નિરોગી કરે છે. વળા અમરુદ્ધ, અનં-
તકાષ, પરસ્પરીવાદાદિ નિવૃત્ત કર્યાથી પણ કરીર નિરોગી રહી શકે
છે. માર્ગ પદાર્થો મનને અવરો રસ્તે દોરે છે, પણ પ્રત્યાખ્યાનથી મન
ત્યાં જતાં અટકે છે; એથી તે વિમગ્ન થાય છે. પ્રત્યાખ્યાન એ ફરી
ઉત્તમ નિવૃત્ત પાત્રવાની પ્રતિજ્ઞા છે તે આ ઉપરથી તમે મમજવા દરો.
વિદેશ સદગુરુ મુખથી અને સાસ્ત્રવલોકનથી સમજવા કું નોંધ કરે છડ.

૭૬ પ્રશ્ન—વિનય શા માટે કરવો જોઈએ ?

ઉત્તર—સદ્વિદ્યાને સાધ્ય કરવા વિનય કરવો (અવસ્થનો છે.)
આત્મવિદ્યા પામવા નિર્મલ્ય ગુણો જો વિનય કરીએ તો કેવું મ મ-
ળાવ થાય ! વિનય એ ઉત્તમ વર્ણીકરણ છે. 'ઉત્તરાધ્યયન'માં બખરાને
વિનયને ધર્મનું મૂળ કહી વર્ણવ્યો છે. ગુરુનો, મુનિનો, વિદ્યાનનો,
માતાપિતાનો અને પોતાથી વડાનો વિનય કરવો એ આપણી
ઉત્તમતાનું કારણ છે.

૭૭ પ્રશ્ન—નચાર મંત્ર કયો, અને તેનું સ્વરૂપ સમજાવો.

ઉત્તર—નમો અવિદંતાય, નમો સિદ્ધાય, નમો આચરિયાય,
નમો ઉચાગ્રજાય, નમો જોએ સખ સાદુભ્યં—

આ પવિત્ર વાક્યોને નિર્મલ્યપ્રવચનમાં નચાર (નમચાર)
મંત્ર કે પંચપરમેષ્ઠિમંત્ર કહે છે.

અર્થતઃ બખરાનુતા ગાર મુખ, સિદ્ધ બખરાનુતા આઠ મુખ
આશીર્વાદ કષોટ મુખ, ઉપાધ્યાયના પંચીક મુખ અને મ.પુના
મતારીક મુખ મળીને એકલો આઠ મુખ થવા. અમુક વિદ્યા જાણીતી
માર અંતઃકોનાં ગાર રેરવાં થાય છે; અને એથી એ મુનેનું ચિતરન
કરવાની શે.જના દોષાથી ગારને નવે મુખનાં ૧૦૮ થાય છે. એટલે નવ
કાર એમ કહેવામાં કાર્યે એનું સ્વચન મધુ જાનુાય છે કે જે બખા નાગ
એ અંતઃકોનાં રેરવેરી (નચાર) મંત્ર નવ વાર મળુ.—'કાર'
એટલે 'કરનર' એમ પણ થાય છે. ગારને નવે મુખનાં જોટલ; થાય
એટલા મુખનો કારો એ મંત્ર એમ નચારમંત્ર તરિકે એનો અર્થ થઈ
શો છે અને પંચપરમેષ્ઠિ એટલે આ સાગ જગદ્ગુરુ મંત્ર વાનુએ
પરમેષ્ઠી છે. તે ૧૦૮ કદી તે કદી જગાડી કે અર્ધ, સિદ્ધ
આચાર ઉપાધ્યાય અને કાર્ય. એને નચારાર કરવાનો એ મંત્ર તે
પરમેષ્ઠ; અને પંચ પરમેષ્ઠિને કાર્યે નચારાર દે.વધી પંચપરમેષ્ઠિમંત્ર
એવો રખ થયો. આ મંત્ર અત્યંતિદિદ મનુષ્ય છે, કામ્યુ રચાર

મેષ્ટિ અનાદિસિદ્ધ છે. એટલે એ પાંચે પાત્રો આવરૂપ નથી (પ્રવાહથી અનાદિ સિદ્ધ છે,) અને તેના જાપનાર પણ અનાદિસિદ્ધ છે. એથી એ જાપ પણ અનાદિસિદ્ધ કરે છે.

૭૮ પ્રશ્ન—એ પંચપગ્મેષ્ટિમંત્ર પરિપૂર્ણ જાણવાથી મનુષ્ય ઉત્તમ ગતિને પામે છે એમ સત્પુરુષે કહે છે એ માટે આપનું શું મત છે ?

ઉત્તર—એ કહેવું ન્યાયપૂર્વક છે એમ હું માનું છું.

૭૯ પ્રશ્ન—એને ક્યાં કારણથી ન્યાયપૂર્વક કહી શકાય ?

ઉત્તર—હા. એ તમને હું સમજાવું; મનની નિયંત્રતા અર્થે એક તો સર્વોત્તમ જમતમૂલ્યના સત્ત્વ મુણ્ડનું એ ચિત્તવન છે. તત્ત્વથી જોતાં વર્ગી અર્હતસ્વરૂપ, સિદ્ધસ્વરૂપ, આચાર્યસ્વરૂપ, ઉપાધ્યાયસ્વરૂપ અને સાધુસ્વરૂપ એનો વિવેકથી વિચાર કરવાનું પણ એ સૂચવન છે. કારણ કે પૂજવાયોગ્ય એઓ સાધી છે એમ વિચારતાં એઓનાં સ્વરૂપ, મુણ્ડ ૬૦ માટે વિચાર કરવાની સત્પુરુષને તો ખરી અમત્ય છે. હવે કયો કે એ મત્ર એથી કેટલો કમ્પાણકારક થાય ?

૮૦ પ્રશ્ન—જિન દાષ્ટએ ઈંડું સ્વરૂપ કહેશે ?

ઉત્તર—અર્હત ભગવાન, સિદ્ધ ભગવાન, આચાર્યજી, ઉપાધ્યાય અને સાધુજી એઓનો અકેડા પ્રથમ અક્ષર હેતાં ‘અસિઆ-હસા’ એવું મહદ્દનુત વાક્ય નીકળે છે. જેનું ‘ઈંડું’ એવું રોગખર્ચનું સ્વરૂપ પામ છે; માટે આપને એ મત્રનો અવસ્થ કરીને વિમજા ભાવથી જાપ કરવો.

૧	૨	૩	૪	૫
૨	૧	૩	૪	૫
૧	૩	૨	૪	૫
૩	૨	૧	૪	૫
૨	૩	૧	૪	૫
૩	૨	૧	૪	૫

૮૧ પ્રશ્ન—આવી જાતનાં કોઈકથી જાહેરું એક નાનું પુસ્તક છે જોયું ?

ઉત્તર—હા.

૮૨ પ્રશ્ન—એમાં આકાશ અવગા અંક ચૂક્યા છે તેનું કોઈ પણ કારણ છે ?

ઉત્તર—પ્રત્યક્ષ છે કે મન એ જડ અવ્યવસ્થિત ચીજ છે, અને તેને એકાગ્ર કરવું જડ જડ વિષય છે. તે જ્યાં સુધી એકાગ્ર

યનું નથી ત્યાંથી આત્મમહિતના જાતી નથી. જાણના વિચારો પડતા નથી. એ એકાગ્રતા માટે જાર પ્રતિષ્ઠાદિ અનેક મહાન સાધનો અમવાને કર્યા છે. મનની એકાગ્રતાથી મહા યોગની સેલિયે ચડ્યા માટે અને મન કટણક પ્રકારથી નિર્મળ કરવા માટે સત્પુરોએ એ એક કાટમાવડી કરી છે. જેવજેવેદિ મંત્રના પાંચ અંક એમાં પડેલા મુખ્યા છે; અને પછી હોમવિશેષસ્વરૂપમાં લક્ષ્યપ એના એ પાંચ અંક મુખીને બિન્ન બિન્ન પ્રકારે કાટકો કર્યા છે. એમ કરવાનું કારણ પણ મન એકાગ્રતા જાણીને નિર્મળ કરી શકે (તે છે.)

૮૩ પ્રશ્ન:—અનુભવે હોવાથી એમ શા માટે ન થઈ શકે ?

ઉત્તર:—હોમ વિશેષ હોમ તો તે જોડવામાં જનું પડે અને નામ સંભારમાં જનું પડે. પંચનો અંક મુખ્યા પછી મેનો આંકડો આવે કે 'નમો હોમે સ્વરસાદુષ્' પછી 'નમો અરિહંતાય' એ વાત મુખીને 'નમો સિદ્ધાય' એ વાત સંભારવું પડે. એમ પુનઃ પુનઃ લક્ષ્યની કાતા રાખતાં મન એકાગ્રતાએ પડે એ છે. અનુક્રમપદ હોમ તો તેમ થઈ શકતું નથી; કારણ કે વિચાર કરેલા પડતો નથી; એ સૂક્ષ્મ વખતમાં મન પરમેષ્ઠિમંત્રમાંથી નીકળીને સંસારતંત્રની ખટ-પટમાં જઈ પડે છે; અને વખતે પહે કાતાં થાડ જલુ કરી નાંખે છે. એથી સત્પુરોએ અનાનુષંગિકની ચોળના કરી છે. તે જલુ મુદર અને આત્મહંતિને આપનારી છે.

૮૪ પ્રશ્ન:—સામાધિની જાણ્યા શું ? અને સામાધિક કેવા પ્રકારે કરવું ?

ઉત્તર:—આત્મહંતિને પ્રકાશ કરનાર, સમજ્ઞાન દેવનો ઉદય કરનાર, શુદ્ધ સામાધિભાવમાં પ્રવેશ કરાવનાર, નિર્ભરાનો અમૂલ્ય લાભ આપનાર, રામરૂપથી મધ્યસ્થ જુદી કરનાર એવું સામાધિક નામનું શિષ્ટાવન છે. 'સામાધિક' શબ્દની બુદ્ધિ 'સમ', 'આવ' અને 'હિ' એ શબ્દોથી થાય છે. 'સમ' એટલે રામરૂપરહિત મધ્યસ્થ પરિણામ, 'આવ' એટલે તે સમભાવનાથી ઉત્પન્ન થતો યાત્ર દેવનાચારિત્ર્ય મોક્ષમાર્ગનો લાભ; અને 'હિ' કહેવાં 'આવ' એમ અર્થ થાય છે. એટલે કે 'જે જડે કરીને મોક્ષના માર્ગનો લાભદાયક ભાવ ઉપજે તે સામાધિક.' આર્ત અને રોદ એ બે પ્રકારનાં ધ્યાનનો લાભ કરીને મન, વચન, કથના પાપભાવને યોગીને વિવેકી માત્ર સામાધિક કરે છે.

૮૫ પ્રશ્ન:—સામાધિમાં વિશુદ્ધ પરિણામ ન સ્ફોટો ક્યા ક્યા દોર ઉત્પન્ન થાય છે ?

ભામમાં દિવસે અને રાત્રે એમ અનુક્રમે ઘણેલાં પાપનો પમાતાપ કે ક્ષમાપના કરે છે એવું નામ અહીં આગળ પ્રતિક્રમણ છે. એ પ્રતિક્રમણ આપણે પણ અવસ્થા કરવું. કારણ આ આત્મા મન, વચન અને કાયાના યોગથી અનેક પ્રકારનાં કર્મે જાણે છે. પ્રતિક્રમણમૂલમાં એવું દોષન કરેલું છે; જેથી દિવસ રાત્રમાં ઘણેલાં પાપનો પમાતાપ તે વડે થઈ શકે છે. શુદ્ધભાવ વડે કરી પમાતાપ કરવાથી શ્વેત પાપ ઘનાં પરશોકમ્બર અને અનુકંપા છુટે છે; આત્મા કોમળ થાય છે. સામરાયોગ્ય વસ્તુનો વિચેક આવનો જાય છે. ભગવાનના હૃદયે અત્યંત કંઈ જે જે દોષ વિરમરણ થયા હોય તેનો પમાતાપ પણ થઈ શકે છે. આમ જે નિર્જરા કરવાનું ઉત્તમ સાધન છે. એવું 'આવશ્યક' એવું પણ નામ છે. આવશ્યક એટલે અવસ્થા કરીને કરવાયોગ્ય; એ સત્ય છે. તે વડે આત્માની મહિનતા ખસે છે. માટે અવસ્થા કરવાયોગ્ય છે. સાવધાને જે પ્રતિક્રમણ કરવામાં આવે છે તેનું નામ 'દેવસીપ પડિક્રમણ' એટલે દિવસ સંજ્ઞાથી પાપનો પમાતાપ અને રાત્રિના પાછલા ભાગમાં જે પ્રતિક્રમણ કરવામાં આવે છે તે 'રાત્રપડિક્રમણ' કહેવાય છે. 'દેવસીપ' અને 'રાત્ર' એ પ્રાકૃત ભાષાના શબ્દો છે. પખવાડીએ કરવાનું પ્રતિક્રમણ તે 'પાસિક' અને સંવત્સરે કરવાનું તે 'સાંવત્સરિક' કહેવાય છે. સત્પુરુષોએ યોગનાથી જાણેલાં એ મુંદર નિષ્પત્ત છે. કેટલાક સામાન્ય જુદિયાનો એમ કહે છે કે દિવસ અને રાત્રિનું સવારે પ્રાપચિત્તરૂપ પ્રતિક્રમણ કર્યું હોય તો કંઈ ખેલું નથી, પરંતુ એ કહેવું પ્રમાણિક નથી. રાત્રિયે આકરમાત્ આમુક કારણ કે કાગધર્મ થઈ પડે તો દિવસ સંજ્ઞાથી પણ રહી જાય. 'પ્રતિક્રમણમૂલ'ની યોજના જલ્દી મુંદર છે. એનાં મૂળતર્ર જલ્દી ઉત્તમ છે. જેમ જાને તેમ પ્રતિક્રમણ ધીરજથી, સમજાય એવી ભાષાથી, શાંતિથી, મનની એકાગ્રતાથી અને વલ્લાપૂર્વક કરવું.

૬૧ પ્રશ્ન:—ક્રમાનુ આદાત્મ કહેણી ?

ઉત્તર:—ક્રમા એ અંતર્યંત્ર ક્રિયામાં ખટ્ટ છે. પવિત્ર આચારની રક્ષા કરવામાં જાતર છે. શુદ્ધભાવે અસત્ત્ર કુઝમાં, સમપરિણામથી ક્રમા રાખનાર જનુજ બરસાગર તરી જાય છે. તત્ત્વજ્ઞાની જ્ઞાનાં વચન છે કે, આત્મા માત્ર સ્વસદ્ભાવમાં આવેલો જોઈએ; અને તે આવેલો તો શ્રેષ્ઠ હયેગર્ભજ છે.

૬૨ પ્રશ્ન:—આત્મસિદ્ધિ શાથી છે ?

ઉત્તર:—સંસારરૂપી આત્માને રાત્ર અને દેવ એ બે રૂપી જગત્

એનું પરિણામ પણ કેવું સુંદર થાય ! જગ એ અમૂલ્ય ચીજ છે; ચા-
વતિ પણ એક જગ પામવા આખી રીદિ આપે તો પણ તે પામનાર
નથી. એક જગ બચે ખોવાયો એક મર હારી જતા જેવું છે. એમ
તત્ત્વની દ્રષ્ટિએ સિદ્ધ છે !

૯૫ પ્રશ્ન:—દમણું જેન શાસન પ્રવર્તેમાન છે તે કાનું પ્રણીત
કરેલું છે ?

ઉત્તર:—દમણું જે શાસન પ્રવર્તેમાન છે તે અમલુ અમવાન
મદારીરનું પ્રણીત કરેલું છે.

૯૬ પ્રશ્ન:—અમવાન મદારીરના નિર્વાણને કેટલાં વર્ષ થયાં.

ઉત્તર:—અમવાન મદારીરને નિર્વાણ પધાર્યા ૨૪૧૪ વર્ષ થયાં.

૯૭ પ્રશ્ન:—તેઓ ક્યાં જન્મ્યા ? અને તેઓનાં માતાપિતા-
નાં નામ શું ?

ઉત્તર:—અમલોચના ક્ષત્રિયકુલ નગરમાં ત્રિશ્વણેચી ક્ષત્રિયાણીની
કુળે સિદ્ધાચં રાજયી અમવાન મદારીર જન્મ્યા.

૯૮ પ્રશ્ન:—તેઓના મેટાબાહનું નામ શું હતું ?

ઉત્તર:—મદારીર અમવાનના મેટાબાહનું નામ નંદિવર્દમાન હતું.

૯૯ પ્રશ્ન:—અમવાન મદારીરનાં પતિનું નામ શું ?

ઉત્તર:—મદારીર અમવાનની સ્ત્રીનું નામ ચરોદા હતું.

૧૦૦ પ્રશ્ન:—તેઓ શુદ્ધસામ્રાજ્યમાં કેટલા વર્ષ રહ્યા ?

ઉત્તર:—ત્રીજ વર્ષ તેઓ શુદ્ધસામ્રાજ્યમાં રહ્યા.

૧૦૧ પ્રશ્ન:—તેઓએ કેટલા વર્ષ તપ કરી કર્મ અસ્થિમૂળ કર્યા ?

ઉત્તર:—એકાંતિક વિદારે સાક્ષાત્તર વર્ષ એક પક્ષ તપાદિક સમ્પન્ન
આચારે, એમણે અદેવ ધનધાતી કર્મને ત્યાગીને અસ્થિમૂળ કર્યા.

૧૦૨ પ્રશ્ન:—તેઓ કેવગણના ક્યાં પામ્યા ?

ઉત્તર:—અનુપમેવ કેવગણના અને કેવગદ્યેન આધુપાધિકા
નલિ કિનારે પામ્યા.

૧૦૩ પ્રશ્ન:—તેઓ કેટલું આયુષ્ય ભોગવી સિદ્ધ સ્વરૂપને પામ્યા ?

ઉત્તર:—એકંદર બહોળેર વર્ષની લગભગ આયુ ભોગવી કર્મ
અસ્થિમૂળ કરી સિદ્ધસ્વરૂપને પામ્યા.

૧૦૪ પ્રશ્ન:—તેઓ કેટલામા જિનેશ્વર દત્તા ?

ઉત્તર:—ચતુર્માસ ચોરીયીના એ હેગા જિનેશ્વર દત્તા.

૧૦૫ પ્રશ્ન:—અમવાન મદારીરનું ધર્મતીર્થ કેટલા વર્ષ સુધી
પ્રવર્તેલું ?

રાજપ્રશ્ન.

ઉત્તર:—એઓનું આ ધર્મતીર્થ પ્રવર્તે છે તે ૨૧,૦૦૦ હજાર વર્ષ એટલે પંચમકાગની પૂર્ણતા સુધી પ્રવર્તશે એમ ‘ ભગવતીસૂત્ર ’ નાં પ્રવચન છે.

૧૦૬ પ્રશ્ન:—એ તીર્થપર વિપત્તિઓ ખરી કે ?

ઉત્તર:—આ કાગ દસ અપવાદથી મુક્ત હોવાથી એ ધર્મતીર્થ-પર અનેક વિપત્તિઓ આવી મઠ છે, આવે છે, અને પ્રવચન પ્રમાણે આવશે પણ ખરી.

૧૦૭ પ્રશ્ન:—વર્તમાન જૈન સમુદાયની સ્થિતિ કેવા પ્રકારે છે ? અને સ્થિતિ જોઈ મધ્યસ્થ મનુષ્યોએ કેમ વર્તવું ?

ઉત્તર:—જૈન સમુદાયમાં પરસ્પર મનમેદબદ્ધ પડી મયા છે. પ-રસ્પર નિંદામયોથી જાળજ માંડી બેસા છે. વિરેક વિચારે મધ્યસ્થ પુરો મતમતાંતરમાં નહીં પડતાં જૈનશિક્ષાનાં મૂળ તત્ત્વપર આવે છે. ઉત્તમ શીજવાન મુનિઓપર ભાવિક રહે છે. સત્ય એકમતાથી પિ-તાના આત્માને કમે છે.

૧૦૮ પ્રશ્ન:—જૈન સાસન પ્રકાશમાં આવશે અને આવે તો કેવું ?

ઉત્તર:—કાગ પ્રભાવને લીધે વખતે વખતે સાસન કંઈ સામાન્ય પ્રકાશમાં આવે છે; પણ જોઈએ એવું પ્રદુષિત ન થઈ શકે.

૧૦૯ પ્રશ્ન:—“વંક જડામ પઠિમા” એ વચન સમજાવશો ?

ઉત્તર:—“ વંક જડામ પઠિમા ” એવું ‘ ઉત્તરધ્યયનસૂત્ર ’માં વચન છે. એનો ભાવાર્થ એ છે કે હેવા તીર્થકરના (મહાવીરસ્થા-મીના) સિખો વંકા અને જડ વરો. અને તેની સત્યતા વિશે કો-ઈને બોલવું રહે તેમ નથી. આપણે ક્યાં તત્ત્વનો વિચાર કરીએ છીએ ? ક્યાં ઉત્તમ શીજનો વિચાર કરીએ છીએ ? નિર્ધારિત વખત ધર્મમાં ક્યાં જનીન કરીએ છીએ ? ધર્મતીર્થના ઉદ્ભવને ખાટે ક્યાં તપ શ-ખીએ છીએ ? ક્યાં કાઠ વડે ધર્મતત્ત્વને શોધીએ છીએ ? આવક કુળમાં જન્મ્યા એથી કરીને આવક, એ વાત આપણે ભાવે કરીને માન્ય કરી જોઈતી નથી; એને ખાટે જોમતા આચાર, જ્ઞાન, શોધ કે એમાંનાં કંઈ વિશેષ લક્ષણો હોય તેને આવક માનીએ તો તે વધાવોજ છે. દબાવિ કટલાક પ્રકારની સામાન્ય રવા આવકને ઘેર જન્મે છે અને તે પાત્રે છે એ વાત વખાણવા લાયક છે; પણ તત્ત્વને કાઠકજ જાણે છે. જળવા કરતાં કાઠી ચંકા કરનારા અર્ધ-છીંડા પણ છે. જળીને અદષ્ટ કરનારા પણ છે. પરંતુ જળીને તત્ત્વના કંડામાં તેજનારા કાઠકિ વિરલ છે. કેરળ, મનુષ્યવંશ અને

અન્યથાન વિચ્છેદ મળે, દક્ષિણ વિચ્છેદ મળે, નિર્દાંતનો થયે!
જામ વિચ્છેદ મળે; આવ યોગ રહેવા જામપર સામાન્ય સમજાવ્યો
યોગ કરી યોગ નથી. જે યોગ થાય તે વિશેષજન્યુદારને પૂતરી.
ત્યાંથી મનમાનનો ઉતાર ન મને તોજનુ જિનવચનની બદાગચરિય
કરવી નહિ. અનેકાંત યોગીના સ્વરૂપને વિરથ જાણે છે. જમવાનના
કથનરૂપ મજિના થરમાં ફેટણાક પામર પ્રાણીઓ રોષરૂપી કાઠું ટાપ-
વાનું મંથન કરી અધોમનિજન્મકર્મ બાધે છે. લીસેતરીને બાંધે તેની
મુઠવણી કરી લેવાનું કાણે, કેમ વિચારથી યોગી કાઠું દોરે ?
આ વિવર જનુ મોટે છે. એ સંનયી બહોં આમગ કહેવાની કંઈ
યોગના નથી; કુંઠામાં કહેવાનું કે આપને આપજા આત્માનાં સા-
ધક અર્થે અત્યોમાં પાડું નહીં. ઉત્તમ અને સંત મુનિનો સમામમ
વિમગ, આચાર, રિવેક, દયા, સમ્મ જોનું સેવન કરવું. મહારીરતી-
યને અર્થે અને તો વિશેષી બોધ કરજી સદિત આપવો. ઉચ્ચ જુ-
દિથી યોગિ થવું નહીં. એમાં આપણું પરમ મંત્રગ છે એ વિસ-
ર્જન કરવું નહીં.

૧૧૦ પ્રશ્ન:—મને જૈન મુનિયોના આચારની વાત જાણુ રૂપી
છે. એઓના જેવો કોઈ ઈશ્વરના સંતોમાં આચાર નથી. મને તેવા
શીયાગાની ટાલમાં અગ્રુક વખરો તેઓને રેડવું પડે છે, ઉનાગામાં
મને તેવા તાજ તજા છતાં જમમાં તેઓને જમરખાં કે માણાપર હતી
કેવાની નથી. ઉની રેતીમાં અતાપના લેતી પડે છે. વાવજીવ
ઉનું પાણી પીએ છે. મુદરથને ધેર તેઓ બેસી રહતા નથી. શુદ્ધ
જીવન્ય પાતે છે. કુટી જઘામ પડુ પાસે રાખી રહતા નથી. અરોગ્ય
વચન તેઓ બોલી રહાનું નથી. વાકન તેઓ લઈ રહતા નથી. આજ
પવિત્ર આચારો ખરે ? મોક્ષદાયક છે. પરંતુ નરવાડમાં જમવાને સ્નાન
કરવાની ના રહી છે એ વાત તો મને વધારે બેસતી નથી.

ઉત્તર:—આ માટે બેસતી નથી ?

૧૧૧ પ્રશ્ન:—કારણ એથી અગ્રુધિ વધે છે.

ઉત્તર:—રૂપિ અગ્રુધિ વધે છે ?

૧૧૨ પ્રશ્ન:—સરીર મલિન રહે છે એ.

ઉત્તર:—સરીરની મલિનતાને અગ્રુધિ કહેતી એ વાત કંઈ
ચિચારપૂર્વક નથી. સરીર પોને યાનું જન્મું છે એ તો ચિચાર કરો.
રજા, પિત્ત, મગ, મૂત્રક્રેમનો એ બંડાર છે, તેજર આવ તરયા છે;
છતાં એ પવિત્ર કેમ થાય ? વગી સાધુએ એનું કંઈ સંસારી કર્તવ્ય
કર્મ ન દોષ કે જોધો તેઓને સ્નાન કરવાની આજ્ઞાપડતા રહે.

૧૧૩ પ્રશ્ન:—પણુસ્નાન કરવાથી તેઓને (સાધુઓને) દાનિ થું છે?

ઉત્તર:—એ તો સ્થૂળ જુદિનું જ પ્રશ્ન છે. નદાવાથી અમ્-
ખાના જગુંનો વિનાશ, કામાગ્નિની પ્રદિપ્તિ, વનનો ભંગ, પરિણા-
મનું ભલવું એ સઘળી અશુભિ ઉપજ થાય ■ અને એથી આત્મા
મદા મલિન થાય છે. પ્રથમ એનો વિચાર કરવો જોઈએ. સરીરની
જીવિંસાપુજા જે મલિનતા છે તે અશુભિ છે. અન્ય મલિનતાથી તો
આત્માની ઉજ્જવળતા થાય છે. એ તત્ત્વવિચારે સમજવાનું છે. નદા-
વાથી વ્રતમંત્ર થઈ આત્મા મલિન થાય છે, અને આત્માની મલિ-
નતા એ જ અશુભિ છે.

૧૧૪ પ્રશ્ન:—મને તમે બહુ મુંઝાર કારણ બતાવ્યું. મુદ્ધમ વિચાર
કરતાં જિનેશ્વરના કથનથી બોધ અને અત્યાનંદ પ્રાપ્ત થાય છે. વાક,
મૃદસ્થાશ્રમીઓને સરીરની જીવિંસા કે સંસારકર્ત્તવ્યથી યથેચ્છા અશુભિ
હાજી જોઈએ કે નહીં ?

ઉત્તર:—સમજાણપૂર્વક અશુભિ હાજી જ જોઈએ. જૈન જેવું
એકે પવિત્ર દંતન નથી અને તે અપવિત્રતાનો બોધ કરતું નથી.
શૈયાશૈયનો વિચાર પરંતુ યોગ જ કરે છે.

૧૧૫ પ્રશ્ન:—જૈન મૃદસ્થના સામાન્ય નિત્ય નિયમ કેવા જોઈએ ?

ઉત્તર:—પ્રમાણ પદેલાં કહીને વત્તાથી રાત સંજથી યથેચ્છા
દોષનું પ્રતિક્રમણ કરું. પ્રતિક્રમણ કર્યા પછી સ્તુતિ, અને શિશાવચન
કિયારી મનની બનતી શાન્તિ કરી ધેર આવવું. માતા પિતાનો વિનય
કરી વત્તાથી મસારી કામમાં પ્રયોજન કરવું. આદાર વિદ્યાર્થનો નિય-
મિત વખત રાખવો; તેમજ સાત્ત્વના અભ્યાસનો અને તાર્ત્ત્વિક મંથન
મનનનો પણ નિયમિત વખત રાખવો. સાવંકાએ સ્વધ્યાવસ્થા ઉપયોગ-
પૂર્વક કરવું. ચોવિદ્યાર પ્રત્યાખ્યાન કરવું. નિયમિત નિદ્રા સેવી. સુતા
પદેલાં આદાર પાપરધાનક, હાલચન દોષ, અને સર્વ જીવને હામારી
પંચ પરમેશ્વરનું સ્મરણ કરી મદા શાન્તિથી સમાધિમાયે થવન
કરવું. આ સામાન્ય નિયમો બહુ લાભદાયક થશે. એ તમને સંયો-
ગમાં કયા છે. મુદ્ધમ વિચારથી એ વિશેષ મંગલદાયક થશે.

૧૧૬ પ્રશ્ન:—પ્રભુની હામાવના કેમ અને શા મારે ચિંતવતી ?

ઉત્તર:—“હે ભગવાન! હું બહુ જૂની મરો, મેં તમારાં અવસ્થ
વચનને સંજમાં સીધાં નહીં. તમારાં કહેલાં અનુષ્ઠાન તત્ત્વનો મેં વિચાર
કર્યો નહીં તમારા પ્રવૃત્તિ કરેલાં ઉત્તમ શીવને મેં જુ નહીં. તમારાં
કહેલાં દયા, કૃતિ, હામ અને પવિત્રતા મેં જોગ્યાં નહીં. હે

અમ્યાન ! હું જૂથો, આપણો—રજ્યો—અને અનંત મંદારની
 વિરમનામાં પડ્યો છઉં. હું પાણી છઉં. હું જલદ મરો-મળ અને
 કર્મજન્યો કરીને મલિન છઉં. દે જરમા-મા ! તમારાં કહેવાં તાર
 વિના મરો મોડા નથી. હું નિરંતર પ્રયત્નમાં પડ્યો છઉં, અઘાનરી
 અમે થયો છઉં. મારામાં ચિત્તેચ્છલિ નથી અને હું મુદ્દ છઉં, હું
 નિરાશિન છઉં, અનાથ છઉં. નિગમી જરમા-મા ! હવે હું તમારી,
 તમારા ધર્મનું અને તમારા માનુનું સરજુ થઉં છઉં. માગ અપરાધ
 દાવ થઈ હું તે સર્વ પાપની મુક્ત થઈ એ મારી અમિથાયા છે.
 આમળા કરેલાં પાપોનો હું હવે પશ્ચાત્તાપ કરું છઉં. જેમ જેમ હું
 મુક્ત વિચારી ઉઠો ઉઠું છઉં તેમ તેમ તમારા જીવના ગમદારો
 મારા સ્વરૂપનો પ્રભાવ કરે છે. તમે નિરામી, નિર્વિકારી, મહિમાનસ
 સ્વરૂપ, સદાનંદી, અનંત ઝૂની, અનંતાર્થો, ત્રૈલોક્યપ્રભાસક છો.
 હું માત્ર મારા દિનને અર્થે તમારી સાક્ષીએ હાથ આપું છઉં.
 એક જગ પશુ તમારા કહેલા તત્ત્વની સંકા ન થાય, તમારા કહેલા
 રસ્તામાં અદોરાય હું રહું એજ મારી આશંકા અને શ્લિ થાઓ !
 દે સર્વત્ર અમ્યાન ! તમને હું વિદેશ સું રહું હું તમારાથી કંઈ અ-
 ભણ્યું નથી. માત્ર પશ્ચાત્તાપથી હું કર્મજન્ય પાપની હાથા છઠ્ઠું
 છઉં—કે સંતિ સંતિ સંતિ "

૧૧૭ પ્રશ્ન:—વૈરાગ્યને ધર્મનું સ્વરૂપ શા માટે કહ્યું છે ?

ઉત્તર:—એક વસ્તુ લોહીથી કરીને રંગાયું. તેને જો લોહીથી
 ધોઈએ તો તે ધોઈ સાધાર નથી, પરંતુ વિશેષ રંગાય છે. જો
 પાણીથી એ વસ્તુને ધોઈએ તો તે મલિનતા જવાનો સંભવ છે. એ
 દટાને પાણી આત્માપર વિચાર થઈએ. આત્મા અનાદિમાયથી સંસાર-
 રૂપી લોહીથી મલિન થયો છે. મલિનતા રોમ રોમ ફતરી મર્ષ છે !
 એ મલિનતા આપણે સંસારપટો ટાળવા ધારીએ તો ટળી શકે નહીં.
 લોહીથી જેમ લોહી ધોવાનું નથી; તેમ સંસારથી કરીને વિપતજન્ય
 આત્મમલિનતા ટાળવા નથી એ જાણે નિમગ્ન થઈએ. અને ધર્મમનો
 આ જમતમાં આવે છે તે સંજ્ઞા અવસ્થાને વિચાર કરતાં આત્મ-
 લાથી આટલું વિચારનું અવસ્થનું છે કે જ્યાં સ્ત્રીઓ લોહીવાનો કપડો
 કોઈ દોષ લઈને લીલાનો શિશુ આપી દોષ; રંગ, રંગ, મુગ્ધાન
 અને એવારમ કરવાનું તત્ત્વ જનામું હોય સંજ્ઞા અવસ્થા આત્માની
 સત્ સંત નથી કારણ એ ધર્મમત અર્થે તો આપો સંસાર ધર્મ-
 મતપ્રમાણ છે. પ્રત્યેક મુદ્દરનું ધર એજ ચોખવાથી બરપૂર દોષ છે.

છાડરાંઠેમાં, સ્ત્રી, રંગ રાગ, તાન ત્યાં જામ્યું પડ્યું દોષ છે અને તે ઘર ધર્મમંદિર કહેવું નો પછી અધર્મસ્થાનક કયું ? અને જેમ વર્તિએ છીએ તેમ વર્તવાથી ખોટું પણ ચું ? કાંઈ એમ કહે કે પેલાં ધર્મ-મંદિરમાં નો પ્રભુની ભક્તિ થઈ શકે ॥ તો તેઓને માટે બેઠૂંવાંક આદરોજ ઉત્તર દેવાનો છે કે તે પરમાત્મ તત્ત્વ અને તેની વૈરાગ્યમય ભક્તિને જાળવતા નથી. ગમે તેમ દો, પણ આપણે આપણા મૂળ વિચાર પર આવવું જોઈએ. તત્ત્વજ્ઞાનની દ્રષ્ટિએ આત્મા સંસારમાં વિષયાદિક મતિનતાથી પરંટન કરે છે. તે મતિનતાનો ક્ષય વિશુદ્ધ આવજાળથી હોંરા જોઈએ. ને અર્દનનાં કહેણાં તત્ત્વસ્વ સાચુ અને વૈરાગ્યથી જાળથી ઉત્તમ આચારસ્વ પરસ્પર રાખીને, આત્મવશને ધીનાર નિર્મય મુર છે. આમાં જો વૈરાગ્યજાળ ન દોષ તો બીજા બધાં સાદિલો કંઈ કરી શકતા નથી; માટે વૈરાગ્યને ધર્મનું સ્વરૂપ કહી શકાય. વહિ અર્દન પ્રભાત તત્ત્વ વૈરાગ્યજાળ બોધે છે, તો તેમ ધર્મનું સ્વરૂપ એમ મળ્યું.

૧૧૮ પ્રશ્ન.—ધર્મતા મનભેદો માટે આવતું ચું:કહેવું છે ?

ઉત્તર:—આ જગતીતજ પર અનેક પ્રકારથી ધર્મતા મન પડેલા છે. તેવા મનભેદ અનાદિકાળથી છે એ ન્યાયસિદ્ધ છે. પણ એ મન કંઈ કંઈ રૂપાંતર પામ્યા જાય છે; એ સંજથી કેટલાક વિચારો કરીએ.

કેટલાક પન્નપર મગતા અને કેટલાક પરસ્પર વિરુદ્ધ છે. કેટલાક કેવળ નાનિતકના પાથરેલા પન્ન છે. કેટલાક સામાન્ય નીતિને ધર્મ કહે છે. કેટલાક જ્ઞાનનેજ ધર્મ કહે છે. કેટલાક અજ્ઞાન એજ ધર્મમન કહે છે. કેટલાક ભક્તિને કહે છે. કેટલાક ક્રિયાને કહે છે. કેટલાક ચિન્તનને કહે છે અને કેટલાક સરીર માચવાતું એને ધર્મમન કહે છે. એ ધર્મમનધ્યાપકોએ એમ બોધ કર્યો જણાય છે કે અમે ને કહીએ છીએ તે સર્વજગદ્ગુરૂસ્વ અને મત્ત છે. બાકીના સપગા મનો અમત્ત અને કુતર્કવાદી છે. પરસ્પર તેથી તે મત્તવાદીઓએ પોત્ત કે અપોત્ત ખંડન કર્યું છે. વેદાંતના ઉપદેશકનો આજ બોધ છે, સાંખ્યનો પણ આજ બોધ છે, બોધનો પણ આજ બોધ છે, ન્યાયમતદાતાનો પણ આજ બોધ છે, વૈશેષિકનો આજ બોધ છે, સંનિયથીનો આજ બોધ છે, વૈશ્વકલ્પિનો આજ બોધ છે, કસ્થાપીનો આજ બોધ છે, અને કાંઈકનો આજ બોધ છે કે આ અમારું કથન તમને સર્વ મિદિ આપણે ત્યારે આપણે કરે શું વિચાર કર્યો ? વાદી પ્રતિ-વાદી જન્મે કાંઈ દેવતા નથી, તેમ જન્મે બેઠા દેવતા નથી. મદ

તો વાતી કંઈક વધારે સાચો, અને પ્રતિવાતી કંઈક ઝોઝો ખોટો દોષ; (અથવા પ્રતિવાતી કંઈક વધારે સાચો, અને વાતી કંઈક ઝોઝો ખોટો દોષ.) કેવળ જાનેની વાત ખોટી દોષી ન લેઈએ. આમ વિચાર કરતાં તો એક ધર્મમત આચો દરે અને બાકીના ખોટા દરે. એ એક આશ્ચર્યકારક વાત છે. સર્વને અમલ અને સર્વને સત્ય કેમ કરી દાખ ? એ સર્વને અમલ એમ કરીએ તો આપણે નાસ્તિક કરીએ અને ધર્મની સમ્માધિ ભંગ. આ તો નિશ્ચય છે કે ધર્મની સમ્માધિ છે તેમ સ્પષ્ટિતર તેથી અવશ્ય છે. એક સત્ય અને બાકીના સર્વ અમલ એમ કરીએ તો તે વાત સિદ્ધ કરી જનાવરી લેઈએ. સર્વ સત્ય કરીએ તો તો એ રીતીની ખોત કરી. કારણ તો આટલા બધા મનને સા મારે પડે ? સર્વ એકજ પ્રકારના મને સ્થાપવા સા મારે શક્ય ન કરે ? એમ અ-ધો-ધના ચિંતાપાશમાં વિચારથી પોતીચાર બતાવું પડે છે. તોયજ તે સંજયી વધામણિ દુ કંઈ ખુલાસો કરી ઇ. એ ખુલાસો મલ અને મધ્યસ્થ ભાવનાનો છે. એ-કાંતિક કે મનનિક નથી. વસ્તુવાની કે અવિચેતી નથી; પણ વસ્તુ અને વિચારવા જેવો છે. દેખાવે એ સામાન્ય લાગ્યો; પરંતુ મુદ્દમ વિચારથી જુદું બેઠાણે લાગ્યો. આટલું તો તમારે સ્પષ્ટ માનવું કે મને તે એક ધર્મ આ સ્પષ્ટિતર સર્વજનું સત્યતા ધરાવે છે. હવે એક રીતને સત્ય કહેતાં બાકીના ધર્મમતને કેવળ અમલ કહેવા પડે. જુદું એમ કરી ન શકે. શુદ્ધ આધ્યાત્મિકતા નિશ્ચયનવચે તો તે અ-સત્યાર હરે; પરંતુ અવધારનમે તે અમલ દરાવી દાખ નહિ. એક સત્ય અને બાકીના અર્થનું અને સત્ય છે એમ જુ કહું છઉ. તેમ જ દેખાડા કુદરતવાતી અને નાસ્તિક છે તે કેવળ અમલ છે; પરંતુ જેમો વાલેક સંજયી કે વાવ સંજયી કંઈ જુદું બોધ કે અવ જનાવે છે તે જાનવા ધર્મમતને અર્થનું અને સત્ય કરી દાખ છે. એ એક રીતનું જુ અને સત્ય ન દોષ તો બીજા ધર્મમતને અર્થનું અને અમલ કેવળ પ્રમાણથી કરી દાખ નહી. એ મારે સર્વ ને જે એક રીતનું જુ અને સત્ય છે તેના તત્વપ્રમાણથી બીજા મતોની અર્થનું અને એકીકતાને લેઈએ એ બીજા ધર્મમતોનાં તત્વવાન સંજયી વધાવે સત્ય વિચારો નથી. દેખાડા અમલમતો બોધ કરે છે, જુ અમલમતો પ્રમાણપડે સિદ્ધ થઈ શકે નથી. દેખાડા કુદરતી મેલ છે એમ કહે છે તે એકીકતા છે; તેમ જ કિરણી મેલ છે એમ કહેવાય જુ એકીકતા છે. દાખ, કિયા એ મનોરો મેલ કહેવાય તેના વધાવે સ્પષ્ટને જલદુદ નહી.

ઉત્તર—જેઓ કેવળ સમુદ્ધીને ઉપદર્શન કરવામાં કંઈ, લોકને માયામાં મુકાવા પાડવા છે તે બહુ દુઃખી છે તેનો તે પુરો પયોગ કે અપુરો ઉપયોગ કરી શકતા નથી. માત્ર ઉપદિગ્ધ બોમને તે અસમ્માન પાડે છે. કાગ અચાનક લાગે ઉપાડી ભવ છે. અપેક્ષાની પામી તે જીવ અનંત સંસાર વધારે છે. મનેહો મ-દુઃખરૂઢ એ નિર્માત્ર કરી નાંખે છે. જેથી તે નિરંતર દુઃખીજ છે.

૧૨૦. પ્રશ્ન—પવિત્રતામાં કાગ કાણુ નિર્મમન કરે છે ?

ઉત્તર—જેણે પોતાનાં ઉપદ્રવિશા નેટલાં સાધન માત્ર આપા-રંભરી રાખ્યાં છે, મુદ્ધ એક પલિદન સંતોષ પરાભાતી રક્ષા, ધમ નિયમ, પરીપાકર, અપરાધ આપદવ્યભાષા અને સત્ત્વ તેમજ યાત્રા-ધ્યયન રાખ્યાં છે. સત્પુરોને સેરે છે, નિર્મલતાનો મતોરથ રાખ્યો છે, બહુ પ્રકારે કરીને સંસારથી ને ત્યાગી જેવો છે. જેના ક્રૂદ્ધ વૈરાગ્ય અને વિરેક છે તે પવિત્રતામાં કાગ નિર્મમન કરે છે.

૧૨૧. પ્રશ્ન—સંપૂર્ણ મુખી કાણુ ?

ઉત્તર—સર્વ ધનપાત્રી કમંનો લભ જેમણે કર્યો છે, ચાર કમ પાનગાં જેનાં પડ્યાં છે, ને મુજ છે. ને અનંતગાત્રી અને અનંત-દર્શી છે તે તો સંપૂર્ણ મુખીજ છે. મોક્ષમાં તેઓ અનંત જીવનનાં અનંત મુખમાં સર્વ કમવિરજાતીથી વિરાજે છે.

૧૨૨. પ્રશ્ન—મુદ્ધરૂપે કેવું જીવન ચાગતું સુખસમક છે ?

ઉત્તર—જેમ જને તેમ આપારંબી ઘણ સમભાવથી જનસમુદ્ધા-વનાં દિન બહુી વગતું, પરીપકર, દયા, દાનિ, સમા અને પવિત્રતાનું સેવન કરતું એ બહુ સુખસમક છે.

૧૨૩. પ્રશ્ન—મનુષ્ય નિરામી, નિર્મલ, નિષ્પરીમદી, નિરાસંબી, જાગ્રયારી ક્યાં મુખી ઘણ સકનો નથી ?

ઉત્તર—જ્યાં મુખી જીમ સ્વાદિષ્ટ બોમન ચાહે છે, જ્યાંમુખી વાસિશ મુખથી ચાહે છે; જ્યાં મુખી કાન વારાંમનાનાં ગાયન અને વાત્તિ ચાહે છે, જ્યાંમુખી કાંઈ વનોપવન જેવાનું લક્ષ રાખે છે, જ્યાંમુખી તવચા મુખથી સેવન ચાહે છે ત્યાં મુખી તે મનુષ્ય નિરામી, નિર્મલ, નિષ્પરીમદી, નિરાસંબી અને જાગ્રયારી ઘણ સકનો નથી.

૧૨૪. પ્રશ્ન—મનની સહિનઓ કહેશે ?

ઉત્તર—મનને વલ કરતું એ સર્વોત્તમ છે. જેના વડે સધળા ઉદિયો વલ કરી શકાય છે. મન જતતું બહુ બહુ દુષ્ટ છે. એક સમયમાં અસમ્માતા મોખ્ખા ચાગ્યાર અથ તે મન છે. એને વધારતું બહુ

અને એ જન્મેના બેઠ એણિજમ નથી કહી શક્યા એજ એમની સર્વગતાની ખાખી જણાઇ આવે છે. સત્ત્વેવત્ત્વમાં કહેલાં અશ્વ-
દય દૂપદ્વેષી એ ધર્મમતસ્થાપકો રહિત નહોતા એમ એઓનાં
મુદ્ધેષાં ચરિત્રોપરથી જગૃ તત્ત્વની દ્રષ્ટિએ દેખાય છે. કેટલાક
મતોમાં દિશા, અઘ્નદાયર્થ ઇત્યાદિ અપવિત્ર વિષયોનો બોધ છે તે
તો સદગતમાં અપૂર્ણ અને સરાગીનાં સ્થાપેલાં જીવમાં આવે છે.
કોઇએ એમાં સર્વવ્યાપક મોક્ષ, કોઇએ કંઈ નહીં એ રૂપ મોક્ષ,
કોઇએ સાકારમોક્ષ અને કોઇએ અમુક કાળ મુધી રહી પતિત થવું
એ રૂપે મોક્ષ માન્યો છે; પણ એમાંથી કોઇ વાત નેઓની સપ્રમાણ
થઇ શકતી નથી. એઓના અપૂર્ણ વિચારોનું ખંડન યથાર્થ જોવા
જેવું છે; અને તે નિર્મલ આચારોના મુદ્ધેષા સાક્ષીથી મળી શકશે.
બેઠ શિવામના બીજા મતોના પ્રવર્તકો, એમનાં ચરિત્રો, વિચારો
દત્ત્યાદિક વાંચવાથી અપૂર્ણ છે એમ જણાઇ આવે છે. વેદે, પ્રવર્તક
મિન્ત મિન્ત કરી નાખી બેધકક્ષાથી વાત મર્મમાં નાખી મઝીર
કેળ પશુ કયો છે; છતાં એમના પુષ્કળ મનો વાંચવાથી એ જણ
અપૂર્ણ અને એકાંતિક જણાઇ આવશે. જે પૂર્ણ દર્શન વિષે કહેવાતું
છે તે જૈન એટલે નિરાગીનાં સ્થાપન કરેલાં દર્શન વિષે છે. એના
બોધશાતા સર્વગ અને સર્વદર્શી હતા. કાળમેદ છે તો પશુ એ વાત
સિદ્ધાંતિક જણાય છે. દયા, ષડ્ગુણ, શીલ, વિરેક, વૈરાગ્ય, (જ્ઞાન
ક્રિયાદિ) એના જેવાં પૂર્ણ એકેએ વર્ણવ્યાં નથી. તેની સાથે શુદ્ધ
આત્મજ્ઞાન, તેની દારીઓ, જીવનાં અવન, જન્મ, મૃતિ, વિમતિ,
યોનિદ્વાર, પ્રેય, કાળ, તેનાં સ્વરૂપ એ વિષે એનો સૂક્ષ્મ બોધ છે
કે જેવડે તેની સર્વગતાની નિરૂપણ થાય. કાળમેદે કેવળજ્ઞાનાદિ
જ્ઞાનો વિચ્છેદ છે, છતાં જે જે જિનેશ્વરના કહેલાં સિદ્ધાંતિક વચનો
છે તે અખંડ છે. એક વિચાર કરતાં જાંડી વડી જાય તેવું છે.
આગળ પર કેટલુંક એ સંબંધી કહેવાતું છે. જિનેશ્વરના કહેલાં
ધર્મતત્ત્વથી કોઇ પણ પ્રાણીને ભેદ બેઠ હવન્ન થતો નથી. સર્વ
આત્માની રક્ષા અને સર્વદમનજિનો પ્રગટ એમાં રહ્યો છે. એ
બેઠો વાંચવાથી, સમજવાથી, અને તે પર અતિ અનિ સૂક્ષ્મ વિચાર
કરવાથી આત્મજ્ઞાન પ્રગટ પામી જૈનદર્શનની સર્વગતાની હા કહે-
વરાવે છે. જુદા મનથી સર્વ ધર્મમત જાણી પડી તોષન કરનારને
મારું કથન અવસ્થા સિદ્ધ થશે.

૧૧૯ પ્રશ્ન—મનુષ્યદેહે નિરંતર કુખી કેવું ?

ઉત્તર:—જેઓ દેવગ લક્ષ્મીને ઉપાર્જન કરવામાં કષ્ટ, લોભ ને માયામાં મુકાવા પડ્યા છે તે જલ્દી દુઃખી છે તેના તે પુરો પયોગ કે અપુરો ઉપયોગ કરી શક્યા નથી. માત્ર ઉપાધિજ ભોમવે છે. તે અમુખ્યાન પાપ કરે છે. કાગ અચાનક લાડને ઉપાડી ભવ છે. અપોમનિ પામી તે જીવ અનંત સંસાર વધારે છે. મજેલો મ- બુધ્ધરેક એ નિર્માત્ર કરી નાંખે છે. જેથી તે નિરંતર દુઃખીજ છે.

૧૨૦. પ્રશ્ન:—પવિત્રતામાં કાચ કોણ નિર્મમન કરે છે ?

ઉત્તર:—જેણે પોતાનાં ઉપજીવિયા જેટલાં સાધન માત્ર આપ્યા- રંમથી રાખ્યાં છે, ગુદ એક પલિદન. સંતોષ પરાત્માની રક્ષા, યમ નિયમ, પરીપાકર, અસ્થરામ આપદબખાવા અને સત્ત્વ તેમજ સાત્ત્વા- ખ્યવન રાખ્યાં છે. સત્પુરોને સેવે છે, નિર્મયતાનો મનોરથ રાખ્યો છે, જલ્દી પ્રકારે કરીને સંસારથી ને-ત્વાગી જેવો છે. જેના કલ્પેક વૈરાગ્ય અને વિરેક છે તે પવિત્રતામાં કાગ નિર્મમન કરે છે.

૧૨૧. પ્રશ્ન:—સપૂર્ણ સુખી કોણ ?

ઉત્તર:—સર્વ ધનપાત્રી કર્મનો લાભ જેમણે કર્યો છે, ચાર કર્મ પાનગાં જેનાં પડ્યાં છે, જે મુક્ત છે. જે અનંતતાની અને અનંત- દર્શી છે તે તે સપૂર્ણ સુખીજ છે. મોક્ષમાં તેઓ અનંત જીવનનાં અનંત સુખમાં સર્વ કર્મવિરજાવાથી વિરાજે છે.

૧૨૨. પ્રશ્ન:—જુદરથે કેવું જીવન ચાગતું સુખતાવક છે ?

ઉત્તર:—જેમ જને તેમ આપારંભી થઈ સમમાવથી જનસમુદા- થનાં દિન બહી વગતું, પરીપકર, દયા, દાનિ, ક્ષમા અને પવિત્રતાનું સેવન કરતું એ જલ્દી સુખતાવક છે.

૧૨૩. પ્રશ્ન:—મનુષ્ય નિરામી, નિર્મય, નિષ્પરીમદી, નિરારંભી, જલ્દીથી ક્યાં સુધી થઈ શકેલો નથી ?

ઉત્તર:—જ્યાં સુધી જીમ સ્થાદિષ્ઠ ભોજન ચાહે છે, જ્યાંસુધી નાસિયા સુખથી ચાહે છે; જ્યાં સુધી કાન વારાંમનાનાં માવન અને વાલિ ચાહે છે, જ્યાંસુધી અંધ વનોપવન જોવાનું લાલ રાખે છે, જ્યાંસુધી ત્વચા સુખથી લેવન ચાહે છે ત્યાં સુધી તે મનુષ્ય નિરામી, નિર્મય, નિષ્પરીમદી, નિરારંભી અને જલ્દીથી થઈ શકેલો નથી.

૧૨૪. પ્રશ્ન:—મનની સજિઓ કહેલા ?

ઉત્તર:—મનને વચ કરતું એ સર્વોત્તમ છે. જેના વડે સધગા ઉદિયો વચ કરી શકાય છે. મન જીતવું જલ્દી જલ્દી છે. એક સમયમાં અમુખ્યાતા યોગ્ય ચાલનાર અષ્ટ તે મન છે. એને વચાવતું જલ્દી

દુર્લભ છે. એની મતિ ચાલ અને ન જાણી સમાપ્ત તેણી છે. મરા ઘાનીઓએ સમાપ્ત કરીને એને સ્થાનિત રાખી સર્વ જય કર્યો છે. 'ઉત્તરાધ્યયનમૂલ' માં નમિરાજ મદર્પિએ ઘટ્ટેકપત્તે એમ કહ્યું કે ભગવાન સુમરને છતનારા જદુ દુર્લભ છે અને તે દસ લાખ સુ-બરને છતનાર કરતાં આતુનમ છે. મનજ સર્વોપાધિની જ-મતાના જુનિયા છે. મનજ જપ અને મોક્ષનું કારણ છે. મનજ સર્વ સંસારની મોહિ-ભિષ છે. એ વલ્લ ઘનાં આત્મસ્વરૂપને પામતું તેજ દુર્લભ નથી. મનરો દરિયોની મોખુખા છે. મોગન, વારિષ, મુખની, મીનું નિરીક્ષણ, મુદર વિષેષન એ સર્વનું મનજ માને છે. એ મોહિની આડે ન મળેને મમારવા પણ તેનું નથી. સમાપ્ત પછી માત્રપાન થવા દેનું નથી. માત્રપાન વધા પછી પતિનતા કરવામાં પ્રવન-મામુ-પામ છે. એવા નથી રાજનું ત્યારે સ્થાપાનીમાં કંઈ ન્યુનતા પણ ન પામતાં આત્મન મરિને મન છે એ ને મર્વ મિલિને પામે છે.

૧૧૧ ૨મ — મન કેમ છતી સમાપ્ત ?

૧૧૧ - મન આક્રમાન રોગવીજ છતી સમાપ્ત છે, નહીં તે જલ્પાપાત જલ્પામ કરીનેજ છતાપ છે. એ આક્રમાન નિર્મળતામાં જદુ વધ નહીં જે જ્ઞા મામાન્ય પરિચય કરવા માંથીએ તે તેનો મુખ્ય વાન આ ૩ ૬ (મન) જે દુરેચ્છા કરે તેને જુધી જાણી, તેમ કર્યું ૧૬૧ ૧ જ્ઞાત જલ્પાપાતિ વિષામ કંઈકે ત્યારે આપમાં નહીં. જુધમાં આત્મ જાણી 'તે' નહીં, જન આપને એને રોગનું; તે જન મોક્ષ માનતા. મન જલ્પા વિષા મર્વે પ્રકાશી જાણિ કનીજ રહી છે. મન ને માન જલ્પા જાણ છે. મોક્ષજલ્પને તેને સેરો પડે છે; માર્ગ જલ્પ ન રહી ને જન મનને છતીને સ્થાપીનતામાં સધ આત્મ જલ્પાપાતિ કર્યું.

૧૧૨ ૨મ — મનને કેમ પ્રકાશનું ભેદમે ?

૧૧૨ — મનને માન વોડા જલ્પોમાં કેસે જો અને કેનું સમાપ્ત જલ્પનું ક ને નહીં કેવીક નહીં આત્મોત્તરિ થાય છે ? જલ્પને જેણે નહીં જલ્પનું ત્યારે મનુષ્યમાં અતિ અધિકારિ રીતે આપનું છે જલ્પનું. એ કે મુદર નહીં અને તેને રજા જલ્પાદિ જે નહીં નિષ્ક્રિયા નહીં માનું ત્યારે આત્મ જલ્પનું સમાપ્તમાં વિરેલ રજા રહી દોઈ કેવી જલ્પનું રહી છે. એ જલ્પાદિ જેમ છે તેમ જલ્પી રહી નહીં જલ્પ. ૧. જલ્પની. — એ જલ્પની મનુષ્ય જે તેજને જ્ઞાં કરી, પણ, પડેલ દોઈ કરીને જે મનુષ્ય જલ્પી દેવ ત્યારે નહીં. જો ને પ્રકાશ

રતી છે: મનુષ્યદી અને દેવાંમના. એ પ્રત્યેકના પાઠા જને બેદ છે. એક તો મૂળ અને જીજ્ઞાસુની મૂળ કે વિજ્ઞા. એ પ્રકારનો જ્યાં વાસ દોષ ત્યાં જાગ્રત્યારી કાપુએ ન રહેતું. પણ એટલે નિર્વચ્યદી માવ ભેંમ કંત્યાદિક જે રચવે દોષ તે રચવે ન રહેતું; અને પદમ એટલે નપુમક એનો વામ દોષ ત્યાં જજુ ન રહેતું. એવા પ્રકારનો વાસ જાગ્રત્યારી દાનિ કરે છે. તેઓની કામચેષ્ટ દાવ ભાવ કંત્યાદિક ચિકારો મનને જાગ્ર કરે છે. ૨. કથા.—કેવલ એટલી સ્ત્રીઓને જ એક જાને ધર્મોપદેશ જાગ્રત્યારીએ ન કરવો. કથા એ મોદતી કૃત્ય-તિરક છે. સ્ત્રીના રૂપ સંબંધી મધી, કામવિચાર સંબંધી મધી કે કોઈ ચિત્ર મત્રે એવા પ્રકારની મત્રે તે સૂનાર સંબંધી કથા જાગ્ર-ત્યારીએ ન કરેલી. ૩. આસન—સ્ત્રીઓની સાથે એક આસને ન બેસવું. જ્યાં સ્ત્રી બેસી દોષ ત્યાં બે થી નુકીયાં જાગ્રત્યારીએ ન બેસવું. એ સ્ત્રીઓની રમ્પનિતું કારણ છે. ચિકારની ઉત્પત્તિ છે એમ જામવાને કવું છે. ૪. ઉદ્ધિનિરીક્ષણ—સ્ત્રીઓનાં અંગોમાં જાગ્રત્યારી સાપુએ ન જોવાં. એનાં અમુક અંગપર દષ્ટિ એકાગ્ર થવાથી ચિકારની ઉત્પત્તિ થાય છે. ૫. કૃત્યાંતર—જીવ, કનાન કે વાદના અંત-રૂપમાં સ્ત્રી પુરુષ જ્યાં નેપુન સેવે ત્યાં જાગ્રત્યારીએ રહેતું નહીં, કારણ કાન્દ, મેહાદિક ચિકારનાં કારણ છે. ૬. પૂર્વકીડા—પોતે મૃદસ્થાવા-સમાં જને તેવી જાતના સુંમારથી વિચક્ષિડા કરી દોષ તેની રમ્પતિ કરવી નહીં. તેમ કરવાથી જાગ્રત્યારી ભેંમ થાય છે. ૭. પ્રસૂન—રૂધ, દડો, ધુનાદિ, ખડુરા અને સ્ત્રીકાસવાયા પદાર્થોના જાગ્રત્યારી આદાર ન કરવો. એથી વીર્યની ક્ષતિ અને ઉન્માદ થાય છે અને તેથી કામની ઉત્પત્તિ થાય છે. માટે જાગ્રત્યારીએ તેમ કરવું નહીં. ૮. અનિમા-વાદાર—પેટ ભરીને આદાર કરવો નહીં. તેમ અતિ ખાવાની ઉત્પત્તિ થાય તેમ કરવું નહીં. એથી પણ ચિકાર વધે છે. ૯. વિમૂલ—સ્નાન, વિવેચન, પુષ્પાદિક જાગ્રત્યારીએ મદલ કરવું નહીં. એથી જાગ્રત્યારીને દાનિ ઉત્પન્ન થાય છે. એમ જામવાને નવચાક ચિમુદ જાગ્રત્યારીને માટે કહી છે. જાગ્રત્યારી એ તમારા સંભગમાં અતી દયી; પરંતુ મૃદસ્થાવાસમાં અમુક અમુક કિલ્લ જાગ્રત્યારી પારણ કરવામાં અવધાસીઓને વાસમાં રહેવા અહીં આમળા કષ્ટક સમ-જાગ્રત્યારી કહી છે.

૧૨૭. પ્રશ્ન—ચોખ્ખા કેટલા પ્રકાર છે? અને તે ક્યા ક્યા ?

ઉત્તર—સપ્તરૂપો નીચેના જનિત ચોખ્ખો સંગ્રહ કરી આત્મને ઉન્નત કરવાનું કહે છે:—

૧૪૨. પ્રશ્ન:—કહેવાય છે કે શ્રી હો ?

ઉત્તર:—જાણે છીને ઉપાજ્ઞામાં કંઈ જાણે છીને ખાણીએ તેમજ યાત્રાએ છીને નવાં કંઈ ન ખાઈએ; મિથ્યાતે છીને ઉપાજ્ઞામાં કંઈ તે સમ્પૂર્ણપણે ખાણીએ, સમ્પૂર્ણપણે નહીં કંઈ ન ખાઈએ; અવેશાએ છીને ઉપાજ્ઞામાં કંઈ છીને ખાણીએ અને વેશાખરો છીને ખાણી નવાં કંઈ ન ખાઈએ; કપરે છીં ઉપાજ્ઞામાં કંઈ તે કપાલ ટાળીને ખાણીએ; એથી નવાં કંઈ ન ખાઈએ; અગુમ યોગે છીં ઉપાજ્ઞામાં કંઈ તે ગુમયોગે છીં ખાણીએ, ગુમયોગે છીં નવાં કંઈ ન ખાઈએ; રંચ ઇન્દ્રિયા અલગ અલગે છીં ઉપાજ્ઞામાં કંઈ તે સંયમે છીં ખાણીએ; તપાલ કંઈ નવાં કંઈ ન ખાઈએ; તે માટે અજાનાતિક અવરતરે છે; અજાનાતિક સંવરમાર્ગે એકમુ દરવા માટે વીરવર અવરતરે છે; સંમગવાની રૂચિ ઉપજે તેને ઉજોતરૂચિ કહીએ કે *સંમગવાની રૂચિ ઉપજે તેને ઉજોતરૂચિ કહીએ* માટે ઉપાજ્ઞા કહેવાય.

१४३ प्रश्नः—धर्मध्यानमां अहंकारं हेतुः ?

উত্তরঃ—মুর্শিদাবাদ জেলা জজের কার্যক্রমের পরিচয় দেওয়া হল।

2. ଏମିସନ ଓ ଅବଶୋଷଣ

१४४ ममः—वायव्य दिशि ईश्वरः

उत्तरः—विनय रुद्रिण निजं नृप नृप नृप नृप
सिद्धिना भर्तुना नृपनृप नृप इ नृप नृप नृप
रुद्रमे तेन नाम वाच्यम्

174 401-4202 5.3 = "

ઉત્તર-પૂર્વમાં સ્થિત એક જગ્યાએ એ સ્થિતિમાં આવેલ
 નો સાર્વજનિક હોસ્પિટલને જોઈને એક સ્થિતિમાં આવેલ
 નવા લાગતી સ્થિતિમાં એક સ્થિતિમાં આવેલ
 હિંમતે એક સ્થિતિમાં એક સ્થિતિમાં આવેલ

188 2010-2011

1. 2019년 12월 31일 현재
 2. 2020년 1월 1일 현재
 3. 2020년 1월 1일 현재

١٢٩ هـ - ١٣٠ هـ

[illegible]

અને વિનિયમિતરવિતપત્રે, પોતાની નિર્દેશને અર્થે સમા મળે
આર તેણે રખોન કરીએ તેને મનૈકયાવગ્નન કહીએ; જેથી માં
નાર, સત્વનાર નાને ભગવાનની આગાના આરાધક થાય. એ
ધ્યાનના આર આવગ્નન કહેવામાં.

૧૨૮ પ્રશ્ન.—મનધ્યાનની અનુપ્રેક્ષા કેટલી અને કેવું કરવી?

ઉત્તર.—મનધ્યાનની આર અનુપ્રેક્ષા: ૧. આંતર્યાનુપ્રેક્ષા.
અનિયાનુપ્રેક્ષા. ૨. અગ્રજ્યાનુપ્રેક્ષા. ૩. સંસારાનુપ્રેક્ષા.

૧૨૯ પ્રશ્ન.—મન અધ્યવનનું ફળ શું છે?

ઉત્તર.—મનમિદાંતના અધ્યવનો કેટલાક પ્રુખ પાડે કરે
તેના અર્થ, તેના કરવા મુગતરવા અર્થી અને તેઓ મજ પડે, આર
કેક મુદગતક વાળી થકે. ફળના પાયા, પદમાં જેમ અપા
છે તેમ મુગતરવા માટે છે. એ ઉપર વિચાર કરતાં નિર્મળ અને
જગદયાગ્ય વાનના ૪ ધર્મગતપ્રણીત તરખોય તેનું ખીજ
વડાવગ્નન કરી તીજવળે. તે અનક પ્રકારના ધ્યાનપ્રકારની,
વ્યાપરની, વિચારની અને અપૂરવના સમામમની પોતાનું પાક
રહિ મજ રજકરે મળે; નિર્મળ અને આતમવજામરપ પછી તે ૧
૧૭ આપમે.

૧૩૦ પ્રશ્ન.—પાત્રતા જીવન મનન અને નિરિધ્યામન અ
આ જેવના પદધ્યાનના તારા કાજુ વડે.

ઉત્તર. અર્થ, મનન અને નિરિધ્યામનના પ્રકારો પોતાના
વિધાને મનનના ૭, જનુ ૪૫ આ પદધ્યાનના ૫૫૨ ૫૫૨ ને.
૭૬ કયા છે તેના ૧૨૫૫૫૫ ના કાજુ લ્યારે વળી. એ અર્થે
અનધ્યાન કરવાને, મનન કરવાને, વિચારવાને, અ
અને અનધ્યાન કરવાને, કયા કયા કાવવાને, પદધ્યાન કરવાને
અનધ્યાન કરવાને, અનિયાન વિચારવાને, અનધ્યાન વિચારવાને
વિચારવાને, અનધ્યાન અનન કુચ વડન કરવાને, અ
અનધ્યાન અનનધ્યાન અનધ્યાન કરવાને આપા યોગાયેકતા વિચ
કરવાને અર્થે કયાક વડે છે. તેડે ભેડે કરવાને એવા પાત્ર અને
અનધ્યાન કરવાને છે. એવાને કેટલાક અનધ્યાન મનનના ૧૨, કરવા
છે, તેવાને અને મનનના ૭૫ ૭૫ ૭૫ ૭૫.

૧૩૧ પ્રશ્ન.—જેને ક. નામના કેવા નેક પદધ્યાન છે અને તે
કાજુ કયા?

ઉત્તર.—અનધ્યાન વિચાર; અનધ્યાન કરવાને અનધ્યાન પદધ્યાન છે અને
કે એ ક. નામના ને કુચ નેક કયા છે. ૧. અનધ્યાન. ૨. અનધ્યાન.

૧૫૨ પ્રશ્ન:—કેટલો ભેદના ઉપભેદ છે ?

ઉત્તર:—અકેશ ભેદના છ છ આરા છે.

૧૫૩ પ્રશ્ન:—દમયંત્ર વનન કરી રહેલો આરો કયો છે ?

ઉત્તર:—રત્નમનમાં વર્તન કરી રહેલો આરો પચમકાગ કહેવાય છે અને તે અવમર્ષિણીમાંનો પાંચમો આરો છે.

૧૫૪ પ્રશ્ન:—અવમર્ષિણી એટલે શું ?

ઉત્તર:—અવમર્ષિણી એટલે ઉત્તરનો કાગ.

૧૫૫ પ્રશ્ન:—આ ઉત્તરના કાગમાં ધર્મ સંબધે ભરતફેર કેવું વર્તન થયો ?

ઉત્તર:—ઉત્તરના કાગના પાંચમા આરામાં કેવું વર્તન આ ભરતફેરે થયું જોઈએ તેને માટે સત્પુરુષોએ કેટલાક વિચારો જાણાવ્યા છે તે અવસ્થા જણાવવા જેવા છે. એઓ પચમકાગનું સ્વરૂપ મુખ્ય આ ભાવમાં કહે છે: નિર્મલપ્રવચનપરથી મનુષ્યોની શદ્ધા કીર્તિ થતી જાય છે. ધર્મનાં મૂળદરોમાં મનમંતર વધે છે. પાપથી અને પ્રપચે મનોનું મંડન થયે છે. સત્ત્વ દ્વારા દગરે દગરે પરાભવ પામશે મોહાદિક દોષોની શક્તિ ધતી જાય છે. આત્મિક ધ્યાનના બેદો દમ્ભતા જાય છે; હેતુ વશની ક્રિયા વધતી જાય છે. અભ્યનક્રિયા બહુધા સેવાયે; આક્રમ વિચારોનાં સંપનો વધતાં જાય છે, એક નિક રહેા સનાધિત થયે, શુભારથી ધર્મ મનાયે. ગુણો સિધ્ધો અરના યાગ્યો. ભૂમિનો રમ થતી જાય છે. સંકેપના કહેવાનો ભાસાર્થ કે ઉત્તમ વસ્તુની કલ્પના છે; અને કનિષ્ઠ વસ્તુનો ઉત્તમ છે. મનુષ્ય સત્ત્વધર્મતરત્તમ પદેપૂર્ણ શદ્ધાચાનુ નહોં થઈ શકે; સંપૂર્ણ તત્ત્વધ્યાન નહોં પામી શકે.

૧૫૬ પ્રશ્ન:—જનુરચામીના પછી કેટલી નિર્વાણી વસ્તુ લવડે મળે ?

ઉત્તર:—જનુરચામીના નિર્વાણ પછી દસ નિર્વાણી વસ્તુ આ ભરતફેરની અવરોધ મળે.

૧૫૭ પ્રશ્ન:—જેને છવાછવાના ભાષ નથી જાણ્યા તે અગ્રુષ સંવત્સમાં સિવર કેમ રહી શકશે, એ વચનામૃતનું તાત્પર્ય શું છે ?

ઉત્તર:—એ વચનામૃતનું તાત્પર્ય એમ છે કે તમે આત્મા, અનાત્માના સ્વરૂપને જાણે, એ જાણવાની પરિપૂર્ણ અવસ્થા છે.

૧૫૮ પ્રશ્ન:—આત્મા અનાત્માનું સ્વરૂપ કેમથી પ્રાપ્ત થઈ શકે છે ?

ઉત્તર:—આત્મા અનાત્માનું સત્ત્વ સ્વરૂપ નિર્મલપ્રવચનમાંથી પ્રાપ્ત થઈ શકે છે.

૧૫૯ પ્રશ્ન:—અનેક મતોમાં એ બે તરફો વિષે જે વિચારો દર્શાવ્યા છે તેને માટે આજ શું કહેા હો ?

216724.

વિનયઃ—અનેક મનોમાં એ બે તત્ત્વો વિષે વિચારો. દર્શાવ્યા છે તે વપાર્ય નથી. વિવેકબુદ્ધિથી જો મેલ કરે છે તે સત્પુરુષ આત્મ-સ્વરૂપને ઓળખી શકે છે.

૧૯૦ પ્રશ્ન:—નવનર નવજુસારી આત્મદાન સંબંધી કાંઈ જાણ છે ? અને નવનરમાં શું સ્વરૂપ આવી જાય છે ?

૩૧૨. —નવનર શિવ ચક્ર બાજે અબુવાધી પરમ વિરેકપુત્રિ,
ગુરુ મન્યતા અને પ્રમાવિક આત્મજ્ઞાનનો હૃદય ધાય છે. નવનરમાં
સોડાનોડનુ મર્ત્ય રૂપ આપી જાય છે. જે પ્રમાણે જેની ભુક્તિની
અગ્નિ છે તે સમાજ તેઓ તત્ત્વજ્ઞાન સંજ્ઞાથી દષ્ટિ પડેલાં છે; અને
આશાનુમાર તેઓના આત્માની ઉજ્જ્વળતા ધાય છે. તે વડે કરીને
તેઓ આત્મજ્ઞાનનો નિર્મેય રમ અનુભવે છે. જેનું તત્ત્વજ્ઞાન ઉત્તમ
અને નવનર જે તેમજ મુનીશ્રુતિ જે તત્ત્વજ્ઞાનને સેવે છે તે પુરુષ
મહાત્મા ૧૧ : ૨.

[illegible]

કેવળ — એના જેવો અવરૂપ પ્રજાવંત આચાર્યોના મહાન
 ધર્મોપાધ્યાયના નિમિત્તે, કારણ મિદ્ધાંતમાં જે જે કશું છે તે તે
 વિશેષ જાણના નિમિત્તે માટે મહાપ્રભુ પ્રજાવંત આચાર્યવિરચિત
 ધર્મોપાધ્યાયના નિમિત્તે પશુ છે. વલ, નિરોધા અને પ્રમાણુને
 મહાપ્રભુના નિમિત્તે અને તેની વધારે સમજાવે એ

● ● ● ————— ● ● ● **। सौभाग्य भाग प्रदेश ?**

[illegible]

ઉ. નિમ નિમ ચક્રે જે નવનવ જ્ઞાનનો ભોધ કરે છે; એથી આ

સાવધાન.

જાન્યવાર, ૧૯૨૭.

નિશ્ચયે માનવાયોગ્ય છે કે નવ તત્ત્વ જેણે અર્થત આપે બદે ભણ્યાં તે સર્વે અને સર્વોચ્ચ થયો.

એ નવ તત્ત્વ ત્રિપટીને બાવે ભેગાયોગ્ય છે. દેવ, દેવ અને ઉપદેવ એટલે ત્યાગ કરવા યોગ્ય, ભવગુણ યોગ્ય અને મદન કરવા યોગ્ય એમ ત્રણે બેદ નવ તત્ત્વસ્વરૂપના વિચારમાં રહેલા છે.

૧૬૩ પ્રશ્ન:—મનમન મદાવીરના દાસનમાં મનમનનંતર બહુ પડી ગયા છે તેનું શું કારણ છે ?

ઉત્તર:—મદાવીર ભગવાનના દાસનમાં બહુ મનમનનંતર પડી ગયા છે તેનું મુખ્ય આ એક કારણ પણ છે કે તત્ત્વજ્ઞાન બહુથી ગુણમય વર્ગનું હોય મનુ. માત્ર ક્રિયામાત્ર પર નયના રહ્યા; જેનું પરિજ્ઞાન દરિયોચર છે. અગ્નિનેના શોષમાં આવેથી પૃથ્વીની વસતી એક અજાણ અને આગીય કરોડની મજાદ છે તેમાં સર્વ ગુણગી મગીને ભૈરવગી માત્ર વીર્ય લાખ છે. એ પ્રભ તે મનમોખાસાગી છે. એમથી દુઃખાઈ પુનઃ કે નવતત્ત્વને પાંચરૂપે એ હજાર પુરોષે પશુ માંડે ભણુતા હશે; મનન અને વિચારપૂર્વક તે આંમગીને ટેરવે મણી સડીએ તેટલા પુરોષે પશુ નહિ હશે. ભયારે આરી પતિન સ્થિતિ તત્ત્વજ્ઞાન સંજોધી થઈ મધ છે ત્યારેજ મનમનનંતર પડી પડયા છે. એક દૈનિક કથન છે કે 'સો લાગે એક મત' તેમ અનેક તત્ત્વવિચારક પુરોષોના મતમાં ભિન્નતા બહુલા આવતી નથી.

૧૬૪ પ્રશ્ન:—નવતત્ત્વ વિચાર વિષે આપને કાંઈ વિશેષ કહેવું છે ?

ઉત્તર:—એ નવતત્ત્વવિચાર મંબોધી પ્રત્યેક મુનિઓને મારી વિગતિ છે કે વિવેક અને મુશ્મભવાથી એનું જ્ઞાન વિશેષ શક્તિમાન કરવું; એથી તેઓનાં પવિત્ર પંથમદાદત ૬૬ થશે. જિનેશ્વરનાં વચનામૃતના અનુપમ આનંદની પ્રસાદિ મગશે; મુનિત્વઆચાર પાગવામાં સરગ થઈ પડશે. જ્ઞાન અને ક્રિયા વિશુદ્ધ રહેવાથી સમ્યક્ત્વનો ઉદય થશે; પરિણામે ભગંત થઈ જશે. જે જે સમજોપાસક નવ તત્ત્વ પાંચરૂપે પશુ ભણુતા નથી તેઓએ અવશ્ય ભણવાં. ભણ્યા પછી બહુ મનન કરવાં. સમજાય તેટલા મંબીર આચાર મુશ્મભવાથી સદ્ભાવે કરીને સમજવા. આત્મજ્ઞાન એથી ઉજ્જવતા પામશે અને મનનિષ્કાલિકનું બહુ પ્રથન થશે. નવ તત્ત્વ એટલે તેનું એક સામાન્યગુણપુષ્પ પ્રસાદ હોય તે નહીં, પરંતુ જે જે રથને જે જે વિચારો જ્ઞાનીઓએ પ્રણીત કર્યા છે તે તે વિચારો નવ તત્ત્વમાંના અમુક એક એ કે વિશેષ તત્ત્વના હોય છે. કેવળી ભગવાને એ ચેલિ-એથી સરગ ભગત્ત્વકેળ દર્શાવી દીધું છે; એથી જેમ જેમ નવાદિ

ભેદથી એ તત્ત્વજ્ઞાન મળશે તેમ તેમ અપૂર્વ આનંદ અને નિર્મળતાની પ્રાપ્તિ થશે. માત્ર વિવેક, ગુરુગમ્યતા અને અપ્રમાદ જોઈએ. એ તત્ત્વજ્ઞાન મને બહુ પ્રિય છે, એના રસાનુભવિયો પણ મને સદૈવ પ્રિય છે.

૧૬૫. પ્રશ્ન:—કેવળ એકજ રૂપ યવા શું જોઈએ ?

ઉત્તર:—કેવળ એકજરૂપ યવા જ્ઞાન, દ્યોત અને ચારિત્ર છે.

૧૬૬. પ્રશ્ન:—આત્મસિદ્ધિ કેમ પ્રાપ્ત થશે ?

ઉત્તર:—દેવ, જોષ અને ઉપાદેયનો ભોધ ક્યો એટલે આત્મ-સિદ્ધિ પ્રાપ્ત થશે.

૧૬૭. પ્રશ્ન:—જોન દર્શન સંબંધી આપ પક્ષપાતથી નથી કહેતા ?

ઉત્તર:—નિઃશંક માનવને કે હું જે કહું છું તે અપરુપાને અને પરમાર્થબુદ્ધિથી કહું છું.

તમને જે ધર્મતત્ત્વ કહેવાનું છે તે પક્ષપાત કે સ્વાર્થબુદ્ધિથી કહેવાનું મને કંઈ પ્રયોગ્ય નથી. પક્ષપાત કે સ્વાર્થથી હું તમને અ-ધર્મતત્ત્વ ભોધી અધ્યાત્મિકને શા માટે સારું ? વારંવાર હું તમને નિર્મયનાં વચનામૃતો માટે કહું છું તેનું કારણ તે વચનામૃતો તત્ત્વમાં પરિપૂર્ણ રૂપ છે તે છે. જિનેશ્વરોને એવું કાંઈ પણ કારણ નહોતું કે જે નિ-મિત્તે તેઓ મૃત્યુ પક્ષપાતી ભોધે; તેમ એઓ અગ્નાની નહોતા કે એથી મૃત્યુ ભોધાઈ જવાય. આશંકા કરશો કે એ અગ્નાની નહોતા એ શા ઉપરથી જાણાય ? તો તેના ઉત્તરમાં એઓના પવિત્ર મિત્રાનોના રક્તપ્રતિબંધ મનન કરવાનું કહું છું, અને એમ જે કરશે તે તો પુનઃ આશંકા ભેદ પણ નહીં કરે. જોનમનપ્રવર્તકોએ મને કંઈ બૂરછીદષ્ટ-જ્ઞા આપી નથી; તેમ એ મારા કંઈ કુટુંબપરિચારી પણ નથી કે એ માટે પક્ષપાતે હું કંઈ પણ તમને કહું. તેમ જ અન્ય મનપ્રવર્તકોને મારે કંઈ વૈરબુદ્ધિ નથી કે નિત્યા એનું ખંડન કરું. મનનેમાં તો હું મંદમતિ મધ્યસ્થરૂપ છું. બહુ બહુ મનનથી અને મારી મતિ નથી સુધી પહોંચી ત્યાંનુસીના વિચારથી હું વિનયથી એમ કહું છું કે પ્રિય ભગ્નો ! જોન જેનું એક પૂર્ણ અને પવિત્ર દ્યોત નથી; વીનસામ જેવો એક દેવ નથી. તમને અનંત કુન્નથી પાર પામવું હોય તો એ સર્વ દ્યોતરૂપ કપરજીને મેલો.

૧૬૮. પ્રશ્ન:—જોનદર્શન સંબંધી આપનું શું માનવું છે ?

ઉત્તર:—જોન એટલી નથી મૂઢમ વિચારમંજાનાથી ભરેલું દ્યોત છે કે જેમાં પ્રવેશ કરતાં પણ બહુ વખત જોઈએ. ઉપર ઉપરથી કે કાંઈ પ્રતિપક્ષીના કહેવાથી અધુક વળુ મંજાથી અનિપ્રાપ્ત ભોધવો કે આપવો એ વિવેકીનું કનંજ નથી. એક તથાગ સંપૂર્ણ ભર્તૃ હોય તેનું જાણ ઉપ-

મહા મહાન ભારે ॥ પણ એમ એમ અમળ જાણીને યીએ તેમ તેમ
 વધારે દાખા નું આપવું ભવ છે; છતાં કૃપા તો ભગ મહાદેવ રહે છે;
 તેમ અમરના અમળા સર્વમતોએ નિઃસંશય છે. તેને જ્યારે આમળ
 સ્વર્ગી એને સંખ્યા કરી દેવા એ દુષ્કર નથી. એમ કહેવામાં તત્ત્વને
 સમજાવવા નથી. જેવના અભેદા સર્વિય મિદાન જા વિદ્યાર કાચી
 અમળા જેને સાચ નોખા પાર સમીએ નહીં તેમ કહ્યું છે. ભાગ્યેય
 સમજા સર્વમતોના વિચાર મિત્રમતોન વચવાપનિષ્ઠ આપવ એ
 વિદ્યાર પણ નથી. જેવ એવે ભરવો અને એવો ને કૃપા વિદ્યારી
 અને મરેદ પણ ભવ છે. એના પ્રવર્તો કેવા સર્વિય પુરો કયા ?
 એના મિદાનો કેવા અખંડ સર્વજ્ઞ અને કાચવ છે ? એના કૃપા
 કાંઈ નથી કૃપા વિદ્યાર તો ભવ એવું કહેવું છે. એવા એકે જા-
 નાથી વિદ્યાર નથી કે જે જેવમાં નહીં દેવ અને એવું એકે વલ
 નથી કે જે જેવમાં નથી. એક વિદ્યારને અવલ ભેદને સર્વિય કહે-
 નાર તે જેવસંન છે. પ્રયોગનમૂલ તત્ત્વ એવા એવા ભવ નથી
 એક દેવમાં ને આમળા નથી. તેમ આખી સદિયા ને જેવ એકે
 જેવની કૃપા એકે કહેવું નથી. આમ કહેવાનું કારણ શું ? તો કાચ
 તેની સર્વિયનું, વિદ્યારીના, સત્ત્વ અને અમલદિવસિવા.

૧૫૬ પ્રશ્ન:—જેનાતરને અન્ન કહેવામાં શા માટે ભજવું નથી ?

ઉત્તર:—અમર આરિયો પ્રચલ છે. સર્વના મનને સમજીના
 (મહેતરમાં) કહેવ કયા પ્રમાણે અને સર્વમનની ભવ કાચી સરી
 છે. વિદ્યાર આમળા કાંઈ પણ છે. વિદ્યારી તત્ત્વને કાંઈકાંઈ કહે
 છે. એકે અને કહે વિદ્યાર એ નથી કે જેનાતરને અન્નકહેવામાં શા
 માટે ભજવું નથી ? એ (એકે) આ કાંઈકાંઈ કરવાનું નથી.

૧૦૦ પ્રશ્ન:—જેનાતરને નાસ્તિક શા માટે કહ્યું કહે ?

ઉત્તર:—એને જુદા અર્થ લાગે છે કે કૃપા કૃપા જામતરને
 સમજા, સત્ત્વ કૃપાકરિય, મુદા કહેવાનું એને કહે નિમિત્ત નથી
 એવા કૃપાનાં કહેવું સર્વિય કહેવને પોતે તો ભવનું નહીં, પોતાના
 અમળાનું વિન તો કહ્યું નથી; પણ અર્થિયથી મનમેદમાં આવી જઈ
 કૃપા વિદ્યાર અને સર્વિય કહેવને નાસ્તિક શા માટે કહ્યું કહે ? સર્વિ
 રૂ સમજું છું કે એ કહેવામાં એના તરને ભજવના કહેવામાં; પણ
 એના તરને ભજવનાથી પોતાની ધર્મા કરતો ત્યારે કોઈ પણ
 પોતાના આમળ કહેવા મને કાંઈ નહીં. જે કાંઈકાંઈ મનમાં પો-
 તાની અમળિયા સરી છે એવા વેદાદિની મદલા મદાકારથી પોતાની

२०५३३३

મદના મરજો; પોતાનું નિર્ણય આપિત કરેલું પગમેશ્વરદ આજરો
તરીકે એવી જૈનતત્ત્વના રાજ્ય કરવાની ડચિને મળ્યા અધ કરવા
પોતાને એવી અમલુની આપી કે જેન તામિન- છે. પોતા તે મિ.
આગે મળે મળે ન જોયે પગી વિચારે નવું કાળી કરે ? એ
કરે ? કેવું અમલુની એ અન આજ છે તે જેને પીનગમરણીન મિ-
દના પગમરજો કરવા કે ન તમને મા કરે ? મદ્યુદિઓ વચ્ચે
કરવા નવું નવું તત્ત્વ

[illegible][illegible]

શામે કે તેઓનો જનુ ક્રમાદ અને એ ક્રમાદમાં અનેકનું મળતું. કળાકૌશલ્યના એ ક્રમાવી કામમાં એ અનેક પુરોની ઉભી થએલી સભા કે સમાજે પરિણામ શું મેળવ્યું ? તેા ઉત્તરમાં એમ આવશે કે સફળી, કાર્તિ અને અધિકાર. એ એમના કલાદરજ ઉપરથી એ જ્ઞાનિનાં કળાકૌશલ્યો જોવાયેલા હું અહીં જોષ કરેલા નથી; પરંતુ સંજ્ઞા મળવાનું કહેવું મુમ તત્ત્વ પ્રમાદ સ્થિતિમાં આવી પડ્યું છે તેને પ્રમાણિત કરવા તથા પૂર્વોચ્ચોનાં સુધેર્ષા મદાત્ હાથે એમ કરવા, પડેલા મજ્જના મનમતાનરને ઠાવવા તેમજ ધર્મવિચારે પ્રદુ-ક્ષિત કરવા એક મદાત્ સમાજ સદાયરણી શ્રીમંત અને ધીમંત જાનેએ મળીને સ્થાપત કરવાની અવસ્થ છે એમ હતાંનું જઈ. ૫ વિષ્ણુ આદ્યાદમનું હંધવત્ તત્ત્વ યનિદિમાં આજુબા જ્યાંસુધી પ્ર-યોજન તથા ત્યાંસુધી સામનની કૃતિતિ થતી નથી. સફળી, કાર્તિ અને અધિકાર સમાજી કળાકૌશલ્યથી મળે છે. પરંતુ આ ધર્મકળા-કૌશલ્યના ૧૧ મંદે ૧૧મ્દિક સાપડરી. મદાત્ સમાજના અંતર્મંત ઉપ-સમાજ સ્થાપવા. મનમતાનર તજ, વાડામાં બેસી રહેવા કરતાં એમ કરવું જિયત છે. હું ઇચ્છુ છું કે તે પૂતલી બિદિ થઈ જોનાંતર્મ-અમતને દર્શો, મત્ત પરંતુ ઉપર મનુષ્યમાંનું સજ્ઞ આવે અને મમત જાએ.

૧૧૮ પ્રશ્ન:—મનોમદના વિષી આવ રહેજો ?

જન — જન જન જે જોષ કરવાના આખો છે તેમાંથી કુચ્છ તાત્પર્ય નીકળે જે ન એ છે કે આત્માને તારો અને તારા માટે તત્ત્વ જ્ઞાનનો રાજક કો તથા મળીકને સરો એ યામ કરવા જે જે માર્ગે દર્શાવા તે તે માર્ગે મનોનિષ્ઠતાને આપીત છે. મનોનિષ્ઠતા થવા થકની મદોગતા કંઈ નયોવિત છે, એ મદોગતામાં વિશિષ્ટ નીચેના રીત છે. ૧. આગમ. ૨. અનિચ્છિત કુષ. ૩. વિશ્લેષ આદાર. ૪. ક્રમાદ પ્રાપ્તિ ૫. સાવાયવંચ ૬. અનિચ્છિત કામ. ૭. અમરણીય વિચાર ૮. માત્ ૯. અર્ધા રીતંત કામ. ૧૦. આપવાદા. ૧૧. દુષ્ક વાનુદી આદં. ૧૨. રમતારત્તુચ્છવત્ ૧૩. અતિએમ. ૧૪. થ-રકું અનિષ્ટ હંચકું. ૧૫. કામવિચાર રાજ. ૧૬. કાકાનો રતેદ ૧૭. અનેક સજ્ઞ જનું. ૧૮. એક જનમ વિવમ માપ ન કરો. અજ્ઞાત સામજનક ત્યાંસુધી સજ્ઞ થવાનું નથી કે જ્યાંસુધી અ-અજ્ઞાત રીતથી મળેલા સંજ્ઞ છે. આ અજ્ઞાત રીત જ્ઞાતી મ-નેનિષ્ઠતા અને જોડી બિદિ થઈ થઈ છે. એ જનુ અનુદી અત્યા વિચલ્લ થયે છે ત્યાંસુધી તે મનુષ્ય જનુ અત્તમાર્ગે કર-

વાનો નથી. અતિ ભોમને રસને સામાન્ય ભોમ નહોં પણ કેવળ-
ભોમતામયન જેણે ધર્મ છે તેમ જ એકે દોરતુ મૂળ જેનાં હાથમાં
નથી તે સત્પુર મહાદેવાયી છે.

૧૭૫ પ્રશ્ન:—સ્મૃતિમાં રાખતા યોગ કહેવાયો આપ દેશેનો ?

ઉત્તર:—૧. એક જો નિયમ એજ આ જમણનો પ્રસંગ છે.

૨. જો મુખ્ય સત્પુરોનાં ચરિત્રદરશને થાય છે તે મુખ્ય પરમેશ્વર થાય
છે. ૩. મયજ વિત્ત એ જ સર્વ વિષય દુઃખતું મુજિતું છે. ૪. જાણનો
મેળાપ અને દોડા સાથે અતિ સમાનમ એ જન્મે સમાન દુઃખદાયક છે.
૫. સમસ્તભાવિતું મળતું એને જાનીએ એકાંત કરે છે. ૬. દરિયો
તમને છોડે અને સુખ માનો તે કરતાં તેને તમે છોડવામાં જ મુખ,
આનંદ અને પરમપદ પ્રાપ્ત કરીશ. ૭. રામવિના સંસાર નથી અને
સંસારવિના રામ નથી. ૮. સુચરણનો સર્વસંચરિતામ પરમપદને
આપે છે. ૯. તે વસ્તુના વિચારમાં જોયો કે જે વસ્તુ અગ્રીક્રિય-
સ્વરૂપ છે. ૧૦. સુલ્લીના શુભમાં અનુરક્ત થાઓ.

૧૭૬ પ્રશ્ન:—ગુચ્છ વિષયમાં પ્રવેશ છતાં ઉચ્ચત્ત આત્માઓનો
સ્વરૂપેમ શું હોય છે ?

ઉત્તર:—ગમે તેવા ગુચ્છ વિષયમાં પ્રવેશ છતાં ઉચ્ચત્ત આત્મા-
ઓનો સ્વરૂપ વેમ વૈરાગ્યમાં ક્રોધાતું એ છે.

૧૭૭ પ્રશ્ન:—જ્યાં સુધી ઉચ્ચત્ત આત્માઓ સંસારના માર્ગિક
પ્રયત્નમાં દર્શન દે છે ત્યાં સુધી ઉચ્ચત્ત કથનની સિદ્ધતા છે ?

ઉત્તર:—જાણદર્શિની જ્યાં સુધી ઉચ્ચત્ત આત્માઓ સંસારના
માર્ગિક પ્રયત્નમાં દર્શન દે છે ત્યાં સુધી, તે કથનની સિદ્ધતા કથમિત્ત
દુર્લભ છે; તેજસ્વ મુખ્ય દર્શિની અવલોકન કરતાં એ કથનતું પ્રમાણ
ઉચ્ચ સુલભ છે, એ નિશ્ચય છે.

૧૭૮ પ્રશ્ન:—કેવા સુખની અનુસનના વિરેકીએ કરતા નથી ?

ઉત્તર:—એક નાનામાં નાના જગૃથી કીનેએક મોઝાનવ દાથી
સુધીનાં સપજાં પ્રાણીઓ, મનવિઓ, અને દેવ જનવિઓ એ સપ-
જાંની સ્વાભાવિક હચ્છા સુખ અને આનંદ પ્રાપ્ત કરવામાં છે. એથી
કરીને તેઓ તેના હોમમાં સુષામાં રહે છે; જરૂર વિરેકીયુદ્ધિના
હાથ વિના તેમાં તેઓ વિમ્મ થાય છે. તેઓ સંસારમાં નાના પ્રક-
રનાં સુખનો આરોપ કરે છે. અતિ અવલોકનથી એમ સિદ્ધ છે કે
તે આરોપ રૂપ છે. એ આરોપને અનારોપ કરવાવાળાં વીરમાં મા-
નવિઓ વિરેકીના પ્રમાણ વડે અદ્વુત જલ્પ અન્વ વિષય પ્રાપ્ત કરવા

કહેતાં આવી છે. જે સુખ ભવવાળું છે તે સુખ તે સુખ નથી પણ દુઃખ છે. જે વસ્તુ પ્રાપ્ત કરવામાં મદદ તાપ છે; જે વસ્તુ ભોગવવામાં એથી પણ વિશેષ તાપ રજા છે; તેમ જ પરિણામે મદદ તાપ, અનંત શોક, અને અનંત ભય છે; તે વસ્તુનું સુખ તે માત્ર નામનું સુખ છે; વા નથી જ. આમ હોવાથી તેની અતુરજ્ઞાના વિવેકીઓ કરતા નથી.

૧૭૬ પ્રશ્ન:—ભર્તૃહરી શું ઉપદેશો છે ?

ઉત્તર:—સંસારનાં પ્રત્યેક સુખ વડે વિરાગિત રાજેશ્વર છતાં પણ સત્ત્વ તત્ત્વજ્ઞાનની પ્રસાદી પ્રાપ્ત થવાથી તેનો ત્યાગ કરીને યોગમાં પરમાનંદ માની સત્ત્વ મનોવીરતાથી, અન્ય પાપર આત્માઓને ભર્તૃહરી ઉપદેશો છે કે, ભોગમાં રોમનો ભય છે; કુધને પડવાનો ભય છે; લક્ષ્મીમાં રાજનો ભય છે; માનમાં દીનતાનો ભય છે; બળમાં સત્રુનો ભય છે; ૩૫થી ઓળે ભય છે; શાસ્ત્રમાં વાદનો ભય છે; સુ-જીમાં ખર્ચનો ભય છે; અને કાયાપર કાળનો ભય છે; એમ સર્વ વસ્તુ ભવવાળી છે; માત્ર એક વેરામ્બજ અમય છે.

૧૮૦ પ્રશ્ન:—ભર્તૃહરીએ સંસારશોકનું કેવું ચિત્ર આપ્યું છે ?

ઉત્તર:—મદાયોગી ભર્તૃહરિનું આ કથન સદ્વિમાન્ય એટલે સધળા ઉજ્જત્વજ્ઞ આત્માઓ સદૈવ માન્ય રાખે તેવું છે. એમાં આત્મા તત્ત્વજ્ઞાનનું દોહન કરવા એમણે સકલ તત્ત્વવેદાઓનું સિદ્ધાંત રહસ્ય-૧૫ અને સ્વાતુમત્રી સંસારશોકનું તાદસ્ય ચિત્ર આપ્યું છે.

૧૮૧ પ્રશ્ન:—શું એક ભર્તૃહરિજ એમ કહી એવેલ છે ?

ઉત્તર:—યોગીંદ્ર ભર્તૃહરિ એકજ એમ કહી મરે છે તેમ નથી.

૧૮૨ પ્રશ્ન:—શું ભર્તૃહરિ જેવા બીજા તત્ત્વજ્ઞાનીઓ વર્ધ મળ્યા નથી ?

ઉત્તર:—કાયાનુસાર સદ્વિના નિર્માન સમયથી ભર્તૃહરિથી ઉત્તમ, ભર્તૃહરિ સમાન, અને ભર્તૃહરિથી કનિષ્ઠ એવા અમરજ્ઞ તત્ત્વજ્ઞાનીઓ વર્ધ મળ્યા છે. એવો કોઈ કાળ કે આર્ય દેશ નથી કે જેમાં કેવળ તત્ત્વજ્ઞાનીઓનું ઉપજનું થયું નથી.

૧૮૩ પ્રશ્ન:—એ તત્ત્વવેદાઓએ સંસાર સુખની સામગ્રી કેવી મંજૂરી છે ?

ઉત્તર:—એ તત્ત્વવેદાઓએ સંસારસુખની હરેક સામગ્રીને શોક-૧૫ મંજૂરી છે.

૧૮૪ પ્રશ્ન:—એ એમના વિવેકનું પરિણામ છે ?

ઉત્તર:—એ એમના અગ્રણ્ય વિશેષનું પરિણામ છે.

૧૮૫ પ્રશ્ન:—આપણા વાસ્તીદિ, સંકર, યાત્રામ, પાતંજલી, કપિલ અને મુદ્ગલોને શું ઉપદેશ્યું છે ?

ઉત્તર:—આમ, વાસ્તીદિ, સંકર, યાત્રામ પાતંજલી, કપિલ, અને મુદ્ગલોને પોતાનાં શ્રવણમાં આર્થિક રીતે અને સામાન્ય રીતે જે ઉપદેશ્યું છે, તેનું સ્વરૂપ નીચેના સંદર્ભમાં કહેલું આવી જાય છે; “સંસારરૂપી સમુદ્ર અનંત અને અપાર છે. એનો પાર પામવા પ્રયત્નરહિતો ઉપયોગ કરો.”

૧૮૬ પ્રશ્ન:—એમ ઉપદેશવામાં એમનો હેતુ શો હતો ?

ઉત્તર:—એમ ઉપદેશવામાં એમનો હેતુ પ્રત્યેક પ્રાણીએને શોધી શકાવવાનો હતો.

૧૮૭ પ્રશ્ન:—એ તત્ત્વવિચારણા કરતાં વિશેષ માન્ય રાખવા યોગ્ય શોધની વચન છે ? અને છે તો શું છે ?

ઉત્તર:—એ સધગા દ્વાનીએ કરતાં પરમ માન્ય રાખવા યોગ્ય સર્વેષ મહાવીરનાં વચન સર્વ સ્થલે એ જ છે કે, “સંસાર એકાંત અને અનંત શોધાપ તેમ જ દુઃખપ્રદ છે એમાં મધુરી મોહિની ન આશુન એવી નિશ્ચય થાયે.”

૧૮૮ પ્રશ્ન:—મહાવીરનો સંસારપરત્વે શું ઉપદેશ છે ?

ઉત્તર:—મહાવીરનો એક સમય માત્ર જન્મ સંસારનો ઉપદેશ નથી; એનાં સધગાં શ્રવણમાં એણે એ જ શ્લોકનું કહ્યું છે.

૧૮૯ પ્રશ્ન:—તેઓએ તેનું સ્વાચરણથી બિદ્ધ કર્યું છે ?

ઉત્તર:—તેનું સ્વાચરણથી સિદ્ધ જન્મ કરી આપ્યું છે. ક્યેનવર્ણિત કાલા, મર્યાદા નેથી રાણી આગ્રહ સામાન્ય લક્ષ્મી, અને મહા પ્રતાપી સ્વચ્છ પરિવારનો સમ્બંધ છતાં તેની મોહિનીને કાતરી દર્શન યાનર્થનયોગપરાયણ મહા એણે જે અદ્ભુતત્વ દર્શાવી છે તે અનુરૂપ છે.

૧૯૦ પ્રશ્ન:—કપિલ કેવળી કેવી બાવના કરવા કહે છે ?

ઉત્તર:—“અનુરૂપ અને અચાલન સંસારમાં અનેક પ્રકારનાં દુઃખ છે. હું એવી શું કરણી કહું કે જે કરણીથી કરી દુર્મતિ પ્રતિ ન જાય.”

૧૯૧ પ્રશ્ન:—સંસારને શોધાન્વિત કહેવામાં શું તત્ત્વદ્વાનીએની ભ્રમણા નથી ?

ઉત્તર:—સંસારને શોધાન્વિત કહેવામાં તત્ત્વદ્વાનીએની ભ્રમણા નથી.

૧૯૨ પ્રશ્ન:—શું સધગા તત્ત્વદ્વાનીએ પૂર્ણ હોય છે ?

ઉત્તર:—મયગા તરતજાનીઓ કંઈ તરતજાનમંદની સોને કદા-
ઓળી પૂર્વે દેતા નથી.

૧૮૩. પ્રશ્ન:—તરતજાનને માટે કાનાં વચન મહદ્મુત, સર્વ
માન્ય અને કાળ મંજગમ્ય પ્રમાણ આપે છે ?

ઉત્તર:—સર્વે મહાધીરનાં વચન તરતજાનને માટે જે પ્રમાણ
આપે છે તે મહદ્મુત, સર્વમાન્ય અને કાળ મંજગમ્ય છે.

૧૮૪. પ્રશ્ન:—મહાધીરની તુલ્ય જીભ કોઈએ પદવી પ્રાપ્ત કરી છે ?

ઉત્તર:—મહાધીરની તુલ્ય કાળમંદેવ જેણે જે જે સંત તી-
ર્થકરો થયા છે તેમજે નિરુપદનાળી કહેલ આપણે જમનુદિનેશીની
પદવી પ્રાપ્ત કરી છે.

૧૮૫. પ્રશ્ન:—કાલેક તરતજાની યાત્રાળી મુજબ થતા કહેતા
આખ્યા છે ?

ઉત્તર:—મહારાજા જિજ્ઞાસુ અને જે અર્જુન બરપુર તાપ છે તે
તાપ તમ પ્રાપ્તતા છે. આપિ, જાપિ, અને વૃષાપિ. એવી મુજબ
થતા માર કાલેક તરતજાનીઓ કહેતા આખ્યા છે.

૧૮૬. પ્રશ્ન:—મરે ક્યોતોલા કહેવાનો માર શું છે ?

ઉત્તર:—જાતનં, મમ્મદત્ત અને જાત જિનું સેવન કમું: કોષ,
શીખ, માત, તાપા, જ્યુગલ, જ્યુગમ, રિપ, કિંમા, શોક, અ-
પાત, પાપાત્ત ન મહાધીરનાં ત્યાગ કરતાં આમ સર્વે ક્યોતોતો
માન્યતા વિગત માર ક. તીર્થતા જે અમ્મુતા જે માર સમાનેવ પાપી
અથ ક. " ૧૫ તાત, તીર્થ મળે પડો પરીપાત્ત "

૧૮૭. પ્રશ્ન:—જે કહેલ કેણ છે અને એણે કહેલ આપ
વામાં નેણએ વિનિગમ્યતા કરી છે ?

ઉત્તર:—જો ? જે કહેલ મુનિવાપ છે. જે કહેલ આપવામાં
કેણે કંઈ પ્રાપ્તની અને કોઈએ કોઈ પ્રાપ્તની વિનિગમ્યતા કરી છે.

૧૮૮. પ્રશ્ન:—જે મહાધીર કહેવાળે મમ્મુમ્મ છે ?

ઉત્તર:—જે અવળ કહે જે ને: સમગ્મલ દમ્મ પાપ તેજું છે.

૧૮૯. પ્રશ્ન:—મુદ્મ કહેલક તરીકે આપ કોને મળે: છે ?

ઉત્તર:—મુદ્મ કહેલક તરીકે અમ્મુ અવરત ને નિદાર્થ મ-
મ્મ: પૂર પ્રવચ પદવીએ જગ્મિ વધ પડે છે. વિરિને મારે ખા
ત્યાપ મનજીને મદેદે મ ત્યામવરે જે. પદાર્થ જે મમ્મુમ્મ વડી મળે: છે.

૧૯૦. પ્રશ્ન:—અવર જનનાં મુદ્મિને મારે શું કમું છે ? મુદ્મિ
એણે કું ? અને મુદ્મિને જમ્મુમ્મમાં શું ?

ઉત્તર:—સાચો કુટિબ એટલે સંસ્કારના રોગથી મુક્ત થવું તે. પરિણામમાં ડાનાદેનાલિક અનુષ્ઠાન વસ્તુઓ પ્રાપ્ત કરી. જેમાં પરમ મુખ અને પરમાર્થનો અર્થ નિવાસ છે. જન્મ મરણની ચિંતાનાનો અમાર છે, રોગનો ને દુઃખનો દુઃખ છે.

૨૦૧. પ્રશ્ન:—વૈરાગ્યની અને આત્મહિનૈયો વિષયોની સુદૃઢતા થવા તત્તરણીઓ કેટલી આવના રહે છે ?

ઉત્તર:—વૈરાગ્યની અને આત્મહિનૈયો વિષયોની સુદૃઢતા થવા માટે માર આવનાઓ તત્તરણીઓ રહે છે.

૨૦૨. પ્રશ્ન:—માર આવનાઓનું સ્વરૂપ કયો ?

ઉત્તર:—૧ અનિત્યભાવના:—સીર, વૈભવ, લક્ષ્મી, કુટુંબ પરિવારલિંગ મરં વિનાયી છે; છત્રનો મૂલ પદ અવિનાયી છે, એમ ચિંતવું તે મોટી અનિત્યભાવના. ૨ અવરણભાવના:—સંભારમાં મરણ સમયે છત્રને દરજી રાખનાર કાષ્ટ નથી, માત્ર એક મુખ પર્વતનું જ શરણ લેવું છે એમ ચિંતવું તે શીટ અવરણ ભાવના. ૩ સંસારભાવના:—આ આત્માએ સંસાર સમુદમાં પડેલ કરનાં કરનાં કરં ભર કીધા છે. સંસારી બંદરથી દુઃખારે છીડી ? એ મંદાર મારો નથી; દુઃખ મોક્ષમયી પું એમ ને ચિંતવું તે શીટ સંસાર-ભાવના. ૪ મેક્ષભાવના:—આ મારો આત્મા મોક્ષો છે, ને મોક્ષો આત્મા છે, મોક્ષો જાણે, પેનાનાં કરેલાં કર્મ મોક્ષો મોક્ષરો, અંતરભૂમી એમ ચિંતવું તે મોટી મેક્ષભાવના. ૫ અન્વય-ભાવના:—આ સંસારમાં કાઈ કંઈ નથી; એમ ચિંતવું તે પંચમી અન્વયભાવના. ૬ અગુચિભાવના:—આ સીરે આરિ છે, મધ્યમની ખાલ છે, રોગ ભરાવું નિવાસ પ્રાપ્ત છે, એ સીરથી દુઃખારો પું: એમ ચિંતવું તે છઠી અગુચિભાવના. ૭ આશરભાવના:—રાત્રી, દિવસ, મિષ્ટાન્ન, સ્વપ્ન સર્વે આશર છે એમ ચિંતવું તે સાતમી આશરભાવના. ૮ સમરભાવના:—આત્મા, પાનમાં પ્રવેશના થાણી છત્ર નથી કર્મ જાણે નહીં ને આત્મા સમરભાવના. ૯ નિર્લસભાવના:—આત્માનું કિય કરી તે નિર્લસનું કામ્ય છે એમ ચિંતવું તે નવમી નિર્લસભાવના. ૧૦ દેહસ્વરૂપભાવના:—દેહ સજ્જેનું સ્વરૂપ ચિંતવું તે દસમી દેહસ્વરૂપભાવના. ૧૧ બેધસ્વરૂપ-ભાવના:—સંસારમાં જન્મમાં આત્માને સમજાવનારી પ્રમાણ પ્રાપ્ત થઈ દુર્લભ છે; આ સમજાવનાર પાંચે તે સ્વરૂપનંદિરનિરલિપ્તસ્વરૂપ પદ પામશે દુર્લભ છે એમ ચિંતવું તે અગ્રીમરૂપ બેધસ્વરૂપભાવના.

૧૨ ધર્મેદૃઢમભાવના—ધર્મના ઉપદેશક તથા શુદ્ધ સામ્રાજ્યના બોધક એવા ગુરુ અને એનું શ્રવણ મળવું દૃઢમ છે એમ ચિંતવતું તે જા-
રમી ધર્મેદૃઢમભાવના.

૨૦૩ પ્રશ્ન—અવદારશુદ્ધિ કેમ થઈ શકે ?

ઉત્તર—અવદારશુદ્ધિની આવશ્યકતા આપણા લાગુમાં દહે, છતાં વિચારની પ્રારંભના માટે અવશ્ય દર્શાવવું યોગ્ય છે કે, આ લોકમાં સુખનું કારણ અને પરલોકમાં સુખનું કારણ જે સંસારપ્રવૃત્તિથી થાય, તે (સંસારપ્રવૃત્તિ) નું નામ અવદારશુદ્ધિ. સર્વ સુખના જિજ્ઞાસુ છે; અવદારશુદ્ધિથી જ્યારે સુખ છે, ત્યારે તેની આવશ્યકતા નિઃસંકે છે. ૧. જેને ધર્મ સંબંધી કાંઈ પણ બોધ થયો છે અને રજવાની જેને જરૂર નથી, તેણે ઉપાધિ કરીને રજવા પ્રવલ્ન ન કરવું જોઈએ. ૨. જેને ધર્મ સંબંધી બોધ થયો છે, છતાં સ્થિતિનું દુઃખ હોય તો, તેણે બનતી ઉપાધિ કરીને રજવા પ્રવલ્ન કરવું જોઈએ. (સર્વસંગ પરિત્યાગી થવાની જેની જિજ્ઞાસા છે, તેને આ વિષયો સાથે સંબંધ નથી.) ૩. ઉપશ્રવન સુખે આવી શકે તેવું છતાં, જેનું મન લક્ષ્મીને માટે જાડું કાચું નાંખવું હોય તેણે પ્રથમ તેની શુદ્ધિ કરવાનું કારણ પોતાને પૂછવું. જો ઉત્તરમાં પરોપકાર યિવાય કોઈ પણ પ્રતિકુળ ભાગ આવતો હોય, કિંવા પારિશ્રમિક લાભને હાનિ પહોંચ્યા યિવાય કંઈ પણ આવતું હોય તો, મનને સંતોષી લેવું; તેમ છતાં ન વળી શકે તેમ હોય તો, અમુક મર્યાદામાં આવવું; તે મર્યાદા સુખનું કારણ થાય તેવી જોઈએ. ૪. પરિશ્રમે આર્તેષ્યાન પાવાની જરૂર પડે તેમ કરીને બેસવાથી રજાનું સાઈ છે. ૫. જેનું સારી રીતે ઉપશ્રવન આવે છે તેણે, કોઈ પણ પ્રકારના અનાયારથી લક્ષ્મી મેજવરી ન જોઈએ. મનને જેથી સુખ હોતું નથી તેથી કાવાને કે વચનને ન હોય, અનાયારથી મન સુખી થતું નથી; આ સ્વતઃ અનુભવ થાય તેવું કહેવું છે. નીચેના રીત ન આવરા જોઈએ: ૧. કોઈથી મહા વિશ્વાસપાત. ૨. કોઈની યાજ્ઞ યોગ્યતરી ૩. અસનનું સેવવું. ૪. મિથ્યા આગવું મુકવું. ૫. ખોટા શ્રેષ્ઠ કરવા. ૬. દિસાગમાં ચૂકવવું. ૭. જુવમી બાવ કહેવો. ૮. નિર્દોષને અપ પણ માવાથી છેતરવો. ૯. ન્યૂનાધિક તોલી આપવું. ૧૦. એકને બદલે બીજાનું અથવા મિત્ર કરીને આપવું. ૧૧. કર્મોદાની ધધો. ૧૨. કાંઈ કે અદત્તાદાન એ વાટેથી કાંઈ પણ રજવું નહીં.

૨૦૪ પ્રશ્ન—તત્ત્વ જામવાનું ઉત્તમ પાત્ર કોણ ?

ઉત્તર—વિચારણ શુદ્ધિ, મધ્યસ્થતા, સરળતા અને જિતેન્દ્રિય-
પત્તું આટલા ગુણો જે આત્મામાં હોય તો તત્ત્વ જામવાનું ઉત્તમ પાત્ર છે.

૨૧૭ પ્રશ્ન—એ મનો સખધી સમાધાન વધ વીતરામની આઠારૂપ માર્ગે પ્રવર્તે એમ આપ માનો છે ?

ઉત્તર—એટલા બધા મનો સખધી સમાધાન વધ નિઃશંકપણે વીતરામની આઠારૂપે માર્ગે પ્રવર્તે એમ ચાલ તો મદા કાઢાણ, પણ તેવો સંભવ જોડો છે. મોક્ષની નિઃશંકા જેને છે, તેની પ્રવર્તના તો તે જ માર્ગમાં દોષ છે; પણ હોય કે જોષદાહિએ પ્રવર્તનારા પુરો, તેમ જ પૂર્વનાં દુર્પટ ક્રોધોના ઉદયને લીધે મનની ચકામાં પડેલાં મનુષ્યો, તે માર્ગનો વિચાર કરી શકે કે મોષ હજી શકે એમ તેના ફટલાક દુર્લભમોધી સુરઝો કરવા દે, અને મનમેદ પરમાત્માની આઠાનું સમ્મત દશાવો આરાધાન કરતાં ને મતવાદીઓને જોડે; એ બધું અસંભવિન છે; સર્વને સરખો જુદો આવો જાણ સંશોધન વધ, વીતરામની આઠારૂપ માર્ગનું પ્રતિષ્ઠાન વાવ એ સંવેદા જો કે અને તેનું નથી તોજી. સુવ્રમનોધી આત્માઓ અવસ્થ ને માટે પ્રવલ્ન કરવા રહેતો પરિણામ એટલે આવું; એ વાત અને સંભવિન લાગે છે.

૨૧૮ પ્રશ્ન—ફગવણી પામેલાની ધર્મતત્ત્વપર અદા ફરી જાણવું છે ?

ઉત્તર—ફગમ કાગળ પ્રતિષ્ઠા, જે લોકો વિધાનો મોષ હર્ષ સહવા છે, તેમને ધર્મતત્ત્વ પર મૂગથી અદા જાણવી નથી; જોને કંઈ સરજનાને લીધે દોષ છે, તેને ને વિરવની કંઈ મતમત જાણવી નથી; મનામમવારો કાંઈ નીકરે તો, ને વલ્લની શુદ્ધિમાં વિપ્ન કરનારા નીકરે, પણ સદાચ ન વાવ; એવી આજ્ઞી કાગવર્ણ છે; એમ ફગવણી પામેલાને ધર્મની દુર્લભતા વધ પડી છે.

૨૧૯ પ્રશ્ન—ફગવણી વધરના લોકોની ધર્મપદા માટે આપ શું કહે છે ?

ઉત્તર—ફગવણી વધરના લોકોમાં રવાનાવિક એક આ મુજ રહો છે કે, આજ્ઞા આપણા જે ધર્મને સ્વીકારના આખ્યા છે. તે ધર્મમાંજ આપણે પ્રવર્તું જોડે; અને તેજ મત સત્ત્વ દોરો જોડે; તેમજ આજ્ઞા સુર્યાં વચન પરજ આપણે વિશાસ રાખો જોડે. જાડી ને મુક મને તો કામનાં નામ જાણ જાણના ન દોષ, પણ તે જ છે એમ જાણી પ્રવર્તું જોડે. તેમ જ

જે જે ને જ વીતરામનો મોષેયો ધર્મ છે,

તે જ વીતરામનો મોષેયો ધર્મ છે, અને તેમની

ગ તે જ મનમાં મચ્છા રહે છે એનો

રોવા-

રોવાધી

૨૧૧ પ્રશ્ન:—તીર્થકરના ધર્મનું પ્રતિપાદન કરનારા મનુષ્યોમાં પરસ્પર મતભેદનું કારણ શાવ છે તેમાં તીર્થકરની પદ્ધતિનો દોષ નથી ?

ઉત્તર:—અનેક પદ્ધતિએ અનેક મનુષ્યો તે ધર્મનું પ્રતિપાદન કરતાં હોય અને તે મનુષ્યોને પરસ્પર મતભેદનું કારણ થતું હોય, તો તેમાં તીર્થકરદેવની એકે પદ્ધતિને દોષ નથી; પણ તે મનુષ્યોની સમગ્રજીવિતો દોષ ગણી શકાય.

૨૧૨ પ્રશ્ન:—નિર્મલધર્મ પ્રવર્તેક કહેનારાઓમાંથી પ્રમાણભાષિત કાને ગણી શકાય ?

ઉત્તર:—નિર્મલધર્મપ્રવર્તેક એ છીએ એમ જૂઠા જૂઠા મનુષ્યો કહેતા હોય તો, તેમાંથી તે મનુષ્ય પ્રમાણભાષિત ગણી શકાય કે નો વીતરાગદેવની આચારના સદ્ભાવે પ્રરૂપક અને પ્રવર્તેક હોય.

૨૧૩ પ્રશ્ન:—આ કાળ કયા નામથી પ્રખ્યાત છે.

ઉત્તર:—આ કાળ દુષમ નામથી પ્રખ્યાત છે ?

૨૧૪ પ્રશ્ન:—દુષમ કાળ એટલે શું ?

ઉત્તર:—દુષમ કાળ એટલે ને કાળમાં મનુષ્યો મહા દુષમ વડે આયુષ્ય પૂર્ણ કરતાં હોય, તેમજ ને કાળમાં ધર્મઆરાધનારૂપ જ શાયે પ્રાપ્ત કરવામાં દુષમતા એટલે મહા વિધો આવનાં હોય, તેને દુષમ કહેવામાં આવે છે.

૨૧૫ પ્રશ્ન:—જેનદર્શનમાં શાલતા મતોને માટે આપ શું કહેછો ?

ઉત્તર:—અત્યારે વીતરાગદેવને નામે જનદર્શનમાં એટલા મધ્ય મત થાય છે કે, તે મત તે મતરૂપજ છે, પણ સતરૂપ, જ્યાં સુધી વીતરાગદેવની આચારનું અવલંબન કરી પ્રવર્તતા ન હોય ત્યાંસુધી કહી શકાય નહીં.

૨૧૬ પ્રશ્ન:—એ મત પ્રવર્તનમાં આપને શુષ્ય કારણો કેટલાં સંભરે છે ?

એ મતપ્રવર્તનમાં શુષ્ય કારણો અને આટલાં સંભરે છે—(૧) પોતાની સિધ્ધિતાને લીધે કેટલાક પુરોએ નિર્મલધર્મની પ્રાધાન્યતા થટાડી હોય. (૨) પરસ્પર જે આચારોને વાદચિત્ત. (૩) મોદનીય કર્મનો લેવ અને તે રૂપે પ્રવર્તન થઈ જવું; (૪) મદાયા પછી તે વાતનો માર્ગ મળતો હોય તોજી, તે દુર્લભોપિતાને લીધે ન મદવે. (૫) મતિની ન્યૂનતા. (૬) જેના પર સમ, તેના જાંઠમાં પ્રવર્તન કરનારાં મજાં મનુષ્યો. (૭) દુષમ કાળ અને (૮) શાસ્ત્રાનુસારી જડી.

૨૧૭ પ્રશ્ન—એ મનો સંબંધી સમાધાન થઈ વીતરામની આત્મરૂપ માટે પ્રવર્તે એમ આશ્ચર્યનો છે ?

હનર—એટલા બધા મનો સંબંધી સમાધાન થઈ નિઃશંકપણે વીતરામની આત્મરૂપે માટે પ્રવર્તે એમ યાવ તો મહા કલ્યાણ, પણ તેનો સંભવ જોઈ છે. મોક્ષની નિગ્રાહા જેને છે, તેની પ્રવર્તના તો તે જ માર્ગમાં હોય છે; પણ લોક કે આપદિએ પ્રવર્તનારા પુરો, તેમ જ પૂર્વનાં દુષ્ટ કર્મોના ઉત્થાને ક્ષિપ્તે મનની ચક્રમાં પડેલાં મનુષ્યો, તે માર્ગનો વિચાર કરી શકે કે મોષ લઈ શકે એમ તેનાં કંટલાક દુર્લભમોક્ષી મુરજો કરવા દે, અને મનમેદ પરમાત્માની આત્મનું સમ્પદ દશાથી આરાધાન કરનાં તે મતવાદીઓને જોઈએ; એ બહુ અસંભવિન છે; સર્વને સરખી જુદી આવી જઈ ગોધન થઈ, વીતરામની આત્મરૂપ માર્ગનું પ્રતિષ્ઠાન યાવ એ સર્વનાં જો કે અને તેનું નથી તોજી, સુપ્રભમોક્ષી આત્માઓ અવસ્થ તે માટે પ્રયત્ન કરના રહે તો પરિણામ એટલે આવું: એ યાવ મને સંભવિન લાગે છે.

૨૧૮ પ્રશ્ન—કેવલજ્ઞી જામેલાની ધર્મતત્ત્વર અદા કેરી જણાય છે?

હનર—દુષ્ક ડાગના પ્રભાવે, જે લોકો વિધાનો મોષ લઈ શક્યા છે, તેમને ધર્મતત્ત્વ પર મૂગી થઈ જણાતી નથી; જેને કંઈ સરજનાને ક્ષિપ્તે હોય છે, તેને તે વિચારની કંઈ મનામ જણાતી નથી; મનામવાણ કાંઈ નીકરે તો, તે વસ્તુની શક્તિમાં વિપ્ન કરનારા નીકરે, પણ સદાચ ન યાવ; એવી આત્મની ડાગચર્ચા છે; એમ કેવલજ્ઞી જામેલાને ધર્મની દુર્લભતા થઈ પડી છે.

૨૧૯ પ્રશ્ન—કેવલજ્ઞી વચરના લોકોની ધર્મચક્રા માટે આપ શું કહે છે ?

હનર—કેવલજ્ઞી વચરના લોકોમાં દરાભાવિક એક આ મુજ રહે છે કે, આપણા આપણા જે ધર્મને સ્વીકારના આત્મા છે, તે ધર્મમાંજ આપણે પ્રવર્તવું જોઈએ; અને તેમ મત સત્ત્વ દોરો જોઈએ; તેમજ આપણા મુરજાં વચન પરજ આપણે વિશાસ રાખવો જોઈએ. પછી તે મુજ અમે તો શાસ્ત્રનાં નામ પણ જાણતા ન હોય, પણ તે જ મહા યાત્રી છે એમ માની પ્રવર્તવું જોઈએ. તેમ જ આપણે જે માનીએ છીએ, તે જ વીતરામનો મોષેયો ધર્મ છે, બાકી જીવનમાં પ્રવર્તે છે તે મત સપગા અસ્ત છે; આમ તેમની સમતત્ત્વ દોરણી તેઓ નિચારા તે જ મતમાં મચ્છા રહે છે. એનો પણ અપેક્ષાની જોનાં હોય નથી.

૨૨૦. પ્રશ્ન:—જેનમાં પડેલા મતોમાં વર્તમાનમાં દીક્ષિત ધરેલા મનુષ્યોને માટે આપ શું કહે છે ?

જનર:—જેનમાં જે જે મત પડેલા છે તેમાં, જેન સંબંધીય પહે માટે કિયાઓ દોષ એ માન્ય વાત છે. તે પ્રમાણે પ્રતિભેદ જે મનમાં પોને દીક્ષિત ધરા દોષ, તે મતમાંજ દીક્ષિત પુરોણ મર્યા રહેવું જાય છે.

૨૨૧. પ્રશ્ન:—આ કારણે વર્તમાનમાં દીક્ષિત ધરેલા આપ માનો છે ?

જનર:—દીક્ષિતમાં પશુ અદિભાને લીધે કંતો દીક્ષા, કંતો મિષ્ટા માત્રા જેવી રિપતિથી મુજાબને પ્રાપ્ત ધરેલી દીક્ષા, કંતો સ્મરણ રેસામાં સેવાર્થ મેળવી દીક્ષા દોષ છે. શિક્ષાની સામેજ શુદ્ધિમાં પ્રાપ્ત ધરેલી દીક્ષાવાળો પુરુષ, તમે વિરચજ દેખશો, અને દેખશો તો તે મનમાં કદાચી સીતમહેશ્વરી આગમાં રાચતા વધારે તત્પર હશે.

૨૨૨. પ્રશ્ન:—મુઝો મતાનુવાચીઓને કેવી રીતે પ્રવર્તી રહ્યા હ ?

જનર:—શિક્ષાની સામેજ શુદ્ધિ જેને વર્ષ છે તે વિવાદના, ખીજા કોટલા મનુષ્યો દીક્ષિત કે શુદ્ધ મર્યા, તેવા મતો જે મનમાં પોને પડ્યા દોષ તેમાંજ સમી દોષ; તેઓને વિચારની પ્રેરણા કોઈ ન મળે, પોતાના મત મનમાં નાના પ્રકારના ચોજા સમેલા વિચરે. (તમે તો કહી તેમાં વચાર્થ પ્રમાણ દો કે ન દો.) મનમાં કોઈ મર્યા પોતાના વાંચમાં રાખી તેમને પ્રવર્તી રહ્યા છે.

૨૨૩. પ્રશ્ન:—વર્તમાનમાં વતિઓને માટે આપ શું કહે છે ?

જનર:—ત્યાની વિચારના, વગરે મુઝો વધ પડેલા, મર્યા સેવના માનસક તરીકે મજાવતા વતિઓની તો મારે પ્રવર્તી રાખી કોની માટે કદાચ મોજા રહેવું નથી, કારણ શુદ્ધિને અવરૂત પશુ દોષ છે; પણ આ તો તીર્થંકરેશ્વરી પેઠે કમાલીત પુરુષ વધ મોડા છે.

૨૨૪. પ્રશ્ન:—વર્તમાનમાં જેનમાં કોઈ રિપતિ છે ?

જનર:—મર્યાક પુરોણ જનુ યોગ છે. મુજા વગલી અંદાજ મેઝે જિતામાં મજાવતા અને પુરુષાર્થ કરતામ જનુ યોગ છે. તેમને કદાચિતો જે હ કે, મદ્યુક, અર્ધમ કે મર્યાઓ મર્યા દુરેમ વડ વડ છે. અર્ધ પુરુષ અર્ધો ત્યાં મર્યા પોતાનેતાની માવ છે; પછી આવી કે અર્ધ; તેમને કોઈ અવ પુરુષ નથી આવ વગર અંદાજ વિચાર વિચારે કો પોતાની અંદાજવિધિ વધારે છે અને અંદાજે તેનું વિચિત્ર હો છે.

૨૨૫ પ્રશ્ન:—જૈનમાં સરોધક આત્માઓ નહીં હશે ?

ઉત્તર:—જેણે સરોધક આત્મા હશે તો, તેને પ્રયોગનબૂત પૃથ્વી (જોગ છે કે નહીં ?) કલ્પાદિ વિષયોમાં સંગ્રામે કરી રીકાતું થઇ મરું છે. અનુભવધર્મ પર આવતું તેમને પણ કુલંભ જાત પામું છે.

૨૨૬ પ્રશ્ન:—શું આપનું જોમ કરેલું છે કે અત્યારે કોઇ પણ જૈન જિનના આરાધક નથી ?

ઉત્તર:—આ ખરથી મારું જોમ કરેલું નથી કે, કોઇ પણ અત્યારે જૈનદર્શનના આરાધક નથી; છે, પણ જડ જ આપ, જડ જ આપ; અને જે છે તે મુજ થરા સિવાયની બીજી જિજ્ઞાસા જેને નથી તેવા; અને વીતરમની આગમાં જેણે પોતાનો આત્મા સમર્પ્યો છે તેવા. પણ તે આંતર્યજે મણી થઈને તેરલા દશે. મારી તો દર્શનની દશા જોઇ રહ્યા ઉપર તેનું છે; સ્થિર ચિત્તથી વિચાર કરી જોશો તો, મારું કરેલું તમને સમજાણ લાગશે.

૨૨૭ પ્રશ્ન:—જો સખગા મનોમાં કેવા અને શું વિવાદ છે ?

ઉત્તર:—જો સખગા મનોમાં કેટલાકને તો સદજ વિવાદ છે. મુખ્ય વિવાદ એકનું કરેલું પ્રતિમાની સિદ્ધિ મારે છે; બીજા તેને કેરગ ક્રિયાપે છે. (જો મુખ્ય વિવાદ છે.)

૨૨૮ પ્રશ્ન:—આ વિવાદ ન પડ્યા હોત તો પરિણામ શું આવત ?

ઉત્તર:—આ મોટા વિવાદ આ કાળમાં જો પડ્યા ન હોત તો, ધર્મ પામવાનું લોકોને જડ સુલભ થાત.

૨૨૯ પ્રશ્ન:—આપ જિનપ્રતિમા મારે શું કરો છો ?

ઉત્તર:—બીજા ભાગમાં (પ્રતિમાને નહીં માનવાર) પ્રથમ કું પણ મજાપો દનો. મારી જિજ્ઞાસા વીતરમનેવની આગના આરાધક મણી છે એમ સત્તાને ખાતર કરી છ દર્શનું '૩ કે, પ્રથમ પણ સત્ત છે; એટલે કે જિનપ્રતિમા અને તેનું પૂજન સામોજા, પ્રમા-લોભા, અને અનુભવેકા-અનુભવમાં લેવા ચોખ-છે. અને તે પછા-દેનિા તે રૂપે નોખ થયો, અથવા તે સંજથી અને આપ સંગ્રાહની તે નીકળી ગઈ.

૨૩૦ પ્રશ્ન:—આપની જિનપ્રતિમામાં થકા છે મારે આપ તેરી થકા કરવાનું કરેલા નહીં હો ?

ઉત્તર:—મારી પ્રતિમામાં થકા છે મારે તમે સખગા કરો એ મારે મારું કરેલું નથી; પણ વીરભગવાનની આગનું આગધન તેથી થતું જણાય તો તેમ કરવું.

૨૩૧ પ્રશ્ન:—આપ પ્રથમ જિન પ્રતિમા નહીં માનતા, અને હવે માને છે તેમાં પક્ષપાતી કારણ નથી ?

ઉત્તર:—પ્રથમ પ્રતિમા નહીં માનતો અને હવે માનું છું તેમાં પક્ષપાતી કારણ નથી, પણ મને તેની સિદ્ધિ જણાઈ તેથી માન્ય રાખું છું. અને સિદ્ધિ છતાં નહીં માનવાથી પ્રથમની માન્યતાની પણ સિદ્ધિ નથી અને તેમ ચવાથી આરાધકતા નથી.

૨૩૨ પ્રશ્ન:—આપને ચોક્કસ મતની માન્યતા નથી ?

ઉત્તર:—મને આ મત કે તે મતની માન્યતા નથી, પણ રામ દેવરહિત ચવાની પરમાકાંક્ષા છે અને તે માટે જે જે સાધન હોય તે ઇચ્છવાં, કરવાં એમ માન્યતા છે; અને એ માટે મહાવીરનાં વચન પર મને પૂર્ણ વિશ્વાસ છે.

૨૩૩ પ્રશ્ન:—આપ કયા પ્રમાણેથી જિન પ્રતિમાની વાત સિદ્ધ કરે છે ?

ઉત્તર:—પાંચ પ્રકારનાં પ્રમાણથી તે વાત હું સિદ્ધ કરું છું. ૧. આગમપ્રમાણ. ૨. ઇતિહાસપ્રમાણ. ૩. પરંપરાપ્રમાણ. ૪. અનુભવપ્રમાણ. ૫. પ્રમાણપ્રમાણ.

૨૩૪ પ્રશ્ન:—આગમ કોને કહેવાં ?

ઉત્તર:—જેનો પ્રતિપાદક મૂળ પુરૂષ આત્મ હોય તે વચનો જેમાં રહ્યાં છે તે આગમ છે.

૨૩૫ પ્રશ્ન:—આગમના પ્રમાણે સિદ્ધ થવા માટે પરંપરા અનુભવની આવશ્યકતા છે ?

ઉત્તર:—કેટલાંક પ્રમાણે-આગમના-સિદ્ધ થવા માટે પરંપરા-અનુભવ ઇત્યાદિની આવશ્યકતા છે.

૨૩૬ પ્રશ્ન:—આગમની યોજના કેમ થઈ ? અને તેનાં બીજાં નામ છે ?

ઉત્તર:—મજુધરોએ અર્થની યોજના કરી હુંકામાં વીતરાગદેવનાં બોધિકાં મુખ્ય વચનોને લીધાં; તે આગમ-મૂલ-એ નામથી યોજાયા છે. સિદ્ધાંત, શાસ્ત્ર એ તેનાં બીજાં નામ છે.

૨૩૭ પ્રશ્ન:—હાદયાગીરપે યોજના કાણે કરી ?

ઉત્તર:—તીર્થકરદેવે બોધિકાં પુસ્તકની યોજના હાદયાગીરપે મજુધરદેવે કરી.

૨૩૮ પ્રશ્ન:—હાદયાગીરના નામ કહેશે ?

ઉત્તર:—તે જાર અંજનાં નામ કરી જઈ હું; આચાર્યશ્રી, મુનિશ્રી, સ્વામીશ્રી, સમચાર્યશ્રી, બચ્ચરી, શાતાધર્મશ્રી, અંત-

મદદમાં, દિવાસદરમાં, અહુરોવવાહ, પ્રસન્નાકરણ, વિષાક અને દ્રષ્ટિવાદ.

૨૩૯ પ્રશ્ન:—સમ્યક્દર્શન થવા પછી દયા કેવી થાય ?

ઉત્તર:—તે પ્રવિત્ત દર્શન થવા પછી મને તે વર્તન હો, પરંતુ તેને તીવ્ર બંધન નથી. અનંત સંસાર નથી, સોગ બંધ નથી; આ-બંધન દુઃખ નથી; અંતરંગ મોહ નથી. સત્સત્ નિરુપમ, સર્વોત્તમ શુદ્ધ, શીતળ, અમૃતમય દર્શનમાન; સમ્યક્ જ્યોતિષમ, ચિરકાળ આનંદની પ્રાપ્તિ, (અને) અહુન સત્સવરપરિણામી બલિકારી છે !

૨૪૦ પ્રશ્ન:—પાપને પ્રવેશ કરવાનાં કેટલા પ્રકાર છે અને તે કયા કયા ?

ઉત્તર:—હાલ્ય અવિરતિ, પેદાશ કષાય, નવ નોકપાપ, પંચ મિથ્યાત્વ અને પચ્ચદશ ચેમ એ સપ્તગાં મળી સત્તાવન આધવહાર એટલે પાપને પ્રવેશ કરવાનાં પ્રકાર છે.

૨૪૧ પ્રશ્ન:—જીવનત્વ કેટલા પ્રકારથી સમજી શકાય છે ?

ઉત્તર:—એક પ્રકારથી, બે પ્રકારથી, ત્રણ પ્રકારથી, ચાર પ્રકારથી, પાંચ પ્રકારથી અને છ પ્રકારથી જીવનત્વ સમજી શકાય છે.

૨૪૨ પ્રશ્ન:—સર્વ જીવો ચૈતન્ય લક્ષણે કેટલા પ્રકારના છે ? અને શા કારણથી ?

ઉત્તર:—સર્વ જીવને જોડામાં જોડો શુભાનનો અનંતમો બ્રાહ્મ પ્રકાશિત રહેલો હોવાથી સર્વ જીવ ચૈતન્યલક્ષણે એકજ પ્રકારના છે.

૨૪૩ પ્રશ્ન:—કેટલા પ્રકારે જીવ સમજી શકાય છે ? મન અને સ્થાવર જીવો એટલે શું ?

ઉત્તર:—મન એટલે તદ્દમથી જાણમાં આવે, જાણમયી તદ્દમમાં આવે, આલવાની સક્રિયામાં હોય, બધાં દેખીને ગ્રાસ પામતાં હોય, તેવી એક જ્ઞાતિ અને બીજાં એકજ સ્થાવર સ્થિતિચળાં હોય તેવી જ્ઞાતના જીવની સ્થાવર નામની જ્ઞાતિ; એમ બે પ્રકારે સર્વ જીવ સમજી શકાય છે.

૨૪૪ પ્રશ્ન:—પેદ દર્શિએ કેટલા પ્રકારે સર્વ જીવ સમજી શકાય છે ?

ઉત્તર:—સર્વ જીવને પેદથી તપાસી જોઈએ તો સો, પુરુષ કે નપુંસક તેમાં તેઓનો સમાવેશ થાય છે. કાષ્ઠ સ્ત્રીરોમ્માં, કાર્પ પુરુષ-વૌમાં અને કાષ્ઠ નપુંસકરોમ્માં હોય છે. એ દિશાવ મોપો પેદ નહીં હોવાથી ત્રણ પ્રકારે પેદાર્થિએ મર્વ જીવ સમજી શકાય છે.

૨૪૫ પ્રશ્ન:—મતિથી દર્શિએ કેટલા પ્રકારે જીવ સમજી શકાય છે ?

ઉત્તર:—કેટલા જીવ નરકગતિમાં, કેટલા નિર્વચ્યગતિમાં, કેટલા મનુષ્યગતિમાં, અને કેટલા દેવગતિમાં, એમ જીવો રહેલા છે; જી શિવાય પાંચમી મ સાગી ગતિ નહીં હોવાથી ચાર પ્રકારે સમજી શકાય છે.

૨૪૬ પ્રશ્ન:—જીવ અને અજીવનો વિચાર ત્રિમુખો કેવી રીતે શ્રવણ કરે ? અને તેથી દુઃખ શું થાય ?

ઉત્તર:—જીવ અને અજીવનો વિચાર એકાગ્ર મનથી શ્રવણ કરે. જે જાણવાથી ત્રિમુખો સમ્માર્ પ્રકારે સંવચમાં વળ કરે.

૨૪૭ પ્રશ્ન:—લોક કોને કહેવ છે ?

ઉત્તર:—જીવ અને અજીવ (જ્યાં છે તેને) લોક કહેલો છે.

૨૪૮ પ્રશ્ન:—અલોક કોને કહેલો છે ?

ઉત્તર:—અજીવના આકાશ નામના આપને અલોક કહેલો છે.

૨૪૯ પ્રશ્ન:—જીવ અને અજીવનો ભોધ શા વડે વધી શકે છે ?

ઉત્તર:—દમ, સ્તેષ, કામ અને આત્મ એ વડે કરીને જીવ તેમજ અજીવનો ભોધ વધી શકે છે.

૨૫૦ પ્રશ્ન:—અશ્વીનીના કેટલા પ્રકાર અને તે કય રીતે ?

ઉત્તર:—ધર્માંસ્તિશય, તેનો દેહ, અને તેનો પ્રદેહ; અધર્માંસ્તિશય, તેનો દેહ, અને તેનો પ્રદેહ; આકાશ, તેનો દેહ, અને તેનો પ્રદેહ; અર્દ્ધમયશય એમ અશ્વીનીના ચાર પ્રકારે થાય.

૨૫૧ પ્રશ્ન:—ધર્મ, અધર્મ શું પ્રમાણ કહેવા છે ?

ઉત્તર:—ધર્મ અને અધર્મ એ જન્મે લોકપ્રમાણ કહેવા છે.

૨૫૨ પ્રશ્ન:—આકાશ અને અર્ધ સમય શા પ્રમાણભૂતામાં છે ?

ઉત્તર:—આકાશ ભોક્ષયોક પ્રમાણ અને અર્દ્ધસમય-સમય ધેર પ્રમાણ છે ?

૨૫૩ પ્રશ્ન:—ધર્મ, અધર્મ, આકાશ એ અનાદિ અપરંપરિયત છે ?

ઉત્તર:—ધર્મ, અધર્મ અને આકાશ એ અનાદિ અપરંપરિયત છે.

૨૫૪ પ્રશ્ન:—નિરંતરની ક્રિયાનિ લેતાં સમય શા પ્રમાણે છે ?

ઉત્તર:—નિરંતરની ક્રિયાનિ લેતાં સમય પણ એજ પ્રમાણે છે.

૨૫૫ પ્રશ્ન:—મંત્રાનિ એક કાર્યની અપેક્ષાએ શી રીતે છે ?

ઉત્તર:—મંત્રાનિ એક કાર્યની અપેક્ષાએ શાદિ સાંત છે.

૨૫૬ પ્રશ્ન:—શ્વી અજીવ કેટલા પ્રકારે છે ?

ઉત્તર:—૨૩૫, ૨૩૫૨૨, તેના પ્રદેહ અને પરમણુ એમ ૨૩૫ અજીવ ચાર પ્રકારે છે.

૨૫૭ પ્રશ્ન:—૨૩૫, દેહ, અને પ્રદેહ એટલે શું ?

નિર્માણ—૪૫૦ ચોડી ઊંચાઈ થાય, ૧૫૨ થાય, તે ૩૭૬ નેત્રો
વિશાળ ને રંગ : નેત્રો હોય તો અગ્નિ-અગ્નિ ને કુલ

૨૫૮ પ્રશ્ન—તે બોલના ઉપમા રેલમાં ધૂરી ઠી ?

ਉਲਟ:—ਕੋਈ-ਨਾ ਕੋਈ ਵੇਖਿਆਂ ਨੇ ਚੋਖੀ ਹੋ.

[illegible]

ઉત્તર:—જામના વિભાગ તેના ચાર ક્ષેત્રે હરેરાવ છે.

୧୧୫ ଧ୍ୟାନ—ନିରନ୍ତର ଚକ୍ରାବଳୀ ଅବସ୍ଥାରେ ୧୫ ମିନିଟ୍ ।

જુલો:—નિર્ગતર ઉત્પત્તિની અવેશને બનાવિ અવરહિયત છે.

૨૬૧ પ્રશ્ન—જો સેવની વિધિની અવગણના થી પડે તો ?

૧૧૪—એક દેવની વિદ્યુતની અપેક્ષાએ આંધ્ર અપેક્ષાવિષયક D.

२१२ प्रश्न—रघोराव गजानन भवना कहां की विद्यालय में पढ़ते
विद्यमान हैं ?

નિર્ણય:—વર્તમાન મેદામાં બંને જગ્યા તેના જન હિરણ્ય વર્ગ
બનીત થતાં મુખે, વિદ્યાર્થીઓ બાલકોનું વિદ્યમાનજાતું હતું.

૨૧૨ પ્રશ્ન—તેઓની જાતિની તેઓના પરિવરણમાં આવેલા-
ઓની ખજા કોણ ?

દિનર:—ધર્મોના મધીલનો વખત જોવાથી, જેમને તેમનાં હાંન
 વધેલાં, સમાપ્ત વધેલાં અને જેઓને તેમની દલાનો અનુભવ વ-
 ર્ધેલાં, તેમનાં ફરજીયા પ્રતીતિવાગ મનુષ્યોથી તેમને ખાતે જાણી જ-
 ઠાયું છે; તેમ દરજુ જમ્ને નેવા મનુષ્યથી જાણી રહ્યાવ તેડું છે.

૨૧૪ પ્રશ્ન—૧૩૦૧૬૭૮૧૮ બંધ અને તેના કર્તા પુરૂષ સંબંધી
આપને અભિપ્રાય જણાવશે ?

જિતર:- 'સ્વરોલ્લસાનની' ભાષા અર્થ દિંદી અને અર્થ મુજ-
રાતી આપજે જોઈ શકીશું. તેના કર્તા એ આત્માનુમતી માણસ
દતા. જેમંથી એકે ભાષા સંપ્રદાયપૂર્વક બન્યા હોય એવું કહે જ-
માનું નથી; એથી એમની આત્મશક્તિ કે ચોમરશાને કહે જાય
નથી. તેમ બાલકાઓ થવાની તેમની કંઈ હઝા પણ રહી હોય
એમ નહીં હોવાથી, પોતાને જે કંઈ અનુમતમથક થયું છે તેમનો
કંઈ પણ ભેદ જોડાને અર્જાતપૂર્વક જણાવી દેશે એ, તેમની જિ-
જ્ઞાસાથી આ મંથની ક્રિયતિ છે અને એમ હોવાથી જ જણા કે
હંસની રાણીય, અથવા મુક્તિપ્રમુક્તિનું વધારે દર્શન, આ મંથમાં
જાય શકના નથી.

૨૧૪ પ્રશ્ન:—જેન મુનિ યથા પડી તેઓએ કમપૂરક ચમ નિચમ પાત્તા હતા? અને આપ જેઓને કહ વચામાં હોયનું ધારો છો ?

ઉત્તર:—જેનમુનિ થયા પછી પોતાની પરમ નિર્વિકલ્પ દશા ધર્મ જાણી, તેઓ દને કમપૂર્વક દગ્ધ હેવ, કાળ, ભાવ'થી વમ, નિયમ પાળી શકે નહીં, એમ તેમને લાગ્યું. જે પદાર્થની પ્રાપ્તિ માટે વમનિયમનું કમપૂર્વક પાલન રહ્યું છે, તે વસ્તુની પ્રાપ્તિ ધર્મ તો પછી તે એણિએ પ્રવર્તેનું અને ન પ્રવર્તેનું જન્ને સમાન છે; આમ નત્તજ્ઞાનીઓની માન્યતા છે. જેને અધમત્તગુજ્જરાધાનકે રહેશે મુનિ એમ, નિર્ઘ્રયપ્રત્યક્ષમાં માનેયું છે, એમાંની સર્વોત્તમ જ્ઞાનિ માટે કંઈ કહેવાઈ શકાતું નથી. પણ એક માત્ર તેમનાં વચનનો મારા અનુભવ-જ્ઞાનને સીધે પરિચય થતાં એમ કહેવાનું જની શક્યું ॥ ૩, તેઓ મધ્યમઅધમત્તદશામાં પ્રાપ્તે હતા. વળી, વમનિયમનું પાલન ગૌજનાએ તે દશામાં આવી જાય ॥ એટલે વધારે આત્માનંદ માટે તેમણે એ દશા માન્ય રાખી. આ કાળમાં એ ઠી દશાએ પડેએવા જન્મ જ પોતા મનુષ્યની પ્રાપ્તિ પણ દુર્લભ છે ત્યાં, અધમત્તના વિશે વાતનો અર્થ-ભવ ત્યાંએ થતે એમ મઝીને. તેઓએ પોતાનું જીવન અનિયમપણે માણ્યું; એ ઠીજ દશામાં જે તેઓ રહ્યા હોત તો, વધુ મનુષ્યો તેમના મુનિપણાની સ્થિતિશિવિક્ષતા સમજતા, અને તેમ સમજવાથી તેઓ પર આજા પુરુષથી અપીટ છાપ પડત; આવો હાદયિક નિર્જેવ હોવાથી તેઓએ એ દશા સ્વીકારી.

૨૧૧ પ્રશ્ન —આજ ક્યા વાદ માટે સંશોધન ચાલી રહ્યું છે ?

ઉત્તર:—જમન જ્યારે અત્યાદિ અતંત માટે છે, ત્યારે પછી તેની વિચિત્રતા બહો વિસ્મયતા સું હોએ ? આજ જડવાદ માટે સંશોધન ચાલી રહી, આત્મવાદને કડાવી દેવાનું પ્રયત્ન છે.

૨૧૨ પ્રશ્ન:—પૂર્વે આત્મવાદ કે જડવાદનું પ્રાધાન્યપણું હતું ?

ઉત્તર:—એવા પણ કાળ આવ્યા છે કે, આત્મવાદનું પ્રાધાન્ય-પણું હતું. —તેમ જડવાદ માટે પણ હતું.

૨૧૩ પ્રશ્ન:—નત્તજ્ઞાનીઓ જડવાદના સ્વીકાર માટે સું માને છે ?

ઉત્તર:—નત્તજ્ઞાનીઓ એ માટે કંઈ વિચારમાં પડી જતા નથી, કામ્બ જમનની એવી સ્થિતિ છે ત્યાં વિચારથી આત્માને દુઃખવશે કં ? પણ મને વામનાઓ ત્યામ ક્યાં પછી, જે વસ્તુનો અનુભવ થયો તે વસ્તુ સું ? અર્થાત્ પોને અને બીજું સું ? કે પોને તે પોને એ વાતનો નિર્જેવ સ્થિતિ ત્યાર પછી તો બેદરશિ રહી નહીં એટલે દ્યૌનની મધ્યકાન્દથી તેઓને એ જ સમ્પન્નિ રહી કે મોહાદ્યોન આત્મા પોને પોતેને જુની જડ જડવાનું સ્વીકારે છે તેમ, કંઈ આશ્ચર્ય નથી.

૨૧૮ પ્રશ્ન:—ઉપરના બાવનું ઉત્તરજી આપશે ?

ઉત્તર:—સોગ બાવનાઓથી જૂનિય વચ્ચેનાં છતાં પણ, પોતે સર્વોચ્ચ જ્યાં મનાયો છે ત્યાં, જીવનની ઉત્કૃષ્ટતાને લીધે પોતાની ન્યૂનતા જની દોષ અને કંઈ મત્સરભાવ આવી ચાલ્યો જાય તો, તેને ઉપરના બાવ દોષ; સાચક નહોતો આ નિયમ છે.

૨૧૯ પ્રશ્ન:—સર્વ દર્શનથી ઉચ્ચ મતિ છે ?

ઉત્તર:—સર્વ દર્શનથી ઉચ્ચ મતિ છે.

૨૨૦ પ્રશ્ન:—આત્મદર્શિતા મારે પ્રાપ્ત થશે ?

ઉત્તર:—મોક્ષનો માર્ગ જાનીઓએ તે અશ્વરોમાં સ્પષ્ટ દર્શાવ્યો નથી, પ્રેરનારો રાખ્યો છે. તે પ્રાણનાનું સર્વોચ્ચ તરફ આ જાણાય છે: નિમગ્ન, નિર્મલગ્નની મુસ્તી પ્રાપ્તિ, તેની આગળ આરાધનું; સમીપમાં સદૈવ રહેવું અથવા સત્સંગની પ્રાપ્તિમાં રહેવું; આત્મદર્શિતા મારે પ્રાપ્ત થશે.

૨૨૧ પ્રશ્ન:—નવપદ્ધાનીની શક્તિ સંબંધમાં આપની શી જિજ્ઞાસા છે ?

ઉત્તર:—નવપદ્ધાનીની શક્તિ કરવા મારી જિજ્ઞાસા છે.

૨૨૨ પ્રશ્ન:—કેટલા અને કયા પુરુષાર્થ પ્રાપ્ત કરવાનો સત્યુત્તરો પોતે ઉપદેશ છે ?

ઉત્તર:—ધર્મ, અર્થ, કામ અને મોક્ષ, જિવા ચાર પુરુષાર્થ પ્રાપ્ત કરવાનો સત્યુત્તરો ઉપદેશ છે.

૨૨૩ પ્રશ્ન:—ધર્મ, અર્થ, કામ અને મોક્ષ દબોતો અર્થ સર્વસંમતિવાળીની અપેક્ષાએ શી રીતે કરી શકે છે ?

ઉત્તર:—૧. ધર્મ-વસ્તુના સ્વભાવને 'ધર્મ' કહેવામાં આવ્યો. ૨. ૨. શ્રી-વૈષ્ણવ સંપ્રદાય વિચારોને 'અર્થ' કહેવામાં છે. ૩. વિજ્ઞાનિયોને 'કામ'. ૪. સર્વ જાણનાથી મુક્ત થવું તે 'મોક્ષ'. એ પ્રમાણે સર્વસંમતિવાળીની અપેક્ષાથી કરી શકે છે.

૨૨૪ પ્રશ્ન:—સામાન્ય રીતે ધર્મ, અર્થ, કામ અને મોક્ષ ક્યોનો અર્થ રૂં ?

ઉત્તર:—સામાન્ય રીતે નીચે પ્રમાણે ધર્મ-સંબંધમાં અર્થક્રમ નિર્માણમાં આશાસીને જાણી સમજાવે તે 'ધર્મ'. અર્થ-વૈષ્ણવ-દર્શન, ઉપદેશના સંબંધિક સાધન કામ-નિર્માણ રીતે જોઈ શકે. મોક્ષ-અર્થ જાણનાથી મુક્તિ તે 'મોક્ષ'.

૨૨૫ પ્રશ્ન:—ધર્મને કહેવાં જાણનાં હેતુ રૂં ?

ઉત્તર:—જેનમુનિ યશ પછી પોતાની પરમ નિર્વિકલ્પ દશા ધર્મ જવાથી, તેઓ હવે કમપૂર્વક દ્રવ્ય ક્ષેત્ર, કાળ, જાતથી વધ, નિયમ પાળી શકશે નહીં, એમ તેમને લાગ્યું. જે પદાર્થની પ્રાપ્તિ માટે વધનિયમનું કમપૂર્વક પાલન રહ્યું છે, તે વસ્તુની પ્રાપ્તિ ધર્મ તો પછી તે એણે પ્રવર્તતું અને ન પ્રવર્તતું બન્ને સમાન છે; આમ તત્ત્વજ્ઞાનીઓની માન્યતા છે. જેને અપ્રમત્તમુજ્જવાનકે રહેશે મુનિ એમ, નિર્ઘ્રપપ્રવચનમાં માનેલું છે, એમાંની સર્વોત્તમ જ્ઞાનિ માટે કાંઈ કહેવાઈ સમાનું નથી. પણ એક માત્ર તેમનાં વચનનો મારા અનુમત્ત-જ્ઞાનને લીધે પરિચય થતાં એમ કહેવાનું બની શક્યું કે, તેઓ મધ્યમઅપ્રમત્તદશામાં પ્રાપ્તે હતા. વળી, વધનિયમનું પાલન મૌજનાએ તે દશામાં આવી જાય છે એટલે વધારે આત્માનંદ માટે તેમણે એ દશા માન્ય રાખી. આ કાળમાં એવી દશાએ પડેએલા જનુ જ યોગ મનુષ્યની પ્રાપ્તિ પણ દુર્લભ છે ત્યાં, અપ્રમત્તના વિશે વાતનો અર્થ-ભવ ત્વગએ ધરી એમ મળીને, તેઓએ પોતાનું છુદ્ધ અનિયતપણે માન્યું; એવીજ દશામાં જો તેઓ રજા હોત તો, યજ્ઞ મનુષ્યો તે મતા મુનિપણની સ્થિતિસ્થિતિવા સમજત, અને તેમ સમજવાથી તેઓ પર આવા પુરુષથી અપીડા છાપ પડત; આવો હાલવિક નિર્ભય હોવાથી તેઓએ એ દશા સ્વીકારી.

૨૧૧ પ્રશ્ન:—આજ કયા તાર માટે સંશોધન ચાલી રહ્યું છે?

ઉત્તર:—જમતુ જ્યારે અવાદિ અનંત માટે છે, ત્યારે પછી તેની વિશિષ્ટતા મળી વિરમવત્તા સું કરીએ? આજ જડવાદ માટે સંશોધન ચાલી રહી, આત્મવાદને ડગલી દેવાનું પ્રયત્ન છે.

૨૧૨ પ્રશ્ન:—પૂરે આત્મવાદ કે જડવાદનું પ્રાધાન્ય રહ્યું હતું?

ઉત્તર:—એવા પણ કાળ આવ્યા છે કે, આત્મવાદનું પ્રાધાન્ય-પણું હતું.—તેમ જડવાદ માટે પણ હતું.

૨૧૩ પ્રશ્ન:—તત્ત્વજ્ઞાનીઓ જડવાદના સ્વીકાર માટે સું માને છે?

ઉત્તર:—તત્ત્વજ્ઞાનીઓ એ માટે કાંઈ વિચારમાં પડી જતા નથી, કામ્ય જમતુની એવી સ્થિતિ છે ત્યાં વિચારથી આત્માને દુઃખવશે કાં? પણ મને વામનાઓ ત્યામ કર્યા પછી, જે વસ્તુનો અનુભવ થયો તે વસ્તુ સુ? અર્થાત્ પોને અને જીતું સું? કે પોને તે પોને એ વાતનો નિર્ભય લીધો ત્યાર પછી તો બેદરશિ રહી નહીં એટલે હૈનની મધ્યમજ્ઞથી તેઓએ એ જ મધ્યમિ રહી કે મોહાદિત આત્મા પોને પોતાને જુદી જાડ જડવતું સ્વીકારે છે તેમાં, કંઈ આશ્ચર્ય નથી.

૨૧૯ પ્રશ્ન:—ઉપરના બાવનું હાલરણુ આપણે ?

હાલર:—સોય બાવનાઓથી ભૂખિત થયેલો છતાં પણ, પોને સર્વોત્કૃષ્ટ જ્યાં મનાયો. ત્યાં, જીવનની હૃદયસ્થાને લીધે પોતાની ન્યૂનતા થતી હોય અને કંઈ મત્સરભાવ આવી જાયો. જ્ય તો, તેને ઉપરના બાવ હોય; હાલર નહોતો આ નિયમ છે.

૨૨૦ પ્રશ્ન:—સર્વ હંનથી હૃદય મનિ છે ?

હાલર:—સર્વ હંનથી હૃદય મનિ છે.

૨૨૧ પ્રશ્ન:—આત્મદર્શિતા ક્યારે પ્રાપ્ત થશે ?

હાલર:—મોક્ષનો માર્ગ જાનીએએ તે અક્ષરોમાં સ્પષ્ટ દર્શાવેલો નથી, પ્રેરણાએ રાખેલો છે. તે પ્રેરણાનું સર્વોત્કૃષ્ટ તત્ત્વ આ જગ્યાએ છે: નિમગ્ન, નિર્મયતાની શુભની પ્રાપ્તિ, તેની આજ્ઞાનું આરાધનું, સમીપમાં સદૈવ રહેતું અથવા સત્સંગની પ્રાપ્તિમાં રહેતું; આત્મદર્શિતા ત્યારે પ્રાપ્ત થશે.

૨૨૨ પ્રશ્ન:—નવપદ્ધાનીની શક્તિ સંબંધમાં આપણી શી જિજ્ઞાસા છે ?

હાલર:—નવપદ્ધાનીની શક્તિ કરવા મારી જિજ્ઞાસા છે.

૨૨૩ પ્રશ્ન:—કેટલા અને ક્યા પુરુષાર્થ પ્રાપ્ત કરવાનો સત્પુરુષોનો ઉદ્દેશ છે ?

હાલર:—ધર્મ, અર્થ, કામ અને મોક્ષ, એવા ચાર પુરુષાર્થ પ્રાપ્ત કરવાનો સત્પુરુષોને ઉદ્દેશ છે.

૨૨૪ પ્રશ્ન:—ધર્મ, અર્થ, કામ અને મોક્ષ દબોલોનો અર્થ સર્વસંમતિવાળીની અપેક્ષાએ શી રીતે હરી શકે છે ?

હાલર:—૧. ધર્મ—વસ્તુના સ્વભાવને ‘ધર્મ’ કહેવામાં આવ્યો. ૨. ૨. જાડ—ધર્મ સંબંધીના વિચારોને ‘અર્થ’ કહેવામાં આવ્યો. ૩. ચિત્ત નિરોધને ‘કામ’. ૪. સર્વ જાણથી શુભ થતું તે ‘મોક્ષ.’—એ પ્રકારે સર્વસંમતિવાળીની અપેક્ષાથી હરી શકે છે.

૨૨૫ પ્રશ્ન:—સામાન્ય રીતે ધર્મ, અર્થ, કામ અને મોક્ષ સંબોધા અર્થ શું ?

હાલર:—સામાન્ય રીતે નીચે પ્રમાણે—ધર્મ—સંસારમાં અધોમતિમાં જાનો અટકાવીને ધરી રાખનાર તે ‘ધર્મ.’ અર્થ—વૈભવ-સમૃદ્ધી, ઉપજીવનમાં સાંસારિક સાધન. કામ—નિષ્કામ રીતે સ્વીકારિત્વ. મોક્ષ—સર્વ જાણથી શુભ થતું તે ‘મોક્ષ.’

૨૨૬ પ્રશ્ન:—ધર્મને પડેલાં શ્રદ્ધાનો હેતુ શું ?

૧૫૨ — 'ધર્મ' ને પદેથી મૂકવાનો હેતુ એટલો જ છે કે, 'અર્થ' અને 'શામ' એવા દોઢા જોડાએ કે, 'ધર્મ' એનું મૂળ હોતું ને-
હોયે. એવા જ માટે 'અર્થ' અને 'શામ' પાછી મૂકવામાં આવ્યા છે.

૨૦૦૬ - ૧૯૭૫ના સમયગાળામાં જે અર્થિક વ્યવસ્થિતતાની ઓછી જરૂર
સાબિત કરી શકે ?

૧૫૨ - મુદ્દાઓનાં આધારે પદ્મસાધન કરવા ઉચિત તો તેમના
 પુત્રો સાથે, આમ જાણીતી જ રીતે રાજ્યમાં *

૨૪ ૨૫ મહાશ્વેતે ભિક્ષાદિ કૃત્વા પોજ્ય છે ?

विमरः मरुभवनं 'अज्ञा' इत्येते कृत्ये योजयन्ति।

६१५ ६३. — अथर्वश्रुतिप्रकाशे प्रोक्तं अथर्वश्रुतिप्रकाशे प्रोक्तं
 (१) ६३ ।

ક્રમ - આપણા પગ દાગીના કાગળો આર આપણ પ્રસિદ્ધ
કળા, અલગ કે આપણાં મુખ્ય કરીને દાગીના કળો.

૧૮૭. ૧૭ — આરતીમાં 'દયમ કાંતે, ભારે, અને કયા આશ્વસની
આપદાશ્વમનો' કેટલું કબો હતો ?

કુપર — પશ્ચિમી તામિલુર આગ્રમમાં નિર્મલપદ્મને જન્મ આપતા પ્રથમ ને રાજાના શોકોને અવદાગમનો કુલેશ એ જ આશમયી કહી દેતા કમ્પટાથી મનોહરમિલખને આપો ને શોકોને અવદાર કરે તેમ જ જાણ દેતા નેભાષા જડપાકું અને અવદાગની પદ્ય અગ્રાનતા દેવાથી કમ્પટાની અમલી રીતના પેશા જનુ ૬૦૫ પાનને અને અવદ ગાળી કવચ ૧૦૮૭ ને રંગે, તેમની પદ્ય કમ્પટા ૬૬૫થી ૧૦૮૭ અવદાગની કવચાવિષ્ટ પ્રમુખે જાણી રહ્યા.

૨૯૧ ૧૩ — આરે હરણી કે. ૧ અને કપારે મેજાના હાગી ? બીજી
જેમ. કમી મરમને કાઢવા કપારે ? અને જેમી કોઢાને રૂં જાણ થો ?

ગુજરાત — ગિરિજાનાં સ્થાને જનકના વિદ્યાર્થી કવચ દ્વારા ભારે
 ભેજના દુઃખના અવસ્થામાંથી મક્કાનાં ભેજના કુટુંબને આપવાની,
 આને પોતાના પુત્રનાથી વિદ્યાર્થીનીની પોતાના કુટુંબનાં મક્કાનાં આપવાનાં
 આને ભેજના પુત્રના કવચે ભેજના આપવાનાં કવચે ભેજના પુત્રના
 કવચે ભેજના પુત્રના કવચે ભેજના પુત્રના કવચે ભેજના પુત્રના
 કવચે ભેજના પુત્રના કવચે ભેજના પુત્રના કવચે ભેજના પુત્રના
 કવચે ભેજના પુત્રના કવચે ભેજના પુત્રના કવચે ભેજના પુત્રના
 કવચે ભેજના પુત્રના કવચે ભેજના પુત્રના કવચે ભેજના પુત્રના

[illegible]

ઉત્તર—આવે અંધકર્તાઓએ નોપિયા ચાર આશમ ને કાગળમાં રેડતી વિષ્ણુચરણે પ્રવર્તતા દના તે કાગળને ધન્ય છે ?

૨૮૩ પ્રશ્ન—ચારે આશમનો અનુક્રમ કેવો પ્રકારે છે ?

ઉત્તર—ચારે આશમમાં પ્રથમ જગત્પ્રવર્તન, પછી ગદરપ્રવર્તન, પછી વાનપ્રવર્તન અને પછી મનપ્રવર્તન, એમ અનુક્રમ છે.

૨૮૪ પ્રશ્ન—એ આશમોના અનુક્રમનો ઉપયોગ લઘુ શાસ્ત્ર ?

ઉત્તર—તેનો અનુક્રમ ને જીવનનો દોષ તેા ભોગવવામાં આવે, સર્વાંતે મો વર્તના આપુખવાનો તેથી જ રતિએ આપ્યો આપ્યો તેા તે આશમનો ઉપયોગ લઘુ છે.

૨૮૫ પ્રશ્ન—એ આશમના બાંધા પગથી પ્રાચીનકાગળમાં મુલ્ય પ્રમાણ કેટલું દોષું સમજાય છે ?

ઉત્તર—પ્રાચીન કાગળમાં અશક્તિ મોત એકાંક વર્તા દોષ, એમ એ આશમના બાંધા પગથી સમજાય છે.

૨૮૬ પ્રશ્ન—ચારે આશમ આથી લઘુવાને કયા આત્માઓ વિશેષ યોગ્ય છે ?

ઉત્તર—આ જમતમાં વિચિત્ર પ્રકારના દેહધારીઓ છે અને પ્રત્યક્ષ કે પરીક્ષ પ્રમાણથી એમ સિદ્ધ થઈ શકું છે કે, તેમાં મનુષ્યારૂપે પ્રવર્તતા દેહધારી આત્માઓ એ ચારે વર્ગ સાથી લઘુવાને વિશેષ યોગ્ય છે.

૨૮૭ પ્રશ્ન—મનુષ્યજાતિમાં જેટલા આત્માઓ છે તે સમાન છે ?

ઉત્તર—મનુષ્યજાતિમાં જેટલા આત્માઓ છે તેટલા બધા સરખી રીતિના, સરખા વિચારના કે સરખી નિઃશ્વાસ અને હઝાજાવગા નથી; એ આપણે પ્રત્યક્ષ જોઈ શકીએ છીએ. પ્રત્યેક પ્રત્યેક સૂક્ષ્મ દ્રષ્ટિએ જોતાં રતિ, વિચાર, નિઃશ્વાસ અને હઝાજાની એટલી બધી વિચિત્રતા હોય છે કે આશ્ચર્ય !

૨૮૮ પ્રશ્ન—સર્વે પ્રાણીની હઝા શી છે ? તે સ્વા દેહમાં સિદ્ધ થઈ શકે છે ?

ઉત્તર—સર્વે પ્રાણીની અપવાદ વિવાદ-મુખપ્રાપ્તિ કરવાની ને હઝા તે બહુ અંશે મનુષ્યદેહમાં સિદ્ધ થઈ શકે છે.

૨૮૯ પ્રશ્ન—તે પ્રાણીઓ સુખને જાહેર શું લે છે ? અને તેમ શા કારણથી થયું છે ?

ઉત્તર—તેઓ સુખને જાહેર દુઃખ લઈ લે છે, એમ માર મોદદ્રષ્ટિ થયું છે.

૨૪૦ પ્રશ્ન:—આત્માને મળેલું સ્વરૂપ યાને લીધે જુદી જાણ છે ?

ઉત્તર:—પ્રમાણે લીધે આત્મા મળેલું સ્વરૂપ જુદી જાણ છે.

૨૪૧ પ્રશ્ન:—મનને વશ કરવાનાં ઉત્તમ માધ્યમ કયાં છે ?

ઉત્તર:—અસ્થ આધાર, અસ્થ વિદ્યાર અસ્થ નિદા, નિવર્તિત વાચા, નિવર્તિત કાવા, અને અનુકૂળ સ્થાન એ મનને વશ કરવાનાં ઉત્તમ માધ્યમો છે.

૨૪૨ પ્રશ્ન:—આત્માની શ્રેણી શી છે ?

ઉત્તર:—એક રસ્તુડી જિજ્ઞાસા કરવી એ જ આત્માની શ્રેણી છે; કાપિ તે જિજ્ઞાસા પાર ન પડી તોજી જિજ્ઞાસા તે પજી તે જ અંતરગત છે.

૨૪૩ પ્રશ્ન:—નવાં કર્મ મળેલા નહીં અને જૂનાં ભોજી ભેગાં એવી રીતે મળી વર્તે શકે છે ?

ઉત્તર:—નવાં કર્મ મળેલા નહીં, અને જૂનાં ભોજી ભેગાં એવી રીતી અવગ જિજ્ઞાસા છે તે તે પ્રમાણે વર્તે શકે છે.

૨૪૪ પ્રશ્ન:—કયા જૂનની ઇચ્છા મળતીજ સ્વેચ્છા દેવી જોઈએ નહીં ?

ઉત્તર:—જે જૂનનું પશ્ચિમ પર્વ નથી તે જૂન મળતી જ કરવાની ઇચ્છા સ્વેચ્છા દેવી જોઈતી નથી.

૨૪૫ પ્રશ્ન:—મન જો સંક્રામીય મનુ દોષ તો શું વિચારતા રોગ છે ?

ઉત્તર:—મન જો સંક્રામીય મનુ મનુ દોષ તો ‘દુઃખાનુભવ’ વિચારનો રોગ છે.

૨૪૬ પ્રશ્ન:—મન પ્રમાણે વશ મનુ દોષ તો શું વિચારતા રોગ છે ?

ઉત્તર:—પ્રમાણે વશ મનુ દોષ તો ‘અનુભવમનુભવ’ વિચારનો રોગ છે.

૨૪૭ પ્રશ્ન:—મન કયાની વશ મનુ દોષ તો શું વિચારતા રોગ છે ?

ઉત્તર:—કયાની વશ મનુ દોષ તો ‘અનુભવમનુભવ’ વિચારનો રોગ છે.

૨૪૮ પ્રશ્ન:—મન જો વશ મનુ દોષ તો શું વિચારતા રોગ છે ?

ઉત્તર:—જો વશ મનુ દોષ તો ‘અનુભવમનુભવ’ વિચારનો રોગ છે ?

૨૪૯ પ્રશ્ન:—જુદી, જો અને વર્તે અનુભવી કોણ કાણ તે શું કાણ ?

ઉત્તર—પ્રશ્ન કોઈને કંઈ નથી
 કે, ને કોઈને કંઈ નથી
 પુત્ર—પ્રશ્ન તે કોઈને કંઈ નથી
 વાત તે કોઈને કંઈ નથી
 જી જાણમાં મેંથી પછે કંઈ નથી
 એ જાણે નેથી, કંઈ નથી
 જી જાણમાં મેંથી પછે કંઈ નથી
 ને નિશ્ચયી થઈ શકે

૩૦૦ પ્રશ્ન—કોઈને કંઈ નથી
 ઉત્તર—કોઈને (કોઈ) કંઈ નથી
 પ્રશ્ન—

૩૦૧ પ્રશ્ન—કોઈને કંઈ નથી
 ઉત્તર—કોઈને કંઈ નથી
 પ્રશ્ન—

૩૦૨ પ્રશ્ન—કોઈને કંઈ નથી
 ઉત્તર—કોઈને કંઈ નથી
 ૩૦૩ પ્રશ્ન—કોઈને કંઈ નથી
 ઉત્તર—કોઈને કંઈ નથી

૩૦૪ પ્રશ્ન—કોઈને કંઈ નથી
 ઉત્તર—કોઈને કંઈ નથી
 પ્રશ્ન—

૩૦૫ પ્રશ્ન—કોઈને કંઈ નથી
 ઉત્તર—કોઈને કંઈ નથી
 પ્રશ્ન—

૩૦૬ પ્રશ્ન—કોઈને કંઈ નથી
 ઉત્તર—કોઈને કંઈ નથી
 પ્રશ્ન—

૩૦૭ પ્રશ્ન—કોઈને કંઈ નથી
 ઉત્તર—કોઈને કંઈ નથી
 પ્રશ્ન—

૩૦૮ પ્રશ્ન—કોઈને કંઈ નથી
 ઉત્તર—કોઈને કંઈ નથી
 પ્રશ્ન—

૩૦૯ પ્રશ્ન—કોઈને કંઈ નથી
 ઉત્તર—કોઈને કંઈ નથી
 પ્રશ્ન—

૩૦૧. પ્રશ્ન:—આપ ક્યા મચ્છમાં છો ?

જનર:—હું કોઈ મચ્છમાં નથી, પણ આત્મામાં છું.

૩૦૨. પ્રશ્ન:—મોક્ષના માર્ગ કેટલા ? અને મોક્ષ માર્ગ કેટલાય તે કયેશો ?

જનર:—મોક્ષના માર્ગ બે નથી. એ એ પુર્યો મોક્ષપુષ્પ થઈ શાંતિને મૂલકાળે પામ્યા, તે તે મધ્યમા સત્યપુર્યો એક જ માર્ગ પામ્યા છે, અનેમાનકાળે પણ તેથી જ પામે છે; અનિષ્ઠ કાળે પણ તેથી જ સામયે. તે માર્ગમાં મનમેદ નથી, અમરગતા નથી, જન્મન નથી; મેગમદ નથી; માન્વામાન્વ નથી. તે સરજ માર્ગ છે, તે સમર્પ માર્ગ છે, ત્યાં ૧ નિચર માર્ગ છે; અને રજામાનિક શાંતિ રજા છે. મર્ગ કાળે ૧ માર્ગનું દોષપાતું છે. માર્ગના મર્મને પામ્યા મિત કામ મૂલકાળે મોક્ષ પામ્યા નથી, અનેમાનકાળે પામતા નથી અને અનિષ્ઠાળે સામયે તદાં થી જિને મદઅ કિયાઓ અને સદઅ ઉપદેશો ને એક જ માર્ગ આપસ પાટે કયા છે; તે તે માર્ગને કાળે તે કિયાઓ અને ઉપદેશો મદઅ કાવ તો સરજ છે, અને એ માર્ગે જુદી જુદાં તે કિયાઓ અને તે ઉપદેશો મદઅ કાવ તો તે કાં નિષ્કાળ છે. થી મદાતીર એ ચાટેથી ત્યાં તે ચાટેથી મીડુનું તાતે, એ ચાટેથી વાડુઅનું તાતે, તે ચાટેથી થી મદાતીર ત્યાં છે. એ વાડુ મને જા તદાં તને ૧ તાતે, તમે તે એ ત્યાં, તમે તે એ ત્યાં ક્યારે વન.તે તાતે, કારેક કાપન તાપરના અનન અનાદિવ મુખયો અનન જાવ ત્યાં ૧ તાત મર્ગ ત્યાં મજલિત છે. એમ સામયી તદાં મેં તાપત્યાં તાવ જુ ને વાને જામતા આત્મા છે ત્યાં આત્મા એ આત્મા કાળ કામ જુ મર્ગ મજાતી મનમેદ મખયો. ઠાતી છે, મિતકાલ માવતી મન્વરૂતે, તે એ જ વાને મજાતન કરવાનો છે. મિતકાલ મુ કોઈ ? તે વાને આત્માના કોઈ છે. આત્માનાના પુષ્પ નિર્વચનકાળે વેદાના મતી તે આત્માના અર્થેનાના આત્મા તાતે જ, તે કામ વતે, તાતે જ તેથી વાડ મજાતે તાતે જ તે મનમેદાતિ જાતે, મનમેદ મખી કામ મેલ જામ્યા નથી; વિચારિ એ મનમેદાતે કાળે, તે અનર્થને પાતી કાળે કાળે કાળે મેલ જામ્યા છે, અને જ અને જામ્યા.

૩૦૩ પ્રશ્ન:—કર્મ કે શું વળુ છે ?

જનર:—કર્મ એ જાવ વળુ છે.

૩૦૪ પ્રશ્ન:—આત્માને આત્માને કાળે મજાતન દેવ કે મેં આત્માને શું કાળે ?

૩૧૦ પ્રશ્ન—જો મને કહો
કેવો જીવન, જ્યાં જે ને, જે
જીવનને કહે છે તે જીવન કહો

૩૧૧ પ્રશ્ન—જો મને કહો
કેવો જીવન, જ્યાં જે ને, જે
જીવનને કહે છે તે જીવન કહો

૩૧૨ પ્રશ્ન—જો મને કહો
કેવો જીવન, જ્યાં જે ને, જે
જીવનને કહે છે તે જીવન કહો

૩૧૩ પ્રશ્ન—જો મને કહો
કેવો જીવન, જ્યાં જે ને, જે
જીવનને કહે છે તે જીવન કહો

૩૧૪ પ્રશ્ન—જો મને કહો
કેવો જીવન, જ્યાં જે ને, જે
જીવનને કહે છે તે જીવન કહો

૩૧૫ પ્રશ્ન—જો મને કહો
કેવો જીવન, જ્યાં જે ને, જે
જીવનને કહે છે તે જીવન કહો

૩૧૬ પ્રશ્ન—જો મને કહો
કેવો જીવન, જ્યાં જે ને, જે
જીવનને કહે છે તે જીવન કહો

૩૧૭ પ્રશ્ન—જો મને કહો
કેવો જીવન, જ્યાં જે ને, જે
જીવનને કહે છે તે જીવન કહો

૩૧૮ પ્રશ્ન—જો મને કહો
કેવો જીવન, જ્યાં જે ને, જે
જીવનને કહે છે તે જીવન કહો

૩૧૯ પ્રશ્ન—જો મને કહો
કેવો જીવન, જ્યાં જે ને, જે
જીવનને કહે છે તે જીવન કહો

૩૨૦ પ્રશ્ન—જો મને કહો
કેવો જીવન, જ્યાં જે ને, જે
જીવનને કહે છે તે જીવન કહો

૧ તીર્થ અસારમાં રહ્યા

૨ મુખ્યોત્ક્રાંતિ અને કાનું

૩ કાનું ક્રિયોત્ક્રાંતિ દાન

૪ પાવના પામ્યાં અનુભવ

૫ પાવના પામ્યાં અનુભવ

૬ પાવની મુખ્યતા છે

૭ તીર્થસ્થિતિ થી છે

૮ સ્થિતિ થી છે

૯ તીર્થસ્થિતિ થી છે

૧૦ આવી સીમા

૧૧ પામ્યાં કાનું

૧૨ નો અર્થ

૧૩

૧૪

૧૫

૧૬

૧૭

૧૮

૧૯

૨૦

૨૧

૨૨

૨૩

૩૧૭ પ્રશ્ન:—કેવળ બાવના એટલે શું ?

ઉત્તર:—કેવળ એટલે નિરુદ્ધભાવે જગતના પ્રતિબંધને વિચારી આત્મવિતર્કમાં આરતું. એ બાવનાઓ કલ્યાણમય અને પાવતા મા-
પનારી છે.

૩૧૮ પ્રશ્ન:—શાસ્ત્રમાં માર્ગ કલો છે કે મર્મ ?

ઉત્તર:—શાસ્ત્રમાં માર્ગ કલો છે, મર્મ કલો નથી.

૩૧૯ પ્રશ્ન:—મર્મ ક્યાં રલો છે ?

ઉત્તર:—મર્મ તો સત્યરૂપોના અંતરાત્મામાં રલો છે.

૩૨૦ પ્રશ્ન:—ધર્મનો રસ્તો કેવો છે ?

ઉત્તર:—ધર્મનો રસ્તો સરળ, સ્વચ્છ અને સદૃઢ છે; પણ તે વિરલ આત્માઓ પામ્યા છે, પામે છે અને પામશે.

૩૨૧ પ્રશ્ન:—પરમાત્માને ધ્યાવવાથી શું ફળ ? અને તે ધ્યાવન કેમ પ્રાપ્ત કરી શકાય ?

ઉત્તર:—પરમાત્માને ધ્યાવવાથી પરમાત્મા થવાય છે, પણ તે ધ્યા-
વન, આત્મા સત્યરૂપના ચરણકમળની ચિત્તચોષાસના વિના પ્રાપ્ત કરી
શકતો નથી; એ નિર્મલ જનવાનરું સર્વોત્તમ વચનામૃત છે.

૩૨૨ પ્રશ્ન:—ભારતમાં આ ઝાગમાં યુક્તધ્યાનની મુખ્યતાનો
અનુભવ સંભવિત છે ?

ઉત્તર:—આ ઝાગમાં યુક્તધ્યાનની મુખ્યતાનો અનુભવ ભાર-
તમાં અસંભવિત છે; તે ધ્યાનની પરોક્ષ કપારૂપ અમૃતતાનો રસ
કેટલાક પુરુષો પ્રાપ્ત કરી શકે છે.

૩૨૩ પ્રશ્ન:—મોક્ષના માર્ગની અનુકૂળતા ધીરીવાટે શાથી છે ?

ઉત્તર:—મોક્ષના માર્ગની અનુકૂળતા ધીરીવાટે પ્રથમ ધર્મ-
ધ્યાનથી છે.

૩૨૪ પ્રશ્ન:—આ ઝાગમાં ધર્મધ્યાનની પ્રાપ્તિ કયા સાધનોથી
વધ શકે છે ?

ઉત્તર:—આ ઝાગમાં રૂઢાનીત સુધી ધર્મધ્યાનની પ્રાપ્તિ કેટલાક
સત્યરૂપોને સ્વભાવે, કેટલાકને સદ્ગુરૂરૂપ નિરૂપન નિમિત્તથી, અને
કેટલાકને સત્ત્વ-અદિ વધ અનેક સાધનોથી વધ શકે છે.

૩૨૫ પ્રશ્ન:—આવી સત્યરૂપો કેટલા નીકળી શકે ? અને તે
ક્યાં વામ કરે છે ?

ઉત્તર:—જનુ તેરા (સત્ય) પુરુષે-નિર્મલજનના-શાખોમાં જન
કેટલા નીકળી શકે છે. વધે જાય તે સત્યરૂપો ત્યાંથી વધ, એટલે

ભૂમિમાં પાસ કરે છે. કેટલાક જાત્રા-આવાજને લીધે સંસારમાં રહ્યા છતાં સંસારીજનું જ કલ્પિત છે.

૩૨૧ પ્રશ્ન:—એ ને પુરોષમાં કોનું જ્ઞાન મુખ્યોદ્ધટ અને કોનું મૌલોદ્ધટ ?

ઉત્તર:—પડેલા પુરુષનું મુખ્યોદ્ધટ અને બીજાનું મૌલોદ્ધટ જ્ઞાન, પ્રાપ્તે કરીને અલ્પી સમાપ્ત.

૩૨૭ પ્રશ્ન:—ગોપે મુલુસ્થાનકે આરેલો પુરુષ પાતળા પાખ્યો અલ્પાશ ?

ઉત્તર:—ગોપે મુલુસ્થાનકે આરેલો પુરુષ પાતળા પાખ્યો અલ્પી સમાપ્ત.

૩૨૮ પ્રશ્ન:—ગોપે મુલુસ્થાનકે ધર્મધ્યાનની મુખ્યતા કો કે મૌલુતા ?

ઉત્તર:—ત્યાં ધર્મધ્યાનની મૌલુતા છે.

૩૨૯ પ્રશ્ન:—પાંચમે મુલુસ્થાનકે ધર્મધ્યાનની સિધ્ધિ થી છે ?

ઉત્તર:—પાંચમે મધ્યમ મૌલુતા છે.

૩૩૦ પ્રશ્ન:—છઠ્ઠે મુલુસ્થાનકે ધર્મધ્યાનની સિધ્ધિ થી છે ?

ઉત્તર:—છઠ્ઠે મુખ્યતા પશુ મધ્યમ છે.

૩૩૧ પ્રશ્ન:—સાતમે મુલુસ્થાનકે ધર્મધ્યાનની સિધ્ધિ થી છે ?

ઉત્તર:—સાતમે મુખ્યતા છે.

૩૩૨ પ્રશ્ન:—મૃદાવાસમાં કેટલામાં મુલુસ્થાનકે આવી સગીએ ?

ઉત્તર:—આપણે મૃદાવાસમાં સામાન્ય વિધિએ પાંચમે ક્રમુપે તો આવી સગીએ. આ સિવાય આવની અપેક્ષા તો બીજી જ છે.

૩૩૩ પ્રશ્ન:—પરતનો જન્મ કરનાર મનનો જન્મ કરે છે ?

ઉત્તર:—જો પરત (જ્વાલ) નો જન્મ કરે છે તે મનનો જન્મ કરે છે.

૩૩૪ પ્રશ્ન:—મનનો જન્મ કરે છે તે શું પામે છે ?

ઉત્તર:—જો મનનો જન્મ કરે છે તે આત્મચીનતા પામે છે.

૩૩૫ પ્રશ્ન:—આપે આ કમું તે વ્યવહાર કો કે નિશ્ચય ?

ઉત્તર:—આ કમું તે વ્યવહાર આવ છે.

૩૩૬ પ્રશ્ન:—નિશ્ચયઅર્થની યોજના ક્યાં રહી છે ?

ઉત્તર:—નિશ્ચયમાં નિશ્ચયઅર્થની અપૂર્વ યોજના સત્પુરુષના અંતરમાં રહી છે.

૩૩૭ પ્રશ્ન:—જાસનો જન્મ કરતાં છતાં સંસાર વધે ?

ઉત્તર:—જાસનો જન્મ કરતાં છતાં સત્પુરુષની આગાધી વરાડ-મુ-

ખના છે, નો ને મામ જપ પરિણામે મંસાર બ વધારે છે.

૩૩૯ પ્રશ્ન:—પ્રામણ્ય જય ક્યાં હોય ?

જિનર:—ધામનો જય ત્યાં છે કે જ્યાં વાસ(ના)નો જય છે.

૩૩૦ પ્રશ્ન — જામ જમનાં માધન કેટલાં છે ? અને ક્યાં ક્યાં ?

કનક:—તેના એ સાધન છે: સદ્ગુરુ અને મુક્તિમંત્ર.

૩૪૭ પ્રશ્ન:—તેની શ્રેણી છે ? છે તો કઈ કઈ ?

૧૮ — તેની એ એજિ એ. પંચામના અને રાજતા.

૧૪૧. ૪૩ — જોતી વર્ધમાનતા કોય નો કડો.

કેનર — પેલી મે વહેવાનના છે. પરિચય અને પ્રશ્નાતુષથીપ્રશ્નના.

૩૪૪ ૪૫ — આ ભવગાનુ મુગ યુ છે ?

નિર્મલ—મનને વૃદ્ધ આત્માની મર્યાદા છે.

3. 3. 4 મન-—લખાત કેમ કરવું તે ક્યા કી કહેશે ?

[illegible]

જાણીએ કે જાણીએ નહીં પણ જાણના આધ્યાત્મિક જ્ઞાન સંપાદન
કરવા એ જાણીએ જાણીએ જાણીએ એ જાણીએ જાણીએ સમજાવે છે ?

અન્ય — જે વાત નાર્મલ આધ્યાત્મિક જ્ઞાન સંપાદન કરતું
 છે, તે પ્રિય છે, પ્રેમ છે. આ વચન મને પણ સમ્મન છે.

કે રાજ્ય — કોરોના મહામારી જ બોધ છે, અને
માનવ મન મનુષ્ય હતા છે તે પછી કયો માર્ગ સમ્મત કરવો
જોઈએ ?

ઉત્તર—પ્રત્યેક દર્શનમાં આત્માનોજ બોધ છે; અને મોટા માટે સર્વનું પ્રવલ્ન છે; તોયજી આટલું તો આપ જણ માન્ય કરી શકો. કે, જો ખામંદી આત્મા આત્મતત્ત્વ-સમ્બંધાન-વચાર્થદર્શિ-ધર્મે તે મામં સત્પુરુષની આગાધુમાર સમ્મત કરવો જોઈએ.

૩૪૧ પ્રશ્ન—ક્યા પુરુષનું બોધિતું દર્શન પૂર્વાપર દિતસ્વી છે ?

ઉત્તર—જો પુરુષનું વચન પૂર્વાપર અખંડિત છે, તેનું બોધિતું દર્શન તે પૂર્વાપર દિતસ્વી છે.

૩૪૨ પ્રશ્ન—સમ્બંધાન જ્યારે સંપ્રાપ્ત થાય છે ?

ઉત્તર—આત્મા જ્યારેથી ‘વચાર્થદર્શિ’ થિંવા ‘વસ્તુધર્મ’ ધર્મે ત્યારેથી સમ્બંધાન સંપ્રાપ્ત થાય એ સર્વમાન્ય છે.

૩૪૩ પ્રશ્ન—શું જાણું ન હોય તો આત્મા જાણે ન જ્ઞેયાય ?

ઉત્તર—જો, હેન, અને ઉપદેશરૂપે કોઈ પ્રાર્થ-એક જણ પ્રમાણ નથી જાણે તો ત્યાં આત્મા જણ જાણે નથી.

૩૪૪ પ્રશ્ન—એકને જાણે તો સર્વ જાણું, જેણે સર્વને જાણું તેણે એકને જાણે એ વચન શું ઉપરોક્ત છે ?

ઉત્તર—મહાવીરના બોધિયા “આચાર્ય” નામના એક સિદ્ધાંતિક દાસ્યમાં આપ કહ્યું છે કે, “એમ જાણું એ સર્વ જાણું, જે સર્વ જાણું એ એમ જાણું” એકને જાણે તો સર્વ જાણું, જેણે સર્વને જાણું તેણે એકને જાણે. આ વચનપ્રમાણ એમ ઉપરોક્ત છે કે, એક આત્મા જ્યારે જાણુય માટે પ્રવલ્ન કરે, ત્યારે સર્વ જાણવાનું પ્રવલ્ન થયે. અને સર્વ જાણવાનું પ્રવલ્ન એક આત્મા જાણવાને માટે છે; તોયજી ચિન્તિત જનમાનું સ્વરૂપ જેણે જાણું નથી તે આત્માને જાણુતો નથી. આ બોધ અવધાર્ય હતો નથી. આત્મા દાસી, કૌમ, અને કૌવા પ્રમાણે જાણાયો છે ? આ દાન જેને થયું નથી, તેને તે દાસી, કૌમ અને કૌવા પ્રમાણે મુખ થાય ? તેનું દાન જણ થયું નથી; અને ન થાય તો વચનપ્રમાણ જણ પ્રમાણ પ્રમાણ છે. મહાવીરના બોધિયા મુખ્ય ધર્મે ઉપરના વચનપ્રમાણી દર્શાય છે; અને એનું સ્વરૂપ એણે સર્વોત્તમ દર્શાવ્યું છે.

૩૪૫ પ્રશ્ન—જાણું જ્ઞેય મહાવીરના વસ્તુધર્મ માટે નથી ?

ઉત્તર—મહાવીર કે કોઈ જણ જાણું ઉપદેશના વસ્તુધર્મ માટે માં જણ જણ જ્ઞેય અવધાર્ય થયું નથી; જણ આત્મા ધર્મધર્મ માટે જેણે બોધ આપ્યો છે તેને માટે વસ્તુધર્મ-દર્શિયમ-વસ્તુધર્મ, કે માન્ય થયે; અને તેને આધારે વર્તેલા છે.

૩૪૬ પ્રશ્ન—પ્રવલ્ન સત્ત્વ કેમ છે અને તે દાનું દા છે ?

ખતા છે, તો તે શાસન જ પરિણામે મંમાર જ પધારે છે.

૩૩૮ પ્રશ્ન:—શાસનો જ્યાં ક્યાં હોય ?

ઉત્તર:—શાસનો જ્યાં ત્યાં છે કે જ્યાં શાસ(તા)નો જ્યાં છે.

૩૩૯ પ્રશ્ન:—શાસન જ્યાં સાધન કેમ છે ? અને ક્યાં ક્યાં ?

ઉત્તર:—તેનાં બે સાધન છે: સદ્ગુણ અને સન્નિધિ.

૩૪૦ પ્રશ્ન:—નેતી નેણી છે ? છે તો કઈ કઈ ?

ઉત્તર:—નેતી બે એણી છે. પુરુષાસના અને પાવતા.

૩૪૧ પ્રશ્ન:—નેતી વર્તમાનતા હોય તો કદે.

ઉત્તર:—નેતી બે વર્તમાનતા છે. પરિચય અને પુરુષાનુગ્રહીપુરુષતા.

૩૪૨ પ્રશ્ન:—આ સપત્તિનું મૂળ શું છે ?

ઉત્તર:—સપત્તિનું મૂળ આત્માની સ્વપાવતા છે.

૩૪૩ પ્રશ્ન:—આત્મા કેમ કરતું તે કૃપા કરી કહેશો ?

ઉત્તર:—જો પશ્ચાસન વાળીને કિષ્કિંદ્ર સિંધર આસનથી બેસી
સમીપ હોય, (સૂર્ય સમીપ હોય તો પશુ યાત્રે, પશુ સિંધરના નેહર.)
ચળવિચળ દેહ ન થવો હોય, તો આંખો વિંચી જઈનામિના ભાગ
પર દટિ પડેઆડી, પછી જાતીના મધ્ય ભાગમાં આંખી કપાળના મધ્ય
ભાગમાં તે દટિ દેહ લાગી, સર્વ જગત્ સ્વભાવસરપ ચિંતરી, પોતાના
દેહમાં મંવં રથજે એક તેજ આપ્યું છે, એનો શાસન લઈ, જે રૂપે પાર્શ્વના
ધારિક અર્ધતની પ્રતિમા સિંધરધરજ દેખાય છે, તેનો આત્મા જાતીના
મધ્ય ભાગમાં કરો. નેટલાભાથી કંઈ વર્ધન કરતું હોય તો સમીપના ચાર
વાગે કે પાંચ વાગે જન્યુતિ પામી, એકાગ્રતા ચિંતરતી. અર્ધન સ્વ
રૂપનું ચિંતરત, અને તો કરતું; નહીં તો કંઈ પશુ નહીં ચિંતરત,
સમાધિ કે બોધિ એ સમીપ જ ચિંતરત. પરમ કમ્પાજની એક
એણી પરી. એકાગ્રમાં એકાગ્રી બાર પગ અને ક્રૂર અંતરુંકૂર
સ્થિતિ રાખતી.

૩૪૪ પ્રશ્ન:—કોઈ પશુ માર્ગથી આધ્યાત્મિક જ્ઞાન સંપાદન
કરતું એ જ્ઞાનીઓનો ઉદ્દેશ છે એ વચન આપને સમ્મત છે ?

ઉત્તર:—કોઈ પશુ માર્ગથી આધ્યાત્મિક જ્ઞાન સંપાદન કરતું
એ જ્ઞાનીઓનો ઉદ્દેશ છે. આ વચન મને પશુ સમ્મત છે.

૩૪૫ પ્રશ્ન:—પ્રત્યેક દર્શનમાં આત્માનો જ બોધ છે, અને
એક માટે સર્વનું પ્રવલ છે તો પછી કયો માર્ગ સમ્મત કરવો
નેહર ?

ઉત્તર:—પ્રત્યેક દર્શનમાં આત્માનેજ બોધ છે; અને મોક્ષ માટે સર્વેનું પ્રયત્ન છે; તોપણ આટલું તો આજ પછી માન્ય કરી શકીએ કે, જે માન્યથી આત્મા આત્મત્વ-સમ્બંધિતાન-વચાવેદિ-ધારે તે માન્ય સત્પુરુષની આવાનુસાર સમ્મત કરવો જોઈએ.

૩૪૧ પ્રશ્ન:—ક્યા પુરુષનું બોધેલું દર્શન પૂર્વાપર વિતરણી છે ?

ઉત્તર:—જે પુરુષનું વચન પૂર્વાપર અખડિત છે, તેનું બોધેલું દર્શન તે પૂર્વાપર વિતરણી છે.

૩૪૨ પ્રશ્ન:—સમ્બંધિતાન ત્યારથી સમ્યાક થાય છે ?

ઉત્તર:—આત્મા જ્યારેથી ‘વચાવેદિ’ કિંવા ‘વસ્તુધર્મ’ ધારે ત્યારે સમ્બંધિતાન સમ્યાક થાય એ સર્વમાન્ય છે.

૩૪૩ પ્રશ્ન:—શું જાણું ન હોય તો આત્મા જાણે ન કહેવાય ?

ઉત્તર:—જેવ, હેમ, અને ઉપાર્થેવશ્યે કોઈ પદાર્થ-એક પણ પરમાણુ નથી જાણે તો ત્યાં આત્મા પણ જાણે નથી.

૩૪૪ પ્રશ્ન:—એકને જાણે તો સર્વ જાણું, જેણે સર્વને જાણું તો એકને જાણે એ વચન શું ઉપરેથી છે ?

ઉત્તર:—મહાવીરના બોધેલા ‘આચાર્યમ’ નામના એક સિદ્ધાંતિક શાસ્ત્રમાં આમ કહ્યું છે કે, “એમ જાણુષ સે સર્વ જાણુષ, જે સર્વ જાણુષ એ એમ જાણુષ” એકને જાણે તો સર્વ જાણું, જેણે સર્વને જાણું તો એકને જાણે. આ વચનાનુસાર એમ ઉપરેથી છે કે, એક આત્મા જ્યારે જાણુષ માટે પ્રયત્ન કરે, ત્યારે સર્વ જાણુષનું પ્રયત્ન થશે અને સર્વ જાણુષનું પ્રયત્ન એક આત્મા જાણુષને માટે છે; તોપણ વિચિત્ર જગત્તરું સ્વરૂપ જેણે જાણું નથી તે આત્માને જાણુષો નથી. આ બોધ અવધાર્ય ફરતો નથી. આત્મા શાધી, કેમ, અને કેવા પ્રમાણે જાણે છે ? આવાન જેને થયું નથી, તેને તે શાધી, કેમ અને કેવા પ્રમાણે મુખ ધાય ? તેનું જ્ઞાન પણ થયું નથી; અને ન થાય તો વચનાનુસાર પણ પ્રમાણ જૂન છે. મહાવીરના બોધનો મુખ્ય પાયો ઉપરના વચનાનુસારી રચાય છે; અને એનું સ્વરૂપ એણે સર્વાત્મક દર્શાવ્યું છે.

૩૪૫ પ્રશ્ન:—જાણું કવન મહાવીરના પદ્મપાત માટે નથી ?

ઉત્તર:—મહાવીર કે કોઈ પણ બીજા ઉપદેશકના પદ્મપાત માટે માફ કંઈ પણ કવન અથવા માનવું નથી; પણ આત્મત્વ પામવા માટે જેને બોધ અનુકૂળ છે તેને માટે પદ્મપાત-દિશિત-પ્રસન્ન રામ, કે માનવા છે; અને તેને આધારે વર્તવો છે.

૩૪૬ પ્રશ્ન:—પ્રત્યક્ષ સત્સંજ કેવો છે અને તે શાનું રત્ન છે ?

ઉત્તર:—પ્રત્યક્ષ સત્સંગથી તો નથીધારી છે; અને તે પુરુષ-
ગુણથી પુરુષનું રૂપ છે; છતાં જ્યાં સુધી પરોક્ષ સત્સંગ રાત્રીદશ્ય-
તુસાર મળ્યા કરશે ત્યાંસુધી પણ મારા જાગ્યો ઉદય જ છે.

૩૫૨ પ્રશ્ન:—નિર્મલ ચાસન સર્વોત્તમ શ્રદ્ધા અને મહે છે ? અને
શ્રદ્ધાના કેટલા ભેદ છે ?

ઉત્તર:—નિર્મલ ચાસન જ્ઞાનશ્રદ્ધને સર્વોત્તમ શ્રદ્ધ મહે છે. જ્ઞાન-
શ્રદ્ધતા, પધાનશ્રદ્ધતા એવા શ્રદ્ધતાના અનેક ભેદ છે, પણ જ્ઞાનશ્રદ્ધતા
વિના એ સુખથી શ્રદ્ધતા તે નામશ્રદ્ધતા છે; કિંવા શબ્દશ્રદ્ધતા છે.

૩૫૩ પ્રશ્ન:—આ કાળમાં મત ભરને કોઈ જાણી શકે ? અને
જાણી શકે તો ક્યા જ્ઞાનથી ?

ઉત્તર:—માફ કેટલાક નિર્ણયપરથી આપ જ્ઞાનનું થયું છે કે,
આ કાળમાં પણ કોઈ કોઈ મહાત્માઓ જનમરને જાતિસ્મરણ
જ્ઞાનવડે જાણી શકે છે.

૩૫૪ પ્રશ્ન:—આ જાણનું કસ્પિત છે કે સમ્યક્ ?

ઉત્તર:—જે જાણનું કસ્પિત નહીં પણ સમ્યક્ હોય છે.

૩૫૫ પ્રશ્ન:—એ જ્ઞાન જ્ઞાનાથી પ્રાપ્ત થાય છે ?

ઉત્તર:—કોઈક સમ્બેગ-જ્ઞાનપ્રેમ-અને સત્સંગથી પણ એ જ્ઞાન
પ્રાપ્ત થાય છે.

૩૫૬ પ્રશ્ન:—એ જ્ઞાન પ્રાપ્ત થવું એટલે શું ? શું જૂતમવ
પ્રત્યક્ષ અનુભવ રૂપ થાય છે ?

ઉત્તર:—જૂતમવ પ્રત્યક્ષ અનુભવરૂપ થાય છે.

૩૫૭ પ્રશ્ન:—જ્યાં સુધી જૂતમવ અનુભવમય ન થાય ત્યાં
સુધી ભવિષ્યકાળનું ધર્મેપ્રવલ શંકાસહ આત્મા ક્યા કરે છે; અને શંકા-
સહ પ્રવલ તે યોગ્ય સિદ્ધિ આપતું નથી.

ઉત્તર:—જ્યાં સુધી જૂતમવ અનુભવમય ન થાય ત્યાંસુધી
ભવિષ્યકાળનું ધર્મે પ્રવલ શંકાસહ આત્મા ક્યા કરે છે; અને શંકા-
સહ પ્રવલ તે યોગ્ય સિદ્ધિ આપતું નથી.

૩૫૮ પ્રશ્ન:—ક્યા પુરુષને આત્મજ્ઞાન થયું ન ગણાય એમ
સાચરૈલી જોતાં જણાય છે ?

ઉત્તર:—પુનર્જન્મ છે આટલું પરોક્ષ-પ્રત્યક્ષ નિઃશંકત્વ જે
પુરુષને પ્રાપ્ત થયું નથી, તે પુરુષને આત્મજ્ઞાન પ્રાપ્ત થયું હોય એમ
સાચરૈલી કહેતી નથી.

૩૫૯ પ્રશ્ન:—જૈતન્ય અને જડ એ બે ઓળખવાને માટે પ્રથમ
શું ઓળખાવું જોઈએ ?

ઉત્તર:—‘ચૈતન્ય’ અને ‘જડ’ એ બે ઝોગખવાને માટે તે બન્ને વચ્ચે જે ભિન્ન ધર્મ છે તે પ્રથમ ઝોગખવો જોઈએ.

૩૧૦ પ્રશ્ન:—ચૈતન્ય અને જડમાં મુખ્ય ભિન્ન ધર્મ કયો ઝોગખવાનો છે ?

ઉત્તર:—તે ભિન્ન ધર્મમાં પણ મુખ્ય ભિન્ન ધર્મ જે ઝોગખવાનો છે તે આ છે કે, ‘ચૈતન્ય’માં ‘ઉપયોગ’ (કોઈ પણ વસ્તુનો જે વડે બોધ થાય તે વસ્તુ) રહ્યો છે, અને ‘જડ’માં ‘તે’ નથી.

૩૧૧ પ્રશ્ન:—ચૈતન્ય અને જડ બન્નેમાં ભિન્ન ધર્મ છે, અને જે સ્ફિતિઓ જડમાં છે તે ચૈતન્યમાં નથી તો પછી તે બે પદાર્થો ઝોગખવામાં ભિન્ન ધર્મનો પ્રશ્ન કેમ થશે ?

ઉત્તર:—અહિં દરેકિ આમ કોઈ નિર્ણય કરવા હજી કે, ‘જડ’માં ‘સંબંધ’, ‘સ્પર્શ’, ‘રૂપ’, ‘રસ’ અને ‘ગંધ’ એ સ્ફિતિઓ રહી છે; અને ચૈતન્યમાં તે નથી; પણ એ ભિન્નતા આકાશની અપેક્ષા હેતુ ન સમજાવ તેવી છે, કારણ તેવા કેટલાક મુલ્યો આકાશમાં પણ રહ્યા છે; જેવા કે, નિરંજન, નિરાશર, આપી ઇત્યાદિ તે આત્માની સદસ્ય મણી સમાવ, કારણ ભિન્ન ધર્મ ન રહ્યા; પરંતુ ભિન્ન ધર્મ “ ઉપયોગ ” નામનો આમળા હોયો મુલ્ય તે દરેકિ છે; અને પછીથી જડ ચૈતન્યનું સ્વરૂપ સમજાવું મુમળ પડે છે.

૩૧૨ પ્રશ્ન:—જીવનો મુખ્ય મુલ્ય વા લક્ષણ શું છે ?

ઉત્તર:—જીવનો મુખ્ય મુલ્ય વા લક્ષણ ઉપયોગ છે.

૩૧૩ પ્રશ્ન:—ઉપયોગ એટલે શું ?

ઉત્તર:—કોઈ પણ વસ્તુ સજાથી લાભણી, બોધ, જ્ઞાન.

૩૧૪ પ્રશ્ન:—અમુક અને અપૂર્ણ ઉપયોગ જે જીવને રહ્યો છે તે પરમાત્મ દશમાં આવ્યો છે ?

ઉત્તર:—અમુક અને અપૂર્ણ ઉપયોગ જેને રહ્યો છે તે જીવ જીવદારનજની અપેક્ષાએ પરમાત્મ દશમાં આવ્યો નથી.

૩૧૫ પ્રશ્ન:—આત્મા કેવો છે ?

ઉત્તર:—આત્મા સ્વરૂપે પરમાત્મા જ છે, પણ જ્યોત્સુથી સ્વ-સ્વરૂપ વધાર્યું સમજ્યો નથી ત્યાં સુધી (આત્મા) હજી સ્વ જીવ છે.

૩૧૬ પ્રશ્ન:—પરમાત્માદાને પ્રાપ્ત થયેલો આત્મા કયો મજાવ ?

ઉત્તર:—શુદ્ધ અને સંપૂર્ણ વધાર્યું ઉપયોગ જેને રહ્યો છે તે પરમાત્માદાને પ્રાપ્ત થયેલો આત્મા મજાવ.

૩૬૭ પ્રશ્ન:—આત્મા હા કારણે કસ્થિતજ્ઞાનને સમ્યક્જ્ઞાન માની રહ્યો છે ?

ઉત્તર:—અશુદ્ધ ઉપયોગી હોવાથી જ આત્મા કસ્થિત જ્ઞાન (અજ્ઞાન) ને સમ્યક્જ્ઞાન માની રહ્યો છે.

૩૬૮ પ્રશ્ન:—સમ્યક્જ્ઞાન વિના પુનર્જન્મનો નિશ્ચય વધાર્યો થતો નથી ?

ઉત્તર:—સમ્યક્જ્ઞાન વિના પુનર્જન્મનો નિશ્ચય કોઈ અંશે પણ વધાર્યો થતો નથી.

૩૬૯ પ્રશ્ન:—અશુદ્ધ ઉપયોગ થવાનું કોઈ નિમિત્ત હોવું જોઈએ ? અને હોવું જોઈએ તો તે શું ?

ઉત્તર:—અશુદ્ધ ઉપયોગ થવાનું કોઈ પણ નિમિત્ત હોવું જોઈએ. તે નિમિત્ત અનુપૂર્વિકાએ આત્માનાં આવતાં બાહ્યભાવે મહેતાં કર્મપુરુષ છે. તે કર્મનું વધાર્યું સ્વરૂપ સૂક્ષ્મતાથી સમજવા જેવું છે, કારણ આત્માને આની દ્વારા કોઈ પણ નિમિત્તથી જ હોરી જોઈએ; અને તે નિમિત્ત જ્યાંસુધી જે પ્રકારે છે તે પ્રકારે ન સમજાવ ત્યાંસુધી જે વાટે જવું છે તે વાટથી નિહટવા ન થાય.

૩૭૦ પ્રશ્ન:—જેનું પરિણામ વિપર્યય હોય તેનો પ્રારંભ કેમ થાય ?

ઉત્તર:—જેનું પરિણામ વિપર્યય હોય તેનો પ્રારંભ અશુદ્ધ ઉપયોગ વિના ન થાય.

૩૭૧ પ્રશ્ન:—અશુદ્ધ ઉપયોગ કેમ થાય ?

ઉત્તર:—અશુદ્ધ ઉપયોગ કદાચ પણ જ્ઞાનમયતા સંઘર્ષ વિના ન થાય.

૩૭૨ પ્રશ્ન:—સદર્શન પૂર્વકર્મનો ખ્યાલ આપી પુનર્જન્મની શિક્ષિ બતાવશો ?

ઉત્તર:—વર્તમાનકાળમાંથી આપણે અહીં પણ માર કરતા જઈએ, અને તથામતા જઈએ, તો પ્રત્યેક પણ મિત્ત મિત્ત રીતે મજા જાય. (તે મિત્ત મિત્ત થવાનું કારણ કોઈ હોય જ) એક માણસે એવો દા સકલ્ય કર્યો કે, બાપદાદાના કાળે બિંતરન મારે ન કરવું છતાં પણ જા ન જાય અને બિંતરન થવું તો પછી તેનું કારણ જોઈએ અને જે સાત્ત્વગુણથી આપણે મોડે થઈએ છે તેથી એક જીવ જીવે છે કે, તે પૂર્વકર્મનો કોઈ પણ અંશે ઉત્તર જોઈએ કેવા કર્મનો ? તો જીવે છે, મોડાનીવ કર્મનો; કદાચ તેથી પ્રાપ્તિનો ? તો જીવે છે, પુરુષોત્તમ (પુરુષોત્તમ

૫૬૨ પ્રશ્નિ છે.) પુરુષોદ્દેવો હવે ૬૬ સંકરો રોકાયે છતાં ઘરો તેણું કારણ હવે કહી શકાય કે, કષ્ટ જુગાસનું હોયું જોઈએ; અને અનુપૂર્વિએ તેણું સ્વરૂપ વિચારતાં પુનર્જન્મ સિદ્ધ થયે.

૩૭૩ પ્રશ્ન:—મનનો બોધવચન વધાર્યું કહી શકે ?

ઉત્તર:—મનનો બોધ વચન વધાર્યું ન કહી શકે.

૩૭૪ પ્રશ્ન:—આત્માને જે બોધ ઘરો તે મન વધાર્યું જાણી શકે ?

ઉત્તર:—આત્માને જે બોધ ઘરો તે મન વધાર્યું ન જાણી શકે.

૩૭૫ પ્રશ્ન:—વચનનો કથનબોધ લખી શકાય ?

ઉત્તર:—વચનનો કથન બોધ કલમ પણ ન લખી શકે.

૩૭૬ પ્રશ્ન:—સર્વે કરતાં કયું જ્ઞાન શ્રેષ્ઠ છે ?

ઉત્તર:—સર્વે કરતાં આત્મજ્ઞાન શ્રેષ્ઠ છે.

૩૭૭ પ્રશ્ન:—ધર્મવિષય, મતિ આમતિ છે ?

ઉત્તર:—ધર્મવિષય, મતિ, આમતિ ત્રિવિધ છે.

૩૭૮ પ્રશ્ન:—આત્મજ્ઞાન કેમ પમાય છે ?

ઉત્તર:—જેમ ઉપયોગની મુદતા તેમ આત્મજ્ઞાન પમાય છે.

૩૭૯ પ્રશ્ન:—એ માટે કેવી દક્ષિણી અમલ છે ?

ઉત્તર:—એ માટે નિર્વિચાર દક્ષિણી અમલ છે.

૩૮૦ પ્રશ્ન:—પુનર્જન્મ કોઈએ સિદ્ધ કરેલ છે ? અને કરેલ છે તે સાધી.

ઉત્તર:—‘પુનર્જન્મ છે’. તે સાધી અને સદાચરણે અનેક સત્યુદ્ધોને સિદ્ધ વધેલ છે.

૩૮૧ પ્રશ્ન:—આ કાગમાં પુનર્જન્મની નિઃશંકતા થતી નથી તેનાં શું કારણો છે ?

ઉત્તર:—આ કાગમાં એ વિષે અનેક પ્રશ્નોને નિઃશંકતા નથી થતી તેનાં કારણો માત્ર સ્મૃતિશક્તિની ન્યૂનતા, વિવિધતાપની મૂર્છા, ‘શી મેહુગજીવરિચ’માં દશરિધી નિર્જનાવસ્થા તેની આથી, સત્સંજ વિનાનો વાસ, સ્વભાવ અને અવધાર્ય દષ્ટિ એ છે.

૩૮૨ પ્રશ્ન:—સત્યુદ્ધોનાં ચરિત્ર કેવાં છે ?

ઉત્તર:—સત્યુદ્ધોનાં ચરિત્ર એ હર્ષભરણ છે.

૩૮૩ પ્રશ્ન:—મુદ્ધ અને જૈનના બોધમાં કેવો તારતમ્ય છે ?

ઉત્તર:—મુદ્ધ અને જૈનના બોધમાં મહાત્મ તારતમ્ય છે.

૩૮૪ પ્રશ્ન:—મજ્જતીમ્મ નીચેના પાઠ સંખ્યાથી આપ શું ખુલાસો આપો છો ?

સુદ એમં પદ્મ અપારંબી, અસુદ એમં,

પદ્મ આપારંબી, પસારંબી, તદુપવારંબી.

ઉત્તર:—શુભ યોગની અપેક્ષાએ અનારંબી; અશુભ યોગની અપેક્ષાએ આત્મારંબી, પસારંબી, તદુપવારંબી (આત્મારંબી અને પસારંબી) અહીં શુભનો અર્થ, પારિજ્ઞાનિક શુભથી સેવો ભેદએ, એમ મારી દર્શિ છે. પારિજ્ઞાનિક એટલે જે પરિજ્ઞામે શુભ વા તેનું હતું તેનું રહેતું છે તે. અહીં યોગનો અર્થ, મન, વચન અને કાયાનો વ્યાપાર છે. સામ્યકારનો એ વ્યાખ્યાન આપવાનો મુખ્ય હેતુ યથાર્થ દર્શાવવાનો અને શુભ યોગમાં પ્રવૃત્તિ કરાવવાનો છે. પાડમાં ભોધ યોગો મુકર છે. યથાર્થ ઉપદેશ જેમજે કોઈ છે એવા વીનસમતા ઉદ્દેશમાં પરાધર્મ રહો એ, મારી નિષ્પ પૂર્વક તપને અને બીજાએને બમામજુ છે.

૩૮૫ પ્રશ્ન —અનતાનુષંગીય કોષાદિ સાત પ્રકૃતિ જ્યાં મુ'ની હોય ત્યાં નથી સમ્યગ્દર્શિ યનું સંભવિત નથી ?

ઉત્તર:—અનતાનુષંગી કોષ, અનતાનુષંગી માન, અનતાનુષંગી માયા અને અનતાનુષંગી લોભ, એ ચાર તથા નિશ્વાસ મોહનીય, મિત્ર મોહનીય, એ વજ. એમ સાત પ્રકૃતિ જ્યાંમુ'ની શરો. પથમ, ઉપથમ કે ક્ષય થતી નથી ત્યાંમુ'ની, સમ્યગ્દર્શિ યનું સંભવનું નથી, એ સાત પ્રકૃતિ જેમ જેમ યજ્ઞને પામે, તેમ તેમ સમ્યક્તાનો ઉદય થાય છે.

૩૮૬ પ્રશ્ન —અનતાનુષંગીય આદિ પ્રકૃતિઓની કયી છેલી દુર્વંશ છે ? ન મયી છેલ્લે તે આત્મત્વ યથાય ?

ઉત્તર:—તે પ્રકૃતિઓની કયી છેલી પરમ દુર્વંશ છે. જેની તે કયી છેલ્લે તેને, આત્મા સ્વમન થશે મુક્ત છે. તત્ત્વજ્ઞાનીઓને એ જ કયીને ભેદવાનો ફરી ફરીને ભોધ કોઈ છે. જે આત્મા અપ્રમાદપત્રે તે બેલગા બાપી દર્શિ આપશે, તે આત્મત્વને પામશે, એ નિશ્ચય છે.

૩૮૭ પ્રશ્ન—શા કમ્પે કયીએન આકર્ષુ છે ?

ઉત્તર:—સદ્ગુણના ઉદ્દેશ વિના અને છત્રી મત્સરના રિત એમ બન્નુ અહમ્મુ છે. તેની પ્રતિ કીને સંસારનાજી અત્યંત તથા વચન અત્યાંત ઘીવન કરશે, એ જ કુતુહલ છે.

૩૮૮ પ્રશ્ન—અર્ધચન્ન કેમ રહી છે ? અને કેમ મરે ?

ઉત્તર:—“ પર્વ ” એ વન્નુ બન્નુ મુક રહી છે. નાવકરોષમાં મગધની નથી; આદિ અંતરંગેષ્વરની તે શાપ થાય છે. જે અંતરંગેષ્વર, ક્રોધ મદાદા નાવકરોષમાં મરે પામે છે.

૩૮૬ પ્રશ્ન—સત્યુપો શાનું પ્રયત્ન કરે છે ?

ઉત્તર—એક ભવતા યોગા મુખ માટે અનંત ભવનું અનંત દુઃખ નહીં વધારવાનું પ્રયત્ન સત્યુપો કરે છે.

૩૮૭ પ્રશ્ન—ધર્મપ્રયત્નમાં અન્ય ઉપાધિઓને આધીન ન થવું ? દેશભાગો ન ભેદમાં ભેદ ?

ઉત્તર—સ્વાત્મિક આ વાન જન્મ માન્ય છે કે, મનનાર છે તે રતનાર નથી અને રતનાર છે તે મનનાર નથી; તો પછી ધર્મપ્રયત્નમાં—આધરિનમાં—અન્ય ઉપાધિને આધીન વધ પ્રમાણ યું પારણ કરે ? આમ છે છતાં દેશ, કામ, વાન, આવ ભેદમાં ભેદ. સત્યુપોનું યોગ્યજન જન્મનું કલ્યાણ કરે.

૩૮૮ પ્રશ્ન—સત્યુપ કોણ ?

ઉત્તર—સત્યુપ એ જ કે નિરુદ્ધિ જેને આત્માનો ઉપયોગ છે; વાનમાં નથી અને સાંખ્યમાં નથી, છતાં અનુભવમાં આવે તેનું જેનું કલ્પ છે; અંતરંગ રૂપ નથી એવી જેવી મુખ આચરણ છે.

૩૮૯ પ્રશ્ન—પ્રતાપી પુરુષ કોણ ?

ઉત્તર—નિરાપાધજે જેની ખોટાઈ રહ્યા કરે છે. સંકલ્પ-રાજ્યની મંદતા જેને વધ છે; પત્ર વિષયની વિરત્ત મુદ્ધિના અંતરો જેને પુરવા છે; ક્ષેત્રનાં કારણ જેને નિમુંગ કરે છે; અનોગાન્ટિ-મુખ યોગાન્ટિને જે કલ્પા કરે છે; જેની આચ એક મુદ્ધ રતિજ છે; તે પ્રતાપી પુરુષ જન્મવા વર્તે. આપણે તેનું વધનું પ્રયત્ન કરું ભેદ.

૩૯૦ પ્રશ્ન—વદ્ધિમાન્યો વિશે કયા ખોટાઈ દના ?

ઉત્તર—તે બિન્દુવદ્ધિમાન્યો અનુપો કયા મદાન ખોટાઈ દના ? તેઓને કાન રહેનું—અન્ય રહેનું જન્મે મુદ્ધ દનું; તેને સર્વ અનુપ-પરિણામ વિષય કરણ દના; તેને કલ્પ-દાન કરણી દની; તેનો કમ આચ અનુપ-પરિણામ દનો, તેનું આચરણ કે, એ કલ્પ નોનો અચ એ કરે કરો દુર્લભ તેવી તેમજે અનંત કલ્પ-માન્ય કલ્પના અનંતમાં અચે કલ્પી રીતી

૩૯૧ પ્રશ્ન—પરમાર્થ કેમ રહે છે ?

ઉત્તર—પરમાર્થ, મદા રીતિ, કોષ, અનુ, અચ, કોષ કે એનું તેનું અનુદ્ધનું કલ્પ જ નહીં, એવ વિષય-પરિણામ કરણી પરમાર્થ રહે છે.

૩૬૫ પ્રશ્ન:—જમતમાં મિત્ર મિત્ર મન અને દર્શન જોવા
આને ■ તે શું છે ?

જવાબ:—જમતમાં મિત્ર મિત્ર મન અને દર્શન જોવામાં આ
છે તે દિગ્ધિ છે

૩૬૬ પ્રશ્ન:—કેવળ વિચારોની અભ્યાસ સુખની મિત્ર છે

જવાબ:—તત્ત્વજ્ઞાનની જડી મુશનું દર્શન કરવા જઈએ તો, ત
તેપથ્થમાં જોયો, એવું જ નીકળ્યું કે, તમે કામુ છો ? કવરો
આત્મા છો ? કેમ આત્મા છો ? તમારી સમીપ આ સપર્શ શું છે ?
તમારી તમને પ્રતીતિ છે ? તમે વિનાશી, અવિનાશી વાકાં વિનાશી
છો ? એવાં અનેક પ્રશ્નો વચ્ચેમાં ને એવો પ્રવેશ કરો; અને એ
પ્રશ્નોની જવા આત્મા પેરાવો ત્યાં પછી જીવન વિચારોને બહુ મ
શેરો આપ્યા છે; પછી એ વિચારોની જ છેવટે મિત્ર છે; એ
જ વિચારોના વિચારો જે અભ્યાસ સુખની હજી છે, તેની
પ્રાપ્તિ થાય છે, એ જ વિચારોના મનની અત્યંત કામનું મુંઝવ
છવાનું છે. તમારે તે સર્વને ધારે નથી.

૩૬૭ પ્રશ્ન:—તત્ત્વજ્ઞાનમુશને પામવાના પાત્ર છે ?

જવાબ:—આત્માના દર્શિની જોતાં તેને છેવટે સુધી પામવામાં
પાત્રની ન્યૂનતા બહુ છે; કામ હશે મોટું છે.

૩૬૮ પ્રશ્ન:—તત્ત્વજ્ઞાનમુશ પામવા માટે અભ્યાસની જરૂર
છે ? અને તેને માટે કેમ જાણ્યો ■ ?

જવાબ:—એ વસ્તુનો અધીરો અવશ અજોડતાની અત્યંત મેલ
જતાં મેલ નીકળે છે; અને આત્મીય અભ્યાસ જાણે શોડી જટ વલ
છે; એટલા માટે અમુક સતીને અવશ્યાસ પાત્રી પાડીનાઓને તે
કેમમાં અવશ, ને મુશનું દર્શન કરવા, વજા વખત સુધી અભ્યાસની
જરૂર છે; કદાચ તે મુશર્હનની તેની હજી ન હોય, તેપણ પેટાઈ
આ અવશ્ય સુખને અર્થે જમ્ જમ્ તથા મુશની વચ્ચેના ભાગ
કોઈ દિને જાણવા માટે જમ્ એ અભ્યાસની જરૂર જરૂર છે; એ
કેમ અનુભવ મળે છે; વજાને તે અનુભવમાં આત્મુ છે; વજા
અર્થે અનુભવ તે માટે વિચાર કરી મળે છે; તેઓને તે જરૂર
દર્શિત મનન કર્યું છે. અભ્યાસે દોષ, તેના અભ્યાસ પાત્રીની વેળી
પ્રક્રિયા વજા અભ્યાસની જાણે માટે, અને કેમ જાણ્યો છે.

૩૬૯ પ્રશ્ન:—અધ્યત્ત, વિદ્યત, વિદ્યતો વિવિધ એકે છે શું ?

જવાબ:—અધ્યત્ત વિદ્યત અને વિદ્યતો વિવિધ એકે છે

પામતો સહેવાઈ આમ છે—જેમાં થોમસા આવે છે તેમાં, દબ્બ, આકાર, ચિહાર અને નિહાર (કઠીરના મગની ત્યાગિયા), એ નિશ્ચિત (જેની જોડેજે તેથી—આત્માને નિર્ધારિત) કિશાદી—એ, પ્રવૃત્તિ કરનારો.

૪૦૦ પ્રશ્ન:—સસારમાં શું અભ્યાસવાશેય છે ?

ઉત્તર:—નિરંતર નિર્ભયજ્ઞાતી રહિત એવા આ જાનિશ્વ સસારમાં શીગમ્યજ્ઞ એ જ અભ્યાસવા શોય છે.

૪૦૧ પ્રશ્ન:—કોની વાણ્ઠી બળિ કરવી ?

ઉત્તર:—જેનું અગર માદાત્મ્ય છે એવી તીર્થકરેવની વાણ્ઠી બળિ કરો.

૪૦૨ પ્રશ્ન:—આપની કંઈ મહત્વાકાંક્ષા છે ?

ઉત્તર:—કેવળ વર્ષ થયાં એક મહાન હજ્જા અત્યરણમાં પ્રવર્તે રહી છે જે કોઈ સ્વયે કરી નથી; કરી શકાય નથી; કરી શકાતી નથી; નહીં કહેવાનું અવશ્ય છે. મહાન પરિભ્રમથી થઈ કરીને તે પાર પડી શકાય એવી છે; તથાપિ તે માટે જોરો જોડીને તેથી પરિભ્રમ પડો નથી; એ એક આશ્ચર્ય અને પ્રમતતા છે. એ હજ્જા સ્વાભાવિક હૃદયના થઈ હતી. જ્યાંથી તે વધારોય રીતે પાર નહીં કરાય ત્યાંથી, આત્મા સમાધિસ્થ થયા હજ્જો નથી. અવશ્ય થશે નહીં, કોઈ વેળા અવસર હતો તો, તે હજ્જાની જાણ જાણી રેવાનું પ્રયત્ન કરીશ.

૪૦૩ પ્રશ્ન:—ક્યા કુશ્મ પ્રવચનનું સંશોધન કરવું ?

ઉત્તર:—આમ છે, તે જાણે છે, તે કહેનો કાર્ય છે, તે કહેનો જોડા છે, જોડાનો ઉપાય છે, આત્મા સાધી શકે છે.—આ, જે છે મહા પ્રવચનો છે, તેનું નિરંતર સંશોધન કરાવે.

૪૦૪ પ્રશ્ન:—જ્ય કોણ પામતું નથી ?

ઉત્તર:—જોઈતી ચિદાનનાનો અનુભવ નહીં કરનાં પોતાની અનુભવના હજ્જાર જ્ય પામતો નથી એમ પ્રાચે થાય છે; માટે હજ્જું શું કે, નમે સ્વાત્માના અનુભવમાં દિગ્ધિ આપી ॥ તેની રહિ ક્રમો રહેશે, અને તેથી જરૂરી અનુભવતા થઈ કરી શકશે.

૪૦૫ પ્રશ્ન:—નૃકાચારાચાર્દ આદ્યકાચાર્દ કેમ રહેવું ?

ઉત્તર:—માનવમાને અવધ્ય થતો અને અંતરંગમાં એકાંત શીતમૃદુલ-નિર્લેપ-રહે; એજ માનવના અને જોઈતા છે.

૧ આ મહત્વાકાંક્ષા નિર્ભયજ્ઞના પુનરુદ્ધાર સંબંધી સંબંધ છે.

૪૦૬ પ્રશ્ન:—નવાઈ ત્યાગની કૃપિતિ થતી કેમ સંભવે ?

ઉત્તર:—જે જે દિશા બણી જવું ઇચ્છે છે, તે તે દિશા જેને અપ્રતિબદ્ધ અર્થાત્ ખુલ્લિ છે, આવી દિશાનો અજવામ જ્યાં સુધી નહીં ધાય, ત્યાં સુધી નવાઈ ત્યાગની કૃપિતિ થતી કેમ સંભવે ? વૈદ્યલિક રચનાએ આત્માને સ્વમિત કરવો ઉચિત નથી.

૪૦૭ પ્રશ્ન:—જે પર્યુષણે લાભદાયક છે ?

ઉત્તર:—સમ્મદદષ્ટિથી મતાંતર દૂર મૂકી જોતાં એજ મતાંતર બેવડા લાભનું કારણ છે, કારણ બેવડો ધર્મ સંપાદન કરી લેશો; તથાપિ કલ્યાણ અર્થે એ દષ્ટિ ઉપયોગી છે. સમુદાયના કલ્યાણ અર્થે જોતાં એ પર્યુષણ દુઃખદાયક છે. પ્રત્યેક મતાંતર સમુદાયમાં વધવાં ન જોઈએ, ધટવાં જોઈએ.

૪૦૮ પ્રશ્ન:—ભગવતીસૂત્રના ટગાકારે પ્રત્યાખ્યાન સંબંધમાં ભરેશો અર્થ કેવો છે ? અને પ્રત્યાખ્યાનાદિ ક્રિયાથી શું ફળ મળે છે ?

ઉત્તર:—ભગવતીસૂત્રના પાઠ સંબંધમાં જન્મેના અર્થ મને તો ઠીક જ લાગે છે. બાગજીવોની અપેક્ષાએ ટગાના લેખકે ભરેશો અર્થ કિતકારક છે. મુખ્યુને માટે તમે કહેવોશો અર્થ કિતકારક છે; સતીને માટે જન્મે કિતકારક છે. જ્ઞાનમાં મનુષ્યો પ્રવત્ન કરે એટલા માટે એ સ્થળે પ્રત્યાખ્યાનને દુઃપ્રત્યાખ્યાન કહેવાની અપેક્ષા છે. વધાયેલ જ્ઞાનની પ્રાપ્તિ જો ન થઈ હોય તો, જે પ્રત્યાખ્યાન કર્યા હોય તે, દેવાદિક ગતિ આપી સંસારમાંજ અંતમૂલ ધાય છે; એ માટે તેને દુઃપ્રત્યાખ્યાન કહ્યાં; પણ એ સ્થળે પ્રત્યાખ્યાન જ્ઞાન વિના ન જ કરવાં એમ કહેવાનો હેતુ તીર્થકરદેવનો છે જ નહીં. પ્રત્યાખ્યાનાદિક ક્રિયાથી જ મનુષ્યાત્વ મળે છે. ઉચ્ચ જીવ અને આર્યદેવમાં જન્મ મળે છે તો, પછી જ્ઞાનની પ્રાપ્તિ ધાય છે; માટે એવી ક્રિયા પણ જ્ઞાનને સાધનજૂથ સમજવી જોઈએ છીએ.

૪૦૯ પ્રશ્ન:—ફણુવારનો પણ સપ્તરૂપનો સમાગમ તે સંસારરૂપ સમુદ્ધ તરવાને નોકારૂપ ધાય છે. એ વાક્ય કાનું છે ? અને તેને માટે આપનો શું અભિપ્રાય છે ?

ઉત્તર:—એ વાક્ય મહાત્મા યોગરાચાર્યજીનું છે અને તે વધાર્થ જ લાગે છે.

૪૧૦ પ્રશ્ન:—આપ આપનું કર્તવ્ય શું માને છે ?

ઉત્તર:—અંતઃકરણમાં નિરંતર એમ જ આવ્યા કરે કે, પર-માર્થરૂપ થવું, અને અનેકને પરમાર્થ સાધ્ય કરવામાં સદાયક થવું એ જ કર્તવ્ય છે.

૪૧૧ પ્રશ્ન:—ઉપર જર વિશ્વાસ રાખતો એ સુખદાયક માર્ગ છે?

ઉત્તર:—ઉપર જર વિશ્વાસ રાખતો એ એક સુખદાયક માર્ગ છે. જો તો ૬૬ વિશ્વાસ હોય છે, તે કુખી હોતો નથી, અથવા કુખી હોય તો કુખ વેદતો નથી; કુખ હનું સુખરૂપ સ્વરૂપ છે.

૪૧૨ પ્રશ્ન:—ગુણાગુણ હવે આવે કેવી રીતે રાખવી?

ઉત્તર:—આત્મેષ્ટા એવીજ વર્તે છે કે, સંસારમાં પ્રારબ્ધાનુસાર જ્યે તેણે ગુણાગુણ હવે આવે, પરંતુ તેમાં પ્રીત અપ્રીતિ કરવાનો આજ્ઞે સંકલ્પ જન ન કરવો.

૪૧૩ પ્રશ્ન:—કુખ કુખનું કારણ કાણ છે?

ઉત્તર:—કુખનાં કારણ માત્ર વિષમાત્મા છે, અને તે જો સુખ છે, તો સર્વ સુખ જ છે.

૪૧૪ પ્રશ્ન:—ક્યોનિરાકિ તરફ આવતું મિત્ર છે?

ઉત્તર:—ક્યોનિરાકિ તરફ હાથ મિત્ર નથી.

૪૧૫ પ્રશ્ન:—ભવિષ્યદાન અથવા સિદ્ધિઓની આપને રીત છે?

ઉત્તર:—જ્યે તેણે ભવિષ્યદાન અથવા સિદ્ધિઓની રીત નથી તેમ તેઓનો ઉપયોગ કરવામાં હતાસીનતા રહે છે, —તેમાં જન હાથ તો અર્પિત જ રહે છે; માટે એ હાથ સંભવિ જિનથી સ્વાસ્થ્યએ વિચારી, માનેલા પ્રયોગ સંભવિ લખીક; અથવા સમાજએ અભ્યારીક.

૪૧૬ પ્રશ્ન:—જો મનુષ્યે ક્યોનિર, ભવિષ્યદાન, સિદ્ધિ આદિ પ્રયોગના ઉપર જામવા હિંમે છે તેઓને માટે આજ સું અભિપ્રાય થયેલો છે?

ઉત્તર:—જો પ્રાર્થના એવા પ્રકારના ઉપર જામવાથી અનર્થ થાય છે તેઓ ખેદાપીન છે.

૪૧૭ પ્રશ્ન:—આમાં મનુષ્યો પરમાર્થનાં ધાર વાવ કે નહીં તે સંભવિ આજી સું માનવા છે?

ઉત્તર:—તેઓ પરમાર્થનાં હવે વર્ણન છે, એમ માનવા છે.

૪૧૮ પ્રશ્ન:—આજ તેમ મનુષ્યોના પ્રકાર માટે સું કહો છો?

ઉત્તર:—તેમ પ્રકારમાં આવતું જનુ મનુ નથી.

૪૧૯ પ્રશ્ન:—પરમાર્થ દેવે આજ ક્યોનિરાકિની પ્રતિનિધિ છે?

ઉત્તર:—પરમાર્થદેવે પ્રતિ કરી વાળે તો પ્રતિ રહેલીક; હિંમે તે: લખી નથી.

૪૨૦ પ્રશ્ન:—સમ્પ્રદાયનાં કારણ કાણ છે? અને તેમાં માં?

ઉત્તર:—સમ્પ્રદાયનાં જન કારણે છે—કમ, સુવેદ, નિર્વેદ આદિ. અનુષ્ઠા.

૪૨૧ પ્રશ્ન:—‘સમ’ એટલે શું ?

ઉત્તર:—કોષાદિકં કથાયોનું સમાર્થ જનું, ઉદ્યમ આરેવા કથાયોમાં મંદતા થતી, વાણી લેવાય તેવી આત્મદયા થતી, અથવા અનાદિ કાળની શતિઓ સમાધિ જતી તે ‘સમ.’

૪૨૨ પ્રશ્ન:—સત્ત્વેન એટલે શું ?

ઉત્તર:—મુક્ત થવા સિવાય બીજી કોઈ પણ પ્રકારની દમ્બા નહીં, અભિલાષા નહીં તે ‘સત્ત્વેન.’

૪૨૩ પ્રશ્ન:—નિવૃત્તિ એટલે શું ?

ઉત્તર:—જ્યારથી એમ સમજાયું કે, શાંતિમાં જ પરિવ્રમણ કર્યું ત્યારથી હવે ધર્મી થઈ, અને, જીવ! હવે ધ્યાન, એ ‘નિવૃત્તિ.’

૪૨૪ પ્રશ્ન:—આરથા એટલે શું ?

ઉત્તર:—મહાત્મ્ય જેનું પરમ છે એવા નિરપેક્ષી પુરોનાં વચનમાં જ નિહિતતા તે ‘અર્થા’-‘આરથા’.

૪૨૫ પ્રશ્ન:—અનુકંષા એટલે શું ?

ઉત્તર:—એ સુધર્માં વડે જીવમાં સ્વાત્મજીવ્ય જુદિ તે ‘અનુકંષા’.

૪૨૬ પ્રશ્ન:—આ લક્ષણો કેવાં છે ?

ઉત્તર:—આ લક્ષણો અવસ્થા મનન કરવાપોત્તી છે, સ્મરવાપોત્તી છે, ધ્યયવાપોત્તી છે, અનુભવવાપોત્તી છે.

૪૨૭ પ્રશ્ન:—જ્ઞાના વિના આગમ અનર્થકારક થઈ પડે છે ?

ઉત્તર:—મમ પડવા વિના આગમ અનર્થકારક થઈ પડે છે.

૪૨૮ પ્રશ્ન:—જ્ઞાના વિના જ્ઞાન તરંગ થઈ પડે છે ?

ઉત્તર:—સત્ત્વેન વિના જ્ઞાન તે તરંગરૂપ થઈ પડે છે.

૪૨૯ પ્રશ્ન:—જ્ઞાના વિના અંતની વાનનો અંત પમાનો નથી ?

ઉત્તર:—સંત વિના અંતની વાનમાં અંત પમાતો નથી.

૪૩૦ પ્રશ્ન:—જ્ઞાનાથી લોકામે જવાનું નથી ?

ઉત્તર:—લોકસંતાપી લોકામે જવાનું નથી.

૪૩૧ પ્રશ્ન:—જ્ઞાના વિના વૈરાગ્ય થવાપોત્તી થાયનો દુર્લભ છે ?

ઉત્તર:—લોકત્યાગ વિના વૈરાગ્ય થવાપોત્તી થાયનો દુર્લભ છે.

૪૩૨ પ્રશ્ન:—માં સુધી શાંતિ થતી દુર્લભ છે ?

ઉત્તર:—જ્યાંસુધી આત્મા આત્મમારથી અનુષ્ઠા એટલે કે દમ્બાને વનંતો, ‘હું કંઈ છું’ એવી જુદિ કરતો, ‘હું શીદિ ક્રત્યાદિકે અનિષ્ઠ છું’ એમ માનતો, કાત્રને જગત્તે મમજતો, મર્મને માટે મિથ્યા મેલ કરતો, ત્યાંસુધી તેની શાંતિ થતું થતી દુર્લભ છે.

४३३ अर्थः—अहं इत्यपदेन समवेति प्रथमं समान्यवदौ ।

જનરલ—જનરલ ખાતર સિદ્ધાંતમાં સર્વ પ્રકારે કમરબંધી જવાથી
 જોનારો જોનારો સમજાવે છે કે, એ પ્રકારે કોઈકાર્ય છે. સર્વ પ્રકારે
 કોઈકાર્ય સામર્થ્ય આપે રજાકોઈ કમ રહિત નથી, જોનારો નિર્ણય
 કરે છે, એમ સમજાવું નથી અસંભવ પ્રકારે આપનારો જવારે માત્ર
 આપે ન પ્રકાર કમ રહિત છે, ત્યારે અસંભવ પ્રકારે જાણે તે કમ
 અનુભવે છે? અસંભવ આપના તેમ જોનારું જણે લખ્યું છે કે,
 કોઈકાર્ય કોઈકાર્ય અનિર્ણય કરે એ વાત અંતરજાણમાં રાખી
 જવાથી આ પ્રકારે કોઈકાર્ય કોઈકાર્ય જોનારો કોઈકાર્ય નિર્ણય સામ-
 કાર્ય છે. અંતરજાણે કોઈકાર્ય ને ધારી અંતરજાણે કોઈકાર્ય તે વખત, એમ
 સાધારણ રીતે કમ રજા છે; જરૂર સામકાર્યની કોઈકાર્ય પ્રકારે જોનારો
 કમ જોનારો કોઈકાર્ય વડે છે કે, આપે સમજાવે કોઈકાર્ય અને નેરજાણી
 અંતરજાણ વખતે અંતરજાણે કોઈકાર્ય છે. જણે રજામાં તે જોનારો
 જવામાં તેમ જ સમજાવે છે; તથાપિ સામકાર્યની કોઈકાર્ય જ સામ-
 કાર્ય છે. જોનારો આપે કોઈકાર્ય વાત જણે લખ્યું વાતે કોઈકાર્ય જવારે
 કોઈકાર્ય સામકાર્ય જવાથી નથી, તેમ જ આપે કોઈકાર્યની વાત જણે
 જોનારો જણે સમજાવું છે; અને તેને 'અનર્થ', 'અનર્થ' 'અનર્થ'
 અનર્થ સિદ્ધાંતે કુટિ કરે છે. વળી કોઈકાર્ય કોઈકાર્ય તે જોનારો
 છે કે, કોઈકાર્ય જણે કોઈકાર્ય ન કોઈકાર્ય જોનારો જણે કોઈકાર્ય
 વાત કોઈકાર્ય તે કોઈકાર્ય જણે કોઈકાર્ય કોઈકાર્ય. 'અનર્થ-ક-
 અર્થ' કોઈકાર્ય વાત સર્વ સામકાર્ય રજા કોઈકાર્ય કોઈકાર્ય. કોઈકાર્ય
 કોઈકાર્ય, જોનારો સમજાવું. વળી જણે કોઈકાર્ય કોઈકાર્ય કોઈકાર્ય
 કોઈકાર્ય જણે કોઈકાર્ય કોઈકાર્ય તે, એ વડે કોઈકાર્ય કોઈકાર્ય
 કોઈકાર્ય એ કોઈકાર્ય કોઈકાર્ય કોઈકાર્ય કોઈકાર્ય. કોઈકાર્ય
 જણે તે કોઈકાર્ય કોઈકાર્ય કોઈકાર્ય કોઈકાર્ય. કોઈકાર્ય
 જણે કોઈકાર્ય કોઈકાર્ય કોઈકાર્ય કોઈકાર્ય. કોઈકાર્ય
 આપે કોઈકાર્ય નિર્ણય છે, એ જણે કોઈકાર્ય. કોઈકાર્ય
 કોઈકાર્ય છે. જણે કોઈકાર્ય કોઈકાર્ય કોઈકાર્ય. કોઈકાર્ય
 કોઈકાર્ય કોઈકાર્ય કોઈકાર્ય કોઈકાર્ય. કોઈકાર્ય
 કોઈકાર્ય કોઈકાર્ય કોઈકાર્ય કોઈકાર્ય. કોઈકાર્ય
 કોઈકાર્ય કોઈકાર્ય કોઈકાર્ય કોઈકાર્ય. કોઈકાર્ય

YAY 30-2-2012

১৯৩৬ সালের ১২ই জানুয়ারি
 ১৯৩৬ সালের ১২ই জানুয়ারি

一、政治

ધું: એ જ્ઞાન-ગદ્યાન બીજું અને એ પ્રશ્ન પશુ બીજો છે. જ્ઞાન એટલે સામાન્યજ્ઞાન, પણ મૂળ વસ્તુનું જ્ઞાન; અતિશય સંક્ષેપ જ્ઞાન મોક્ષના બીજરૂપ છે એટલા માટે એમ કહ્યું. ‘એટલે જ્ઞાન એવું ચોદપૂર્વધારીનું જ્ઞાન તે એક મૂળ વસ્તુના જ્ઞાન સિવાય બીજું જાણનાર યશું; પણ દેહદેવગમાં રહેલો સાધન પદાર્થ જાણનાર યશું, અને એ ન યશું તો પછી લક્ષ્ય વખરનું ફેડેલું તીર લક્ષ્ય યશું’ કારણ નથી તેમ આ પણ યશું. જે વસ્તુ પ્રાપ્ત કરવા ચોદપૂર્વનું જ્ઞાન જિને બોધ્યું છે, તે વસ્તુ ન મળે તો, પછી ચોદપૂર્વ જ્ઞાન અજ્ઞાનરૂપ યશું. અર્થાત્ ‘દેશે ઉત્તું’ ચોદપૂર્વનું જ્ઞાન સમજાવે ‘દેશે ઉત્તું’ કહેવાથી આપણી સાધારણ મતિથી એમ સમજાવે બધી બધી ચોદ પૂર્વને છેડે આવી પહેંચનાં એકાદ અધ્યયન તેવું રહી યશું; અને તેથી રખડવા; પરંતુ એમ તો નહીં. એક બધા જ્ઞાનનો અભ્યાસી એક અપ્પ ભાગ માટે અભ્યાસમાં પરાધિકાર પામે, એ માનવા જેવું નથી; અર્થાત્ કંઈ ભાષા અધરી અપર્ય અર્થ અધરો નથી કે સ્મરણમાં રાખવું તેમને દુર્લભ પડે; માત્ર જ્ઞાન વસ્તુનું જ્ઞાન ન મળ્યું એટલી જ ‘ઉચ્ચાઈ.’ તેવું ચોદપૂર્વનું જ્ઞાન જ્ઞાન નિષ્કળ કહ્યું. એક નમથી એવી વિચારણા પણ યશું છે કે સામ્યો-સમ્યક્તાનાં પાતાં ઉપાડયાં અને બધુનાં એમાં કંઈ અર્થ નથી—જો તત્ત્વ ન મળ્યું તો; કારણ કે જેણે જોયું જ ઉપાડયે પાતાં ઉપાડયાં નેજે કાપાએ જોયું ઉપાડયે, બધી મયા હતા તેમ જોયું ઉપાડયે; પરંતુ વાસ્તવિક લક્ષ્ય વિના તેવું નિરપેક્ષ પશું યાન એમ સમજાય છે. જેને ઘેર આજો સવલ્લભ્ય છે તે તથાતુરની તથા મદાડવા સમર્થ નથી; પણ જેને ઘેર એક મી પાણીની વીરડી છે તે, પોતાની અને કેટલાક બીજાની તથા મદાડવા સમર્થ છે; અને જ્ઞાનદષ્ટિએ જોતાં મદાડવ તેવું જ છે; તોપણ બીજા નય પર હવે દષ્ટિ કરવી પડે છે; અને તે એ કે કોઈ રીતે પા સાત્તાબ્યાસ હશે તો, કંઈ પાત્ર ધરાથી જિજ્ઞાસા ધરી, અને કંઈ કરીને પાત્રના પશુ મળશે, અને પાત્રના બીજાને પણ આપશે; એટલા સાત્તાબ્યાસનો નિષેધ અડી કરવાનો હેતુ નથી; પણ મૂળ વસ્તુનું દૂર જવાય એવા સાત્તાબ્યાસનો નિષેધ કરીએ તો એકાંતવાદ નહીં કહેવાય.

૪૩૫ પ્રશ્ન:—કેવો અભ્યાસ રાખ્યા કરવો ?

ઉત્તર:—બીજો અભ્યાસ તો રાખ્યા કરો—૧. ગમે તે પ્રકારે

પણ ઉદય આવેલા અને ઉદય આવવાના કથાઓને સમાવે. ૨. સર્વ પ્રકારની અભિપ્રાય નિરૂપ કરતા રહે. ૩. આટલા કાગ સુધી ને કર્યું તે બધાથી નિરૂપ થાઓ;— એ કરતાં હવે અટકો. ૪. તમે પરિપૂર્ણ સુખી છો એમ માનો અને જાણીના પ્રાણીઓ ઉપર અનુ-ક્રમ રાખ્યા કરો. ૫. કોઈ એક સત્ પુરુષ સીધો અને તેનાં મને તેનાં વચનમાં મદદા સમાવે. એ શંકે અવશ્ય ચે.અવાને આપે છે. પાંચમામાં વળી ચારે સમાવેશ થાય છે, એમ અવશ્ય માનો. અધિક શું કહું? મને તે કાને પણ એ શંકાનું પ્રાપ્ત થવા વિના આ પર્વ-ટનનો જિનારો આવવાનો નથી. જાણીના ચાર એ શંકાનું મેગર-વાના સદાચર છે. શંકાના અભ્યાસ સિવાયનો,—તેની પ્રાપ્તિ સિવા-યનો, જાણે કોઈ નિર્વાણ-માર્ગ અને સુખનો નથી, અને બધામ મદાત્માઓને પણ એમ જ સુખનું દરો-સુખનું છે.

૪૪૧ પ્રશ્ન:—કેવા પુરુષો શા વડે ભગવતિ મતિને-નિર્વાણને પામ્યા?

ઉત્તર:—આશુભજવાનું વડે છે કે:—જે હઝા અને દેવ વચર સર્વ કોશણે સમાવિષ્ટી જોવારે એવા પુરુષો, ભજવાની ભક્તિથી સુખ થઈને ભજવાની મતિને પામ્યા, અર્થાત્ નિર્વૃણ પામ્યા. એ વચનમાં કોશો બધી પરમાર્થ તેમણે સમાવ્યો છે.

૪૪૨ પ્રશ્ન:—કોણ સદ્મતિ પામ્યા?

ઉત્તર:—ઉચ્ચ નિચનો અંતર નથી, (એમ જે સમજ્યા) તે સદ્મતિ પામ્યા.

૪૪૩ પ્રશ્ન:—આત્મા ક્યારે હચ્છિન સિદ્ધિ પામશે?

ઉત્તર:—અનેક પ્રકારના પરિત્યાગી વિચારો પાશવી પાશવીને ક્યારે આત્મા એકત્વ જુદી થાયે મદાત્માના સમને આગમશે, શા પોને કોઈ પૂર્વના સ્મરણને પામશે તો, હચ્છિન સિદ્ધિને પામશે; આ નિસંદેહ છે.

૪૪૪ પ્રશ્ન:—મુનિસિદ્ધિ ક્યાં છે?

ઉત્તર:—જેનમાં એમ કહે છે કે, સર્વાર્થસિદ્ધ મદાવિમાનની જ્ઞાનથી જાર ચે.અન દૂર મુનિસિદ્ધિ છે.

૪૪૫ પ્રશ્ન:—શી કન્દિરના મન ઉપર સર્વાર્થસિદ્ધ મદાવિમા-નની જ્ઞાનથી શી અસર છે?

ઉત્તર:—કન્દિર જુદા જ્ઞાનથી આનંદ આનંદ થાયે મથા છે.

૪૪૬ પ્રશ્ન:—સમારમાં રહેજું અને એક ચે.અન થવા કહેજું. એ મનનું સુખ છે?

ઉત્તર:—સંસારમાં રહેતું એક મોઢુ થયા રહેતું, એ બનતું અમુકમ છે.

૪૪૨ પ્રશ્ન:—કિંમતીનતા એ શું છે ?

ઉત્તર:—કિંમતીનતા એ અખ્યાતમની જાનની છે.

૪૪૩ પ્રશ્ન:—વાછા ક્યા અર્થમાં વપરાય છે ?

ઉત્તર:—“ વાછા ”—“ છપ્પા ” ના અર્થ તરીકે “ કામ ” કહ્યું વપરાય છે. તેમ જ પચેદિવતા વિવત્તા અર્થ તરીકે પણ વપરાય છે.

૪૪૪ પ્રશ્ન:—અનન્ન ભક્તિભાવ એટલે શું ?

ઉત્તર:—“ અનન્ન ” એટલે જેના જેવો બીજો નથી,—સર્વોત્ક્રમ. “ અનન્ન ભક્તિભાવ ” એટલે જેના જેવો બીજો નથી એવો ભક્તિપૂર્વક ક્રોધ જાત.

૪૪૫ પ્રશ્ન:—મજ્જન મુનિનો જોમ છાને પૂર્વકાગમાં તરીકે કયો કોવ ?

ઉત્તર:—જેના વચનમજે છા નિર્વાણપાનેને પામે છે એવી મજ્જન મુનિનો પૂર્વકાગમાં છાને જોમ વર્ણનાર વર્ધ મયો છે, પણ તેનું જોગખાણ થતું નથી.

૪૪૬ પ્રશ્ન —નિદિ રીકિ આદિ કામતાઓથી મત્-મુનિ કાને કેવે કયા નેક છે ?

ઉત્તર:—જાન મજ્જન મુનિનું જોગખાણ કરતા પ્રવલ્લ કાવિરુ જાનું પણ કાને, તપાસન છાન વિષા મરી રાજેલી નિદિ-ચોગાદિ, રીકિ-ચોગાદિ અને જાણ નથી કામતાઓથી પેલાલી રીકિ મનિવ કાલી રીકિ જો મનિવ કોવ નો નેવી મત્-મુનિ કાને પણ જાણ કાણ રહે છે જેથી જોગખાણ પડતું નથી.

૪૪૭ પ્રશ્ન —મજ્જન મુનિનું જોગખાણ પો છે તારે શું રજા-કામિ કાવ છે ?

ઉત્તર:—જ્યારે જોગખાણ રહે છે તારે, છાને કાણ જ્યારે રજેક જ્યારે છે, તે જોયે કે તે મુનિના વિશેષે જતી એક અમુક જોગખાણ ને પણ તેને ધિવત્તા કાને છે,—અર્થાત્ જેના વિશેષે તે કિંમતીન જાન તેવું જ કાને રાજને છાને છે. જીવજારીનક મરેકા અને પત્તુ ને જાને એને કામતા જાણ થયા કોવ છે. આથી રજા જ્યારે જ્યારે છે ત્યારે, છાને જાન મત્ નિકર કોવ છે એવ જાણું. એથી રજા અવરજાન અવરજી મનિવ પણ ધિવત્તામક છે. ૪૪

એજ દશ અણી એવો જોનો દર નિશ્ચય છે તેને થલું કીનેયોડા વખતમાં ને દશ પ્રાપ થાય છે.

૪૪૯ પ્રશ્ન—અમ્બકર તે શું ?

ઉત્તર—સર્વગુણોંસ તે અમ્બકર.

૪૫૦ પ્રશ્ન—સાપુરના એક વાસમાં, એક દબમાં, અનંત આમમ રજાં છે, એ વાત કેમ હતી ?

ઉત્તર—સાપુરના એક વાસમાં એક દબમાં અનંત આમમ રજાં છે.

૪૫૧ પ્રશ્ન—શું ક્યાં વિના છુટો નથી ?

ઉત્તર—માલિક સુખની સર્વ પ્રકારની વંછા મને ત્યારે જ છોડવા વિના છુટો થશે નથી તો, બ્યારથી એ વાત જવલું કું ત્યારથીજ તે કમનો અભ્યાસ કરશે થોડજ જ છે, એમ સમજવું.

૪૫૨ પ્રશ્ન—માલિક વાસનાનો કાલ ક્યારે થશે ?

ઉત્તર—કેવું જવું પ્રકારે કદમુરનો દોષ કરશે; દોષ કરીને તેના પ્રત્યે તન, મન, વચન અને આત્માથી અર્જુનુદિ કરી; તેની જ આશાનું સર્વ પ્રકારે નિષ્કેન્દ્રથી અપાપન કરવું અને તો જ સર્વ માલિક વાસનાનો અભાવ થશે એમ સમજવું.

૪૫૩ પ્રશ્ન—અનાદિગના પરિભ્રમણમાં ક્યારે શું શું પ્રાપ થવું હતું ? કી રીતે છુટવાની વાતનો આત્મથી બહુમાર થશે ?

ઉત્તર—અનાદિગના પરિભ્રમણમાં અનંતવાર કાલમજલ, અનંતવાર વિદ્યાભ્યાસ, અનંતવાર જિનદીક્ષા, અનંત વાર અધ્યાત્મ-પદ્ધતિ પ્રાપ થવું છે. માત્ર 'સર્વ' થવ્યા નથી, 'સર્વ' શુદ્ધિ નથી, અને 'સર્વ' થવું નથી, અને એ મળે, એ શુદ્ધ, અને એ થાય જ છુટવાની વાતનો આત્મથી બહુમાર થશે.

૪૫૪ પ્રશ્ન—એકનો ખર્ચ બહાર છે કે આત્મામાં ?

ઉત્તર—એકનો ખર્ચ બહાર નથી, જવું આત્મામાં છે.

૪૫૫ પ્રશ્ન—ગુણાનુ કા કયો કરેલ છે ?

ઉત્તર—ગુણાનુએ સમજ્યા પાડે કરેલ છે.

૪૫૬ પ્રશ્ન—કેહી કદી જતી જતી છે ? અને તે કય કય ?

ઉત્તર—ઉપદ્રવ અને દાસ એ ને જતી કેહી છે.

૪૫૭ પ્રશ્ન—કવચ દેનનો સંગર ઉપદ્રવમાં છે કે સ-પમાં ?

ઉત્તર—ઉપદ્રવમાં કવચ દેનનો સંગર નથી; કવચમાં છે.

૪૫૭ પ્રશ્ન:—અમારો મુખપાનકો છવ પાડો છું ॥
રહે વગે છે ?

જવાબ:—પ્રત્યક્ષ દર્શનના સંભવને અમારે અભિપ્રાયો છવ પાડો તો છે.

૪૫૮ પ્રશ્ન:—કેવળ એણે કેટલા પ્રકારે છે ? તે પ્રકાર
કયા કયા ?

જવાબ:—કેવળ એણે બે પ્રકારે છે: એક આત્મારૂપ; એક બાહ્ય
ભક્ષ્યા વિના સ્વાભાવિક કેવળમ વગર.

૪૫૯ પ્રશ્ન:—આત્મારૂપ માં સુષી પ્રતીત થતો નથી ?

જવાબ:—આત્મારૂપ પણ આત્માઆરાધન સુષી પ્રતીત થતો નથી.

૪૬૦ પ્રશ્ન:—માર્ગ ભક્ષ્યા વિના સ્વાભાવિક કેવળમ વગર
માં સુષી થતો નથી ?

જવાબ:—હા તમા પછી માર્ગના અભિપ્રાયોને લીધે થો છે.
આ તમારે જાણી, આત્માએ અનુભવેથી વાત છે. માર્ગ શાસ્ત્રોથી
નીકળી આવતો; ન નીકળે તો કંઈ બાધ નથી. તીર્થંકરના શરૂઆતમાં
હતી, એમ અમે ભણ્યું છે.

૪૬૧ પ્રશ્ન:—અમારમા મુખપાનકો સ્વરૂપો મોઝામાં
મોઝા અને સ્વારૂપો સ્વારૂપ કેટલા બધા હશે ?

જવાબ:—અભિપ્રાયોથી સ્વરૂપો મોઝાના મોઝા પણ અને
પદ્ધતિ પણ તમારે જાણી અને જાણીને અનુભવ થાય છે.

૪૬૨ પ્રશ્ન:—અભિપ્રાયો મુખ સ્વારૂપ કેટલા છે ?

જવાબ:—અભિપ્રાયો તમારે જાણી છે કે તમારે જાણીને કેવળમ આત્મામાં
દેશમાં જન, જન, કાલાના પોત પ્રકાર-મુખ-આરામાં જોઈ છે,
એથી જાણતો પણ થાય છે અને એ જાણા થઈ કીર્તિપાંચ અ
નુભવિતનામાં જોઈ છે.

૪૬૩ પ્રશ્ન:—આત્મા અદ્ભુત વિચારપદ્ધતિ સ્વરૂપ કયું છે ?

જવાબ:—આત્મા કાળથી પોતાને પોતા વિશેષી અભિ રહી
છે; આ એક આત્મા અદ્ભુત વિચારપદ્ધતિ સ્વરૂપ છે. અર્થ
મનિથી મનિ તરીકે ત્યાં વચ્ચે મનિ મનિથી રહે ?

૪૬૪ પ્રશ્ન:—પરમ સ્વરૂપ કયું છે ?

જવાબ:—જિહ્વા કાળથી જાણે કવ જેવો, અદ્ભુતથી અભિ
કવો જીવ પણ, અદ્ભુતથી અભિજ્ઞ સ્વરૂપ કવ, અદ્ભુતથી
અદ્ભુત વિચાર કવ, અદ્ભુતથી અદ્ભુત વિચાર કવ, અદ્ભુતથી
અદ્ભુત; તેમાં પણ, પણ, કાલાની કવો જેવો અદ્ભુત સ્વરૂપ

હરી હરી નિરિધ્યાસન કરવાં; તેઓએ સમ્મન કરેલું સર્વ સમ્મત કરું. આ યાત્રીઓએ હાથમાં રાખેલું-નિર્વાણ અર્થે માન્ય રાખવા-યોગ્ય, સદવાયોગ્ય, હરી હરી ચિંતવાયોગ્ય, ક્ષણે ક્ષણે-સમયે સમયે લીન થવા યોગ્ય પરમ રહસ્ય છે, અને એ જ સર્વ સાબનો, સર્વ સંતના હાથનો, હૃદયના ધરનો મર્મ પામવાનો મહા માર્ગ છે. અને સપગંનું શરણ કોઈ વિષમાન સત્પુરુષની પ્રાપ્તિ અને તે પ્રત્યે અનિ-ચ્છા મહા એ છે. અધિક શું લખું ? આજે, જ્યે તો તેથી મોડે અથવા વહેલે, એ જ સૂચ્યે, એ જ પ્રાપ્ત થયે છુટકો છે. સર્વ પ્રદેશ અને તો એ જ સમ્મન (જે.)

૪૬૫ પ્રશ્ન:—સર્વ દંતન પરિજ્ઞામિત આવે મુક્તિનો ઉપદેશ કરે છે, છતાં છે, સર્વ દંતનનું તાત્પર્યગાન હાથમન કેમ થવું નથી ? હાથમન થવા માટે શું થવું જોઈએ ?

ઉત્તર:—સર્વ દંતન પરિજ્ઞામિત આવે મુક્તિનો ઉપદેશ કરે છે, એ નિઃશંક છે, પણ વધારે દૃષ્ટિ થવા વિના સર્વ દંતનનું તાત્પર્ય-ગાન હાથમન થવું નથી. જે થવા માટે સત્પુરુષોની પ્રવરણ ભક્તિ, તેના પાશ્વર્ય અને ઉપદેશનું અવલંબન, નિર્વિકાર યાગયોગ, જે સાધનો તે શુદ્ધ ઉપયોગમાં સમ્મન થવાં જોઈએ.

૪૬૬ પ્રશ્ન:—સર્વ સાબના ભોધનું, કિવાનું, યોગનું, અને ભક્તિ-નું પ્રયોગન કાળી પ્રાપ્તિ અર્થે છે ?

ઉત્તર:—સર્વ સાબના ભોધનું, કિવાનું, યાગનું, યોગનું અને ભક્તિનું પ્રયોગન સ્વસ્વાય પ્રાપ્તિને અર્થે છે.

૪૬૭ પ્રશ્ન:—કઈ શ્રેણીઓ આત્મમન વાચ તો તેમ થવું સંભવિત છે ?

ઉત્તર:—એ સમ્યક્ શ્રેણીઓ આત્મમન વાચ, તો તેમ થવું પ્રત્યક્ સંભવિત છે.

૪૬૮ પ્રશ્ન:—એ વસ્તુઓ પ્રાપ્ત કરવા કાળી અવસ્થા છે ?

ઉત્તર:—એ વસ્તુઓ પ્રાપ્ત કરવા સર્વસમર્થવિદ્યામયી અવસ્થા છે.

૪૬૯ પ્રશ્ન:—નિર્જનાવસ્થા યોગમુખિઓમાં વાસ સદા સમા-ધિની પ્રાપ્તિ ક્યાં વાસિત છે ?

ઉત્તર:—નિર્જનાવસ્થા યોગમુખિઓમાં વાસ-સદા સમાધિની પ્રાપ્તિ નથી તે સર્વસમર્થવિદ્યામયમાં નિવળા વાસિત છે.

૪૭૦ પ્રશ્ન:—નિર્જનાવસ્થાદિદેહસમર્થવિદ્યામયમાં કેવા સંભવે છે ?

ઉત્તર:—દેહ (જ્ઞાન) સમર્થવિદ્યામયમાં બળ્યા સંભવે છે.

૪૭૭ પ્રશ્ન:—શાસ્ત્ર એ પ્રત્યક્ષ માર્ગ છે કે પરોક્ષમાર્ગ ?

ઉત્તર:—શાસ્ત્ર એ પરોક્ષમાર્ગ છે.

૪૭૮ પ્રશ્ન:—શ્રી હરિમહાશયાર્થ પરમ તત્ત્વને સામાન્ય ભોધમાં ઉતારી શક્યા છે ?

ઉત્તર:—પરમતત્ત્વને સામાન્ય ભોધમાં ઉતારી દેવાની હરિમહાશયાર્થની ચમત્કૃતિ સ્તુત છે. કોઈ સ્થલે ખંડન મંડન બામ સાપેશ્વરી.

૪૭૯ પ્રશ્ન:—જૈનનું નાસ્તિક એ ઉપનામથી કોઈ ખંડન કરી મળ્યા છે તે વચાર્થ થયું છે ?

ઉત્તર:—જૈન એ મોક્ષના અર્થમાં ઉપદેશને કરતું, અને વાસ્તવિક તત્ત્વમાં જ જોવી મળ્યા છે એવું દર્શન છતાં કોઈ 'નાસ્તિક' એ ઉપનામથી તેનું આમત્ત ખંડન કરી મળ્યા તે વચાર્થ થયું નથી.

૪૮૦ પ્રશ્ન:—આપ જૈન સંપ્રદાયે આપનો આશ્રય દર્શાવતા નથી ?

ઉત્તર:—જૈનસંપ્રદાયે આપને કંઈ જવું મારો આશ્રય દર્શાવતો નથી. તેમ આત્મા જે રૂપે હો તે રૂપે મને તેથી વાંચા એ સિવાય બીજી મારી અંતરંગ જિજ્ઞાસા નથી; એ કંઈ કારણથી કહી જઈ જૈન જણ એક પવિત્ર દર્શન છે એમ કહેવાની આગ્રા થઈ હતી. તે માત્ર જે વસ્તુ જે રૂપે સ્વાનુભવમાં આવી હોય તે રૂપે કહેવી એમ સમજીને. સર્વ સત્યરૂપો માત્ર એકજ વારેથી તર્યા છે, અને તે વાદ વાસ્તવિક આત્મજ્ઞાન અને તેની અનુચારિણી દેહરચિનિપર્વન સત્ક્રિયા કે રાત્ર દેવ અને મોહવશની દશા વચાથી તે તત્ત્વ તેમને પ્રાપ્ત થયું હોય એમ માફ આપીત મત છે.

૪૮૧ પ્રશ્ન:—યોગસાક્ષિના પુસ્તક માટે આપનો શું અભિપ્રાય છે ?

ઉત્તર:—‘યોગસાક્ષિ’ નું પુસ્તક ઉપાધિનો તાપ સમાવવાને યીતગ મંદન છે; આપિ આપિત્વ એના વાચનમાં આશ્રયન સંભવતું નથી.

૪૮૨ પ્રશ્ન:—આપને શાની પ્રાપ્તિની ઇચ્છા છે ?

ઉત્તર:—કોઈ જવું વાટે કશ્વિત વાસનાઓ નાશ થઈ વપાવે. એ સ્થિતિની પ્રાપ્તિ સિવાય અન્ય ઇચ્છા નથી.

૪૮૩ પ્રશ્ન:—જૈનના આશ્રયથી જ મોક્ષ છે એમ આપ માનો છો ?

ઉત્તર:—જૈનના આશ્રયથી જ મોક્ષ છે; એમ આત્મા જણાવખત વર્થે માનવું જૂલી મરો છે. મુક્તભાવમાં (૧) મોક્ષ છે એમ મારણ છે.

પરિચય થયો છે, તથાપિ આ આત્માનું આનંદાવરણ એથી દૂર એમ નથી. માત્ર સત્સંગ સિવાય, ચૈતન્યમાય સિવાય ત્યાં કેમ કશું ?

૪૮૬ પ્રશ્ન:—આપની પરમાર્થમાયે પ્રકાશવાની હજી છે ?

ઉત્તર:—એક બાબુથી પરમાર્થ ગર્ભે ત્વચાથી પ્રકાશવા હજી છે, અને એક બાબુથી અવખ સેમાં સમાઈ જવું એમ રહે છે. અવખ સેમાં આત્માએ કરીને સમાવેશ થયો છે. થોડે કરીને કરવો એ એક રહ્યું છે. પરમાર્થનો ગર્ભ ધણી મુખ્યુઓ પામે, અવખ સંભાષિ પામે, તો સાફ, અને તે માટે કેટલુંક મનન છે. દિનગણુની હજી પ્રમાણે થઈ રહેશે. અદ્યુત દયા નિરંતર રહ્યા કરે છે. અબધુ થયા જિયે; અબધુ કરવા મારે ધણી છવો પ્રત્યે દિષ્ટિ છે.

૪૮૭ પ્રશ્ન:—મી મદાવીરે આ કાગને 'પંચમગાગ' અને બ્યાસે કલિયુગ કહ્યો છે તેના સંબંધમાં આપ શું કહો છો ?

ઉત્તર:—મહારીરેરે આ કાગને 'પંચમગાગ' કહી કુવમ કહ્યો. બ્યાસે 'કલિયુગ' કહ્યો એમ ધણી મદાપુરોએ આ કાગને કહિન કહ્યો છે; એ વાત નિયત સત્ય છે; કારણ બક્ષિ અને સત્સંગ વિદેશમાં ગયાં છે; અર્થાત્ સંપ્રદાયમાં રહ્યાં નથી; અને એ મન્યાવિના જીવને છૂટકો નથી. આ કાગમાં મગરાં કુવમ થઈ પડ્યાં છે; માટે કાગ જલુ કુવમ છે. તે વાત થવાપોત્ત જ છે. કુવમને ઝોઝાપણાથી જાણવાવાની હજી થાય છે, જલુ લખવાની કે જોલવાની કાઝી હજી રહી નથી. એટલા ઉપરથી સમજાય તેવું ધણી જ કરે એ હજી નિધન છે.

૪૮૮ પ્રશ્ન:—બક્ષિપૂર્ણના પામવાને ચોખ ત્યારે થવાય ?

ઉત્તર:—બક્ષિપૂર્ણના પામવાને ચોખ ત્યારે થાય છે કે, એક વલુમાત્ર જલુ દરિપ્રત્યે વાચવું નહીં. સર્વ દશામાં બક્ષિમય જ રહેવું.

૪૮૯ પ્રશ્ન:—કોટમને અને તેમના પદ માટે આપનો શું અભિપ્રાય છે ?

ઉત્તર:—કોટમ ઠાનીપુર જતા. પછી રમવા જલુ એક છે.

૪૯૦ પ્રશ્ન:—'આમરરૂપે હરિની પ્રગટ પ્રાપ્તિ' એમ આપ કયા આશયમાં લખ્યો છો ?

ઉત્તર:—આમરરૂપે હરિની પ્રગટ પ્રાપ્તિ એ શબ્દને 'પ્રત્યક્ષ દર્શન' થવું કરીને લખું છું.

૪૯૧ પ્રશ્ન:—કઈ દિષ્ટિ સિદ્ધિ આપે છે ?

ઉત્તર:—નાના પ્રકારનો મોઠ જાતવો થવાથી દિષ્ટિ ચોતાના

સુખી ઉપન્ન થતાં સુખમાં જીવ છે, અને જાણી તે મેળવતા પ્રવલ કરે છે. એ જ દષ્ટિ તેને તેની સિદ્ધિ આપે છે.

૪૫૨ પ્રશ્ન.—સુખનો સમય કય અવસ્થામાં મેળવાય ?

ઉત્તર:—આપુખ્તનું પ્રમાણ આપણે જાણ્યું નથી. આત્માવસ્થા અસમજના અતીત થઈ. માનો કે ૪૬ વર્ષનું આયુષ્ય હતું, અવધ દરતા કેવી થઈયું એટલું આયુષ્ય હતું, પણ તેમાં કિરિયાદા સિવાય બીજું કંઈ જોઈ શકાયું નહીં. કોને માત્ર એક પુણ્યભક્ત રહી તેમાં જો મોદનીયમગવતરતા ન થતી તો સુખની નિદા આવતી નહીં, નિરોગી રહેવાથી નહીં, માઠા સંકલ્પ વિશ્વ રૂપથી નહીં, અને કામ કામ આપણું પડતું, અને તે પણ સીધી હતી તો પછી નહિ તો પ્રથમ તેનું પ્રવલ કરવું પડતું. તે ઇચ્છા પ્રમાણે મળી ન મળી તો એક વાજી રહી. પરંતુ વખતે પેટ પૂર્ણ થતી દુર્લભ છે. તેની જ વિચાર, તેના જ વિચારમાં, અને તે મેળવતે સુખ મેળવીયું એ જ મહત્ત્વના માત્ર દુઃખ સિવાય બીજું કંઈ કેવી શકાયું નહીં, એ વચના કાંઈ કાંઈ પ્રશ્ન કમ્પા રાખ્યા તો એકદમ આંખ ઢિંકી થઈ જાય. ન રાખ્યા તો મોઝનો એક અને પોતાનો વિષય એક બધું દુઃખ આવશે. પ્રત્યેક વખતે મનુષ્યના અવધો, રોમના અવધો, આંતરિકના અવધો, પદ્મ કમ્પા ના નથી રાખતા અવધો, અવધ દત્ત ના ના રાખતા અવધો, તદ્દુ દત્ત ના તેને મેળવતા અવધો, 'કુ' કમ્પા ના તેની કમ્પા અવધો, આં કમ્પા ના તેના અવધો, નહીં દેવ ના ના રાખતા અવધો. પુનઃ પુનઃ કમ્પા કમ્પા ના તેની કમ્પા અવધો, નહીં દેવ ના તેને મેળવતા અવધો, એકી સીધી કમ્પા ના વધારેના અવધો, વધારે કમ્પા ના તેને જાણ અવધો અવધો, એક જ પ્રત્યેક માવધો માટે અનુભવ થયો. કોને કે રિક્તે કમ્પા કમ્પા કે, કમ્પા સમય કમ્પા કો: કમ્પા ? માત્રાવધ ? વધારાવધ ? અવધ ? નિરોગાવધ ? મેળવવાવધ ? વધારાવધ ? નિર્વિધાવધ ? અવધાવધ ? એ જાહે પ્રશ્નોની જાણ મેળવવા વિષા અનુભવ અવધ ન વિધાવધો એ રિક્તે કમ્પા તે જ આપણે જાણ દષ્ટિ કમ્પા, અવધ કમ્પા માટે કમ્પા કો છે એવો નવું કમ્પા ના કે વધારે કમ્પા ના કે વધુ કમ્પા-એવું કમ્પા ના જાણ કમ્પા, વધારે કમ્પા દેવ ના વધુ કમ્પા, ન અવધ દેવ ના વધુ કમ્પા.

૪૫૩ પ્રશ્ન.—કમ્પા ના દેવ ?

વિવરણ—‘હું કર્તા,’ ‘હું મનુષ્ય,’ ‘હું મુખી,’ ‘હું દુખી,’ એ
વગેરે પ્રકારથી સ્વેચ્છા દેહાભિમાન તે એનું જન્મ મરણ છે; અને સર્વો-
ત્તમપરમાત્મ પરમાત્માને જોઈ જાણે છે, તેનું મન જ્યાં જ્યાં જાય
છે, ત્યાં ત્યાં તેને સમાધિ જ છે.

૪૬૪ પ્રશ્ન:—જામજિને ખારે જોનેતર બને જોનખાંરખં દા
ખારે વિચારો દર્શાવ્યા છે ?

ઉત્તર:—પરમાત્મા અને આત્માનું એકરૂપ થઈ જવું (1) તે
પરામહિમી હોયતી હા છે. એક એ જ સ્વ રહેતી તે પરામાત્મા
એ, પરમ મહાત્મા એ. પાંચનાઓ મહાત્મા વાસુદેવની બળિયાં એ જ
પ્રકારે રહી હતી. પરમાત્માને નિરંજન અને નિર્દોષ સ્થિતિએ જીવે
એ સ્વ આપતી વિદ્યા છે એટલા માટે, જોને પરમાત્માનો માણ-
તાર વશે છે એવો દેહધારી પરમાત્મા તે પરામહિમી પરમ શરમ
છે. તે જાની પુરુષનાં સર્વ સ્થિતિમાં એકત્વવાદનો સ્વ વચાવી તેના
હૃદયમાં વિદ્યાબળાન પરમાત્માનો એકત્વવાદ દેવ છે; અને એ જ
પરામહિમી છે. જાની પુરુષ અને પરમાત્મામાં અંતર જ નથી; અને
જો જાણ અંતર માને છે, તેને માનેથી પ્રતિ પરમ વિદ્યા છે. જાની
તો પરમાત્મા જ છે, અને તેની જોનાત્માનું વિદ્યા પરમાત્માની પ્રતિ
સદ નથી, માટે સર્વ પ્રકારે બળિ ક્રમમાં રોગ એવી દેહધારી વિદ્યા
પ્રતિ-જાનીરૂપ પરમાત્માની-ને નમસ્કારાદિ બળિથી બની પરમા-
ત્માના અત્યુચી એક સર્વ આપતી, એવો જાણવડા છે. પરમાત્મા
આ દેહ ધારીરૂ વશે છે, એમ જ જાની પુરુષ પ્રતે જીવે પ્રતિ
વશે બળિ રહે છે, અને બળિ રહે જાની પરામહિમી સ્વ છે.
આ વિશે કોઈ જાણવડા-અમરુદીરૂપ: થવું એક જાણવડી
એ જ સ્વ પ્રકારો છે. આપતી રૂં રહેવું? જાની નિર્વિદ્યારૂપ
સ્વ વચા એકત્વ જીવે પદેવાનેસ્થિતિમાં "નમો અનિદાનમ્" ના
પદો "નિદાને નમસ્કાર રહે છે, એ જ બળિમાટે એક સ્વ છે
1, ૨૪૫ જાની પુરુષની બળિ, એ જ પરમાત્માની પ્રતિ અને
માનું નિદાન છે.

१८४ १०—२५ द्वावर्गं त्रिभिर्भूषणं त्र्यम्बकं, इति ।

૨૦૨૨-૨૩ના રી. કુ. રી.ની સમજૂતી બાબતે દેવના નામ-
 બજાર તેમ જાણી જાણી સમજૂતી સૌથી નહીં. સમજૂતી સૌથી નહીં
 એક જાણી જાણી સૌથી નહીં. રી. કુ. રી.ની સમજૂતી
 રી. કુ. રી.ની સમજૂતી સૌથી નહીં. રી. કુ. રી.ની સમજૂતી

નથી. જેની પાછેથી ધર્મ આવતો તે પુરુષ ધર્મ પામ્યા વિરેલી પૂર્ણ ચોક્કસી કરી. આ સંતની સમજવા જેવી વાત છે.

દમજા તો બાગી જવાની દિશિ છે. આ સંજ્ઞા અર્થ જુદો થાય છે.

૪૯૧ પ્રશ્ન:—આ કાગમાં કોઈ મોણે ન જાય એ વાતને સ્વાદાદ કરી દેખાડો ?

ઉત્તર:—ત્રીએ વાંચને સદજ સ્વાદાદ કર્યું છે. “આ કાગમાં કોઈ મોણે ન જાય.” “આ કાગમાં કોઈ આ છેવેથી મોણે ન જાય.” “આ કાગમાં કોઈ આ કાગનો જન્મેથી આ છેવેથી મોણે ન જાય.” “આ કાગમાં કોઈ આ કાગમાં જન્મેથી સર્વથા ન મૂકાય.” “આ કાગમાં કોઈ આ કાગનો જન્મેથી સર્વ કર્મથી સર્વથા ન મૂકાય.” હવે એ ઉપર સદજ વિચાર કરીએ. પ્રથમ એક માણસ બોલ્યો કે, આ કાગમાં કોઈ મોણે ન જાય. જેવું એ વાત તીકતું કે સંકા ધરે આ કાગમાં શું મહાવિદેયો મોણે ન જાય ? સાંધી તો જાય. માટે ફરી વાત બોલો, સારે જીજ્ઞાસુ કર્યું: આ કાગમાં કોઈ આ કાગનો જન્મેથી આ છેવેથી મોણે ન જાય. ત્યાર પ્રશ્ન કર્યું કે જાણુ, સુખમોત્સાહી કલ્યાણિક કેમ મથા ? એ પણ આ જ કાગ દતો, એટલે ફરી વળી સામે પુરુષ વિચારીને બોલ્યો: આ કાગમાં કોઈ આ કાગનો જન્મેથી આ છેવેથી મોણે ન જાય ત્યારે પ્રશ્ન કર્યું કે, કોઈનું મિથ્યાત્વ જનું દરો કે નહીં ? ઉત્તર આપ્યો: હા જાય. ત્યારે ફરી કર્યું કે, જે મિથ્યાત્વ જાય તો મિથ્યાત્વ જવાથી મોક્ષ થયો કેવળ કે નહીં ? ત્યારે તેણે હા કહી કે એમ તો થાય. ત્યારે કર્યું: એમ નહીં પણ એમ દરો કે આ કાગમાં કોઈ આ કાગનો જન્મેથી સર્વ કર્મથી ન મૂકાય. આમાં પણ થવા એક છે; પરંતુ આટલા સુધી કદાપિ સામાન્ય સ્વાદાદ પાતીએ તો, એ જીવનનાં શાસ્ત્ર માટે ખુલાસો થયો મજાવ. વેદાંતિક તો આ કાગમાં સર્વથા સર્વ કર્મથી મૂકાય માટે જખાવે છે, માટે હજુ પણ આગળ જવાતું છે; ત્યાર પછી વાત સદિ થાય. આમ વાત બોલવાની અપેક્ષા રાજપી એ ખરૂં, પરંતુ શાન ઉજાવા વિના એ અપેક્ષા રમૂન થાય એમ જનતું સંભવ નથી. કતિ સદુપદની કૃપાથી સિદ્ધ થાય.

૪૯૨ પ્રશ્ન:—આ કાગમાં નિર્ગુનાર્થની દૃઢ ઇચ્છાવાળા મનુષ્યો છે ?

આ પ્રશ્ન સંપત્ ૧૭૪૭ ના માર્તિક વદ ૦)) સુબો છે.

ઉત્તર:—આ કાગમાં મનુષ્યોનાં મન માનિક સંપત્તિની હિંજારાગાં થઇ ગયાં છે. કોઈક વીરજ મનુષ્ય નિર્ધન—માર્મની ૬૬ હિંજારાગાં રથું સંભરે છે; અથવા કોઈકને જ તે હિંજારા સત્યપુષ્પનં ચરણસેવનરો પ્રાપ્ત થાય તેવું છે.

૪૯૮ પ્રશ્ન:—હવે અણપિ પર્વન અપૂર્વતાને કેમ પામ્યો નથી ? કેમ પમાય ?

ઉત્તર:—પરિભ્રમણ કરતો હવે અનાદિકાગથી અત્યાર સુધીમાં અપૂર્વતાને પામ્યો નથી; જે પામ્યો છે તે નવું પૂર્વતુલ્ય છે. એ સધાગંથી વાસનાનો ત્યાગ કરવાનો અભ્યાસ કર્યો. ૬૬ પ્રેમથી અને પરમેશ્વારથી એ અભ્યાસ જન્યવંત થયો, અને તે કાલે કરીને મહા પુણ્યના ચેત્રે અપૂર્વની પ્રાપ્તિ કરાવશે.

૪૯૯ પ્રશ્ન:—કિયાથી માંડી સધગા ચેત્રાદિ થા માટે છે ?

ઉત્તર:—સર્વ પ્રકારની કિયાનો, ચેત્રાનો, જનનો, તપનો અને તે કિયાવના પ્રકારનો લક્ષ્ય એવો રાખજો કે, આત્માને ઊડવા માટે સર્વે છે; જનને માટે નથી; જ્યાં જનન થાય એ જ્યાં (કિયાથી કરીને સધગા ચેત્રાદિ પર્વન) ત્યામવા ચેત્ર છે.

૫૦૦ પ્રશ્ન:—મનુષ્યી અને કાગી જેવી યાત્રિયાં માર્મ પામેલા પુરો થયા છે ? થયા છે તો ક્યારે ? અને કયા પ્રમાણમાં ?

ઉત્તર:—મનુષ્યી અને કાગી જેવી યાત્રિયાં જન માર્મને પામેલા થોડાં વર્ષમાં થજા પુરો થઇ ગયા છે, તેમદાતાઓની જનમંડળને અધિવાસ હોવાને લીધે કોઈક જ તેનાથી સાર્વક સાધી લઇયું છે; હવે તેમદાતા પ્રત્યે મોડ જ ન ગયાં. એ કેવી ધર્મી અર્થુન નિવનિ છે ?

૫૦૧ પ્રશ્ન:—એ પુરો ઉપના યાત્રને પ્રાપ્ત થયા હતા ?

ઉત્તર:—એઓ સર્વ કષ્ટ ઉપરના યાત્રને પ્રાપ્ત થયા નહોતા; થાંતુ તે મળ્યું તેમને જન સમીપમાં હતું. એવા પુરો પ્રત્યે રોમાંચ જન હતો છે, અને જાણે નિરંતર તેઓની ચરણસેવા કરીએ; એ એ આકાંક્ષા રહે છે. યાત્રી કરતાં એવા મુખ્ય પર અનિદ્રા ઉડાસ આવે છે; તેવું કારણ એ જ કે તેઓ યાત્રીના ચરણને નિરંતર સેવે છે; અને એ જ એમનું ઘણત્વ અમારું તેમના પ્રત્યે ઘણત્વ થાય છે, તેવું કારણ છે. એઓ જન, નિરંતર કાગી હિંજારિ પુરો ચેત્રી (પરમચેત્રાવાગ) હતા.

૫૦૨ પ્રશ્ન:—હવે માર્મ મન્યો નથી એવું શું કારણ ?

સાજપ્રતિ.

વિતર:—અમને લાગે છે કે મારું સુખ છે, પણ પ્રાપ્તિનો સે-
મ મળતો હોય છે.

આવશ્યકનિવૃત્તાની નિરંતર વિચરે છે એમ લાગી પુરોની
આમાની, તથા તેના વિચારની સમ્બન્ધ પ્રતીતિ આપ્યા વિના, તથા
અન્યથા રહેલ પણ વિના મનુષ્યરૂપના વિચારની વ્યર્થ પ્રાપ્તિ થતી નથી,
અને તેની દશા આપેલી તેનાં મરણારવિદ્ ભેજે મેળાં છે તે પૂરું, તેની
દશાને કમે જીતે પામે છે. એ માર્ગ આપ્યા વિના છડે અનાદિ
કાળની પરિભ્રમણ કર્યું. ક્યા સુધી છડે રાજાંશની અપદ્ધ છે ભૂ-
સુધી, અ માગતુ રહેલ થતું નથી. તે અપદ્ધ છડવા માટે છડે એ
માર્ગનો વિચાર કરતા. દર મોહ્યેશ્વરને વિચારમાં અવગત રહે, તે
માર્ગની પ્રાપ્તિ પણ અપદ્ધ છે. અનાદિકાળથી છડ અવગત માર્ગ
માર્ગનો છે. જો કે તેને જાણ, તથા સાધ્યપ્રવન વગેરે અવગત
ક્યા છે, તથાજ જ કદા પણ અવગત કરવા સેમ થતું ને, તેને
કદા નથી, જ કે અમે પ્રથમજ અજ્ઞાનું છે. 'મધ્યમાનમુલ'માં કદા
કદા અજ્ઞાનમાં અમે અજ્ઞાન પુરોને જાણેલા છે - મોહ્ય માર્ગ માર્ગ
અ છે ભૂ, આમ જાણેલ કોઈ છે—

(કે આપુમાનો) આ છડે મારું કદા છે; એક આ વિના
ને છડે તો કે અમન હોઈને જીતે કે, મનુષ્યનું કોઈ વગત
તેના રાજા ૧ મનુષ્યના તથા અવગત હોઈને જીતે તે જાણ
નથી. આ અવગત અમે જાણવાનું આવાવક (આવશ્યકતાની
જાણ રહી છે.

જાણવાની જ મનુષ્યનીને કદા છે કે, અવગત આપાનું એને
જીતે કદા કે અવગત અવગત અવગત તેને અવગત આપ રહી છે. "જુદ
ને અવગત પણ અવગત એમ અવગત પુરોને માર્ગ પાળીને પ્રેક્ષ-
પ્રાપ્ત થવા "

એક આ અવગત તરીકે પણ મારું રહેલ અમે મારું સાધ્યનું એ
જ વગત અવગત અવગત છે.

આજ્ઞાનું અવગત અવગત તરીકે

' આજ્ઞાનું અવગત એક વર્ગ, આજ્ઞાનું અવગત એક વર્ગ '

અ વગત અવગત અવગત અવગત, તેના કાળે, જાણેલ, અવગત
અવગત અવગત છે.

અવગત અવગત - અવગત અવગત અવગત અવગત અવગત અવગત

કદા. — અવગત અવગત અવગત એ અવગત અવગત અવગત છે.

રાજધર્મ.

૧૧૧૧

તે કારણેથી દશે તેા ધર્મ બહુ વહેણી પાર પામે; એમને જાનિ
કરી પામાર્યેા લગ્ન મળેા દુર્લભ થયેા છે એવા બારણેરવાસી
મનુષ્ય પ્રાચીને તે પામણાનુ પામ કૃપા કરેા; પરંતુ દમણા થોડા
કાળ તેની સ્મરણ દેવ એવું જાણું નથી. અમારી જાનિ એ કરવા
સ્મરણ છે, તે નિશ્ચય પામાર્ય છે; એ વિષે વારંવાર જાણી લખા
છે, નજારિ ધર્મ સમયક કારણથી જુનનાને છોડે દાગ થેા તેમ
કેમ અધિક કરી કાઢું નથી ખારે બાધામળ છે કે, અમે દાગ કેમ
પામાર્યેાની છીએ. અથવા સમયે છીએ એવું કથન કરીને કરેા
નહી, કારણ કે અમને વર્તમાનમાં પ્રવિરૂપ એવું છે.

૫૦૪ પ્રશ્ન—જીવે નથન કાઢાં છે અને તે કા ૧૫ ?

ઉત્તર—જીવે ને મોટાં નથન છે; એ ૨૫૦૬ અને નીચું
પ્રવિરૂપ. ૨૫૦૬ રાગવાની સ્મરણ એવી છે તેને, કાલીની બહા
બારણેરી એમ; અને પ્રવિરૂપ રાગવાની સ્મરણ એવી છે તેને,
સર્વે સંકેતી ત્યાંથી થવું એમ. બાધ ન થાય તેા નથનનો નાક
થેા નથી. એમ ૨૫૦૬ છેવેા છે તેને, એ પ્રવિરૂપ છે તે. અતઃ
સાર કામે થવે તાગ નાક પામે છે; બહાની વિદ્યા સમજાવેવાય છે.

૫૦૫ પ્રશ્ન—જીવે બાધવામાં મોટાં બાધવા વાળેવને
મોટી મુટીમાં નાંખી વેચવા નીચી મોટી કરવા છે તેવા અમે
જાણેા સ્વાનુભવ કરેા ?

ઉત્તર—બાળના કાળની નિરબરેલી રીત બાળનુ અનુ
કરના કાળી છે, અને બાળુ વિષય થવા પામેથી વાળના રીત બાળુ
કૃષ્ણ દાગ પામે છે. મોટાં બાધવા વાળેવ (જીવે) તે મોટી મુટી
કાળાં નાંખી વેચવા નીચી મોટી મોટી એમ બાળુ બાધવાનુ કરા છે, તે
પ્રકારે બાળે બાળુ સમજાય રહેા છે. બાળુ પ્રકારે છે ત. ૧૬૦૦
જાણવ છે, એ મોટી મુટી છે; અને બાળુ કૃષ્ણ તેવાં નિશ્ચ
બાળવ છે, તે બાધવા વાળેવ છે. તેની પ્રવિરૂપની વિદ્યાનિ
શ્ચ મોટાં થઈ તે જીવે બાળુ બાળુ બાળુ જીવે બાળુ બાળુ
કેમ નીચી બાળવ રહેા, કેમ જીવે બાળવ રહેા, એમ કહે છે
બાળુ તે જાનિ કરે છે કે, બાળુની અમરે પ્રવિરૂપ થયે. અને
એ એમ બાળુ બાળુ થેા છે, નીચું બાળુ થયે બાળુ થેા
અ તરી, થેા અને બાળુ થેા. બાળુ થેા થેા થેા થેા છે, ન તરી
તે બાળુ થેા થેા થેા, અને એ તે પ્રવિરૂપ થેા થેા થેા થેા
તે અને તરી તે બાળુ થેા થેા થેા થેા થેા થેા થેા થેા થેા

ચવા નીકળવા છીએ, માઠક દેખા આપી છીએ છીએ; કોઈ માઠક
ચાએ, અચળપ્રેમ કોઈ માઠક ચાએ. વાસુદેવની પ્રાપ્તિ કરાવીએ.
મરુટીમાં નાંખીને વેચવા નીકળવાનો અર્થ સદઅજ્ઞાનમગમાં અમને
વાસુદેવભગવાન મળવા છે. મરીનું નામ માત્ર છે; આપી સૃષ્ટિને
ખીને ને મરી મથી કાઢીએ તો માત્ર એક અમૃતરૂપ વાસુદેવભગ-
વાન જ મરી નીકળે છે. એવું સૂક્ષ્મ સ્વરૂપ તે સ્પૂર્ણ કરી બ્રાહ્મણ
એ અદ્ભુત ભક્તિને ગાઈ છે. આ શબ્દ અને આખું ભાગવત એ
એકને જ પ્રાપ્ત કરાવવા માટે અસરે અસરે બરપુર છે; અને તે
(અ)મને ધણા કાળ ધવા પહેલાં સમજાયું છે. આને અતિ સ્મરણ
માં છે, કારણ કે સદસાત્ અનુભવપ્રાપ્તિ છે, અને એને લીધે આ-
જની પરમઅદ્ભુત દશા છે. એવી દશાથી છુદ્ધ ઉપનયન પદ્ય મ-
યા વિના રહેશે નહીં અને વાસુદેવદરિ આવીને ફેરમોક વખત વળી
અંતર્ધાન પદ્ય વર્ષાળવ એવા લક્ષણના ધારક છે; માટે અમે અ-
સંગતા હમીએ છીએ.

૫૦૬ પ્રશ્ન—ભક્તિને માટે આપ શું કહે છે ?

ઉત્તર—ધણા ધણા પ્રકારથી મનન કરતાં અમારો ૯૬ નિશ્ચય
છે કે, ભક્તિ એ સર્વોચ્ચી માર્ગ છે; અને તે સત્પુરુષના ચરણ સમીપ
રહીને ધામ નો લક્ષ્યવારમાં મોક્ષ કરી દે તેવો પદાર્થ છે.

૫૦૭ પ્રશ્ન—શ્રીમદ્ ભાગવતમાં બ્રાહ્મણને વાસુદેવ ભગવાન
પ્રત્યે શ્રેણીઓની ભક્તિ વર્ણવી છે તેને માટે આપ શું કહે છે ?

ઉત્તર—શ્રીમદ્ ભાગવતમાં મહાત્મા બ્રાહ્મણે વાસુદેવભગવાન પ્રત્યે
શ્રેણીઓની પ્રેમભક્તિ વર્ણવી છે તે, પરમાત્માત્મક અને આધર્મિક છે.

૫૦૮ પ્રશ્ન—સત્સંગને માટે આપ શું કહે છે ? આ કાળમાં
તનેા જોગ મળવો શક્ય છે ?

ઉત્તર—પરમાર્થ ઉપર પ્રીતિ વચ્ચમાં સત્સંગ એ સર્વોત્કૃષ્ટ અને
અનુપમ સાધન છે. પણ આ કાળમાં તેવો જોગ બનવો બહુ વિકટ
છે; માટે છુદ્ધ એ વિકટતામાં રહી પાર પાડવામાં વિકટ પુરપાથ
કરવો ચોખ્ખો છે; અને તે એકે “અનાદિ કાળથી નેહલું ભણ્યું છે
તેહલું બાણ્ય અજ્ઞાન જ છે; તેનું વિસ્મરણ કરવું.”

૫૦૯ પ્રશ્ન—વાસ્તવિક સુખ જગત્ની દૃષ્ટિમાં આખું છે ?

ઉત્તર—વાસ્તવિક સુખ ને જગત્ની દૃષ્ટિમાં આખું હોત, તો
શાની પુરોએ નિવન કરેલું એવું મોક્ષસ્થાન ઉર્ધ્વલોકમાં હોત નહીં;
પણ આ જગત્ જ મોક્ષ હોત.

૧૧૦ પ્રશ્ન—ઝાનીને સરંચ મોડા છે એમ કહેવામાં આવે છે તેને મારે આપ શું કહેા છે ?

ઉત્તર—ઝાનીને સરંચ મોડા છે, આ વાત જ્ઞે કે વધારે છે, તેણે જ્ઞે માયાપૂર્વક પરમાત્માનું દર્શન છે, એવું જ્ઞે વિચારી ૧૨ મ્મના જેવું તેને પણ કહેા જાય છે; મારે જ્ઞે અમંગતાને કહેાએ હીએ.

૧૧૧ પ્રશ્ન—તમને મારે આપ શું કહેા છે ?

ઉત્તર—નય અનંતા છે. અકેષ પદાર્થમાં અનંત ગુણ-ધર્મ-એ, તેમાં અનંતા નય પરિણમે છે, તો એક અથવા બે માર નયપૂર્વક જોતી લગાવ એવું ક્યાં છે ? મારે નયાર્થમાં સમતાવાન રહેવું ઝાની-ઝાની વાળી 'નય'માં ઉદાસીન વર્તે છે; તે વાળીને નયસાર દો !

૧૧૨ પ્રશ્ન—કોઈ જ્ઞે પરમાર્થને કહેા અને બ્યારદારિક સંજમાં પ્રીતિ રાખે, ને પરમાર્થ પ્રાપ્તિ થાય ?

ઉત્તર—કોઈ જ્ઞે જ્ઞે પરમાર્થને કહેા અને બ્યારદારિક સંજમાં પ્રીતિ રાખે, ને પરમાર્થ પ્રાપ્તિ થાય એમ તો કોઈ કાંઈ જ નથી.

૧૧૩ પ્રશ્ન—જ્ઞેને 'સત્' સંજથી સરંચાર કેમ રિચત થતા નથી ?

ઉત્તર—અનંત કાળથી જ્ઞેને અસત્ વાસનાનો અભ્યાસ છે. તેમાં એકદમ 'સત્' સંજથી સરંચાર રિચત થતા નથી. જ્ઞે મધિન દર્શને વિષે વધારે પ્રતિબિંબાદ્યન થઈ શકતું નથી, તેમ અસત્ વાસનાવાળા મિત્રને વિષે પણ 'સત્' સંજથી સરંચાર વધારે પ્રતિબિંબિત થતા નથી; કહ્યિત્ અંશે થાય છે, ત્યાં પાછો અનંતાગતો જે મિત્રા અભ્યાસ છે તેના વિરુદ્ધમાં પડી જાય છે. એટલે તે કહ્યિત્-સત્તા અંશે પર અવરજ આરે છે.

૧૧૪ પ્રશ્ન—સત્ સંજથી સરંચારોની દલતા થવા મારે શું કરવું જોઈએ ?

ઉત્તર—'સત્' સંજથી સરંચારોની દલતા થવા સર્વ પ્રકારે સોપાનની ઉપેક્ષા કરી સત્સંજનો પરિચય કરવો જોઈએ છે. સોપાન તો કોઈ મોટા કારણમાં સર્વ પ્રકારે ભાગ્યે પડે છે; સામાન્ય રીતે સત્સંજનો સોપાનમાં તિરસાર નથી. જેથી સોપાન દુઃખદાયક થતી નથી; માર મિત્રને વિષે સત્સંજના લાભનો વિચાર કરી નિરંતર અભ્યાસ કરવો; તો પરમાર્થને વિષે દલતા થાય છે.

૧૧૫ પ્રશ્ન—'સત્' શા માટે દુર જાય છે ? 'સત્' ના સંજમાં વિશેષ વિચાર દર્શાવતો ?

ઉત્તર—‘સત્’ ને કંઈ છે તે ‘સત્ ન’ છે. સરળ છે, સુગમ છે, અને સર્વત્ર તેની પ્રાપ્તિ હોય છે; પણ જોને જ્ઞાનિરૂપ આચરણુત્તમ વતે છે, તે પ્રાણીને તેની પ્રાપ્તિ કેમ હોય? અધિકારના ગમે તેટલા પ્રકાર કરીએ. પણ તેમાં કાંઈ એવો પ્રકાર નહિ આવે કે જે અજ્ઞ વાળાનું હોય. આચરણુ-નિમિત્ત જોને જ્ઞ એવાં પ્રાણીની કમ્પનામાંની કાંઈ પણ કમ્પના ‘સત્’ જણાતી નથી. અને ‘સત્’ નજીક સંભવિત નથી. ‘સત્’ છે ને જ્ઞાંતિ વધી; જ્ઞાંતિથી કેવળ વ્યનિરિક્ત (નૂડ) છે; કમ્પનાથી પર (આપે) છે; માટે જોની પ્રાપ્તિ કરવાથી દંડ મનિ થઈ છે તેણે પોતે કંઈ જ જાણ્યો નથી એવો દંડ નિશ્ચયવાળો પ્રથમ વિચાર કરવો; અને પછી ‘સત્’ની પ્રાપ્તિ માટે જ્ઞાનીને ઘરણે જવું; તો જરૂર માર્ગની પ્રાપ્તિ થાય. આ વચ્ચે સર્વ મુશ્કેલીને પરમ માંધ-વરૂપ છે, પરમ રસપ્રપ્ત છે, અને જોને સમ્પદ પ્રકારે વિચારેથી પર-મપદને આપે એવાં છે. એમાં નિર્મય પ્રવચનની સમસ્ત દાહાંત્રી, પદ્ધતિનું સર્વોત્તમ તત્ત્વ, અને જ્ઞાનીના જોવાનું બીજ સંક્ષેપે કહ્યું છે; માટે હીને હીને તેને સંભારજો, વિચારજો; સમજાજો; સમ-જવા પ્રયત્ન કરજો; જોને જામ કરે એવા બીજા પ્રકારોમાં ઉદાસીન રહેજો; એમાં જ રહિતો લય કરજો; જો તમને અને કાંઈ પણ કું મુશ્કેલીને ગુમ રીતે કહેવાનો અમારો મત્ર છે. એમાં ‘સત્’ જ કહ્યું છે. એ સમજવા માટે ધર્મો જ વખત મળજો.

૫૧૬ પ્રશ્ન—ભક્તિમાં ક્યાં સુધી અઝાગ અને અગુચિ દોષ દોષી ઉત્તર—ગુરુમને કરીને જ્યાંસુધી ભક્તિનું પરમ સ્વરૂપ સમજવું નથી, તેમ તેની પ્રાપ્તિ થઈ નથી ત્યાંસુધી ભક્તિમાં પ્રવર્તતાં અઝાગ અને અગુચિ દોષ દોષ, વ્યવહરિયન મન એ સર્વે ગુચિનું કારણ છે. જાણમવાદિકરદિન તન, અને ગુરુ રચટ વાણી એ ગુચિ છે. અઝાગ અને અગુચિનો વિસ્તાર મોટો છે. તો પણ કુંઝામાં થઈયું છે.

૫૧૭ પ્રશ્ન—ભક્તિને માટે કયો ઠાગ અનુકૂળ છે?

ઉત્તર—જોગંત, પ્રમાત, પ્રથમ પ્રદર, એ સેવ્ય ભક્તિને માટે યોગ્ય ઠાગ છે. સ્વરૂપચિંતનભક્તિ તો સર્વે ઠાગે સેવ્ય છે.

૫૧૮ પ્રશ્ન—કેવા પ્રકારની ચિંતના ક્યાં વિના માર્ગની વિશાંત બાન થવું નથી?

ઉત્તર—માર્ગની છાજ જોને દ્વિપન્ન થઈ છે તેને તથા વિશ-રૂપે મૂળને આ એક ચિંતન હી હીરમરણ કરવો અપ્રત્યેનો છે—
“અનંત માર્ગી જીવનું પરિભ્રમણ થવા છતાં તેની નિરૂત્તિ ક્યાં થતી

નથી ? અને તે શું કરવાથી થાય ? ” આ વાક્યમાં કહેલી ચિંતા ક્યાં વિના, તેને માટે દૃઢ થઇ ક્યાં વિના માર્ગની દિશાનું પણ અપમાન થવું નથી, પૂર્વે થવું નથી; અને અને અવિખ્યાસને પણ વરો નહીં.

૫૧૯ પ્રશ્ન:—સત્યુપનૌ વિયોગ છવને થાથી છે ?

ઉત્તર:—છવ પોતાને જૂની મયો છે, અને તેથી સત્યુપનૌ તેને વિયોગ છે; એમ સર્વ ધર્મમુખ્યન કહ્યું છે.

૫૨૦ પ્રશ્ન:—પોતાને જૂલી અશરણ અઠાન શું મગવાથી નાચ થાય ?

ઉત્તર:—પોતાને જૂલીઅશરણ અઠાન, યાન મગવાથી નાચ થાય છે, એમ નિઃસંક મ્હાનવું.

૫૨૧ પ્રશ્ન:—જ્ઞાનની પ્રાપ્તિ કોની પાસેથી થતી ભોધએ ? અનંતાનુગથીય ક્યાવનું મૂળ શું છે ?

ઉત્તર:—જ્ઞાનની પ્રાપ્તિ જ્ઞાની પાસેથી થતી ભોધએ, એ સ્વાભાવિક સમજાય છે; છતાં દોઢો લક્ષ્મણદિ કારણથી અઠાનીને આશ્રય હોડતા નથી; એ જ અનંતાનુગથીય ક્યાવનું મૂળ છે.

૫૨૨ પ્રશ્ન:—જ્ઞાનની પ્રાપ્તિ જોણે હજીતી તેણે કેમ વર્તવું એ સમયમાં ઠાસો શું કહે છે ?

ઉત્તર:—જ્ઞાનની પ્રાપ્તિ જોણે હજીતી તેણે, જ્ઞાનીની હજીએ વર્તવું એમ નિપ્પામમાદિ સર્વ ઠાસ કહે છે. પોતાની હજીએ પ્રવર્તનાં અનાદિશાગથી રખડવો.

૫૨૩ પ્રશ્ન:—અઠાનની નિશ્ચિત ક્યાં સુધી થતી સંભવતી નથી ?

ઉત્તર:—જ્યંતુધી પ્રત્યક્ષ જ્ઞાનીની હજીએ, એકમે આઠાએ નહીં વર્તે ત્યાંસુધી, અઠાનની નિશ્ચિત થતી સંભવતી નથી.

૫૨૪ પ્રશ્ન:—જ્ઞાનીની આઠાનું આરાધન કોણ કરી શકે ?

ઉત્તર:—જ્ઞાનીની આઠાનું આરાધન તે કરી શકે કે જે એક નિમિત્તે તન, મન, થનથી આસક્તિનો ત્યાગ કરી તેની ભક્તિમાં ભોડાય.

૫૨૫ પ્રશ્ન:—જ્ઞાની ભક્તિ હજી છે ? એશ્વામિલાથીને ઉપરોક્ત કેમ પરિણમતો નથી ?

ઉત્તર:—જો કે જ્ઞાની ભક્તિ હજીયા નથી, પરંતુ એશ્વામિલાથીને તે ક્યાં વિના ઉપરોક્ત પરિણમતો નથી; અને મનન તથા નિદિધ્યાસનાગિનો હેતુ થયો નથી; માટે મુમુક્ષુને જ્ઞાનીની ભક્તિ અવશ્યક વર્તે છે, એમ સત્યુપનૌ કહ્યું છે. જાવમદેવજીએ અઘાલું પુત્રોને

તરાથી મોક્ષ થવાનો એ જ ઉપદેશ ક્યો હતો. પરિશિત રાત્રીને શુદેવજીએ એ જ ઉપદેશ ક્યો છે.

૫૨૬ પ્રશ્ન.—અંતર્મુદ્તમાં કેવલ જ્ઞાન પાપ ખરૂં? અને શા થો શું કરવાથી?

ઉત્તર:—અનંતકાળથી જીવ નિમ્નજડે ચાલી પરિશ્રમ કરે, તો પણ પોતે પોતાથી જ્ઞાન પામે નહિ, પરંતુ જ્ઞાનીની આજ્ઞાનો આરાધક અંતર્મુદ્તમાં પણ કેવલજ્ઞાન પામે.

૫૨૭ પ્રશ્ન.—ઘાત્રમાં કંદેલી આઘાતો પ્રત્યક્ષ છે કે પરોક્ષ? તે શા માટે કહી છે?

ઉત્તર:—ઘાત્રમાં કંદેલી આઘાતો પરોક્ષ છે, અને તે છવને અધિભારી થવા માટે કહી છે.

૫૨૮ પ્રશ્ન.—મોક્ષ થવા માટે કોની આઘા આરાધવી જોઈએ?

ઉત્તર:—મોક્ષ થવા માટે પ્રત્યક્ષ જ્ઞાનીની આઘા આરાધવી જોઈએ.

૫૨૯ પ્રશ્ન.—આત્મકસ્થાણ અસ્પર્શગમાં શી રીતે સાધ્ય થાય છે?

ઉત્તર:—મુદ્દ સ્વભાવથી આત્માર્થનું પ્રવલ્ન કરવું. આત્મકસ્થાણ પ્રાપ્ત થવામાં થતું કરીને વારંવાર પ્રવળ પરિપક્વ આવવાનો સંભવ છે, પણ જો તે પરિપક્વ સાત ચિત્તથી વેળામાં આવે છે, તો દીર્ઘકાળે થઈ શકવા યોગ્ય એવું કસ્થાણ બદ અસ્પર્શગમાં સાધ્ય થાય છે.

૫૩૦ પ્રશ્ન.—વિષમ સંયોગમાં કેવા આચરણથી વર્તવું?

ઉત્તર:—તમે સૌ એવા શુદ્ધ આચરણથી વર્તજો કે વિષમ દષ્ટિએ જોનાર માનુષ્યોમાંથી થકાને પોતાની તે દષ્ટિનો કાળ જતાં પશ્ચાત્તાપ કરવાનો વખત આવે. જેનું રાખીને આત્માર્થમાં નિર્મલ રહેજો. નિરાશ ન થવું. આત્માર્થમાં પ્રવલ્ન કરવું.

૫૩૧ પ્રશ્ન.—સત્સંગના વિષેયમાં કેમ પ્રવર્તવું?

ઉત્તર:—આ જન્મને વિષે સત્સંગની પ્રાપ્તિ ચતુર્થકાળ જેવા કાળને વિષે પણ પ્રાપ્ત થવી થળી દુર્લભ છે, તો આ દુષ્કાળને વિષે પ્રાપ્તિ પરમ દુર્લભ દેવી સંભવ્ય છે એમ જાણી, જે જે પ્રકારે સત્સંગના વિષેયમાં પણ આત્મામાં મુજોત્પત્તિ થાય તે તે પ્રકારે પ્રવર્તવાનો પુરુષર્થ વારંવાર, વખતો વખત અને પ્રસંગે પ્રમતે કરવો છે; અને નિરંતર સત્સંગની ઈચ્છા-અસત્સંગમાં ઉદાસીનતા-કરવામાં મુખ્ય કરણ તેનો પુરુષર્થ છે એમ જાણી, જે કંઈ નિશ્ચિત્તાં ગરબો દોષ, તે ગરબોનો વારંવાર વિચાર કરવો યોગ્ય છે. અખને

આ ક્ષમતા એમ સ્મરણ થાય છે કે “શું કરું?” અથવા “કાંઈ પ્રકારે થવું નથી,” એવું, તમારા ચિત્તમાં વારંવાર થઈ આવતું હશે, તથાપિ એમ થો છે કે, જે પુરૂષ જીવન બધા પ્રકારનો વિચાર આત્મભાષ બહુ આત્મકથાઓને વિષે ઉદ્ભાવ થાય છે તેને, કંઈ નહિ બળનાં જ્યાં, તે જ વિચારના પરિણામમાં જે કરું થશે છે, અને કોઈ પ્રકારે થવું નથી, એમ જાત્યમાન થયેલું તે પ્રગટ થવાનું તે જીવને વિષે કારણ ઉત્પન્ન થાય છે; અથવા કૃતકૃત્યતાનં સાક્ષાત્ સ્વયં ઉત્પન્ન થાય છે.

૧૩૨ પ્રશ્ન—રોષ કરે છે એવી સ્થિતિમાં જમનના કોવેના કૃત્ત્વા પ્રકાર ઠાની પુરોએ ઠાઠા છે? આ પ્રકારની સમજ આપવા કૃપા કરશો?

ઉત્તર—રોષ કરે છે એવી સ્થિતિમાં આ જમનના કોવેના ત્રણ પ્રકાર ઠાની પુરો ઠાઠા છે: (૧) કોઈ વસ્તુ પ્રકારે જ રોષ કે કથાઓનો વિચાર નથી કરી ઠાપો—અથવા કરવાની જે સ્થિતિ તેમાં બેમાન છે, એવા કોવેનો એક પ્રકાર છે. (૨) અજ્ઞાનવૃત્તથી અસ-ત્ત્વમા અભ્યાસે જાત્યમાન થયેલા બોધથી રોષ છે તે, કથાજ-સ્વયં માનના એવા કોવેનો બીજો પ્રકાર છે. (૩) ઉદ્ધાપીનવૃત્તે માત્ર જેની સ્થિતિ છે: સર્વ પરસ્પરને સાક્ષી છે એવો બોધસ્વયં જરૂર, માત્ર ઉદ્ધાપીનવૃત્તે કર્તા દેખાય છે; એવા કોવેનો ત્રીજો પ્રકાર છે. એમ વસ્તુ પ્રકારના જરૂર—અમુક ઠાની પુરો ઠાઠા છે. થવું કરી પ્રપચ પ્રકારને વિષે સ્ત્રી, પુરુષ, મિત્ર, ધનાદિ પ્રાપ્તિ-અપ્રાપ્તિના પ્રકારને વિષે તત્કાલ પરિણામી જેવા બાહ્યના એવા કોવેસમારેક પામે છે. બૂદ્ધિ બૂદ્ધિ થર્મની નામકિયા કરના એવા કોવે—અથવા સ્વકંઠ-પરિણામી એવા પરમાર્થ માથે આથીએ છીએ, એવી બુદ્ધિએ મહિત કોવે તે જીવ પ્રકારને વિષે સમારેક પામે છે. સ્ત્રી, પુરુષ, મિત્ર, ધનાદિ પ્રાપ્તિ-અપ્રાપ્તિ આદિમારને વિષે જેને વેરાગ્ય ઉત્પન્ન થયે છે, અથવા થવા કરે છે, સ્વકંઠપરિણામ જેનું સ્થિત થવું છે; અને તેવા બાહ્યના વિચારમાં નિર્વર જેનું મદેનું છે એવા કોવેના રોષ તે જીવ પ્રકારમાં સમારેક થાય છે. જે પ્રકારે જીવ અમુક કાળે થવા તે પ્રકાર વિચાર છે. વિચારવાન છે તેને થવાબુદ્ધિએ, સાધ્યે, સમ્યક્તે તે વિચાર પ્રાપ્ત થાય છે. અને અનુભવે રોષદિન એવું સ્વયં તેને વિષે ઉત્પન્ન થાય છે. આ થાન કરી કરી સ્ત્રી તથા જીવનં અને જીવ પ્રકારે વિચારના પ્રમાણ થાય છે.

૫૩૩ પ્રશ્ન:—સમજીને સમાઈ રહ્યા એ વાક્યનું રહસ્ય સમજીશો ?

ઉત્તર:—જેમ છે તેમ આત્મસ્વરૂપ જાણું તેનું નામ સમજીનું છે; તેથી ઉપયોગ અન્ય વિષય રહિત થયો તેનું નામ સમાઈ છે; વસ્તુનાએ જન્મે એક જ છે. જેમ છે તેમ સમજીવવાની ઉપયોગ સ્વરૂપમાં સમાયેલ, અને આત્મા સ્વભાવમય વસ્તુ રહ્યો, એ પ્રથમ વાક્ય "સમજીને સમાઈ રહ્યા", તેનો અર્થ છે, અન્ય પદાર્થના સં-યોગમાં જે અધ્યાસ હતો, અને તે અધ્યાસમાં આત્માપણું માન્યું હતું, તે અધ્યાસરૂપ આત્માપણું સમાઈ ગયું, એ બીજું વાક્ય "સ-મજીને સમાઈ ગયા" તેનો અર્થ છે. પર્વામાંતરથી અર્ધાંતર થઈ શકે છે; વાસ્તવ્યમાં જન્મે વાક્યનો પરમાર્થ એક જ વિચારવા યોગ્ય છે. જે જે સમજ્યા તેજે માફ તાફ એ આદિ અકલ્પ મમત્વ સમાવી દીધું. કેમકે કોઈ પણ નિઃસ્વભાવ તેનો દોષ નહિ; અને નિઃસ્વ-ભાવ ને અચિંત્ય અધ્યામાધસ્વરૂપ.—કેવળ ન્યારો જોયો એટલે તેમાં જ મમાવેલ પામી મયા. આત્મા શિવાય અન્યમાં સ્વમાન્યતા હતી તે દાગી પરમાર્થે જ્ઞાન થયા; વાળી એ કરી 'આ આનું છે' એ આદિ કહેવાનું જનચરૂપ જ્વરદાર વચનાદિ ચોમકુળી કવચિત્ રહ્યો, તથાપિ આત્માથી આ માફ છે, એ વિષય કેવળ સમાઈ ગયો; જેમ છે તેમ અચિંત્ય સ્વાનુભવગોચરપદમાં લીનતા થઈ. એ જન્મે વાક્ય ચોક્કસ-પામાં પ્રવર્ત્યો છે; તે આત્મમાત્રમાંથી આવ્યાં છે. જે ઉપર કહ્યા તે પ્રકારે ન સમાયા તે સમજ્યા નથી; એમ એ વાક્યનો સારભૂત અર્થ થયો; અથવા એટલે અંશે સમાયા તેટલે અંશે સમજ્યા, અને જે પ્રકારે સમાયા તે પ્રકારે સમજ્યા, એટલે વિમાત્રાર્થ થઈ શકવા યોગ્ય છે, તથાપિ મુખ્યાર્થમાં ઉપયોગ વર્તાવેલો થયે છે. અનંત કાળથી થયે નિયમ સાત્રાપશોકનાદિ કાર્મ કર્મ છતાં સમજીનું, અને સમાઈ એ પ્રકાર આત્મામાં આવ્યો નહિ, અને તેથી પરિચમજીનિરતિ ન થઈ. સમજીવા અને સમાવાનું જે કાર્મ એક કરે, તે સ્વાનુભવપદમાં વળે તેનું પરિચમજી નિરત પાવ. મદ્મુગ્ની આગા વિચારો વિના છો તે પરમાર્થ જાણ્યો નહી; જાણવાને પ્રતિજ્ઞાક અપાત્રમ, સ્વકંઠ અને અવિચાર તેનો રોધ કર્યો નહિ. જેથી સમજીનું અને સમાઈ તથા બેયનું એક ન જન્મ્યું એનો નિશ્ચય પ્રસિદ્ધ છે. અનેથી આરંભી દાગની ભૂમિતિ વધારે તો છવ સમજીને સમાય; એ નિઃસંદેહ છે. અનંત કાળથી પુરો અનુભવ કર્યો એનો સાધન, સુખમ મોહમાર્ગે છવને સમજી નથી આવતો, એથી ઉત્તમ થયેલું જેલપદિત આધર્મ

તે જમ્બુ અને કપાલીએ છીએ. મત્સ્ય, સદિવારથી કપાલા સુધિ સર્વે ૧૨ અનંત સાચાં છે, સુખ સુખોચર છે. સદા છે, અને નિસરે છે.

૧૩૪ પ્રશ્ન:—કાગ શું ખાય છે ?

ઉત્તર:—સામાન્ય ઉપોદ્ગમાં કાગ શું ખાય છે, તેનો ઉત્તર એ છે કે, તે પ્રાણી માત્ર આકુષ્ઠ ખાય છે ? અવદારનથી કાગ 'ભૂનુ' ખાય છે. નિમનથી કાગ પદાર્થ ખાતે રૂપાંતર આપે છે:—પદાર્થાંતર કરે છે. ઉદાહરણે ઉત્તર વધારે વિચારવાથી જમ્બુ ને સી રાત્રી, અવદારનથી કાગ 'ભૂનુ' ખાય છે એમ ને લખ્યું છે, તે જમ્બુ નીચે વિશેષ સ્પષ્ટ કર્યું છે. "કાગ 'ભૂનુ' ખાય છે"—'ભૂનુ' એટલે શું ? એક સમય ને ચીજને દ્વિતમ વર્ણવ્યું, બીજી સમય જોઈ છે, તે બુદ્ધિ મળ્યા છે. (દાનીની અપેક્ષાથી) તે ચીજને જોઈ સમયે ચોથે સમયે, એમ અસંખ્યાત સમયે-અનંત સમયે કાગ જાણ્યા જ કરે છે. બીજા સમયમાં પદાર્થનું ને સ્વરૂપ હતું, તે ખાઈ જઈ જોઈ સમયે-સમયે પદાર્થને બીજું રૂપ આપ્યું; અર્થાત્ 'ભૂનુ' તે ખાઈ મરે. પહેલે સમયે પદાર્થ કૃપાળુ થયે અને તે જ વેળા કાગ તેને ખાઈ જોઈ નથી, બીજી સમયે જાણ્યું છે, માટે બુદ્ધિજનને ખાય છે, તેમ કર્યું છે. નિમનથી પદાર્થ ખાતે રૂપાંતર ન થાય છે. 'કાગ જમ્બુ પદાર્થ કાષ્ઠજમ્બુ કાગમાં ફેરવે નાચ થાયે ન નદિ,' એવો સિદ્ધાંત છે; અને જો પદાર્થ ફેરવે નાચ પામીને દોન, તો ખાઈ કાષ્ઠ જમ્બુ દોન નહીં, માટે કાગ ખાતો નથી, જમ્બુ રૂપાંતર કરે છે એમ કર્યું છે. જમ્બુ પ્રમાણે ઉત્તરમાં પહેલો ઉત્તર સર્વે સમયનો દુર્લભ છે.

૧૩૫ પ્રશ્ન:—કળીંગ તથા નરસિંહ મહેતાની ભક્તિ કેવી હતી ?

ઉત્તર:—મહાત્મા કળીંગ તથા નરસિંહ મહેતાની ભક્તિ અનન્ય, અઘોષિક, અદ્વિત અને સર્વોચ્છ હતી; તેમ છતાં તે નિરુદ્ધ હતી. રૂપને જમ્બુ નેમને એવી દુષ્ટી સ્થિતિ છતાં આશ્ચર્યજનક અર્થે અવદારાઈ પરમેશ્વર પ્રત્યે દીનપણું કર્યું નથી; તેમ કર્મા સિવાય જો કે કશું-કશું અવદાર ચાહેશે તો છે, તથાપિ તેમની દરિદ્ર વસ્થા હજુથી જગત્-વિહિન છે; અને એ જ એમનું સમગ્ર મહાત્મ્ય છે. પરમાત્માએ એમના 'પરમા' પૂરા કર્યા છે. એ જાનોની સ્વર્ગથી ઉપરનાં થયે. જાનોની એવી ક્ષિત્તિ નહોતી, અને તેની ક્ષિત્તિ નહોતી, તો રક્ષક-ભક્તિની તેમને પ્રાપ્તિ જમ્બુ નહોતી.

૫૩૧ પ્રશ્ન:—પરમજીનુસારીને સખ્દભેદ છે ? આપની પરમાર્થ-માર્ગના પ્રકાશન માટે હાલ કંઈ થઈ ચકરે ?

ઉત્તર:—પરમજીનુસારીને સખ્દભેદ નથી. જો કે અમને ઉપાધિ-યોગ છે. તથાપિ અવકાશ નથી મળેલો. જેમ કંઈ નદી, પણ દરેક એવી વર્તે છે કે જ્યાં પરમાર્થ વિશે કંઈ ન થઈ શકે; અને રૂચિ પણ હાલ તો તેમજ રહે છે.

૫૩૨ પ્રશ્ન:—આત્મકેસવાણુ ઇચ્છક શૃદ્ધિથી બચકાર કરે ? યોગ્ય બચકાર એટલે શું ?

ઉત્તર:—મામાનો પ્રપંચ ક્ષણે ક્ષણે બાધકર્તા છે. તે પ્રપંચમાં તાપની નિશ્ચિત ક્રાંતિ કલ્પદ્રુમની જાણ છે; અને કંઈ કેરગદલા છે; તથાપિ કલ્પદ્રુમની જાણ પ્રસૂત છે. તે સિવાય એ તાપની નિશ્ચિત નથી; અને એ કલ્પદ્રુમને વાસ્તવિક ઓગળવા છવે યોગ્ય થવું પ્ર-સૂત છે. તે યોગ્ય થવામાં બાધકર્તા એવો એ મામાપ્રપંચ છે; જેનો પરિચય જેમ ઓછો હોય તેમ વર્ત્યા વિના યોગ્યતાનું આચરણ બંધ થવું નથી. પગલે પગલે બધવાળી અજ્ઞાન ભૂમિમાં છવે વગર વિ-ચારે કાટપાવધિ યોગ્યનો આસ્વા કરે છે; ત્યાં યોગ્યતાનો અવકાશ ક્યાંથી હોય ? આમ ન થાય તેટલા માટે ધરેલા કાર્યના ઉપદ્રવને જેમ સમાચાર તેમ સમાવી.—સર્વ પ્રકારે એ વિશેની નિશ્ચિત કરી યોગ્ય બચકારમાં આચરણું પ્રયત્ન કરવું ઉચિત છે. ન આવતાં કરવો જો-ઈએ, અને તે પણ પ્રારબ્ધવશાત્ નિષ્પદ પ્રુદિશી એવો જે બચ-કાર, તેને યોગ્ય બચકાર માન્યો.

૫૩૩ પ્રશ્ન:—લુટારીદેવા સંનિષ્ઠીના શી જંજુસ્તામીના દર્શનનો આશય શું છે ?

ઉત્તર:—જંજુસ્તામીનું દર્શન પ્રમગ કરનાઈ અને ધર્મ આર્દ-કારક અપાયું છે. લુટારી દેવાની ઇચ્છા જ્યાં લેણપણ એમ માને કે, ચોર લઈ મલાતી કારણે જંજુનો ત્યાગ છે, તો તે પરમાર્થ કલંકરૂપ છે, એવો જે મહાત્મા જંજુનો આશય તે સત્ય હતો.

૫૩૪ પ્રશ્ન:—જ્યોતિષનો લક્ષ સાંસારિક પ્રસંગમાં કરવો યોગ્ય છે કે ? જ્યોતિષને આપ કોવે વિચલ માને હો ? આ માટે આપ આપના જ્યોતિષ સંનિષ્ઠીના જ્ઞાનનો લાભ નથી આપના ?

ઉત્તર:—જ્યોતિષ જેવા કલ્પિત વિષયનો સાંસારિક પ્રસંગમાં નિષ્પદ પ્રુદેશ લક્ષ કરતા દરેક કે કેમ ? અને જ્યોતિષ જ્વળીએ છીએ અથવા કંઈ કરી શકીએ છીએ; એમ ન માને તો સારું એવી હાલ

ક્રમમાં છે. પોતાનું અવશ્ય પારકું જોને રક્તું નથી, એવી કાંઈ દયા તેની પ્રાપ્તિ હવે સમીપ જ આ દેહે છે; અને તેને લીધે પોત્તાથી વર્તિયે છીએ. પૂર્વે જે જે વિદ્યા, બોધ, જ્ઞાન ક્રિયાની પ્રાપ્તિ થઈ ગઈ છે તે તે સ્વપ્નમાં આ દેહે જ વિસ્મરણ કરી નિર્વૃત્ત થઈ વિના દુઃખો નથી; અને તેને લીધેજ આમ વર્તિયે છીએ; તથાપિ આપની અધિક આકુળતા જોઈ કંઈ કંઈ આપને કંતર આપશે પડશે છે; તે પણ સ્વેચ્છાથી નહિ. આમ હોવાથી આપને વિનંતિ છે કે એ સર્વ માનિક વિદ્યા અથવા માનિક માર્ગ સંજ્ઞાથી આપના તરફથી મારી બીજી દયા થતાં સુધી સ્મરણ ન મગલું જોઈએ; એમ ચોખ્ખું છે.

૧૪૦ પ્રશ્ન—જ્ઞાનની પરિપક્વ દયા થાય ત્યારે જ્ઞાની નિશ્ચિત દોષ ?

ઉત્તર—જ્ઞાનની પરિપક્વ અવસ્થા (દયા) થયે સર્વ પ્રકારે રાગ, દ્વેષની નિશ્ચિત દોષ એમ અમારી માન્યતા છે.

૧૪૧ પ્રશ્ન—ક્યા જાને જ્ઞાનીઓ ઉપાસે છે ?

ઉત્તર—તે પૂર્વ જાને જ્ઞાનીઓ પરમ પ્રેમથી ઉપાસે છે.

૧૪૨ પ્રશ્ન—જીવને શું પ્રાપ્ત થવું પરમ દુર્લભ છે ?

ઉત્તર—નિત્યનું સ્વસ્થપણ, 'સત્' પ્રાપ્તિ દોષાની નિવૃત્તિ, એ પ્રાપ્ત થતાં પરમ દુર્લભ છે; અને તેની પ્રાપ્તિને વિષે પરમ કારણરૂપ એવો 'સત્સત્ત્વ' તે પ્રાપ્ત થવો એ તો પરમ દુર્લભ છે.

૧૪૩ પ્રશ્ન—મોરેરા પુરોએ આ કાગને કાંણુ દા મારે કહો છે ?

ઉત્તર—મોરેરા પુરોએ આ કાગને કાંણુ કાગ કહો છે તેનું મુખ્ય કારણ તો એ છે કે 'સત્સત્ત્વ'નો જોમ થવો જીવને મદ્દ કાંણુ છે; અને એમ હોવાથી કાગને જણ કાંણુ કહો છે.

૧૪૪ પ્રશ્ન—દૈદ રાજ દોઃ જ્ઞાનથી પ્રબલિત છે ?

ઉત્તર—માયાઅજ્ઞિથી દૈદ રાજદોઃ પ્રબલિત છે.

૧૪૫ પ્રશ્ન—દા કારણે જીવ વિવિધ તાપથી નિપ્પા કરે છે ?

ઉત્તર—તે માયામાં જીવની જુદી સમી રહી છે; અને તેથી જીવ જણ તે વિવિધ તાપ-અજ્ઞિથી નિપ્પા કરે છે.

૧૪૬ પ્રશ્ન—આ તાપને શીતલબદ્ધ થવું છે ?

ઉત્તર—તેને પરમ કારણ પૂર્તિને બોધ એ જ પરમ શીતલબદ્ધ છે.

૧૪૭ પ્રશ્ન—દા કારણે જીવને એ શીતલ બદ્ધની પ્રાપ્તિ દુર્લભ જ થી છે ?

ઉત્તર—જીવને મારે બાજુથી બાજુ પુણ્યને દીવે તેની પ્રાપ્તિ દોરી દુર્લભ થઈ પડી છે.

૫૪૮ પ્રશ્ન:—નેની પ્રાપ્તિ માટે ક્યાં સારાં કારણો છે ?

ઉત્તર:—એ જ વસ્તુની ચિંતા રાખવી. ‘સત્’ ને વિશે પ્રીતિ, ‘સત્’ રૂપ ‘સત્’ ને વિશે પરમ ભક્તિ, તેના માર્ગની નિઃશયતા, એ જ નિરંતર સંભારવા યોગ્ય છે. તે સ્મરણ રહેવામાં ઉપયોગી એવાં વૈરાગ્ય-આદિ ચરિત્રાણાં પુસ્તકો અને વૈરાગી, સરથ ચિત્તવાગા મુખ્યતો સંગ અને પોતાની ચિત્તશુદ્ધિ એ સારાં કારણો છે. એ જ મેઘવત્સ રહણ રાખવું કમ્પાણકારક છે.

૫૪૯ પ્રશ્ન:—વાસ્તવિક ક્યારે સમગ્રમ ?

ઉત્તર:—એમ તો સમગ્રમ ■ કે ભેદનો ભેદ યોગે વાસ્તવિક સમગ્રમ છે.

૫૫૦ પ્રશ્ન:—‘સત્’, ક્યાં છે ?

ઉત્તર:—પરમ અભેદ એવું ‘સત્’ સર્વત્ર છે.

૫૫૧ પ્રશ્ન:—ભારતક્ષેત્રમાં મુમુક્ષુ આદિના સંબંધમાં હાલમાં કેવી સ્થિતિ છે ?

ઉત્તર:—પૂર્ણ કામ એવું હરિતું સ્વરૂપ છે તેને વિશે નેની નિરંતર લય સાચી રહી છે એવા પુરુષની ભારતક્ષેત્ર પ્રાપ્તિ અત્યવશ્યક છે, માયાભેદ સર્વત્ર ભગવાન છે. કવચિત મુમુક્ષુ ભેદજી છાજે, તથાપિ મતાંતરાદિકનાં કારણોથી તેમને જનુ ભેદ થવો દુર્લભ થાય છે.

૫૫૨ પ્રશ્ન:—આપ શા માટે પર્યવ્રતભાવ કરતા નથી ?

ઉત્તર:—અમને વારંવાર આપ જે (પર્યવ્રતભાવ) પ્રેરો છો તે માટે અમારી જેવી ભેદજી નેની યોગ્યતા નથી; અને હરિએ સાક્ષાત્ દ્યૈવપોષ્યા સુધી તે ચાન પ્રેરી નથી ત્યાંસુધી, ઇચ્છા પતી નથી, અવાની નથી.

૫૫૩ પ્રશ્ન:—પ્રત્યોષચરક મંથ માટે આપનો અભિપ્રાય કહેશો ?

ઉત્તર:—‘ પ્રત્યોષચરક ’ મોક્ષમ્યું છે તે પરોક્ષમ્યું હશે. તમો ભધાને એ ચરક અત્ય મનન અને નિદિધ્યાસન કરવા ભેદ છે. એ પુસ્તક વેદાંતની ચલા કરવા માટે મોક્ષમ્યું નથી, એવો લક્ષ સાંભળનારનો પ્રથમ થવો ભેદજી; જીવ કંઈ કારણથી મોક્ષમ્યું છે; જે કારણ થવું કરીને વિશેષ વિચારે તમો જાણી શકશો. હાલ તમોને કાંઈ તેવું મોક્ષ સાધન નહિ દોષને લઈ એ ચરક કીક સાધન છે, એમ માની મોક્ષમ્યું છે. એમાંથી તમારે શું જાણવું ભેદજી, તેનો વિચાર કરવો. સાંભળનાં કાંઈજી અમારા વિશે આશંકા કરવી નહીં કે, એમાં જે કંઈ મનમાન જાણ્યો છે, તે મન અમારો છે. માત્ર

ચિંતનની સ્થિતિમાં માટે એ પુસ્તકના ચળા ચિચારો શામના ॥ માટે મોક્ષમુ' છે એમ માન્યું.

૪૫૪ પ્રશ્ન:—આ શાગને ક્રિયયુગ્મ છા માટે કહેવામાં આવ્યો છે ? સત્સંગને મોક્ષનું પરમ સાધન છા માટે કહ્યું હશે ? પરમ સત્સંગ એટલે શું ?

ઉત્તર:—કરાગ કાગ દોવાથી છવને જ્યાં નિરતિ કરવી જોઈએ ત્યાં તે કરી લેવો નથી. સદર્શનો પલ્લુ કરીને લેણ જ રહે તે માટે આ શાગને ક્રિયયુગ્મ કહેવામાં આવ્યો છે. સદર્શનો જોગ સત્પુરુષ વિના દોષ નહીં, કારણ કે 'અસનુ'માં 'સનુ' દોનું નથી. પલ્લુ કરીને સત્પુરુષનાં દર્શનની અને જોગની જગ શાગમાં અયામિ દેખાવ છે. જ્યારે એમ છે ત્યારે, સદર્શણ સમાધિ મુમુક્ષુ પુરુષને ત્યાંથી પ્રાપ્ત દોષ ? અને અમુક શાગ જાતીન પણ જ્યાં જ્યારે તેથી સમાધિ પ્રાપ્ત નથી થતી ત્યારે મુમુક્ષુના પણ કેમ રહે ? પલ્લુ કરીને છવ જે પરિચયમાં રહે છે, તે પરિચયણ પોતાને માને છે; જોનો પ્રમદ અનુ-ભવ પણ સાવ છે કે અનામં કુળમાં પરિચય કરી રહેલો છવ અના-મંરૂપે પોતાને દદ માને છે, અને આર્થત્વને રિરે મતિ કરનો નથી. માટે મોટા પુરુષોએ અને તેને લાગે અમે એવો દદ નિશ્ચય કર્યો છે કે છવને સત્સંગ એ જ મોક્ષનું પરમ સાધન છે. પોતાની યોગ્યતા જોવી છે તેવી યોગ્યતા ધરાવનાર પુરુષોનો સંગ તે સત્સંગ કહ્યો છે. મોટા પુરુષના સંગમાં નિવાસ છે તેને અમે 'પરમ સત્સંગ' કહીએ છીએ, કારણ એના જેવું કોઈ કિતરિષ સાધન આ જગતમાં અમે જોયું નથી અને સાંભળ્યું નથી.

૪૫૫ પ્રશ્ન:—પૂર્વે વધ મહેલા મોટા પુરુષનું ચિંતન માત્ર સ્વરૂપ સ્થિતિનું કારણ વધ લોક છે ? છા કારણે સ્વરૂપ સ્થિતિ થવી સંભવે છે ?

ઉત્તર:—પૂર્વે વધ મહેલા મોટા પુરુષનું ચિંતન કલ્પાકારક છે, તથાપિ સ્વરૂપસ્થિતિનું કારણ કોઈ વધ લોકનું નથી, કારણ કે છવે શું કર્યું ? તે તેવા રમરણથી નથી સમજાનું. પ્રલક્ષણેએ વમર સમજા-એ જનુ સ્વરૂપસ્થિતિ થવી સંભવિત થાનીએ છીએ, અને તેથી એમ નિશ્ચય થાય છે કે, તે જોખનું અને તે પ્રલક્ષ ચિંતનનું હજ મોક્ષ દોષ છે, કારણ કે 'અર્થિમાન મોક્ષ' તે સત્પુરુષ છે. મોક્ષે મથા ॥ એવા (અર્ધતાલિ) પુરુષનું ચિંતન થણા કાલે બાવાનુસાર મોક્ષ-લિ હજાતા હેલ છે. સમ્યક્ત જામ્યા છે એવા પુરુષનો નિશ્ચય થયે અને જોખનાના કારણે છવ સમ્યક્ત થાય છે.

૫૫૬ પ્રશ્ન:—નિર્ભયના કાથી ઉત્પન્ન થાય છે? અને નિર્ભયતાથી શું પ્રાપ્ત થાય?

ઉત્તર:—નિઃશંકતાથી નિર્ભયના ઉત્પન્ન હોય ■ અને તેથી નિઃસંગતા પ્રાપ્ત હોય છે.

૫૫૭ પ્રશ્ન:—મુમુક્ષુના અને તીવ્ર મુમુક્ષુના સમજાવશો?

ઉત્તર:—પ્રકૃતિના વિસ્તારથી છુવનાં કર્મ અનંત પ્રકારની વિચિત્રતાથી પ્રવર્તે છે, અને તેથી દોષના પ્રકાર પણ અનંત બાજે છે; પણ સર્વથી મોટો દોષ એ છે કે જેથી 'તીવ્ર મુમુક્ષુતા' ઉત્પન્ન ન જ હોય અથવા 'મુમુક્ષુતા' જ ઉત્પન્ન ન હોય. ધર્મ કરીને મનુષ્યાત્મા કોઈને કોઈ ધર્મમતમાં હોય છે; અને તેથી તે ધર્મમત પ્રમાણે પ્રવર્તવાનું તે કરે છે,—એમ માને છે. પણ એનું નામ 'મુમુક્ષુતા' નથી. 'મુમુક્ષુતા' તે છે કે સર્વ પ્રકારની મોહાવસ્થાથી મુક્તાઈ એક મોહને વિષે જ ચલ કરવો. અને 'તીવ્ર મુમુક્ષુતા' એ છે કે અનન્ય પ્રેમે મોહના માર્ગમાં કાણે કાણે પ્રવર્તવું. 'તીવ્ર મુમુક્ષુતા' વિષે અત્ર જણાવવું નથી, પણ મુમુક્ષુનો વિષે જણાવવું છે કે, તે ઉત્પન્ન થવાનું સમજી પોતાના દોષ જોવામાં અપક્ષપાતતા એ છે, અને તેને સીધે સ્વછંદનો નાશ હોય છે. સ્વછંદ જ્યાં યોડી અથવા ધણી દાદિ પામ્યો છે ત્યાં તેટલી બોધગીજ્યોગ્ય ભૂમિગામીજ વાય છે; સ્વછંદ જ્યાં પ્રાયે જામ્યો છે, ત્યાં પછી 'માર્મપ્રાપ્તિ' ને રોકનારાં પણ કારણો મુખ્ય કરીને હોય છે, એમ અને જાણીએ છીએ; આ સોડની અરૂપ પણ સુખેચ્છા; પરમ વિનયની ઝાંઝાઈ; એને પદાર્થનો અનિશ્ચય એ બધાં કારણો દાગવાનું બીજ દરે પછી કહીશું; તે પડેશો તે જ કારણોને અધિકતાથી કહીએ છીએ. આ સોડની અરૂપ પણ સુખેચ્છા—એ ચલું કરીને 'તીવ્ર મુમુક્ષુતા'ની ઉત્પત્તિ થવા પડેશો હોય છે. તે દોષાનાં કારણો નિઃશંકપણે જ ને 'સર્વ' એવું દંડ થવું નથી; અથવા તે પરમાનંદરૂપ જ છે એમ પણ નિશ્ચય નથી; અથવા તો મુમુક્ષુતામાં પણ કેટલોક આનંદ અનુભવાય છે, તેને સીધે જાણવાનામાં કારણો પણ કેટલીકવાર ત્રિય સાને છે, અને તેથી આ સોડની અરૂપ પણ સુખેચ્છા રજા કરે છે; જેથી છુવની જોગ્યતા રોકાઈ જાય છે. વાસ્તવિક તત્ત્વ પામવાની કંઈ જોગ્યતાની ઝાંઝાઈને સીધે 'પદાર્થ-નિર્ભય' ન થયો હોય, તો વિન બ્યાકુળ રહે છે, અને વિધ્યા સમતા આવે છે; કમ્પિત પદાર્થ વિષે 'સર્વ'ની માન્યતા દેખ છે; જેથી કાણે કરી અપૂર્વ પદાર્થને વિષે પરમ પ્રેમ આવવો નથી, અને એમ પરમ

યોગનાની દાનિ છે. અધિક શું કદીએ ? અનંત કાલે એ જ માર્ગ છે. કશિયુગ છે માટે સજીવાર પણ વસ્તુવિચાર વિના ન રહેતું એમ મહાત્માએની શિશા છે.

૫૫૮ પ્રશ્ન:—મુમુક્ષુએને એકદુ બીજા જ્ઞાન કદવાણ કરે કે સાથે સિદ્ધાંત-જ્ઞાન જોઈએ ?

ઉત્તર:—એકદુ 'બીજાજ્ઞાન' જ તેમનું કદવાણ કરે એવી, એમની અને બીજા પણા મુમુક્ષુએની દયા નથી, 'સિદ્ધાંતજ્ઞાન' સાથે જોઈએ.

૫૫૯ પ્રશ્ન:—કોઈના દોષ બણી જોતું કે નહિ ?

ઉત્તર:—જીવ સ્વભાવે (યોગનાની સમજામુખી બૂલે) દોષિત છે; ત્યાં પછી તેના દોષ બણી જોતું એ અનુકંપાનો ત્યાગ કરવા જોતું થાય છે; અને મોટા પુરુષો તેમ આચરવા ઇચ્છતા નથી; કશિયુગમાં અસાધ્યગંધી, અને અણુમમજામુખી બૂધમરેણે રસને ન દોરાય એમ બનતું બહુ ધુરોષ છે.

૫૬૦ પ્રશ્ન:—અમરકાર જતાથી યોગને સિદ્ધ કરવો એ યોગીનું લક્ષણ છે ?

ઉત્તર:—અમરકાર જતાથી યોગને સિદ્ધ કરવો એ યોગીનું લક્ષણ નથી.

૫૬૧ પ્રશ્ન:—સર્વોત્તમ યોગી કોણ છે ?

ઉત્તર:—સર્વોત્તમ યોગી તો એ છે કે, જે સર્વ પ્રકારની સ્વ-દાથી રહિતપણે સતમાં કેવળ અનન્ય નિષ્ઠાએ સર્વ પ્રકારે 'સત્' જ આચરે છે;—જમલ જોને વિરમત થયું છે. અમે એ જ ઇચ્છીએ છીએ.

૫૬૨ પ્રશ્ન:—જ્ઞાન કયું કહેવાય ? સામાદિકના જ્ઞાનથી નિવેડો છે કે અનુભવજ્ઞાનથી ?

ઉત્તર:—જ્ઞાન તે જ કે અભિપ્રાય એક જ દોષ; યોગો અથવા ધર્મો પ્રકાશ પણ પ્રકાશ એક જ. સામાદિકના જ્ઞાનથી નિવેડો નથી, પણ અનુભવજ્ઞાનથી નિવેડો છે.

૫૬૩ પ્રશ્ન:—યોગાદિક સાધન, આત્માનું ધ્યાન, અધ્યાત્મ ચિંતન, શુદ્ધ વેદાંત વગેરેથી 'સત્' પ્રગટ જોતું માનવામાં આવે છે તો તેમ છે ખરું ?

ઉત્તર:—'સત્' હાલ તો કેવળ અધ્યક્ષ રહ્યું દેખાય છે. શુદ્ધ શુદ્ધ વેદાંતે તે હાલ પ્રગટ જોતું માનવામાં આવે છે; (યોગાદિક સાધન આત્માનું ધ્યાન, અધ્યાત્મચિંતન વેદાંત-શુદ્ધ વગેરેથી) પણ

તે તેવું નથી. જિનનો સિદ્ધાંત છે કે, જડ કોઈ કાળે છૂટ ન થાય અને છૂટ કોઈ કાળે જડ ન થાય' તેમ "સત્" કોઈ કાળે 'સત્' સિવાયનાં બીજાં કોઈ સાધનથી ઉત્પન્ન હોઈ શકે ન નહિ. આથી દેખીતી સમજાવ તેવી વાતમાં મુંઝાણ છૂટ પોતાની કલ્પનાએ 'સત્' કરવાનું કહે છે, પ્રશ્ને છે. બોધે છે એ આશ્ચર્ય છે.

૫૧૪ પ્રશ્ન:—મુમુક્ષુ જગતમાં રહું દેખાડવા કંઈ આવશે ?

ઉત્તર:—જગતમાં રહું દેખાડવા માટે મુમુક્ષુ કંઈ આવશે નહિ, પણ રહું હોય તે જ આવશે.

૫૧૫ પ્રશ્ન:—સંતનો જોગ ન હોય તો મતમર્તાંતરમાં શી રીતે વર્તવું યોગ્ય છે ?

ઉત્તર:—છૂટને જ્યાંમુખી સંતનો જોગ ન થાય ત્યાંમુખી મન-મનાંતરમાં મધ્યસ્થ રહેવું યોગ્ય છે. જ્યાંમુખી જેવું તો મન છે, કે જે સત્સ્વરૂપ બધી અખંડ સ્થિત થયું છે—(નામ જેમ મોરબી ઉપર) તથાપિ તે દશા વર્ણવવાની સદા સર્વાધાર દરિએ વાણીમાં પૂર્ણ થકી નથી; અને લેખમાં તો તે વાણીનો અનંતનો ભાગ માંડ આવી શકે; એવી તે દશા તે સર્વનું કારણ એવું જે પુરુષોત્તમસ્વરૂપ તેને વિશે અમને તમને તથા અનન્ન પ્રેમમક્ષિત અખંડ રહો; તે પ્રેમ ભાક્ત પરિપૂર્ણ પ્રાપ્ત થાઓ.

૫૧૬ પ્રશ્ન:—બ્રાહ્મણ જે મુખમાં હતા તે મુખ અને આ કુ-ગમાં ધર્મસંબંધમાં કેવો ભેદ આપના અનુભવમાં આવે છે ?

ઉત્તર:—અમવાન બ્રાહ્મણ જે મુખમાં હતા તે મુખ બીજે દેને-આ કલિયુગ છે. એમાં દરિસ્વરૂપ, દરિનામ અને દરિમન દરિએ નથી આવતા; એ ત્રણેમાંનાં કોઈની સ્મૃતિ થાય, એવી કોઈ પણ ચીજ પણ દરિએ નથી આવતી. બધાં સાધન કલિયુગથી દોરાઈ ગયાં છે. થઈ શકીને બધાં છૂટ ઉન્માદે પ્રવેશે, અથવા સન્માર્ગની સન્મુખ વર્તતા નજરે નથી પડતા. કલ્મિત મુમુક્ષુ છે, પણ તેને હજી માર્ગનો નિકટ સંબંધ નથી. નિઃકલ્મિપર્તુ પણ મનુષ્યોમાંથી આત્મા મળા જેવું થયું છે; સન્માર્ગનો એક અંત અને તેનો પણ અંત તે કોઈ આત્મા પણ દરિએ પાતો નથી. કેવળાત્મનો માર્ગ તે તો કે-વળ વિસ્મર્તન થઈ ગયો છે, કોણ જાણે દરિની કમળા મુલ છે ? આવો નિકટ કાગ તો હમણાજ જોયો. કેવળ મંદ પુણ્યવાળાં પ્રાણી જોઈ પરમ અનુકંપા આવે છે.

૫૧૭ પ્રશ્ન:—આજ ધર્મનો ઉપદેશ પ્રગટ રીતે ક્યારે કરીશ ?

ઉત્તર:—પૂર્વાપર અચિદ્ એવું જે ભગવાદ સંબધી જ્ઞાન તે પ્રગટ કરવા જ્યાં સુધી તેની કમ્પા નથી, ત્યાંસુધી, વધારે પ્રશ્ન જાણી શકવામાં નથી આવતો તે જાણો છો. અભિન્ન એવું દરિ-
યા જ્યાંસુધી અમે અમારામાં નહીં ખાનીએ ત્યાંસુધી, ‘પ્રમાદમાર્ગ’ કહીયું નથી. તમે જુઓ અમને જાણો છો, તે સિવાય અધિકને નામ જામ, મામથી અમને જાણાયેલા નહીં. એકથી અનંત છે, અનંતથી એક છે.

૧૧૮ પ્રશ્ન:—જીવને જૂવણી કય છે ?

ઉત્તર:—અપૂર્વ પોતાથી પોતાને પ્રાપ્ત થવું ફલિત છે; જેનાથી પ્રાપ્ત થાય ન, તેનું સ્વરૂપ જોવાપાતું ફલિત છે; અને જીવને જૂવ-
ણી જુઓ એવું છે.

૧૧૯ પ્રશ્ન:—“ ૧. ‘મણિમ’માં આઠ વાર્તિક કહ્યા છે તેમાં અ.૫ને નજા અમારે કયા વાર્તિકો પ્રાપ્ત થવું ? ૨. એ આઠ વાર્તિકો કયા જૂવો માર્ગે આપણે જોઈએ છે. ૩. તે ત જાણવા સાર આપણે જાણો છો. ૪. અપવા આઠ વાર્તિકો માર્ગનો સરવાળો કરવો એ જ માર્ગ છે કે કી રીતે ? અપવા તે આઠ વાર્તિકો સરવાળામાં નુનાધિક્તો કરી માર્ગ મદલ કરવા પોષ્ય છે ? અને છે તે સુ ?

ઉત્તર:—એ આઠ વાર્તિકો-‘મણિ’ તે સિવાયનાં દરેકોમાં સં-
પ્રાપ્તોમાં માર્ગ કહી (અન્ય) જોઈએલા રહે છે, નહિ તે પત્તું કરીને જૂવો જ (બાતલિત) રહે છે. વાર્તિક, દરેક, સમજાવ, એ જ્યાં કી રીતે પ્રાપ્તિમાં મારજુવ થાય છે. જુઓ સમજાવની વિનયના બંધન જીવને નો જાણવ જુવો થાય છે. માર્ગની જેને કમ્પા જીવન થઈ છે તેજુ. એ જ્યાંનું કાપાલુ જ્ઞાન થવું વિચારવું; જાણી અપવા રહેવું પોષ્ય છે. ‘સાધ્યજુ જ્ઞાન’નો અર્થ આ દેશને જોવો કરવો કે, ‘જ્યાં કાપાલુ થવુંવળાં અધિક જુવણ ન કરી દેવ તેવું જ્ઞાન’

૧૨૦ પ્રશ્ન:—લીધેલ આવી માર્ગમાં ઉપર, અપવા જાણે ત્યારે, અપવા ત્યાર પછી દેવનાઓ જાણે કે આ લીધેલ ? અને જાણે તે કી રીતે ?

ઉત્તર:—અપવા જાણે તે પ્રાપ્ત થવું છે એવા દેવનાઓ અપ-
વિજાનથી લીધેલને જાણે. જે પ્રાપ્તિઓ અપવા જાણે લીધેલ અપવિજાન સંજુત દોષ છે તે પ્રાપ્તિઓ તેમાં નહિ દેવનાઓ સમજાવની દેવનાઓ લીધેલને જોવાથી કી છે.

૧૨૧ પ્રશ્ન:—જાણવ જાણવા વિનય સમજાવ જાણવા છે એવું કી કાણ ?

ઉત્તર:—‘જાણવ’ જાણવા વિનય ‘જાણવ’ જાણવા છે એવું કી કાણ નહિ.

૫૭૨ પ્રશ્ન:—‘પરદશ્ય’ જાણ્યા વિના ‘સ્વદશ્ય’ જાણ્યું છે એમ કહી શકાય ?

ઉત્તર:—‘પરદશ્ય’ જાણ્યા વિના ‘સ્વદશ્ય’ જાણ્યું છે એમ કહી શકાય નહિ.

૫૭૩ પ્રશ્ન:—નવચાર કેટલાક છે ? અને પર સમય કેટલા છે ?

ઉત્તર:—‘સામ્પતિતક’ માં શ્રી સિદ્ધસેનદિવાકરે કહ્યું છે કે, જેટલા વચનમાર્ગે છે તેટલા ‘નવચાર’ છે, અને જેટલા નવચાર છે તેટલા જ ‘પરમચય’ છે.

૫૭૪ પ્રશ્ન:—સંસારમાં રહેતું ક્યારે યોગ્ય છે ?

ઉત્તર:—જમત્ આત્મરૂપ માનવામાં આવે, જે યાવ તે યોગ્ય જ માનવામાં આવે, પરંતુ રોગ જોવામાં ન આવે, યોગ્યતા યુક્તિ-પણી સદન કરવામાં આવે; તો જ આ સંસારમાં રહેતું યોગ્ય છે.

૫૭૫ પ્રશ્ન:—વિપતિઓ પડે છે જાનીદારા સાંસારિક ફળની ઇચ્છા કરતી યોગ્ય છે ?

ઉત્તર:—મને તેટલી વિપતિઓ પડે, તથાપિ જાનીદારા સાંસારિક ફળની ઇચ્છા કરતી યોગ્ય નથી.

૫૭૬ પ્રશ્ન:—ઉદય આવેલો અંતરાય કેટલી રીતે વેદાય યોગ્ય છે.

ઉત્તર:—ઉદય આવેલો અંતરાય સમપરિણામે વેદાય યોગ્ય છે. વિપતિપરિણામે વેદાય યોગ્ય નથી.

૫૭૭ પ્રશ્ન:—વચાર્ય જ્ઞાન જેને છે તેણે પૂરવ કેવી રીતે આવશે ?

ઉત્તર:—વચાર્ય જ્ઞાન જેને છે, એણે પૂરવ અન્યથા આવશે નહિ.

૫૭૮ પ્રશ્ન:—જાની પાસે સાંસારિક વેમવ દોષ તો મુમુક્ષુને તે ઇચ્છવા યોગ્ય છે ?

ઉત્તર:—જાની પાસે સાંસારિક વેમવ દોષ, તોપણ મુમુક્ષુને ઇચ્છવું જોઈ તે ઇચ્છવા યોગ્ય નથી.

૫૭૯ પ્રશ્ન:—કદાચ જાની પાસે તેણે વેમવ દોષ છે તો મુમુક્ષુની વિપતિ દાગવા માટે ઉપયોગમાં આવે છે કે નહિ ?

ઉત્તર:—પણ કહીને જાની પાસે તેણે વેમવ દોષ છે તો તે મુમુક્ષુની વિપતિ દાગવા માટે ઉપયોગી થાય છે.

૫૮૦ પ્રશ્ન:—પરમાર્થિક વેમવથી જાની મુમુક્ષુને સાંસારિક ફળ આપવાનું ઇચ્છે છે કે નહિ ?

ઉત્તર:—પરમાર્થિક વેમવથી જાની, મુમુક્ષુને સાંસારિક ફળ આપવાનું ઇચ્છે નહિ, કારણ કે અપરંપર તે જાની કરે નહિ.

રાજપ્રશ્ન.

ભાગ ૨ નો-ઉત્તરાવસ્થા.

૫૮૧ પ્રશ્ન:—બે દબ્બ એક પરિણામ કરી શકે ?

ઉત્તર:—વસ્તુ પોતાના સ્વરૂપમાં જ પરિણમે એવો નિયમ છે. જીવ જીવરૂપે પરિણમ્યા કરે છે, અને જડ જડરૂપે પરિણમ્યા કરે છે. જીવનું મુખ્ય પરિણમણું તે ચેતન (ચાત) સ્વરૂપે છે; અને જડનું મુખ્ય પરિણમણું તે જડત્વસ્વરૂપ છે. જીવનું જો ચેતનપરિણામ તે કાષ્ઠ પ્રકારે જડ વસ્તુ પરિણમે નહિ, અને જડનું જડત્વપરિણામ તે કાષ્ઠ રૂપે ચેતનપરિણામે પરિણમે નહીં; એવી આ વસ્તુની મર્યાદા છે; અને ચેતન, અચેતન એ બે પ્રકારનાં પરિણામ તો અનુભવસિદ્ધ છે; તેમાંનું એક પરિણામ બે દબ્બ મળાને કરી શકે નહિ, અર્થાત્ જીવ અને જડ મળી કેવળ ચેતનપરિણામે પરિણમી શકે નહિ, અથવા કેવળ અચેતનપરિણામે પરિણમી શકે નહિ. જીવ ચેતનપરિણામે પરિણમે, અને જડ અચેતનપરિણામે પરિણમે, એમ વસ્તુસ્થિતિ છે; મારે જિન કહે છે કે, એક પરિણામ બે દબ્બ કરી શકે નહિ. જો જો દબ્બ છે, તે તે પોતાની સ્થિતિમાં જ હોય, અને પોતાના સ્વભાવમાં પરિણમે.

૫૮૨ પ્રશ્ન:—એક દબ્બ બે પરિણામને ધારણ કરી શકે ?

ઉત્તર:—એક દબ્બ બે પરિણામે પરિણમી શકે નહિ એવી વસ્તુસ્થિતિ છે. એક જીવદબ્બ તે ચેતન અને અચેતન એ બે પરિણામે પરિણમી શકે નહિ; અથવા એક પુરુષદબ્બ અચેતન અને ચેતન એ બે પરિણામે પરિણમી શકે નહિ, માત્ર પોતે પોતાનાં જ પરિણામમાં પરિણમે; ચેતનપરિણામ તે અચેતન પદાર્થને વિશે હોય નહિ; અને અચેતન પરિણામ તે ચેતન પદાર્થને વિશે હોય નહિ; મારે બે પ્રકારનાં પરિણામે એક દબ્બ પરિણમે નહિ—બે પરિણામને ધારણ કરી શકે નહિ.

૫૮૩ પ્રશ્ન:—બે દબ્બ એક ક્રિયા કરે ?

ઉત્તર:—એક ક્રિયા તે બે દબ્બ મળી જણી શકે નહિ. બે દબ્બનું

મળતું એકલિ થેલું થોડા નથી. એ એ દબ મળીને એક દબ કા-
નતું હોય, તો વસ્તુ પોતાના સ્વરૂપનો કેવળ ત્યાગ કરે. જ્યારે એવ
બનતું નથી, ત્યારે એ દબ કેવળ એક પરિણામને પામ્યા વિના એક
કિંમત પણ ઝાંચી કરે ? અર્થાત્ ન જ કરે.

૫૮૪ પ્રશ્ન:—એ કિંમત એક દબ પાસળ કરે ?

ઉત્તર:—એ કિંમત એક દબ પાસળ પણ કરે નાહ.

૫૮૫ પ્રશ્ન:—એક સમયને તિને એ ઉપયોગ દોષ શો ?

ઉત્તર:—એક સમયને તિને એ ઉપયોગ દોષ શો નહિ.

૫૮૬ પ્રશ્ન:—છવ અને પુદ્ગલ કયાંપિ એક છેવ રોડી રજાં
દોષ તો પણ પોતપોતાના સ્વરૂપથી અન્ય પરિણામ પામી શકે ?

ઉત્તર:—છવ અને પુદ્ગલ કયાંપિ એક છેવને રોડી રજાં દોષ,
તો પણ પોતપોતાના સ્વરૂપથી કાંઈ અન્ય પરિણામ પામતું નથી.
દેહાદિક કીને જે પરિણામ પામ છે તેનો પુદ્ગલ કર્તા છે. ધરણ
કે તે દેહાદિક જા છે; અને જડપરિણામ તો પુદ્ગલને તિને છે; જ્યારે
એમ જ છે, તો પછી છવ પણ છવસ્વરૂપેજ વર્તે છે; એમાં કંઈ
બીજું પ્રમાણ પણ કહે શકતું નથી; એમ મળી શકે છે કે.—

એ આમ તમે વસ્તુસ્થિતિ સમજે તો તો જાને તિનેનો જે
સ્વસ્વરૂપમાં છે તે, મદ; અને સ્વાસ્થ્યનું જે તિયોભાવજનું છે તે
પ્રવદ થાય; વિચાર કરો. નિષ્કિ પણ એમજ છે. મદન વાતને બદલે
દુઃખમાં જાય છે. જા કે જાને વધારે બોધ છે તેને તો સુખ છે.

૫૮૭ પ્રશ્ન:—જો જાને સ્વસ્થ્ય વિચરણ થયું છે ? અને
સ્વાસ્થ્યની વ્યવસ્થા કેમ રહે ?

ઉત્તર:—અવનવાગ થયા સ્વસ્થ્ય વિચરણ દેશથી અન્યમાત્ર
છવને માપાગળ થય મળે છે. દર્પકાગ નુસી મત્તમમાં રહી એ.પ.
શુનિકાનું મેંદલ થાય તો વિચરણ અને અન્યમાત્રની માપારજા
કે છે, અર્થાત્ અન્યમાત્રની ઉદભવીતજનું ગ્રાપ દોષ છે. આ જાગ
વિષય દેશથી સ્વસ્થ્યના વ્યવસ્થા રહેવાની દુર્વંદતા છે, તથાપિ અર્થ-
મયો વિચરણ નુસી મેંદલ, તે વ્યવસ્થા આરો, એમાં મદદ નથી થશે.

૫૮૮ પ્રશ્ન:—સ્વસ્થ્ય સ્થિતિ કયાં મળે ?

ઉત્તર:—છવની અવસ્થા છે અને જાનના અવસ્થા છે; મંજાત
થત છે, અને દુષ્ટા અવસ્થા છે ત સ્વાસ્થ્યની મંજો નહીં; ૫૯
આં જાનના અવસ્થા છે, અને છવની અવસ્થા છે, તેન જ દુષ્ટા
અવસ્થા છે, અથવા નથી અને સ્થિતિ છે ત્યાં સ્વાસ્થ્યની ૫૯

ધરી સંભરે છે. અપૂર્ણ એવું જાન, અવનપણે આશરેનું વધુ જાન છે. હવે જાગરાન છે !

૫૮૬ પ્રશ્ન:—કોષ પ્રવર્તના-મૃદરથપણ સદિનની અજાય પરિણામી કહેવાયોજ છે ?

ઉત્તર:—અત્યંત ઉચ્ચ પરિણામે રહેવું એવું ને ચૈતન્ય તેને, યાની પ્રશ્નમાં છતાં તેવું રાખે છે; તો જલ્પ કહીએ ઉપે: માયા દુસ્તર છે, દુરંત છે, સજ્જાર જલ્પ-સમય એક જલ્પ, એને આત્માને વિષે સ્થાપન કરવા યોગ્ય નથી. એવી તીવ્ર દયા આપ્યે અત્યંત ઉચ્ચ પરિણામ ઉત્પન્ન થાય છે; અને તેવા હાલ પરિણામની જે પ્રવર્તના-મૃદરથપણ સદિનની-તે અજાય પરિણામી કહેવા યોગ્ય છે. જે મોષ-સ્વરૂપે રિચ્છન છે તે, એમ કલિનતાથી વર્તી રહે છે, કારણ કે તેની વિશ્લેષતા પરમ છે.

૫૮૭ પ્રશ્ન:—જનક વિરોધીની પ્રશ્નિ માટે આપ શું કહે છે ?

ઉત્તર:—વિરોધિજને જનકરામની પ્રશ્નિ ને અત્યંત ઉચ્ચ પરિણામને લીધે રહેલી. જલ્પ કરીને તેમને તે સદૃશ સ્વરૂપમાં હતી, તથાપિ કોષ માયાના દુરંત પ્રસંગમાં સમુદાયે વિષે જેમ નાચ વલિ-ચિત્ કોષાવમાન થાય તેમ તે પરિણામનું કોષાવમાન થવાપણું સંભવિત દે:વાળી, પ્રત્યેક માયાના પ્રસંગમાં કેવળ જેવી ઉચ્ચ અવસ્થા છે એવા નિર્ભય અજાયની યરજુના રીતરી દોવાથી માયાને મુખે તરી સ્થાય એમ થવું હતું, કારણ કે મહાત્માના આશ્વનની એવી જ જાગરણ છે.

૫૮૮ પ્રશ્ન:—કોષાધિને વિષે સમાધિ રહી રહે કે નહીં તે વિષે આપનો શું અનુભવ છે ?

ઉત્તર:—ચોતર ઉપાધિની અજાય પ્રજ્વલતી દોષ, તે પ્રસંગમાં સમાધિ રહેલી એ પરમ દુષ્ટ છે; અને એ વાત તો પરમયાની વિના થવી શકે છે. અમને જલ્પ આશ્વન થઈ આરે છે, તથાપિ એમ પ્રારે વર્તી જ કરે છે એવો અનુભવ છે. આત્મમાત્ર થવાઈ જેને સમગ્ર છે, નિષ્કળ રહે છે તેને, એ પ્રાપ્ત દોષ છે.

૫૮૯ પ્રશ્ન:—સમગ્રસ્થનું મુખ્ય લક્ષણ શું છે ?

ઉત્તર:—સમગ્રસ્થનું મુખ્ય લક્ષણ વીનસામના ભણીએ છીએ, અને તેવો અનુભવ છે.

૫૯૦ પ્રશ્ન:—કેવળજાન ક્યારે વર્તવું કહેવાય ?

ઉત્તર:—આત્માપણે કેવળ કલમર અવસ્થા વર્તે અર્થાત્ આત્મા યોગાના સ્વરૂપને વિષે કેવળ જાગૃત દોષ ત્યારે, તેને કેવળજાન વર્તે છે એમ કહેવું યોગ્ય છે એવો મીઠીવંદરનો આશય છે.

૫૪૪ પ્રશ્ન:—પરમાર્થ સમ્યક્ત્વ કોને કદી સમાવ છે ?

ઉત્તર:—“આત્મા” જે પદાર્થને તીર્થકર કહ્યો છે, તે જ પદાર્થની તે જ સ્વરૂપે પ્રતીતિ થાય, તે જ પરિજ્ઞાપે આત્મા માહાત્મા બામે, ત્યારે તેને ‘પરમાર્થ-સમ્યક્ત્વ’ છે, એવો ધોતીધોરનો અભિપ્રાય છે.

૫૪૫ પ્રશ્ન:—બીજરૂચિ-સમ્યક્ત્વ એટલે શું ?

ઉત્તર:—એનું સ્વરૂપ જેને બારણું છે, તેના પુગપને ત્રિંશો ‘નિગ્રામ મહા’ છે જેને, તે પુગપને ‘બીજરૂચિ-સમ્યક્ત્વ’ છે.

૫૪૬ પ્રશ્ન:—માર્ગાનુમારી ક્યા કહેવાય ?

ઉત્તર:—તેના પુગપની ‘નિગ્રામ બલિ’ અપાયાએ થાય થાય એવા મુજો જે છામાં દોષ, તે છા ‘માર્ગાનુમારી’ દોષ એમ કહ્યું છે.

૫૪૭ પ્રશ્ન:—આપનો અભિપ્રાય દેવાદિપત્યે કેવા પ્રકારે છે ?

ઉત્તર:—અમારો, અભિપ્રાય કંઈ જનુ દેવ પ્રત્યે દોષ, તો તે માત્ર એક આત્માયે છે; અન્ય અર્થે નહીં. બીજા કોઈ જનુ પગપે પ્રત્યે અભિપ્રાય દોષ તો, તે પદાર્થને નહીં, જનુ આત્માયે છે. તે આત્માયે તે પદાર્થની પ્રાપ્તિ અપ્રાપ્તિને ત્રિંશો દોષ એમ, અમને લાગતું નથી. “આત્માપત્યુ” એ પ્વનિ દિશાય બીજે કોઈ પ્વનિ કોઈ જનુ પદાર્થના મહાજ્ઞાનમાં સમજાવેલ નથી, અનવગાહ આત્માપત્યુ અપ્રાપ્તિના-ને ત્રિંશો વિના, અન્ય નવે કિસ્કરણ છે.

૫૪૮ પ્રશ્ન:—પૂર્ણગમના એટલે શું ? તથા પૂર્ણગમના ૬૫ એટલે શું ?

ઉત્તર:—પગપુ બાવ જવાથી પૂર્ણગમપત્યુ પ્રાપ્ત થયું; એવો દેવે બીજુ કોઈ હવે કંઈ જનુ મેલને મારે રથું નથી. સ્વરૂપો તો કોઈ કોઈ ત્યાગ કરવાને મૂકે જનુ છાએ નહીં; અને અર્થા રેલત આરૂપનિતિ છે, ત્યા નો પગી બીજુ કંઈ રથું નથી; એટલે ત્યાગ-વાપત્યુ જનુ મૂકું નહીં; દેવે અપરે ભેડું, રેડું, એ જાને પ્રિય વર્ગ મળું ત્યારે અપરું કાઢ નહીંવ કાંઈ કરવાને મારે શું જમરું ? અર્થા જેવ જનુ ભેડાને તમ જનુ, ત્યા પગી બીજુ મેલેલોત્યો જાંબા જાંબા દેવ ? એટલે કહે છે કે, અર્થા પૂર્ણગમના પ્રાપ્ત થય.

૫૪૯ પ્રશ્ન:—સુમુખતા કેમ વર્ણવાત અને વિરંગ દેવ છે ?

ઉત્તર:—આગમ અને પરિવર્તનો જેમ જેમ મેલ મારે છે, જેમ જેમ તેને ત્રિંશો મેલમળનું અનિશ્ચય મંદરચિન્તાને થને છે, તેમ તેમ મુખપુત્ર વર્ણવાત થવા કરે છે. અર્થા કાળવ્ય પિ-

ચપવાળું એ અભિમાન પ્રાપ્તિ એકદમ નિરત થવું નથી તેટલા માટે તન, મન, ધનાદિ ને કંઈ પોતાપણે વર્તેલાં હોય છે તે, જ્ઞાતીપ્રત્યે અર્થજી કરવામાં આવે છે, પ્રાપ્તિ જ્ઞાતી કંઈ તેને મદદ કરતા નથી, પણ તેમાંથી પોતાપણું મલાકવાળું ઉપરેથી છે; અને કરતા ચોખ્ખું પણ તેમ જ છે કે, આરંભ, પરિમિતને પારંપારના પ્રસંગે વિચારી વિચારી પોતાનાં ધર્મો અટકાવવાં; ત્યારે મુખ્યત્વે નિર્ભય હોય છે.

૧૦૦ પ્રશ્ન:—સત્સંગમાં ૧૭ આવનાર આવના એટલે શું ?

ઉત્તર:—કોઈ પણ પ્રકારે સત્સંગનો જોગ મને નો તે ક્યાં રહેતું એ કહેવું છે; અને ને પ્રકારે જીવને મારાપણું વિદીત થવા કરતું હોય, અથવા વધ્યા કરતું હોય, તે પ્રકારથી જોગ મને તેમ સંકોચાતું રહેતું એ, સત્સંગમાં પણ ૧૭ આવનાર આવના છે.

૧૦૧ પ્રશ્ન:—આપને પણ સત્સંગની આવશ્યકતા આપ જુઓ?

ઉત્તર:—આખો લોક જોઈ જાગને વિષે દુઃખે કરાને પીડાને માનસમાં આપ્યો છે, અને તેમાં પણ આ વર્તે છે તે તો મહા દુઃખમાન છે, અને સર્વ પ્રકારે વિશ્વાંતિનું કારણ એવો ને કહેવાય 'શ્રી સત્સંગ' તે તો સર્વ જાગને વિષે પ્રાપ્ત થવો દુર્લભ છે; તે આ જાગમાં પ્રાપ્ત થવો જોઈ દુર્લભ હોય એમાં કંઈ અશક્યકારક નથી. અને કે જેનું મન પ્રાપ્તિ કોઈથી, માનથી, માયાથી, લોભથી, હાસ્યથી, રસિયથી, અરસિયથી, ભયથી, શીઠથી, બુદ્ધિધ્યાથી કે સ્વભાવિ વિષયોથી અપ્રતિજ્ઞા જેવું છે; ક્રોધથી, ધનથી, પુત્રથી, વંશવતી, સ્ત્રીથી કે દેહથી મુખ્ય જેવું છે તે મનને પણ સત્સંગને વિષે જાગેન રાખતું બદ્ધ બદ્ધ રહ્યા કરે છે.

૧૦૨ પ્રશ્ન:—લોકરિષ્ટિમાં સત્સંગ આવન થવું સમ છે ?

ઉત્તર:—આ લોકરિષ્ટિ જ એવી છે કે, તેમાં સત્સંગ આવન કરતું પરમ વિદ્ય છે. રચના જાણી અસત્વના આશયની આવના કરાવવાવાળી છે.

૧૦૩ પ્રશ્ન:—સાજપ્રશ્નમાં જ્ઞાતીઓએ સીધાં જ પ્રવર્તનાના જાનને ત્યાં ક્યાં હોય તે માટે આવના લાગુમત્ત શું છે ?

ઉત્તર:—આત્મસમર્પણે ચોખ્ખાં રહ્યા કરે છે; ને પ્રતિ જાગને લીધે હાથ લો કંઈ અશક્ય કરી દેખાતું નથી. અથવા જ દેખાને જીવે જીવે જીવે જીવે સીધાં જ પ્રવર્તનાના જાનને જાગ ત્યાં ક્યાં હોય.

૧૦૪ પ્રશ્ન:—આ જીવે સમજાવેન થાય છે ?

રાજપ્રશ્ન

ઉત્તર—જમતવા અભિપ્રાય પ્રત્યે જોઈને જીવ પદાર્થનો ભોધ પામ્યો છે; જાનીતા આમપ્રાય પ્રત્યે જોઈને પામ્યો નથી. જે જીવ જાનીતા અભિપ્રાયથી ભોધ પામ્યો છે તે જીવને સમ્યક્દર્શન થાય છે.

૬૦૫ પ્રશ્ન—માર્ગ કેટલા પ્રકારના અને કયા કયા ?

ઉત્તર—માર્ગ બે પ્રકારનો જાણીએ છીએ: એક ‘ઉપદેશ યવા અર્થેનો માર્ગ અને ’ એક ‘ વાસ્તવ્યમાર્ગ. ’

૬૦૬ પ્રશ્ન—‘વિચારસાગર’ ઉપદેશ યવા અર્થે કે વાસ્તવ્ય માર્ગ પામવા માટે વિચારવા યોગ્ય કંઈ છે ?

ઉત્તર—‘ વિચારસાગર ’ ઉપદેશ યવા અર્થે વિચારવા યોગ્ય છે.

૬૦૭ પ્રશ્ન—જૈન, વેદાન્ત કે અન્યસાધ્યો વિચારવાનું આપ કેવા હેતુથી જણાવે છે ?

ઉત્તર—આપે જૈનસાધ્ય વાંચવા જણાવીએ ત્યારે જૈની કંઈ જાણાવતા નથી; વેદાન્તસાધ્ય વાંચવા જણાવીએ, ત્યારે વેદાંતી કંઈ વાંચે જણાવતા નથી; તેમ જ અન્ય સાધ્ય વાંચવા જણાવીએ, ત્યારે અન્ય યવા નથી જણાવતા. માત્ર જે જણાવીએ છીએ તે તપ સર્વને ઉપદેશ લેવા અર્થે જણાવીએ છીએ. જૈન અને વેદાંતી આશિષો બેઠે ત્યાગ કરે, આત્મા તેનો નથી.

૬૦૮ પ્રશ્ન—સર્વગતા ક્યાં હોય છે ?

ઉત્તર—જ્યાં પૂર્ણગામપદ્ધતિ છે ત્યાં સર્વગતા છે.

૬૦૯ પ્રશ્ન—જેને બોધમીઝની ઉત્પત્તિ હોય ■ તેની વિવિધ પ્રત્યે પ્રવૃત્તિ કે અપ્રવૃત્તિ કયા હોય છે ?

ઉત્તર—જેને બોધમીઝની ઉત્પત્તિ હોય ■ તેને સ્વયંપ્રવૃત્તિ કરીને પરિવૃત્તપદ્ધતિ વર્તે છે; એને વિવિધ પ્રત્યે અપ્રવૃત્તિ કયા વર્તે છે.

૬૧૦ પ્રશ્ન—કયા જીવને અખંડ આત્મભોધ ન સમજવો ?

ઉત્તર—જે જીવિતવ્યમાં સંશ્લિષ્ટપદ્ધતિ છે તે જીવિતવ્યમાં જાનીએ નિત્યપદ્ધતિ પ્રાપ્ત કર્યું છે; એ અચરમની વાત છે. જે જીવને પરિવૃત્તપદ્ધતિ વર્ત્યું કરતું ન હોય તો, અખંડ એવો આત્મભોધ તેને સમજવો નહીં.

૬૧૧ પ્રશ્ન—પૂર્ણજાનીનું લક્ષણ શું ?

ઉત્તર—જે પ્રમાણે જાનતું પ્રગટતું છે તે પ્રમાણે રામાદિ વ્યવહારિક પદાર્થને વિવેચી નિરપદ્ધતિ વર્તે છે. આત્મમુખે કરી પરિવૃત્તપદ્ધતિ વર્તે છે. અન્ય મુખની જે ધમ્મજા નહિ થતી તે, પૂર્ણ જાનતું લક્ષણ છે.

૧૧૨ પ્રશ્ન:—અનિત્ય દુનિયામાં નિત્યવર્તુ જોયે શું ?

ઉત્તર:—હાની અનિત્ય દુનિયામાં નિત્યવર્તુ પ્રાપ્ત કરે છે એમ ને સમ્યું છે તે, એવા આદ્યથી સમ્યું છે કે, તેને મનુષ્યે માટે નિર્મલવર્તુ વર્તે છે. એને એમ દોષ તેને જાણી અનિત્યવર્તુ વિરુદ્ધ છે એમ કહીએ નહિ તો તે યાત્ર સત્ય છે.

૧૧૩ પ્રશ્ન:—ખડું આત્મભાન ધાવ છે તેને અદ્વૈતિ દોષ છે ?

ઉત્તર:—ખડું આત્મભાન ધાવ છે તેને, “દુ” અનભાવનો આત્મો મું. એવો એવો દુષ્કર્મ થઈ અદ્વૈતવિનુદિ તે વિશ્વ પામે છે; એવું ને આત્મભાન તે વારંવાર ઉજ્જવળવળે વર્તી કરે છે, તથાપિ નેમ ક્ષમિએ તેમ તો નહિ.

૧૧૪ પ્રશ્ન:—હાનીને વિષે ધનાભિની વાંછા રાખવામાં આવે તો કોઈ કમનો બધે દુષ્કર્મ ધાવ છે ? અને ધાવ છે તો ક્યાં કમનો ? હાની તેવો પ્રતિભા કોઈને ધાવે છે ?

ઉત્તર:—હાનીને વિષે ને કોઈ જણ પ્રકારે ધનાભિની વાંછા રાખવામાં આવે છે, તો દુષ્કર્મ રાંતાવરણીય કમનો પ્રતિભા વિદેશ દુષ્કર્મ ધાવ છે. મનુષ્ય કહીને હાની તેવો પ્રતિભા કોઈને પાતાપથી દુષ્કર્મ ન ધાવ એમ વર્તે છે.

૧૧૫ પ્રશ્ન:—હાની પોતાનું ઉપદેશન-આદેશિતા કરી રીતે અચારે છે ?

ઉત્તર:—હાની પોતાનું ઉપદેશન-આદેશિતા-જણ પૂર્વકમનુસાર કરે છે; હાનને વિષે પ્રતિભાતા ધાવ એમ કહી આદેશિતા કરતા નથી; અથવા કારણનો પ્રકાર કમનુસાર એમ જણાવે છીએ.

૧૧૬ પ્રશ્ન:—મહાત્માનો દેહ શા કારણે વિષમાનવજે વર્તે છે ? અને તે કારણે ક્યાં ?

ઉત્તર:—મહાત્માનો દેહ ને કારણે જાણી વિષમાનવજે વર્તે છે; પ્રારબ્ધકર્મ જોમવચાને અર્થ; ક્રોધના કારણે અર્થ; તથાપિ જો જનમાં તે ઉપદેશજે ઉપદેશ આવેથી વર્તનાએ વર્તે છે, એમ જણાવે છીએ.

૧૧૭ પ્રશ્ન:—સ્થિરતા નિશ્ચયપ્રકારે જોઈને “સમજસાર” ક્યાં વ્યવસ્થાવેળ છે ?

ઉત્તર:—સ્થિરાદિ સમજી ને નિશ્ચય છે તેને વિષે કાલ વિચારનો ત્યાગ કરી સામાન્ય પ્રકારે “સમજસાર”નું વ્યવસ્થા કરવું યોગ્ય છે, અર્થાત્ સ્થિરતા અપવધી કાલ ધીરજ રહે છે, તે ધીરજ તેના વિચાર

૬૧માં પડવાથી રહેતી વિકટ છે. 'નિશ્ચય'ને વિશે અકર્તા, 'અચ-
હાર'ને વિશે કર્તા, ઇલાદિ જે વ્યાખ્યાન 'સમયસાર'ને વિશે છે,
તે વિચારવા યોગ્ય છે, તથાપિ નિવૃત્ત થવા છે જેના બોધસંબધી
રોગ એવા જે ગાની તેના પ્રત્યેથી એ પ્રકાર સમજાવા યોગ્ય છે.

૬૧૮ પ્રશ્ન:—આપ તરણ તારણ કોને જાણે છે?

ઉત્તર:—જેની પ્રાપ્તિ પછી અનંતકાળનું શાશ્વત્વ મળી, સર્વ
કાળને માટે અપાશ્વત્વનું પ્રાપ્ત હોય છે, એવો જો કોઈ હોય, તો
તે તરણ તારણ જાણીએ છીએ; તેને જાણે.

૬૧૯ પ્રશ્ન:—આ કાળને કળિયુગ તથા માટે કહેવામાં આવે છે?

ઉત્તર:—અપાદિ પાંચ વિચરણી પ્રાપ્તિની ઇચ્છાએ કરી જેનાં
મયોત્ત અસંત વ્યાકુળપણે વર્તે છે, એવા જીવોનું જ્યાં વિરોધપણું
રેખાવું છે, એવો જે કાળ તે આ દુષ્ટ-કળિયુગ નામનો કાળ છે.

૬૨૦ પ્રશ્ન:—આ કળિયુગમાં જીવ જી રામ હોઈ શકે? અને
હોઈ શકે તો કેવા મુજબ તેઓમાં હોવા થશે?

ઉત્તર:—તેને (કળિયુગને) વિશે વિવેકપણું જેને પરમાર્થને વિશે
નથી થયું, ચિત્ત વિશેષ પામ્યું નથી, સંગે કરી પ્રવર્તનભેદ પામ્યું
નથી, બીજી પ્રીતિના પ્રસંગે જેનું ચિત્ત આરત થયું નથી, જીવન
જે કારણો તેને વિશે જેનો વિશ્વાસ વર્તેલો નથી, એવો જો કોઈ
હોય, તો તે આ કાળને વિશે 'જીવે શી રામ' છે. તથાપિ જોઈને
સખેદ આશ્રય વર્તે છે કે, એ મુજબના કોઈ અરી સંપત્તિ પણ અપ્ય
જીવો દષ્ટિગોચર થતા નથી.

૬૨૧ પ્રશ્ન:—આ લોક અનંતકાળ રહેવાનો છે એમ ત્યાં
હેતુથી કહેવામાં આવ્યું છે?

ઉત્તર:—મોટા આશ્રયને પચાડનારા એવા જીવ, વાણ, ચંદ્ર,
સૂર્ય, અગ્નિ આદિ પદાર્થોના જે મુજબ તે સામાન્ય પ્રકારે પણ જેમ
જીવોની દષ્ટિમાં આવતા નથી, અને પોતાનું જે નાનું ધર અપવા
કંઈ જીવે તેને વિશે કોઈ જાતનું જાણે આશ્રયકારક સ્વરૂપ રેખી
અદૃશ્ય વર્તે છે એ જોઈ, એમ યાચ છે કે, લોકોને દષ્ટિમાત્ર અપાદિ
કાળનો મટયો નથી; જેથી મટે એવો જે ઉપાય, તેને વિશે જીવનું
અપ્ય પણ યાન પ્રવર્તેલું નથી, અને તેનું ઓગળાણ થયે પણ સ્વેચ્છાએ
વર્તવાની જે જુદી તે વારંવાર ઉદય પામે છે; એમ થજી જીવોની
સ્થિતિ જોઈ આ લોક અનંતકાળ રહેવાનો છે એમ જાણે.

૬૨૨ પ્રશ્ન:—ઉપાધિને વિશે વિશેષ રહિતપણે વર્તેલું સદેશું છે?
થોડા કાળમાં પરિપક્વ સમાધિરૂપ કોણ હોઈ શકે છે?

ઉત્તર—ક્યાપિને વિશે વિશેષાદિનપણે વર્તવું, એ વાત અત્યંત વિષ્ટ છે; ને વર્તે છે, તે યોગ્ય કાળને વિશે પરિપાત્ર સમાધિપ દોષ છે.

૧૨૩. પ્રશ્ન—શીખુ જગત્ અને દાની રચ્ચે શું મિનનાય રહે છે ?

ઉત્તર—“ જગત્ જ્યાં મુલે છે, ત્યાં દાની જાય છે. દાની જાય છે, ત્યાં જગત્ મુલે છે. જગત્ જાય છે, ત્યાં દાની મુલે છે ” એમ શીખુ રહે છે.

૧૨૪. પ્રશ્ન—કવને સદ્દાન ક્યારે સમજાય છે ?

ઉત્તર—અસત્યમાં ઉદ્ધસીન રહેવા માટે કવને વિશે અપ્રમાદપણે નિમિષ વાપ છે, ત્યારે ‘સદ્દાન’ સમજાય છે; તે પહેલાં પ્રામથ્યે ભોળને ધણા પ્રકારના અંતરાય રહ્યા દોષ છે.

૧૨૫. પ્રશ્ન—જગત્ અને મોક્ષનો માર્ગ એક છે ?

ઉત્તર—જગત્ અને મોક્ષનો માર્ગ એ ને એક નથી. જોને જગત્ની કાળા, રવિ, બાવના તેને મોક્ષને વિશે અનિચ્છા, અરચિ, અભાવના દોષ, એમ જણાય છે.

૧૨૬. પ્રશ્ન—“ મન મદિયાનું વહાણ ઉપર, જીભ કામ કારતરે; તેમ મુનપને મન ૧૧ પડે, દાનાપ્રેમકરન ૨ ” એ વાત મમલવશી ?

ઉત્તર—પર મનથી જીભ સમસ્ત કામ કરનાં છતાં પણ જેમ પતિવ્રતા (‘મદિયા’ કન્દનો અર્થ) સ્ત્રીનું મન પેતાના પ્રિય એવા ભર્તાને વિશે લીન છે, તેમ સમ્યગ્દિ એવા કવનું મિત્ર સંસારમાં રહી મમલ કાર્યમાં વર્તવું પડનાં છતાં, દાની સંજોઈ થવનું કારણ છે એવો ને ઉલ્લેખ તેને વિશે લીનપણે વર્તે છે. સમસ્ત સંસારને વિશે સ્ત્રી, પુરુષના સ્નેહને પ્રધાન મનુષ્યમાં આવ્યો છે; તેમાં જનુ પુરુષ પ્રત્યેના સ્ત્રીના પ્રેમ એ કાર્ય પ્રકારે જનુ નેપા વિગિર પ્રધાન મનુષ્યમાં આવ્યો છે, અને એમાં જનુ પતિવ્રતા એવી સ્ત્રીના સ્નેહ, તે પ્રધાનને વિશે જનુ પ્રધાન એવો મનુષ્યમાં આવ્યો છે. તે સ્નેહ એવો પ્રધાન સા મટે મનુષ્યમાં આવ્યો ॥ ? ત્યારે જોને સિદ્ધાંત મનુષ્યપણે સ્વીકાર્ય તે સ્ત્રીને મનુષ્ય કહ્યું છે, એવો સિદ્ધાંતાર કરે ॥ ૬, તે સ્નેહને એટલા માટે અને પ્રધાનને વિશે જનુ પ્રધાન મનુષ્ય છે કે, જીભ જ્યાં પર સંજોઈ—અને મન જનુ—કામ કરનાં છતાં તે પતિવ્રતા એવી મદિયાનું મિત્ર પતિને વિશે ન લીનપણે, પ્રેમપણે, સમજુપણે, પ્રેમપણે, કમ્પણે વર્તે છે.

એટલા માટે પંજ મિહાતંત્ર કહે છે કે, એ સ્નેહનું કારણ તો સંસાર પ્રત્યક્ષ છે, અને અત્રે તો તે અસંસારપ્રત્યક્ષ કરવાને અર્થે કહે છે; માટે તે સ્નેહ, લીનપણે, પ્રેમપણે, સ્મરણપણે, પ્યાનપણે, ઇચ્છાપણે જ્યાં કરવાયોગ્ય છે; જ્યાં સ્નેહ અસંસાર પરિણામને પામે છે તે કહીએ છીએ. તે સ્નેહ તો પતિવત્તાપણ એવા મુમુક્ષુએ જાતીન મધી જાણણપણ ને ઉપદેશાદિ થઈ, તેના પ્રત્યે તે જ પ્રકારે કરવાયોગ્ય છે; અને તે પ્રત્યે તે પ્રકારે ને જીવ વર્તે છે ત્યારે, "શ્રી" એવા નામની સમજાત સંજ્ઞા ને દૃષ્ટિ, તેને વિષે તે જીવ વિષય છે, એમ જાણીએ છીએ, એવા અર્થને વિષે પુરિત એવું એ પદ છે; તે પદ તો ભક્તિપ્રધાન છે; તથાપિ તે પ્રકારે મૂઠ આવી જીવનું નિરિધ્યામન ન થાય તો કવચિત્ ભીજી એવું પદ તે જીવ પ્રધાન જેવું જામે છે, અને તપને જામથી એમ જાણી તે જીવ પાતો તેવા પ્રકારનો જામ, જોય થવા અર્થે ફરી પતની પૂર્ણતાએ જામ પ્રથમનું એક જ પદ જાણી પ્રધાનપણે ભક્તિને જાણી છે.

૧૨૭. પ્રશ્ન:—ભક્તિપ્રધાનતાએ વર્તવાથી શું થાય છે ?

૩૧૭:—ભક્તિપ્રધાનતાએ વર્તવાથી જીવના સ્વજંઘાદિ કોઈ મુતમપણે વિશ્વવ થાય છે, એવો પ્રધાન આશય જાતી પુરોષોત્તે છે.

૧૨૮. પ્રશ્ન:—નિષ્કામ ભક્તિ કેવળ થઈ શકે તો તે કીંદો થાય છે ?

૩૧૮.—તે ભક્તિને વિષે નિષ્કામ એવી આપ પણ ભક્તિ એ જીવને કેવળ થઈ શકે છે, તો તે પણ દોષથી નિરત કરવાને યોગ્ય એવી દોષ છે. અર્થ એવું જીવ અથવા જીવપ્રધાનતાને અનુસર એવા જાતે પ્રત્યે-સ્વજંઘાદિ દોષપ્રત્યે-અથવા પદાર્થ મંજી જાનિપ્રત્યે-જામ કરે છે, પાતુ કરીને એમ દોષ છે; તેમાં પણ જીવ કાગને વિષે તો પણ કાગનું જીવનપણ પણ કહે ભક્તિપ્રધાનતા આમજયોગ્ય છે; એવો નિશ્ચય જાતીએ કર્યો જાણાય છે. (નમને એવ જાને છે; અને એમ જ છે.)

૧૨૯. પ્રશ્ન:—આવળા દેવન જ્યારે થયે ?

૩૧૯:—કદવને વિષે જેના દેવન કરવાની તપને કદવ છે તેને પ્રતિપક્ષ કરવાથી એવી પ્રારબ્ધવિનિ છે; અને તે વિષયને પ્રતિપક્ષ થવાથી દમ્બ થઈ જાય છે; ૧૧૧ તેના પ્રત્યક્ષપણમાં તો દોષ દેવ થઈ જાય છે, અને વિવિધને વિષે સ્વસ્થપણ થઈ છે, એ એક જીવનને જીવ એવું જીવને પ્રતિપક્ષ છે. તે મુર્તિદા તે અત્યંતપણ પુરુષી દશા ૧૬, ૧૭ તેના કાલકિંદ અનુમંધાન વિચારવને દેવ

છે, અને તેનું તે હાથદારીનથી પણ મોટું ફળ છે; આ વાતને અત્ર સંક્ષિપ્ત કરી પડે છે.

૧૩૦. પ્રશ્ન:—“અગ્રી છત્રીકાને ચરકાવે, તે અગ્રી જમ ભેરે ર.”

આ અર્થ કૃપા કરી સમજાવશે ?

ઉત્તર:—એ વાત પરપરામન છે. એવું થવું કોઇ પ્રકારે સંભવિત છે, તથાપિ પ્રોફેસરનાં મતેજ પ્રમાણે ધારીએ કે તેમ થવું નથી, તોપણ અત્ર કોઇ દાનિ નથી, કારણ કે દર્શન તેની અસર કરવાને મેળ છે, તે પછી સિદ્ધાંતો જ અનુભવ કે વિચાર કર્તવ્ય છે. પણ કીને એ દર્શન સંબંધી દાનિ જ વિચાર દશે, એટલે તે દર્શન માન્ય છે એમ જણાય છે; હોદ્દાદિએ અનુભવમય છે; એટલે સિદ્ધાંતને વિષે તેનું નાગચાનપણું જાણી મદત પુરશે તે દર્શન આપના આપ છે, અને કોઇ પ્રકારે તેમ થવું સંભાવ્ય પણ જાણીએ છીએ. એક સમય પણ કદાચ તે દર્શન સિદ્ધ ન થાય એવું જ એમ ફરે, તેપણુ, જલે મગને નિયમાધ-અખંડ સિદ્ધ-એવી વાત તેના સિદ્ધાંતપત્ની તો છે.

૧૩૧. પ્રશ્ન:—“ગિલ રચય થઈ ગિલને આરુધિ, તે સરી ગિલવર દોષે ર.” એમ થી અનંદપનન અને બીજા નધા પુરશે ફરે છે અને થી ગિલ એમ ફરે છે કે, અનંત વાર ગિલ સંબંધી બહિ કાચ છતાં છત્રનું કાચાણુ થયું નહિ તેનો મુદ્દાર્થ થું છે ?

ઉત્તર:—અનંદપનન અને બીજા નધા છત્રીપુરશે એમજ ફરે છે, અને ગિલ વગર બીજા પ્રકાર ફરે છે કે, અનંતવાર ગિલ-સંબંધી જ બહિ કરવ. છતાં છત્રનું કાચાણુ થયું નહિ. ગિલ-પ્રાર્થને વિષે જોગબાનાં એવાં સ્ત્રી પુરશે એમ ફરે છે કે, અમે ગિલને આરુધિએ છીએ અને તે આરુધય જાય છે, અથવા આરુધન કરવાને વિષે કદાચ હે છે, તેમ છતાં ગિલવર થરેલા એવા તે દેખાતા નથી; જલે કાગને વિષે અખંડ એવો એ સિદ્ધાંત તો અત્ર ખંડપણાને પામે છે, ત્યારે હવે એ વાત વિચાર કરવામાં ફળ નથી !

૧૩૨. પ્રશ્ન:—“આને દ્વિતિક સમ્પતિ ન દોષ” એવું પ્રતિષ્ઠાન કરનાર કોણે પ્રત્યે ફરી દિશિએ વર્ણવું મેળ છે ?

ઉત્તર:—જે કોણે તે તે પ્રકારે પ્રતિષ્ઠાન કરે છે, ઉપરોક્ત છે, અને તે સંબંધી વિરોધજલે કોણે પ્રેરણુ ફરે છે, તે કોણે જો તેટલી પ્રેરણુ-પ્રેરણુ-ક્રમના કાચાણુને વિષે મરે, તો તે પ્રકાર સમ્પાદન થવાને કારણે જલુ તેમને પ્રથમ પ્રથમ થઈ એવા કોણે પ્રત્યે દોષાદિ કરવી મેળ નથી; નિષ્કામ કાચાણુએ ફરી આત્ર તે કોણે

જોવા યોગ્ય છે; કોઈ પ્રકારનો તે સંબંધી ચિત્તને વિષે એક આશયો
યોગ્ય નથી; તે તે પ્રસંગે છો તેમના પ્રત્યે કોઈપણ કરવા યોગ્ય
નથી, કદાચ તે છોતોને કબ્જેય કરી સમજાવવાની તમને ચિંતા
વતી હોય, તોજુ તે માટે તમે વર્તમાન દશાએ જોતાં તેા નિરૂપાય
છે, માટે અનુકંપાચુદ્ધિ અને સમતાચુદ્ધિએ તે છોતો પ્રત્યે સરળ
પરિણામે જોડો, તેમ જ કષ્ટજનું અને તે જ પદાર્થ માર્ગ છે, એમ
નિશ્ચય રાખવો યોગ્ય છે. દાસ તેમને જે કર્મકાંડથી આવરણ છે,
તે ભંગ કરવાને જ જો ચિંતા ઉત્પન્ન થાય, તો પછી તમથી અ-
શય તમ જેવા બીજા સહસ્રાંશીના મુખથી કંઈ પણ શરણ કરવાની
ચારવાર તેમને વૈજ્ઞાન્ય દલિ ઉત્પન્ન થાય, અને કોઈ આત્મસ્વરૂપ
જોવા અપુરુષને જોને માર્ગની પ્રાપ્તિ થાય, પણ તેની ચિંતા ઉત્પન્ન
થવાનો તેમને મનોપ જોન જો દોષ, તો દાસ આવી એકામાં વર્તે
તરિ, અને જ્ઞાનુષ્ઠી નેા છોતી એટલ છે, ત્યાંસુધી તીર્થંકર જેવા
તાની કાલુ સામ્ય પણ તે પ્રત્યે નિષ્કળ થાય છે, તો તમ વરોચર્મ
સામ્યનું નિષ્કળપણુ કોષ, અને તમને ક્ષેત્રરૂપ બામે એમાં આશર્વ
નથી, એમ નમજી ઉપર પ્રદર્શિત કરી છે એવી અંતરંગ જ્ઞાન્યએ
તે પ્રત્યે વર્તેજું; અને કોઈ પ્રકારે પણ તેમને તમ સંબંધી કોઈનું
ઓખું કારણ થાય, એવી વિચારણા કરવી તે માર્ગને વિષે યોગ્ય
નથી છે.

૧૩૧ પ્રશ્ન.—આપના મનથી તો મારે ઓછી થાવ કરી!

જવાબ.—આપણા મનથી જેમ અને તેમ બીજા છોતો પ્રત્યે
ઓછી થાવ કરી. તે અનુકંપના વર્તેજનો બહુ વિચારેન વધે
દોષ તો, દરવી રવરણુ સમજો, આપણામનથી અને અમાગથી
કોઈપણના કે સખાપણા ધરોન નથી એમ કરેજું યોગ્ય છે; અને
તેવા કારણે તમને દાસ રજી જાણાવણું તે યોગ્યપણું નથી;
તથાપિ તે અનુકંપને જો અનુવચ્ચમા વિચારેન થાય છે, તો બીજા
છોતને ક્ષેત્રાંતિનું કારણ થાય છે, તે પણ દરે “દાનિની મર્મો”
રવેના પ્રમથથી તમને અનુભવજી આવે છે. જે કારણે છોતને પ્રા-
વધથી કામજનુ કમ્યુ થાય, તે કારણેની પ્રતિ તે છોતને આ મારને વિષે
થવી અડકે છે, કેમકે તે તો હેતુવ્ય અજ્ઞાનપણથી, નથી એમજનુ
પણુ એક અનુકંપનથી નમ રવેરણી પ્રમથરેથી થવાથી તે અનુકંપ
દને વિનુવજનુત થને છે; તેને વિષે આશ્વદરને અન્ય અન્ય મેજ
કરે છે, અને રી નેય જોન થને તેનું કામજનુ પદાંકીને જાતજન
જનુને થને છે એમ ન થાય દેસ અને આ જાને વિષે તેમને દેસ

એમ એ બાળબાળને પ્રાપ્ત થાય તે, વખતે એમને પામે, એમ માન્ય
રખી, અંતરંગમાં એવા મુખપાત્રને પ્રગટ રખી, જાણપોતે મુખપાત્ર
રાખતું જણાયે એમ છે. તે મુખપાત્ર માંથી કપાટ નથી, કારણ કે તેમ
વર્તણૂક રિતે માથા કપાટને દેવું નથી, તેના અવિષ્કારજન્યને દેવું છે.
જે તેમ દોષ તે જવાકપાટ ન દોષ એમ બાળબાળને ધીમે, એને ધીમે
મોહનીય કાવચે જાણવડાવતું વર્તે છે, એવા છતાં જાણ અપુરુષ-
જિનાં અચ્છાદિ બોલકાનો પ્રથમ અવજાણી પ્રાપ્ત ન થાય એટલે,
જરૂરેમ રાખી વર્તવું, એ તેનું અને ઉપયોગ મુજબનાર એ જાણના
સ્થાનનું કારણ છે.

૧૪૪. પ્રશ્ન:-હાની પુરુષની અચ્છાદિ બોલકી અને છાત્રીપુરુષના
મુખપ્રાપ્ત કરવા એ જાણને જાણપોતી કયા વાતને આજ્ઞા ને કયા
વાતને આજ્ઞા કરનારા છતાં વિશેષ દર્શી ?

જવાબ:-હાની પુરુષની અચ્છાદિ બોલકી તથા તેના પ્રકારના પ્રસ-
ન્નમાં ઉત્તમજાણ થવું, એ છતાં જાણનાતમ સાર વપરાયું કારણ છે, એમ
નીર્ણય કરે છે, તે પુરુષના મુખપ્રાપ્ત કરવા, તે પ્રસન્નમાં ઉત્તમજાણ
થવું અને તેની અચ્છાદિમાં સારા પરિણામે જરૂર ઉપયોગ દર્શાવે વર્તવું,
એ જાણના સંસારને નહીં કરનાર નીર્ણય કરે છે, અને તે જાણને
જિનામને રિતે છે. થવા છતાં તે જાણને જાણ કરવા દર્શી, તથાપિ
પ્રથમ વાતને આજ્ઞા અને બીજી વાતને સારા થવું દોષ એવા
છતાં તે જાણના જાણનાર છે; પ્રથમ વાતને સારા, અને
બીજી વાતને આજ્ઞા, એમ છતાં જાણનાર થવું છે. તેથી પરિણ-
મમાં આવનાં તેને જાણનાર નથી, કારણ કે અવાજનારની મોહ
નામને બરિસ તેના આજ્ઞામાં પરિણામ પામે છે. જાણે વારંવાર
રિચારી તેથી તેથી પ્રસન્નમાં વધારાની વધારાનાથી કપાટ દર્શી
કયાં છે જે પ્રકાર, તે પ્રકારે વર્તવું એમ છે.

૧૪૫ પ્રશ્ન:-“સ્થાવિર સમગ્રિન આ કાર્યમાં ન દોષ” એવા કૃતિ-
પ્રાપ્ત સંજોગી આવનાં અભિપ્રાય કયા કરી બજારીયો ?

જવાબ:-હાપિ એમ થાય છે “સ્થાવિર સમગ્રિન આ કાર્ય” ન
દોષ ” એવું કપાટ જિનાના અવજાણને રિતે થવું છે; દરેક રે છતાં
રિચારતું એમ છે કે “સ્થાવિર સમગ્રિન એટલે શું કૃતિનું ?” એવાં
એક નવારમને જોઈશું જણ મન પ્રત્યાજ્ઞાના દેવું નહીં જાણે તે
છતાં વિશેષ તે જાણ થવે, અને નહિ હો, તેથી જો જાણનાર
પામે છે; એવી એવી અવજાણનારો તે તે કૃતિનું જાણ છે.
ત્યારે દરેક એવી તે કૃતિના સમગ્રિની કે જે “સ્થાવિર સમગ્રિન”

કહેવાય ? “ ભગવાન તીર્થકરને વિને દદ શ્રદ્ધા ” એવું નામ ને ‘સા-
વિક સમકિત’ એમ ગણીએ, તો તે શ્રદ્ધા કેવી સંભગવી કે ને
શ્રદ્ધા આપણે જાણી કે આ તો ખચિત આ ‘કાગમાં દોષજ’ નહીં ?
ને એમ જણાવું નથી કે અચુક દયા કે અચુક શ્રદ્ધાને ‘સાવિક
સમકિત’ કહ્યું છે, તો પછી તે નથી એમ, માત્ર જિનાગમના ચબ્દોથી
જાણવું થયું હતીએ છીએ. હવે એમ ધારો કે, તે ચબ્દો બીજા આસરે
કહેવાયા છે, અથવા કોઈ પાછળના કાગળના નિસર્જનનો સમાવેશ છે,
તો તેને વિશે આશ્ચર્ય કરીને જે છવે પ્રતિપાદન કહ્યું હોય, તે છવ કેવ
હોવાને પ્રાપ્ત હોય ? તે સમેદ કશુંએ વિચારવાયેમ છે. દાસ જેને
જિનશ્લોકોને નામે ઓગળવામાં આવે છે તેમાં “ સાવિક સમકિત
નથી, ” એવું સ્પષ્ટ લખેલું નથી; અને તે પરંપરામાં તથા બીજા
કેટલાક ગ્રંથોમાં એ વાત આવી આવે છે, એમ વાંચેલું છે, અને
સાંભળેલું છે. તે વાચ્ય મિથ્યા છે કે મૂળ છે, એમ અમારો અભિ-
પ્રાય નથી, તેમ તે વાચ્ય જે પ્રકારે લખ્યું છે, તે એકાંત અભિપ્રાયે
જ લખ્યું છે એમ, અમને લાગતું નથી. કદાપિ એમ ધારો કે, તે
વાચ્ય એકાંત એમ જ હોય, તોપણ કોઈ પણ પ્રકારે બાકીના
કરવું યોગ્ય નથી, કારણ કે તે જાણી જાણ્યા ને સત્યજ્ઞાના આશ-
યથી જાણી નથી તો પછી સજ્ઞ નથી. એને જાણે કદાપિ ધારો કે,
જિનાગમમાં લખ્યું હોય કે યોગ્ય કાગળની પેઠે પાંચમા કાગળમાં પણ
પણા છવે મોક્ષે જવાના છે તો, તે વાતનું અવશ્ય કોઈ તમને કમ્પાણ
કર્તા થાય નહિ, અથવા મોક્ષપ્રાપ્તિનું કારણ હોય નહિ, કારણ કે
તે મોક્ષપ્રાપ્તિ જે દયાને કહી છે, તે જ દયાની પ્રાપ્તિ જ સિદ્ધ છે;
ઉપયોગી છે; કમ્પાણકર્તા છે; અવશ્ય તો માત્ર વાત છે, તેમજ તેથી
પ્રતિકૂળ વાચ્ય પણ માત્ર વાત છે; તે એવ લખી હોય, અથવા એ
જ લખી હોય, અથવા વગર જવરસાએ લખ્યું હોય તોપણ તે જાણ
કે મોક્ષનું કારણ નથી; માત્ર જાણદયા તે જાણ છે; મોક્ષદયા તે મોક્ષ
છે; સાવિકદયા તે સાવિક છે; અન્ય દયા તે અન્ય છે; અવશ્ય તે
અવશ્ય છે; મનન તે મનન છે; પરિણામ તે પરિણામ છે; પ્રાપ્તિ તે
પ્રાપ્તિ છે; એમ સત્યજ્ઞનો નિમગ્ન છે. જાણ તે મોક્ષ નથી, મોક્ષ તે
જાણ નથી, જે, જે છે, તે તે છે; જે જે સ્થિતિમાં છે, તે તે સ્થિ-
તિમાં છે. જાણજુદિ દગી નથી અને મોક્ષ, જીવનમુક્તતા માનવમાં
આવે, તો તે જેમ સજ્ઞ નથી, તેમ અજ્ઞાનિકંદયાએ સાવિક માનવામાં
આવે, તો તે પણ સજ્ઞ નથી. માનવાનું જ્ઞાન નથી, પણ દયાનું
જ્ઞાન છે. જ્યારે એ પ્રકારે છે, ત્યારે હવે આપણે આપણા કોઈ દયામાં

હાલ છે. અને તે સ્વરિત સમક્ષિની દુષ્ટની રહાને વિચાર કરવને
 થોડા છે કે કેમ? અથવા તેનાથી જાતની અથવા તેથી દુષ્ટની
 રહાને વિચાર આ દુષ્ટ વધારે કરી દો એમ છે કે કેમ? તે જ
 વિચારનું દુષ્ટને એવરસ છે: પણ અનંતકાળ થઈ એને તેનું વિચારનું
 નથી, તેને તેનું વિચારનું થોડા છે, એનું બદલું પણ નથી: અને
 નિષ્કર્ષજે મિદધર મુખીનુ વરોણ દુષ્ટ અનંતકાર કરી થાય છે,
 તે જણ નજીબો છે તે પ્રકાર વિચારા વિનુ કરી થાય છે, વિચાર-
 રીને વધારે વિચારિની-કરી થાય નથી. જેમ પૂરે દુષ્ટ વધારે વિ-
 ચાર વિના તેમ હતું છે, તેમ જ તે રહ્યા (વધારે વિચારરહ્યા)
 વિના પર્વતને તેમ કરે છે. એવના બે.પનું જગ દુષ્ટને જાનમા
 આગી નહિ ત્વાંદુષ્ટી, દરે પછી પણ તે જનાં કરશે. હાલ પણ
 મહાપુણને થોડે દુષ્ટ, એમરીને તથા તેજ મિધ્યા વરોણના પ્ર-
 નંનમાં પોતાનું બોધનજ આગળજે જમ્યુ છે એમ જાણી, તેને
 વિષે સાવધાન થઈ, નિશ્ચયજ થયાને વિચાર કરશે ત્યારે તેણે વધ-
 રેજ કરનાં, જીભને પ્રેતાં આમદે કદેશં આકર્ષે. વધારે શુ કરીએ!
 એક આગ્રા બોધના અનિષ્ઠ એવી પ્રેરણાએ પણ વાણી કાનપજાને
 પ્રાપ્ત થવા પડેલાં દુષ્ટને એક અગર સત્ત્વ બોધાવ એમ જાતું
 અકર્મ છે. આ વાત કોઈ પણ પ્રકારે જણે જાગને વિષે મોહકાવ
 નથી, તીર્થકરે પણ એમ જ હતું છે; અને તે તેનાં આકર્મમાં પણ
 હાલ છે, એમ જાણનાં છે. હાલિ અકર્મને વિષે એમ કહેયવશે:
 અર્થ રથો દોત નહિ, તોજનુ ઉપર નજીબો છે તે હાલે અકર્મ
 જ છે-નિત્યામ જ છે. હાલ દેવ, અધ્યાન એ જણે કારખી રહિત-
 પજે એ રાખે પ્રગટ લેખજાતું થામ્યા છે, પ્રકરે સેવનીવ છે. દોષાં
 વાણેમાં લખી વાળવા કારણે: આ જ વિસ્તાર થાય છે, અને
 વળાં જ કુંજાખમાં તે લખ્યો છે, જ્યાં કારણ પ્રકારે અપૂર્ણ વિષ-
 નિએ આ જ અવ પરિસ્થાપ કરશે પડે છે.

૧૩૧. પ્રશ્ન:-“વિચારસાગર” વાંચનાર પ્રસંગ મને તો તે લાભ-
 ૧૫૪ છે?

જવાબ:-“વિચારસાગર”ના થોડા પણ તરખો વાંચનાર પ્રસંગ
 મને તો લાભપ્રજ છે.

૧૩૨. પ્રશ્ન:-સાચેને વિષે આ કાગળે અનુક્રમે શીજુપણને
 થોડા ઠા મારે કથો ?

જવાબ:-સાચેને વિષે આ કાગળે અનુક્રમે શીજુપણથોડા કલો
 છે; અને તે પ્રકારે અનુક્રમે થવા કરે છે. એ શીજુપણ મુખ્ય કરીને

પરમાર્થસંબંધીનું કશું છે. જે કાળમાં અત્યંત દુર્લભપણે પરમાર્થની પ્રાપ્તિ થાય, તે કાળ દુષ્ટન કહેવા યોગ્ય છે. જો કે સર્વ કાળને વિષે પરમાર્થપ્રાપ્તિ જેનાથી થાય છે, એવા પુરુષોનો જોગ દુર્લભ જ છે, તથાપિ આવા કાળને વિષે તો અત્યંત દુર્લભ હોય છે. જીવોની પરમાર્થરૂતિ ક્ષીણપરિણામને પામતી જતી હોવાથી તે પ્રત્યે જાની પુરુષોના ઉપદેશનું જગ જોધું થાય છે, અને તેથી પરંપરાએ તે ઉપદેશ પણ ક્ષીણપણાને પામે છે, એટલે પરમાર્થ માર્ગ અનુક્રમે અવગ્રહેઃ થવા જોગ કાળ આવે છે. આ કાળને વિષે અને તેમાં પણ હમણાં ભગમનના નેત્રપ્રાપ્તિ મનુષ્યની પરમાર્થરૂતિ જડ ક્ષીણપણાને પામી છે; એ વાત પ્રત્યક્ષ છે. મનુષ્યોને જે મરગ રૂતિ હતી, તે અને આ જાતી સુરગ રૂતિ એમાં મોટો નફાવન થઈ ગયો છે. ત્યાંમુધી મનુષ્યોની રૂતિને વિષે કંઈ કંઈ આજ્ઞાકિતપણું, પરમાર્થની છગ્ગ, અને તે સંબંધી નિશ્ચયમાં દડના એ જેવાં દતાં તેવાં આજે નથી; તેથી તો આજે માનું ક્ષીણપણું થયું છે,—જો કે હજુ આ કાળમાં પરમાર્થરૂતિ કેવળ અવગ્રહેઃ પ્રાપ્ત થઈ નથી. તેમ સ્તપુરુષરૂઢિત ભૂમિ થઈ નથી; તોપણ કાળ તે કરતાં વધારે વિષમ—છે; જડ વિષમ છે; એન જાણીએ છીએ.

૬૩૮. પ્રશ્ન:—આપનું જોગખાણ થતું રાખ છે ? રાખ ન હોય તો તેનાં કારણો શું છે ?

ઉત્તર:—આપનું કાળનું સ્વરૂપ જોઈને મોટી અનુકંપા હાવને વિષે અખંડપણે વર્તે છે, જીવોને વિષે કાંઈ પણ પ્રકારે અત્યંત કંપની નિરૂતિનો ઉપાય એવો જે સર્વોત્તમ પરમાર્થ, તે સંબંધી રૂતિ કંઈ પણ વર્તમાનપણાને પ્રાપ્ત થાય, તે જ તેને સ્તપુરુષનું જોગખાણ થાય છે, નહિ તો થતું નથી. તે રૂતિ સંજવન થાય, અને કાંઈ પણ જીવોને—જાણ જીવોને—પરમાર્થ સંબંધી જે માર્ગ તે પ્રાપ્ત થાય તેવી અનુકંપા અખંડપણે રચા કરે છે, તથાપિ તેમ થતું જડ દુર્લભ જાણીએ છીએ, અને જેનાં કારણો પણ જરૂર જાણાં છે. જે પુરુષનું દુર્લભપણું એવા કાળને વિષે હતું, તેવા પુરુષનો જોગ આ કાળમાં થાય એમ થતું છે, તથાપિ પરમાર્થ સંબંધી ચિંતા જીવોને અત્યંત ક્ષીણ થઈ ગઈ છે, એટલે તે પુરુષનું જોગખાણ થતું અત્યંત ચિંતિત છે, તેમાં પણ જે મુદવાસાદિ પ્રસંગમાં તે પુરુષની સ્થિતિ છે, તે જોઈ જીવને પ્રતીતિ આવતી દુર્લભ છે, અત્યંત દુર્લભ છે; અને કદાપિ પ્રતીતિ આવી તો તેમનો જે પ્રારબ્ધપ્રકાર હાથ વર્તે છે, તે જોઈ નિશ્ચય સ્વેચ્છા દુર્લભ છે, અને કદાપિ નિશ્ચય

થાય તોપણ તેનો સ્વસ્ત્ય રહેવો હુકમ છે, અને જે પરમાર્થનું મુખ્ય કારણ તે તો તે છે, તે અધી સ્થિતિમાં જોઈ ઉપર જે કારણે જાણ્યાં છે તેને વધારે જગવાનપણે દેખીએ છીએ, અને એ વાત જોઈ ફરી ફરી અનુકંપા ઉપમ થાય છે.

૧૩૯ પ્રશ્ન:—આપનાથી પરમાર્થ પ્રકાશનામાં કયા કારણે જગવાન જોઈતા હતા ?

ઉત્તર:—ઉપરેજાથી જે કોઈ પણ જીવોનું કામ્યાણુ વર્તમાનમાં પણ થતું સ્થિતિ દરો તે તો તેમ થઈ, અને જીવેથી નહિ પણ જમણી એમ પણ અમ માનીએ છીએ. મંગા મનુનાદિના પ્રદેશને વિશે જો આ દેહ ઉપમ થયો હોત, ત્યાં વહેમાનપણું પામ્યો હોત, તો તે એક જગવાન કારણ હતું, એમ જાણીએ છીએ; જીવનું પ્રારબ્ધમાં મૃદવાસ જાણી ન હોત, અને જ્ઞાનયત્ન, વનચાસ હોત, તો જગવાન કારણ હતું, એમ જાણીએ છીએ; કદાપિ મૃદવાસ જાણી છે તેમ હોત, અને ઉપાધિનેમરૂપ પ્રારબ્ધ ન હોત, તો તે જીવનું પરમાર્થને જગવાન કારણ હતું, એમ જાણીએ છીએ. તેમાં જે કારણે તો થઈ ચૂક્યાં છે, એટલે હવે તેનું નિવારણ નથી; જીવનું ઉપાધિ-જ્ઞેમરૂપ જે પ્રારબ્ધ તે ધીમ્નપણે નિરત થાય, વેદન થાય—અને તે નિષ્કામકરણના હેતુથી—તો તેમ થતું હતું જાણી છે, તથાપિ તે પણ હજી વિચાર યોગ્ય સ્થિતિમાં છે, એટલે કે તે પ્રારબ્ધનો સંદેહ પ્રતી-કાર થઈ જાય એમ જાણી સ્થિતિ છે, અથવા તો વિશેષ ઉપમમાં આવી જઈ થોડા કાગમાં તે પ્રકારનો ઉદય પરિમખામ થાય, તો તેમ નિષ્કામકરણની સ્થિતિ છે: અને એ જે પ્રકારમાં તો દાસ લક્ષ્મીનપણે એટલે આમાન્યપણે રહેવું છે, એમ આત્મજ્ઞાન થાય છે: અને એ સંજોગને મોટો વિચાર વારંવાર રચા કરે છે.

૧૪૦. પ્રશ્ન:—કેવળ પ્રકારના સપ્રદાયે આપે પરમાર્થ કહેવાનું પાર્વું છે ?

ઉત્તર:—પરમાર્થ કેવળ પ્રકારના સપ્રદાયે કહેવો એ પ્રકાર જ્યાં-મુખી ઉપાધિનેમ પરિમખામ નહિ થાય ત્યાંમુખી, જ્ઞાનપણમાં અને અવિચાર અથવા નિર્વિચારમાં રાખ્યો છે: અર્થાત્ તે વિચાર દાસ કરવા વિશે ઉપાસપણું વર્તે છે.

૧૪૧. પ્રશ્ન:—પરમાર્થ સંજોગને જીવોને પ્રશ્ન પડે છે તેમને આપની અનુકંપા પ્રમાણે ટા કરણે લાભ મળતો નથી ?

ઉત્તર:—અદ્વત્તાકાર સ્થિતિ થઈ જતાથી ચિત્ત પારું ફરીને એક અંત પણ ઉપાધિનેમ વેદવાને યોગ્ય નથી, તથાપિ તે તો જે

પ્રકારે વેદનું પ્રાપ્ત થાય, તે જ પ્રકારે વેદનું છે, એટલે તેમાં ક્ષમાપિ છે; પરંતુ પરમાર્થ સંબંધી કાઈ કાઈ છોડેને પ્રયત્ન પડે છે, તેને તે ઉપાધિન્નેમના કારણથી અમારી અનુકંપા પ્રમાણે લાભ મળતો નથી; અને પરમાર્થ સંબંધી કંઈ તમ વિખિન્નાદિ વાર્તા આવે છે, તે પણ ચિત્તમાં ઘોંડ પ્રવેશ થાય છે, કારણ કે તેનો દાઝ ઉદય નથી. આથી પત્તાદિ પ્રયત્નથી તમ વિચારના મુમુક્ષુ છો તેમને ઇચ્છિત અનુકંપાએ પરમાર્થરત્તિ આપી શકતી નથી, એ પણ ચિત્તને વળીચાર સામી જાય છે.

૧૪૨. પ્રશ્ન:—સંસાર સંબંધે શિવાદિષે પ્રાપ્ત થએલ છો; પરંતુ આપની વર્તના આ પ્રકારે છે?

ઉત્તર:—ચિત્ત ગંધનચાતુર્થ ચર્ચા કરતું નહિ હોવાથી ને છો; સંસારસંબંધે શિવાદિષે પ્રાપ્ત થયા છે, તે છોડેલી ઇચ્છા પણ કુશલવાની ઇચ્છા થતી નથી. અર્થાત્ તે પણ અનુકંપાથી, અને મુખાપાદિના ઉપક્રમોદિ કારણથી ઉપાધિન્નેમને મળવાન રીતે વેદીએ છીએ, અને જેની ને કામના છે, તે તે પ્રારબ્ધના ઉદયમાં ને પ્રકારે પ્રાપ્ત થતી સજ્જત છે, તે પ્રકારે થાય ત્યાંસુધી નિરતિ મદલ કરતાં પણ હવ ઉદારીન રહે છે. એમાં કંઈ પ્રકારનું અમારું સમાવર્ણ નથી; અમે એ સર્વમાં નિષ્કામ જ છીએ; એમ છે, તથાપિ પ્રારબ્ધ તેવા પ્રકારનું જંધન મળવારૂપ ઉદયે વર્તે છે, એ પણ ખીલ મુમુક્ષુની પરમાર્થરત્તિ ક્રિયા કરવાને વિષે રોપરૂપ ભળીએ છીએ.

૧૪૩. પ્રશ્ન:—પરંતુ પ્રકાર પુષ્પાપૂર્વક દર્શાવતો ?

ઉત્તર:—જે જે પ્રકારે આત્મા આત્મભાવ પામે, તે તે પ્રકારે થમના છે. આત્મા જે પ્રકારે અન્યભાવ પામે, તે પ્રકારે અન્યરૂપ છે; ધર્મરૂપ નથી.

૧૪૪. પ્રશ્ન:—કયા પુરુષની આત્મધર્મ અરણ કરવા ચારત આરાધવા પોઝ છે ?

ઉત્તર:—પોતાની કામના વડે, અથવા કામનાપ્રાપ્ત અન્ય પુરુષ વડે છોડે ધર્મ અરણ કરવા જોમ, મનન કરવા જોમ, કે આરુધવા જોમ નથી; ભગ આત્મસ્થિતિ છે જેની, એવા સ્વપુરુષની જ આત્મ: કે આત્મધર્મજાણ કરવા જોમ છે; ચારત આરાધવા જોમ છે.

૧૪૫. પ્રશ્ન:—મંસારમાં કાઈ કાર્યપણે આપ કેમ પ્રવર્તો છો ?

ઉત્તર:—જે જે કામે જે જે પ્રારબ્ધ ઉદય આવે તે તે વેદન કરતું ■ છતી પુરોનું સનાતન આચરણ છે, અને તેજ આચરણ અમને ઉદયપણે વર્તે છે; અર્થાત્ જે મંસારમાં સ્નેહ રત્નો નથી, તે

સંસારના કાર્યની પ્રવૃત્તિનો ઉદય છે; અને ઉદય અનુક્રમે વેદન થવા કરે છે. ઉદયના એ ક્રમમાં કોઈ પણ પ્રકારની હાનિ, જોઈ કરવાની હજી ઉત્પન્ન થતી નથી, અને એમ જાણીએ છીએ કે જાતી પુરુષોનું પણ તે સનાતન આચરણ છે, તથાપિ જ્યાં સ્નેહ રહ્યો નથી, અથવા સ્નેહ રાખવાની હજી નિવૃત્ત થઈ છે, અથવા નિવૃત્ત થવા આવી છે, તેવા આ સંસારમાં કાર્યપણે-કારણપણે પ્રવર્તવાની હજી રહી નથી; તેનાથી નિવૃત્તપણું જ આત્માને વિશે વર્તે છે, તેમ છતાં પણ તેના અનેક પ્રકારના સંગ્રહસંગ્રહમાં પ્રવર્તવું પડે એવું પૂર્વે કોઈ પ્રારબ્ધ ઉપાર્જન કર્યું છે, જે સમપરિણામે વેદન કરીએ છીએ, તથાપિ હજી પણ તે કેટલાક વખત સુધી ઉદયભ્રમ છે, એમ જાણી કરચિત્ત ખેદ થઈએ છીએ, અને તે ખેદનું કારણ વિચારી જોતાં તો પરાનુકંપાર્થ જણાય છે, હાલ તો તે પ્રારબ્ધ સ્વાભાવિક ઉદય-પ્રમાણે વેદન કર્યા સિવાય અન્ય હજી ઉત્પન્ન થતી નથી, તથાપિ તે ઉદયમાં જીવન કોઈને સુખ, દુઃખ, રાગ, દ્વેષ, લાભ તથા અલાભના કારણરૂપે ભાસીએ છીએ, તે બ્રહ્મવાને વિશે ભોલક પ્રમંથની વિચિત્ર ખાંતિ જોઈ ખેદ થાય છે. જે મંથારને વિશે 'સાક્ષીકર્તા' તરીકે મનાય છે, તે સંસારમાં તે સાક્ષીએ સાક્ષીરૂપે રહેવું, અને કર્તા તરીકે બ્રહ્મભાન થવું તે, બેધારી તરવાર ઉપર ચાલવા બરાબર છે. એમ છતાં પણ, કોઈને ખેદ, દુઃખ અલાભનું કારણ તે સાક્ષીપુરુષ ખાંતિમય ભોકાને ન બાસે તો, તે પ્રમંથમાં તે સાક્ષીપુરુષનું અત્યંત વિકટપણું નથી; અમને તો અત્યંત વિકટપણાના પ્રમંથનો ઉદય છે; એમાં પણ ઉદાસીનપણું એ જ સનાતન ધર્મ જાતીનો છે. ('ધર્મ' શબ્દ આચરણને બતાવે છે.)

૧૪૬. પ્રશ્ન:—પરમાર્થમાર્ગ આપ ક્યારે પ્રમાણરે ?

ઉત્તર:—એકવાર એક તત્ત્વપ્રધાના બે બ્રામ કરવાની કિંમત કરી ચક્રવાતી દક્ષિણ પણ ઉપવ્રમ થાય, ત્યારે જે ઉચિરેગ્ધ દરી તે થશે.

૧૪૭. પ્રશ્ન:—કોઈનું શુભ અશુભ 'વર' અથવા 'શાપ'થી થયેલું દેખાય છે તેને ચોંટ આપનો અભિપ્રાય કહેશે ?

ઉત્તર:—પ્રમત આત્મસ્વરૂપ અવિચિન્નપણે ભગવા થોમ છે. વ્યસ્તવિક તો એમ છે કે, કરેલાં કર્મ જોમળ્યા વિના નિવૃત્ત થાય નહિ અને નહિ કરેલું એવું કર્મરૂપ કંઈ પ્રાથમિક થાય નહિ; કોઈ કોઈ વખત આશ્ચર્ય કોઈનું શુભ, અથવા અશુભ 'વર' અથવા 'શાપ' થી થયેલું દેખાવામાં આવે છે, તે કંઈ નહિ કરેલાં કર્મનું રૂપ નથી; કોઈ પણ પ્રકારે કરેલાં કર્મનું રૂપ છે.

પ્રકારે વેદનું પ્રાપ્ત થાય, તે જ પ્રકારે વેદનું છે, એટલે તેમાં સમાધિ છે; પરંતુ પરમાર્થ સંબંધી કાર્મિકાદિ જીવોને પ્રસંગ પડે છે, તેને તે ઉપાધિએમના કારણથી અમારી અનુકંપા પ્રમાણે લાભ મળતો નથી; અને પરમાર્થ સંબંધી કંઈ તમ શિખિતાદિ વાર્તા આવે છે, તે પણ ચિત્તમાં માંડ પ્રવેશ થાય છે, કારણ કે તેનો હાલ ઉદય નથી. આથી પત્રાદિ પ્રસંગથી તમ સિચયનના મુમુક્ષુ જીવો તેમને ઇચ્છિત અનુકંપાએ પરમાર્થરૂપિ આપી શકતી નથી, એ પણ ચિત્તને પશ્ચીવાર લાગી જાય છે.

૧૪૨. પ્રશ્ન:—સંસાર સંબંધે ત્રિવાદિષ્ટે પ્રાપ્ત થએલ જીવો પરત્વે આપની વર્તના શા પ્રકારે છે ?

ઉત્તર:—ચિત્ત બંધનચણું થઈ શકતું નહિ હોવાથી જે જીવો સંસારસંબંધે ત્રિવાદિષ્ટે પ્રાપ્ત થવા છે, તે જીવોની ઇચ્છા પણ દુભવવાની ઇચ્છા થતી નથી, અર્થાત્ તે પણ અનુકંપાથી, અને બ્રાહ્મણાદિનાં ઉપકારાદિ કારણોથી ઉપાધિએમને જગત્તન રીતે વેદીએ છીએ, અને જેની જે કામના છે, તે તે પ્રારબ્ધના ઉદયમાં જે પ્રકારે પ્રાપ્ત થવી સંજ્ઞત છે, તે પ્રકારે થાય ત્યાંસુધી નિરૂપિત મહત્ત્વ કરતાં પણ જીવ ઉદાસીન રહે છે. એમાં કોઈ પ્રકારનું અમારું સકામપર્યંત નથી; અમે એ સર્વમાં નિષ્કામ જ છીએ; એમ છે, તથાપિ પ્રારબ્ધ તેવા પ્રકારનું બંધન રાખવારૂપ ઉદયે વર્તે છે, એ પણ બીજા મુમુક્ષુની પરમાર્થરૂપિ કૃપા કરવાને વિશે રોધરૂપ ભણીએ છીએ.

૧૪૩. પ્રશ્ન:—ધર્મના પ્રકાર કૃપાપૂર્વક દર્શાવશો ?

ઉત્તર:—જે જે પ્રકારે આત્મા આત્મભાવ પામે, તે તે પ્રકાર ધર્મના છે. આત્મા જે પ્રકારે અન્યભાવ પામે, તે પ્રકાર અન્યરૂપ છે; ધર્મરૂપ નથી.

૧૪૪. પ્રશ્ન:—કયા પુરુષથી આત્મધર્મ મેળવ કરવા યાવત આરાધવા યોગ્ય છે ?

ઉત્તર:—પોતાની કષ્ટના વડે, અથવા કષ્ટનાપ્રાપ્ત અન્ય પુરુષ વડે જીવે ધર્મ મેળવ કરવા જોમ, મનન કરવા જોમ, કે આરાધના જોમ નથી; માત્ર આત્મસ્થિતિ છે જેની, એવા સ્વપુરુષથી જ આત્મા કે આત્મધર્મમશ્વરૂપ કરવા જોમ છે; યાવત્ આરાધવા જોમ છે.

૧૪૫. પ્રશ્ન:—સંસારમાં કાર્ય કારણપણે આપ કેમ પ્રવર્તો છો ?

ઉત્તર:—જે જે કાળે જે જે પ્રારબ્ધ ઉદય આવે તે તે વેદન કરવું એ યાની પુરોગત સંચાલન આવરણ છે, અને તેજ આવરણ અમને ઉદયપણે વર્તે છે; અર્થાત્ જે સંસારમાં રોકેલ રહ્યો નથી, તે

મંસારના કાર્યની પ્રશ્નિતો ઉદય છે; અને ઉદય અનુક્રમે વેદન થયા કરે છે. ઉદયના એ ક્રમમાં કોઈ પણ પ્રકારની દાનિ, વધિ કરવાની ક્ષમ્બા દેખાતી નથી, અને એમ જાણીએ છીએ કે દાનિ પુરુષોત્તમ તે સનાતન આચરણ છે, તથાપિ એમાં સ્નેહ રહ્યો નથી, અથવા સ્નેહ સમવાની ક્ષમ્બા નિરત થઈ છે, અથવા નિરત થવા આવી છે, તેથી આ સંસારમાં કાર્યજલ્—કારણજલ્ પ્રવર્તવાની ક્ષમ્બા રહી નથી; તેથી નિરતજલ્ જ આપમાને રિપે વર્તે છે, તેમ છતાં પણ તેના અનેક પ્રકારના મંગલસંમત પ્રવર્તવું પડે એવું પૂર્વે કોઈ પ્રારબ્ધ કારણનું કહ્યું છે, જે સમપરિણામે વેદન કરીએ છીએ, તથાપિ દશ્ય પણ તે કેટલાક વખત સુધી ઉદયજોમ છે, એમ જાણી કવચિત્ત્વે જાણીએ છીએ, અને તે ખેલું કારણ વિચારી જોતાં તે પરાતપરાજી જાણીએ છે, હાલ તો તે પ્રારબ્ધ સ્વાભાવિક ઉદય-પ્રભાજે વેદન કર્યા વિના જ અન્ય ક્ષમ્બા દેખાતી નથી, તથાપિ તે ઉદયમાં જીભ કોષને સુખ, દુઃખ, રાગ, દ્વેષ, લાભ તથા અલાભના કારણરૂપે બાંધીએ છીએ, તે બાંધવાને રિપે જોઈ પ્રસંગની વિચિત્ર જાંનિ જોઈ ખેલ થાય છે. જે સંસારને રિપે 'સાક્ષીકર્તા' તરીકે બનાવ છે, તે સંસારમાં તે બાંધીએ સાક્ષીરૂપે રહેવું, અને કર્તા તરીકે બાંધમાન થવું તે, બેધારી તરવાર ઉપર ચાલવા જરાખર છે. એમ જાણી પણ, કોષને ખેલ, દુઃખ અલાભવું કારણ તે સાક્ષીપુરુષ પ્રતિજ્ઞા દોષને ન બાંધે તો, તે પ્રસંગમાં તે સાક્ષીપુરુષનું અત્યંત ચિત્તવલ્લું નથી; અમને તો અત્યંત ચિત્તવલ્લુંના પ્રસંગનો ઉદય છે; એમાં પણ કોષનીવલ્લું એ જ સનાતન ધર્મ સ્પર્શીતો છે. ('ધર્મ' શબ્દ આચરણને જાહેર છે.)

૧૪૬. પ્રશ્ન:—પરમાર્થમાં આપ ત્યારે પ્રભાવરૂપ ?

ઉત્તર:—એકવાર એક તલ્લખણના બે બામ કરવાની ક્રિયા કરી ચક્રવાની દાનિ પણ ઉપલબ્ધ થાય, ત્યારે જે હિરેચ્છા કરો તે થશે.

૧૪૭. પ્રશ્ન:—કોઈનું શુભ અશુભ 'વર' અથવા 'શાપ'થી થયેલું દેખાય છે તેને ત્યારે આપનો અભિપ્રાય કહેશો ?

ઉત્તર:—પ્રથમ આત્મચરણ અવિનિબંધરૂપે બાંધવા થાય છે. વાસ્તવિક તો એમ જ કે, કરેલાં કર્મ જોમજોમ રિપા નિરત થાય નહિ અને નહિ કરેલું એવું કમંચક કોઈ પ્રાપ્ત થાય નહિ; કોઈ કોઈ વખત આત્મચરણ કોઈનું શુભ, અથવા અશુભ 'વર' અથવા 'શાપ' થી થયેલું દેખવામાં આવે છે, તે કોઈ નહિ કરેલાં કર્મનું જ નથી; કોઈ પણ પ્રકારે કરેલાં કર્મનું જ છે.

૧૪૮. પ્રશ્ન—એકદિવ છોડીને એકાવતારીપણું કેવા પ્રકારે જાનુવાયોગ્ય છે ?

ઉત્તર—એકદિવનું એકાવતારીપણું અપેક્ષાએ જાનુવાયોગ્ય છે.

૧૪૯ પ્રશ્ન—‘ ભગવતી ’ વગેરે સિદ્ધાંતોને વિષે ભગવાંતરનું વર્ણન કર્યું છે તેમાં સંઘપાત્મક થવા જેવું નથી ?

ઉત્તર—‘ ભગવતી ’ વગેરે સિદ્ધાંતોને વિષે જે કંઈ કંઈ છોડીને ભગવાંતરનું વર્ણન કર્યું છે, તેમાં કંઈ સંઘપાત્મક થવા જેવું નથી. તીર્થંકર તો પૂર્ણ આત્મસ્વરૂપ છે, પરંતુ જે પુરુષો માત્ર યોગધ્યાન-વિકાસ અભ્યાસમગ્નરૂપે રિધિન હોય, તેમાંના ધણી પુરુષો પણ તે ભગવાંતર જાણી શકે છે; અને એમ જાનવું એ કંઈ કઠિન પ્રકાર નથી. જે પુરુષને આત્માનું નિમવાત્મક જ્ઞાન છે, તેને ભગવાંતરનું જ્ઞાન ધરે છે-હોય છે. કામિનિ જ્ઞાનના તારનમ્બ-સાધોપશ્ચમ-મેરે તેમ નથી પણ દોનું, તથાપિ જેને આત્માનું પૂર્ણ શુદ્ધપણું વળે છે, તે પુરુષ તો નિમવ તે જ્ઞાનને જાણે છે, -ભગવાંતરને જાણે છે. ‘ આત્મા નિત્ય છે; ’ ‘ અનુભવરૂપ છે; ’ ‘ વસ્તુ છે; ’ એ એ પ્રકારે અત્યંત-પણે ૧૬ થવા અર્થે સાત્રને વિષે તે પ્રશ્નમાં કહેવાઈ આવ્યા છે. ભગવાંતરનું જે સ્પષ્ટ જ્ઞાન કોઈને થતું ન હોય, તો આત્માનું સ્પષ્ટ જ્ઞાન પણ કોઈને થતું નથી એમ કહેવાનુભવ છે, તથાપિ એમ તો નથી. આત્માનું સ્પષ્ટ જ્ઞાન થાય છે, અને ભગવાંતર પણ સ્પષ્ટ જ્ઞાને છે. પોતાના તેમજ પરના બધા જાનુવાયનું જ્ઞાન કોઈપ્રકારે નિમવાત્મક જાણને જામતું નથી.

૧૫૦. પ્રશ્ન—તીર્થંકર મિશ્રાએ જતાં સુવર્ણરશ્મિ થવાના પ્રકાર-મના મુખમધા આપનો અભિપ્રાય કેવા પ્રકારે છે ?

જનક—પ્રત્યેક કોઈને તીર્થંકર મિશ્રાએ જતાં સુવર્ણરશ્મિ ઇત્યાદિ થાય, એમ સાત્રના કહેવાનો અર્થ મમજાવોગ્ય નથી; અર્થ સાત્રના કહેવા વાતોનો તેનો અર્થ થતો હોય, તો તે અપેક્ષા છે; શ્રેષ્ઠતાવાનના, એ વાત મમજાવોગ્ય છે. હવે પુરુષનું આત્મન કોઈને જાણ થાય, તો તે જેમ એમ કહે છે કે, “ આને અમરના મેદ દાંડ, ” તે તે કહેતું આવેલ છે; વચાઈ છે, તથાપિ જાણના આવાઈ વચાઈ છે, સમજી જમાના અર્થે વચાઈ નથી; તેમ જ તીર્થંકરમિશ્રાએ મિશ્રા મમજાવોગ્ય તેવું છે, તથાપિ એમ જ જાનવું થાય છે કે, ‘ આત્મસ્વરૂપે પૂર્ણ એવા પુરુષના પ્રજ્ઞાસ્મરેનેને જાનવું અત્યંત મમજાવોગ્ય છે, મર્ત્ય એમ જાનવું છે એમ કહેવાનો અર્થ નથી. ”

“એમ જનું કલ્પન છે, એમ થો છે, એમ કોઈને તેજુ છે.”
 એ મહાં પ્રમાણભેદ જુએ આત્મચાપ બધાં છે ત્યાં અર્થન છે.
 એ નિષ્કલ્પક વાન છે, નિષ્કલ્પક અર્થોપદેશ સ્વરૂપ વાન છે. જુએ
 આત્મચાપ બધાં વર્તે છે, ત્યાં જો મહાં પ્રમાણભેદ વર્તે
 ન હોય, તો જો તે જોઈ શકે શકે વર્તે? તે વિચારવો ન છે.
 તેજુ તે જોઈ શકે શકે સંભવું નથી, ત્યારે મહાં પ્રમા-
 નભેને અપદેશ થશે. જુએ આત્મચાપનું કામ જુએ આત્મચાપ
 નથી, તે. જો મહાં એક પ્રમાણભેદને અપદેશ તે સ્વરૂપ દોષ /
 અને જો કલ્પિ એમ કોઈમાં અપદેશ, આત્મચાપનું જુએ કામ-
 વર્તુલો થો છે, મહાં પ્રમાણભેદમાં કામવર્તુલો થાનું નથી, એ તે
 કોઈને એક વિષયક વિષય જોઈ શકે નથી, કામવર્તુલો તે કોઈને
 જુએ આત્મચાપનું મહાંકામ અર્થન એક પ્રમાણભેદને
 મહાં જાણે છે, અને તે એમ કલ્પે છે કે, તે જુએ આત્મચાપને
 અપદેશ નથી: તે આત્મચાપથી મહાં એક કલ્પે નથી. એકે
 આત્મચાપને સિંહ પ્રમાણભેદ કલ્પે થશે નથી, છે નથી, અને
 થાનું નથી, કે એ પ્રમાણભેદ જુએ આત્મચાપને જાણ કામ ન
 દોષ, તથાપિ તે પ્રમાણભેદને સિંહ વર્તેમાં આત્મચાપને કલ્પે
 કલ્પે નથી, એમ તો છે: અને જો એ તે પ્રમાણભેદને સિંહ કલ્પે
 કામવર્તુલો છે, તો તે જુએ આત્મચાપનું અર્થન અર્થનને સિંહ
 વર્તે છે, એમ જાણે છે. એ કલ્પે છે કે, મહાં પ્રમા-
 ન પ્રમાણભેદ આત્મચાપ અર્થન એક લીધારને સિંહ થો છે,
 દોષ છે, તથાપિ તેને વિચારવો એક મહાં જાણ તેને સિંહ થાનું
 નથી: તથાપિ એક પ્રમાણભેદનું કલ્પે છે. એકે એમ
 કલ્પે આત્મચાપ નથી: અને લીધારને તે આત્મચાપ નથી. એ
 લીધારને તે આત્મચાપનું અર્થન પ્રમાણભેદને કલ્પે નથી, અને
 એ કલ્પે તે આત્મચાપ એક લીધાર કલ્પે દોષ નથી, એમ જાણે
 છે. એમ જાણે છે.

૧૫૧ પ્રશ્ન—અર્થનને અર્થન એક વિચારે અર્થનું કલ્પે
 છે અને તેમાં કુખ્ય કી કલ્પનનું કલ્પે એક છે તેનું સંભવનું
 અર્થન દ. પ્રમાણે વિચાર થાનું છે?

જવાબ—અર્થનને કલ્પે એકે એકે એકે એકે સિંહ અર્થન
 ‘એક’ વિચારે અર્થનું કલ્પે છે, અને તેમાં કુખ્ય એક કલ્પનનું
 ‘એક’ છે, અને તે ‘એક’ વિચારે કલ્પનને અર્થન આ

કાગને વિષે “સર્વથા મુક્તપક્ષ” ન હોય” એમ જનાવવાનો છે. ‘દત્ત બોલ’ પ્રાપ્ત હોય, અથવા તો તે ચરમસરીરિ છવ કહેવો થઈ એમ જાણી, તે વાત વિચ્છેદરૂપ જણી છે, તથાપિ તેમ એકાંત જ કહેવા યોગ્ય નથી, એમ અમને ખાતે છે,—એમ જ છે; કારણ કે ક્ષણિક સમપ્રીતનો એને વિષે નિરોધ છે, તે ચરમસરીરિને જ હોય એમ તે ધટતું નથી; અથવા તેમ એકાંત નથી. મદાભાગ્ય એવા શ્રેણિક ક્ષણિકસમપ્રીતી છતાં, ચરમસરીરિ નહોતા, એવું તે જ જિનશાસ્ત્રોને વિષે કથન છે. જિનકક્ષી—વિદ્યાર વિચ્છેદ, એમ ચેતાંબરનું કથન છે; વિગંબરનું કથન નથી. “સર્વથા મોક્ષ થવો” એમ આ કાગે જાને નહીં, એમ બેવનો અભિપ્રાય છે, તે પણ અત્યંત એકાંતપક્ષે કહી શકાતો નથી. ચરમસરીરિપક્ષ જાણીએ કે આ કાગમાં નથી, તથાપિ અસરીરિભાવપક્ષે આત્મા સ્થિત છે, તો તે ભાવનરે ચરમસરીરિપક્ષ નહીં, પણ સિદ્ધપક્ષ છે; અને તે અસરીરિભાવ આ કાગને વિષે નથી એમ અત્રે કહીએ, તો આ કાગમાં અમે પોતે નથી, એમ કહેવાતુલ્ય છે, વિશેષ શું કહીએ? એ કેવળ એકાંત નથી. કદાપિ એકાંત હોય, તોપણ આગમ જેણે બાખ્યાં છે, તે જ આશય સ્પષ્ટરૂપે કરી તે ગમ્ય કરવાયોગ્ય છે, અને તે જ આત્મસ્થિતિનો ઉદ્ધવ છે.

૧૫૨ પ્રશ્ન:—લોકબ્યાપક એવા અધિકારને વિષે કાણુ વધાત્મ્ય દેખે છે ?

ઉત્તર:—લોકબ્યાપક એવા અધિકારને વિષે સ્વએ કરી પ્રકાશિત એવા જ્ઞાની પુરુષ જ વધાત્મ્ય દેખે છે. લોકની સખ્દારિ કામના પ્રત્યે દેખતાં છતાં ઉદાસીન રહી જે માત્ર સ્પષ્ટપણે પોતાને દેખે છે, એવા જ્ઞાનીને નમસ્કાર કરીએ છીએ, અને જ્ઞાને સ્થુતિ એવા આત્મભાવને અત્યારે આટલું લખી તટસ્થ કરીએ છીએ.

૧૫૩ પ્રશ્ન:—ત્યાંકુધી વધાયોગ્ય સમાપિ નથી ? તે જાણવા માટે ક્યાં સાધનો છે ?

ઉત્તર:—છવને સ્વસ્વરૂપ જાણ્યા સિવાય છટકો નથી. ત્યાંકુધી વધાયોગ્ય સમાપિ નથી. તે જાણવા માટે ઉપન્ય વધાયોગ્ય મુમુક્ષુતા અને જ્ઞાનીનું ઝોગખાલુ એ છે. જ્ઞાનીને જે વધાયોગ્યપણે ઝોગમે છે તે જ્ઞાની યાવ છે,—કમે કરી જ્ઞાની યાવ છે. આનંદપનછમે એક સ્થળે એમ કહ્યું છે કે—

—જિન વર્ષ જિનને જે આરાધે, તે સદા જિનવર હોવે રે;
જેની ઈચ્છાને ચટકવે, તે જેની જગ એવે રે.

જિન ઘડિને એટલે સાંસારિક બાવને રિયેથી આત્મભાવ ત્યા-
ગીને, જે કાષ્ટાગ્રામને એટલે દૈવમયગ્રામીને-ચીતરામને-આસપે છે, તે
નિમ્ને જિનરર એટલે દૈવમયપરેવુક્ત દેવ છે. તેને યાદે બમરી અને
ધ્વગર્વ પ્રત્યક્ષ સમજાવ એવું દર્શાવ આપ્યું છે. અમને પણ અને
ઉપાધિએત્ર વર્તે છે; અન્યભાવને રિને એકે આત્મભાવ ઉપમ થતો
નથી; અને એ જ મુખ્ય સમાધિ છે.

૧૫૪ પ્રશ્ન:—ત્યાં સુધી જીવને પોતાનું સ્વરૂપ બાંધતું અસં-
ભવિત છે ?

ઉત્તર:—જાંનિમરવજે મુખરચરૂપ બાંધે છે એવા સંસારી પ્રસંગ
અને પ્રકારોમાં જ્યાંસુધી જીવને વદાધ્યપ વર્તે છે, ત્યાંસુધી જીવને
પોતાનું સ્વરૂપ બાંધતું અસંભવિત છે; અને સત્ત્વગર્વ મદાત્મ્ય પણ
તથાધ્યપજે આસ્તમ્યાન થતું અસંભવિત છે. જ્યાંસુધી તે સંસારગત
વદાધ્યપ અસંસારમત્ર વદાધ્યપને પ્રાપ્ત ન થાય ત્યાંસુધી, ખચિન કરી
અપ્રમત્તપજે ધારંધાર પુરુષાર્થનો સ્વીકાર થોડપ છે. આ વાત ત્રણે
કાળને વિષે અવિસંવાદ જાણી નિષ્કામપણે લખી છે.

૧૫૫ પ્રશ્ન:—જિનામત્ર કેના સ્વરૂપ છે ? અને તે શા અર્થે
પ્રરૂપાં છે ?

ઉત્તર:—જિનામત્ર છે તે, ઉપસમરચરૂપ છે. ઉપસમરચરૂપ એવા
પુરુષોએ ઉપસમને અર્થે તે પ્રરૂપાં-ઉપરેમાં-છે. તે ઉપસમ આત્માર્થે
છે, અન્ય કોઈ પ્રયોજન અર્થે નથી. આત્માર્થમાં જો તેનું આરાધન
કરવામાં ન આપ્યું, તો તે જિનામત્રનું મરજી, વાચન નિષ્કારણ છે;
એ વાર્તા અમને તો નિઃસંદેહ વર્ણવ લાગે છે.

૧૫૬ પ્રશ્ન:—કેવો ધર્મ બજવો થોડપ છે ? અને કેવો પ્રકાર ?

ઉત્તર:—દુઃખની નિરતિને સર્વ જીવ હજી છે, અને દુઃખની
નિરતિ, દુઃખ જેનાથી જન્મ પામે છે એવા ચમદેવ અને અગાનાદિ
દોષની નિરતિ થયા વિના થવી સંભવતી નથી. તે સમાધિ નિરતિ
એક આત્મદાન સિવાય બીજા કોઈ પ્રકારે જૂનણગમાં થઈ નથી,
વર્તમાનકાળમાં થતી નથી, અવિષ્ણગમાં થઈ શકે તેમ નથી; એમ
સર્વ જાની પુરુષોને જાણવું છે, યાદે તે આત્મદાન યાદે જીવને પ્રયો-
જનરૂપ છે. તેના સર્વોચ્ચ ઉપાય સદ્ગુરુચયનનું, અચર્યું કે સત્તાજનું
વિચારવું એ છે. જે કોઈ જીવ દુઃખની નિરતિ હર્ષિતો દેવ-સર્વથા
દુઃખથી મુક્તપણે જેને પ્રાપ્ત કરવું દેવ-તેને એ જ એક ધર્મ
આરાધ્યા સિવાય અન્ય બીજા કોઈ ઉપાય નથી; યાદે જીવે સર્વ

જિન વર્ણને એટલે સાંકડાં જીવને રિપેથી આત્મભર ત્યા-
ગીને, જે કોઈ જાનને એટલે દેવસ્થાનીને-શીવરામને-આદ્ય છે, તે
નિશ્ચયે જિનાર એટલે દેવસ્થાનેવુલ હોય છે. તેને મારે ભયરી અને
કષ્ટનું પ્રત્યક્ષ સમજાય એવું દર્શન આપ્યું છે. અમને પણ અને
ઉપાધિનિયમ વર્તે છે; અન્યજાનને રિપે જોકે આત્મભાવ ઉપજાવે તો
નથી; અને એ જ મુખ્ય સમસ્યા છે.

૧૫૪ પ્રશ્ન—જ્યાં સુધી જીવને પોતાનું સ્વરૂપ જાણતું અસં-
ભવિત છે ?

ઉત્તર—જનિમરણને સુખસર્વ આસે છે એવા સંસારી પ્રશ્ન
અને પ્રશ્નોમાં જ્યાંસુધી જીવને વદ્યવપ વર્તે છે, ત્યાંસુધી જીવને
પોતાનું સ્વરૂપ જાણતું અસંભવિત છે; અને સત્ત્વમનું મહાત્મ્ય જણ
તદ્દર્શનને આસ્વાદન થતું અસંભવિત છે. જ્યાંસુધી તે સંસારમત
વદ્યવપ અસંસારમત વદ્યવપને પ્રાપ્ત ન થાય ત્યાંસુધી, ખર્ચિત કરી
અપ્રમત્તવત્તે વારંવાર પુરુષાર્થનો સીધાર ચોગ્ય છે. આ વાત મને
મળે રિપે અવિશ્વંશ જાણી નિષ્કામવત્તે જાણી છે.

૧૫૫ પ્રશ્ન—જિનામમ કેના સ્વરૂપ છે ? અને તે દા અર્થ
પ્રશ્નમાં છે ?

ઉત્તર—જિનામમ છે તે, ઉપવત્તવરૂપ છે. ઉપવત્તવરૂપ એવા
પુરુષોએ ઉપવત્તને અર્થે તે પ્રશ્નમાં-ઉપોક્તમાં-છે. તે ઉપવત્ત આત્મધર્મ
છે, અન્ય કોઈ પ્રયોજન અર્થે નથી. આત્મધર્મમાં જો તેનું અવધાન
કરવામાં ન આપ્યું, તો તે જિનામમનું અસ્તવ્ય, વાચન નિષ્કરૂપ છે;
એ વાત અમને તો નિઃકલેશ વચાર્થે જાણે છે.

૧૫૬ પ્રશ્ન—કેવો ધર્મ જાણવો યોગ્ય છે ? અને કેવા પ્રકારે ?

ઉત્તર—કુખની નિરતિને સર્વ જીવ હરકે છે, અને કુખની
નિરતિ, કુખ જેવાથી જન્મ પામે છે એવા સમજે અને અજાનારિ
રોગની નિરતિ વધારી વિના થઈ સંભવતી નથી. તે સમજાવિ નિરતિ
એક આત્મજ્ઞાન દિવાલ જીવે કોઈ પ્રકારે જૂલક્ષણમાં થઈ નથી,
વર્તમાનકાળમાં જાણી નથી, અવિષ્ણકમાં થઈ શકે તેમ નથી; એમ
સર્વ જાણી પુરુષોને જાણતું છે, મારે તે આત્મજ્ઞાન મારે જીવને પ્રયો-
જનરૂપ છે. તેનો સર્વધર્મ ઉપાય સદ્ગુણવચનનું, અસ્તવ્ય કે સત્યાસ્તવ્ય
વિચારનું જ છે. જે કોઈ જીવ કુખની નિરતિ હિંમતો હોય-સર્વેથી
કુખથી મુક્તિપાત્ત જેને પ્રાપ્ત કરવું હોય-તેને એ જ એક ધર્મ
આત્મજ્ઞાન દિવાલ અન્ય જીવે કોઈ ઉપાય નથી; મારે જીવે સર્વ

પ્રકારના મતમતાંતરનો, કુળધર્મનો, લોકસંચારધર્મનો એવ સંચારધર્મનો ઉદાસનાવ બન્યો, એકાત્મવિચાર-કર્તૃત્વધર્મ બન્યો યોગ્ય છે.

૧૫૭ પ્રશ્ન:—સત્સંગ કલ્યાણ માટે કેવું જગવાન સાધન છે ?

ઉત્તર:—એક મોટી નિશ્ચયથી વાર્તા તો મુમુક્ષુ જીવે એજ કરી યોગ્ય છે કે, સત્સંગ જેવું કલ્યાણનું કોઈ જગવાન કારણ નથી, અને તે સત્સંગમાં નિરંતર સમય સમય નિવાસ ઇચ્છે, અસત્સંગનું કોણે કોણે વિપરિણામ વિચારવું, એ એવરૂપ છે. જાડુ કરીને આ વાર્તા અનુભવમાં આણવા જેવી છે.

૧૫૮ પ્રશ્ન:—પૂર્વભવે સત્સંગનું વેદન કરવા સંબંધમાં આપ શું કહો છો ?

ઉત્તર:—યથાપ્રારબ્ધ સ્થિતિ છે, એટલે જગવાન ઉપધિયોગે વિષમતા આવતી નથી. કંઠાગો અત્યંત આવી જતાં છતાં ઉપદમનું—સમાધિનું—યથારૂપ રહેવું યાગ્ય છે, તથાપિ નિરંતર ચિત્તમાં સત્સંગની ભાવના વર્ત્યા કરે છે. સત્સંગનું અત્યંત મહાત્મ્ય પૂર્વભવે વેદન કર્યું છે; તે ફરી ફરી સ્મૃતિરૂપ યાગ્ય છે; અને નિરંતર અભંગપણે તે ભાવના સ્ફુરિત રહ્યા કરે છે.

૧૫૯ પ્રશ્ન:—‘સત્સંગ’નું મહત્ત્વ કેવા પ્રકારે કરવું યોગ્ય છે ?

ઉત્તર:—નિર્દોષ જેવા ક્ષેત્રે ચિત્તસ્થિત્યએ હાથ ‘સત્સંગ’ સૂચવતું મવણ કરવા ઇચ્છા હોય, તો કરવામાં બાધ નથી; માત્ર જીવને ઉપદમાર્થે તે કરવું યોગ્ય છે. કયા મતનું ‘વિરોધપણ’ છે, કયા મતનું ‘નૂનપણ’ છે એવા અન્યાર્થમાં પડવા અર્થે તેમ કરવું યોગ્ય નથી.

૧૬૦ પ્રશ્ન:—‘સત્સંગ’ની રચના કરનાર પુરુષો માટે આજ નો એવો નિશ્ચય છે કે, તે પુરુષો આત્મસ્વરૂપ પુરુષ હતા ?

ઉત્તર:—તે ‘સત્સંગ’ની રચના જે પુરુષોએ કરી છે, તે આત્મસ્વરૂપ પુરુષ હતા, એવો અભારો નિશ્ચય છે.

૧૬૧ પ્રશ્ન:—‘સત્સંગ’ના પ્રથમ અધ્યયનનો સંક્ષેપ કૃપા કરી જણાવશો ?

ઉત્તર:—“આ કર્મરૂપ ક્ષેત્ર જે જીવને પ્રાપ્ત થયો છે, તે કેમ તુટે ?” એવું પ્રશ્ન મુમુક્ષુ સિખને ઉદ્ભવ કરી, “બોધ પામવાથી તુટે” એવું તે ‘સત્સંગ’નું પ્રથમ વાક્ય છે. “તે બંધન શું ? અને શું જાણવાથી તે તુટે ?” એવું બીજું પ્રશ્ન ત્યાં સિખને સંભવે છે; અને “તે બંધન બીરસ્યમીએ શ્યા પ્રકારે હત્યું છે” એવા વાક્યથી તે પ્રશ્ન મૂક્યું છે; અર્થાત્ સિખના પ્રશ્નમાં તે વાક્ય મહી મંથન?

એમ હો છે કે, આત્મારૂપ એવા ધી વીરસામીનું કોરું તમને
હરીનું, કમરે આત્મારૂપ પુરુષ આત્મારૂપાથે અત્યંત પ્રતીતિપેખ
છે. તે બેપનનું રસપ ત્યાર પછી મંથાર હો છે, તે હરી હરી
વિચારવાયોમ છે. ત્યાર પછી તેના વિચાર વિચારે મંથારને સ્મરિ
થઈ કે આ ને સુખાધિપતિ તે આત્માના નિષ્કવ વિના થો નહી,
અને જનનરૂપી છવે અગ્નિની કપરેકોથી છવનું રસપ અન્વયા
જાણી-કામ્યનું રસપ અન્વયા જાણી-અન્વયાનો વચ્ચેવને નિષ્કવ
કોરો છે; તે નિષ્કવનો અમ વચા વિના-તે નિષ્કવમાં મરેદ પડવા
વિના અમે ને અનુભવો છે એવો સુખાધિપતિ તે તેમને કાષ પ્રકારે
સંભવ્યો હી રીતે રૂપન થયો, એવું જાણી મંથાર હો છે કે,
‘આથ પ્રાપ્તો ત્યામ હરી કાષ એક સમય જાણનું અનુભવને-
વધર વિચારો અન્વયા પ્રકારે-પ્રાપ્ત હો છે, એમ હોવા હતા.’
તે અન્વયા પ્રકાર પછી મંથાર નિરોધન હો છે કે, પચમદાનુનું
કાષ અસ્તિત્વ મને છે, આત્માનું ઉત્પન્ન થવું તેથી મને છે; લેખ
પાનું નથી; એમ જાણી ‘આત્માનું નિષ્કવ’ પ્રતિષ્ઠાન હો છે.
‘અને છવે ધેનાનું નિષ્કવ’ જાણું નથી, તો પછી, નિર્ધાનનું ધવન
હા અથે થાય ?’ એવો અભિપ્રાય હી ‘નિષ્કવ’ રહ્યો છે. ત્યાર
પછી મિત્ર મિત્ર પ્રકારે કવિત્વ અનિત્વ રહ્યોથી વચ્ચે મને વિના
રહ્યો નથી, મનપણું રહે નહી, જાણ રહે નહી, કામ રહે નહી,
અધિ, આધિ, કાધિ કાષ રહે નહી, અને અમે ઉપર ને હરી
મથા હોએ એવ મનસિકો તે ને તેમ પ્રકારને વિશે વસ્થા છે કે
લેધી જામ, જામ મરજુનિ: નહા થાય નહી એવો વિચાર ઉપર-
કાષ આમક હી પ્રથમ અવન સમય હતું છે.

૧૧૨ પ્રશ્ન—‘પ્રાપ્તનું’ વચન કેમ અથે નિષ્કવ છે ?

ઉત્તર—પર પછી અનુભવે તેથી વરંધાન સ્તિત્વે ઉપદમ-
કામ્ય-અનુભવે એવો છે તે સમયે સમી વંચન, થાય પો
છે. કામ્ય-પ્રાપ્તનું વચન, થાય નિષ્કવ છે.

૧૧૩ પ્રશ્ન—નિષ્કવ કમ્પદ કેમ દેવ છે ?

ઉત્તર—વિચારનુંથી વચ્ચે એવો સ્તિત્વ થાય છે એવ-
અનુભવે પ્રતિ દેવ છે, અને એ એવનું તે પ્રકારે નિષ્કવ સમ-
કાષ દેવ છે.

૧૧૪ પ્રશ્ન—વચ્ચે કામ્ય કેમ પ્રકારે અવન મંથાર છે ?

ઉત્તર—જિને જાણી પ્રકારે સ્તિત્વ થાય છે તેમ પદન-
વચ્ચે નમે એ સ્તિત્વ હો છે, તેમ જ એ જાણે ‘અનુભવ-
૧૧૧

પરિપદ' નામનો પરિપદ પણ કલો છે. એ જન્મે પરિપદનો વિચાર કરવાયોગ્ય છે, એ વિચાર કરવાની તમારી જામિત છે; અર્થ જામિત (શુભચિન્તક) વિચારવાથી કોઈ પ્રકારે તમને યથાર્થ ધોષ આવવાનો સંભવ છે.

૧૧૫ પ્રશ્ન:—પોતાની કલ્પના નિરત કરવાનું જાનીઓએ શું કરવું કર્યું છે ?

ઉત્તર:—કોઈ પણ પ્રકારે પોતે કંઈ મનમાં સંકલ્પું હોય કે, આવી દશામાં આવીએ, અથવા આવા પ્રકારનું ધ્યાન કરીએ, તે સમ્યક્ત્વની પ્રાપ્તિ થાય, તો તે સંકલ્પેકું પ્રાપ્તિ (જાનીનું સ્વરૂપ સ્વ જાણે) ખોટું છે, એમ જણાય છે. યથાર્થ બોધ એટલે શું ? તેને વિચાર કરી-અનેકવાર વિચાર કરી-પોતાની કલ્પના નિરત કરવાનું જાનીઓએ કર્યું છે.

૧૧૬ પ્રશ્ન:—'અધ્યાત્મસાર'ના વાચન, અથવા માટે આપને અભિપ્રાય શું છે ?

ઉત્તર:—'અધ્યાત્મસાર'નું વાચન, અથવા યાત્રે છે તે સાર છે અનેકવાર મંત્ર વંચાવાની ચિંતા નહીં, પણ કોઈ પણ પ્રકારે તેનું અનુપ્રેક્ષણ દીર્ઘકાળ સુધી રજા કરે એમ કરવું યોગ્ય છે.

૧૧૭ પ્રશ્ન:—ઈસનપરિપદ એટલે શું ?

ઉત્તર:—પરમાર્થ પ્રાપ્ત થવા વિશે કોઈ પણ પ્રકારનું આગળ વાકાનુપાલનું રાખવું-ચલવું-તેને 'ઈસનપરિપદ' કલો છે.

૧૧૮ પ્રશ્ન:—ઈસનપરિપદથી ઈસનની ઉત્પત્તિ થવાનો સંભવ છે ?

ઉત્તર:—એ પરિપદ ઉત્પન્ન થાય તે તો સુખકારક છે, પણ જો ધોરજથી તે વેદાય તો તેમાંથી ઈસનની ઉત્પત્તિ થવાનો સંભવ થાય છે.

૧૧૯ પ્રશ્ન:—દિવ્ય તેજમુક્ત પદાર્થો ઇશ દેખાવા વગેરેની કષ્ટ અને ધ્યાનાદિના તકો કરવા યોગ્ય છે ?

ઉત્તર:—કોઈ પણ પ્રકારની આકુળતા વિના વૈરાગ્યભાવનાએ, વીનરાગભાવે, જાની વિશે પરમ ભક્તિભાવે સત્સાત્ત્વિક અને સદ્ગુણ મનો પરિચય કરવો હાલ યોગ્ય છે. કોઈ પણ પ્રકારે પરમાર્થક્રમથી

નુરૂં 'ગી' કરેલા સંકલ્પ પ્રમાણે ઈચ્છા કરવી નહીં, અર્થાત્ કોઈ પણ નેત્રે " હું દિવ્યતેજમુક્ત પદાર્થો ઈશદિ દેખાવા વિગેરેની ઈચ્છા, મનો-પ્રકારનાં જાણવડાનાદિ, એ સર્વ સંકલ્પની નેમ જને તેમ નિર્ણય કરી દરિયા નદીમાં કહેલી 'ભાવના', 'અધ્યાત્મસાર'માં કહેલો 'આત્મ-સંનિવૃત્તિ'નું છે; એ કરી કરી મનન કરવા યોગ્ય છે; એ એનું વિશેષ

૧૦ પ્રશ્ન:—આપણે હજીએમાં કયા પ્રશ્નોના ચારેવાર વિચારવા જેવું છે ?

નિર્ણય—“આત્મા છે,” એમ નો પ્રશ્નભૂમી જણાય: “આત્મા નિમ છે,” એમ નો પ્રશ્નભૂમી જણાય: “આત્મા ક્યાં છે,” એમ નો પ્રશ્નભૂમી જણાય: “આત્મા કેમ છે,” એમ નો પ્રશ્નભૂમી જણાય: “કેમ છે,” એમ નો પ્રશ્નભૂમી જણાય: અને તેનો ઉત્તર છે. “એમ નો પ્રશ્નભૂમી જણાય: તે ચારેપર વિચારવાયેલ છે. અધ્યાત્મ-ભરણે અવલ નીચ અને તે પ્રશ્નમાં એવા દોષો વિચારવામાં આવે તરીકેનારનો તમ કદી વિચારવા જેલ છે.

૧૦૧ પ્રશ્ન:—જાગજિલોની વાન કેવ પ્રકારે છે ?

વિનય—જાગૃતિદેવી થી થાન હાથ જાકુરનું રજ તથાને નથી.

192 પ્રશ્ન—પુરુષો અને સ્ત્રીઓનાં જલમથાપન શી રીતે
 કરી શકે?

ઉપર—સુમત્રા અને સમ્બરમાં હોય છે નિચેના ઊપસિદ્ધિ પરિ-
ણામમાં સ્ત્રી જાતસહજન જાગૃતાવનમાં સ્ત્રી ઠી છે.

૧૭૩ પ્રશ્ન—સરકારનાં અમારામાં સમાવિષ્ઠિની રીતે શી થો ?

કુદરત—સુખમનના અભારમાં સમપરિકુનિ રહેલી એ ચિત છે,
નહાતિ એમ કહેવામાં જ આત્મસાધન રચી દોષથી મને તેમ મેલ
નિમિત્તમાં જલ જે પ્રસારે સમપરિકુનિ આવે તે પ્રસારે પ્રવર્તવું એ
જ સેવક છે.

୧୭୪ ଧନ୍ୟ—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣାୟ ନମଃ ୧୫୫ ଶ୍ଳୋ ୩ ?

૧૨૮—દુર્ગાના આગમમાં નિરંજન ગમ્મ હોય, તે સદાજી સ.
૫૧૨૦ ૧૭ સમાવિષ્ટામ પ્રાપ્ત હોય છે. એમાં તેા નિર્વિચારાના છે.

૧૪૨ પ્રશ્ન—દિવસિ પ્રમથેમાં કેવળ અલ્પભાગે પ્રવર્તેનું
જાતી દોષ ? અલ્પનો પેટનો અનુભવ શું છે ?

ઉત્તર:—એ પેલે ઉપદિષ્ઠમેમાં રહ્યા હતા, અને રહ્યા છોએ, તે પશ્ચી રાત્રે જાગીએ છોએ કે, તે પ્રસન્નમાં કેવળ જાગ્યામાં પ્રસન્નમાં એ કહેલ છે, અને નિરુપદિષ્ઠમાં કબ, ક્ષેપ, કામ, જાગ્યું એવન આવ્યું છે. એમ જાણ્યા છતાં પણ કામ તો એમ જ રહીએ છોએ કે, તે ઉપદિષ્ઠને કહેવા જ્યાં નિરુપદિષ્ઠે વિચારેન ન કામ એમ કામ તેમ કહ્યું રહે.

૧૭૬ પ્રશ્ન—કમરુદ્ધ કેને ગણવામાં આવ્યું છે ?

જાણકારી—કોઈ પણ પ્રાણીનું જીવન થાય તેને સુખચર્યન બોલે
જે તે કોઈ સુખચર્યન નથી. જાણકારો બોલે પ્રાણ થાય
નહીયે.

૧૭૦ પ્રશ્ન:—આત્મા સંનિષ્ઠમાં કયા પ્રસંગો વારંવાર વિચારવા લેખ્ય છે ?

ઉત્તર:—“આત્મા છે,” એમ ને પ્રમાણથી જણાવ; “આત્મા નિમ છે,” એમ ને પ્રમાણથી જણાવ; “આત્મા કયાં છે,” એમ ને પ્રમાણથી જણાવ; “આત્મા જોવા છે,” એમ ને પ્રમાણથી જણાવ; “મોક્ષ છે,” એમ ને પ્રમાણથી જણાવ; અને ‘તેનો ઉપાય છે.’ એમ ને પ્રમાણથી જણાવ; તે વારંવાર વિચારવાલેખ્ય છે. ‘અધ્યાત્મ-સાર’માં અથવા જીભ અને તે અથમાં એવાન દોષ તો વિચારવામાં આવે નથી—સંસ્કારના ત્યાગ કરી વિચારવા થોડા છે.

૧૭૧ પ્રશ્ન:—જ્ઞાનાવિદીની વાત કેવા પ્રસારે છે ?

ઉત્તર:—જ્ઞાનાવિદીની વાત હાલ જાણવાનું રજા તમને નથી.

૧૭૨ પ્રશ્ન:—મુમુક્ષુ જન આશ્વાસમાં આત્મસાધન શી રીતે કરી શકે ?

ઉત્તર:—મુમુક્ષુ જન સમગ્રમાં દોષ તો નિરંતર ઉદ્ઘાસિત પરિણામમાં રહી આત્મસાધન આશ્વાસનો કરી શકે છે.

૧૭૩ પ્રશ્ન:—મત્સરિયા જાતમાં સમપરિણતિ રહી શકે ?

ઉત્તર:—સત્સંગમાં જાતમાં સમપરિણતિ રહેશે એ વિચાર છે, તથાપિ એમ કરવામાં જ આત્મસાધન રજુ દોષથી અને તેવા મોટા નિમિત્તમાં પણ ને પ્રસારે સમપરિણતિ આવે તે પ્રસારે પ્રવર્તવું એ જ થોડા છે.

૧૭૪ પ્રશ્ન:—સમપરિણતિ કેમ પ્રાપ્ત થાય છે ?

ઉત્તર:—હાનીયા અવધમાં નિરંતર વાસ દોષ, તે સદાજ સ્થાનરહે પણ સમપરિણતિ પ્રાપ્ત થાય છે. એમાં તો નિર્વિચારતા છે.

૧૭૫ પ્રશ્ન:—કેવળ પ્રસંગમાં કેવળ આત્મજ્ઞાને પ્રવર્તવું જાતી શકે ? આવતો રહેતો અનુભવ શું છે ?

ઉત્તર:—અમે જેને ઉપવિષયમાં રજા હતા, અને રજા હોય, તે ૧૨૧ ૨૪૬ જાણીએ છીએ કે, તે પ્રસંગમાં કેવળ આત્મજ્ઞાને પ્રવર્તવું એ દુર્લભ છે, પણ નિષ્કલિષ્ટતામાં કબ, કોર, કાદ, બાવનું મેલન આશ્વાસું છે. એમ જાણવું જાણું પણ હાલ તો એમ જ જાણીએ છીએ કે, તે ઉપવિષય ૧૨૨ જાણું નિષ્કલિષ્ટને વિચારવા ન હાલ એમ થાય તેમ જાણું રહે.

૧૭૬ પ્રશ્ન:—સમપરિણતિ કેને સ્વરૂપમાં આવ્યું છે ?

ઉત્તર:—કેવળ જ્ઞાન પ્રાપ્તિ રહેવા તેને સમપરિણતિ એવા પ્રાપ્તિને કહ્યું છે એમ સમજાવવું નથી. જાણવું એ જ પ્રશ્ન હાલ તેને સમપરિણતિ સ્વરૂપમાં આવ્યું છે.

૬૭૭ પ્રશ્ન—“તેમ મુતપર્મ મન ૯૯ ધરે, જ્ઞાનાણેપકરંત રે;

મન મદિજાનું વદાજા ઉપરે, બીજા કામ કરંત રે.”

આ પદનો ભાવ સમજાવશો ?

ઉત્તર—“ વિશેષરહિત એવું જેનું વિચારજ્ઞાન થયું છે, એવો આત્મકામ્યાળુની ધ્વજાવાજો પુરૂષ” (જ્ઞાનાણેપકરંત) હોય તે, જાતી મુખેથી અવજી થયો છે એવો જે આત્મકામ્યાલુરૂપ ધર્મ તેને વિષે નિશ્ચય-પરિણામે મનને ધારણ કરે. એ આમાન્ય ભાવ ઉપરનાં પદોનો છે. તે નિશ્ચય પરિણામનું સ્વરૂપ ત્યાં કેવું થયે છે ? તે પ્રથમ જ જણાવ્યું છે કે, પ્રિય એવા પોતાના સ્વામીને વિષે બીજા શુદ્ધમને વિષે પ્રવર્તેલ છતાં પણ પતિવ્રતા એવી ઓતું મન વળે છે તે પ્રકારે-જે પદનો વિશેષ અર્થ આગળ લખ્યો છે, તે સ્મરણમાં ભારી સિદ્ધાંતરૂપ એવા ઉપરના પદને વિષે સંધિગૂત કરવું યોગ્ય છે, કારણ કે, “ મન મદિજાનું વદાજા ઉપરે ” એ પદ છે તે દર્શનરૂપ છે. અત્યંત સમર્થ એવો સિદ્ધાંત પ્રતિપાદન કરતાં-જીવના પરિણામમાં તે સિદ્ધાંત થવાને અર્થે સમર્થ, એવું દર્શાવે તેવું થયે છે એમ જાણી, મંથકર્તા તે સ્વયં જન્મતાં-સંસારમાં-પ્રાપ્તે મુખ્ય એવો જે પુરૂષ પ્રત્યેનો શ્લેષાદિભાવરહિત એવો કામ્યપ્રેમ-બીનો-તે જ પ્રેમ સત્યરૂપથી અવજી થયો હોય, જે ધર્મ તેનેવિષે પરિણમિત કરવા કહે છે. તે સત્યરૂપદાસ અવજી પ્રાપ્ત થયો છે જે ધર્મ, તેમાં સર્વ-બીજા-જે પદાર્થ પ્રત્યે પ્રેમ રહ્યો છે તેથી ઉદાસીન થઈ એક લક્ષણે, એક પ્યાનપણે, એક એલિપણે, એક ઉપયોગપણે, એક પરિણામપણે સર્વ દત્તિમાં રહેલો જે કામ્યપ્રેમ તે મટાડી, મુતપર્મરૂપ કરવાનો ઉપદેશ કર્યો છે. એ કામ્યપ્રેમથી અનંતગુણ વિસિદ્ધ એવો મુતપ્રત્યે પ્રેમ કરવો થયે છે; તથાપિ દર્શાવે પરિસીમા કરી શક્યું નથી, જેથી દર્શનની પરિસીમા જ્યાં થઈ ત્યાં મુખીનો પ્રેમ રહ્યો છે. સિદ્ધાંત ત્યાં પરિસીમાપણાને પમાડ્યો નથી.

૬૭૮ પ્રશ્ન—આત્માનું સ્વાભાવિકપણું કેમ પ્રકટ થાય ?

ઉત્તર—અનાદિથી જીવને સંસારરૂપ અનંત પરિણામ પ્રાપ્ત થવાથી અસંસારપણાંરૂપ કાઈ અંશ પ્રત્યે તેને ભાવ નથી. થતાં કારણેનો ભોગ પ્રાપ્ત થયે તે અંશદૃષ્ટિ પ્રમટવાનો ભોગ પ્રાપ્ત થયો તો તે વિષય એવી સંસારપરિણતિ આડે તેને તે અવકાશ પ્રાપ્ત થતો નથી. જ્યાંસુધી તે અવકાશ પ્રાપ્ત ન થાય ત્યાંસુધી, જીવને સ્વપ્રાપ્તિમાન થઈતું નથી; જ્યાંસુધી તે પ્રાપ્તિ ન થાય ત્યાંસુધી, જીવને કંઈ મુખ્ય કહેવું થઈતું નથી-હુખી કહેવો થયે છે; એમ દેખી અત્યંત

અનંત કસ્ટા પ્રાપ્ત થઈ છે જેને જોઈ આત્મપુરુષે કુખ મટવાનો માર્ગ જાણ્યો છે; જે તે દેહેતી હતા; કહે છે: અસ્થિમાને કહેશે. તે માર્ગે જોઈ, ઇવનું સ્વાભાવિકપણું પ્રમટ્યું છે જેને વિશે, ઇવનું સ્વાભાવિક કુખ પ્રમટ્યું છે જેને વિશે, જોઈ યાનીપુરુષ તે જ તે આત્મપરિણતિ અને તેથી પ્રાપ્ત થયું જે કુખપરિણામ તેથી આત્માને સ્વાભાવિકપણે સમજાવી શકવા શોખ છે; કહી શકવાને શોખ છે; અને તે વચન સ્વાભાવિક આત્મા જાણ્યાપૂર્વક હોવાથી, તે કુખ મટાડી શકવાને જગવાન છે; આટે તે વચન જો કાઠ પશુ પ્રકારે ઇવને થયેલ શાવ, તે અપૂર્વભાવપૂર્ણ જાણી તેમાં પરમપ્રેમ વળે, તો તદાગ અથવા અસુઃ અનુક્રમે આત્માનું સ્વાભાવિકપણું પ્રમટ શાવ.

૧૭૯ પ્રશ્ન:—“મન મદિયાનું વડાણ ઉપર, બીજા કામ કરત રે” એ જાના સહસ્ત્રાર્થે જરતે શી તીર્થકરો થું કહે છે ?

ઉત્તર:—“મન મદિયાનું વડાણ ઉપર, બીજા કામ કરત રે,” એ જાના વિસ્તારવાગા અર્થને આત્મપરિણામરૂપ કરી તે પ્રેમભક્તિ સત્યુત્તરને વિશે અત્યંતપણે કરવી શોખ છે, એમ સર્વ તીર્થકરોએ કહ્યું છે, વર્તમાને કહે છે, અને અવિધે પણ એમ જ કહેવાના છે. તે પુરુષથી પ્રાપ્ત થયેલી એવી તેની આત્મપરિણામરૂપ આત્મા તેમાં આકર્ષક થયું છે વિચારવાન જેનું જોઈ પુરુષ, તે આત્મકસાધનો અર્થ તે પુરુષ જાણી, મુન (મરણ) થર્મમાં, મન (આત્મા) થારણ—તે રૂપે પરિણામ—કરે છે. તે પરિણામ કેનું કરવા શોખ ॥ ? તે દર્શન—મન મદિયાનું વડાણ ઉપર, બીજા કામ કરત રે—આપી સમર્થ કહ્યું છે. પરે છે તો એમ કે પુરુષ પ્રત્યે સ્ત્રીનો જે શામ્યપ્રેમ તે સંસારના બીજા ભાગેની અપેક્ષાએ સિદ્ધિમણિ છે, તથાપિ તે પ્રેમથી અનંત શુભચિન્તિત જોઈ પ્રેમ સત્યુત્તર પ્રત્યેથી પ્રાપ્ત થશે જે આત્મારૂપ મુતપર્મ તેને વિશે શોખ છે, પરંતુ તે પ્રેમનું સ્વરૂપ જ્યાં આદર્શતપણને જામે છે, ત્યાં જોખનો અવશ્ય નથી એમ જાણે. પરિણામરૂપે એનું તે મુતપર્મને અર્થે ભત્તાર પ્રત્યેના સ્ત્રીના શામ્યપ્રેમનું દર્શન કહ્યું છે. સિદ્ધાંત ત્યાં પરિણામ જામતો નથી, આગળ વાણી જાણનાં પરિણામને જામે છે, અને આત્મભક્તિએ જાણવા છે—એમ છે.

૧૮૦ પ્રશ્ન:—જોઈ જે પ્રકારે જ્ઞાનનું સ્વરૂપ કહ્યું હતું તે કરતાં પણ બીજું કુખ સ્વરૂપ છે. હોય તો કૃપા કરી કહેશે ?

ઉત્તર—જે પ્રકારે અને કહેવામાં આવ્યું હતું, તે પ્રકારથી સુગમ એવું ધ્યાનનું સ્વરૂપ મહાં લખ્યું છે—

૧. નિર્ભય એવા ક્રોધ પદાર્થને વિષે દષ્ટિ સ્થાપન કરેલને અભ્યાસ કરીને પ્રથમ તેને અવયવ સ્થિતિમાં આવડે.

૨. એવું ક્રોધનું અવયવપણું પ્રાપ્ત થવા પછી જનસા ચક્રને વિષે સૂર્ય અને ડાળા ચક્રને વિષે ચંદ્ર સ્થિત ■ એવી ભાવના કરવી.

૩. એ ભાવના, જ્યાંસુધી તે પદાર્થના આકારરૂપિનાં દર્શન આપે નહીં ત્યાંસુધી સુદૃઢ કરવી.

૪. તેવી સુદૃઢતા થવા પછી ચંદ્રને જનસા ચક્રને વિષે અને સૂર્યને વામ ચક્રને વિષે સ્થાપન કરવા.

૫. એ ભાવના, જ્યાંસુધી તે પદાર્થના આકારરૂપિ દર્શનને આપે નહીં ત્યાંસુધી સુદૃઢ કરવી—અ, જે દર્શન કર્યું છે તે, ભાસમાન દર્શન સમજવું.

૬. એ જે પ્રકારની ઉચ્ચત સુચ્ચત ભાવના સિદ્ધ થયે મહારીના મધ્યમામને વિષે તે જન્મેનું ચિંતન કરવું.

૭. પ્રથમ તે ચિંતન, દષ્ટિ ઉઘાડી રાખવું.

૮. મધ્યા પ્રકારે તે ચિંતન દૃઢ થવા પછી દષ્ટિ બંધ રાખવી. —તે પદાર્થના દર્શનની ભાવના કરવી.

૯. તે ભાવનાથી દર્શન સુદૃઢ થવા પછી તે જન્મે પદાર્થો એક અષ્ટાણકમયનું ચિંતન કરી હૃદયને વિષે અનુક્રમે સ્થાપિત કરવા.

૧૦. હૃદયને વિષે એવું એક અષ્ટાણકમય માનવામાં આવ્યું છે, તથાપિ તે વિમુખમુખે રહ્યું છે, એમ માનવામાં આવ્યું છે, તથા સન્મુખમુખે તેને ચિંતવવું—અર્થાત્ સુચ્ચત ચિંતવવું.

૧૧. તે અષ્ટાણકમયને વિષે પ્રથમ ચંદ્રના તેજને સ્થાપન કરવું, પછી સૂર્યના તેજને સ્થાપન કરવું, અને પછી અખંડ દિવ્યાકાર એવી અગ્નિની જ્યોતિનું સ્થાપન કરવું.

૧૨. તે ભાવના દૃઢ થયે પૂર્વ ■ જેનું જ્ઞાન, દર્શન અને આત્માચારિત્ર એવા શ્રી વીતરાગદેવ તેની પ્રતિમા મહાતેજોમય સ્વરૂપે તેને વિષે ચિંતવવી.

૧૩. તે પરમ દિવ્ય પ્રતિમા નહીં બાળ, યુવા અને વૃદ્ધ એવા દિવ્યસ્વરૂપે ચિંતવવી.

૧૪. સંપૂર્ણ જ્ઞાન, દર્શન ઉત્પન્ન થવાથી સ્વરૂપસમાધિને વિષે શ્રી વીતરાગ દેવ અત્ર છે, એમ ભાવવું.

૧૫. સ્વપ્નપ્રભાવિને વિષે સ્વપ્ન એવા તે વીનસમ આત્મના સ્વપ્નમાં જ તત્કાર છે, એમ આવતું.

૧૬. તેમના સુષૃંગાનને વિશેષી તે વખતે પુઠારનો પ્લવિ થવા કરે છે, એમ આવતું.

૧૭. તે આવના ૧૮ થયે તે પુઠાર સર્વ પ્રકારના વાનખ જાનને ઉપદેશી છે, એમ આવતું.

૧૮. જે પ્રકારના સમ્યક્માર્ગે કરી વીનસમોવ વીનસમ નિબ્ધનના પાખ્યા એવું જાન, તે ઉપદેશનું રહસ્ય છે એમ ચિંતવનાં તે જાન તે શું, એમ આવતું.

૧૯. તે આવના ૧૮ થવા પછી તેમણે જે દ્રવ્યાદિ પદાર્થો કલા છે, તેનું આપન કરી આત્મને સ્વપ્નમાં ચિંતવવો-સર્વામ ચિંતવવો.

૧૮૧ પ્રશ્ન—આત્મના દેહના પ્રકાર છે અને એ સર્વમાં જે પ્રાપ્ત થયું કહેવાય છે ?

ઉત્તર—આત્મના પક્ષા પક્ષા પ્રકાર છે. એ સર્વમાં જે પ્રાપ્ત થયું તે આત્મા જેમાં મુખ્યપણે પતે છે તે પ્રાપ્ત કહેવાય છે.

૧૮૨ પ્રશ્ન—આત્મપ્રાપ્તિની પ્રાપ્તિ કયા વિના પ્રાપ્ત થતી નથી ?

ઉત્તર—આત્મપ્રાપ્તિની પ્રાપ્તિ, થયું કરીને આત્મજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ વિના થતી નથી.

૧૮૩ પ્રશ્ન—આત્મજ્ઞાન ત્યાં પ્રાપ્ત વિના ઉત્પન્ન થતું નથી ?

ઉત્તર—આત્મજ્ઞાન તે વચ્ચે બોધની પ્રાપ્તિ વિના ઉત્પન્ન થતું નથી.

૧૮૪ પ્રશ્ન—વચ્ચે બોધની પ્રાપ્તિ કરી રીતે થઈ શકે છે ?

ઉત્તર—એ વચ્ચેબોધની પ્રાપ્તિ થયું કરીને કમે કરીને પક્ષા ક્રમેને થાય છે, અને તેના મુખ્ય માર્ગે તે બોધસ્વરૂપ એવા જ્ઞાની પુરુષનો આશ્રય કે સમ અને તેને વિશે જુદું જ્ઞાન-શ્રેય-એ છે.

૧૮૫ પ્રશ્ન—જ્ઞાની પુરુષનો સમ પૂર્વે નહીં થયો હોય ? થયો હોય તો પરિભ્રમણ કેમ રહ્યું છે ?

ઉત્તર—જ્ઞાની પુરુષનો તેણે તેણે સમ જીવને અનંતકાળમાં પક્ષીનાર થઈ મર્યો છે; તથાપિ આ પુરુષ જ્ઞાની છે, માટે દરે તેના આશ્રય મદ્ય કર્યો એ જ કર્તવ્ય છે, એમ જીવને આશ્રય નથી; અને તે જ પ્રકારે જીવને પરિભ્રમણ થયું છે; એમ અમને તો ૧૮ કરીને લાગે છે.

૧૮૬ પ્રશ્ન—જ્ઞાની પુરુષને જોગબાજ નહીં થવામાં જીવના દેહના અને કેવા રોગ છે ?

ઉત્તર—જાની પુરુષનું ઝોગખાણ નહીં થવામાં થવું હશેને છતાં ત્રણ મોટા દોષ જણીએ છીએ. એક તો ‘હું જાણું છું,’ ‘હું સમજું છું,’ એવા પ્રકારનું જે માન છવને રચા કરે તે માન; બીજું, પરિમહાદિકને વિશે જાની પુરુષપર રાગ કરતાં પણ વિશેષ રાગ. ત્રીજું લોકજનને લીધે, અપકીર્તિ જનને લીધે અને અપમાનજનને લીધે જાનીથી વિરુદ્ધ રહેવું, તેના પ્રત્યે જેવું વિનવાન્વિત થવું જોઈએ તેવું ન થવું. એ ત્રણ કારણો છવને જાનીથી અનુદોષ રાખે છે. જાનીને વિશે પોતાસમાન કલ્પના રચા કરે છે; પોતાની કરે છે; પોતાની કલ્પના પ્રમાણે જાનીના વિચારનું, સાત્ત્વનું લેખન કરવામાં આવે છે; થોડું પણ અંધશ્રદ્ધાથી વાચનાદિ દ્વારા મગતણી થતા પ્રકારે તે દર્શાવવાની છવને ઇચ્છા રચા કરે છે એ વગેરે જે દોષ તે ઉપર જણાવ્યા એવા જે ત્રણ દોષ તેને વિશે સમાજ છે, અને એ ત્રણે દોષના ઉપાદાન કારણ એવો તો એક ‘સ્વ-ઇદ’ નામનો મહાદોષ છે; અને તેનું નિમિત્તકારણ અસત્સંગ છે. જેને નમારા પ્રત્યે તમને પરમાર્થની ડોષ પ્રકારે કંઈ પણ પ્રાપ્તિ થાઓ એ હેતુ સિવાય બીજી કશી નથી, એવો હું તે આ રથને સ્પષ્ટ જણાવવા હજુ છું, અને તે એ કે, ઉપર જણાવેલા દોષો જે વિશે હજુ તમને પ્રેમ વર્તે છે; ‘હું જાણું છું,’ ‘હું સમજું છું’ જે દોષ ધણીવાર વર્તમાનમાં પ્રવર્તે છે; અસાર એવા પરિમહાદિકને વિશે પણ મહત્તાની ઇચ્છા રહે છે; એ વગેરે જે દોષો તે પ્યાન, જન એ સર્વેનું કારણ જે જાની પુરુષ અને તેની આત્માને અનુકરણ તેને આત્મા આવે તે મારે, જેમ જને તેમ આત્મચતિ કરી તેને ઝોગ કરવાનું પ્રયત્ન કરવું; અને લોકિક ભાવનાના પ્રતિજ્ઞાથી ઉદ્ભવ થવું એ જ કલ્યાણકારક છે એમ જણીએ છીએ.

૧૮૭ પ્રશ્ન—જાનીને વિશે અખંડ વિશ્વાસ રાખવાનું રાગ મુક્તિ પાત્રું છે એમ કહેવામાં આવે છે તો તે કેવા પ્રકારે વિશ્વાસ રાખવો ?

ઉત્તર—સમગ્રપ્રકારે જાનીને વિશે અખંડ વિશ્વાસ રાખવાનું રાગ નિશ્ચય મુક્તિપત્રું છે.

૧૮૮ પ્રશ્ન—ત્રિવિધોમ કે વિધાના યોગે સાંસારિક સંપન્ન આપ ન આપી શકો ?

ઉત્તર—સંસારમુખથી તમને જે જે ચિંતા છે, તે ચિંતા પ્રાપ્તે અમને જણવામાં છે, અને તે વિશે અમુક અમુક તમને વિચાર રહે છે, તે પણ જણીએ છીએ; તેમજ પરસ્પરચિંતા પણ સ્પર્શમાન

વિનોમને લીધે રહે છે, તે પણ જાણીએ છીએ; એવ પ્રશ્નનો વિચાર
 દેવાથી તમને આકુળ-આકુળતા ધ્રુવ હોય એમાં પણ આશ્ચર્ય
 સામ્ય નથી, અથવા અસમજાણ સામ્ય નથી. હવે એ એવ પ્રશ્ન
 રને યોગ્ય સ્થાનોમાં નીચે જે કઈ મનને રિતે છે તે જાણ-
 વાનું પ્રયત્ન કરું છે. સંસ્કારજનથી તમને જે ચિંતા છે તે, જેમ
 કાલમાં આરે તેમ રોજી-સદન કરી એ ચિંતા થવાનું કારણ એવું
 કાઈ કંઈ નથી કે જે કારણ આરે કદી પુરવને પ્રતિ કસ્યાં જાય
 ન આવે. આથી વધારે જોખની કાનિ થઈ છે ત્યારથી કાઈ પણ
 પ્રશ્નના સિદ્ધિએ કે વિજ્ઞાન યોગે સંસ્કારિક સાધન યોગ્યતાથી
 કે પરજનથી કરવાની પ્રવિદ્ય છે, અને એ પ્રવિદ્યમાં એક પણ પણ
 મંત્રણું જાણ્યું હોય એમ કાલુ સુધીમાં થયું છે એમ મંત્રણું નથી.
 તમારી ચિંતા જાણીએ છીએ, અને જામે તે ચિંતાનો કાઈ પણ
 જામ નેહો અને તેહો રોજ કમ્પીએ છીએ, પણ એમ તો કાઈ
 કારે જાણુ નથી, તે કંઈ અને કંઈમને પણ કાલજન એવે વર્તે
 છે કે, કાલ વિદિયોમ કાલમાં નથી. પ્રવૃત્તિમાત્ર પ્રાપ્તે આકાશ-પાણી
 વધી રહે છે, તો તમજેવા પ્રાણીના કુટુંબને આરે તેથી વિવેક વરિ-
 જ્યામ આવે એવું જે થારું તે યોગ્ય જ નથી. કુટુંબની યાજ વાર-
 વાર જાડી આવી જે આકુળતા આવે છે, તે અને તો રાખીએ,
 અને અને તો ન જાણીએ તે જાને કરણું છે, કાંઈ જેમાં યોગ્યતા
 નિરૂપણવળું રણું, તેમાં તો જે કલ તે યોગ્ય જ થાવનું એ દિ
 સમ્યક છે. જે થાવનું તે જાણ્યું છે.

૧૮૪ પ્રશ્ન:—આપને જે સમજાવે છે તે કેવ પ્રશ્નની છે? અને
 તે કયા કારણને લીધે છે?

ઉત્તર:—અમને જે નિર્વિશ્વ નામની સમજાવે છે, તે તો આ-
 ત્મની સ્વરૂપવિકૃતિ વર્તી હોવાને લીધે છે.

૧૮૫ પ્રશ્ન:—આપને આત્માના સ્વરૂપ સમજાવી નિર્વિશ્વપણું
 જ છે? અને છે તો ત્યાં કારણે?

ઉત્તર:—આત્માના સ્વરૂપસમજથી તો પ્રાપ્તે નિર્વિશ્વપણું જ રહે-
 વનું અમને સમજાવે છે, કારણ કે અનન્યાત્મને રિતે મુખ્યપણે
 અમારી પ્રવૃત્તિ જ નથી.

૧૮૬ પ્રશ્ન:—આપ કયા દેહને નિઃક મુખપણું કારણ
 મનો છે?

ઉત્તર:—જુલ, એકાદી વધારે જાણવા જે દેહને રિતે વધારે-
 પણે કહેવામાં આવી છે તે દેહ, નિઃક મુખપણું કારણ છે.

૧૯૨ પ્રશ્ન:—મધ્ય મોડની વ્યવસ્થા વધાર્યું કહેવાને યોગ્ય આપ કોને માનો છે ? અને તીર્થંકરના અંતર આશ્રય અત્યારે આ રીતે કોને વિશે માસે છે ? આપને વિશે માસે છે ?

ઉત્તર:—એ વધાર્યું વ્યવસ્થા કહેવાને યોગ્ય નો કોઈ એ વિશેષપણે માનવા હોઈએ, તો તે શ્રી તીર્થંકરેવ છે; અને એ ને શ્રી તીર્થંકરેવનો અંતર આશ્રય તે પ્રાચીન મુખ્યપણે અત્યારે કોને વિશે આ ક્ષેત્રે હોય, તો તે અમે હોઈએ એમ અમને દૃઢ ક્રીને માસે છે, કારણ કે, ને અમારું અનુભવજ્ઞાન તેનું રૂઝ વીતરામભણું છે, અને વીતરામનું કહેલું ને જુલજ્ઞાન તે પણ તે ન પરિણામનું કારણ લાગે છે; ખાટે અમે તેના અનુયાયી ખરેખરા છીએ—સાચા છીએ.

૧૯૩ પ્રશ્ન:—આપને વન અને ધર બન્ને સમાન છે ?

ઉત્તર:—વન અને ધર એ બન્ને કોઈ પ્રકારે અમને સમાન છે, તથાપિ વનમાં પૂર્ણ વીતરામભાવને અર્થે રહેલું વધારે રચિત લાગે છે; સુખની છાછ નથી, પણ વીતરામપણાની છાછ છે.

૧૯૪ પ્રશ્ન:—આપ જન્મતા કયાણેને અર્થે પુરુષાર્થ મારે કરેલા ?

ઉત્તર:—જન્મતા કયાણેને અર્થે પુરુષાર્થ કરવાવિશે લખ્યું, તો તે પુરુષાર્થ કરવાની છાછ કોઈ પ્રકારે રહે પણ છે, તથાપિ ઉપરને અનુસરીને આશ્રય એ આત્માની સકલ દશા ઘડી છે, અને તેણે ઉદયકાળ લાસ સમીપમાં જન્મીતો નથી; તો તે ઉદરી આશ્રયનું નામે એવી દશા અમારી નથી. “ માગી ખાધને ગુજરાન ચણાવીયું જુ ખેદ નહિ પામીએ, યાનના અનંત આનંદ આમળ તે કુખ દલ માત્ર છે. ” આ ભાવાર્થનું ને વચન લખ્યું છે, તે વચનને અમારો નમસ્કાર હો; એવું ને વચન તે ખરી યોગ્યતા વિના નીકળું સંભવિત નથી.

૧૯૫ પ્રશ્ન:—“ જીવ નથી પુખ્તી ” એ પદોનો સામાન્ય અર્થ જણાવવા કૃપા કરો ?

ઉત્તર:—“ જીવ એ પુરુષની પદાર્થ નથી, પુરુષનું નથી; તેમ પુરુષનો આધાર નથી; તેના રમવાનો નથી; પોતાની સ્વરૂપતા સિદ્ધિ ને અન્ય તેના તે સ્વામી નથી, કારણ કે પરની અંતરે સ્વપને વિશે હોય નહિ; વસ્તુત્વધર્મે જોતાં તે કોઈ કાળે જન્મ પર સંગી જન્મ નથી. ” એ પ્રમાણે સામાન્ય અર્થ “ જીવ નથી પુખ્તી ” વચેરે પડે છે.

૧૯૬ પ્રશ્ન:—આપને જ્યાંસુધી નેપાર પ્રસંગ છે ત્યાંસુધી મને જીવન કેવા પ્રકારે ચાલવા હજી છે ?

ઉત્તર:—પણું* કરી આત્મામાં એમ જ રજા કરે છે કે, ત્યાં સુધી આ વેપાર પ્રસંગે કામગીરી કરવું રજા કરે, ત્યાંસુધી ધર્મકથાદિ પ્રસંગે, અને ધર્મના જાણનારણે કોઈ પ્રકારે પ્રમથપણમાં ન અચાપ વચાપોચા પ્રકાર છે. વેપાર પ્રસંગે રહેતા છતાં જોના બકિતભાવ રજા કર્યો છે, તેના પ્રસંગ પણ એવા પ્રકારમાં કરવો યોગ્ય છે કે ત્યાં આત્માને વિષે ઉપર જાણવેલો પ્રકાર રજા કરે છે, તે પ્રકારને જાણ ન જ થાય.

જિને કહેલાં મેર વગેરે વિષે તથા અંગ્રેજી કહેલ પૃથ્વીઆદિ સંબંધે સમાગમ પ્રસંગમાં વાતચિત કરીયો.

૧૬૭ પ્રશ્ન:—આપના મનની દાસની* સ્થિતિ કેવા પ્રકારની છે ?

ઉત્તર:—અમારું મન પણું ઉદાસ રહે છે, અને પ્રતિજ્ઞા એવા પ્રકારનો રહે છે કે, છે તે ઉદાસપણું સાવ ગુમ જેવું કરી, ન અમી કામચ એવા વેપારાદિ પ્રસંગમાં ઉપાધિજ્ઞેમ વેદવા પડે છે;—જો કે વાસ્તવ્યપણે તો સમપ્રિયતાથી આત્મા છે.

૧૬૮ પ્રશ્ન:—હાનીની રજા હોડો કેવા પ્રકારે કર્યો છે ?

ઉત્તર:—સૂર્ય ઉદય-અસ્તરહિત છે, માત્ર હોડોને મધ્યમર્ધાદથી નહાર વતે ત્યારે અસ્ત, અને મધ્ય-મર્ધાદને વિષે વતે ત્યારે ઉદય એમ બાંધે છે; પણ સૂર્યને વિષે તો ઉદયઅસ્ત નથી. તેમ જ હાની છે તે, મધ્ય પ્રસંગને વિષે જોમ છે, તેમ છે; માત્ર પ્રસંગની મર્ધાદ ઉપસંત હોડોનું જાન નથી, એટલે પોતાની જોડી તે પ્રસંગને વિષે રજા થઈ શકે તેવી રજા, હાનીને વિષે કર્યો છે; અને એ રજાના હાનીનું પરમ એવું જે આત્મપણું, પરિદેવપણું, મુક્તાપણું, તે જીવને જાણવું રહેતો નથી; એમ જાણવાયોચ છે.

૧૬૯ પ્રશ્ન:—અવદારમાં આપની આત્મસ્થિતિ જાણવાની જિ રા છે.

ઉત્તર:—જે પ્રકારે પ્રારબ્ધનો કામ ઉદય હોય, તે પ્રકારે દાસ તો વર્તીએ છીએ; અને એમ વર્તવું કાર્ધ પ્રકારે તો સુખમ બાંધે છે. જો કે અમારું ચિત્ત નેત્ર જેવું છે; નેત્રને વિષે બીજા અવવરની પોં એક રજાકણ પણ સદન થઈ શકે નહિ. બીજા અવવરોર અવ ચિત્ત છે. તેને વિષે વધારું ઉડવું, સમજવું, આ કરવું, અથવા આ ન કરવું, એવી વિચારણા કરી, તે માંડ માંડ બને છે. પછી જિવા તો અવવરણી પોં વર્તે છે; આવી સ્થિતિ છતાં ઉપાધિજ્ઞેમ તે જાણવપણે આત્મીએ છીએ; એ વેડવું એટલું વિદ્ય હામનું

* આ સપ્તક પણું કરી સંવત ૧૯૪૮નો છે.—સંવત ૧૯૪૮.

નથી, કારણ કે આંખની પાસે જમીનની રેતી ઉપડાવવાનું કાર્ય થયે
રખ થાય છે. તે જેમ કુખે—અત્યંત કુખે—થતું વિષ્ટ છે, તેમ
ચિત્તને ઉપાધિ તે પરિણામરૂપ થવા જતાગર છે. સુગમપણાને સ્થિત
ચિત્ત હોવાથી વેદનાને સમ્પ્રદાયકારે વેદ છે. અખંડ સમાધિપણે વેદ
છે. આ વાત લખવાનો આશય તો એમ છે જે આવા ઉત્કૃષ્ટ વેદ-
અને વિશે આનો ઉપાધિજેમ વેદનાનો જે પ્રકાર છે તે કેવો મળ્યો ?
અને આ મધું તો અર્થે કરવામાં આવે છે ? જાણતાં છતાં તે મૂળ
કેમ રેવામાં આવતો નથી ? એ મધું વિચારવાયોમ્ય છે. હિરેઆ
જેમ હરી તેમ થશે. વિકરણ કરવાથી ખેદ થાય; અને તે તો આ-
સુધી તેની હજી હોય ત્યાંસુધી તે પ્રકારે જ પ્રવર્તે. સમ રહેતું થોમ
છે. બીજી તો કંઈ રજવા નથી; કંઈ પ્રારબ્ધરૂપ પળ નથી. સ્વા-
રૂપ કંઈ પૂરે ઉપાનંદ કરેલી ઉપાધિરૂપ રજવા તે તો અનુક્રમે સંવેદન
કરતી છે. એક સત્ત્વ-તમ-મદ-સત્ત્વ-તમની રજવા વર્તે છે. રચિતાર
મમાધ્યાન પામી છે. એ આમર્ષરૂપ ચાત્ર ત્યાં કરેલી ? આમર્ષ થાય
છે. આ જે દેવ મળ્યો તે પૂરે કાર્યવાર મળ્યો ન હોય તો અસ્થિ-
કાળે પ્રાપ્ત થતો નથી. પન્થર-પુત્રાર્થ-એવા જે અમે તેને વિશે
આ ઉપાધિજેમ જોઈ સોઝાવા બૂવે એમાં આમર્ષ નથી, અને પૂરે
જો સત્યુકતનું ઓગળાણ પડતું નથી, તો તે આવા યોગના કાર-
ણથી છે. વધારે લખવું મળતું નથી. નમસ્કાર કરોએ.

૩૦૦ પ્રશ્ન—છાને માર્ગના વિચારમાં કોણ સ્થિતિ કરાવે છે ?

ઉત્તર—એહો પ્રશ્ન થવાનો ઉપયોગ એ છાને માર્ગના વિચાર
રમા સ્થિતિ કરાવે છે; એ ચાત્ર હરી હરી વિચારી તે પ્રવત્ત ત્યાં
વિચારને પણ કોઈ પ્રકારે કરતું પડે છે, એ વાત જુવવાજોમ્ય નથી.

૩૦૧ પ્રશ્ન—“ પુનર્ગન્ન છે; જરૂર છે એ ખાટે દુઃખ અનુ-
ભવતી હા કહેવામાં આવ્યું છે. ” એ વાત આપે કયા વિચારમાં
લાગ્યું છે ?

ઉત્તર—“ પુનર્ગન્ન છે, જરૂર છે, એ ખાટે દુઃખ અનુભવતી હા
કહેવામાં આવ્યું છે. ” એ વાત પૂર્વજન્મ કોઈ જોમનું રમાણ થઈ
વખને નિહ થયેલું લખ્યું છે. જેને-પુનર્ગન્ન-હાદિ જાણ કર્યાં છે, તે
પરવર્તે-કંઈ પ્રકારે જાણિ તે વાત લખાવું છે.

૩૦૨ પ્રશ્ન—રૂપ સદૃશ છે કે વિષ્ટ ?

ઉત્તર—રૂપ સદૃશમાં છે. છાનીના ચરમનેવરિત્ત અર્થ
જાણતી પણ પ્રાપ્ત ન થાય તેનું વિષ્ટ જનું છે. અખંદવખને
નજીએ જોને. વધારા જાણવાની પૂર્વજ કંઈએ જોને.

૭૦૩ પ્રશ્ન—આપની* દલા સ્થિતિ જલ્પવા ગિજ્ઞાસા છે.

ઉત્તર—તમે સર્વ મુમુક્ષુજનને નમ્રપણે વચાચોએ પ્રાપ્ત થાવ.

દાનીપુરની સેવાના કૃત્તિજ્ઞાન એવા અને હીએ, તથાપિ આ દુષ્મ શાગને વિરે તો તેની પ્રાપ્તિ પરમ દુષ્મ દેખીએ હીએ, અને તેથી દાનીપુરના આશ્રયને વિરે સ્થિર હૃદિ છે જેની, એવા મુમુક્ષુજનને વિરે સત્સંગપૂર્વક અભિજ્ઞાને રહેવાની પ્રાપ્તિ તે મહાશ્વર્યપ જાણીએ હીએ, તથાપિ હાથ તો તેથી વિષયક પ્રારબ્ધિત્વ વર્તે છે, તથાપિ હાથાધીન સ્થિતિ છે; અને તે એવા પરિણામે હાથ વર્તે છે કે, તમ મુમુક્ષુજનોનાં જવની પદોંચ આજ વિષયેથી અચાલ છે. મને તે સ્થિતિમાં જલુ અપરાધરોએ પરિણામ નથી.

૭૦૪ પ્રશ્ન—સનાતન સંપુરણોનો સંપ્રદાય કૃપા કરી જાણાવશે ?

ઉત્તર—હોય જલુ હવે પરમાર્થ પ્રત્યે આજ અંતપણે જલુ પ્રાપ્ત થવાનાં કારણોને પ્રાપ્ત થાવ એમ, નિષ્કારણ કરજ્ઞાતીય એવા અપમાદિ તીર્થકરોએ જલુ કર્યું છે, કારણ કે સંપુરણોના સંપ્રદાયની સનાતન એવી કરજ્ઞાપરવા દોષ છે કે, સમવમાનના અનવાસી આખો જોડ આત્મવસ્થાપ્રત્યે હો, સ્વરૂપપ્રત્યે હો, આત્મપ્રમાણિપ્રત્યે હો; અન્ય અવસ્થાપ્રત્યે ન હો, અન્ય સ્વરૂપપ્રત્યે ન હો, અન્ય આધિપ્રત્યે ન હો; જે જ્ઞાનથી સ્વત્ત્વરથ પરિણામ દોષ છે, તે જ્ઞાન સર્વ હવેપ્રત્યે પ્રમટ હો, અનવાસીપણે સર્વે હવે તે જ્ઞાનપ્રત્યે સ્થિતિએ હો; એવો જ જેનો કરજ્ઞાતીય સદાજ સ્વભાવ છે, તે સંપ્રદાય સનાતન સંપુરણોનો છે.

૭૦૫ પ્રશ્ન—આપ પ્રભાવ કરવા કૃપા કરો તો આ પંચમ શાગમાં તીર્થકરોને ખર્ચ જલુ અંશે પ્રમટ થવા જાયેનર નથી ?

ઉત્તર—આપના અંતઃકરણમાં એવી કરજ્ઞાતિથી પ્રભાવ વિરેનો વિચાર વારંવાર આવ્યા કરે છે, અને આપના વિચારનું એક અંત જલુ હવે પ્રાપ્ત થાવ, અથવા તે હવે પ્રાપ્ત થવાનું એક અંત જલુ કારણ હવેમ થાવ, તો આ પંચમશાગમાં તીર્થકરોને ખર્ચ જલુ અંશે પ્રમટ થવા જાયેનર છે, તથાપિ તેમ થવું સંભવિત નથી.

૭૦૬ પ્રશ્ન—હોડ-સંજીવી ખર્ચે ચાલના કરજ્ઞાતિ થવા ચોએ નથી ?

ઉત્તર—એનો જે ખર્ચ છે તે, હાથ તો પ્રશ્નિત્વ હવેમાં છે, અને તે કારણ જ્ઞાંતિથી તેમને હવેનર નહિ થાવ ત્યાંજીવી જીભ ઉપાવ તે પ્રતિજ્ઞાદર છે, નિઃસંકલ્પ પ્રતિજ્ઞાદર છે. હવે જે

* આ પ્રશ્નને સંવત ૧૯૧૯ નો છે.—સંવેદક.

નથી, કારણ કે આંખની પાસે જમીનની રેતી ઉપડાવવાનું કાર્ય થય
રૂપ થાય છે. તે જેમ દુઃખે-અત્યંત દુઃખે-થતું વિકટ છે, તેમ
ચિત્તને ઉપાધિ તે પરિણામરૂપ થવા ગરાગર છે. સુગમપણાને સ્થિત
ચિત્ત હોવાથી વેદનાને સમ્બંધપ્રકારે વેદ છે. અખંડ સમાધિપણે વેદ
છે. આ વાત સખચનો આશય તો એમ છે જે આવા ઉત્કૃષ્ટ વેદ-
અને વિષે આવો ઉપાધિભોગ વેદચનો જે પ્રસંગ છે તે કેવો ગમ્યુએ ?
અને આ બધું શા અર્થે કરવામાં આવે છે ? બહુતાં છતાં તે મુઠી
કેમ દેવામાં આવતો નથી ? એ બધું વિચારવાયોગ્ય છે. હૃષિકેશ
જેમ હશે તેમ થશે. વિકલ્પ કરવાથી ખેદ થાય; અને તે તો ભર્ત-
સુધી તેની હજી હોય ત્યાંસુધી તે પ્રકારે જ પ્રવર્તે. સમ રહેતું થોગ
છે. ખીજી તો કંઈ રચકા નથી; કાંઈ પ્રારબ્ધરચકા પણ નથી. સના-
રૂપ કાંઈ પૂર્વે ઉપાર્જન કરેલી ઉપાધિરૂપ રચકા તે તો અતુકમે સ્વેદન
કરતી છે. એક સત્સંગ-તમરૂપ સત્સંગ-ની રચકા વર્તે છે. શિખાવ
સમાધાન પામી છે. એ આશ્ચર્યરૂપ વાત ક્યાં કહેતી ? આશ્ચર્ય થાય
છે. આ જે દેહ મળ્યો તે પૂર્વે કાંઈવાર મળ્યો ન હોય તો ભવિષ્ય-
કાળે પ્રાપ્ત થવો નથી. ધન્યરૂપ-મૃત્યુર્વરૂપ-એવા જે અમે તેને વિષે
આ ઉપાધિભોગ જોઈ લોકમાત્ર જૂસે એમાં આશ્ચર્ય નથી, અને પૂર્વે
જે સત્પુરુષનું ઝોગખાણ પડતું નથી, તો તે આવા યોગના કાર-
ણથી છે. વધારે સખતું સખતું નથી. નમસ્કાર પડેયિ.

૩૦૦ પ્રશ્ન—જીવને માર્ગના વિચારમાં કોણ સ્થિતિ કરાવે છે ?

ઉત્તર—ઓછો પ્રમાદ થવાનો ઉપયોગ એ જીવને માર્ગના વિચાર-
માં સ્થિતિ કરાવે છે; એ વાત ફરી ફરી વિચારી તે પ્રવલ્ત ત્યાં
વિયોગે પણ કોઈ પ્રકારે કરતું પડે છે, એ વાત બૂસવાભોગ્ય નથી.

૩૦૧ પ્રશ્ન—“ પુનર્જન્મ છે; જરૂર છે એ માટે હું અતુ-
ભવથી હા કહેવામાં અચક્ષુ છું. ” એ વાક્ય આપે કેવા વિચારપૂર્વક
લખ્યું ?

ઉત્તર—“ પુનર્જન્મ છે, જરૂર છે, એ માટે હું અતુભવથી હા
કહેવામાં અચક્ષુ છું. ” એ વાક્ય પૂર્વભવના કોઈભોગનું રમરણ થતી
વખતે સિદ્ધ થયેલું લખ્યું છે. જોને-પુનર્જન્મ-આદિ ભાવ ક્યાં છે, તે
પદાર્થને-કોઈ પ્રકારે બાધીને તે વાક્ય લખાયું છે.

૩૦૨ પ્રશ્ન—સ્વરૂપ સદગત છે કે વિકટ ?

ઉત્તર—સ્વરૂપ સદગતમાં છે. જ્ઞાનીના ચરણસેવનવિના અનંત
કાગસુધી પણ પ્રાપ્ત ન થાય એવું વિકટ પણ છે. આત્મસંયમને
સંભારીએ છીએ. વધારૂપ વીતસગતાની પૂર્ણતા મગહીએ છીએ.

૩૦૩ પ્રશ્ન:—આપની* દસા સ્થિતિ જાણવા જિજ્ઞાસા છે.

ઉત્તર:—તમે સર્વ મુમુક્ષુજનને નમણે વધાયેમ પ્રાપ્ત થાવ. જ્ઞાનીપુરુષની સેવાના ઈચ્છવાન એવા અમે છીએ, તથાપિ આ દુષ્કાળને વિષે તો તેની પ્રાપ્તિ પરમ દુષ્કાળ દેખીએ છીએ, અને તેથી જ્ઞાનીપુરુષના આશ્રયને વિષે સ્થિર જુદિ છે જેની, એવા મુમુક્ષુજનને વિષે સત્સંગપૂર્વક અગ્નિભાવે રહેવાની પ્રાપ્તિ તે મહાભ્યાસરૂપ ભણીએ છીએ, તથાપિ હાલ તો તેથી વિષયક પ્રારબ્ધિદાય વર્તે છે, તથાપિ હલ્લાકીની સ્થિતિ છે; અને તે એવા પરિણામે હાલ વર્તે છે કે, તમ મુમુક્ષુજનોનાં પરની પડેલે અત્ર વિશ્વભેદી અપાવ છે. અમે તે સ્થિતિમાં પણ અપરાધવશે પરિણામ નથી.

૩૦૪ પ્રશ્ન:—સનાતન સત્પુરુષોનો સંગ્રહ કયા કહી જાણવાયો ?

ઉત્તર:—કોઈ પણ જીવ પરમાર્થ પ્રત્યે આવ અંતરપણે પણ પ્રાપ્ત થવાનાં કારણેને પ્રાપ્ત થાવ એમ, નિઃકારણ કરજ્ઞાતીય એવા અપભ્રાંશિ તીર્થંકરોએ પણ કહ્યું છે, કારણ કે સત્પુરુષોના સંગ્રહમની સનાતન એવી કરજ્ઞાવરણા હોય છે કે, સમયભાવના અનવકારો આપો શોક આત્માવસ્થાપ્રત્યે હો, સ્વપ્નપ્રત્યે હો, આત્મસમાધિપ્રત્યે હો; અન્ય અવસ્થાપ્રત્યે ન હો, અન્ય સ્વપ્નપ્રત્યે ન હો, અન્ય આધિપ્રત્યે ન હો; જે જ્ઞાનીની સ્વાત્મસ પરિણામ હોય છે, તે જ્ઞાન સર્વ જીવોપ્રત્યે પ્રગટ હો, અનવકારપણે સર્વ જીવ તે જ્ઞાનપ્રત્યે રચિપણે હો; એવો જ જેનો કરજ્ઞાતીય સદા સ્વભાવ છે, તે સંગ્રહ સનાતન સત્પુરુષોનો છે.

૩૦૫ પ્રશ્ન:—આપ પ્રભાવ કરવા કૃપા કરો તો આ પંચમ-કાળમાં તીર્થંકરોને માર્ગે જવું અંશે પ્રગટ થવા જરોબર નથી ?

ઉત્તર:—આપના અંતઃકરણમાં એવી કરજ્ઞાતિથી પ્રભાવ વિરેનો વિચાર વારંવાર આવ્યા કરે છે, અને આપના વિચારનું એક અંત પણ હજી પ્રાપ્ત થાવ, અથવા તે હજી પ્રાપ્ત થવાનું એક અંત પણ કારણ કેવળ થાવ, તો આ પંચમકાળમાં તીર્થંકરોનો માર્ગે જવું અંશે પ્રગટ થવા જરોબર છે, તથાપિ તેમ થવું સંભવિત નથી.

૩૦૬ પ્રશ્ન:—શોક-સંજ્ઞાથી માર્ગે માલતી કસવાણુ થવા એમ નથી ?

ઉત્તર:—એનો જે માર્ગ છે તે, હાલ તો પ્રતિષ્ઠા હલ્લાકીમાં છે, અને તે કારણે અર્ધાંશથી તેમને લક્ષમી નહિ થાવ ત્યાંમુથી બીજા ઉપાય તે પ્રતિષ્ઠા છે, નિઃસંશય પ્રતિષ્ઠા છે. જીવ જે

* આ પ્રશ્નને સંવત ૧૯૪૮ નો છે.—સંવત્ ૧૯૪૮.

અગ્નિ-પરિણામી હોય, તો તે અગ્નિ નિર્મિતપણે આરાધવાથી જેમ કમ્પાણ નથી, તેમ મોહરૂપ એવો એ માર્ગ-અથવા એવા એ હોઃ-સંબંધી માર્ગ, તે માત્ર સંસાર છે; તે પછી અને તે આકારમાં મૂકે, તોપણ સંસાર છે. તે સંસારપરિણામથી સંહિત કરવા અમંસારમત વાણીનો અસ્વછંદપરિણામે ન્યારે આધાર પ્રાપ્ત થાય છે, ત્યારે તે સંસારનો આધાર નિરાકારવાને પ્રાપ્ત થતો જાય છે. બીજા પ્રતિનિધિ તેમની દૃષ્ટિપ્રમાણે ક્યાં કરે છે. તેમ જ ઝાંનીનાં વચન પણ તેની તે દૃષ્ટિએ આરાધે તો કમ્પાણ ચવાયોગ્ય લાગતું નથી. માટે તમે ત્યાં એમ જણાવો કે તમે કોઈ કમ્પાણના કારણ નજીક યવાના ઉપાસની ઇચ્છા કરતા હો, તો તેના પ્રતિનિધિ જોઈ ચવાના ઉપાસ કરો, અને નહિ તો કમ્પાણની તૃષ્ણાનો લાભ કરો. તમે એમ જણાવતા હો કે, અને જેમ વર્તીએ છીએ તેમ કમ્પાણ છે-માત્ર અવસ્થા થઈ ગઈ તે જ માત્ર અકમ્પાણ છે એમ જણાવતા હો, તો તે ચવાય નથી. વાસ્તવ્યપણે તમારે જે વર્તવું છે, તેથી કમ્પાણ ન્યાઈ છે, અને તે તો ન્યારે ન્યારે ને ને જીવને તેવો તેવો બવસ્થિત્વાદિ સમીપજ્ઞેય હોય, ત્યારે ત્યારે જો તે પ્રાપ્ત થવાયોગ્ય છે. આખા સમૂહને વિશે કમ્પાણ માની સેવા થોમ નથી; અને એમ જો કમ્પાણ થતું હોય તો તેનું રૂપ સંસારાર્થ છે, કારણ કે પૂર્વે એમ કરી જીવ, સંસારી રહ્યાં કર્યો છે; માટે તે વિચાર તો ન્યારે જોને આયસ્વે હશે, ત્યારે આવશે. હાલ તમે તમારી રૂચિ અનુસાર અથવા તમને જે બાંસે તે કમ્પાણ માની પ્રવર્તો છો તે વિશે, સકળ કોઈ જાતના માનની ઇચ્છા વગર, સ્વાર્થની ઇચ્છા વગર, તમારામાં કોઈ ઉત્પત્તિ કરવાની ઇચ્છા વગર અને જે કોઈ ચિત્તમાં લાગે છે તે જણાવું છું.

૭૦૭ પ્રશ્ન:—કમ્પાણ જે વાટે થાય તે વાટમાં મુખ્ય કારણ કેટલાં જોવામાં આવે છે? અને તે ક્યાં? ક્યા સપ્રદાયમાં અને શું કરવાથી આત્માનું અવરુદ્ધ કમ્પાણ જન્મવાનો જોગ આપ જાણે છે?

ઉત્તર:—કમ્પાણ જે વાટે થાય છે, તે વાટમાં મુખ્ય બે કારણ જોવામાં આવે છે. એક તો જે સપ્રદાયમાં આત્માયેં બધી અસંગ-પણાવાળી ક્રિયા હોય, અને નિરંતર જાનદયા ઉપર જીવોનું ચિત્ત હોય; તેમાં અવરુદ્ધ કમ્પાણ જન્મવાનો જોગ જણીએ છીએ. એમ ન હોય તો તે જોગનો સંભવ થતો નથી.

૭૦૮ પ્રશ્ન:—જાપનાદિ, બ્રાહ્મણાદિ કરવાનું પ્રવર્તન વર્ગ-માનમાં થાય તે ક્યાં કારણથી? તે આત્માયેં નથી?

ઉત્તર:—અત્ર તો લોકસંગ્રામે, જોષસંગ્રામે, માનાયેં, પૂજાયેં,

મનના મહત્વાર્થે, જાવખાલિયા પોનાખજાઈ, કે એવા બીજા કારણથી જાવખાલિ, આખ્યાનાદિ કરવાનું પ્રવર્તન થઈ ગયું છે. તે આત્માર્થે કાઈ રીતે નથી, આત્માર્થેના પ્રતિબંધરૂપ છે.

૭૦૯ પ્રશ્ન:—ત્યારે કયા કારણથી કલ્યાણ થયા સંભવ છે ?

ઉત્તર:—જરે એ તમે કઈ ક્ષણ કરતા હો, તો તેનો ઉપાદ કરવા ખરે બીજું જે કારણ કહીએ છીએ તે અસંમજણથી સ્વપ્ન થયે કાઈ દિવસે જન્મ કલ્યાણ થયા સંભવ છે.

૭૧૦ પ્રશ્ન:—અસંમજણું એટલે શું ?

ઉત્તર:—અસંમજણું એટલે આત્માર્થે દિવાલના સંગ્રહસંગ્રહમાં પાડું નહિ.

૭૧૧ પ્રશ્ન:—સંસારના સંગ્રહના સંગ્રહમાં વાતચિત્તાદિ પ્રસંગ, દિવ્યાદિ કરવાનાં કારણે સ્વપ્નને ન રાખવો ?

ઉત્તર:—સંસારના સંગ્રહના સંગ્રહમાં વાતચિત્તાદિ પ્રસંગ, દિવ્યાદિ કરવાનાં કારણે રાખવો નહિ.

૭૧૨ પ્રશ્ન:—સ્વપ્નમાં દિવ્યાદિ કરવા સાથે જુદવાસી વેવ-વાગ્દાને ફેરવવા નહિ ?

ઉત્તર:—દિવ્યાદિ કરવા સાથે જુદવાસી વેવવાગ્દાને ફેરવવા નહિ.

૭૧૩ પ્રશ્ન:—‘દિવ્ય કે તો તારું કલ્યાણ થશે’ એમ તીર્થકર્તે દેવ કહેવા નહોતો ?

ઉત્તર:—‘દિવ્ય કે તો તારું કલ્યાણ થશે,’ એવાં વાત તીર્થ-કર્તે કહેવા નહોતો.

૭૧૪ પ્રશ્ન:—તો તીર્થકર્તે ‘દિવ્ય કે તો તારું કલ્યાણ થશે’ એમ નહોતો કહેવા તેનો હેતુ શું ?

ઉત્તર:—તેનો દેહ એક એક જન્મ હતો કે, એમ કહેવું એ જન્મ તેનો અનિર્વાચ્ય કાળ થયા પહેલાં તેને દિવ્ય અપાવી છે; તે કલ્યાણ નથી.

૭૧૫ પ્રશ્ન:—દાશમાં સ્વપ્નમાં દિવ્ય વેદાને ૭ ૭ જાસ સુધી ઉપદેશ જાતી રાખે છે તે આત્માર્થે છે ?

ઉત્તર:—એમાં તીર્થકર્તે આવા વિચારથી જ્યાં છે, તેમાં આપણે ૭ ૭ જાસ દિવ્ય વેદાને ઉપદેશ જાતી રાખી તેને દિવ્ય કહીએ છીએ, તે જાવ દિવ્ય છે, આત્માર્થે નથી.

૭૧૬ પ્રશ્ન:—સ્વપ્નમાં પુણ્યાર્થે રાખવું કે નહિ ?

ઉત્તર:—પુણ્ય છે તે, જનના જનરૂપને અર્થે, સર્વ શાસ્ત્રા પિતાના મહત્વાર્થાર્થે રાખવ તે જ આત્માર્થે છે, નહિ તે જનના પ્રતિબંધ છે તે જન્મ વિચારવા જેવું છે.

૭૧૭ પ્રશ્ન:—સાધુઓ પોતાનું મણાએણું હોત જાગવવા ચાતુર્યાં રહેવા માટે વિચાર મથાવે છે તે સાધુઓને હોતપ્રતિજ્ઞા બરો કે ?

ઉત્તર:—આ હોત આપણું છે, અને તે હોત જાગવવા ચાતુર્ય ત્યાં રહેવા માટે જે વિચાર કરવામાં આવે છે, તે હોતપ્રતિજ્ઞા છે.

૭૧૮ પ્રશ્ન:—તીર્થંકરદેવનું આ સંજ્ઞામાં શું કહેવું છે ?

ઉત્તર:—તીર્થંકરદેવ તો એમ કહે છે કે, દ્રવ્યથી, હોતથી, કાળથી અને ભાવથી એ ચારે પ્રતિજ્ઞાથી જો આત્માર્થ થતો હોય, અથવા નિર્મલ થવાનું હોય, તો તે તીર્થંકરદેવના માર્ગમાં નહિ પણ સંસારના માર્ગમાં છે.

૭૧૯ પ્રશ્ન:—આત્માને વિભાવથી અવકાશિત કરવાને અર્થ અને સ્વભાવમાં અનવકાશપણે રહેવાને અર્થ મુખ્ય ઉપાય શું છે ?

ઉત્તર:—આત્માને વિભાવથી અવકાશિત કરવાને અર્થ અને સ્વભાવમાં અનવકાશપણે રહેવાને અર્થ કોઈ પણ મુખ્ય ઉપાય હોય, તો આત્મારામ એવા જાની પુણ્યો નિષ્કામપુરિથી ભક્તિયોગથી સંજ છે. તે સજ્જ થવાને અર્થ નિરતિહોતમાં તેજો જોગ પ્રાપ્ત થશે એ કોઈ મોટા પુણ્યો જોગ છે; અને તેજો પુણ્યજોગ પણ પ્રગરના અંતરાયવાળો પ્રાપ્તે આ જગતને વિષે દેખાય છે, માટે અને સમીપમાં હોય એમ વારંવાર સંભારી જેમાં આ સંસારનું ઉદાસીનપણું કશું હોય તે, હાલ વાંચી વિચારો.

૭૨૦ પ્રશ્ન:—સદા રાખવું એટલે શું ?

ઉત્તર:—આત્મા કેવળ આત્માપણે વર્તે, એમ જે ચિંતન રાખવું તે સદા છે,—ચામના પરમાર્થેય છે.

૭૨૧ પ્રશ્ન:—આત્મા પૂર્વે અનંતકાલ અતીત કયો છતાં કેમ જાણ્યો નથી ?

ઉત્તર:—આ આત્મા પૂર્વે અનંતકાલ અતીત કયો જાણ્યો નથી, તે ઉપરથી એમ લાગે છે કે, તે જાણવાનું કાર્ય સર્વથી વિકટ છે; અથવા તો જાણવાના તથાગ્નિ યોગો પરમ દુર્લભ છે. જે રૂપે પાતે છે, તે રૂપનું નિરંતર વિસ્મરણ ચાલ્યું આવે છે, એ વાત જડ જડ પ્રકારે વિચારવાયોગ્ય છે,—અને તેનો ઉપાય પણ જડ પ્રકારે વિચારવાયોગ્ય છે.

૭૨૨ પ્રશ્ન:—તીર્થંકરદેવે દુષ્કાળ કોને કહ્યો છે ?

ઉત્તર:—જેને વિષે પરમાર્થધર્મની પ્રાપ્તિમાં કારણો પ્રાપ્ત થયાં અન્યંત દુષ્કાળ થાય, તે કાળને તીર્થંકરદેવે દુષ્કાળ કહ્યો છે.

૭૨૩ પ્રશ્ન:—આ કાળને વિષે આ વાત જાણાય છે ?

ઉત્તર:—આ કાળને વિષે તે વાત સ્પષ્ટ દેખાય છે.

૭૨૪ પ્રશ્ન—આ કાગને વિશે કલ્પલુનો ઉપાદય ક્યામ ન થયું હો ?

ઉત્તર—સુખમર્થ સુખમ એવો કલ્પલુનો ઉપાદય તે, કાગને પ્રાપ્ત થયો. આ કાગને વિશે અત્યંત દુખર છે.

૭૨૫ પ્રશ્ન—આ કાગને “દુઘ્નવર્ચસ્વી” શા ખરે કહ્યો છે ?

ઉત્તર—સુખમર્થ, સરગમર્થ, નિરતિ, સત્સંગઆદિ સાધનો. આ કાગને વિશે પ્રથમ દુઘ્નમ બહુ, પૂર્વેના પુરુષેએ આ કાગને “દુઘ્નવર્ચસ્વી” કાગ કહ્યો છે; અને તે વાત સ્પષ્ટ થયું છે.

૭૨૬ પ્રશ્ન—કેઈ કાગમાં સુખમર્થ, સરગમર્થ, નિરતિ, સત્સંગ આદિ સાધનોનો સંધોગ સુખમ હતો ? આ કાગમાં નથી ?

ઉત્તર—પ્રથમનાં ત્રણ સાધનોનો સંધોગ તો સ્થિતિ તથા પ્રાપ્ત થયો, બીજા અમુક કાગમાં સુખમ હતો, પરંતુ સત્સંગ તો સર્વ કાગમાં દુઘ્નમ જ દેખાય છે, તો પછી આ કાગને વિશે સત્સંગ સુખમ ક્યાંથી હોય ? પ્રથમનાં ત્રણ સાધનો કેઈ રીતે આ કાગમાં કાગ પામે, તો ત્રણ થાય છે.

૭૨૭ પ્રશ્ન—આગને બચદ્વારગણ શા કારણે વર્તે છે ?

ઉત્તર—કાગકાગથી લીધેકારણથી સ્થાન કારણે અર્થ આપે હોય આગને વર્તે છે, અને તે સમ્પ્રદાય વેત્તાચેત્ત છે.

૭૨૮ પ્રશ્ન—“કાગ” છે એમ લીધેકારે સ્થાનમતપૂર્વક કાગ છે તે કાગ કહી કહેલો ?

ઉત્તર—શી લીધેકાર એમ કહે છે કે, આ જગતમાં આ “કાગ” નામના પદાર્થને અને તે પ્રકારે કહ્યો હોય તે પ્રકાર તેની સ્થિતિમાં હો, તેને વિશે અમારું ઉપસીનજણું છે; જે પ્રકારે નિરાપાધપણે તે “કાગ” નામનો પદાર્થ અને જણ્યો છે, તે પ્રકારે કહી તે અને પ્રમાણ કહ્યો છે; જે લક્ષણે કહ્યો છે, તે સર્વ પ્રકારના અર્થે કહી રહિત એવો કહ્યો છે; અને તે અર્થ એવો જણ્યો છે, જોયો છે, સ્પષ્ટ અનુભવ્યો છે; પ્રમાણ તે જ અર્થના હીએ.

૭૨૯ પ્રશ્ન—“અર્થ” ક્યા લક્ષણે કુળ છે ?

ઉત્તર—તે અર્થ “સમ્યક” નામને લક્ષણે કુળ છે.

૭૩૦ પ્રશ્ન—અર્થની જે અસંખ્ય પ્રકારના સ્થિતિ છે તે સર્વ કહે કહી અને છે ?

ઉત્તર—વર્ણનાન સમયે જે અસંખ્ય પ્રકારના સ્થિતિ તો અર્થની છે તે તે અર્થનો જે અસંખ્ય પ્રકારના સ્થિતિ છે, તે સર્વ કહે કહી અને છે. પદ્યોમાં એક, બે, ત્રણ, ચાર, દસ, સં-

ખ્યાત, અનંત, સમયે હતી, વર્તમાને છે; હવે પછીના કાળને વિશે પણ તે જ પ્રકારે તેની સ્થિતિ છે.

૭૩૧ પ્રશ્ન:—આત્માનું અસંખ્યાત પ્રદેશાત્મકપણું, ચૈતન્યપણું, અસ્પીપણું એ આદિ સમસ્ત સ્વભાવ કોઈપણ કાળે છૂટવા ધટે છે ?

ઉત્તર:—કોઈ પણ કાળે તેનું અસંખ્યાત પ્રદેશાત્મકપણું, ચૈતન્યપણું, અસ્પીપણું, એ આદિ સમસ્ત સ્વભાવ તે છૂટવા ધટતા નથી.

૭૩૨ પ્રશ્ન:—આ સફળ તે શું ? અને તે સફળ 'છવ'નું છે ?

ઉત્તર:—એવું જો 'સમપણું' 'સમદ'—તે જોનામાં સફળ છે, તે 'છવ' છે.

૭૩૩ પ્રશ્ન:—'છવ' બીજા કોઈ સફળશ્રી ઓળખવા યોગ્ય છે ? છવનું 'રમતા' નામનું સફળ કહેવામાં આવે છે તે શું ?

ઉત્તર:—પશુ, પક્ષી, મનુષ્યાદિ દેહને વિશે, વક્ષાદિને વિશે, જે કંઈ રમણીયપણું જણાય છે, અથવા જોનાવડે તે સર્વે પ્રમદ સુનિવાળાં જણાય છે, પ્રમદ મુંઝવણ સમેત લાગે છે, તે—'રમણીયપણું'—'રમતા' છે—સફળ જોનું, તે 'છવ' નામનો પદાર્થ છે;—જોના વિદ્યમાનપણા વિના આખું જગત યત્યવત્ સંભરે છે, એવું રમણપણું જોને વિશે છે,—તે સફળ જોને વિશે ધટે—તે 'છવ' છે.

૭૩૪ પ્રશ્ન:—'છવ' બીજા કોઈ રીતે સિદ્ધ કરી શકાય ? તેનો 'ઉપ્યંતાધર્મ' તે શું ?

ઉત્તર:—કોઈ પણ જાણનાર, જ્ઞાને પણ, કોઈ પણ પદાર્થને પોતાના અવિદ્યમાનપણે જાણે એમ, જનચયોગ્ય નથી; પ્રથમ પોતાનું વિદ્યમાનપણું ધટે છે, અને કોઈ પણ પદાર્થનું મદણ, ત્યાગાદિ કે ઉદ્દાસીન દાન વગરમાં પાડે જો શક્ય છે; બીજા પદાર્થના અંગીકારમાં,—તેના અસ્પષ્ટપણ પણ દાનમાં પ્રથમ જો દોષ, તો જ વર્ષ કરે, એવો સર્વેથી પ્રથમ રહેવારો જો પદાર્થ, તે છવ છે;—તેને જાણ કરીને એટલે તેનાવિના કોઈ કોઈ પણ જાણવા ધટે, તે તે મનદયોગ્ય નથી, માત્ર તે જ મુખ્ય દોષ, તો જ બીજું કંઈ જાણી શકાય; એવો એ પ્રમદ, 'ઉપ્યંતાધર્મ' તે જોને વિશે છે, તે જાણવું જો તીર્થકર 'છવ' કહે છે.

૭૩૫ પ્રશ્ન:—'છવ' દેહનું કોઈ બીજું પ્રમાણ છે ? 'કવચ' એટલે શું ?

ઉત્તર:—પ્રમદ એવા જાણ પદાર્થો, અને છવ, તે જો કરાને કરી જિજ્ઞાસુ છે, તે સફળ છવનો 'જાણકપણા' નામનો મુખ છે. કોઈ પણ કાળે જાણનારવિદ્યમાને આ 'છવ પદાર્થ' કોઈ પણ અન-

ભરી રોકે નહિ, અને તે 'જીવ' નામના પદાર્થ સિવાય બીજા કોઈ પણ પદાર્થને વિષે રાજપ્રશ્ન સંભરી રોકે નહિ; એવું ને અત્તંત અનુભવનું કારણ 'હાથડા', 'તે લક્ષણ જેમાં છે, તે પદાર્થ તીર્થ-રે 'જીવ' કહ્યો છે.

૩૩૧ પ્રશ્ન:—'જીવ'ના હોવાપણનાં બીજાં પ્રમાણ છે? જીવનું સુખાનંદ સ્વભાવ શું?

ઉત્તર:—જોઈએ જોઈએ વિષયસંગેથી અથવા સુખાધિ બોલિ જોઈએ મનોથી ને રિચિતિમાં સુખ સંભરે છે, તે બિન બિન કરી જોતાં માત્ર છેવરે તે સર્વને વિષે સુખનું કારણ, એક જ એવો એ 'જીવ પદાર્થ' સંભરે છે, તે સુખાનંદ નામનું લક્ષણ, મારે, તીર્થરે 'જીવ' નું કણું છે, અને અવધાર દલિતે નિદ્રાથી તે પ્રગટ જણાય છે. ને નિદ્રાને વિષે બીજા સર્વ પદાર્થથી રહિતપણું છે, ત્યાં પણ 'હું સુખી' છું, એવું ને જાન છે તે, બાકી વધ્યો એવો ને 'જીવ પદાર્થ' તેનું છે; બીજું કોઈ ત્યાં વિષયો નથી, અને સુખનું આસવાપણું તો અત્તંત સ્પષ્ટ છે; તે જોઈએ જોઈએ છે તે, તે લક્ષણ 'જીવ' નામના પદાર્થ સિવાય બીજાં ક્યાંય જોઈએ નથી.

૩૩૨ પ્રશ્ન:—આ ઉપરાંત કોઈ વિશેષ પ્રમાણ 'જીવ'ના હોવા વિશે છે? વેદનજ્ઞાન-અનુભવજ્ઞાન-તે શું? તીર્થકારાણિનો શું અનુભવ છે?

ઉત્તર:—આ જોઈએ છે, આ જોઈએ છે, આ જોઈએ છે, આ જોઈએ છે, હું આ રિચિતિમાં છું, મારે મારે છું, ત્યાં પડે છે, હું જોઈએ છું, હું જોઈએ છું, એવું ને સ્પષ્ટ જાન-વેદનજ્ઞાન-અનુભવજ્ઞાન-અનુભવપણું- તે જોઈએ જોઈએ જોઈએ છે, તો તે આ 'જીવ'ના વિષે છે, અથવા તે જોઈએ લક્ષણ હોય છે, તે પદાર્થ 'જીવ' હોય છે; એ જ તીર્થકારાણિનો અનુભવ છે.

૩૩૩ પ્રશ્ન:—હવે એક પ્રમાણ આપવું રજી છે? સ્પષ્ટ પ્રમાણપણું લક્ષણ એટલે શું?

ઉત્તર:—'સ્પષ્ટ પ્રમાણપણું', 'અત્તંત અત્તંત કોઈ તો/સ્વી દીપ્ત, મહી, ચંદ્ર, સર્વાણિ રહિતે જોઈએ પ્રમાણવિના પ્રગટવા સમર્થ નથી, અર્થાત્ એ સર્વ પોતપોતાને જણાયા અથવા જણવા યોગ્ય નથી; ને પદાર્થના પ્રમાણને વિષે ચેતન્યપણથી તે પદાર્થો જણાયા જાય છે, તે પદાર્થો પ્રમાણ પામે છે, સ્પષ્ટ જાણે છે; તે પદાર્થ ને કોઈ છે તે જીવ છે; અર્થાત્ તે લક્ષણ-સ્પષ્ટ પ્રમાણમાન અથવા એવું નિરાજાધ પ્રમાણમાન ચેતન્ય-તે 'જીવ'નું તે 'જીવ' પ્રત્યેક ઉપયોગ વાગતાં પ્ર-ગટ-પ્રગટપણે દેખાય છે.

મુજમમ.

૩૩૬ પ્રશ્ન:—શું આ જે સમજો ક્યાં તે વિચારનાં જીવ નિરાધારપણે જાણ્યો જાય છે? શું જે જાણવાથી 'જીવ' જાણ્યો જાય છે તે સમજો તીર્થકચ્છદિએ ક્યાં છે?

ઉત્તર:—એ જે સમજો ક્યાં તે, જરી જરી વિચારી 'જીવ' નિરાધારપણે જાણ્યો જાય છે. જે જાણવાથી 'જીવ' જાણ્યો છે તે સમજો, એ પ્રકારે તીર્થકચ્છદિએ ક્યાં છે.

૩૪૦ પ્રશ્ન:—આપને હાથમાં ઉપાધિનો ભેગ કેવો વર્તે છે?

ઉત્તર:—ઉપાધિનો ભેગ વિશેષ રહે છે. જેમ જેમ નિશ્ચિતતા ભેગની વિશેષ ધ્રુવ થઈ આવે છે, તેમ તેમ ઉપાધિની પ્રાપ્તિનો ભેગ વિશેષ દેખાય છે, ચારે બાજુથી ઉપાધિનો બીડા છે. કાંઈ એવી બાજુ અત્યારે જણાતી નથી કે અત્યારે જ એમાંથી જરી ચાલ્યા જવું હોય તો કાંઈનો અપરાધ ક્યો ન જણાય. છુટવા જતાં કાંઈના મુખ્ય અપરાધમાં આવી જવાનો સ્પષ્ટ સંભવ દેખાય છે; અને આ રત્નમાન અવસ્થા ઉપાધિરહિતપણાને અત્યંત ચોખ્ખું છે. પ્રારબ્ધની અવસ્થા એવી પ્રત્યક્ષ જરી જોઈ.

૩૪૧ પ્રશ્ન:—અમો મુમુક્ષુઓએ હાથ મુખ્યપણે શું વિચાર રાખવા ચોખ્ખું છે.

ઉત્તર:—આરંભ પરિચય, અસત્યંગ આદિ કલ્યાણને પ્રતિબંધ કરનારાં કારણોનો જેમ બને તેમ ઝોડો પરિચય થાય, તથા તેમાં ઉદાસીનતા પ્રાપ્ત થાય, તે વિચાર હાથ મુખ્યપણે રાખવાચોખ્ખું છે.

૩૪૨ પ્રશ્ન:—સર્વે પરમાર્થના સાધનમાં પરમસાધન કયું છે?

ઉત્તર:—સર્વે પરમાર્થના સાધનમાં પરમ સાધન તે સત્સંગ છે; સત્પુરુષના ચરણ સમીપનો નિવાસ છે. તથા કાળમાં તેનું દુર્લભપણું છે, અને અથવા વિવિધમંત્રમાં તેનું અત્યંત દુર્લભપણું જ્ઞાની-પુરુષોએ જાણ્યું છે.

૩૪૩ પ્રશ્ન:—જ્ઞાનીપુરુષોની પ્રજ્ઞા પ્રજ્ઞા જેવી નથી હોતી?

ઉત્તર:—જ્ઞાનીપુરુષોની પ્રજ્ઞા, પ્રજ્ઞા જેવી હોતી નથી.

૩૪૪ પ્રશ્ન:—જો પ્રજ્ઞા જેવી પ્રજ્ઞા હોતી નથી તો કેવી હોય છે?

ઉત્તર:—કેના પાણીને વિષે જેમ અગ્નિપણાનો મુખ્ય શબ્દ કહી ચકાતો નથી તેમ, જ્ઞાનીને પ્રજ્ઞા છે. તથાપિ જ્ઞાનીપુરુષ પણ નિશ્ચિતને કાંઈ પ્રકારે પણ ઈન્દ્રિય છે.

૩૪૫ પ્રશ્ન:—જ્ઞાની પુરુષો નિશ્ચિત વન-કપરન, ભેગ સંપ્રાપ્તિ સ્વસ્થગાદિનો કેવો ઈન્દ્રિય છે?

ઉત્તર—પૂર્વે આગમન કરેલાં એવાં નિરતિનાં છેવે, વન, ઉપવન, નેત્ર, અપાધિ અને સમગ્રાદિ છાનીપુણ્યને પ્રતિભાં બેલાં વારંવાર માંબરી આવે છે, તથાપિ ઉદ્વેગામ પ્રારબ્ધને છાની અનુભવે છે. સત્સંગની રૂમિ રહે છે; તેનો સ્વરૂપ રહે છે; જન્મ તે વખત અપ વખત નિવર્તિન નથી.

૭૪૬ પ્રશ્ન—શું કર્મા વિના કસ્તાજીની પ્રાપ્તિ ધટલી નથી ?

ઉત્તર—કસ્તાજીને વિશે પ્રતિજ્ઞાપણ ને ને કારણે છે, તે છેવે વારંવાર વિચારવાં થયે છે; તે તે કારણેને વારંવાર વિચારી મટાડવાં થયે છે; અને એ પ્રાર્થને અનુસાર વિના કસ્તાજીની પ્રાપ્તિ ધટલી નથી.

૭૪૭ પ્રશ્ન—કવચ અનાદિના કેટલા અને કયા દોષ છે ?

ઉત્તર—મગ, વિરોધ અને અજ્ઞાન એ, અનાદિના કવચ ત્રણ દોષ છે.

૭૪૮ પ્રશ્ન—અજ્ઞાનની નિરતિ કેમ દોષ છે ?

ઉત્તર—જ્ઞાની પ્રાર્થનાં વચનની પ્રાપ્તિ થયે, તેનો વચ્ચેસમ વિચાર થવાથી, અજ્ઞાનની નિરતિ દોષ છે.

૭૪૯ પ્રશ્ન—મગ અને વિરોધ દા અર્થે મટાડવાં થયે છે ?

ઉત્તર—તે અજ્ઞાનની સંતતિ નગદન દોષથી તેનો દોષ થતો અર્થ—અને જ્ઞાનીપુણ્ય વચનેનો વચ્ચેસમ વિચાર થવાને અર્થ, મગ અને વિરોધ મટાડવાં થયે છે.

૭૫૦ પ્રશ્ન—મગ મટાડવાં અર્થે શું છે ?

ઉત્તર—કરગણત્વ, કામ, પેદાશ દોષનું ભ્રેજું, આપારંભ, આપ પરિશદ એ આદિ મગ મટાડવાં સ્થપન છે.

૭૫૧ પ્રશ્ન—વિરોધ મટાડવાં સ્થપન શું છે ?

ઉત્તર—જ્ઞાની પ્રાર્થના અર્થે અજ્ઞાન, તે વિરોધ મટાડવાં સ્થપન છે.

૭૫૨ પ્રશ્ન—જ્ઞાનીપુણ્ય સમયમયો અંતરૂપ રહેલો દોષ તે પ્રસંગમાં શું કારણ થાય છે ?

ઉત્તર—જ્ઞાનીપુણ્ય સમયમયો અંતરૂપ રહેલો દોષ, તે તે પ્રસંગમાં વારંવાર તે જ્ઞાનીપુણ્યની કસ, ચેલ અને વચનો સંબંધમાં, નિરતિમાં અને વિચારવા રેખા છે. વારી તે સમયમયો અંતરૂપમાં, અનાદિના પ્રસંગમાં—અર્થે સદાચરણનું રાખવું થયે છે, કારણ કે એ તે સદાચરણનું નવ નથી, અને અર્થે અનાદિ અનંત છે એનો એવો સમજાવ પ્રાપ્તિ છે; એથી કવચાદરણ પ્રાપ્ત થાય છે.

૭૫૩ પ્રશ્ન—કસ્તા, કસ્તિ, કે અર્થ તેવાં કારણે કારણ થાય છે કેમ ?

કેતર:—પરંતુ, શાંતિનું, કે' બીજાં તેણે કારણ પડે લગભગ
જાણે, પ્રતિષ્ઠાપર જાણી, પ્રવર્તેન પડે છે. તે કારણોને મુખ્ય કારણ
કેમ પ્રવર્તેન કરતું થતું નથી; અને એમ થવા વિના પ્રવર્તેન
અવકાશ પ્રાપ્ત થાય નહિ.

૧૫૪ પ્રશ્ન:—આત્માને બિન્ન બિન્ન કારણના વડે વિચારણા
ક્યાં કારણો છે ?

કેતર:—આત્માને બિન્ન બિન્ન પ્રકારની કારણના વડે વિચારણા
ભોક્તૃતા, જોષ્ઠતા અને અમલતા એ કારણો છે.

૧૫૫ પ્રશ્ન:—ભોક્તૃતાથી જાણવાદિ ક્રિયામાં સાક્ષાત્ કે પર-
પરા ભેદ નથી ?

કેતર:—નિઃસંશય એવી ભોક્તૃતાથી જાણવાદિ ક્રિયામાં સાક્ષાત્
ભેદ નથી, પરંપરા ભેદ નથી.

૧૫૬ પ્રશ્ન:—આત્મસ્વરૂપને આવરણનાં મુખ્ય કારણો કેમ
અને ક્યાં છે ?

કેતર:—નિઃસંશય એવા અમલતા અને અમદગુરુ આત્મસ્વરૂપ-
ને આવરણનાં મુખ્ય કારણો છે.

૧૫૭ પ્રશ્ન:—છવના સ્વરૂપનો નિમજ કેમ થતો નથી ?

કેતર:—તેને (અમલતા અને અમદગુરુ) સાક્ષાત્ જાણવાદિ
જાણવાવિના છવના સ્વરૂપનો નિમજ થતો નહિ કુર્વંમ છે; અમલતા
કુર્વંમ છે.

૧૫૮ પ્રશ્ન:—શાંતીપુરણનાં પ્રમદ આત્મસ્વરૂપને કહેવા વચ્ચે
ક્યાં કારણોને લીધે છવને સ્વરૂપનો વિચાર કરવાને જગવાન થતું નથી.

કેતર:—શાંતી પુરણનાં પ્રમદ આત્મસ્વરૂપ કહેતાં એવાં વચ્ચે
જમ તે કારણો અમલતા અને અમદગુરુને લીધે છવને સ્વરૂપનો
વિચાર કરવાને જગવાન થતું નથી.

૧૫૯ પ્રશ્ન:—અચાર્ય આત્મસ્વરૂપ કહેવાને કાળ એમ છે ?

કેતર:—હવે એવો નિમજ કરતો પડે છે કે, તેને અમલતા
પ્રાપ્ત છે, પ્રમદ છે, તે પુરાણિક બીજે કોઈ તે અમલસ્વરૂપ વર્ણ
કહેવા એમ નથી; અને તે પુરાણી અમલ જાણવાદિ બીજે કોઈ
અમલને કહેવા નથી. તે પુરાણી અમલ જાણવાદિ અમલ જાણવાદિ
છે એવી જાણવા, મુશ્કેલી હવે સર્વથા તાત્પર્ય કરતી પડે છે.

૧૬૦ પ્રશ્ન:—ભોક્તૃતાથી મનથી અને કદ મનથી કેમ પ્રમદ
જાણવા કરતો ?

ઉત્તર:—તે આત્મારૂપ પુરુષના સ્વરૂપની નિરંતર કામના રાખી, હિંસાની વજ્રે દોષધર્મ સંજ્ઞાથી અને કર્મ સંજ્ઞાથી પરિણામે ધુરી દાકાષ એવી રીતે વ્યવહાર કરવો; જે વ્યવહાર કર્યામાં જીવને પોતાના મહા-તારિની કબજા હોય, તે વ્યવહાર કરવા વચાયોગ્ય નથી.

૭૬૧ પ્રશ્ન:—મુંદરાસ, પ્રીતમ, અખાબત, કર્પર આદિના વચનોનો પરિચય રાખવો ?

ઉત્તર:—મુંદરાસનું અર્થ, અને મ.ર્ગનુસારી (મુંદરાસ, પ્રીતમ, અખા, કર્પર આદિ) જીવોનાં વચનો; અને જેનો ઉદ્દેશ આત્માને મુક્ત્ય કહેવાનો છે, એના અર્થોનો પરિચય રાખવો; અને એ સૌ સાધનોમાં મુક્ત્ય સધાવ એવો શી સદ્પુરુષનો સમગ્રમ મહુરો.

૭૬૨ પ્રશ્ન:—સત્સાર સંજ્ઞાથી કારણના પદાર્થોની પ્રાપ્તિ સુવ્રમણ્યે નિરંતર પ્રાપ્ત થવા કરે અને જાહેન ન થાય એવા કાઈ પુરુષ હોય ? તેવો કાઈ પુરુષ હોય તે તેને અર્થ તીર્થકર કે તીર્થકર જેવા જાણો ?

ઉત્તર:—સત્સાર સંજ્ઞાથી કારણના પદાર્થોની પ્રાપ્તિ સુવ્રમણ્યે નિરંતર પ્રાપ્ત થવા કરે, અને જાહેન ન થાય એવા કાઈ પુરુષ હોય, તે તે તીર્થકર કે તીર્થકર જેવા જાણીએ છીએ.

૭૬૩ પ્રશ્ન:—સત્સાર સંજ્ઞાથી કારણના પદાર્થોની સુવ્રમણ્ય પ્રાપ્તિના જોમથી વૈરાગ્ય અને આત્મદાન સંજ્ઞાથી શું અન્તર છે ?

ઉત્તર:—જલુ પ્રાપ્તિ એવી સુવ્રમણ્ય પ્રાપ્તિના જોમથી જીવને અલ્પ કામમાં સત્સાર પ્રત્યેથી અલ્પત એવો વૈરાગ્ય થવો નથી, અને સ્વદ આત્મદાન હોય થતું નથી એમ જાણી, જે કષ્ટ તે સુવ્રમણ્ય પ્રાપ્તિને હાનિ કરનાર જોમ અને છે તે, ઉપકારક જાણી, સુખે સદેવ થોમ છે.

૭૬૪ પ્રશ્ન:—ચારિત્ર એટલે શું ?

ઉત્તર:—ચારિત્ર (એટલે) શી જિનના અભિપ્રાયમાં શું છે તે વિચારી સમસ્થાન થવું.

૭૬૫ પ્રશ્ન:—ચારિત્રવદા સંજ્ઞાથી અનુપ્રેક્ષ કરવાથી શું રજ થાય ?

ઉત્તર:—ચારિત્ર-વદાસંજ્ઞાથી અનુપ્રેક્ષ કરવાથી જીવમાં સ્વસ્થતા હોવા થાય છે.

૭૬૬ પ્રશ્ન:—ચારિત્રપરિણામ સ્વભાવરૂપ સ્વસ્થતા વિના જીવ આજ છે એવો જિનને જે અભિપ્રાય છે તે સત્ય છે ?

ઉત્તર:—વિચારે કરી હિંમત થયેલી ચારિત્રપરિણામ સ્વભાવરૂપ

સ્વરથતા વિના જ્ઞાન અરણ્ય છે, એવો જિનનો અભિપ્રાય તે અશ્વ-
નાદ સત્ય છે.

૭૧૭ પ્રશ્ન—આરિયપરિણામ સ્વભાવરૂપ સ્વરથતાની અનુવેશ
આપથીને વિશે કેવી રહે છે? આપને વિશે સિધ્ધિતા ઉત્પન્ન થય
છે? અને થાય છે તો કેવા પ્રકારે? અને તેનું રજા શું છે?

ઉત્તર—તે મંજથી અનુવેશા ઘણિતાર રજા છતાં, ચંચળ
પરિણામિના રેતુ એવો ઉપાધિયોગ તીવ્ર પદ્યરૂપ હોવાથી ચિત્તમાં
પાત્રકર્મી ખેડ જેવું રહે છે, અને તે ખેડથી સિધ્ધિતા ઉત્પન્ન થય
વિશેષ જાણાવવાનું ઘણું સમય નથી. બાકી, કંઈ જણાવવા વિશે તો
ચિત્તમાં ધણી ચાર રહે છે.

૭૧૮ પ્રશ્ન—આપથી સસારીપણે કંઈ સ્થિતિએ વર્તી છો
તે વિશે આપને કંઈ બાસતું નથી?

ઉત્તર—સસારીપણે વસતાં કંઈ સ્થિતિએ વર્તીએ તો સાર
એમ કદાપિ બામે, તોપણ તે વર્તવાનું પ્રારબ્ધધીન છે.

૭૧૯ પ્રશ્ન—કોઈ પ્રકારનું કંઈ રાગ, દેવ કે અજ્ઞાનના
કારણથી આપથી થતું આપ ન માને તો તે થવાનું કારણ શું
માને છે?

ઉત્તર—કોઈ પ્રકારનું કંઈ રાગ, દેવ કે અજ્ઞાનના કારણથી ન
થતું હોય, તેનું કારણ ઉદય જાણાય છે.

૭૨૦ પ્રશ્ન—આપને આપનો પ્રતિભ્રમેષ કેવો જાણાય છે?
આપને તે પ્રતિભ્રમેષ વેદ્યા સિદ્ધાવ કોઈ ઉપાય નથી?

ઉત્તર—જગમાં સ્વાભાવિક સીતળપાત્રું છે, પણ સુખદિના
તાપને વેગે ઉજ્જ્વળવાને તે બજનું દેખાય છે; તે તાપનો વેગ મોટો
તે જ જગ સીતળ જાણાય છે; વચ્ચે સીતળપાત્રાની રહિત તે જગ
જાણાય છે તે, તાપના વેગથી છે; એમ આ પ્રતિભ્રમેષ અમને છે.
પણ અમારો તે પ્રતિ વિશે દાવ તો વેદ્યા સિદ્ધાવ અન્ય ઉપાય નથી.

૭૨૧ પ્રશ્ન—‘આદાજ’, ‘અમન’, ‘મિત્ર’ અને ‘નિર્મલ’ એ
મારે દર્શના અર્થ મનાવીર દેવને યોગ્યારિ મુનિજન પૂજ્ય હતા તે
પ્રમેષ કહેશે?

ઉત્તર—શ્રી મહાવીરેવને યોગ્યારિ મુનિજન એમ પૂજ્ય હતા
કે, હે પૂજ્ય! ‘આદાજ’, ‘અમન’, ‘મિત્ર’ અને ‘નિર્મલ’ એ મારે
દર્શના અર્થ હો છે? તે, અમને કહે. તે અર્થ ત્યાર પછી શ્રી તીર્થમં
વિન્દ્યારથી કહે: હતા, જગ પ્રકારની તીવ્રતમ અવસ્થાઓ તે મારે
અનુભવે રિટેરથી રિટેર કરી કહેવ હતા, અને એમ તે દર્શને

અર્થ દિપો ધારણ હતા. નિર્મલની પક્ષી દસાએ કહેતાં એ “આત્મચાપ્રાપ્ત” એવો સદ્ તે નિર્મલનો તીર્થાર કરતા હતા.

૭૩૨ પ્રશ્ન—“આત્મચાપ્રાપ્ત” સદ્નો અર્થ શી શીલંગદ્યાર્થ શી રીતે કહેતા હતા ?

ઉત્તર—સીમાર શીલંગદ્યાર્થ તે “આત્મચાપ્રાપ્ત” સદ્નો અર્થ એમ કહેતા હતા કે, “ઉપયોગ છે લક્ષ્ય જેનું, અધ્યયન પ્રેરણ, સકાય વિચારનું આલ્સ, પોતાના કરેલાં ક્રોધોના ભ્રાજા, અવરજાએ કરી દબાવવાં, નિસ્તનિસ્તદિ અનંત ધર્મક્રમ એવા આત્માને ભણવાર.”

૭૩૩ પ્રશ્ન—સદ્સરને વિશે એ સમજ આવ જણ અગાધ થવાની દાની પુરોએ હા કહી નથી ?

ઉત્તર—પ્રેરણ પ્રેરણી દાના ઉપયોગને આરંભ એવા આ સદ્સરને વિશે એ સમજ આવ જણ અગાધ થવાની દાનીપુરોએ હા કહી નથી; કેવળ તે વિશે નામ કહ્યો છે.

૭૩૪ પ્રશ્ન—(સદ્સરના) તે આરંભથી ઉપયોગને અગાધ થમે તે તેજ સમયે તે આત્મપણે શબ્દ છે એ વાત શું ખરી છે ?

ઉત્તર—તે આરંભથી ઉપયોગને અગાધ થમે, તે તેજ સમયે તે આત્મપણે શબ્દ છે; તેજ સમયે આત્માને વિશે તે ઉપયોગ અનન્ય થાય છે; એ અદિ જે અનુભવદ્યાર્થ તે, ક્યારે સત્ક્રમના દર નિમજવિના પ્રાપ્ત થતી અત્યંત ચિહ્ન છે. તે સ્વયંઃ વિશ્વપણે ભણ્યો છે, એવા પુરોને તે સત્ક્રમનો પોત રહેવો એ, કુપમ મગને વિશે અનંત ચિહ્ન છે.

૭૩૫ પ્રશ્ન—પૂર્વ દાની પુરો થઈ ગયા છે તે દાનીમાં થઈ દાની પુરો સિદ્ધિભોજનના થઈ ગયા છે, એનું જે લોભાધન છે તે સદ્ છે કે ખોટું ?

ઉત્તર—“પૂર્વ દાનીપુરો થઈ ગયા છે, તે દાનીમાં થઈ દાનીપુરો સિદ્ધિભોજનના થઈ ગયા છે, એનું જે લોભાધન છે તે, માનું છે કે ખોટું એમ, આપનું પ્રશ્ન છે, અને સદ્ સમયે છે એમ આપનો અભિપ્રાય છે; સદ્સર ભોજનમાં આપનું નથી એ, વિચારણા સિદ્ધિ છે.”

કેટલાક અમરુદ્ધરી પુરો, અને અદ્ધન ચેતીપુરોને વિશે જણ સિદ્ધિભોજ હોય છે. થાવું કરી તેમના વિષયના અત્યંત સત્ક્રમણથી, અથવા સિદ્ધિભોજિને અદ્ધનભેદે સુરક્ષા આપવાથી તે પ્રવર્તે છે. સમજદિપુરો, કે જેનો ચોથે મુજબને સમજ છે, તેવા દાનીપુરો.

નેત્રે નિતે કાચિત્ સિદ્ધિ હોય છે, અને કાચિત્ મિદ્ધિ હોતી નથી એને વિષે હોય છે, તેને તે સ્વરૂપા વિશે પ્રાપ્તે ઇચ્છા થતી નથી, અને ધર્મ કરી જ્યારે ઇચ્છા થાય છે ત્યારે, એવ પ્રમાદવશાતે હોય તો, થાય છે; અને જો તેની ઇચ્છા થઈતો, સમ્યક્ત્વથી પડવાપડ્ય તેને ધરે છે. પ્રાપ્તે પાંચમે, છઠે મુખ્યાએ પણ ઉત્તરોત્તર સિદ્ધિજ્ઞેમને વિશેષ સંભાવતો જાય છે; અને ત્યાં પણ જો પ્રમાદાદિ જોને સિદ્ધિમાં એવ પ્રાપ્તે તો, પ્રથમ મુખ્યાએ વિષે સિદ્ધિ થતી સંભરે છે. સાતમે મુખ્યાએ, આઠમે મુખ્યાએ, નવમે, દસમે ધર્મ કરી પ્રમાદનો અવગ્રહ જોએ છે; અગિયારમે મુખ્યાએ સિદ્ધિજ્ઞેમનો સોજ સંભરતો જાણી, પ્રથમ મુખ્યાએ સિદ્ધિ થતી સંભરે છે. બાકી જેટલાં સમ્યક્ત્વનાં સ્થાનો છે, અને જ્યાંયુધી સમ્યક્પરિણામી આત્મા ત્યાં સુધી, તે જો જોમને વિશે એવને પ્રવૃત્તિ ત્રિમળે સંભરતી નથી. જે સમ્યક્ જાતી પુરોગામી સિદ્ધિજ્ઞેમના ચમત્કારો લોકોએ જાણ્યા છે, તે તે જાતીપુરતા કરતા મજબૂત નથી; સ્વભાવે કરી તે મિદ્ધિજ્ઞેમ પરિણામ પામ્યા હોય છે. બીજા કોઈ કારણથી જાતીપુરતાને વિશે તે જોમ કંઈ જાતો નથી. માર્ગનુભારી કે સમ્યક્પરિણામનાં અત્યંત સરવ પરિણામથી તેમના વચનાનુસાર કૃતકીકવાર જાને છે. અજ્ઞાનપૂર્વક જોનો ચોમ છે, તેનાં તે આવરજ્ઞના કારણે અજ્ઞાન સ્ફુટી, તે મિદ્ધિજ્ઞેમ અવગ્રહાતે જાને છે. જાતીપુરતાથી તે મારવ સ્વાભાવિક સુરે જ જાને છે અન્ય કારણે નહિ. જે જાતીથી સ્વાભાવિક સિદ્ધિજ્ઞેમ પરિણામી હોય છે, તે જાતીપુરતા જાને જે કદીએ જાને તેમ, અને તે અર્થે બીજા પના પ્રકારના ચરિત્રને પ્રતિષ્ઠાપક કારણોથી સુખ હોય છે, કે જ સમ્યક્ આત્માનું જોમને વિશે સુરિત થઈ, મનાઈ જોમના નિદિયા ન્યાયાધિક પરિણામને પામે છે. કાચિત્ જોમ પણ જાણીએ જાને કે, કોઈ પ્રકારે જાતીપુરતા પણ નિદિજ્ઞેમ પરિણામી કંઈ હોય છે, તથાપિ તે કારણ અવગ્રહ જાણવાનું હોય છે, અને તે પણ જ જાને જાતજાણું જાને નથી. અને આ જે સમ્યક્ છે, તે જા વિચારવાથી સમજાતે.

૨૨૨ પ્રશ્ન—જાણે વિશે માર્ગનુભારીપણું ધરે છે કે સમ્યક્પરિણામી ? જાણે અજ્ઞાનજાતીપણું આ દેહે કોઈ વખતે હશે ?

૨૨૩—અજ્ઞાન વિશે માર્ગનુભારીપણું કરેનું ધર્મ નથી અજ્ઞાન પેદાશનું તો આ દેહ પર્વે જાણી જ નહિ હોય જોમ અજ્ઞાન છે. સમ્યક્પરિણામ તો જાણ સંભરે છે.

૨૨૪ પ્રશ્ન—જાણે જેને કારણે પણ કોઈ પ્રકારે સિદ્ધિજ્ઞેમ

આપના વિચાર કયો ? આપને તેનો ભોગ તેજ સુધને પ્રાપ્ત્યો હોય એમ જણાય છે ?

ઉત્તર:—કેમ પ્રશ્નનો સિદ્ધિએ જામે ત્યારે પણ સાધવાનો આખી જાણીમાં જાણ પણ વિચાર કર્યો સાંભરતો નથી, એટલે સાધને કરી તેવો જોય પ્રગટશે હોય એવું, જાણું નથી.

૭૭૮ પ્રશ્ન:—આપને વિશે તેનું દોષ એવું સંભવે છે? અને
સંભવનું દોષ તો શું શસ્ત્રથી ?

કનર—જાગ્યના વિશુદ્ધીકરણને કારણે જો કઈ તેનું કોષ્ય
દોષ હો તેનું નિરોધનપણ્ કહી શકાય નથી; તે કોષ્યને દેશો
જાણી મંજૂર છે.

૧૭૪ પ્રશ્ન—આપને આ કૈવર્ધની કોઈ વખત રમૂનિ રહે છે ?
જવાબ—તેને રૂઢિનિ હરવા મારેલ હજી થઈ છે ?

ઉત્તર:—તે બેધર્મ કહે છે જાણી સંભરે છે, તથાપિ આ જન
લખાની વખત એ બેધર્મની સ્મૃતિ થઈ છે, નહિતો ખરું કાગ થઈ
તેમ જનું સમજાવું નથી; તો ખરી તે સુસ્તિ કરવા ચિત્તેની કષ્ટ
સ્વારસ થઈ છે; એમ કહી દાખ નહિ, એ સ્પષ્ટ થાતું છે.

૯૯૦ સ્વરૂપ—આજ દેશના દુરબ અર્થે મિલિતેન ન હયે !

કગલ—નમે, અમે કઈ દુઃખી નથી: એ દુઃખ છે ને: સમના
સૌદ વર્ષનાં દુઃખનો એક દિવસ થયું નથી: શાંકવના લેર વર્ષનાં
દુઃખની એક ધડી નથી: અને મનસુકુચરના પિતનની એક વગ નથી:
તે ૧૫ી અમને એ અત્યંત દારૂં મારેલ જણાવું અંબવડું નથી:
નમે મેં એ કરવા થોડા નથી. માર ને માર તે જોવા કરવું, એવો
નિશચ કરાવે, વિચાર કરે: કષ્ટોગ કરો: અને માની રદો એ
જ કષ્ટોગ છે.

૧૯૧૩-૧૪—મી. ગીરજીવી આગળને 'સ્વચ્છતા' ની કામ
કરો છે. ૧

710—આ માત્ર સમજી ની દર્શાવેલિ મુજા પદો પે.

॥२॥ ३०॥—अथनेत्रं गुरुभारि ह्येकं सिद्धे न्यासः सार्धोपैत्ययेति ।

જાણ—જેમાં વિદ્યેશી સ્ત્રી સ્ત્રીઓ જાણે છે તેમ જોઈએ
કરે, જાણે છે તે જોઈ ને જાણ જાણે છે તે જોઈ છે.

[illegible]

૧૯૩ પ્રશ્ન:—શ્રી કાળદાસ શેઠીની અવધાનવરેલ જુદી
કેવી વાત થઈ છે ?

નોંધ—સોડાની આમરણવચોગ્ય જુદી અર્થને દર્શાવત-
વાળા શબ્દ છે.

૧૮૮ પ્રશ્ન.—આ દુષ્કાળને તિં જાણાર કયાં પડેલું ?
 દેવ મેં પડે છે ?

[illegible]

— 214 —

તો તે એક જાન નિરાતર અવિચિત્ત થઈએ અર્થમાં પણ ખડું મે
ન જણાય છે.

૧૮૫ પ્રશ્ન—આપને જેનને આપના મને જણાવ અને
શાંતિ કેવી રીતે રાખે છે ?

જવાબ—પ્રથમે મને કામના પ્રત્યે નિરાસન થઈ છે, એવા અમને
જાણ આ મને જણાવ અને શાંતિ મેં આપે આપે અર્થમાં
અમને મને જણાવ છે, તથા અમને અમને ને જણાવે આપના
પ્રત્યે નિરાસન થઈ છે, અને નિરાસન થઈ અમને જણાવ
જણાવ અમને જણાવ છે, અને એ જ જણાવ થઈ છે.

૧૮૬ પ્રશ્ન—આપને આપના જણાવ પ્રત્યે કેવા પરિણામ
રહે છે ?

જવાબ—એમ જણાવ જણાવ આપના જણાવ પ્રત્યે
તે પ્રત્યે કદાચ એમ નથી, એવા જે સંસ્થાના અધિકાર તે, તે
જણાવ પ્રત્યે સમજાવે કદાચ છે; આપના તેને વિષે જણાવે કદા
કદાચ નથી, એમ જણાવ કદાચ છે.

૧૮૭ પ્રશ્ન—આપ આપની ઉપાધિને કદાચ જાણે છે ?

જવાબ—આ જે ઉપાધિ ઉપાધિ છે, તે મને પ્રત્યે કદાચ
જે એમ જણાવ વિચારવા જણાવ નથી. પ્રત્યે વિચાર પ્રત્યે જે
જણાવ થાય છે, તે ઉપાધિ પરિણામ આપના પ્રત્યે કદાચ એમ છે.

૧૮૮ પ્રશ્ન—આપને જણાવવા તરે નિર્ભય આપના પ્રત્યે
થાય એમ છે ?

જવાબ—અમને એમ કદાચ છે કે, આપના પ્રત્યે
જણાવ પ્રત્યે મને જણાવવા નિર્ભય પ્રત્યે થાય તે, જણાવે
જે, તથા તે વાત જણાવવા મને એ જણાવ નથી, અને
મને તેમ ન જણાવ જણાવ, તે નિર્ભય મને સમજાવ નથી.

૧૮૯ પ્રશ્ન—આપ જણાવે મને કે તો તે જણાવે છે ?

જવાબ—તેને જણાવ જણાવ વર્તમાનમાં કદાચ છે કે
તો તે જણાવે છે. એ જણાવ ઉપાધિમાં એમ છે કે જે
જણાવ નિર્ભય થાય એમ છે; અને કદાચ જણાવે છે કે
વિચિત્રમાં આપના પ્રત્યે જે કદાચ નથી એમ છે કે જે
કદાચ મને મને આ જણાવે જણાવે કદાચ છે.

૧૯૦ પ્રશ્ન—આપને કદાચ પ્રત્યે કદાચ પ્રત્યે
કદાચ તો કદાચ પ્રત્યે ?

ઉત્તર:—કોઇ કળમાં, કોઇ ક્ષેત્રમાં, કોઈ કાળમાં, કોઈ અવસ્થામાં જોયે પ્રથમ જાણે ક્યાંય દેખાતો નથી. કોઈ સંપ્રદાયનું તેમાંથી અપ્રજનિતકાર્ય જોવા છે, તથાપિ નિરૂત્તરે અનિરૂત્તરકાળને, સત્યમને અને આત્મચિદ્વસ્તુને જોઈ અમને પ્રતિજ્ઞા રહી રહે છે. તે જોયે કોઈ પ્રકારે, પણ જોયે અને તેમ જોઈ કાળમાં જોયે તે જ ચિંતના અદોશાવર્ત છે.

જા:૧ પ્રશ્ન:—કયા પુરમે જ્ઞાનીનાં વચન માંબજાઈ નથી મળ્યાં? જ્ઞાની પુણ્યના રસેન ક્યાં નથી એમ થી તીર્થંકર કહે છે?

વિશ્વઃ—મંસાર રૂપિય પ્રીતિથી કરાવતી હૃદય થતી દેવ, તે
તે પુરો જાતીનાં વચન સાંભળ્યાં નથી, અથવા જાતીપૂર્વાકાં તે
જમ તેજો કર્યાં નથી, એમ તીર્થંકર કહે છે.

જા તે પુરુષને તિને સંસારમંબમી નજ દેનું કોણ છે ?

ત્રણ—જેની કેસો બંધ થયે છે, તેનું પ્રાને બધું જાત પતિ
હીજાનવાને બજે છે. જેને જાતીપુરના વચનરૂપ સામગ્રિને પ્રકા
શતા છે, તે પુરાને રિને તે પ્રકારે સંભારમંજરી જાત રેવ છે
એમ ત્રિયંકર કહે છે.

૪૩૩ ૪૨૮—ઢાનીપુરાને ભેવા પછી મી વસતે ૩૦ મ
૩૦ ૫૩ /

૩૧૮—જાતીયુને જોવા પછી જીતે જોઈ જો રામ કૃષ્ણ
 થવું કાવ, તા જાતીયુજને જોવા નથી એમ, તમે જાનો.”

[illegible]

૩૧૨.—જીતી પ્રાપ્ત થયેલે સખ્યા પછી એનું મહત્ત્વ દર્શિત થયેલ પત્રે જાણાવેલા રહે નહિ.

૧૯૪૫ સુધી—પ્રાદેશિક પત્રિકા ૩૦ જાને ૧

ଉତ୍ତର:- ଏହା ସ୍ଥିର ନୁହେଁ, ଏହା ନିମ୍ନ ଶ୍ରେଣୀର ଲୋକଙ୍କର
ଅଛି ବୋଲି

ଆମ ଲୋକଙ୍କୁ କିପରି ସଫଳ କରିବାକୁ ହେବ ?

૧૧૨.—કાળીકાલ વિચાર તેમજ અત્યંત જીવે કયાં જ
જન્મમાં જન્મમાં જન્મને વિશે જન્મે નવિ.

ଆଜି ଏହି—ସବୁ କୁହୁଥିଲି କିନ୍ତୁ ତୁମେ କିଏ
 ତାହା ମନେ ମନେ !

ઉત્તર:—જ્યારે આગે ઉપાધિએ જોયું હતું તેમ જોયું જાણ્યા વિના જોયું જાણે તેમજ આત્મસંબંધી અભ્યાસ વધારવાનો વિચાર કરવો. સર્વેથી સ્મરણ જોયું જાણે તેમ જોયું છે. તથાપિ સંસ્કારમાં સ્વરૂપ ઉપાસીતી, જરૂર આપે મુલ્યમાં પણ પ્રાપ્તિ, પોતાના અવધેયને વિશે પણ અત્યંત રસ, તેમજ વિવિધમાં અત્યંત વીર્યનું સુરતું, એવાં સત્કર્મમાં અર્થ એક દરજ્જાનું પણ જ્ઞાનમાં રાખવા જોયું છે. જેમ અને તેમ નિરતિગત, નિરતિ-ફેર નિરતિ-દ્રવ્ય, અને નિરતિ-આવેને બગાડે. તીર્થે જ્ઞાન જોયું જાણે પુરુષને પણ સંબોધન હોય કે, સમય આવે પણ પ્રશ્ન જોયું નથી.

૭૮ પ્રશ્ન:—સર્વ પ્રશ્નની આકાંક્ષા સમાપ્તિ થઈ હતી ત્યારે સ્વરૂપી ક્યાં હતી ?

ઉત્તર:—પરંતુ જ્ઞાને પ્રાપ્તિએ આકાંક્ષા હતી છે. જેમ સંતા વિરોધ હોય છે, તેમ તેમ વિરોધ આકાંક્ષા જાણી હતી થાય છે. એક જાણે જ્યાં આત્મવિચાર અને અન્યજ્ઞાનનો ઉદ્ભવ થાય છે ત્યાં, સર્વ પ્રશ્નની આકાંક્ષા સમાપ્તિ થઈ હતી ત્યારે સ્વરૂપી હતી છે, જે કાંઈ પણ મુલ્ય હતું છે, તે ભવિષ્યમાં તેની પ્રાપ્તિ હતી છે, અને તે પ્રાપ્તિ હિંસર આકાંક્ષા તેની કાળજી હતી છે, અને તે કાળજી પરંતુ જ્ઞાને કાળજી જ રહ્યા કરે છે; જો તે કાળજી હતી ન હોય અને જ્ઞાન પણ ન હોય, તે તેની કાળજી ભરે સ્થિતિ આત્મ હોય સંભરે છે. સર્વ પ્રશ્નની આકાંક્ષા, તેમાં પણ આત્મ સિવાય બીજા અન્ય પદાર્થની આકાંક્ષામાં સમાપ્તિ કેવા પ્રશ્ન થાય તે કહો ?

૭૯ પ્રશ્ન:—શ્રી પુષ્પાદિની કિયા કરી હતી ?

ઉત્તર:—શ્રી પુષ્પાદિની કિયા ઉપાસીત જોયું હતી.

૮૦ પ્રશ્ન:—જે હતી સમ્પત્તિ કિયા થાય તેને સર્વ પ્રશ્નની સંસ્કારી કિયા તે જ સમયે ન હોય એમ ખાં ?

ઉત્તર:—જે હતી સમ્પત્તિ કિયા થાય, તેને સર્વ પ્રશ્નની સંસ્કારી કિયા તે જ સમયે ન હોય, એવો રહ્યો નિષ્કર્ષ નથી.

૮૧ પ્રશ્ન:—સમ્પત્તિ કિયા થાય જો સંસ્કારી કિયા કરી થયી સમયે છે ?

ઉત્તર:—સમ્પત્તિ કિયા થાય જો સંસ્કારી કિયા સંસ્કારી-પણે થયી સમયે છે.

૮૨ પ્રશ્ન:—સમ્પત્તિમાં હતી કિયા એવી થાય કે પરમજ્ઞાને વિશે જોયું થાય ?

ઉત્તર:—પણ કરી એવી કોઈ પણ ક્રિયા તે જીવથી હોતી નથી, કે જેથી પરમાર્થને વિશે જ્ઞાંતિ થાય, અને જ્યાંમુખી પરમાર્થને વિશે જ્ઞાંતિ થાય નહિ ત્યાંમુખી, જીજ્ઞાસી સમ્યક્ત્વને બાધ થાય નહિ.

૮૦૩ પ્રશ્ન:—સમ્યક્દષ્ટિ જીવ સંસારને કેવી રીતે બંધે છે.

ઉત્તર:—મર્ષને આ જગતનાં લોકો પૂજે છે, તે વાસ્તવિકષ્ણે પૂજ્યપુદ્ધિથી પૂજતાં નથી, પણ ભયથી પૂજે છે, ભયથી પૂજતું નથી; અને ઇશ્વરને લોકો અત્યંતભાવે પૂજે છે, એમ સમ્યક્દષ્ટિ જીવ તે સંસારને બંધતો દેખાય છે, તે પૂર્વે નિજમન કરેલાં એવી પ્રારબ્ધ કર્મથી દેખાય છે, વાસ્તવ્યપણે ભાવથી તે સંસારમાં તેની પ્રતિબંધ ઘટે નહિ; પૂર્વકર્મના ઉદયરૂપ ભવથી ઘટે છે. જેટલે અંશે ભાવ-પ્રતિબંધ ન હોય, તેટલે અંશે જ સમ્યક્દષ્ટિપણું તે જીવને હોય છે.

૮૦૪ પ્રશ્ન:—અનંતાનુમધીય ક્રોધાદિ સમ્યક્ત્વ શિવાય મયાં સંબંધે નહિ એમ કહેવાય છે તે વધાર્યું છે ?

ઉત્તર:—અનંતાનુમધીય ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ સમ્યક્ત્વ શિવાય મયાં સંબંધે નહિ એમ જ કહેવાય છે તે વધાર્યું છે.

૮૦૫ પ્રશ્ન:—અનંતાનુમધીય ક્રોધ-માનાદિ શું કારણે હોય ?

ઉત્તર:—સંસારી પદાર્થોને વિશે જીવને તીવ્ર રસદર્શિતાં એવાં ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ હોય નહિ, કે જે કારણે તેને અનંત સંસારનો અનુભવ થાય.

૮૦૬ પ્રશ્ન:—અનંતાનુમધીય ચતુષ્કર્મથી કોઈ પણ માં મુખી ઉદય થવા સંબંધે છે ?

ઉત્તર:—જે જીવને સંસારી પદાર્થો વિશે તીવ્ર રસેક વર્તેલા હોય, તેને કોઈ પ્રસંગે પણ અનંતાનુમધીય ચતુષ્કર્મથી કોઈ પણ ઉદય થવા સંબંધે છે.

૮૦૭ પ્રશ્ન:—જીવ ક્યાં મુખી પરમાર્થમાર્મચયો ન હોય ?

ઉત્તર:—જ્યાંમુખી તીવ્ર રસેક તે પદાર્થોમાં હોય ત્યાંમુખી અસ્વ પરમાર્થમાર્મચયો જીવ તે ન હોય.

૮૦૮ પ્રશ્ન:—પરમાર્થમાર્મનું સક્ષણ શું છે ?

ઉત્તર:—પરમાર્થમાર્મનું સક્ષણ એ છે કે, અપરમાર્થને બળતાં જીવ મધ્ય પ્રકારે કાવર થવા કરે, સુખે અથવા દુઃખે, દુઃખમાં કાવરપણું કદાપિ બીજા જીવનું પણ સંબંધે છે, પણ સંસારમુખની પ્રતિબંધ પણ કાવરપણું-તે સુખનું અનુભવતાપણું-નિરમલું-પરમાર્થમાર્મ પ્રકરે હોય છે.

૮૦૯ પ્રશ્ન:—મુખનું નિરમલપણું જીવને કેવી રીતે થતું સંબંધે ?

[illegible]

૨૧૦ પ્રશ્ન—શરણે શા શરણે અવગતર શાન ન થાય ? ન થાય તો કેયું શાન થાય ?

ઉપર—કીર્તિ દાનના અવશ્યને કારણે જીવને અવશ્યેકદાન
કે.વ નહિ, તથા પિ અદાન એક દાન દાનીપુરણી બહારપે કે.વ
ઉ. વડના બીજાની જે પદાર્થ થયું બીજ એ ઉ.

૮૧૧ ૨મઃ—તીન પરિણામે ભગવદ્વિતરને યાત્રીપુત્ર કે
સુખમણિ કવને કોધાદિ દોષ ?

ઉત્તર:—તીવ્ર પરિજ્વળે, જલમધરાદિનજને માનીપુરજ કે સમ્ભર-
દિદિ દપને કોષ, આન, આવા કે કોઝ દેવ નદિ.

૧૨૨ પ્રશ્ન:—નકાશર્વે દેવ જો અનુગ્રહે કરે છે તે કર્યાં
પરમ્યાંને નામે અનંત અનુગ્રહે શકે રીતે કાવ છે ?

ત્રિસર—જો સંસાર અર્થે અનુગ્રહે કરે છે, તે કરતાં પરમાર્થને
જાણે, જ્ઞાનિમત્ત પરિણામે અસદ્ગુણોરૂપમને બળે છે, તે કાળે ધર્મ
કરી અનંતાનુગ્રાહી કોષ, માન, અથા અને કોષ જ.વ છે. કારણ કે બીજા
અંતરની વિવ.એ ધર્મ કરી અનંત અનુગ્રહે કરવાવાળી નથી.

૯૧૪ યજ્ઞ—અનંતનુમતી કોષ, અન, અના ને કોષના
અઃકાર ૧૫ કરી કહેલા ?

વિનય:—આજ અપરમાર્થને જરમાર્થ બાણી આશરે સુખબળના
 હર તે, જરમાર્થ-હાની એવા પ્રવચનને, દેશપ્રત્યે, ધર્મપ્રત્યે નિરાદર
 છે, એમ કહેવામાં થયું હશે જ્યારે છે. તે સત્પુર, દેવ, ધર્મપ્રત્યે
 અસત્ પુરુષાદિકના અમરથી-આશા બોધથી આદાનનાએ, ત્રિપેશએ
 પ્રવર્તે એવો સંભવ છે, તેમ જ તે આશા સંભળી તેની સંસ્કારણસના
 પરિચેદ નહિ થતી હોવા છતાં તે પરિચેદ માની જરમાર્થપ્રત્યે ઉપે-
 ક્ષા રહે છે: એ જ અનર્થતાદુષ્ટીકોષ, માન, આશા, ક્રોધનો આશાર છે.

૨૧૪ પ્રશ્ન:—દારીરિક વેદના કેવા પ્રકારે અદિવાસીઓએ જાળવે છે ?

ઉત્તર—સારીરિક વેદનાને દેહનો ધર્મ જાણી અને જાણ્યાં એવાં કર્મોનું ફળ જાણી સમ્બદ્ધ પ્રકારે અહિંયાસય થોમ્મ છે.

૮૧૫ પ્રશ્ન—જ્યારે સારીરિક વેદનાનું જગ વિશેષ વર્તનું હોય, ત્યારે તે વેદના દેહનો ધર્મ છે તેમજ જાંધેલા એવા કર્મોનું ફળ છે એવો નિશ્ચય આવી શકે ?

ઉત્તર—મણીયાર સારીરિક વેદનાનું જગ વિશેષ વર્તનું હોય છે ત્યારે, ઉપર જે કહ્યો છે તે સમ્બદ્ધ પ્રકાર, ફક્ત જીવોને પણ સ્થિર રહેવો કઠણ થાય છે, તથાપિ હૃદયને વિને વારંવાર તે વાતનો વિચાર કરતાં અને આત્માને નિત્ય, અહ્યેય, અમેય, જરા, મરણાદિ ધર્મથી રહિત આવતાં-વિચારનાં-કેટલીક રીતે તે સમ્બદ્ધપ્રકારનો નિશ્ચય આવે છે.

૮૧૬ પ્રશ્ન—સારીરિક વેદનાના ક્ષયકાળે તે વેદના કંઈ રીતે કાંઈ કર્મનું કારણ નથી ?

ઉત્તર—મોટા પુરુષોએ અહિંયાસેવા એવા ઉપસર્ગ તથા પરિપદના પ્રસંગોની જીવમાં સ્મૃતિ કરી, તે વિને તેમનો રહેતો અખંડ નિશ્ચય, તે હરી હરી હૃદયમાં સ્થિર કરવાથોડા જાણવાથી જીવને તે સમ્બદ્ધ પરિણામ ફળિભૂત થાય છે અને વેદના, વેદનાના ક્ષયકાળે નિરુત્ત થયે, હરી તે વેદના કાંઈ કર્મનું કારણ થતી નથી.

૮૧૭ પ્રશ્ન—કંઈ પણ વ્યાપિ થયે નિષ્કળ એવું કર્મજનન કેમ ન થાય ?

ઉત્તર—વ્યાપિરહિત સરીર હોય તેવા સમયમાં જીવે જી તેનાથી પોતાનું જૂઠાપણું જાણી, તેનું અનિત્યાદિ સ્વરૂપ જાણી, તે પ્રત્યેથી મોહ, મમતાદિ ત્યાગ્યાં હોય, તો તે મોહુ એવ છે; તથાપિ તેમ ન જન્યું હોય, તો કંઈ પણ વ્યાપિ ક્ષયજ થયે, તેની આવના આગં જીવને નિષ્કળ એવું, પાછુંકરી કર્મજનન થતું નથી.

૮૧૮ પ્રશ્ન—મદાવ્યાપિની ક્ષયતિજાએ કેમ વર્તેનું ?

ઉત્તર—મદાવ્યાપિની ક્ષયતિજાએ તો દેહનું મમત્ત જીવે જાત ત્યાગી જાતીપુરુષના માતૃની વિચારણાએ વર્તેનું, એ રહે ઉપાય છે. જો કે દેહનું તેનું મમત્ત ત્યાગનું કે જોડું કરવું એ મદા ઉપર થાય છે, તથાપિ જોતો તેમ કરવા નિશ્ચય છે તે, વડેલો મોટો ફળિભૂત થાય છે.

૮૧૯ પ્રશ્ન—દેહના રક્તજાલે ઉપચાર કરવા કે નહિ ?

ઉત્તર—જ્યાંતુથી દેહાલિથી કરી જીવને આત્માત્યાગનું ક્ષયન કરવું રહ્યું છે, ત્યાંતુથી તે દેહને વિને અપરિજામિત એવી મમત્ત જાતી થોમ્મ છે; એટલે કે જો દેહના કાંઈ ઉપચાર કરવા પડે તો તે ઉપચાર દેહના મમત્તજાલે કરવાની કચ્છાએ નહિ; પણ એ દેહ

કરી દાનીપુરાના માર્ગનું આરાધન થઈ રહી છે, એવો કાઈ પ્રકારે તેમાં મદદો લાખ, ને લાખને બાંધે, અને તેથી જ જુદિએ નેરેદની આધિના ઉપચારે પ્રવર્તેલાં જુદાં નથી. એ કાઈ મમતા છે, ને અપરિજ્ઞાપિત મમતા છે, એરશે પરિજ્ઞામે મમતા સ્વાધ છે, પણ તે રેદની પ્રિયત્વ, મંબરિત મ.પનમાં પ્રધાનભેદનો એ રેડુ છે, ને ત્યાંમરો પડે છે, એમાં આત્મધ્યાને કાઈ પ્રકારે પણ તે રેદમાં જુદિ ન કરી એવી દાનીપુરાના માર્ગની દિશા બાંધી, આત્મધ્યાનને તેમ પ્રમાણે મક્ક સમજે એવું છે. મરે પ્રકારે દાનીના લાજુમાં જુદિ ર.ખી નિર્મલપણે, નિ:પેદાજુને અભગની દિશા બી લીધાં નેપામે કરી છે, અને અમે પણ એ જ કહીએ છીએ. કાંઈ પણ કારણે આ સંસારમાં રહેલિય જુડું મોખ નથી.

૮૨૦ પ્રશ્ન:—મરે ક્ષેત્ર, મોદ અને ખાડી મનિયાં કારણે શું છે?

ઉત્તર:—અધિચાર અને અત્યંત એ સંદે રહેલું, મોદનું અને ખાડી મનિનું કારણ છે.

૮૨૧ પ્રશ્ન:—આત્મમનિયાં કારણે શું છે?

ઉત્તર:—સાધિચાર અને આત્મજ્ઞાન તે આત્મમનિયાં કારણે છે. તેને પ્રથમ માણતુ ઉપર દાની પુરાની આજ્ઞાને વિચારી એ જ જાણાય છે.

૮૨૨ પ્રશ્ન:—સંસારના પ્રસંગ પ્રવર્તેલા પ્રવચનુ આપતું રીંદે કેવી રીતેનિયા છે?

ઉત્તર:—કે.કે. દાંષ આધ્યાત્મ કુમુદુ થાય છે, તેને પણ આ. મંસારના પ્રસંગ પ્રવર્તેલા પ્રવચનુ રીંદે મદ પડી ભવ છે, તે. અમને તે પ્રત્યક્ષ થઈ મદદ વરે તેમાં આમરે લામનું નથી, તા. થાપિ કાઈ પૂરે પ્રસંગ ઉપદર્શન થતો એવોજ પ્રકાર હોઈ, કે જેથી તે પ્રસંગ પ્રવર્તેલા રજા કરે, પણ તે કેડું રજા કરે છે, કે ને આમ મસારનુખની દ્વંદ્વચાલ દોષ, તેને પણ તેડું કરવું ન પે.લાવ એડું રજા કરે છે. તો કે એ જાતનો ખેદ મોખ નથી, અને ઉપદર્શનના જ અન્તે છીએ, તથાપિ તે કારણે એક ખીએ ખેદ દ્વંદ્વ થવ છે, તે એ કે. સત્સંગ, નિરાશિનું અપ્રધનપણું રજા કરે છે, અને પરમ રમિ છે એને રિંદે, એડું આત્મજ્ઞાન અને આત્મચારી, કે.કે. પણ પ્રકારની કન્ઝા વિચા કાચિત્ ત્યામજેલાં સમસાં પડે છે.

૮૨૩ પ્રશ્ન:—આપ આપને આત્મજ્ઞાન વેદક થાનો છો તે: તે સંસાર પ્રસંગમાં કુંડવનું નથી?

ઉત્તર:—આત્મજ્ઞાન વેદક હોવાથી મુંઝવતું નથી પણ અસ-
વાર્તાનો વિચાર તે મુઝવે છે.

૮૨૪ પ્રશ્ન:—કયું આશ્ચર્ય વિચારવા યોગ્ય છે ?

ઉત્તર:—જવાહિરી લોકોનું એમ માનવું છે કે, એક સાધારણ
સોપારી જેવું સારા રંગનું, પાણીનું અને ઘાટનું ચણેક (પ્રત્યક્ષ)
એખરહિત હોય, તો તેની કરોડો રૂપિયા કિંમત મળીએ, તો તે શુ
ઓછું છે. જો વિચાર કરીએ તો માત્ર તેમાં આંખનું કંટું, અને
મનની ઇચ્છાની કષિત આન્વતા સિવાય બીજું કંઈ નથી, તથાપિ
એક આંખના કરવાની એમાં મોટી ખુશીને માટે, અને દુર્લભ પ્રાપ્તિ
કારણે, ઇવે તેનું અદ્વિતીય મહાત્મ્ય કહે છે. અને અનાદિ દુર્લભ-
જેમાં આત્મા ફરી રહે છે, એવું જો સત્સંગી સાધન તેને વિશે કંઈ
આશ્ચર્ય, રમિ નથી; તે આશ્ચર્ય વિચારવા યોગ્ય છે.

૮૨૫ પ્રશ્ન:—આત્મસ્વરૂપ જોણે જાણ્યું છે એવા પુરુષને અને
આ સંસારને મળતી પાણી આવે? આપનો નિશ્ચય શું છે ?

ઉત્તર:—આત્મસ્વરૂપ જોણે જાણ્યું છે એવા પુરુષને, અને આ
સંસારને મળતી પાણી આવે નહિ, એવો અધિક નિશ્ચય થયો છે.

૮૨૬ પ્રશ્ન:—આપનો અનુભવ શું છે ? જ્ઞાની પુરુષ પણ અત્યંત
અત્યંત નિશ્ચય ઉપરોએ વર્તતાં કવચિત્ પણ મંદ પરિજ્ઞાન પામી જાય ?

ઉત્તર:—જ્ઞાનીપુરુષ પણ અત્યંત અત્યંત નિશ્ચય ઉપરોએ વર્તે
કવચિત્ પણ મંદ પરિજ્ઞાન પામી જાય, એવી આ સંસારની રચના છે.

૮૨૭ પ્રશ્ન:—આપનો અનુભવ શું કહે છે ? જ્ઞાનીપુરુષને
ઉપાધિ જોમથી આત્મસ્વરૂપ સંબંધી બોધનો નાશ ન થાય ? નાશ
ન થાય તો આત્મસ્વરૂપના બોધના વિશેષ પરિજ્ઞાન પ્રત્યે કોઈ પ્રા-
રત્ન આવરણ ન થાય ?

ઉત્તર:—આત્મસ્વરૂપ સંબંધી બોધનો તો જો કે નાશ ન થાય,
તથાપિ આત્મસ્વરૂપના બોધનાં વિશેષ પરિજ્ઞાન પ્રત્યે એક પ્રકારનું
આવરણ થવારૂપ ઉપાધિજોમ થાય છે. અમે તો તે ઉપાધિજોમથી
હજુ તાત્પર્ય પામ્યા કરીએ છીએ, અને તે તે જોમને દાવમાં અને
દુઃખમાં મધ્યમાચાર્યાએ પ્રવૃત્તિ નામ રાખી, માંડ કંઈ પ્રવર્તન કરી
રિધર રહી રહીએ છીએ.

૮૨૮ પ્રશ્ન:—ઉપાધિજોમથી સમ્બંધિત અર્થાત્ બોધને વિશે
જ્ઞાનિ થતી નથી ?

ઉત્તર:—સમ્બંધિતને વિશે, અર્થાત્ બોધને વિશે જ્ઞાનિ થાયે થતી
નથી. પણ બોધનરૂપ રિષ્ટર પરિજ્ઞાનને અનુસરણ થાય છે; એમ તે:
સ્પષ્ટ દેખાય છે અને તેથી અધ્યાત્મિક અધ્યાત્મિકપણને પામી ત્યાંજો

થાય છે, નિમિત્તે કરીને જેને ઉદ્ધવને પ્રતિજ્ઞા એવા પ્રકારેને જિંદગી થાય છે, નિમિત્તે કરીને જેને ઉદ્ધવ આવે છે, નિમિત્તે કરીને જેને કપાય ઉદ્ધવે છે, એવા જીવને જેટલો જાને તેટલો તે તે નિમિત્તવાસી જીવોનો સંજ ત્યાજ્યો થઈ છે; અને નિત્ય પ્રત્યે સત્કર્મ કરવો થઈ છે; સત્સંગના અયોગે તથાપ્રકારના નિમિત્તથી દૂર રહેવું થઈ છે, ક્ષણે ક્ષણે, પ્રસન્ન, પ્રસન્ન, નિમિત્તે નિમિત્તે, સ્વદેશપ્રત્યે ઉપયોગ રેવો થઈ છે.

૮૩૩ પ્રશ્ન:—શ્રી કારણે શ્રી પુરુષને વિષે વિષમ ભુદિ થઈ આવે છે ? અથવા શ્રી પુરુષ પ્રત્યે તે ચેષ્ટાનો વિકલ્પ આવ્યા કરે છે ?

ઉત્તર:—અનાદિકાળથી વિષમભુદિ હોવાથી, અને કેટલીક શ્રી પુરુષની ચેષ્ટા અશ્રીપુરુષના જેવી જ દેખાતી હોવાથી શ્રીપુરુષને વિષે વિષમભુદિ થઈ આવે છે; અથવા જીવની શ્રીપુરુષપ્રત્યે તે તે ચેષ્ટાનો વિકલ્પ આવ્યા કરે છે.

૮૩૪ પ્રશ્ન:—શ્રીપુરુષની કોઈ વિકલ્પને ઉત્પન્ન કરવાવાળી કન્મતાદિ આવવાળી ચેષ્ટા જોવામાં આવે તો તેઓના પ્રત્યે નિષ્પ રહી શકે ?

ઉત્તર:—બીજા જાતુઓથી શ્રીપુરુષનો જે વચાર્થ નિષ્પ થયો હોય, તો કોઈ વિકલ્પને ઉત્પન્ન કરવાવાળી એવી શ્રીની કન્મતાદિ આવવાળી ચેષ્ટા પ્રત્યક્ષ દીક્ષામાં આવે તોપણ બીજા જાતુના નિષ્પના બળને કીધે ચેષ્ટા અવિકલ્પપણાને બળે છે; અથવા શ્રીપુરુષની ચેષ્ટાનું કોઈ અગમ્યપણું જ એવું છે કે, અપુરી અવસ્થાએ કે અપુરા નિષ્પે જીવને વિષમ તથા વિકલ્પનું કારણ થાય છે, પણ વાસ્તવ્યપણે તથા પુરા નિષ્પે, તે વિષમ અને વિકલ્પ ઉત્પન્ન થઈ શકે નથી; માટે આ જીવનો અપુરો શ્રીપુરુષ પ્રત્યેનો નિષ્પ છે, એ જ આ જીવનો દોષ છે. શ્રીપુરુષ બધી રીતે અશ્રી પુરુષની ચેષ્ટાપણે સરખા દોષ નહિ અને જે દોષ, તો પછી શ્રી નથી, એવો નિષ્પ કરવો તે વચાર્થ કારણ છે, તથાપિ શ્રી અને અશ્રી પુરુષમાં કોઈ એવાં વિષયજન્ય કારણોનો ભેદ છે કે, જેથી શ્રીનું અશ્રીનું એકપણું કોઈ પ્રકારે શૂન્ય નહિ. અશ્રીનાં જ્યાં શ્રીનું સ્વરૂપ જે જીવ મનાવતો દોષ, તે તે વિષયજન્યજ્ઞાદારાએ નિષ્પર્થ આવે છે; માટે શ્રીપુરુષનું જે વિષયજન્ય છે, તે તો પ્રથમ નિષ્પ વિચારવાયોગ્ય છે, અને જે તેના વિષયજન્ય કારણનું સ્વરૂપ જાણી શ્રીનો નિષ્પ થાય છે, તો પછી અશ્રી જેવી કદમિત્ત જે જે શ્રીપુરુષની ચેષ્ટા જોવામાં આવે છે, તેને વિષે નિર્વિકલ્પપણું ક્રમ

૧૭ છે. તેમ નહિ તો ઠાની પુરણી તે એટલા તેને વિદેશ
અને સોદનું કારણ થાય છે. પ્રત્યેક છત્ર—એટલે ઠાની,
જો બધી અવસ્થામાં સરખા જ દેવ, તો જાણી ઠાની, અઝા-
નમ થાય થાય છે, પણ તેમ દોષાયેમ નથી ઠાનીપુરણ
અઠાનીપુરણને વિશે અત્યંત વિશ્લેષણ કર્યું દોષાયેમ છે. જે વિ-
શ્વપૂર્ણ વર્ણન નિશ્ચય થયે છત્રને સમજાવવામાં આવે છે: જેનું
સ્વરૂપ અને જાણવડાયેમ છે: ઠાનીપુરણ અને અઠાનીપુરણનું
સમજણ કરે પ્રકારે થાય છે, તે જાણવડાયેમ છે: એક તો
દેવ, અને બીજા ઉપદેશ. એક ને જાણ છત્રની દેવતા સહ થઈ

૧૮૫ પ્રશ્ન:—પરમર્થ-પરમાર્થ સ્વરૂપ જાણ તે શું ?

ઉત્તર:—અર્થથી આવડે તે જાણ વિશે લખવાનો વિદેશ
અને લખ્યો છે. જે ઠાનીપુરણે સ્પષ્ટ એવો જાણ્યો એક અર્થ
લખ્યો, કહે અને જોવાનું અનુભવ્યો છે, અને તે જ પરિણામ
જોવા જાણ્યું થઈ છે, તે ઠાની પુરણે, જો તે સુધાર્યાનું નથી
જાણ્યું દેવ, તો તેનું પરિણામ પરમાર્થ પરમર્થસ્વરૂપ છે.

૧૮૬ પ્રશ્ન:—અવધારે-પરમાર્થ સ્વરૂપ જાણ તે શું ?

ઉત્તર:—જે પ્રાણ તે સુધારકને જ જાણ્યો જાણે છે, તેવાથી
તે ઠાની પ્રાણ થઈ દેવ, તો તે અવધારે પરમાર્થસ્વરૂપ છે.

૧૮૭ પ્રશ્ન:—પરમાર્થ-અવધાર સ્વરૂપ જાણ તે શું ?

ઉત્તર:—તે જાણ દેવ પરમાર્થ-પરમર્થસ્વરૂપ એક ઠાનીએ
જાણ્યું દેવ, તેજનું તે ઠાનીપુરણે, અર્થને અનુભવ જાણ્યો
એવો જે છત્રને ઉપદેશ થઈ દેવ તે છત્રનું જાણ, તે પરમાર્થ-
અવધારસ્વરૂપ છે.

૧૮૮ પ્રશ્ન:—અવધારે-અવધાર સ્વરૂપ જાણ તે શું ?

ઉત્તર:—તે વિદેશ દેવદેવિ જાણ્યું દેવ પ્રકારે પ્રકારે
જાણી જેવી ઉપદેશ થઈ દેવ, તેથી એક, તે અવધારે અવધાર
સ્વરૂપ છે. સુધારકને અનુભવ એક જાણ પ્રકારે થાય છે.

૧૮૯ પ્રશ્ન:—પરમાર્થ-પરમર્થસ્વરૂપ જાણ તે શું ?

ઉત્તર:—પરમાર્થ-પરમર્થસ્વરૂપ એ વિદેશ દેવદેવે જાણ્યું છે.

૧૯૦ પ્રશ્ન:—પરમાર્થ-અવધારસ્વરૂપ જાણ તે શું ?

ઉત્તર:—પરમાર્થ-અવધારસ્વરૂપ એ અર્થને-પરમાર્થ અર્થને
જાણ્યું જાણ્યું છે.

૧૯૧ પ્રશ્ન:—અવધાર-પરમાર્થસ્વરૂપ જાણ તે શું ?

ઉત્તર:—વ્યવહાર—વ્યવહારસ્વરૂપ તે, ઘણા કાળે કોઈપ્રકારે પણ મોક્ષના સાધનના કારણજૂન થયાનો ઉપાય છે.

૮૪૨ પ્રશ્ન:—વ્યવહાર—વ્યવહારસ્વરૂપ જ્ઞાનનું કળી શું ?

ઉત્તર:—વ્યવહાર—વ્યવહારસ્વરૂપનું કળી આત્મપ્રત્યક્ષી નથી મંબ-
વનું. આ વાત દ્વય કોઈ પ્રશ્નને વિશેષપણે લખીશું એટલે વિશેષ-
પણે મમળશે, પણ આટલી સંકોપનાથી વિશેષ ન મમળવ તો
મુજાશો નહિ.

૮૪૩ પ્રશ્ન:—મુખારમ સંબંધી જ્ઞાન કેવા પ્રકારના સમજણુજા
પુરપને ધ્યાનના એક ઉપાયરૂપ થાય છે ?

ઉત્તર:—સક્ષજીથી, મુજીથી, અને વેદનથી જેને આત્મસ્વરૂપ
જણાવું છે તેને ધ્યાનનો એ એક ઉપાય છે કે જેથી આત્મપ્રદેશની
સ્થિરતા થાય છે; અને પરિણામ પણ સ્થિર થાય છે.

૮૪૪ પ્રશ્ન:—પવનની સ્થિરતા—શ્વાસોશ્વાસનો નિરોધ કાને કયા-
જનો હેતુ થતો નથી.

ઉત્તર:—સક્ષજીથી, મુજીથી, અને વેદનથી જેણે આત્મસ્વરૂપ
જાણ્યું નથી, એવા મુમુક્ષુ તેને, તે જ્ઞાનીપુરને જતાવેનું જો આ
જ્ઞાન હોય, તો અનુક્રમે સક્ષજાદિનો બોધ સુમખપણે થાય છે.

૮૪૫ પ્રશ્ન:—મુખારમ અને તેનું ઉત્પત્તિ ક્ષેત્ર કેવું છે ?

ઉત્તર:—મુખારમ અને તેનું ઉત્પત્તિક્ષેત્ર એ કોઈ અપૂર્વ કારણ-
રૂપ છે; એમ તમે નિશ્ચયપણે નિર્ધારિતો.

૮૪૬ પ્રશ્ન:—પવનની સ્થિરતા—શ્વાસોશ્વાસનો નિરોધ કાને કયા-
જનો હેતુ થતો નથી ?

ઉત્તર:—એક આજ્ઞાનપણે પવનની સ્થિરતા કરે છે, પણ શ્વાસો-
શ્વાસરોધ, નથી તેને કયાજનો હેતુ થતો નથી.

૮૪૭ પ્રશ્ન:—શ્વાસોશ્વાસનો રોધ કેવા પ્રકારે કરવાથી આત્માને
પ્રમદવાનો હેતુ થાય છે ?

ઉત્તર:—એક જ્ઞાનીની આજ્ઞાપૂર્વક શ્વાસોશ્વાસનો રોધ કરે છે
તો તેને તે કારણથી જ સ્થિરતા આવે છે, તે આત્માને પ્રમદવાનો
હેતુ થાય છે.

૮૪૮ પ્રશ્ન:—શ્વાસોશ્વાસની સ્થિરતા થતી સદૃશ વાત છે ? તેનો
સુખ ઉપાય શું ?

ઉત્તર:—શ્વાસોશ્વાસની સ્થિરતા થતી એ એક પ્રકારે બધી
કાણ વાત છે; તેનો સુખ ઉપાય મુખારમ - - કરવાથી થાય
છે, મારે તે વિશેષ સાધન છે.

૮૪૮ પ્રશ્ન—સુધારક સ્થિતિમાં જન્મ ક્યા કરશે કલ્પવૃક્ષ થતી નથી ?

ઉત્તર—સુધારક સ્થિતિમાં જન્મ તે અજ્ઞાનપણે શિશૂન થતી નથી, એટલે કલ્પવૃક્ષ થતી નથી. તેમ તે જીવજાનનું જ્ઞાન જન્મ અજ્ઞાનપણે કલ્પવૃક્ષ થતું નથી, એવો વિચાર નિશ્ચય અમને આત્મા કરે છે.

૮૪૯ પ્રશ્ન—સુધારક સ્થિતિમાં ક્યારે કલ્પવૃક્ષ તેમજ આત્મા પ્રગટ થાય ઉદય થાય છે ?

ઉત્તર—જેવું જોઈએ તે આત્મા બાંધે છે, તે જ્ઞાનીપુરુષની આત્માએ તે કલ્પવૃક્ષ થાય છે; અને આત્મા પ્રગટ થાય અત્યંત સુખમ ઉદય થાય છે.

૮૫૦ પ્રશ્ન—આત્મા ચંદનરસ છે એમ ક્યાં કહી શકીએ તે શી રીતે ?

ઉત્તર—એ જાણી શકાય જન્મ આ રસને લખવાની કળા છે— આત્મા છે તે ચંદનરસ છે તેની કહીએ ને ને વસ્તુઓ વિદ્યમાન રહી દેવ, તે તે વસ્તુ તેની સુખપ્રેરણા (૧) વિદ્યમાન થાય છે. ને જન્મ ચંદનથી વિદ્યમાન કહીએ દેવ તે જન્મમાં, ચંદનની મધ વિદ્યમાન રહે છે. જેમ જેમ આપેલા જન્મ દેવ, તેમ તેમ સુખ થઈ પરિભ્રમણે બને છે; અને અમુક મર્ત્યમાં જન્મ અમુક વસ્તુ રહેતું જન્મ આપે છે; અર્થાત્ ચંદન, જન્મ તે સુખપ્રેરણા કરતું નથી. તેમ જ આત્મા વિદ્યમાન પરિભ્રમણે બને છે ત્યાં સુધી, તેને ચંદનરસ કહીએ શીએ; અને કહી તેને અમુક અમુક સ્વરૂપ વસ્તુને સમજાવે છે, તેમાં તેની જાણ (૧) સુખપ્રેરણા વિદ્યમાન થાય છે; જેનું જ્ઞાન જ્ઞાનીની આત્માએ જાણી આત્મા પ્રગટે છે. પવન કાનમાં જન્મ સુધારક છે તેમાં, આત્મા વિદ્યમાન કહીએ જાણે છે; જાણે તે આત્માની વિદ્યમાન (૧) સુખપ્રેરણા જ્ઞાન કરવાનો ઉદય છે. આ જન્મ વિદ્યમાન સુખપ્રેરણા થાય છે.

૮૫૧ પ્રશ્ન—તીર્થંકર કોને જેનું જન્મ કરે છે ?

ઉત્તર—જ્ઞાનીપુરુષને જન્મને ને સંસ્કારને બાંધે છે તે, તીર્થંકર જેનું જન્મ કરે છે.

૮૫૨ પ્રશ્ન—જ્ઞાપિ જ્ઞાનીપુરુષને જન્મને સંસ્કાર બાંધે છે તે મર્ત્ય તીર્થંકર જન્મ કરે છે એવું કહેવું દેવ તે બેધિતિને વિશે બિધિતિને સંભવ થાય છે—અને વિધિતિને સંભવ થાય છે.

તે નિસંવાદપણથી મુક્ત એવું વચન જો તીર્થંકરનું હોય તો તે તીર્થંકર કહેવાયોએ નથી.”—આપ આ વિચારને ખરે છું કરો છો ?

ઉત્તર:—જાનીપુરણને ગણીને જો આશ્મખાને, સ્વહંસને, કમનાએ કરી, રમે કરી, જાનીમાં વચલી ઉમેશ કરી, અનુચોદ પરિણામી થઈ સંસારને બંધે છે, તે પુરણ તીર્થંકરના ખર્મથી બંધાયે છે; એમ કહેવાનો તીર્થંકરનો આશય છે.

૮૫૪ પ્રશ્ન:—જાની પુરણને પણ પ્રારબ્ધ કર્મ જોમળા નિવ નિરત થતાં નથી ? અજોમળે નિરત થાય એટી જાનીની ઇચ્છા હોય છે ?

ઉત્તર:—આટલી વાતનો નિશ્ચય રાખવો યોગ્ય છે કે, જાનીપુરણને પણ પ્રારબ્ધકર્મ જોમળાવિના નિરત થતાં નથી, અને અજોમળે નિરત થવાને વિશે જાનીને કંઈ ઇચ્છા નથી.

૮૫૫ પ્રશ્ન:—જાની સિવાય જીભ છવને પ્રારબ્ધકર્મ નથી દોના ? જાની અને જીભ છવના પ્રારબ્ધકર્મ વચ્ચે ભેદ છે ? હોય તો કેવા રીતે ?

ઉત્તર:—જાની સિવાય જીભ છવને પણ એવાં કેટલાંક કાર્ય છે, કે જે જોમળે જ નિરત થાય, અર્થાત્ તે પ્રારબ્ધ એવાં હોય છે; તથાપિ ભેદ એટલો છે કે, જાનીની પ્રગતિ પૂર્વોપાર્જિત કામ્યથી માય છે, અને જીભની પ્રગતિમા અસ્થિરમંસારનો રેતુ છે; જો જાનીનું પ્રારબ્ધ જૂડું પડે છે. એ પ્રારબ્ધનો એવો નિષાર નથી, કે તે નિરાકર હોય કેવળ આપ જોમ કુખ્યારિક જાનીપુરણ કે જેને વર્ણન કરવામાં આવેલા જાનકલાદની,—જોમ મુદાવરણમાંથી તીર્થંકર.

૮૫૬ પ્રશ્ન:—પ્રારબ્ધ નિરત થતું જાની મંત્રે છે ?

ઉત્તર:—પ્રારબ્ધ નિરત થતું તે માત્ર જોમળાથી મંત્રે છે.

૮૫૭ પ્રશ્ન:—જાનીપુરણની કેટલીક પ્રારબ્ધ સિધ્ધિ એટી થતી હોય છે જેટી છવેને અદિદાને રેતુ થાય ? આટી સિધ્ધિમાં જાની પુરણે કેમ વર્તે છે ?

ઉત્તર:—કેટલીક પ્રારબ્ધસિધ્ધિ એટી છે, કે જે જાનીપુરણે વિશે તેના સ્વરૂપ ખરે છવેને અદિદાને રેતુ થાય, અને તે જો જર્જરિત પુણ્ય થતું હોય તો—જીવન-દયા મળી પોતાનું જાનીનું અવરજવન છે.

૮૫૮ પ્રશ્ન:—જાનીપુરણની કેટલીક સ્વરૂપ અનુદામાં જો અને જર્જરિત પુણ્ય સિધ્ધિ પ્રારબ્ધ રેખાય તો તેને અદિદાને રેતુ થવું નથી ?

ઉત્તર:—પ્રારબ્ધવશાત્ તે દસ કોટિ રપટ જીવુવામાં આવે, તો ૫૫૧ તે યાત્રીપુરુષનું વિચિત્ર પ્રારબ્ધ, તેને અદેશનો હેતુ થતું નથી.

૮૫૬ પ્રશ્ન:—આપનો આત્મેષયોગ કોઈ પ્રસંગે અપ્રધાનપણ્ બનતો જોવામાં આવે છે ?

ઉત્તર:—જે કંઈ ઉપાધિ કથન છે, તે કંઈ સ્વપ્રજ્ઞાને કારણે કરવામાં આવતી નથી, તેમ કરાતી નથી. જે કારણે કથન છે, તે કારણ અનુક્રમે વેદવયોગ્ય એવું પ્રારબ્ધકર્મ છે. જે કંઈ ઉદય આવે તે, અવિશ્વંશરિણામે વેદનું એવું જ યાત્રીનું બોધન છે તે, અમારે વિરે નિશ્ચય છે, એટલે તે પ્રકારે વેદીએ છીએ; તથાપિ ઇન્ધ્ર તો એમ રહે છે કે, અસ્પર્શગતે વિરે, એક મન્યને વિરે જો તે ઉદય અસપ્તાને પામતો હોય, તો અમે આ બધામાંથી હડી ચાલ્યા જઈએ; એટલી આત્મને મોહગ્રાસ વર્તે છે, તથાપિ નિદ્રાગત, બોજનગત, તથા અમુક છૂટક કાગ સિવાય ઉપાધિનો પ્રસંગ રજા કરે છે, અને કંઈ ભિન્નાંતર થતું નથી, તોપણ આત્મેષયોગ કોઈ પ્રસંગે પણ અપ્રધાનપણ્ બનતો જોવામાં આવે છે, અને તે પ્રસંગે જતુના રીકથી અત્યંત અધિક રીક થાય છે, એમ નિઃસંદેહ છે.

૮૫૭ પ્રશ્ન:—આપ તો કારણે ઉપાધિ બળે છે ?

ઉત્તર:—મુદરશ્વપ્રત્યયે પ્રારબ્ધ જ્યાંસુધી ઉદયમાં વર્તે ત્યાંસુધીમાં, સર્વથા અશ્વયજ્ઞક્રાંતિ બનતું થિત રહેવામાં યાત્રીપુરુષોનો માર્ગ રહેતો હોવાથી, આ ઉપાધિ બળે છે છીએ. જો તે માર્ગની ઉપેક્ષા કરીએ તોપણ યાત્રીને વિશ્વધીએ નહિ એમ છે, છતાં ઉપેક્ષા થઈ શકતી નથી. જો ઉપેક્ષા કરીએ તો મુદરશ્વપણ્ પણ વનવાસીપણે બળાય એવો, આકરો વેદગ્ય વર્તે છે.

૮૫૮ પ્રશ્ન:—તીર્થંકર વારંવાર શું ઉપોદ્ધ કરતા હતા ?

ઉત્તર:—તીર્થંકર, વારંવાર, નીચે કહો છે તે, ઉપોદ્ધ કરતા હતા:—“હે જીવો! તમે જુઓ, સમ્યક્ પ્રકારે જુઓ, મનુષ્યપણ્ મનુષ્ય પણ્ દુર્લભ છે; અને આરે મતિને વિરે બળ છે એમ જાણો. અજ્ઞાનથી સદ્વિરેક પામતો દુર્લભ છે એમ, સમજો. આપો હોક એકોત દુ:ખે કરીને જાણે છે એમ, જાણો; અને સર્વ જીવ પોતપોતાનાં કર્મ કરી વિપર્વાપણ્ અનુભવે છે, તેનો વિચાર કરો.”—(સુવગ્ગમ, અ-ખવન ૭ મું, ૧૩.) સર્વ દુ:ખથી મુક્ત થવાનો અભિપ્રાય જોયો થયો હોય, તે પુરે આત્માને મરેરો, અને આત્મા મરેરો હોય તેણે, મુખનિવર્તારિક સર્વ સ્થાપનનો આમક અપ્રધાન કરી, સત્સંમતે મરે-વરો; તેમ જ ઉપાસવો. સત્સંમતી ઉપાસના કરતી હોય તેણે, સંસા-

રને ઉપામવાનો આત્મભાવ સર્વથા ત્યાગ્યો. પોતાના સર્વ અભિપ્રાયનો ત્યાગ કરી, પોતાની સર્વ શક્તિએ તે સત્ત્વમયી આત્માને ઉપામવી, તીર્થંકર એમ કહે ૥ કે, જે કોઈ તે આત્મા ઉપામે છે તે, અવસ્થા સત્ત્વમયે ઉપામે છે; એમ જે સત્ત્વમયે ઉપામે છે તે, અવસ્થા આત્માને ઉપામે છે, અને આત્માને ઉપામવાર સર્વ દુઃખથી મુક્ત થાય છે.—(હાથમાંથીનું સર્ગમ સ્તુત.)

૮૧૨ પ્રશ્ન:—આપે પ્રથમમાં જે અભિપ્રાય દર્શાવ્યો છે તે માયા સુષમદાંમમાં કયું છે?

ત્રગ:—પ્રથમમાં જે અભિપ્રાય દર્શાવ્યો છે, તે માયા સુષમદાંમમાં ત્રીયે પ્રમાણે છે:—

મં'યુજ્જવા જ'તવો માલુમનં, દુર્લભવં વાસિસેજુ' અમંભો;
એમંતદુષ્ણમે અસિએ૧ મોએ, સકમ્મજ્ઞા વિપરિયા સુવિંતિ.

૮૧૩ પ્રશ્ન:—કયો પુરુષ નમન કરવા યોગ્ય, કીર્તન કરવા યોગ્ય, પરમ પ્રેમે મુખ્યમામ કરવા યોગ્ય, અને ફરી ફરી વિલિટ પરિણામે પ્થાન કરવા યોગ્ય છે?

ત્રગ:—તે પુરુષ નમન કરવા યોગ્ય છે, કીર્તન કરવા યોગ્ય છે, પરમ પ્રેમે મુખ્યમામ કરવા યોગ્ય છે, ફરી ફરી વિલિટ આત્મપરિણામે પ્થાન કરવા યોગ્ય છે, કે જે પુરુષને કમ્પની, શેવળી, કામળી અને માવળી કોઈ પણ પ્રકારનું પ્રતિપક્ષપાતું વર્તેલું નથી.

૮૧૪ પ્રશ્ન:—આપની નિષ્કવચ્છા શાસ્ત્રમાં કેવી વર્તે છે?

ત્રગ:—નમન વિષ્ણુ આ ઉપાધિવેશ આગળીએ છીએ, ભારણી જેનું મુખ્યપાતું વર્તે છે, તેનું મુખ્યપાતું અનુપાધિપ્રમાણમાં પણ વર્તેલું નહીંતું. એમાં નિષ્કવચ્છા* જાન્યાર મુદ્દાથી એક પામએ વર્તી આવી છે.

૮૧૫ પ્રશ્ન:—મુનુષ્ઠુ છીએ આ કાળને વિશે સંભારતી પ્રવિરૂપ કયા પ્રકાર થવાનું રહે મું?

ત્રગ:—અમુક વિભાગ તે એમ આવે છે કે, મુનુષ્ઠુછીએ આ કાળને વિશે સંભારતી પ્રવિરૂપ કયાએ પ્રકાર થતી તે, તેને સંભારતી તરફ મન્ય છે. અનવકાળથી અભ્યનંદો એવે આ સંભાર, અષ્ટ વિભાગને રખત પ્રવિરૂપ પ્રવિરૂપ વિશેને દેવ છે; એ વાત નિષ્કવચ્છાએ જ છે.

૮૧૬ પ્રશ્ન:—અવરુદ્ધિ પ્રવચિનાં મુખ દુઃખથી કાચા થવું કે તેનું કેવું કમું ?

* આ પ્રશ્નનું જવાબ ૧૯૦૦ ની કાવ્યે છે—કા. પૃ. ૧૪૧.

ઉત્તર:—આવદારિક પ્રમથોનું નિત્ય ચિત્તચિન્તન કરવું છે. માત્ર કલ્પનાએ તેમાં મુખ અને કલ્પનાએ કુખ; એવી તેની સ્થિતિ છે. અનુરૂપ કલ્પનાએ તે અનુરૂપ બામે છે; પ્રતિરૂપ કલ્પનાએ તે પ્રતિરૂપ બામે છે અને યાત્રીપુરે તે એક કલ્પના દરવાજી ના હોય છે; વિચારવાનને રોકા ધરે નહિ; એમ થી તીર્થંકર કહેના હતા.

૮૧૫. પ્રશ્ન:—આપ કયા તીર્થંકરોને કય રીતે નમસ્કાર કરો છો ?

ઉત્તર:—તે તીર્થંકરોએ સ્વરૂપરૂપ આત્મરૂપે થઈ, વસ્તુરૂપે તે પ્રકારે તે આત્મા હોય તે પ્રમાણે આત્મન વર્ણારિયન કહે છે, તે તીર્થંકરને બીજી સર્વ અપેક્ષાનો ત્યાગ કરી નમસ્કાર કરીએ છીએ.

૮૧૬. પ્રશ્ન:—આ કારણે આપ તીર્થંકરના વચનને નમસ્કાર કરો છો ?

ઉત્તર:—પૂર્વે ધર્મી સામ્રાજ્યો વિચાર કરવાથી તે વિચારના રૂપમાં અપુરુષને વિષે જેનાં વચનોથી બહુ કલ્પન થઈ છે, તે તીર્થંકરનાં વચનને નમસ્કાર કરીએ છીએ.

૮૧૭. પ્રશ્ન:—આ કારણે આપ તીર્થંકરના મુર્તિઓને નમસ્કાર કરો છો ?

ઉત્તર:—પણ પ્રકારે જુદાં વિચાર કરવાથી, તે જ આત્મારૂપ પુરુષવિના અનુષ્ઠાન બધા એકે નથી, એવી નિશ્ચય બધા કલ્પન થઈ, તે તીર્થંકરના મુર્તિઓને નમસ્કાર કરીએ છીએ.

૮૧૮. પ્રશ્ન:—આ કારણે આપ તીર્થંકરનાં કોટિરચનને નમસ્કાર કરો છો ?

ઉત્તર:—બિન બિન પ્રકારે તે જુદાં વિચાર થયા અર્થે-તે જ પ્રામ થયા અર્થે-તેઓએ અનેક અધ્યતેનો ભરણન પરિભ્રમ કરે અને, પ્રાપ્તિ ન થઈ, તે જુદાં જુદાં કલ્પન થાય છે, તેમ કહેવા વિષે જેનો કોઈ છે, તે તીર્થંકરનાં કોટિરચનને નમસ્કાર કરીએ છીએ.

૮૧૯. પ્રશ્ન:—આપ આપના કઈ અભિપ્રાયને સંસ્કારમાં રજા નથી ?

ઉત્તર:—તે કઈ વસ્તુ જ્ઞાનમાં અસ્તિત્વમાં નથી અને એ સંસ્કારમાં રજા નથી. જો એ છે તેવડી પૂર્વે નિષ્કલ્પ બેસાઈ નિરાશ થઈ છે. કાંઈ છે તેવું, પૂર્વે કોઈ કલ્પ આપ નિરાશ થયા અર્થે રજા છોડે; તે નિષ્કલ્પને જો એ કઈ પ્રકારે છે, તે તેની

અંદર સમાધિ જાય છે. તનને અર્થે, ધનને અર્થે, ભોગને અર્થે, સુખને અર્થે, સ્વાર્થને અર્થે કે કાઈ જ્યોતનાં આત્મિકમંથનથી અને સંભારમાં રહ્યા નથી. આવો જે અંતરનો બેદ, તે જે જીવને નિઃકૃપણે મોક્ષ વર્તનો ન હોય તે જીવ કેમ સમજી શકે? દુઃખના ભયથી પણ મં-સારમાં રહેવું રાખ્યું છે, એમ નથી. જ્ઞાન અપમાનનો તો, કંઈ બે-હ છે તે, નિરૂપિત થઈ ગયો છે.

૮૭૨. પ્રશ્ન:—અમો “દૃષ્ટપૂર્વક વર્તતા દર્પણે કેમ વર્તવું?”

ઉત્તર:—“જ્ઞાનીપુરુષપ્રત્યે અભિન્ન બુદ્ધિ થાય એ, કલાલુચિ-પેનો મોટો નિશ્ચય છે,” એવો સર્વ મદ્યત્મા પુરુષોનો અભિપ્રાય જાણાય છે. તમે તથા તે અન્ય વેદે જેનો દેહ દાઢ વર્તે છે, તે એવ જ્ઞાનીપુરુષપ્રત્યે જેમ અભિન્નતા વિશેષ નિર્મળપણે આવે તે પ્રકારની વાત પ્રમંથોપાત કરો તે, યોગ્ય છે; અને પરસ્પરમાં એટલે, તેઓ અને તમ વચ્ચે, નિર્મળ હેન વર્તે તેમ પ્રવર્તનમાં બાધ નથી, પણ તે હેન જાત્યાંતર થવું યોગ્ય છે. જેવું સ્ત્રી, પુરુષને કામાદિકારણે હેત હોય છે. તેવું હેન નદિ; પણ જ્ઞાનીપુરુષપ્રત્યે જન્મેતેઃ ભક્તિરાગ છે એવું. એવ, એક પુરુષપ્રત્યેનું ચિત્તપણું જોઈ, અને નિરંતરનો સત્મંગ રહ્યા કરે છે એમ જાણી, બાઈ જેવી બુદ્ધિએ-તેવે દેત-વર્તો તે વાત વિશેષ યોગ્ય છે. જ્ઞાનીપુરુષપ્રત્યેનો મિન્નભાવ સાવ ટાળવો યોગ્ય છે.

૮૭૩. પ્રશ્ન:—આત્માને સમાધિ થવા માટે “સુધારક” કેવો આધાર છે? તેને “બીજજ્ઞાન” કહી શકાય?

ઉત્તર:—આત્માને સમાધિ થવા માટે-આત્મસ્વરૂપમાં સિધ્ધિ માટે “સુધારક” કે જે સુખને વિશે વરમે છે, તે એક અપૂર્વ આધાર છે, માટે કાંઈ રીતે તેને “બીજજ્ઞાન” કહો તો દરકત નથી; જાત એટલો બેદ છે કે, તે જ્ઞાન જ્ઞાનીપુરુષ, કે જે તેથી આજ્ઞા આત્મા છે એમ, જાણનાર હોવો જોઈએ.

૮૭૪. પ્રશ્ન:—દ્રવ્યથી દ્રવ્ય મળતું નથી એવા જ્ઞાને કર્તવ્ય કહી શકાય?

ઉત્તર:—દ્રવ્યથી દ્રવ્ય મળતું નથી, એમ જાણનારને કંઈ કર્તવ્ય કહી શકાય નહિ. પણ તે ત્યારે? સ્વદ્રવ્ય દ્રવ્ય, સેવ, મગ, ભાવે વધાવરિધન મમજવે-સ્વદ્રવ્યસ્વરૂપ પરિણામે પરિણમી અન્ય દ્રવ્ય પ્રત્યે કેવળ ઉદ્વેગ થઈ, કૃતકૃત થયે-કાંઈ કર્તવ્ય રહેતું નથી; એવ પટે છે; અને એમ જ છે.

૮૭૫ પ્રશ્ન:—અભુરૂપના પૈરામને સંબળ્યા છતાં ઈવ કાગનો વિધાસ કરે છે તેનું શું કારણ?

ઉત્તર:—“આપે તાજ વર્તે છે,” એટલા વામના ઉદાપોદ (વિચાર)થી ખર્ચીમંત એવા શ્રી સાલીમ, તે કાગથી સ્ત્રિાદિ પરિચયને ત્યાગવારૂપ પ્રારંભ બજાવ્યા હયા. “નિત્ય પ્રત્યે એકેક સ્ત્રીને ત્યાગી, અનુક્રમે જગત સ્ત્રીઓને ત્યાગ્યા હનું છે એવો, જગત સ્ત્રિસ સુધીનો કાગપારધીનો ભરસો, શ્રીસાલીમ કરે છે, એ મોટું આશ્ચર્ય છે,” એવાં વચનો શ્રીધનમદની સ્વભાવિક વૈચર્યે ઉદભવ થયાં હયાં. “તમે એમ કહો છો, તે જો કે મને માન્ય છે, તથાપિ તે પ્રકારે આપ પણ ત્યાગવાને દુર્ગમ છો:” એવાં સદગ વચન તે ધનમદપ્રત્યે સાલીમની બહેન અને તે ધનમદની પત્ની કહેતી હયા. જો સંબળ્યા કોઈ પ્રકારના ચિત્તચેત પરિચુમ્બા વખતે શ્રીધનમદ તે જ સમયે ત્યાગને બજાવ્યા હયા; અને શ્રી સાલીમ કહેવા હયા કે “તમે તા વિચારે કાગના વિધાસને બને છો?” તે બવલુ કરી જોતુ ચિત્ત આભારૂપ છે, એવા તે શ્રીસાલીમ અને ધનમદ “જલ્દે કોઈ દિવસે કોઈ પેનાનું કરું નથી,” એવા પ્રકારથી મૃદાદિ ત્યાગ કરી માથા ઘાટી દયા. આવા અભુરૂપના પૈરામને સંબળ્યા છતાં આ ઈવ પણ વર્તના આશ્ચર્યે કાગનો વિધાસ કરે છે, તે કિયા બને કરતો હશે? તે વિચારી જોવાયોગ છે.

૮૭૬ પ્રશ્ન:—આપ બવલારમાં બેઠાં વાલ્ફીનું સંબંધન રાખો છો?

ઉત્તર:—વાલ્ફીનું સંબંધન રેતરૂપ છે, તથાપિ બવલારનો સંબંધ એવા પ્રકારનો વર્તે છે કે, કેવલ તેનું સંબંધન રાખીએ તો પ્રસંગમાં આવતા ક્યેને ક્યેનો હેતુ થાય; મરે બહુ કરી સરપોચન પ્રિયા-વમાં સંબંધન રાખતું થાય, તો તેનું પરિચુમ્બ કોઈ પ્રકારે કેવરૂપ થતું સંભવે છે. “ઈવનું સ્વરૂપ હરી હરી, સહે સહે પ્રસંગે પ્રસંગે, વિચારવામાં જો સુચેનરૂપ ન રાખવામાં આવ્યું, તો આવો જોમ બન્યો તે, થયા છે.”

૮૭૭ પ્રશ્ન:—આપ હાલમાં કોઈ લખવાનું કરો છો?

ઉત્તર:—હાલ વિરોધપણેકરી લખવાનું થતું નથી તેમાં, ઉપરિ દરતાં ચિત્તનું સંસેષણનું વિરોધ કારણરૂપ છે. (ચિત્તનું સ્વરૂપમાં કોઈ પ્રવર્તન થતું, પ્રાચે સંસેષ—પૂનઃપ્રાચ તે સંસેષણનું અને થતું છે.)

૮૭૮ પ્રશ્ન:—આપે એમ વેતું છે કે, બધાં કોઈ પણ પ્રમત-રૂપ દોષ ત્યાં ભજ્યેત્યાયે કાગનો આત્માને અવગ્રહ થો છે? અને

જ્યાં કેવળ અપ્રમતતા વર્તે ■ ત્યાં આત્મા સિવાય કોઈ ભાવને અવકાશ વર્તે નહિ ?

ઉત્તર:—અને એમ વેદ્ય ■ કે, જ્યાં કંઈ પણ પ્રમત્તતા હોય છે ત્યાં, જગત્પ્રત્યષી કામનો આત્માને વિષે અવકાશ થટે છે. જ્યાં કેવળ અપ્રમતતા વર્તે છે, ત્યાં આત્મા સિવાય બીજા કોઈ પણ ભાવને અવકાશ વર્તે નહિ.

૮૭૪ પ્રશ્ન:—આપને સ્વાનુભવપૂર્વક એમ લાગે છે કે, તીર્થ-કરાદિને સંપૂર્ણ જ્ઞાન પામ્યા પછી દેહક્રિયાએ દેખાવા છતાં અવકાશ પામી શકે એવી ક્રિયા ન હોય ?

ઉત્તર:—તીર્થકરાદિક, સંપૂર્ણ એવું જ્ઞાન પામ્યા પછી, કોઈ જાતની દેહક્રિયાઓ સહિત દેખાવાનું જન્મું છે, તથાપિ આત્મા, એ ક્રિયાનો અવકાશ પામે તો જ કરી શકે એવી કોઈ ક્રિયા, તે જ્ઞાન પછી હોઈ શકે નહિ; અને તો જ સાં સંપૂર્ણ જ્ઞાન થટે; એવો અ-સંદેહ જ્ઞાનીપુરુષોનો નિર્ધાર છે, એમ અમને લાગે છે. જ્યારે સંગમાં કંઈ સ્નેહ જેમ ચિત્તને નથી થતો, તેમ આ ભાવોને વિષે પણ વર્તે છે;—સમજામ સ્પષ્ટ થતું છે, અને તેના પ્રતિબંધના રહિત-પણાનો વિચાર થવા કરે છે.

૮૮૦ પ્રશ્ન:—કવિતા કયા અર્થે આરાધવા યોગ્ય છે ?

ઉત્તર:—કવિતા કવિતાર્થે આરાધવાયોગ્ય નથી,—સંસારાર્થે આ-રાધવાયોગ્ય નથી. ભગવદ્ભજનાર્થે—આત્મકસ્થાણ્યાર્થે—જો તેનું પ્રયો-જન થાય, તો જીવને તે ગુણની કાષોપસમતાનું રૂપ છે.

૮૮૧ પ્રશ્ન:—કેવી વિદ્યાને વિષે રૂઝા જીવે આમલ કરવો યોગ્ય નથી ?

ઉત્તર:—જો વિદ્યાર્થી ઉપસમ ગુણ પ્રગટ્યો નહિ, કે સમાધિ થઈ નહિ, તે વિદ્યાને વિષે રૂઝા જીવે આમલ કરવો યોગ્ય નથી.

૮૮૨ પ્રશ્ન:—તીર્થકરદેવ ‘કર્મ’ અને અકર્મ કોને કહે છે ? અચાની જ્ઞાનીનું સ્વરૂપ આ બેદથી છે ?

ઉત્તર:—“પ્રમાદને તીર્થકરદેવ ‘કર્મ’ કહે છે, અને અપ્રમાદને તેથી બીજું એટલે અકર્મરૂપ એવું ‘આત્મસ્વરૂપ’ કહે છે. તેવા ભે-દના પ્રકારથી અજ્ઞાની અને જ્ઞાનીનું સ્વરૂપ છે. (કહ્યું છે.)”

૮૮૩ પ્રશ્ન:—કયો જીવ જો કુળમાં જન્મ થયો છે તેમાં નિ-મમ રહે છે ?

ઉત્તર:—“જો કુળને વિષે જન્મ થયો છે, અને જોના સંકલ્પ-

માં હવ વસે છે ત્યાં, અહીં એવો આ હવ તે, થમના કરે
કે; અને તેમાં નિમજ રવા કરે છે."

૮૮૪ પ્રશ્ન—જનીપુરોએ સર્વ ધર્મનો આધાર કોને કહ્યો છે?

જવાબ—" જે જનીપુરો જૂનાગને રિતે થઈ ગયા છે, અને
જે જનીપુરો જીવિમાગને રિતે થઈ, તે સર્વ પુરોએ 'દાંનિ'
(નખા વિભાવરિજામથી થાકું-નિજન થાકું-તે) ને સર્વ ધર્મનો
આધાર કહ્યો છે. જેમ જૂનાગને પૃથ્વી આધારમૂલ છે. અર્થાત્
પ્રાણીમાત્ર પૃથ્વીના આધારથી વિષનિયમો છે-તેનો આધાર પ્રથમ
તેમને હોયો થોમ છે-તેમ, સર્વ પ્રાણનાં કામ્યજનો આધાર, પૃથ્વીની
પેઠે, 'દાંનિ'ને જનીપુરો કહ્યો છે."

૮૮૫ પ્રશ્ન—આપે કહ્યું સદેભના સંપ્રદાયનો "સિદ્ધાપથ મંથ"
એવો છે? તેમાં કાનું પ્રયોગન છે? તે કોઈકે કર્યો કંઈ છે?

જવાબ—" સિદ્ધાપથ મંથ "માં બહિનું પ્રયોગન છે. બહિના
આધારથી એક વિરો, પેરે અને અમલ એ મળુ મળુ તેમાં વિરો
વેળા કું છે; તેમાં પેરે અને અમલનું પ્રતિષ્ઠાન વિરો મઅર
પ્રાપ્ત છે; જે વિચારી હુમ્મુ હરે રમમુ કરવા થોમ છે.

૮૮૬ પ્રશ્ન—આ "સિદ્ધાપથ મંથ"માં કો કુખ્યાસિનો પ્રથમ
આવે છે તે થોમ છે?

જવાબ—કો કુખ્યાસિનો પ્રથમ એમાં જે જે આવે છે તે, કા-
મિત્ર મોહનો દેગ થાવ એવો છે, નજ પિ તેમ કો કુખ્યાનું માર
મખમ્બાઈર કપ્પી, કોહિત રોગથોમ છે. કોન વિનકુદિથી વંચક-
વિચારમાં કુમ્મુનું પ્રયોગન દેવ છે.

૮૮૭ પ્રશ્ન—" સિદ્ધાપથ મંથ " વંચક-વિચારમાં કઈ
આવજ નથી?

જવાબ—" કો સિદ્ધાપથ મંથ " વંચક-વિચારમાં કઈ આ-
વજ નથી; ક્યા કઈ અદેભનો દેગ દેવ, ત્યાં વિચારું અથ
મખમ્બાન પૂજવથોમ દેવ, તે પૂજવમાં પ્રતિષ્ઠા નથી.

૮૮૮ પ્રશ્ન—મુદેન દેને જે પ્રસન્ન લેનદાએમાં છે તે
મુદેન દે: પુરા કદ છત્ તેઓ દર્શન વિશેષ અમરે કામથી
અમલન રો દાન?

જવાબ—મુદેન દે: પુરા ધર્મમાં કદ, લક્ષિ કુદ્દન ક-
મખમ્બા તે અધિન કદ. અર્થત અમલને કદ કદઅવરદથી
કામેદિવને રિતે અમલનકુંજ મંથરે છે, અને તે વખતે દર્શને.

કદાપિ તેના દેહનો પરિચય કરવા છજી કરી હોય તોપણ કંઈની જામતિ થી મુદ્દત્તનમાં જોવામાં આવત નહિ, એમ અમને લાગે છે.

૮૮૯ પ્રશ્ન:—શુદ્ધચત્વરદારમાં વર્તતા મુમુક્ષુથી અખંડ નીતિ-પૂર્વક ન વર્તાય તો કેમ ? તો શું ઉપદેશાદિનું નિષ્કર્ણપણું થાય ?

ઉત્તર:—જો મુમુક્ષુ જીવ, શુદ્ધચત્વરદારમાં વર્તતા હોય, તેને તો અખંડ નીતિનું મૂળ પ્રથમ આત્મામાં સ્થાપતું જોઈએ; નહિ તો ઉપદેશાદિનું નિષ્કર્ણપણું થાય છે.

૮૯૦ પ્રશ્ન:—“ નીતિ ” એટલે શું ?

ઉત્તર:—દ્વ્યાદિ ઉત્પત્ત કરવા આદિમાં સાંખ્યોપાંગ ન્યાયસંજ્ઞ રહેતું તેનું નામ ‘નીતિ’ છે.

૮૯૧ પ્રશ્ન:—“ નીતિ ” કઈ દહ સુધી પ્રાપ્ત થાય તો ત્યાં વૈરાગ્ય ખરા સ્વરૂપમાં સ્થાને પ્રગટે છે ? શું ‘ નીતિ ’થી જ સર્વ જ્ઞાતિઓ નિજપણે વર્તવાનો માર્ગ સ્પષ્ટ સિદ્ધ થાય છે ?

ઉત્તર:—એ નીતિ મૂકતાં પ્રાણુ જીવ એવી દશા આપ્ને ત્યાં વૈરાગ્ય ખરા સ્વરૂપમાં પ્રગટે છે; અને તેજ જીવને સત્પુરુષનાં વચનનું તથા આશાધર્મનું અદ્ભુત સામર્થ્ય, મહાત્મ્ય અને વદસ્વ સમજાય છે; અને સર્વ જ્ઞાતિઓ નિજપણે વર્તવાનો માર્ગ સ્પષ્ટ સિદ્ધ થાય છે.

૮૯૨ પ્રશ્ન:—દેહ, કાળ, સંઘ આદિનો મને વિપરીત યોગ હોય નીતિ આદિ ધર્મોમાં વર્તવું જકુ મુશ્કેલ પડે છે તેનું કેમ કરવું ?

ઉત્તર:—દેહ, કાળ, સંઘ આદિનો વિપરીત યોગ થઈ જરિને નમને વર્તે છે, માટે ચારંચાર-પણે પળે, તથા કામં કામં સાવચેતીથી નીતિ આદિ ધર્મોમાં વર્તવું પડે છે.

૮૯૩ પ્રશ્ન:—જો જીવ કમ્પાણી છજી રાખે છે તેને સર્વથા નીતિ જોઈએ જ ? શું આપ પ્રથમ જુભિકામાં નીતિને મુખ્ય આધાર મળે છે ?

ઉત્તર:—તમારી ચેડે જો જીવ કમ્પાણી આકાંક્ષા રાખે છે, અને પ્રત્યક્ષ સત્પુરુષનો નિશ્ચય છે તેને, પ્રથમ જુભિકામાં એ નીતિ મુખ્ય આધાર છે.

૮૯૪ પ્રશ્ન:—આપ નીતિને અંગે સત્પુરુષને વંચવા જોગદ કરો છે તે કેવા પ્રકારે ? સત્પુરુષનો નિશ્ચય છે એમ પોતાને માનનારને જિરે નીતિનું જગવાનપણું ન હોય તો તેને આપ દાની પુરખે ઉતરવાપણું કરો છે ?

ઉત્તર:—જો જીવ સત્પુરુષનો નિશ્ચય થયો છે એમ માને છે,

તેને તિથે ૧૫૨ રહી તે નવિનું જો નવરતનપણું ન દોષ, અને કપ્પ-
ભૂતી વાચના કરે નથા ચાલ્યાં કરે, તે: એ નિમિષ મૂલ મ-પ્રાપ્તને
તમેવા જોવાર છે: જો કે, મ-પ્રાપ્ત તે: નિગ્રાહી છે એટલે, તેને
તેનરદશનું કાર્ત્ત છે નહિ, પણ એવા પ્રકારે પ્રવર્તવા છતાં, તે અપ-
મિષ મેઝા દાવ છે. આ વાત જા, ચાર'વાર તમારે નથા તમારા
મમતમને જાણ્ય દોષ તે મુદ્દુએએ, લક્ષ કહેવ્ય છે. કાજ વાત
છે જારે, ન જને એ કાવના મુદ્દુને અનિવારી છે, અને યોડી
દોષ મેઝા છે.

૮૯૫ પ્રશ્ન:—ધોમવામિષ્ઠિ યંચ વંચવામાં દરજત છે ?

ઉત્તર:—‘ધોમવામિષ્ઠિ’ વંચવામાં દરજત નથી.

૮૯૬ પ્રશ્ન:—મુદ્દુનું મુખ્ય લક્ષણ શું ?

ઉત્તર:—આત્માને વારંવાર સંસ્કરનું સ્વરૂપ કાલમુદ જોતું હોય
હોયે બાસ્તમાં કરે એ, મુદ્દુનું મુખ્ય લક્ષણ છે.

૮૯૭ પ્રશ્ન:—કા કરશે ‘ધોમવામિષ્ઠિ’ યંચ વિચારવામાં
દરજત નથી ?

ઉત્તર:—ધોમવામિષ્ઠિ જે જે યંચ તે (આત્માને વારંવાર
મંદાત્ન સ્વરૂપ કાલમુદજોતું હોયે હોયે બાસ્તમાં કરે તે) કારખૂનાં પે.૧૩
છે, તે વિચારવામાં દરજત નથી.

૮૯૮ પ્રશ્ન:—૨૪મ દાગદા મેઝા શું છે ?

ઉત્તર:—મૂળ વાત છે એ છે કે, છત્રને વૈશ્વમ આપનાં છતાં
પણ જે તેનું અત્યંત સિદ્ધિવશ્ય—દીવાપણ છે તે દાગદા તેને અનંત
વખનું લાગે છે: અને અને તે પ્રકારે પણ એ જ ૨૪મ દાગદા મેઝા છે.

૮૯૯ પ્રશ્ન:—જે અવમાયે કરી અવનિદાનું ધરતું ન થાય તે
અવમાય કોઈ પ્રારંભરોએ કરેલો પડતો દોષ ત્યારે કેવો નિમિષ કરી
કયા પ્રકારે પ્રવર્તવાથી મોખનું રાતું સંભવે છે ?

ઉત્તર:—જે અવમાયે કરી છત્રને અવનિદાનું ધરતું ન થાય,
તે અવમાય કોઈ પ્રારંભરોએ કરેલો પડતો દોષ, ત્યે તે રહી રહી
પાણ દીને, ‘મેઝું બવંકર દિંસાવળું કુલ કમજ આ કર્યા કાં
પું’ એતું રહી રહી ચિચારીને અને ‘છત્રમાં રીવાજલાથી જ પડું
કરી મને આ પ્રતિજ્ઞ છે,’ એમ રહી રહી નિમિષ કરીને, જરૂર
જને તેટલો અવમાય સંકેપ કરતાં જઈ પ્રવર્તનું થાય, તે: મોખનું
રાતું થતું સંભવે છે: મિતનો લખવા પચેરેમાં વધારે પ્રમાણ થઈ
રાતો નથી તેથી જનું લખું છે.

૬૦૦ પ્રશ્ન:—આપને અવધારનો પ્રતિજ્ઞામાં મુખી રહેવો પડે છે.

જવાબ:—અને ઉપાધિરૂપ અવધાર વર્તે છે. ધર્મ હરી આત્મા મહાશિની રિયનિ રહે છે, તોપણ તે અવધારના પ્રતિજ્ઞામાં હોવાનું તારંગ્ય સ્મૃતિમાં આવ્યા કરે છે. તે પ્રારંભની નિયતિ સુધીનો અવધારનો પ્રતિજ્ઞા રહેવો ઘટે છે, મારો મહાશિની રિયનિ રહે છે.

૬૦૧ પ્રશ્ન:—યોગસાધિજાદિ મંથની વાગના વિનગરી છે ?

જવાબ:—‘યોગસાધિજાદિ’ મંથની વાગના થતી ગેય, તે વિનગરી છે.

૬૦૨ પ્રશ્ન:—જિનામમમાં અને ચેદાંતમાં આત્મામમાં કેવા પ્રકારનાં છે ? સું જિનામમમાં પ્રત્યેક આત્મા માની પરિણામે અનંત આત્મા થતા છે. અને ચેદાંતમાં પ્રત્યેક આત્મા ક્ષત્રી, સર્વેત્ર ચેતન સત્તા દેખાવ તે એક જ આત્માની છે અને આત્મા એક જ છે એમ પ્રતિપાદન કર્યું છે.

જવાબ:—જિનામમમાં ‘પ્રત્યેક આત્મા’ માની પરિણામમાં ‘અનંત આત્મા’ થતા છે, અને ચેદાંતમાં ‘પ્રત્યેક’ ક્ષેત્રમાં આત્મા, સર્વેત્ર ચેતનમત્તા દેખાવ છે તે, એક જ આત્માની છે, અને ‘આત્મા એક જ છે,’ એમ પ્રતિપાદન કર્યું છે.

૬૦૩ પ્રશ્ન:—‘આત્મા’ એક છે કે અનંત છે એ વાત મુજબ કહેવામાં આવી અને નિર્ધાર કરવા યોગ્ય છે કે નહિ ?

જવાબ:—તે એવ તાત્પર્ય મુજબ જરૂર હોવી રિચારના છે, અને ત્યાં જ્યાં તે રિચારી, નિર્ધાર કરવા યોગ્ય છે; એ વાત નિર્ધારે છે.

૬૦૪ પ્રશ્ન:—આત્માના પ્રકારના રિચાર (પ્રતિપાદિ) વિનગરીમાં જાયને તારા મંથગણનું થાય છે ?

જવાબ:—આત્માની પ્રથમ રિચાર અને ઉપદ્રવનું જાત રીતે કહેવામાં આવ્યું ન રહે ત્યાંથી, તે રિચારમાં વિનગરી મહાશિની થાયને તારા મંથગણનું થાય છે.

૬૦૫ પ્રશ્ન:—જીવનું શું થાય છે ?

જવાબ:—અને તે રિચારને નિર્ધાર પ્રથમ થતો નથી, તથા વિનગરી થતી થાય. જેને જાણી રિચાર, ઉપદ્રવને પામ્યું હોવાનું નથી.

૬૦૬ પ્રશ્ન:—જીવનું શું કારણ થાય છે ?

જવાબ:—જીવનું કારણ ત્યાં જાણી પામ્યું છે કે તે કારણમાં જીવનું રિચારને જીવ જીવનમાં જાયને આત્મા થાયને વિનગરી રિચાર મુજબ થાય છે.

૯૦૭ પ્રશ્ન:—શી વર્ધમાન સ્વામીએ વિચારની ઉત્પત્તિ પછી વિચાર્યું ?

ઉત્તર:—વિચારની ઉત્પત્તિ થયા પછી વર્ધમાન સ્વામી જેવા કાલાપુરને ૧૨ી ૧૨ી વિચાર્યું કે, આ છવનું અનાદિ કાળથી ચારે તિ વિષે અનંતથી અનંતવાર જન્મવું, મરવું થયા છતાં, હવે તે જન્મમરણાદિ સિધ્ધિ કીધી થતી નથી; તે હવે કેવો પ્રશ્નરે કીધી થયો? અને એવી કદ જૂઝ આ છવની રદા કરી છે કે, જે જૂઝનું કદમાંથી પરિણમવું થયું છે.

૯૦૮ પ્રશ્ન:—જન્મવાને ઈચ્છી આ જૂઝ જિન્નામજમાં કરી છે? શી હોય તે કા મારે?

ઉત્તર:—આ પ્રશ્નરે ૧૨ી ૧૨ી અત્યંત ઝેરાયપણે સદ્બોધનાં વર્ધમાનપરિણામે વિચારતાં વિચારતાં જે જૂઝ જન્મવાને ઈચ્છી છે તે, જન્મજન્મમાં કામ કામ કરી છે; કે જે જૂઝ જન્મીને તેથી રહિત મુક્તિ જીવ થાય.

૯૦૯ પ્રશ્ન:—છવની જૂઝ કેટલી લાગે છે? સર્વ જૂઝની જીન-મૂન જૂઝથી કેમ જણાય?

ઉત્તર:—છવની જૂઝ જોતાં તે અનંતવિદીય લાગે છે, પણ સર્વ જૂઝની જીનમૂન જૂઝ તે છવે પ્રથમમાં પ્રથમ વિચારથી પડે છે, કે જે જૂઝનો વિચાર કરાંથી સર્વ જૂઝનો વિચાર થાય છે; અને જે જૂઝના મદદથી સર્વ જૂઝ મટે છે. કાઈ છવ કદાપિ નવા પ્રશ્નરની જૂઝનો વિચાર કરી તે જૂઝથી જણાય છે, તે પણ તે હતી જ, અને તેથી જો જૂઝથી જણાતી જણાય, મૂળ જૂઝથી જણાવું સર્વેને મારણ થાય છે.

૯૧૦ પ્રશ્ન:—કાલમાં જે કાન પ્રશ્ન થયું છે તે કેટલા પ્રશ્ન-રનું વિચારવાયેલ છે?

ઉત્તર:—કાલમાં જે કાન પ્રશ્ન થયું છે તે કાન, જે પ્રશ્નરમાં વિચારવા ચોખ્ખું છે.

૯૧૧ પ્રશ્ન:—આ જે પ્રશ્નર કયા ?

ઉત્તર:—એક પ્રશ્નર ઉજોડનો, અને જીને પ્રશ્નર પ્રિધાનનો છે.

૯૧૨ પ્રશ્ન:—ઉજોડજાનની જાણ કીધી કરેલી ?

ઉત્તર:—જન્મ મરણાદિ કોટવાર આ સંસારને ત્યારે પડે છે; અનિત પાર્શ્વમાં વિશેષે રૂચિ કરી દેવા નહિ; આટલું વિદ્ય સ્વભાવે સર્વેને સ્વાર્થે સંજોગે જ્યાં આ છવ તે જન્મનો

આશય ક્યાં કરે છે, એ જ તેનો અવિરોધ છે; યત્ન રીતે વિવિધતાપર આ સંસ્કાર જળાનાં છતાં મૂળ એવો હવ તેમાં જ વિચારિત છે; પરિચય, આરંભ અને સંગ એ ત્રી અનર્થના હેતુ છે; એ આદિ ને સિદ્ધ છે, તે 'ઉપદેશજ્ઞાન' છે.

૯૧૩ પ્રશ્ન:—સિદ્ધાંતજ્ઞાનની વ્યાખ્યા પણ કૃપાપૂર્વક જળાવશો?

ઉત્તર:—‘આત્માનું’ હોવાપણું, ‘નિત્યપણું,’ ‘એકપણું’ અથવા ‘અન્યેકપણું,’ ‘જ’વાદિ આવડ, ‘મોક્ષ,’ ‘આત્માની સર્વ પ્રકારની અવસ્થા,’ ‘પદાર્થ’ અને ‘તેની અવસ્થા’ એ આદિને દર્શાવવાથી જીને પ્રકારે સિદ્ધ ક્યાં હોય છે, તે ‘સિદ્ધાંતજ્ઞાન’ છે.

૯૧૪ પ્રશ્ન:—વેદાંત અને જિનાગમ એ કોનું અવશેષન ‘જી’ માટે કરવું ધરે છે?

ઉત્તર:—વેદાંત અને જિનાગમ એ કોનું અવશેષન પ્રથમ તે “ઉપદેશજ્ઞાનપ્રાપ્તિ” અર્થે જ મુમુક્ષુ હવે કરવું ધરે છે.

૯૧૫ પ્રશ્ન:—જી માટે ઉપદેશજ્ઞાનપ્રાપ્તિ અર્થે જ એમ કહેવામાં આવ્યું? શું સિદ્ધાંતજ્ઞાન જિનાગમ અને વેદાંતમાં ભેદ પામતું છે?

ઉત્તર:—કારણ કે ‘સિદ્ધાંતજ્ઞાન’ જિનાગમ અને વેદાંતમાં પરસ્પર ભેદ પામતું બેવામાં આવે છે.

૯૧૬ પ્રશ્ન:—જિનાગમ અને વેદાંતમાં સિદ્ધાંત જ્ઞાન પરસ્પર ભેદ પામતું હોવાથી મુમુક્ષુ હવ અદેશ ન પામે? તેના વિષયે અમમાધિપણું ન કરે? કરે તો તે સિદ્ધાંત જ્ઞાન કેવી રીતે ઉદ્ભવે છે?

ઉત્તર:—અને તે પ્રકારે જોઈ મુમુક્ષુ હવ અદેશ-સંકા-પામે છે, અને તે સંકા વિષયનું અસમાધિપણું કરે છે; એવું થવું કરીને જનવા યોગ્ય જ છે, કારણ કે, ‘સિદ્ધાંતજ્ઞાન’ તો હવને કાર્મ અતંત ઉજ્જવળ ક્ષયોપચયે અને સદ્ગુણના વચનની આશયનાએ ઉદ્ભવે છે.

૯૧૭ પ્રશ્ન:—સિદ્ધાંતજ્ઞાનનું કારણ ઉપદેશજ્ઞાન છે? ઉપદેશ જ્ઞાન કેવી રીતે દદ કરી સકાય? ઉપદેશજ્ઞાનનાં રૂણે શું?

ઉત્તર:—‘સિદ્ધાંતજ્ઞાન’નું કારણ “ઉપદેશજ્ઞાન” છે. સદ્ગુણથી કે સત્તાત્મથી પ્રથમ હવમાં એ જ્ઞાનનું દદ થવું ધરે છે, કે ને ઉપદેશજ્ઞાનનાં રૂણ ‘વૈરાગ્ય’ અને ‘ઉપશમ’ છે.

૯૧૮ પ્રશ્ન:—હવને વિશે ક્ષયોપચયનું નિર્મળપણું કેમ થાય છે? તે ક્ષયોપચયનું નિર્મળપણું સિદ્ધાંતજ્ઞાન થવાનું કારણ થાય છે?

ઉત્તર:—વૈરાગ્ય અને ઉપશમનું જગ વધવાથી હવને વિશે સહેજે ક્ષયોપચયનું નિર્મળપણું થાય છે; અને સહેજ સહેજમાં ‘સિદ્ધાંતજ્ઞાન’ થવાનું કારણ થાય છે.

૮૧૦ પ્રશ્ન:—આત્મસ્વરૂપ સમજવું કાં રીતે સુવચન થાય છે? અમંત્ર રહાનો હેતુ શું છે? જિન્દગમ તથા વેદાંતશાસ્ત્રોમાં વૈરાગ્ય અને ઉપસમ વિસ્તરેલ છે?

ઉત્તર:—જો જીવમાં અસંમદા આવે, તો આત્મસ્વરૂપ મન-જનું માત્ર સુવચન થાય છે; અને તે અમંત્રરહાનો હેતુ 'વૈરાગ્ય,' 'ઉપસમ' છે; ને ૧૨ી ૧૨ી જિન્દગમમાં તથા વેદાંતશાસ્ત્રોમાં વૈરાગ્ય, ઉપસમ, વિસ્તરેલ છે; આટલું નિઃસંસારપણે વૈરાગ્ય, ઉપસમના હેતુ એવા 'યોગશાસ્ત્ર' સદૃશ્યો વિચારવા યોગ્ય છે.

૮૨૦ પ્રશ્ન:—આપની* જાણે આવવામાં કાઈ કાંઈ રીતે તમારી સાથેના પરિચયી * * * * * મનું મન અટકવું હતું; અને તેમ અટકવું શું સ્વાભાવિક છે, કારણ કે અમારા વિષે અરેબી સદેજે ઉત્પન્ન થાય એવો અવકાશ પ્રારબધવદાત્મ અમને જીવમાં વર્તે છે; અને તેજ અવકાશનો કાલ દેખી શકું છું. ધર્મસંનધી સમમાં અને શૈક્ષિક, શૈક્ષિકપ્રકારે અગચપણું હતું નથી?

ઉત્તર:—અમારી જાણે આવવામાં કાઈ કાંઈ રીતે તમારી સાથેના પરિચયી * * * * * મનું મન અટકવું હતું; અને તેમ અટકવું શું સ્વાભાવિક છે, કારણ કે અમારા વિષે અરેબી સદેજે ઉત્પન્ન થાય એવો અવકાશ પ્રારબધવદાત્મ અમને જીવમાં વર્તે છે; અને તેજ અવકાશનો કાલ દેખી શકું છું. ધર્મસંનધી સમમાં અને શૈક્ષિક, શૈક્ષિકપ્રકારે અગચપણું હતું નથી, કે જેથી શૈક્ષિકે આ અમારો અવકાશનો પ્રસંગ વિચારવાનો પ્રસંગ ઝાઝો આવે. તમને અવચ * * * * * મને અવચ કાંઈ જીવન સુખપણે કાંઈ પ્રકારની કંઈ પણ પરમાર્થની વાતો કરી હોય તેમાં, માત્ર પરમાર્થ સિવાય જીવને કાંઈ હેતુ નથી વિષમ અને અર્થકર, આ સંસ્કારનું સ્વરૂપ જોઈ, તેની નિશ્ચિતિ વિષે અમને બોધ થયો, જે બોધવડે જીવમાં શાંતિ આવી, સમાધિવદા થઈ તે બોધ, આ જન્મમાં કાંઈ અર્થત પુણ્યભેદે જીવને પ્રાપ્ત થાય છે; એમ મહાત્મા પુરૂષો ૧૨ી ૧૨ી કહી આ છે.

૮૨૧ પ્રશ્ન:—આ કાળને વિષે આપને દેહભોગ જન્યો છે તે વિષે આપના ચિત્તમાં કંઈ રહે છે?

ઉત્તર:—આ જીવન કાળને વિષે અધિકાર પ્રમતી બોધના માર્ગને આવરણ પ્રાપ્ત થયા જેવું થયું છે, તે કાળમાં અમને દેહભોગ જન્યો, તથા કાંઈ રીતે ખેદ થાય છે, તથાપિ પરમાર્થથી તે ખેદ પણ સમાપ્ત થઈ જાય છે; પણ તે દેહભોગમાં કાંઈ કાંઈ વખત કાંઈ સુખપણે વખતે હોય અર્થનો પ્રતિભાવ ૧૨ી ૧૨ી કહેવાનું થાય છે:

* આ એક જીવનનું પ્રસંગ છે—સંસારપદ.

તે જોમમાંનો જોમ તમારા અને * * * * * શીના સંબંધમાં
ખરો છે; પણ તેથી તમે અમારું કહેવું માન્ય કરી એવું
માટે કંઈ પણ નથી કહેવાનું થવું; માત્ર વિતરણી ભણી તે
આમદ થયો હોય છે, કે થાય છે, એટલો સહ રહે, તો સંબંધ
કાંઈ રીતે થવું મંબને છે. જેમ બને તેમ જીવન પોતાના રોગ
સાથ કરી, ખીજા જીવનને નિર્દોષદષ્ટિ રાખી વર્તવું, અને વૈરાગ્યોપદેશ
જેમ આસપદન થાય તેમ કરવું એ, પ્રથમ સમજાવ્યોગ્ય ગાન

૪૨૨ પ્રશ્ન:—‘સર્વ વિરતિ’ સાધુને જિનામમમાં પવન-
ચારાદિ સખવાની આજ્ઞા છે ?

ઉત્તર:—પાકું કરીને જિનામમમાં ‘સર્વવિરતિ’ એવા મ
પવન-સમાચારાદિ સખવાની આજ્ઞા નથી.

૪૨૩ પ્રશ્ન:—સર્વવિરતિ બુધિમાં રહી પવન-સમાચારાદિ
હૃદયે તો તે અનિચાર્યોગ્ય મળ્યા ?

ઉત્તર:—જો તેમ, સર્વવિરતિ બુધિમાં રહી કરવા હોય,
તે અનિચાર્યોગ્ય મળ્યા.

૪૨૪ પ્રશ્ન:—આ સાચોરોગ સાધારણુષ્ણે છે ? તે શેરી
વધાનોગ્ય છે ?

ઉત્તર:—આ પ્રમાણે સાધારણુષ્ણે સાચોરોગ છે; અને તે
માત્ર તો વધાનોગ્ય માને છે.

૪૨૫ પ્રશ્ન:—કોઈ પણ પ્રકારથી સર્વવિરતિ સાધુને પવન-
ચારાદિ સખવાની આજ્ઞા જિનામમમાં નથી ?

ઉત્તર:—જિનામમની રચના પૂર્વોપર અવિરોધવાળી મળ્યા
અને તેણે અવિરોધ રહેવા, પવન-સમાચારાદિ સખવાની આજ્ઞા
પ્રકારથી જિનામમમાં છે.

૪૨૬ પ્રશ્ન:—જિનની જે જે આજ્ઞા છે તે રીતે રીતે
અસંવર્ણક કરવામાં આવે છે ?

ઉત્તર:—જિનની જે જે આજ્ઞા છે તે તે આજ્ઞા, કઈ કઈ
અર્થના આજ્ઞાના કલ્પનને અર્થે જેની કંઈ કંઈ છે તે મંડે.
જ્યાંજ્યાં જેમ કલ્પન થવું થાય, અને જેમ વર્તમાનમાં
તથા તે કલ્પન જેમ સ્થાપ તેમ, (તે આજ્ઞાઓ) કરી છે.

૪૨૭ પ્રશ્ન:—જિનમમમાં અમુક આજ્ઞા કરી રહે તે
કલ્પ, કલ્પ, કલ્પ, કલ્પને કઈ ન જાય કો તેનું કલ્પ તે રીતે
... રીતે ... છે ?

રૂપપ્રશ્ન.

કનક—એક આદ્ય એવી જિનાયમમાં કદી દોષ કે, તે આદ્ય અમુક દમ્બ, સેવ, શાગ, જાવને સચિત્રે ન પડે સકતાં આત્મને આપણી થતી દોષ, તો ત્યાં તે આદ્ય મૌખ કરી-નિરોધી-ને બીજા આદ્ય શ્રી તીર્થકરે કદી છે.

૯૨૮ પ્રશ્ન—સર્વવિરતિ કરતી વખતે સાધુને શું વતો તેમાં પડે છે ?

કનક—સર્વવિરતિ કરી છે એવા મુનિને સર્વવિરતિ કરતી વખતના પ્રસંગમાં “ સત્યાષ્ઠ પાત્રાષ્ઠ વાચ પચ્ચખામિ, સત્યાષ્ઠ મુક્ત-વાચ પચ્ચખામિ, સત્યાષ્ઠ અત્યાત્યાષ્ઠ પચ્ચખામિ, સત્યાષ્ઠ મેદુલ્લાષ્ઠ પચ્ચખામિ, સત્યાષ્ઠ પરિખલ્લાષ્ઠ પચ્ચખામિ ” આ ઉદાહરણ વચનો ઉચ્ચારવાનાં ક્યાં છે; અર્થાત્ “ગ્રાહ્યનિષાતથી કું નિરતું પું,” “સર્વ પ્રમારના પૃથગ્ગાથી કું નિરતું પું,” “સર્વ પ્રમારના અત્યાત્યાનથી કું નિરતું પું,” “સર્વ પ્રમારના મૈયુનથી નિરતું પું,” “અને સર્વ પ્રમારના પરિખલથી નિરતું પું.” (સર્વ પ્રમારના રાત્રિભોજનથી તથા શીર્ષ તેમાં તેમાં કારણથી નિરતું પું, એમ તે સાથે પશું ત્યાગનાં કારણો બાજુમાં.)

૯૨૯ પ્રશ્ન—આ વચનો સર્વ વિરતિની જુમિયાનાં લક્ષણો ?

કનક—એમ જે વચનો ક્યાં છે તે, “સર્વ વિરતિની જુમિ-યાનાં લક્ષણો ક્યાં છે.

૯૩૦ પ્રશ્ન—પાંચ મદાવતોમાં બીજા કાષ્ઠ આદ્ય કરી છે ? કરી દોષ તો તે મદાવતને આપણી નથી ? આપણી ન દોષ તો રક્ષણથી છે ? દોષ તો કહ દલિયો ?

કનક—નવાપિ તે પાંચ મદાવતમાં ચાર મદાવત-મૈયુનત્યામ શિવાય-માં બજાવને પછી બીજા આદ્ય કરી છે, કે જે આદ્ય પ્રત્યક્ષ તો મદાવતને આપણી વાગે, પણ દુષ્ટદલિયો તો તે રક્ષણથી છે.

૯૩૧ પ્રશ્ન—મદાવત છતાં તેને અગ્નિ છૂટ આપણી બીજા આદ્ય આપણના ઉદદરજો આપ આપી સકશે ? “સર્વ પ્રમારના ગ્રાહ્યનિષાતથી કું નિરતું પું, એવા પચ્ચખાવ છતાં નહીં કનકરાની આદ્ય આપણમાં આવી છે તે શા કારણથી ?

કનક—“સર્વ પ્રમારના ગ્રાહ્યનિષાતથી નિરતું પું,” એવાં પચ્ચ-ખાવ છતાં નહીં કનકરા જેવા ગ્રાહ્યનિષાતપ્ર પ્રસંગની આદ્ય કરી પડી છે; જે આદ્ય લોભમુદ્ધવને વિશેષ સમ્યક્ષે કરી સાધુ આપણે

તો પંચમહાવત નિર્મૂળ થવાનો વખત આવશે એવું જણી, નહિં ઉતરવું મગવાને કશું છે તે, પ્રાણાનિષાતૃષ પ્રવૃત્તિ છતાં, પાંચ મહાવતની રક્ષાના અમૂલ્ય હેતુરૂપ હોવાથી પ્રાણાનિષાતની નિશ્ચિત છે, કારણ કે પાંચ મહાવતની રક્ષાનો હેતુ-એવું ને કારણ-તે પ્રાણાનિષાતની નિશ્ચિતનો પણ હેતુજ છે.

૯૩૨ પ્રશ્ન:—પ્રાણાનિષાત કરતાં અપ્રાણાનિષાતૃષ નહીં ઉતરવાની આજ્ઞા 'સર્વ પ્રકારના પ્રાણાનિષાતથી કું નિરતું હું' એ વાક્યને આંધકો નથી આવતો? આંધકો આવતો હોય તો તે કેવ પ્રકારે સમજાવે?

ઉત્તર:—પ્રાણાનિષાત છતાં અપ્રાણાનિષાતૃષ એમ નહીં જાણવાની આજ્ઞા થાય છે, તથાપિ 'સર્વ પ્રકારનાં પ્રાણાનિષાતથી નિરતું હું' એ વાક્યને તે કારણથી એકચર આંધકો આવે છે;—તે આંધકો શરીરથી વિચાર કરતાં તો તેની વિરોધ દક્ષતા માટે જણાય છે.

૯૩૩ પ્રશ્ન:—મીઠાં વતો માટે પણ એમ જ છે? તેના દક્ષતાં આપશે?

ઉત્તર:—તેમ જ મીઠાં વતો માટે છે.

૯૩૪ પ્રશ્ન:—'પરિમલની સર્વથા નિશ્ચિતિ કઈ હું' એવું જાણતાં વસ્ત્ર, પાત્ર, પુસ્તકાદિ સખચામાં આવે છે તે અપરિમલરૂપ થઈ કારણે મણુવામાં આવે?

ઉત્તર:—'પરિમલની સર્વથા નિશ્ચિતિ કઈ હું,' એવું જાણતાં વસ્ત્ર, પાત્ર, પુસ્તકનો સંપર્ક જોવામાં આવે છે;—તે અંગીકાર કરવામાં આવે છે તે પરિમલની સર્વથા નિશ્ચિતિનાં કારણને કારણે પ્રકારે રક્ષણરૂપ હોવાથી કહ્યાં છે; અને તેથી પરિણામે અપરિમલરૂપ હોય છે.

૯૩૫ પ્રશ્ન:—સાધુઓને પુસ્તકનો અંગીકાર શા માટે અને કેવી રીતે કરવો કહ્યો છે?

ઉત્તર:—મૂર્છારહિતપણે નિત્ય આત્મદયા વધવાને માટે પુસ્તકને અંગીકાર કરવો કહ્યો છે.

૯૩૬ પ્રશ્ન:—સાધુઓને વસ્ત્રપાત્રાદિનું મદલું શું કારણે અને શા અર્થે કહ્યું છે?

ઉત્તર:—શરીરસંવલણનું આ કામનું હીનપણું દેખી, વિતરિણિ પ્રથમ સમાધાન રહેવા અર્થે વસ્ત્રપાત્રાદિનું મદલું કહ્યું છે.

૯૩૭ પ્રશ્ન:—આપનો કહેવાનો આશય શું એવો છે કે તેમાં આત્મદિત દીકું તેમાં પરિમલ સખવાનું કહ્યું છે?

૬૫૮—અમરદેવ ત્રિં શ્લેષીચ રાજ્યનું કહ્યું છે.

૬૫૯ પ્રશ્ન—હું જાણું છું કે તારા પ્રજાનિષ્ઠ ત્રિં શ્લેષીચ રાજ્યનું કહ્યું છે. આમને આપણે કેવું કરીએ ?

૬૬૦—પ્રજાનિષ્ઠ ત્રિં શ્લેષીચ રાજ્યનું કહ્યું છે. પણ અમરદેવ, આમ કરીએ.

૬૬૧ પ્રશ્ન—હું જાણું છું કે તારા પ્રજાનિષ્ઠ ત્રિં શ્લેષીચ રાજ્યનું કહ્યું છે. આમને આપણે કેવું કરીએ ?

૬૬૨—પ્રજાનિષ્ઠ ત્રિં શ્લેષીચ રાજ્યનું કહ્યું છે. પણ અમરદેવ, આમ કરીએ.

૬૬૩ પ્રશ્ન—અમરદેવ ત્રિં શ્લેષીચ રાજ્યનું કહ્યું છે. આમને આપણે કેવું કરીએ ?

૬૬૪—પ્રજાનિષ્ઠ ત્રિં શ્લેષીચ રાજ્યનું કહ્યું છે. આમને આપણે કેવું કરીએ ?

૬૬૫ પ્રશ્ન—પ્રજાનિષ્ઠ ત્રિં શ્લેષીચ રાજ્યનું કહ્યું છે. આમને આપણે કેવું કરીએ ?

૬૬૬—પ્રજાનિષ્ઠ ત્રિં શ્લેષીચ રાજ્યનું કહ્યું છે. આમને આપણે કેવું કરીએ ?

૬૬૭ પ્રશ્ન—પ્રજાનિષ્ઠ ત્રિં શ્લેષીચ રાજ્યનું કહ્યું છે. આમને આપણે કેવું કરીએ ?

૬૬૮—પ્રજાનિષ્ઠ ત્રિં શ્લેષીચ રાજ્યનું કહ્યું છે. આમને આપણે કેવું કરીએ ?

૪૪૩ પ્રશ્ન:—પર-સખચાનું કે સમાચારાદિ કહેવાનું જિનજી સોમાં નિષિદ્ધ કર્યું છે તે પણ જીવ અને જીવના સંવચનના હેતુએનું છે?

ઉત્તર:—પર સખચાનું, કે સમાચારાદિ કહેવાનું ને નિષિદ્ધ નથી છે. તે પણ જોજી હેતુએ છે.

૪૪૪ પ્રશ્ન:—ત્યારે આપનું એમ કહેવું છે કે, અનંત માર્ગે પૂરેક પત્તાદિ સખચાનો નિરોધ કર્યો છે, પણ તે અપચાર મહિત છે?

ઉત્તર:—સોકસમામમ વધે, પ્રીતિ, અપીનિતાં મારજો વધે, જિનાકિના પરિચયમાં આવવાનો હેતુ થાય, સંવચ દીપો થાય, તે કે પ્રકારનો પરિચય વિનાકારજે અમીકુન થાય, એવાં સાનિયાન અનંત મારજો દેખી પત્તાકિનો નિરોધ કર્યો છે, તથાપિ તે પણ અપચારમહિત છે.

૪૪૫ પ્રશ્ન:—હું 'બુદ્ધકાવ્ય'માં અન્યથેશુમિમાં વિચરવાની ત કહી છે? અને હું ત્યાં સંવચર્ષા કરી છે?

ઉત્તર:—અન્યથેશુમિમાં વિચરવાની 'બુદ્ધકાવ્ય'માં ત કહી છે. અને ત્યાં સંવચર્ષા કરી છે.

૪૪૬ પ્રશ્ન:—હું 'બુદ્ધકાવ્ય'માં અન્યથેશુમિમાં વિચરવાની ત કહી છે, અને ત્યાં સંવચર્ષા કરી છે, છતાં ત્યાં જ્ઞાન, રહેન, ને સંવચનના હેતુએ વિચરવાની ત કહી છે?

ઉત્તર:—જ્ઞાન, રહેન, સંવચનના હેતુએ ત્યાં વિચરવાની પણ ત કહી છે.

૪૪૭ પ્રશ્ન:—આ ઉપરથી આપને એમ લાગ્યા છે કે, આશ્ચર્યનાથે જ પર-વચાચારાદિ અનુક નિષેધપૂરેક કરવાનો નિરોધ જિનજી નમના નથી? અને એવ દેવ તો સમાચારાદિ સખચામાં આશ્ચર્યનાથે કઈ રીતે ધટે છે? તે માટે કયા નિષેધો સેવ્યા ગયા છે?

ઉત્તર:—તે જ અર્થ ઉપરથી એમ લાગ્યા છે કે, કોઈ કોઈ પૂરેકનું દૂર રહેવું જનું હોય, તેમજો મમામમ થયે મુકેત્ર દેવ, અને પર-વચાચાર વિચાર બીજા કોઈ ઉપાન ન હોય, તો પછી આશ્ચર્યનાથ વિચાર બીજા કોઈ પ્રકારથી બુદ્ધિએ ત્યામ કરી, તેજ કોઈ પૂરેકની આશ્ચર્યને કે કોઈ મુમુક્ષુ-શ્રમણી-ની સાધનમાત્રાએ તેજ કહેવાને જિનજીવનથી નિરોધ થતો નથી એમ લાગ્યા છે. મનુ કે પર-વચાચાર સખચાથી આશ્ચર્યનાથ ત્યામ જમનું કરું ત્યાં ન તે જ નમના છે. કયા આશ્ચર્યનાથ, પર-વચાચાર નહીં કહેવાની તજ જનનું દેવ, તજ પર-વચાચારાદિ નિરોધ દેવ એમ જિનજીવનને કે કેવું ને કોઈ વિચારવાનું છે.

૬૪૮ પ્રશ્ન—જનીપુરપત્ને તેઓની આજ્ઞાએ નિત્યપ્રતિ જગાદિ
બચ્ચાર થતે છે કે ? લૌકિક જીવનાં કારણેમાં શું જગાદિ બચ્ચાર
માત્ર નિરોધાય છે ?

ઉત્તર—જનીપુરપત્ને તેની આજ્ઞાએ નિત્યપ્રતિ જગાદિ બચ્ચાર
થતું થતે છે, તથાપિ જીવ લૌકિક જીવનાં કારણેમાં તે આવ
નિરોધ સમજાય છે. પણ કાગ એવો જીવ્યો છે કે, જેમાં આમ
કહેવાથી પણ વિષમ પરિણામ આવે.

૬૪૯ પ્રશ્ન—શું આપનું ત્યારે એમ કહેવું છે કે, નિત્યપ્રતિ
અને સાધારણ પ્રસંગમાં સદ્યુને જન-બચ્ચાર થતે નહિ ?

ઉત્તર—નિત્યપ્રતિ અને સાધારણ પ્રસંગમાં જન-સમાચારાદિ
બચ્ચાર થતે નહિ.

૬૫૦ પ્રશ્ન—આ પ્રકારે વિચારવાથી જિનામનમાં જ્ઞાન, દર્શન, સં-
વચના સરસશ્રુતિ જન-સમાચારાદિ બચ્ચારનો સમાવેશ થાય છે,
તથાપિ આપનું એમ કહેવું છે કે, તે કાષ્ટ કાગ અર્થે; કાષ્ટ મોટા
પ્રયોજનને, મહાત્માપુરોની આજ્ઞાથી કે કેવળ જીવના કલ્યાણના જ
કારણમાં તેનો ઉપયોગ કાષ્ટ પાવને ખાતે છે ?

ઉત્તર—જે પ્રકારે વિચારવાથી જિનામનમાં જ્ઞાન, દર્શન, સં-
વચના સરસશ્રુતિ જન-સમાચારાદિ બચ્ચાર પણ સ્વીકારવાનો સમા-
વેશ થાય છે, તથાપિ તે કાષ્ટ કાગ અર્થે, કાષ્ટ મોટા પ્રયોજનને,
મહાત્મા પુરોની આજ્ઞાથી, કે કેવળ જીવના કલ્યાણના જ કારણમાં
તેનો ઉપયોગ કાષ્ટ પાવને અર્થે છે, એમ સમજવા યોગ્ય છે.

૬૫૧ પ્રશ્ન—ત્યારે એક સદ્યુ તરીકે કાષ્ટ પણ આત્મર્થ પ્રત્યે
જગાદિ બચ્ચાર કરવાની આમે કાષ્ટ પણ કારણો છે ? શું બચ્ચાર-
માર્મનો નાશ થવો આસ્વખાન થાય તેટલા ખાતે તેમ જ સાધારણ
દબ્બલામ મજાક તેટલા ખાતે પણ આત્મર્થપ્રત્યે જગાદિબચ્ચાર ન
કરવો ? તેથી પણ શું બચ્ચાર જવવા સંભવ છે ?

ઉત્તર—લોક માર્મમાં વર્તતા એવા સદ્યુ આદિના મનમાં આ
બચ્ચારમાર્મનો નાશ કરનાર આસ્વખાન થાય તે, સંભવિત છે. તેમ
આ માર્મ સમજાવવાથી પણ અનુક્રમે, વગર કારણે, જન-સમાચાર-
ાદિ થાયુ થાય, કે જેથી વગર કારણે સાધારણ દબ્બલામ પણ
દબ્બામ એકું નાશી એ બચ્ચાર પાલુડી * * * થી પણ કરવો
નહિ, કારણ કે તેમ કરવાથી પણ બચ્ચાર જવવા સંભવ છે.

૬૫૨ પ્રશ્ન—મને-એક સદ્યુને-આજી જીવ સદ્યુથી સદ્યુએ
એક ઉત્તમ મુમુક્ષુપ્રત્યે જગાદિબચ્ચાર ન કરવાના જમ્યાણુ આપ્યાં

છે, તે યોગ્ય છે ? પચ્ચખાણ અપાવ ખરાં ? મેં સપ્તવન લીધું ત્યારે સર્વ પચ્ચખાણ લીધાં હતાં, તો પછી આવ્યું નવા પચ્ચખાણ અપાવ ખરાં ? આથી મારે કાંઈ દરકન મળ્યું ?

ઉત્તર:—તમને સર્વ પચ્ચખાણ હોય, તો પછી પર ન કામવાનાં જે પચ્ચખાણ સાધુએ આપ્યાં છે તે અપાવ નહિ, તથાપિ આપ્યાં તોપણ દરકન મળ્યું નહિ.

૬૫૩ પ્રશ્ન:—મને—એક સાધુને—આ નવાં આરેણં પચ્ચખાણ યોગ્યપણે આપ્યાં નથી એવા વિચારથી મેં તે રજાનતર કર્યા છે, તે તેને માટે આપની શું આજ્ઞા છે ?

ઉત્તર:—તે પચ્ચખાણ પળુ યાની પુરખની વાણીથી રજાનતર થયાં હોત, તો દરકન નહોતી, પણ સધારણપણે રજાનતર થયું છે, તે મદારન નથી થયું.

૬૫૪ પ્રશ્ન:—આપ આ મૂળ—સ્વાભાવિક—પચ્ચખાણને માટે કહે છે કે ભોક્ષપચ્ચખાણને માટે કહો છો ? શું ભોક્ષપચ્ચખાણ પણ મધારણપણે પોતાની છબ્બએ તોડવાં નહિ ?

ઉત્તર:—મૂળ—સ્વાભાવિક—પચ્ચખાણનો અત્રે આપ્યાઅરકર નથી. ભોક્ષપચ્ચખાણની વાતનો અવસર છે, તથાપિ તે પણ ભોક્ષરણપણે પોતાની છબ્બએ તોડવાં થટે નહિ; એવો હમણાં તો હા વિચાર જ રાખવો.

૬૫૫ પ્રશ્ન:—મારે અને કેવા સંયોગેમાં કેવા પ્રકારે પચ્ચખાણ આકારકર થવા દેવાં ?

ઉત્તર:—ગુણ પ્રકટવાના સાધનમાં અમારે શેષ થતો હોય ત્યારે, તે પચ્ચખાણ યાની પુરખની વાણીથી કે મુમુક્ષુ જીવના પ્રમંથની સદગ આકારકર થવા કહ્યું, રસ્તાપર લાવવાં, કારણ કે વમર કાળે ભોક્ષામાં અદિશો થવા દેવાની વાતો યોગ્ય નથી; બીજા પાતર જારે વમર કારણે તે જીવ અનહિતકારી થાય છે, એ વચેરે મર્યાદા બારી બનનાંમુથી પચાદિ બરદાર ઝોલે કરવો એજ યોગ્ય છે.

૬૫૬ પ્રશ્ન:—અપચ્ચ પ્રત્યે જન બરદાર કરવો હોય તે કેમ કરવું ?

ઉત્તર:—અપચ્ચને અરેક તેજો બરદાર તમને દિવમરીપણે, માટે કરવો યોગ્ય લામતો હોય, તો તે જન મી • • • • જેવા કે સ્વચ્ચીને રંચાણીને મોકલવો.

૬૫૭ પ્રશ્ન:—હા માટે કોણ મધ્યમીને આપવા પ્રવેશ જ પણ આપને મોકલવાં પડેલાં બતાવવો ?

૧૫૧.—૧) સેવકો જ નિમિત્તે દિવસ રોજી કાઢે જ્યાં જ ન
 ૨) સેવકો સેવકો કાઢે જ્યાં જ નિમિત્તે દિવસ રોજી કાઢે જ્યાં જ ન
 ૩) સેવકો સેવકો કાઢે જ્યાં જ નિમિત્તે દિવસ રોજી કાઢે જ્યાં જ ન

२५६ प्रश्न—क्या यह सत्य है कि भारत में
मनुष्य की शिक्षा मनुष्य को ही देने के लिए है ?

[illegible][illegible]

ત્રિનાર—આણંદની કાનડોએ જાહેર જાણ દિવસની પ્રકારે વચન
કાળુ કાળુ છે તેને જાણ તથા તે છે, વિશેષ પરજીવદાર કાનડો,
તે કાનડોથી જ કોઈ તેવનું, કોઈપરદારકું વચન કહેતાંને તેનું
વર્તે, જાણ જો પ્રમાણે પ્રમાણે પ્રમાણે આપદિત, જે દેવ તે વિનાયક,
જાને વિનાયક જે. આ છે.

१० प्रश्न — यदि $\frac{1}{x} + \frac{1}{y} = \frac{1}{z}$ तो $x^2 y^2 z^2$ का मान क्या होगा ?

કુલ-સંખ્યાને રૂઢ દાખલાએ ૧૪ લખવાની તથા ૧૦૦
રૂઢ ના ને ૪૦ • • • • ને ૧૫૫ને લખવો કે એવી તમને મુજબ
તમજ થાય તો બહુ કોરો થાય.

૬૧૧ પ્રશ્નઃ—શ્રી યોગેશ્વરજી સ્વામીજીના આજ્ઞાથી આજ્ઞાથી સમુ-
દાયમાં થઈને કાલકાળે જીવી છે અને અને પ્રાપ્તિ થોડુંક કરે છે
તે! શરે પ્રાપ્તિ થેડું? અને તેમને શરે તે શરે કંઈ બચાવડું?

ઉપાસનાએ • • • • ને જાણ્યું તોમાં બધાં થઈ તે, તો
 ૧ મારાન થઈ નથી. તપને કાંઈ કાવચિત્ત જ્યારે, તો તે રેડું. જન
 ૧૪ દાનદાતાં જનમને નાથે જાણ્યું તપને જાણ્યું કરી ન
 જોઈએ, એમ જ્યારે જાણ્યું, નિર્મલ અંતરમાંથી જાણ્યું જેમ
 ૭, ૧ ને જાણ્યું દાનદા વિશે બધે જાણ્યું છે.

૧૧૨ પ્રશ્ન—જાગૃતિમાં કાપુતો જાળવવાને કારણે ઉભેલાં
અસહિષ્ણુ છે ? તે જાણીને જરૂર લેવાય જોઈએ ■ એમ કહો તો
માનું પૂ. કોઈ નેનો સા જો નિષેધ કરવો નથી ?

ઉત્તર:—પરુષમાદિમાં પત્રઅવધાર સાધુઓ લખાવીને કરે છે, જેમાં આત્મદિનજેતું થોડું જ દોષ છે, તથાપિ તે રૂઢી થઈ દોષથી તેને શોક નિષેધ કરતા નથી, તેમ તે રૂઢીને અનુસરી વર્તવાનું મનસૂઝે, સોપણુ દરકન નથી, એટલે તમને પણ લખાવવામાં અડચણ નહિ પડેંચે, અને શોકને અદિશા નહિ થાય.

૯૧૩ પ્રશ્ન:—માપને ઉપમાપૂર્વક ખાસથી લખવું થાય તે જ તેમને અનુકૂળ નથી તેનું કેમ કરવું ?

ઉત્તર:—અમને ઉપમાનું કંઈ સરળપણુ નથી: માત્ર તમારી ચિત્તસમાધિ અર્થે તમને લખવાનો પ્રતિગથ કયો નથી. એ જ. પણ પ્રાપ્ત થયું છે, તેની સાથે ૩ પ્રશ્નો દૂદા લખ્યા છે, તે પણ પ્રાપ્ત થયા છે. જે ૩ પ્રશ્નો લખ્યા છે, તે પ્રશ્નો મુખ્યત્વે જીવને વિચારવા દિતકારી છે.

૯૧૪ પ્રશ્ન:—જીવ અને કાયાની વસ્તુતઃ શી સ્થિતિ છે ?

ઉત્તર:—જીવ, કાયા પદાર્થપણે જૂદાં છે, પણ સંબંધપણે સ્વચારી છે, કે જ્યાંસુધી તે દેહથી જીવને કર્મનો જોગ છે.

૯૧૫ પ્રશ્ન:—શી જિને જીવ અને કર્મનો સંબંધ ક્ષીર નીરની પેઠે કયો ■ તેનો હેતુ શું છે ?

ઉત્તર:—શી જિને જીવ અને કર્મનો ક્ષીર, નીરની પેઠે સંબંધ કયો છે તેનો હેતુ પણ એ જ છે કે, ક્ષીર અને નીર એકત્ર થયાં સ્પષ્ટ દેખાય છે, છતાં પરમાર્થે તે જૂદાં છે; પદાર્થપણે ભિન્ન છે. અગ્નિપ્રયોગે તે પાછાં સ્પષ્ટ જૂદાં પડે છે. તેમ જ જીવ અને કર્મને સંબંધ છે.

૯૧૬ પ્રશ્ન:—કર્મનો મુખ્ય આકાર કયો ? શું દેહ કર્મનો મુખ્ય આકાર છે ? જીવ છે એમ શી રીતે જણાય ? શું જીવ અને કાયાનું સ્પષ્ટ જૂદાપણું જ્ઞાનદસા આવ્યા વિના બાસ્વામાં આવતું નથી ?

ઉત્તર:—કર્મનો મુખ્ય આકાર કોઈ પ્રકારે દેહ છે, અને જીવ દિદિવાદિદાસ કિયા કરતો જાણી જીવ ■ એમ સામાન્યપણે કહેવાય છે, પણ જ્ઞાનદસા આવ્યાવિના જીવ, કાયાનું જે સ્પષ્ટ જૂદાપણું છે તે, જીવને બાસ્વામાં આવતું નથી, તથાપિ ક્ષીરનીરવત જૂદાપણું છે.

૯૧૭ પ્રશ્ન:—શું જ્ઞાનસંસ્કારે જીવ અને કાયાનું જૂદાપણું સ્પષ્ટ થઈ શકે છે ?

ઉત્તર:—જ્ઞાનસંસ્કારે તે જૂદાપણું સાચ સ્પષ્ટ થઈ શકે છે.

૯૧૮ પ્રશ્ન:—જે જ્ઞાને કરી જીવ ને કાયા જૂદાં જાણ્યાં છે, તે પછી વેદનાનું વેદનું અને માનવું સાચી થાય છે ? તે પછી થવું ન જોઈએ.

ઉત્તર:—એ પ્રશ્ન તો કે થાય છે, તથાપિ તેનું સંપાદન આ પ્રકારે છે:—“સૂર્યથી તપેલા એવા પૃથ્વી તે સૂર્યના અત્તર થવા પછી પણ અમુક વખતમુધી તપ્યા રહે છે, અને પછી સ્વરૂપને બદલે છે; તેમ પૂર્વના અગ્નિ સરગારથી ઉપાર્જિત કરેલાં એવાં વેદનાં તથા તેનો આ છવને સંબધ છે, જ્ઞાનયોગનો કોઈ હેતુ થયો, તો પછી અગ્નિ નાશ પામે છે અને તેથી ઉત્પન્ન થનારું એવું આરિકર્મ નાશ પામે છે, પણ તે અગ્નિથી ઉત્પન્ન થયેલું એવું વેદનીવકર્મ તે અગ્નિના સૂર્યની જે અત્તર થવા પછી પૃથ્વીરૂપ એવા આ છવને સંબધમાં છે; જે આત્મકર્મના નાશથી નાશ પામે છે. કેદ એટલો છે કે, જ્ઞાનીપુરુષને કાપાને વિષે આત્મકુદિ થતી નથી; અને આત્મને વિષે કાચકુદિ થતી નથી; જેમ ૨૫૬ મિત્ર તેના જ્ઞાનમાં વર્તે છે. માત્ર પૂર્વ સંબધ—જેમ પૃથ્વીને સૂર્યના તપનો પ્રસન્ન ■ તેની જે—હોવાથી વેદનીવકર્મ આત્મક પૂર્ણતામુધી અવિષમ બાવે વેદનું થાય છે, પણ તે વેદના વેદતાં છવને સ્વરૂપજ્ઞાનનો ભ્રમ થતો નથી, અથવા તો થાય છે તો, તે છવને તેનું સ્વરૂપજ્ઞાન સંભવું નથી. આત્મજ્ઞાન હોવાથી પૂર્વોપાર્જિત વેદનીવકર્મ નાશ જ પામે એવો નિષ્કર્ષ નથી. તે તેની વિધિવિધિ નાશ પામે; વગ્ના તે કર્મ જ્ઞાનને આવરણ હરનારું નથી; અભ્યાસપણ્ણને આવરણરૂપ છે; અથવા તાંમુધી સંપૂર્ણ અભ્યાસપણ્ણ પ્રગટનું નથી; પણ સંપૂર્ણ જ્ઞાન સાથે તેને વિરોધ નથી. સંપૂર્ણ જ્ઞાનીને આત્મા આભ્યાસ છે એવો નિષ્કર્ષ અનુભવ વર્તે છે, તથાપિ સંબધપણ્ણે જ્ઞેતાં તેનું અભ્યાસપણ્ણ વેદનીવકર્મથી અમુક બાવે રોકાયેલ છે,—તો કે તે કર્મમાં જ્ઞાનીને આત્મકુદિ નહિ હોવાથી અભ્યાસપણ્ણને પણ માત્ર સંબધ—આવરણ છે; સ્વરૂપ—આવરણ નથી. વેદના વેદતાં છવને કંઈ પણ વિષમભાવ થયે તે અગ્નિનું લક્ષણ છે, પણ વેદના ■ તે અગ્નિનું લક્ષણ નથી. પૂર્વોપાર્જિત અગ્નિનું જ્ઞાન છે; વર્તમાનમાં તે આત્મ પ્રારબ્ધરૂપ છે. તેને વેદતાં જ્ઞાનીને અવિષમપણ્ણ છે, એટલે છવ ને કાચા ભૂતાં છે, એવો જે જ્ઞાનયોગ, તે—જ્ઞાનીપુરુષનો—અભ્યાસ જ રહે છે. માત્ર વિષમભાવરહિતપણ્ણ છે, એ પ્રકાર જ્ઞાનને અભ્યાસ છે. વિષમભાવ છે તે, જ્ઞાનને બાધકારક છે. દેહમાં દેહકુદિ, અને આત્મામાં આત્મકુદિ, દેહથી ઉદ્ભવેલા અને આત્મામાં સ્થિતિ છે, એવા જ્ઞાનીપુરુષનો વેદનુકરણ તે પ્રારબ્ધ વેદનરૂપ છે; નવાં કર્મનો હેતુ નથી.

૯૧૯ પ્રશ્ન:—પરમાત્મરૂપ કર્મ દેહલે સરખું છે; સિદ્ધ અને સંસારી છવ સરખા છે; ત્યારે સિદ્ધની સ્તુતિ કરતાં કર્મજન્ય છે કે કેમ?

ઉત્તર:—પરમાત્મરૂપ પ્રથમ વિચારચયોગ છે. બાહ્યરૂપે

ઉત્તર—પૂર્વજ્ઞાતિમાં જનઅવદાર સાધુઓ જખાતીને કરે છે, જેમાં આત્મદિનજેતું ચોક્કસ હોય છે, તથાપિ તે રૂઢી થઇ દોવાયી તેને સોઠ નિષેધ કરતા નથી, તેમ તે રૂઢીને અનુસરી વર્તવાનું ગુજરે, તોપણ દરકન નથી, એટલે તમને પણ જખાવવામાં અડચણ નહિ પડેંચે, અને સોમને અદિશા નહિ ચાવ.

૯૧૩ પ્રશ્ન—આપને ઉપમાપૂર્વક ખારાથી જખવું થાય તે પણ તેમને અનુકૂળ નથી તેનું કેમ કરવું ?

ઉત્તર—અમને ઉપમાનું કંઈ સમજપણ નથી; માત્ર તમારી ચિત્તસમાધિ અર્થે તમને જખવાનો પ્રતિજ્ઞ કર્યો નથી. એ જ. પણ પ્રાપ્ત થયું છે, તેની આથે ૩ પ્રશ્નો છતાં જખ્યા છે, તે પણ પ્રાપ્ત થયા છે. જે ૩ પ્રશ્નો જખ્યા છે, તે પ્રશ્નો મુમુક્ષુ જીવને વિચારવા દિતકારી છે.

૯૧૪ પ્રશ્ન—જીવ અને કાયાની વસ્તુતઃ સી સ્થિતિ છે ?

ઉત્તર—જીવ, કાયા પદાર્થપણે જૂઠાં છે, પણ સંબંધપણે સદચારી છે, કે જ્યાંસુધી તે દેહથી જીવને કર્મનો ભેગ છે.

૯૧૫ પ્રશ્ન—શી જિને જીવ અને કર્મનો સંબંધ ક્ષીર તીક્ષ્ણ પેડે કયો છે તેનો હેતુ શું છે ?

ઉત્તર—શી જિને જીવ અને કર્મનો ક્ષીર, તીરની પેડે સંબંધ કયો છે તેનો હેતુ પણ એ જ છે કે, ક્ષીર અને તીર એકજ મવાં સ્પષ્ટ દેખાય છે, છતાં પરમાર્થે તે જૂઠાં છે; પદાર્થપણે ભિન્ન છે; અગ્નિપ્રયોગે તે પાણં સ્પષ્ટ જૂઠાં પડે છે. તેમ જ જીવ અને કર્મનો સંબંધ છે.

૯૧૬ પ્રશ્ન—કર્મનો મુખ્ય આકાર કયો ? શું દેહ કર્મનો મુખ્ય આકાર છે ? જીવ છે એમ સી રીતે જણાય ? શું જીવ અને કાયાનું સ્પષ્ટ જૂઠાપણું જ્ઞાનદસ્યા આવ્યા વિના જાણ્યામાં આવતું નથી ?

ઉત્તર—કર્મનો મુખ્ય આકાર કોઈ પ્રકારે દેહ છે, અને જીવ દિવિપાદિકારા ક્રિયા કરતો જણી જીવ ■ એમ સામાન્યપણે કહેવાય છે, પણ જ્ઞાનદસ્યા આવ્યાવિના જીવ, કાયાનું જે સ્પષ્ટ જૂઠાપણું છે ને, જીવને જાણ્યામાં આવતું નથી, તથાપિ ક્ષીરતીરવત જૂઠાપણું છે.

૯૧૭ પ્રશ્ન—શું જ્ઞાનસંસ્કારે જીવ અને કાયાનું જૂઠાપણું સ્પષ્ટ વર્તે છે ?

ઉત્તર—જ્ઞાનસંસ્કારે તે જૂઠાપણું સાવ સ્પષ્ટ વર્તે છે.

૯૧૮ પ્રશ્ન—જે જ્ઞાને કરી જીવ ને કાયા જૂઠાં જણતાં છે, તો પછી વેદનાનું વેદનું અને માનવું સાચી થાય છે ? તે પછી થવું ન જોઈએ.

કુના:—એ પ્રશ્ન જો કે થાય છે, તથાપિ તેનું સમાધાન આ કાલે
 છે:—શ્રવણી તરેલા એવા પાંચર તે કર્વન. અન્ય થયા પછી પશુ અનુક
 વખતપછી તથા રહે છે, અને પછી સ્થાપને મળે છે: તેમ જાંના અઢન
 સંસારથી દુષ્ટિર્મિત કરેલાં એવાં વેદાન્તિ નર તેને. આ છવને મળે
 છે, છનરે:મનો રોષ દેતુ થશે, તો પછી અઢન નાશ થામે છે અને
 તેથી કન્યક થવાં એવું અધિકાર ન.ક થામે છે, પણ તે અઢનથી
 ઉપન થશે: એવું વેદીવાર્ધ તે અઢનક કર્વની રો અન્ય થયા
 પછી પાંચસાં એવા આ છવને મળે: છે. એ અનુભાવન.
 નાદથી નાશ થામે છે. એક કિસ્સો છે કે, છનપુષ્પને કાચાને વિં
 આત્મકુદિ થતી નથી: અને અઢનને વિં કાચાનું થતી નથી, તે
 રૂપક કિમ તેના કાનમા થતે છે. ધાર જે સમય—તેમ જાણને
 કર્વન: કાચને પ્રસન્ન છે તેની રો-દે. વધી વેદીવાર્ધ આનુક પૂર્વ-
 દાનથી અધિકાર અરે વેદનું થ.વ છે, પણ તે વેદના વેદનાં છવને
 સ્થાપનાને અંત થતે નથી, અથવા જો થ.વ છે તો, તે છવને તેનું
 સ્થાપનાન મળવનું નથી. આત્મકન દે.વાથી પૂર્વોદર્શિત વેદીવાર્ધ
 નાશ ન થામે એવો નિષ્પન્ન થતી. તે તેની રિચિતિએ નાશ થામે: થતે તે
 કમં છવને અપરમ્પ કરવાં નથી: અપ્રમાપપણને અપરમ્પ છે.
 અથવા તાંત્રીથી સજ્જ અપ્રમાપપણું પ્રમાનું નથી: પણ મજ્જ કાન
 મધે તેને વિરોધ નથી. સજ્જ કાનને અપ્રમા અપ્રમાપ છે એવે.
 વિશ્વરૂપ અનુભવ થતે છે, તથાપિ સમયપણે જોય તેનું અપ્રમાપ-
 પણું વેદીવાર્ધથી અનુક અ.રે રોષાને છે,—જો કે તે કમંમાં છવને
 આત્મકુદિ નાંદ દે.વાથી અપ્રમાપ કુમને પશુ ધાર સમય—
 અપરમ્પ છે: સ્થાપના-અપરમ્પ નથી. વેદના વેદનાં છવને કઈ પણ
 રિષમમાવ થશે તે અઢનનું કાનું છે, પણ વેદના છે તે અઢનનું
 કાનું નથી. પૂર્વોદર્શિત અઢનનું રૂપ છે: વર્તમાનમા તે ધાર પ્રાર-
 બપૂ છે. તેને વેદનાં છવને અરિમપણું છે, એવે છવ ને કાચ
 કાનું છે, એવે ને કાનરે, તે-છનપુષ્પનો-અપ્રમા ન રહે છે.
 અન્ય રિષમમાપકિતપણું છે, એ પ્રમાર કાનને અપ્રમાપ છે. રિષ-
 મમાવ છે તે, કાનને અપ્રમાર છે. દેદમાં દેદકુદિ, અને આત્મમાં
 આત્મકુદિ, દેદથી ઉદ્ભવના અને આત્મમાં રિચિતિ છે, એવા
 કાનપુષ્પનો વેદકાનર તે પ્રારમ્પ વેદનાર છે: નયં કમંનો દેતુ નથી.

૯૧૬ પ્રશ્ન:—પરમાત્મરૂપ કર્વે રોષને કર્વનું છે: કિંદ અને
 સંસારી છવ કર્વના છે: તારે કિંદની સુનિ કાતાં કઈ નાપ છે કે કેમ?

કુના:—પરમાત્મરૂપ પ્રથમ રિચારકરોમ છે. આપણને

પરમાત્માસ્વરૂપ સર્વેષુ કે કેમ ? તે વાત વિચારણ્ય છે. સિદ્ધ અને સંસારી જીવો એ, સમસતાવાન સ્વરૂપે છે, એ નિશ્ચય જ્ઞાનીપુરોએ કર્યો છે, તે વચાર્થ છે. તથાપિ બેદ એટલો છે કે, સિદ્ધને વિશે તે સ્વા પ્રગટપણે છે; સંસારી જીવો એ સમસતાવાન સ્વરૂપે છે, એ નિશ્ચય જ્ઞાનીપુરોએ કર્યો છે તે વચાર્થ છે, તથાપિ બેદ એટલો છે કે અમિ પ્રગટ છે, અને ચક્રમકને વિશે અમિ સત્તાપણે છે; તે પ્રકારે દીધને વિશે અને ચક્રમકને વિશે જો અમિ છે, તે અમિજને સમ છે. બ્રહ્મિય પણે (પ્રગટતાં) અને શક્તિપણે (સત્તામાં) બેદ છે; પણ વખૂણી ભલિપણે બેદ નથી. તે પ્રકારે સિદ્ધના જીવને વિશે જો ચેતનમળા છે, તે જ સૌ સંસારી જીવને વિશે છે; બેદ માત્ર પ્રગટ-અપ્રગટપણો છે. જોને તે ચેતનમળા પ્રકરી નયા એવા સંસારી જીવને તે સ્વા પ્રગટવાનો હેતુ, પ્રગટ-સત્તા જોને વિશે છે એવા સિદ્ધ ભગવાંતનું સ્વરૂપ તે વિચારણ્ય છે; ધ્યાન કરણ્ય છે; સ્તુતિ કરણ્ય છે; કેમકે તેથી આત્માને નિમજ્જણે વિચાર, ધ્યાન, સ્તુતિ કરણ્યો પ્રકાર થાય છે; કે તે કર્તવ્ય છે. સિદ્ધસ્વરૂપ જોનું આત્મસ્વરૂપ છે, એવું વિચારીને અને આ આત્માને વિશે તેનું વર્તમાનમાં અપ્રકટપણું છે, તેનો અભાવ કરવા તે સિદ્ધસ્વરૂપનો વિચાર, ધ્યાન, તથા સ્તુતિ કરો છે; એ પ્રકાર જાણી નિદાની સ્તુતિ કરતા કંઈ જામ જાણતો નથી.

૮૭૦ પ્રશ્ન:—આત્મસ્વરૂપમાં જમત નથી. " એ નિદાન વચાર્થ છે ? જાણ જમત નથી એવો અર્થ કયા રીતથી માનવો થાય છે ?

ઉત્તર:—“ આત્મસ્વરૂપમાં જમત નથી. ” એવી વેદાંતે વાત કરા છે, અથવા એમ થયે છે, પણ જાણ જમત નથી, એવો અર્થ માત્ર જીવને ઉપદ્રવ થવા અર્થે માનવો થાય મળાય. એમ એ વખ પ્રાણોનું સંયોગ સમાધાન થાયું છે. તે, વિગેગરી વિચારણ્ય. કંઈ રીતે સમ, માન જાણવા હજી થાય તો જામશે. જોમ વેદમ, ઉપદ્રવનું વર્તમાનપદ થાય તેમ કાચ તે કર્તવ્ય છે.

૮૭૧ પ્રશ્ન:—જાંબરનિઓનો અભાવ શા કારણથી થયે નથી ?

ઉત્તર:—જાંબરનિઓને ઉપદ્રવપ્રાપ્તનો તથા નિરતપ્રાપ્તનો જીવે અસ્વામ્ય-અસ્વામ્ય-કર્તવ્ય છે, કારણ કે વિદ્ય વિચારે, વિદ્ય પ્રવર્તે, તે જનિઓનું ઉપદ્રવનું અથવા નિરતનું કયા પ્રકારથી થય ? કારણકે કંઈ જાંબરનું નથી; તે: આ જીવે તે જનિઓનું વિષમન કે નિરતનનો કંઈ ઉપદ્રવ કર્યો ન દેવ એટલે તેનો અભાવ ન થય એ, સ્પષ્ટ સંજ્ઞા છે.

૯૨૨ પ્રશ્ન—શું પૂર્વમાને શ્વેતિઓના ઉપદમન અને નિરતન
છને કરેલ નથી ?

ઉત્તર—પશ્ચીચાર, પૂર્વમાને શ્વેતિઓના ઉપદમનનું, તથા નિર-
તનનું છને અભિપ્રયન કર્યું છે, પણ તેનું કંઈ સાધન કર્યું નથી; અને
હજીમુખી તે પ્રમારમાં છવ કંઈ દેખાતું કરતો નથી; અર્થાત્ હજી તેને
તે અખ્યાસમાં કંઈ રસ દેખાતો નથી, તેમ કડવાસ લાખ્યાં, છતાં તે
કડવાસ ઉપર પણ દષ આ છવ ઉપદમન, નિરતનમાં પ્રવેશ કરતો
નથી. આ ચાત વારંવાર આ દુષ્-પરિસ્થિતી છને વિચારવાયોગ્ય છે;
વિસ્મયન કરવાયોગ્ય કોઈ રીતે નથી.

૯૭૩ પ્રશ્ન—મારે પુત્ર નથી અને તે હોય એવો મને મોઢ
વાય ■ તો મારે કેમ કર્યું ?

ઉત્તર—પુત્રાદિ સંપત્તિમાં ને પ્રમારે આ છવને મોઢ વાય છે,
તે પ્રમાર કેવળ નિસ્થ અને નિરંજાયોગ્ય છે. છવ ને જરાય વિચાર
કરે, તો રપટ દેખાય એવું છે કે, કોઈની રિતે પુત્રપણું જારી, આ
છને મારું ક્યાંમાં મજા રાખી નથી; અને કોઈને રિતે પિત્રપણું
માનીને પણ તેમ જ કર્યું છે; અને કોઈ છવ હજીમુખી તો પિતા,
પુત્ર વાદ સખા હોતા નથી તો કહેવ આરે છે કે, જ્યોત્ આ પુત્ર,
અથવા માનો આ પિતા, પણ વિચારતાં આ ચાત કોઈ પણ કાલે
ન જતી હોં તેથી રપટ લાગે છે. અનુત્પન એવો આ છવ તેને
પુત્રપણે મણ્વે મરણપણું જિગ રહેવું એ, તો છાની મુઠા છે; અને
તે મુઠા કોઈ પણ પ્રમારે સત્સંજની હજીવણા છવને ધરતી નથી.

૯૭૪ પ્રશ્ન—મને અને મારી સોને પુત્રાદિ રિતેનો મોઢ રદા
કરે છે તે અમારે કેવળ આવપૂરે વર્તવું રીત્ય છે ?

ઉત્તર—ને મોઢાદિ પ્રમાર રિતે તમે લખ્યું તે, જન્મેને જન્મ-
ખુનો હેતુ છે; અત્યંત ચિંતનના હેતુ છે. કોની પુત્ર પણ જિમ
વને, તે છવ ઉપર પણ મુઠા લેવું છે, અને સર્વ પ્રમારે અજ્ઞાન-
નિદ્રાને તે હેતુ છે; એ પ્રમારે વિચારે જન્મેને સીધો આવ રીત્ય
છે. આ ચાત આપમાગમાં ચેનચેવેલ છે. નેટલો મને તેટલો તમે
કે જીવ તમસંજથી સ્વંથી નિરતિનો અસાદ દેશ; તે જ
છવને દિવાસી છે.

૯૭૫ પ્રશ્ન—સિદ્ધિપદનો સર્વ વેન ઉત્તવ શું છે ?

ઉત્તર—ને ને સાધન આ છને પૂર્વમાને કર્યું છે, તે તે
સાધન છનીપુત્રની આત્મથી થતાં જણાતાં નથી; એ ચાત અરિતા-
રહિત લાગે છે, એ એવ શું હોય, તે છવને સંસ્કરધરિમણ

દોષ નહિ. જાતીપુરની આજ્ઞા છે તે, બચમાં જાણને આપ્યું પ્રતિ-
બંધ જેની છે, કારણ જેને આત્માર્થ સિદ્ધિ થીને કોઈ ભર નથી,
અને આત્માર્થ જનુ સાધી પ્રારંભાસાર જેનો રેડ છે, એવું જાતી
પુરની આજ્ઞા તે કુળ આત્માર્થમાંજ આજ્ઞા છાને પ્રેરે છે. અને
આ છવે તો પૂરંગાએ કોઈ આત્માર્થ ભણે નથી, ઉચ્ચ આ-
ત્માર્થ વિસ્મરણપત્રે ચાલ્યો આચ્યો છે. તે પોતાની કાષ્ટતા હી
સાધન કરે તેથી આત્માર્થ ન થાય, અને ઉચ્ચ 'આત્માર્થ છાડું
પુ' એનું દુષ્ટ અભિમાન ક્રિયા થાય, કે જે છવે સંસારને
મુખ્ય હેતુ છે. જે વાન સ્વપ્ને જનુ આવતી નથી, તે છા
માત્ર અમરથી કાષ્ટતાથી સાક્ષાત્કાર જેની મળે, તો તેથી કાષ્ટતા
ન થઈ શકે; તેમ આ છવ પૂરંગાથી અમ આચ્યે આવતું છા
પોતાની કાષ્ટતાએ આત્માર્થ માને તો તેમાં સરગવડું ન દોર, એ
માત્ર સમજી શકાય એવો પ્રકાર છે; એટલે એમ તો જાણાય છે કે,
છવના પૂરંગામાં બધાં માઠાં માધન-ક્રિયા સાધન-પદ્ય અર્થ
જાન નિચાય થીએ કોઈ ઉચ્ચ નથી, અને તે અર્થે વિચારના
ક્રિયા થતા સંભવ નથી, અને તે અર્થે વિચાર, અર્થે પુણ્ય
આસપાસનિચા થીજ કયા પ્રકારે છવને પ્રાપ્ત થાય એ વિચાર
એમજ નિર્દોષ થાય છે કે, જાતીપુરની આજ્ઞા આમધન એ નિર્દિ-
પડ્યો સંકેત ઉચ્ચ છે, અને એ વાન જ્યારથી છવથી થાય છે,
ત્યારથી જ જીવન દોષનું ઉપસાધન-નિરતનું શરૂ થાય છે.

કથા પ્રકાર—થી જિને આ છવના આજ્ઞાની જે જે આખ્ય
હી છે, તેમાં મળે મળે તેને અનંત કર્યો જ્યારથી હી છે,
જ્યારથી કાષ્ટથી અનંત કર્યો થાય કર્યો આચ્યો છે એમ કહ્યું છે.
તે વાન તો વચાર છે, તો તેમાં અનંત કર્યો નિરત કર્યું થાય
મને તેનું જાણવા દોષ તોજનુ અનંતકાળને પ્રદેશને જન તે
વે નથી એમ જાહેર નહીં ?

કથા—એ કે કથા એમ દોષ, તે તમને જામું તેવું મળે
છે, તથા જિને પ્રકારથી છવને અનંત કર્યો છાં જ્યારે છે,—
અનંત કાષ્ટથી કર્યો છાં તે ચાલ્યો જ્યારે છે એમ કહ્યું છે.
જનુ મળે મળે અનંતકાળ ભોગવતું પડે એમાં કર્યો તે અનંતકાળ
માટે ઉપસાધન કરે છે એમ કહ્યું નથી; કોઈ છાત્માર્થ એ વાન
દુષ્ટ થાય, ત્યજ્યા અનંત એમ કહ્યું છે કે, સંકેત કર્યું થાય
એવું એ અનંતકાળ-અનિચાય તે જનુ છાત્માર્થ એવું એવું થાય
જ્યારે છે, કે જે અનંતકાળ અનંતકાળ તેને જનુ થાય છે, અને

ને પરિણામ પત્તો કરે, તો હજુ પણ એમને એમ અનંતમાગ પરિ-
ભ્રમણ થાય. અગ્નિના એક તલખાને વિને આપ્યો હોય સગમથી
રક્ષા કરેલો 'એકલે' ગુણ છે; તથાપિ તેને નેવો નેવો યોગ
થાય છે, તેવો તેવો તેવો ગુણ રજવાન થાય છે તેમ, અગ્નિપરિ-
ણામને વિષે અનાદિમાગથી હજુ રખડું થયું છે. તેમ હજુ અનંત
માગ પણ રહે રાજલોકમાં પ્રદેશે પ્રદેશે અનંત નામ, મરણ તે
પરિણામથી સંભવે; તથાપિ જેમ તલખાને અગ્નિ યોગવદ છે,
તેમ અગ્નિનાં કર્મપરિણામની પણ અમુક પ્રકૃતિ છે. ઉત્કૃષ્ટમાં ઉત્કૃષ્ટ
એક છવને મોહનીયકર્મનું નામન થાય, તો સિત્તેર કાપાકોડી સા-
મયોપમનું થાય, એમ જિને કહ્યું છે; તેનો હેતુ સ્પષ્ટ છે કે, જો
અનંતમાગનું નામન થતું હોય, તો પછી છવને મોક્ષ ન થાય; એ
નામે હજુ નિરત ન થયો હોય, પણ લગભગ નિરતવા આપ્યો
હોય, ત્યાં વખતે બીજી તેની સ્થિતિ સંભવ હોય, પણ એવાં
મોહનીયકર્મ, કે જેની કાગલિયનિ ઉપર હકી છે તેમાં એક વખતે
ધર્મો બાંધે એમ ન જને; અનુભવે હજુ તે કર્મથી નિરત થવા
પ્રથમ બીજું તેજ સ્થિતિનું બાંધે; તેમ બીજું નિરત થતાં પ્રથમ
ત્રીજું બાંધે; પણ બીજું, ત્રીજું, ચોથું, પાંચમું, છઠ્ઠું એમ હોય એક
મોહનીયકર્મના સંબંધમાં તેજ સ્થિતિનું બાંધ્યા કરે એમ જને નહિ,
કારણ કે છવને એટલો અવગત નથી. મોહનીયકર્મની એ પ્રકારે
સ્થિતિ છે. તેમ આકુષ્ઠકર્મની સ્થિતિ બી જિને એમ કરી છે કે,
એક છવ એક દેહમાં વર્તતાં તે દેહનું નેરણું આપુખ છે, તેટલાના
પણ અગમ્યાના બે જામ વ્યતીત થયે, આવતા બનતું આપુખ (છવ)
બાંધે; તે પ્રથમ બાંધે નહિ. અને એક ભરમાં આગાધિ કાગલા
બે બનતું આપુખ બાંધે નહિ; એવી સ્થિતિ છે. અર્થાત્ છવને અ-
ગ્નિપરિણામથી કર્મસંબંધ આપ્યો આવે છે, તથાપિ તે તે કર્મોપી સ્થિતિ
એ તેટલી વિદ્યમાનરૂપ જ્યાં અનંત દુષ્ણ અને ભરનો હેતુ જ્યાં
પણ જેમાં છવ તેની નિરત થાય એટલો અમુક પ્રકાર જુદા કરતાં
હાય અવગત છે. આ પ્રકાર જિને પત્તે સ્તંભપત્તે ક્યો છે; તે
વિચારવાયોગ્ય છે;—જેમાં છવને મોક્ષને અવગત હકી કર્મનંધ ક્યો
છે. આ વાર્તા સંયોજમાં આપને વખી છે; તે ૧૨ી ૧૨ી વિચારવાથી
કરકુંક સમ્બધાન થશે, અને કમે કરી, કે ક્યામને કરી તેનું ક્ષય
સમ્બધાન થશે.

૧૭૭ પ્રશ્ન—કામ જગચનો જગચન ઉપર જગચન કૃપ કરેગો?

ઉત્તર—સત્કર્મ છે ને, કામ જગચનો જગચન ઉપર છે.

સારે જાનીપુરને કામનું છાતું તે અત્યંત ૧૫૫૨ ૧૫૫૦ ને, મ
નિક છે; અને જેમ જેમ જાનીનાં વસતોનું આગાહન થાય છે, તે
તેમ કંઈક કંઈક કરી પાછો વાળી અનુક્રમે છાતું તીરે મળવાનું
કામનું મામલું છાતી નાથ કરાય છે. કામનું રાજપાલ જાનીપુર
વસત માંબગી છત્રે જાયું નથી; અને જે જાતું રોત, તે
તેને માવ નિરમળ થયું રોત.

૫૫૬ પ્રશ્ન—મગલાને, યૌવ રાજસોડમાં કામતના કુવાની પે
મુખમ એકદિવ છત્ર બધાં છે એમ કહ્યું છે;—તે તે છત્ર જુલ
જાય નહિ, જેવા જેવા નહિ, માથાં મરે નહિ એવા રજા છે. તે
છત્રને ઔચારિક કરીર નહિ રોત, તેવા તેને અગ્નિ આદિ આજ્ઞા
નહિ થતો રોત ? ઔચારિક કરીર છતાં તેને અગ્નિ આદિ આજ્ઞા
નહિ થતો રોત ? જે ઔચારિક કરીર રોત, તે તે કરીર અગ્નિ
આદિ આજ્ઞાન કમ ન થાય ?

૫૫૭: વિચારને અર્થે મયેપમાં તેનું અન મમાપાન થયું છે
૬, અને એક ત્યાગી, બીજાં રેલ થાયું કરીર વખતે કામ છત્ર અગ્નિ
પાદ રોતો રોત છે ત્યારે અગ્નિ આજ્ઞાન, માથ તેને નેમ
અને કામનું એ જે કરીર રોત છે; જાણી મરે વિચારનાં એક
મકનું વિચારનાં મરે છત્રને જમ કરીરનાં માંબગી બી જિતે રોત
છે; કામનું, નેમનું, અને ઔચારિક કે વેકન એ બેમાંનું કામ એક
રજા પદ રજા છત્રે કામનું, નેમનું એ જે કરીર રોત છે; અગ્નિ
આજ્ઞાનનાં વાન છત્રનાં અગ્નિનું છે, ત્યાગીનાં તે તેને કામનું
નેમનું કરીરનાં વિચાર વર્તે કરે, જમ આજ્ઞાન-વિચારનાં તેને વિચાર
કામનું ત્યાગીનાં કામનું છે. વર્તમાન-વિચારનાં મથન એ છે કે,
અગ્નિનું મથન કરીરનાં વખતે કામનું, અને એ આજ્ઞાનનાં
કામ જમ મથન છે તે, વાંચ કરીરનાં પ્રારંભ છે, અગ્નિ નેમ
કામનું કરીર કરે જમ એમ મથન થયું છે. અગ્નિને એ કામ
એકદિવ રજા છે ન, અગ્નિ આજ્ઞાનનાં અગ્નિનું નથી થયું કે
અગ્નિનું અગ્નિનું રજા છે તેને જમ કરીર છે, જમ તેને
અગ્નિનું અગ્નિનું કરીર છે ન, એકવાર જમ આજ્ઞાનનાં છે કે, એ
અગ્નિનું અગ્નિ ન થઈ કરે, અગ્નિનું એ મથન છે, અને એક
દિવ કામનું જ મથન છે, તે એક પ્રારંભ છે કે, એને એક
અગ્નિનું વખત ન થઈ કરે, અગ્નિનું અગ્નિનું મથન થઈ કરે
અગ્નિ, જમ અગ્નિ, અગ્નિને વિશે એ અગ્નિ છે તે અગ્નિ
અગ્નિ ને અગ્નિનું છત્રનું મુખમને અગ્નિનું વર્તે કરે

હોવાથી તે જીવોનો નાશ થઈ શકે, કે તેને બાધાત થાય તેવો અભિરુદ્ધાદિનો સંબંધ તેને થતો નથી; જો તે જીવોની અવચલના મહત્ત્વવાળો હોય, અથવા અગ્નિ આદિનું અત્યંત સુખપાત્રું હોય, કે જેને એકદિવ છવ જેવું સુખપાત્રું મળ્યા, તે તે એકદિવ જીવને બાધાત કરવાને વિષે સંભવિત મળ્યા; પણ તેમ નથી. અહીં તો જીવોનું અત્યંત સુખદાયક છે, અને અગ્નિ, યજ્ઞાદિનું મહત્ત્વ છે તેથી બાધાનયોગ્ય સંબંધ થતો નથી; એમ જાનવાને કશું છે. તેથી ઔદારિક સ્તરીર અવિનાશી કશું છે એમ નથી; સમાધાને કહી તે વિષય વિદ્યાપ્રાપ્ત થઈ, અથવા ઉપરનિર્ણય કરેલાં એવાં તે જીવોનાં પૂર્વમં પરિણામ થઈ, ઔદારિક સ્તરીરને નાશ કરે છે. કહે તે સ્તરીર બીજાથી નાશ પામ્યાનું હોય તોય પ્રાપ્ત એવો પણ નિર્ણય નથી.

૯૭૫ પ્રશ્ન:—કયો પરિચય દિવ્યકારી અને કયો નિર્વર્તન યોગ્ય છે?

ઉત્તર:—વૈશ્વત્વ, ઉપસમનું નગ વધે તે પ્રકારનો સત્ત્વમ, સત્તાત્મનો પરિચય કરશે એ જીવને પરમ દિવ્યકારી છે, જીવને પરિચય જેમ જોને તેમ નિર્વર્તન યોગ્ય છે.

૯૮૦ પ્રશ્ન:—આખરે પર્મપ્રશ્નને પરિચયમાં આવવાનું શા કારણે આપ સમજાવ્યું છે? નથી?

ઉત્તર:—જો હાલમાં અધ્યક્ષજનથી પ્રયોગ્ય રહે છે, તેથી તારતમ્યો વેદા વખત મારે, પણ નીચળું સમાનું પૂર્વમ છે, કારણ કે પ્રશ્ન એવો છે કે, જેમાં આપ વિષયનવજ્ઞાની અવધાન પ્રશ્નના હોયો જાણે છે. તેમનું જાન ન કુબાલ થઈ, અથવા તેમના માનને અત્રેથી આપ દૂર મથાથી કેલ જગવાન હાનિ ન થઈ શકે એવો અવધાન થાય, તો તેમ કહી યોગ્ય વખત આ પ્રતિષ્ઠા અવધાન લેવાનું ચિત્ત છે, તથા તમારી તરફ આવવાથી હોયોના પરિચયમાં જરૂર કહી આવવાનું થાય, એ સંભવિત હોવાથી, તે તરફ અવધાનનું ચિત્ત થઈ શકે છે. હોયના પરિચયમાં અધ્યા પ્રશ્નને સ્વા જાણ, પર્મપ્રશ્નને આવવાનું થાય તે વિશેષ અભિરુદ્ધોગ્ય નહીં, જેમ જોને તેમ તે પરિચયમાં-પર્મપ્રશ્નને તાપે-દૂર રહેવાનું ચિત્ત વિશેષ પછે સ્વા કરે છે. વૈશ્વત્વ, ઉપસમનું નગ વધે, તે પ્રકારનો સત્ત્વમ-સત્તાત્મનો પરિચય કરશે એ, જીવને પરમ દિવ્યકારી છે. જીવને પરિચય જેમ જોને તેમ નિર્વર્તનયોગ્ય છે.

૯૮૧ પ્રશ્ન:—એમસાક્ષિગતિ એવું જાણ કરેલ એવું મુખજીને જાણવા યોગ્ય છે?

ઉત્તર:—એમસાક્ષિગતિ એવો વાંચક-વિચારકમાં જોઈ આ-

ચલુ નથી. અને આમજ લખ્યું હતું કે, ઉપરેસર્વથ સર્વજ્ઞ એવાં
ત્રંથ વિચારવાથી જીવને મુજ પ્રમટે છે. ચલુકરી તેવા ત્રંથો વૈરાગ્ય
અને ઉપશમને અર્થ છે.

૯૮૨ પ્રશ્ન:—સિદ્ધાંતજ્ઞાન જાણવા માટે કેવા ત્રંથો કેવા પ્રકારે
વિચારવા યોગ્ય છે ?

ઉત્તર:—‘સિદ્ધાંતજ્ઞાન’ સત્પુરુષથી જાણવાયોગ્ય જાણીને જીવનાં
સરગતા, નિરકંતાદિ ગુણો ઉદ્ભવ થવાને અર્થે ‘યોગચક્રિય,’
‘ઉત્તરાધ્યયન,’ ‘સૂત્રકૃતાંભાદિ’ વિચારવામાં અડચણ નથી; એટલી
સ્મૃતિ રાખજો.

૯૮૩ પ્રશ્ન:—વેદાંત અને જિન સિદ્ધાંતોને વિષે મેં કે છે ?

ઉત્તર:—વેદાંત અને જિન-સિદ્ધાંત એ બેમાં કેટલાક પ્રકારે મેં છે.

૯૮૪ પ્રશ્ન:—વેદાંત શા પ્રકારે સર્વસ્થિતિ કહે છે ?

ઉત્તર:—વેદાંત એક બ્રહ્મસ્વરૂપે સર્વે સ્થિતિ છે એમ કહે છે.

૯૮૫ પ્રશ્ન:—તું જિનામમમાં તેથી જીનને પ્રકાર કહો છે ?

ઉત્તર:—જિનામમમાં તેથી જીનને પ્રકાર કહો છે.

૯૮૬ પ્રશ્ન:—‘સમયસાર’ નામે લિંગબર જૈનના ત્રંથ વાંચતાં
એક બ્રહ્મની માન્યતા શબ્દ છે ?

ઉત્તર:—‘સમયસાર’ વાંચતાં પણ કેટલાક જીવોને એક બ્રહ્મની
માન્યતા રૂપનો સિદ્ધાંત થઈ જાય છે.

૯૮૭ પ્રશ્ન:—સિદ્ધાંતજ્ઞાનનો વિચાર કેવી રીતે કરવાયોગ્ય છે ?

ઉત્તર:—સિદ્ધાંત (જ્ઞાન)નો વિચાર પણા સત્સંગથી તથા વૈરાગ્ય
અને ઉપશમનું જાગ વિશેષપણે વધ્યા પછી કર્તવ્ય છે.

૯૮૮ પ્રશ્ન:—જો એમ નથી કરવામાં આવતું તો તું શાપ છે ?

ઉત્તર:—જો એમ નથી કરવામાં આવતું, તો જીવ જીન પ્રકાર
માં ચડી જઈ, વૈરાગ્ય અને ઉપશમથી હીન થાય છે.

૯૮૯ પ્રશ્ન:—એક “બ્રહ્મસ્વરૂપ આત્મા” છે કે “અનેક આ-
ત્મા” છે એ વિચાર વિચારવામાં અડચણ છે ?

ઉત્તર:—‘એક બ્રહ્મસ્વરૂપ’ વિચારવામાં અડચણ નથી; અથવા
‘અનેક આત્મા’ વિચારવામાં અડચણ નથી, અને તમને અથવા કોઈ
મુમુક્ષુને પોતાના સ્વરૂપનું જાણવું એ મુખ્ય કર્તવ્ય છે, પણ તે
જાણવાનાં સાધન શબ્દ, સંતોષ, વિચાર અને સત્સંગ છે. તે સાધન
સિદ્ધ થયે, વૈરાગ્ય, ઉપશમ વર્તમાનપરિણામી થયે, ‘એક આત્મા
છે,’ કે ‘અનેક આત્મા છે,’ એ આદિ પ્રકારે સ્વરૂપ વિચારવા
યોગ્ય છે.

૬૬૦ પ્રશ્ન—શું આપને જમીન અવસાનનો પ્રશ્ન આપીએ ?
૬૬૧ જમીન અવસાનનો દેવ કાવ છે ?

જનક—નિમરણનું અવસાનને જમીન અવસાનનો પ્રશ્ન આપીએ ? ૬૬૧ જમીન અવસાનનો દેવ કાવ છે, તે જમીન તે અવસાન
હીએ હીએ; આપની જમીન કોઈ નદિ તે જમીને હીએ.

૬૬૨ પ્રશ્ન—કોઈ પ્રશ્ન કમલ અને કમલન કમલ દેવ છે ?

જનક—જેમ અવસાનનું અવસાન કાવ તેમ કમલ, કમલ-
નનો પ્રશ્ન નિમરણને કમલનો છે તેને કોઈ પ્રશ્ન કમલ નથી
અવસાન એમ કમલ નથી.

૬૬૩ પ્રશ્ન—આપની જમીન અવસાન આપને કોઈ અનુભવ છે ?
આપને તે કમલનો દેવ કાવ છે ?

જનક—જમીન સ્વભાવે જમીન જમીન કાવ કમલમાં નથી નથી
અમિ સ્વભાવે કાવ, તે તેની નિમરણ કાવ જમીન તે જમીન
જમીન કાવ છે, તેને આ અવસાન, સમયને જમીન કાવ
પ્રશ્નને કમલનો દેવ કાવ છે, એ જમીન તેને કાવ કાવ છે.

૬૬૪ પ્રશ્ન—કોઈ પ્રશ્ન સ્વભાવે કમલમાં જમીન કાવ
અવસાન અને કમલનો નથી એમ જમીન કાવ કાવ જમીન
કમલ કાવ કમલમાં કાવ કાવ કાવ અને કમલમાં કાવ
એ કાવ કાવ કાવ છે તે કાવ તેને અવસાન અમિ કાવ
કાવ કાવ ?

જનક—કમલમાં કાવ કાવ કાવ કાવ કાવ કાવ કાવ
અવસાન છે; કમલમાં નથી, એમ જમીન કાવ તે કાવ
કાવને કાવ કાવ કાવ કાવ કાવ કાવ કાવ કાવ કાવ કાવ
કાવ કાવ કાવ કાવ કાવ કાવ કાવ કાવ કાવ કાવ કાવ
કાવ કાવ કાવ કાવ કાવ કાવ કાવ કાવ કાવ કાવ કાવ
કાવ કાવ કાવ કાવ કાવ કાવ કાવ કાવ કાવ કાવ કાવ

૬૬૫ પ્રશ્ન—કમલમાં કાવ કાવ કાવ કાવ કાવ કાવ
અવસાન, નિમરણ કાવ કાવ કાવ કાવ કાવ કાવ કાવ
કાવ કાવ કાવ કાવ કાવ કાવ કાવ કાવ કાવ કાવ કાવ
કાવ કાવ કાવ કાવ કાવ કાવ કાવ કાવ કાવ કાવ કાવ
કાવ કાવ કાવ કાવ કાવ કાવ કાવ કાવ કાવ કાવ કાવ
કાવ કાવ કાવ કાવ કાવ કાવ કાવ કાવ કાવ કાવ કાવ

જનક—જે કમલમાં કાવ કાવ કાવ કાવ કાવ કાવ
કાવ, અવસાનમાં કાવ કાવ, નિમરણ કાવ, અને કાવ
કાવ કાવ કાવ, આપના પરિજ્ઞાનો કાવ, તે કમલમાં જમીન

સર્વે વ્યવસ્થામાં અસારપણું જાણીને—નિરસ જાણીને—દૂર પ્રવર્તી તે વ્યવસ્થા, બીજા હવે કરી કયા પ્રકારથી સમાધિ રાખવી વિચારી છે તે, વિચારવા યોગ્ય છે; તે વિચારીને ફરી ફરી તે ચર્ચા કરે, પ્રવર્તે, પ્રવર્તે, સ્મૃતિમાં લાવી, વ્યવસ્થાના પ્રશ્નમાં વર્તી એવી રીતિ વિશય કરવાયોગ્ય છે.

૬૯૫ પ્રશ્ન:—શું વ્યવસ્થાની રીતિ વિશય કરવામાં ન આવે તો હવની મુમુક્ષુપદને વિશે યથાયોગ્ય જિજ્ઞાસા થઈ નથી અથવા લોકસંજ્ઞાએ માત્ર કલ્યાણ થાય એવી જાવના કરવા છાહે છે પણ કલ્યાણ કરવાની તેને જિજ્ઞાસા થતી નથી એમ આપ કહેવ મંજી છે ?

ઉત્તર:—જો એમ ન કરવામાં આવે, તો એમ થઈ શકે છે કે, હજુ આ હવની યથાયોગ્ય જિજ્ઞાસા મુમુક્ષુપદને વિશે થઈ નથી, અથવા તો આ હવ લોકસંજ્ઞાએ માત્ર કલ્યાણ થાય એવી જાવના કરવા છાહે છે; પણ કલ્યાણ કરવાની તેને જિજ્ઞાસા થતી નથી, કારણ કે એવનાં સરખાં પરિણામદોષ અને એક મંથાન, બીજાને અનુધાતા થાય એમ જિજ્ઞાસામાં જનવાયોગ્ય નથી.

૬૯૬ પ્રશ્ન:—ક્યાં સુધી આત્મસ્વરૂપનો વિચાર યથાર્થપણે કરી શકે છે ?

ઉત્તર:—એ શુદ્ધ (ત્યાગ, વેરાન અને ઉપશમ) જ્યાંસુધી હવને વિશે સ્થિરતા પામશે નહિ, ત્યાંસુધી આત્મસ્વરૂપનો વિચાર કરી યથાર્થપણે થવો કઠણ છે.

૬૯૭ પ્રશ્ન:—“ આત્મારૂપી છે ? ” કે “ આત્માઅરૂપી છે ? ” એવા વિકલ્પો પ્રથમથી—દ્વિતીયથી વિચારવા યોગ્ય છે ?

ઉત્તર:—‘ આત્મા રૂપી છે ? ’ ‘ અરૂપી છે ? ’ એ આદિ વિકલ્પ તે પ્રથમમાં જો જો વિચારાય છે તે, કમળા જેવા છે.

૬૯૮ પ્રશ્ન:—ત્યારે અથવા પ્રશ્નો—આત્મારૂપી છે કે અરૂપી હતાદિ—મારે વિચારવા કર્તવ્ય છે ?

ઉત્તર:—હવ કહે છે પણ શુદ્ધ પામીને જો શીતળ થાય, તે પછી તેને વિશે વિચાર કર્તવ્ય છે.

૬૯૯ પ્રશ્ન:—શું આત્મદર્શનાદિ પ્રશ્નો તીવ્ર મુમુક્ષુપણું હતાવ થવા પડેલાં જરાનર સમજાતા નથી ? શું મારે એવા પ્રશ્નો હાથ સમાવવા યોગ્ય છે ?

ઉત્તર:—આત્મદર્શનાદિ પ્રશ્ન તીવ્ર મુમુક્ષુપણું હતાવ થવા પડેલાં થઈ શકે છે કષ્ટિતપણે સમજાય છે; જેથી હાથ તે સંબંધી પ્રશ્ન સમાવવાયોગ્ય છે.

૧૦૦૦ પ્રશ્ન—આપથી અમારા પ્રશ્ને દા. કારણે જ ન લખવાની રૂપ કરતા નથી ?

ઉત્તર—પ્રશ્નજના ચારે જાણુચ પ્રાચીનપણ્ય દર્શાવતી કે-
સાં અવસ્થાની કાંઈ પણ આપે છે. પણ ચિત્રપરિણામ સાધારણ
પ્રશ્નજમાં પ્રાપ્તિ કરતાં વિશેષ સહોદયવર્ષો રજાં કરતાં દેવધી આ
પ્રશ્નજના પદાર્થ લખવા વચેરેનું જાતી રાખું નથી. ને વધારે નથી
લખાયું તે માટે, જાને સુખા આપવા યોગ્ય છે.

૧૦૦૧ પ્રશ્ન—આપથીની ચિત્તની અવસ્થા જાણુચ નિવૃત્તતા
છે તે તમ કરતા રૂપ થશે ? આપણને અવસ્થા પડે છે એમ આપ
જાનો છો ?

ઉત્તર—જે કારણ વિશે દાખું દાનું, તે કારણના વિચારમાં
દાનું ચિત્ત છે, અને તે વિચાર દાનું સુધી ચિત્તમધ્યાધાનરૂપ એટલે
પૂરો, પણ યામો ન દેવધી તમને જ ન લખવાનું થયું નથી, વળી
કોઈ પ્રમાણેજ જેને કોઈ પ્રશ્નજોર વર્તે છે, કે જેને લીધે કોઈ પણ
પરમાર્થ જાત લખવા સાંખ્યમાં ચિત્ત મુંઝવે, લખવાં સાવ અશક્ય
જવા છે. તેમ જ જે કાર્યપદાર્થ છે, તે કાર્યપદાર્થમાં અને અપર-
માર્થપ્રશ્નજમાં કાશીની જગ વધારેજ જાણે જાણથી થયું નથી, એમ
દાખી આવી પેતાના દોષવિચારમાં પડી જઈ, જ ન લખવું અશક્ય
જવા છે, અને થઈ જરી, ઉપર જે વિચારનું સમાધાન થયું નથી એમ
દાખું છે, તે તે જ કારણ છે. જે કોઈ પણ પ્રશ્નને જાને તો આ
પ્રશ્નજ સંસારમાં વધતો અવસ્થા ન કરશે; સ્વયં કરશે યોગ્ય છે.
જાને એમ જાને છે કે, જાને જગત્તે જાને જે સુખપુણ્ય આવી
દોષ, તો નિવૃત્તતાને લેવું સંસારમગ્ન થઈ જશે; સંસારમાં પદાર્થ
સંપત્તિ થશે, કે નહીં, તે અનિવૃત્ત છે, પણ સંસારપ્રત્યેની જગત્તે જે
જગત્તે, તે કોઈ પણ કરે. અનુભવે નહીં જાણવોજ જાવ. આ
જગત્તે જે જાત થઈ જરી જાણમાં અવધી નથી. કોઈ જુદા સ્વરૂપમાં
સુખપુણ્ય, અને જુદા સ્વરૂપમાં મુનિ વચેરે જોય, વિચાર થાવ છે કે, અવ-
સરે જરી જગત્તે જાણી જાણી જાણી થશે નહિ; પણ અજાણતા થશે પડે.
વળી જાણવો કોઈ પ્રશ્નજે થશે છે, જે જાણવો અવધી પણ અજ-
દાખી પદાર્થનાં વાર નથી જાણી એવું પ્રશ્નજે કોઈ વિષયમાં જોવા થાવ છે;
અને આવા ચિત્તની અવસ્થા જાણવો અને પણ એમ જાવ છે કે, અને
કોઈ પ્રશ્નજે આ અવસ્થા થઈ જશે નથી. અવસ્થા થઈ જશે નથી. જાણ-
અત્યંત જાણ-આ જાણવો કોઈ પ્રશ્નજ છે; નહિ તે પ્રશ્નજ જાણવું છે
એવું જે જો, તે જાણવો વિશે જાણવી પ્રશ્નજે કે જ દોષ ? અવધી

એમ નહિ તો ઉદાસીન પ્રવૃત્તિ હોય, તોજુ તે પ્રવૃત્તિએ દો ભે કોઈ પ્રકારે પણ પરિસ્થિતિમાંથી બંને એમ થયેલો છે; નહિ તે જરૂર, જુવનો કોઈ પણ પ્રકારે દોષ છે. વધારે લખવાનું થઈ શકું નથી; એટલે ચિત્તમાં ખેદ થાય છે; નહિતો પ્રવૃત્તિએ કોઈ મુમુક્ષુને આ જીવના દોષ પણ જોડાયા અને તેટલા પ્રકારે વિવિધ કરી, જુવને તેટલો તો ખેદ યાગવો, અને તે વિવિધ-દોષની પરિસ્થિતિ માટે જેને મ ગરબ કપકાર હજીવો. તારવાર અને મારા દોષ માટે એમ કારે છે. કે જે દોષનું જળ પરમાર્થથી જોતાં મેં કહ્યું છે; પણ જોત આધુનિક જીવોના દોષ આમજ મારા દોષનું અત્યંત અપવાદનું કારણ છે; જો કે એમ માનવાની કંઈ જુદી નથી, તથાપિ દાખાને એમ કંઈ કારણ છે; જ્યાં કોઈ વિશેષ અપરાધની જેડે જ્યાંસુધી જામે આ અપદાર કરીએ છીએ ત્યાંસુધી અમારા આત્મામાં લાગ્યા કરીયું. તમને અને તમારા સંચમાં વર્તેલા કોઈ પણ મુમુક્ષુને કંઈ પણ વિચારણાએ, જરૂર, આ વાત કારણ છે.

૧૦૦૨ પ્રશ્ન:—આપશીને અવમાવનું બદોળાપણું છે તે હું આજ નાથી હજીવમાં આવે છે? આપશી તેમ અવમાવને વેદવાદેમ માની વેદો છે? એથી આત્મા આત્માપણે વિશ્વંશ પરિજ્ઞામ જેવે પરિજ્ઞામી ન થકે?

જનર:—મનનો, વચનનો તથા કાવનો અવમાવ પાળીએ ને કળા હમણાં વિશેષ કલ્યાં કરે છે, અને એ જ કાલસુધી તમને પત્રાદિ લખવાનું જતી થઈનું નથી. અવમાવનું બદોળાપણું હજીવમાં આવનું નથી, તથાપિ પ્રાપ્ત થયા કરે છે, અને એમ જાણાય છે કે, કેટલાક વધારે તે અવમાવ વેદવાદેમ છે કે, જેના વેદનથી, ૧૧૧ તેની અવનિયોગ મદતે; નિયમ થઈ; કલ્યાણ જગત્તપણે તેનો વિશેષ કરવામાં આવે, તોજુ તે વિશેષપણ એકને લીધે, આત્મા આત્માપણે વિશ્વંશ પરિજ્ઞામ જેવો પરિજ્ઞામી થકે નહિ, એમ કારણ છે, માટે તે અવમાવની જે પ્રકારે અનિચ્છપણે પ્રાપ્ત થાય તે વેદો; એ કોઈ વધારે વિશેષ અવમાવ કારણ છે.

૧૦૦૩ પ્રશ્ન:—વેદોના માત્રા અવમાવ સંજ પુરુષને સમ્પ્રદાનિ પણે આગમવા તો તેનું કું કું થય છે?

જનર:—કોઈ પ્રકાર કાલસુધે અવમાવ-વિચારી-વેદોના માત્રા અવમાવ સંજ પુરુષને માત્ર અવમાવપણે પણ આગમવા, તે તેનું મદત ૧૧૧ છે, અને તેમ ન દોષ, તે મદતને કું કું કરેલું કું અવમાવપણે થય નથી, એમ અનુભવમાં આવે છે.

શ્રાવણ.

જેનું જાન્યવાર

જાન્યવાર જાન્યવાર

૧૦૦૪ પ્રશ્ન:—પ્રત્યક્ષ જાની પુરુષને જન્મ સમયકલિષ્ટને ન જાણનારો તે તેનું આત્મપ્રત્યક્ષી રજ નથી ?

ઉત્તર:—પ્રત્યક્ષ પુરુષને જન્મ કાળ કારણે-ચિત્તારે-અવગતને, સમ્યક્દ્રષ્ટિવાદીપણે જન્મ ન જાણનારો, તે તેનું આત્મપ્રત્યક્ષી રજ નથી.

૧૦૦૫ પ્રશ્ન:—હા કારણે જાની પુરુષો મુખ્યમુખ્યોની સેવા સ્વીકારતા નથી ?

ઉત્તર:—પરમાર્થથી તેની સેવા અસેવાથી જુદાને કંઈ ભક્તિ-
()-ભેદ વતો નથી, ખરે સે કંઈ સારણસાધ્યપે જાનીપુરુષોએ સ્વીકારી નથી; એમ જણાય છે.

૧૦૦૬ પ્રશ્ન:—આપ હા કારણે આ કાળને વિષમ કહો છો ?

ઉત્તર:—પણ પ્રત્યક્ષ વર્તમાનોપરથી એમ પ્રમાણ જણાય છે કે, આ કાળ તે વિષમ કે દુષ્કાળ છે, અવશ્ય કલિયુગ છે. કાળ-ચક્રના પરાવર્તનમાં અનંતચક્ર દુષ્કાળ પૂર્વે આવેલી મવા છે, તથાપિ આવેલા દુષ્કાળ કાળે જ વખત આવે છે.

૧૦૦૭ પ્રશ્ન:—વેદાન્ત સંપ્રદાયમાં આ કાળને કેવો કહ્યો છે ? “દુઃ” એટલે શું ? તીર્થંકારસિદ્ધિ તેમ મળ્યો છે ? આપને તેનો અનુભવ થાય છે ?

ઉત્તર:—વેદાન્ત-સંપ્રદાયમાં એવી પરંપરામત વાત આવી આવે છે કે, ‘અસંવતી-પૂર્ણ’ નામે આધારવાદો ‘દુઃ’-મીટ-એવો આ પંચમકાળ અનંતકાળે આધારસ્વરૂપે તીર્થંકારસિદ્ધિ મળ્યો છે; એ વાત અમને મદુ કરી અનુભવમાં આવે છે;—સાક્ષાત્ એમ જાણે ખાસે છે.

૧૦૦૮ પ્રશ્ન:—આપનીને હમણા જાણાજવંતર યોગ કેવા વર્તે છે ?

ઉત્તર:—મગ એવો છે. શ્વેત* વર્ણની અનાદિજેનું છે ત્યાં, રિધિનિ છે. પ્રસંગ, કલ્યાણગતિ કારણથી સરળ જ્યાં, લેહસંઘાપણે મજબૂત છે. ભાવ, ક્રમ, શ્વેત અને કાળના આધારન વિના નિરાધારપણે જેમ આત્માપણું જાળવ તેમ જાણે છે. ખીજે શ્વેત ઉપર ?

૧૦૦૯ પ્રશ્ન:—આપની અમારા પ્રશ્નોના સમાધાન લખવાનો અનુમત્ત હાથમાં કેમ કરતા નથી ?

ઉત્તર:—જાનવાર્તાના પ્રસંગમાં ઉપકારી એવાં કેટલાંક પ્રશ્નો તમને થાય છે તે, તમે અમને લખી જણાવો છો; અને તેના સમાધાનની તમારી કમળ વિશેષ રહે છે તેથી, કાંઈ પણ પ્રશ્નને

* આ ‘શ્વેત’ ‘મુંબઈ’ ઉ. ‘મુંબઈ’ શબ્દની દ્રષ્ટિમાં ‘અનાદિજેનું’ હવે આ ઉપરથી જણાય છે—સંસારાધિક.

તમને તે પ્રયોગનાં સમીક્ષાન લખાવ તો સારું, એમ ચિત્તમાં રચા કરતાં, છતાં, ઉદયયોગથી તેમ જનનું નથી. પણ લખવામાં ચિત્તની સ્થિતિના ઘણી જ ઓછી રહે છે, અથવા ચિત્ત તે કાર્યમાં અસ્પષ્ટતા છાંવાજેલો પ્રવેશ કરી શકે છે, એથી તમને વિશેષ વિગતથી પણ લખવાનું સારું આવતું નથી. એક કામગીરી લખવાં દરા દરા, પાંચ પાંચ વખત જાણે ચારચાર લીટી લખી તે કામગીરી મૂકવાનું ચિત્તની સ્થિતિને લીધે જાણે છે. કિયાને વિષે રૂચિ નહિ, તેમ પ્રારબ્ધજન પણ તે કિયામાં હાથ વિશેષ ઉદયમાન નહિ દોષથી તમને તેમજ બીજા મુખ્યુએને વિશેષજાણે કંઈ દાનયર્થા લખી શકાતી નથી. ચિત્તમાં એ વિષે ખેદ રહે છે, તથાપિ તેને હાથ તો ઉપલબ્ધ કરવાનું જ ચિત્ત રહે છે; એટલે કાંઈ આદર્શશાની રિતિ હાથ પડે છે. ધાતું કરીને જાણીને કરવામાં આવતું નથી, અર્થાત્ પ્રમાણિ કોને કરી તે કિયા નથી જાણતી;—એમ જાણતું નથી.

૧૦૧૦ પ્રશ્ન:—“સમયમાર” શંકમાં મુખરસ મંત્રે ક્ષીણ કરી છે તે કપમાપણે છે કે વસ્તુપણે છે? શું તે બીજાજાનને લગતી છે?

ઉત્તર:—જે મુખરસ સંજોગી જ્ઞાન વિષે “સમયમાર” શંકા કવિતાદિમાં તમે અર્થ ધારો છો તે તેમજ છે; એમ સંજોગ છે, એમ કહેવા શેષ નથી, જનારસીદામે “સમયમાર” શંકા કિંદીભાગમાં કરતાં કેટલાક કવિત, તરીકા જોરેમાં તેના જોડીજ વાન કરી છે; અને તે કોઈ રીત “બીજા જ્ઞાન”ને લગતી જાણાવ છે, તથાપિ ક્યાંક ક્યાંક તેણે જાણાવવાનું પણ આવે છે. “સમયમાર”, જનારસીદામે કહે છે તેના, તે જાણાવવા જાણાવ આવ્યા છે, ત્યાં ત્યાં સારું રચે કામગીરીનું જ એમ જાણાવતું નથી; પણ કેટલેક રચે વસ્તુપણે કહ્યું છે એમ જાણે છે. એ કે એ વાત કંઈક આમજા મને મળતી આવી શકે એમ છે, એટલે તમે જે “બીજા જ્ઞાન”માં કારણ મને છો તેથી કંઈક આમજા જાણતી આવી વાત, અથવા તે વાત વિશેષ જાણે તેમાં જાણીકાર કરી જાણાવ છે.

૧૦૧૧ પ્રશ્ન:—મુજ “સમયમાર” શંકા અને જનારસીદામજાને તે જાણી દિ દિના ઉત્તરેજ “સમયમાર” શંકામાં જાણાવ મંત્રેથી પ્રવંશ છે કે જનારસીદામે જેને જેવાને તેણે જેન લખ્યો તે જાણ કરી છે?

ઉત્તર:—જનારસીદામને કંઈ તેણે જેમ જાણે દોષ એવ “સમયમાર” શંકાની જનારસીદામ જાણાવ છે. “સમયમાર”માં એટલી જાણે જાણાવનાં જાણાવ વિષે કહી નથી જાણતી, અને જનારસીદામ તે જાણે કહેણે વસ્તુપણે અને ઉત્તરપણે તે જાણ કરી છે.

૧૦૧૨ પ્રશ્ન—આપ એમ ધારે છો કે જનારસીદાસજીએ પોતાનો અનુભવ બીજાના હિત અર્થે તેમાં કહ્યો છે ?

ઉત્તર—જે ઉપરથી એમ જણાય છે કે, જનારસીદાસે સાચે પોતાના આત્માના વિશે જે કંઈ અનુભવ થયો છે; તેનો પણ કેઈ તે પ્રકારે પ્રકાશ કર્યો છે, કે કોઈ વિવક્ષણુ જીવના અનુભવને તે વાત આધારરૂપ યાવ,—વિદ્યોત સ્થિત કરનાર યાવ.

૧૦૧૩ પ્રશ્ન—આપને એમ લાગે છે કે, જનારસીદાસે જીવનો નિર્ધાર કર્યો હતો અને કર્યો હોય તો કેવા પ્રકારે ?

ઉત્તર—એમ પણ લાગે છે કે, જનારસીદાસે લક્ષણાદિ બેઠાથી ‘જીવ’નો વિશેષ નિર્ધાર કર્યો હતો.

૧૦૧૪ પ્રશ્ન—જનારસીદાસજીને આત્મસ્વરૂપ તીક્ષ્ણપણે ધીરિતે અનુભવમાં આવ્યું હતું ?

ઉત્તર—અને તે તે લક્ષણાદિનું સત્ત્વ જનન થયા કર્યાથી આત્મસ્વરૂપ કંઈક તીક્ષ્ણપણે તેમને અનુભવમાં આવ્યું છે.

૧૦૧૫ પ્રશ્ન—યું જનારસીદાસજીને અભ્યક્તપણે આત્મરૂપનો લક્ષ થયો છે ?

ઉત્તર—અભ્યક્તપણે આત્મરૂપનો પણ તેમને લક્ષ થયો છે.

૧૦૧૬ પ્રશ્ન—જનારસીદાસજીએ બીજા જ્ઞાન કેવા પ્રકારે મેળું છે ?

ઉત્તર—તે ‘અભ્યક્ત લક્ષ’થી તે ‘બીજા જ્ઞાન’ તેમણે મેળું છે.

૧૦૧૭ પ્રશ્ન—અભ્યક્ત લક્ષનો અર્થ આપ કેવા પ્રકારે કર્યો છે ? યું જનારસીદાસજીને દબ્બ આત્મ છે એમ સ્પષ્ટ જાણવામાં આવ્યું હતું ? જે હોય તો તે શા કારણથી ? તે ક્રમ કરતાં તેમની દશા કેવી હતી ?

ઉત્તર—‘અભ્યક્ત લક્ષ’નો અર્થ અત્યંત એવો છે કે, વિવક્ષણુ આત્મવિચારમાં વિદ્યોતપણે લાગી રહેવાથી પરિણામની નિર્ભય ધારા જનારસીદાસજીને જ અચો પ્રમાણે છે તે નિર્ભયપાત્રને હીલે, પોતાને દબ્બ આત્મ જ છે એમ જો કે સ્પષ્ટ જાણવામાં નથી તેપણુ અસ્પષ્ટપણે એટલે સમ્યક્વિચારણે પણ તેમના આત્મમાં તે જાણ આત્મજન થઈ છે, અને જેને હીલે એ વાત તેમના મુખથી બીજાને સંજી છે; અને સદાજ આમય વધતાં તે વાત તેમને સ્વરૂપ સ્પષ્ટ થઈ જાય એવી દશા તે ક્રમ કરતાં તેમની પ્રાપ્તિ રહી છે.

૧૦૧૮ પ્રશ્ન—આપ પરબર્ધ પ્રકાશવાનું દબ્બ જનન કેવું

મંત્રો હો તેથી શી * * * * ને તથા મને ખેદ રહે છે. અર શીપ્રનાથી તે કાંઈ લાભ નહિ થયો ?

ઉત્તર:—શી * * * * ના અંતરમાં જે ખેદ રહે છે તે, કષ્ટ રીતે યોગ્ય છે. અને તે ખેદ ધાર્મિકરી તમને પણ રહે છે, તે ભજનામાં છે. તેમ જ ભીજ પણ ક્રેટાક મુખ્યુ છોડેને એ પ્રકારનો ખેદ રહે છે; એ રીતે ભજનામાં છતાં અને તમ સૌનો એ ખેદ જાણ નો માત્ર એમ મનમાં રહેતાં છતાં, પ્રાશ્નક વેદીએ જીએ. વળી અમારા ચિત્તમાં એ વિશે અત્યંત જાગૃત્ય ખેદ છે;—જે ખેદ એ દિવસ પ્રતે ધજા ધજા પ્રમત્રે સુધા કરે છે, અને તેને ઉપક્રમાવવાનું કરતું પડે છે; અને ધર્મકરી તમ વચેરેને પણ અમે વિશ્વાસે તે ખેદ વિશે ભક્ત્યુ નથી, કે ભજામ્નું નથી; પણ લાભ શી * * * * એ ભજાવવાથી, પ્રમંથથી ભજાવવાનું થયું છે. તમને અને * * * * ને જે ખેદ રહે છે તેથી, તે પ્રકારવિશે અમને અમખ્યાન મુજુ વિશેષ ખેદ રહેનો હશે એમ લાગે છે, કારણ કે જે જે પ્રમત્રે નધા પ્રોથ વિવિધ જેવા થઈ ભવ છે; અને આવે 'નિત્ય સમાપ' દોષથી જાનાં ખેદ રાખના છતાં આવે છે; એવા પ્રકારના ખેદમુદી પ્રાપ્ત થાય છે. વળી પશ્ચિમાર્માંતર થઈ યોગ્ય અવકાશે પણ, તેથી તે વાત, રહેશે પ્રોથે સુધી નીકળે છે, અને તેથી તે તેથી રહ્યા થઈ આવે છે. તથાપિ આત્માપર અત્યંત દષ્ટિ કરી, તે પ્રકારને લાભ તો ઉપક્રમાવવાનું પડે છે એમ ભક્ત્યુ, ઉપક્રમાવવાનું આવે છે.

૧૦૧ પ્રશ્ન:—આપ ધર્મપ્રમાણના અંગે પ્રતિ કાંઈ નથી ભવ થ દીવ કો જે તે માધ્યમ્ય કાર્યોને લઈને નથી ?

ઉત્તર:—શી * * * * ના કે તમારા વિનમ્ર એમ આપ દોષ કે, માધ્યમ્ય કાર્યોને લીધે અને એ પ્રકારની પ્રતિ કરવા નથી તે, યોગ્ય નથી, એ પ્રકારે એ રહેતું હોય, તો ધર્મકરી તેમ નથી એમ અમને લાગે છે. નિત્યપ્રતે તે યાવનો વિચાર કરવા છતાં હજુ જાગૃત્ય કાર્યોને તે પ્રતે મંત્રાય છે એમ ભક્ત્યુ, જે પ્રકારની તમની કમ્બ પ્રમાણના દેવતા છે, તે દેવને સિવામાં નંબકનું થાય છે; અને તેને આરોપક એવાં કર્યોને ક્ષીન થતા દેવતાં કહે પણ આપની પશ્ચિમ થઈ વિવિધ થઈ છે. તમારી કમ્બ પ્રમત્રે દીવ જે પ્રકારનું નથી, તે વિશે જે જાગૃત્ય કર્યો આરોપક છે તે, તમને વિશ્વાસે ભજાવવાનું વિન થતું નથી, કેમકે દીવ તે વિશ્વાસે ભજાવવાના અસાધ્ય ભાવ રહે છે એમ છે.

૧૦૨૦ પ્રશ્ન:—ધર્મપ્રભાવના દેગુને અવરોધક કારણોમાં કોણ પ્રકારે આપને પ્રભાદ નથી ?

ઉત્તર:—જે નગચાન કારણો પ્રભાવના દેગુને અવરોધક છે તેમાં, અમારો કંઈ પણ સુરિપૂર્વક પ્રભાદ હોય એમ, કોઈ રીતે સંભવતું નથી; તેમજ અમ્મણપણે એટલે નહિ જાણવામાં હતાં સડોને થવા કરતાં હોય એવો, પ્રભાદ હોય એમ પણ જણાતું નથી, તથાપિ કોઈ અંશે તે પ્રભાદ સંભવમાં લેખનાં પણ તેથી અવરોધકપણું હોય એમ લાગી શકે એમ નથી, કારણ કે અત્યંતની નિષ્પશ્ચિત્તિ તેથી અસંભવ છે.

૧૦૨૧ પ્રશ્ન:—ધર્મપ્રભાવનું કાર્ય થતાં લોકોમાં આપનું જ્ઞાન જાગે થવાનો કદાચ પ્રસંગ આવે તો તે ના સદન થઈ શકે એમ ધારી પ્રભાવના દેગુની ઉપેક્ષા તો કરવા નથી ?

ઉત્તર:—લોકોમાં તે પ્રશ્નિ કરતાં જ્ઞાનજાગે થવાનો પ્રસંગ આવે, તો તે જ્ઞાનજાગે પણ સદન ન થઈ શકે એમ હોવાથી પ્રભાવના દેગુની ઉપેક્ષા કરવામાં આવતી હોય એમ પણ લાગતું નથી, કારણ કે, તે જ્ઞાનાજ્ઞાન વિશે વિચાર પડે ઉદાસીનજનું છે, અથવા તે પ્રકારમાં વિચારે વિશેષ ઉદાસીન થઈ હોય, તો થઈ શકે એમ છે.

૧૦૨૨ પ્રશ્ન:—આપણીને ધર્મપ્રભાવ કરવામાં કોઈ સમ્માદિ વિષયો સંબંધિતું અવરોધક કારણ છે ? આપણીને સમ્માદિ વિષયોનો જ્ઞાપિત્ત્વાવ છે ? ન હોય તો તે સંબંધી કેવા પ્રકારની રિષિતિ છે ?

ઉત્તર:—સમ્માદિ વિષયો પ્રત્યેનું કોઈ નગચાન કારણ પણ અવરોધક હોય એમ જણાતું નથી. કેવળ તે વિષયોનો સ્વરૂપ-ભાવ છે એમ જોઈ કહેવા પ્રસંગ નથી, તથાપિ તેમાં નિરસપણું બદલે જાણી રહ્યું છે. ઉદાસીન પણ ક્યારેક મંદરાજિ જાણતી હોય તો તે પણ વિશેષ અવરોધક થઈ પ્રથમ નાશ પામે છે, અને તે મંદરાજિ વેલતાં પણ જાણ્યો પેલાંજ રહે છે, એટલે તે રમિ અવરોધક થતી જતી હોવાથી નગચાન કારણજ નથી.

૧૦૨૩ પ્રશ્ન:—હું ખીલ ધર્મપ્રભાવો થતાં છે તે કરતાં આજનામાં વિચારદાતાનું નગચાનપણું આજનામાં જ્ઞાનો હો ? તેણે પ્રશ્નવો: જ્ઞાને જાણ્યો છે ? વિદ્યાન ઉપેક્ષા કેવા છે ? તેમનું વિદ્યાનપણું આજને જ્ઞાને કોઈ રીતે અવરોધક થાય છે ?

ઉત્તર:—જીવ કોઈવા પ્રશ્નવા થવા છે તે કરતાં, કોઈ રીતે વિચારદાતાનું નગચાનપણું પણ હશે એમ લાગે છે કે, તેવા પ્રભા-

21744.

૧૬. રૂ. ૧ આજે જાણના નવી, અને માત્ર વિશેષકથણે નામજેવી
 ૧૭. રૂ. ૧૦૦૦ રૂ. ૧૦૦૦ થી જીવાનું મામળાવામાં આવી છે, નેમના
 ૧૮. રૂ. ૧૦૦૦ રૂ. ૧૦૦૦ થી જીવાનું મામળાવામાં આવી છે, નેમના
 ૧૯. રૂ. ૧૦૦૦ રૂ. ૧૦૦૦ થી જીવાનું મામળાવામાં આવી છે, નેમના

[illegible][illegible]
$$\text{Total} = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n \left(\frac{1}{\sigma_i^2} \right) = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n \left(\frac{1}{\sigma_i^2} \right) = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n \left(\frac{1}{\sigma_i^2} \right)$$

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840.

૧૧. આ — કયા ના નામની પોશ્પત્તિ થતી છે ? ૫૧ ૧૫
૧૨. તે નામની નામના પોશ્પત્તિ કયા છે ?

૧૫૦ — જમ, બંધેમ, નિંદિ, આરણ્ય અને અનુક્રમ કલ્યાણિ
મહાનુભાવી દામણા મેળાવાની, અને તામ વેણા મહાત્માના ચેતે રે
ને નામ રાધે, આજમ, સારણ્ય અને મદનને એ રંગમ સુધન છે.

[illegible]

નિર્ણય — સુવચનમ સ્વ' નો નેમ દેવ, તો તેનું બીજું અર્થવચન, તથા ઉપવેદ્યવચનું અર્થવચન વંચવનો પરિવચ મળ્યો. તમ જ 'કર્મવચન' માં કેટલાંક પૈરાગ્યાદિક પરિવચનું અર્થવચન મળ્યું અને પ્રશ્નનામાં વડેના ઉદાહરણો પરિવચ મળ્યો. કિન્તુ નિર્ણય નેમવચનો પરિવચ મળ્યો. મુલ્ય મેટ્રો 'અર્થવચન' નું નેમ વચનો વર્ણન કરું છું, એવું પ્રમાણ વંચવ કર્યું.

જેમાં સ્વપુરુષનાં ચરિત્રો અથવા વૈરાગ્યકથા વિશેષ કરીને રહી છે, તેમાં પુસ્તકોનો ભાવ રાખવો.

૧૦૨૯ પ્રશ્ન—મતમતાંતરણનો જેમાં પ્રસંગ છે તેવું વાંચન શરૂ થાય છે કે નહિ ?

ઉત્તર—જે વડે વૈરાગ્યની શક્તિ થાય તે વાંચન વિશેષ કરીને રાખવું. મતમતાંતરણનો ભાગ કરવો; અને જેથી મતમતાંતરણની શક્તિ થાય તેવું વાંચન શરૂ નહિ. અમલસંપ્રદાયમાં રૂચી ઉત્પન્ન થતી મટ-વાનો વિચાર પારખવ કરવો રોગ્ય છે.

૧૦૩૦ પ્રશ્ન—આપે જેમ કહ્યું હતું કે, શ્રી જિને આત્મપરિણામની સ્વસ્થાને સમ્પાદિ અને આત્મપરિણામની અસ્વસ્થાને અસમ્પાદિ રહી છે તે બાબને બાબમાં અનુભવજ્ઞાનથી સ્પષ્ટ થાય છે ?

ઉત્તર—શ્રી જિન આત્મપરિણામની સ્વસ્થાને સમ્પાદિ, અને આત્મપરિણામની અસ્વસ્થાને અસમ્પાદિ રહે છે તે, અનુભવજ્ઞાને જોનાં પરમ સ્પષ્ટ છે.

૧૦૩૧ પ્રશ્ન—અસ્વસ્થ શબ્દની પ્રકૃતિ કરી અને આત્મપરિણામ સ્થિત રાખવાં જેમ કહ્યું પણ રીતે ન જાયી શકે ?

ઉત્તર—અસ્વસ્થ શબ્દની પ્રકૃતિ કરી, અને આત્મપરિણામ સ્વસ્થ રાખવાં જેવી વિષમ પ્રકૃતિ શ્રી ટીર્થંકર જેવા જ્ઞાનીથી જનવી શક્ય કરી છે, તેા પણી બીજા જીવને વિષે તે થત સંભવિત કરી શક્ય હોય એમાં આશ્ચર્ય નથી.

૧૦૩૨ પ્રશ્ન—શ્રી જિન અર્ચંધ્યાય જ્ઞાને રહે છે ?

ઉત્તર—કેટલા પણ પરપરાશંકને વિષે કચ્છની પ્રકૃતિ છે, અને કેટલા પણ પરપરાશંક વિરોધની વિંત છે તેને શ્રી જિન અર્ચંધ્યાય રહે છે. જેમાં અરેરિ પાતો નથી.

૧૦૩૩ પ્રશ્ન—હાલમાં આપ ઉપવિરોધને ખરે છું વિચાર રાખો છો ?

ઉત્તર—જશુ વર્તમા ઉપવિરોધની ક્રિયા થયે એવે વિરોધ-અર્થ તે આજકાલે સ્થિત થઈ છે.

૧૦૩૪ પ્રશ્ન—છું જ્ઞાને પ્રકૃતિ કલ્પજ સંમુખ ન થયું ?

ઉત્તર—૯૯ વૈરાગ્યસન્ય વિરોધે જે પ્રકૃતિ બાધ કરી રહી છે, તે પ્રકૃતિ અર્થ વૈરાગ્યસન્ય જ્ઞાને કલ્પજ સંમુખ થય ન દે એમાં આશ્ચર્ય નથી.

૧૦૩૫ પ્રશ્ન—શ્રી ટીર્થંકરે આત્મજ્ઞાનની ન્યાય જ્ઞાને રહી છે ?

રાજપ્રશ્ન.

ઉત્તર:—જેટલી અમારને રિતે આપગિજ્જુતિ મનાય તેટલી આત્મજાનની વ્યુત્પત્તિ શ્રી તીર્થકે કહી છે.

૧૦૩૧ વચ્ચે—૧૩૧૫ નાં દેવ એમ મને કહ્યું ?

જા:—૧૩૧૫ નાં દેવ એમ કહેવાતું નથી.

૨૩ વચ્ચે—અત્યંતે અત્યંતપરિણામ અને અત્યંતને અત્યંત રિતે મને એમ કહેવાતું નથી કે એમ આપને માને છે ?

જા:—અત્યંતે અત્યંતરિતે મને એમ કહેવાતું નથી અને અત્યંતને અત્યંત પરિણામ મને એમ કહેવાતું નથી કે એમ આપને માને છે ?

૧૦૩૨ વચ્ચે—૧૩૧૫ નાં દેવ એમ મને કહેવાતું નથી કે પદ્મવતિના નામે ?

જા:—હા, ૧૩૧૫ નાં દેવ એમ કહેવાતું નથી કે પદ્મવતિના નામે કહ્યું કે—અત્યંતે ને તત્ત્વ છે.

૨૬ વચ્ચે—૧૩૧૫ નાં દેવ એમ કહેવાતું નથી કે આત્માનુભવ કયો છે અને પદ્મવતિના નામે ? ૧૩૧૫ નાં દેવ એમ કહેવાતું નથી કે આત્માનુભવ કયો છે તે પરમ કમ્યાર્થ ?

ઉત્તર:—હા કહેવાતું નથી કે આત્માનુભવ કયો છે; અને પદ્મવતિના નામે ? ૧૩૧૫ નાં દેવ એમ કહેવાતું નથી કે આત્માનુભવ કયો છે તે, સર્વ કુકુલુ છે પદ્મવતિના નામે ? ૧૩૧૫ નાં દેવ એમ કહેવાતું નથી કે આત્માનુભવ કયો છે તે, સર્વ કુકુલુ છે.

૧૦૩૩ વચ્ચે—૧૩૧૫ નાં દેવ એમ કહેવાતું નથી કે આત્માનુભવ કયો છે તે, સર્વ કુકુલુ છે પદ્મવતિના નામે ? ૧૩૧૫ નાં દેવ એમ કહેવાતું નથી કે આત્માનુભવ કયો છે તે, સર્વ કુકુલુ છે.

૧૦૩૪ વચ્ચે—૧૩૧૫ નાં દેવ એમ કહેવાતું નથી કે આત્માનુભવ કયો છે તે, સર્વ કુકુલુ છે પદ્મવતિના નામે ? ૧૩૧૫ નાં દેવ એમ કહેવાતું નથી કે આત્માનુભવ કયો છે તે, સર્વ કુકુલુ છે.

૧૦૩૫ વચ્ચે—૧૩૧૫ નાં દેવ એમ કહેવાતું નથી કે આત્માનુભવ કયો છે તે, સર્વ કુકુલુ છે પદ્મવતિના નામે ? ૧૩૧૫ નાં દેવ એમ કહેવાતું નથી કે આત્માનુભવ કયો છે તે, સર્વ કુકુલુ છે.

૧૦૩૬ વચ્ચે—૧૩૧૫ નાં દેવ એમ કહેવાતું નથી કે આત્માનુભવ કયો છે તે, સર્વ કુકુલુ છે પદ્મવતિના નામે ? ૧૩૧૫ નાં દેવ એમ કહેવાતું નથી કે આત્માનુભવ કયો છે તે, સર્વ કુકુલુ છે.

૧૦૩૭ વચ્ચે—૧૩૧૫ નાં દેવ એમ કહેવાતું નથી કે આત્માનુભવ કયો છે તે, સર્વ કુકુલુ છે પદ્મવતિના નામે ? ૧૩૧૫ નાં દેવ એમ કહેવાતું નથી કે આત્માનુભવ કયો છે તે, સર્વ કુકુલુ છે.

૧૦૩૮ વચ્ચે—૧૩૧૫ નાં દેવ એમ કહેવાતું નથી કે આત્માનુભવ કયો છે તે, સર્વ કુકુલુ છે પદ્મવતિના નામે ? ૧૩૧૫ નાં દેવ એમ કહેવાતું નથી કે આત્માનુભવ કયો છે તે, સર્વ કુકુલુ છે.

ઉત્તર:—કયા સાધનવડે અનંતાનુભવીય કોષ, માત્ર માત્ર, કોષ, કોષ પદ્મવતિના સંભવ છે ? તે કયાનો કષ્ટ રીતે પરિણામવાને પામે ?

ઉત્તર:—કયા સાધનવડે અનંતાનુભવીય કોષ, માત્ર માત્ર, કોષ, કોષ પદ્મવતિના સંભવ છે ? તે કયાનો કષ્ટ રીતે પરિણામવાને પામે ?

અનંતાનુમયી કોષ, મન, મદ્યા, લેખ, મૃગાં પડવાનો પ્રશ્નર જનના રોગ છે, કે જેમ જની અનુભવે તે પરિણિવૃત્તિને લાગે છે.

૧૦૪૨ પ્રશ્ન—સપુરુષુ જોગખાણુ જેમ જેમ જીવને યાવ છે તેમ તેમ કયા કયા બાવ મૃગા પડવા લાગે ?

ઉત્તર—સપુરુષુ જોગખાણુ જેમ જેમ જીવને યાવ છે, તેમ તેમ મનાભિમદ, દુરામદવાદિ બાવ મૃગા પડવા લાગે છે.

૧૦૪૩ પ્રશ્ન—મીઝું મું મું યાવ છે ? મું પોતાના દોષો નેચ બહી મિત વગથી આવે છે ? વિશ્વાદિ બાવમાં નિરસપણું કે શુકુષ્મા ઉત્પન્ન યાવ છે ? અને મું આત્મા પચસિવવાદિને વિષે પ્રથમ રાગ દ્વેષે તેણે રાગ ન રહેતાં તે (જીવ) વેશ્યમાં આવે છે ?

ઉત્તર—પોતાના દોષ નેચબહી મિત વગથી આવે છે, વિશ્વાદિ બાવમાં નિરસપણું લાગે છે, કે શુકુષ્મા ઉત્પન્ન યાવ છે; જીવને અનિત્યાદિ બાવના ચિંતવણપ્રત્યે જગદીર્ષ સુરસા વિષે ને પ્રશ્નરે જાનીપુરુષ સમીપે સંભ્રમું છે, તેથી પણ વિશેષ જગજ્ઞાન પરિણામથી તે-પચસિવવાદિને વિષે અનિત્યાદિ બાવ લે કરે છે; અર્થાત્ સપુરુષ મન્ને, આ સપુરુષ છે. એટલું જલ્દી, સપુરુષને જલ્દી પ્રથમ જેમ આત્મા પચસિવવાદિને વિષે રાગ દ્વેષે તેમ, રાગ, ત્યાર પછી, નથી રહેતો; અનુભવે તે રાગમાવ મૃગા પડે એવા વેશ્યમાં જીવ આવે છે.

૧૦૪૪ પ્રશ્ન—મારે આત્મજ્ઞાન દુર્લભ નથી ? કયાં મુખી આત્મચિત્તાર જીવમાં ઉત્તરમાં આવવા લાગે નથી ?

ઉત્તર—સપુરુષનો યોગ થવા પછી આત્મજ્ઞાન કાંઈ દુર્લભ નથી, તથાપિ સપુરુષને વિષે, તેના વચનને વિષે, તે વચનના આકરને વિષે, પ્રોતિ-અતિ યાવ તદિ ત્યાં સુધી, અત્મચિત્તાર પણ જીવમાં ઉત્તર આવવાલેખ નથી; અને સપુરુષનો જીવને યોગ થયો છે, એવું ખરે-ખરું તે જીવને બાસ્તું છે એમ જમુ કહેવું કાંઈ છે.

૧૦૪૫ પ્રશ્ન—જીવને સપુરુષનો યોગ થયે કેવી ભાવના યાવ છે ?

ઉત્તર—જીવને સપુરુષનો યોગ થયે તે એવી ભાવના થવા કે, અત્યાર સુધી ને મદ્યાં પ્રવલો અન્તરુને અર્થે દત્તં તે, હૈ નિષ્કાં દત્તં-અક્ષરમરના બાજની પો દત્તં, પણ દરે સપુરુષનો અપૂર્વ યોગ થયો છે, તે મદ્યાં સર્વ સપ્તન સ્ત્રી થવાનો દેવ છે. હૈકપ્રશ્નમાં રહીને ને નિષ્કાં-નિર્દેશ-સપ્તન ત્યાં તે પ્રશ્નરે, દરે સપુરુષના રોગે ન કરતાં, જરૂર અવલોકનમાં ચિચારીને, લે પરિ-

ઉત્તર—જેટલી અસંસારને વિષે સારપરિણતિ મનાય તેટલી આત્માનાની ન્યૂનતા થી તીર્થકરે કહી છે.

૧૦૩૫ પ્રશ્ન—પરિણામ જડ હોય એમ ખરું કે નહિ ?

ઉત્તર—પરિણામ જડ હોય એવો સિદ્ધાંત નથી.

૧૦૩૬ પ્રશ્ન—ચેતનને ચેતનપરિણામ અને અચેતનને અચેતનપરિણામ એવો જિને અનુભવ કર્યો છે એમ આપને લાગે છે ?

ઉત્તર—ચેતનને ચેતનપરિણામ હોય અને અચેતનને અચેતનપરિણામ હોય, એવો જિને અનુભવ કર્યો છે.

૧૦૩૭ પ્રશ્ન—કોઇ પણ પદાર્થ પરિણામ કે પર્યાયિના ન હોય ?

ઉત્તર—કોઇ પણ પદાર્થ પરિણામ કે પર્યાયિના હોય નહિ; એમ થી જિને કહ્યું છે; અને તે સત્ય છે.

૧૦૩૮ પ્રશ્ન—શ્રી જિને જે આત્માનુભવ કર્યો છે અને પદાર્થના સ્વરૂપો સાક્ષાત્કાર કહી જે નિરપશ્ચ કહ્યું છે તે પરમ કમ્પાણી છે ?

ઉત્તર—શ્રી જિને જે આત્મ-અનુભવ કર્યો છે; અને પદાર્થના સ્વરૂપો સાક્ષાત્કાર કરી જે નિરપશ્ચ કહ્યું છે તે, સર્વ સુખસુખ જે પરમ કમ્પાણીને અર્થે નિમ્મય કરી વિચારવા યોગ્ય છે.

૧૦૩૯ પ્રશ્ન—શ્રી જિને કહેલા સર્વ પદાર્થોના બાવે એક આત્મા પ્રગટ કરવાને જ અર્થ છે ? મોક્ષમાર્ગમાં પ્રવૃત્તિ કોની પડે છે ?

ઉત્તર—જિને કહેલા સર્વ પદાર્થના બાવે એક આત્મા પ્રગટ કરવાને અર્થ છે, અને મોક્ષમાર્ગમાં પ્રવૃત્તિ બેતી પડે છે; એક આત્મા જાનીની અને એક આત્માજાનીના આશ્રવવાનની; એમ શ્રીજિને કહ્યું છે.

૧૦૪૦ પ્રશ્ન—પ્રવૃત્તિમાં રહેલું છતાં આત્મસ્વરૂપના ન થઇ શકે ?

ઉત્તર—‘આત્મા સાંભળવો, વિચારવો, નિરિધ્યાસવો, અનુભવવો’ એવી એક વેદની શ્રુતિ છે, અર્થાત્ જો એક જો જ પ્રવૃત્તિ કરવામાં આવે, તો જીવ તરી પાર પામે એવું લાગે છે. બાકી તો માત્ર કોઇ થી તીર્થકર જેવા જાની વિના સર્વને આ પ્રવૃત્તિ કરવું કમ્પાણીને વિચાર કરવો, અને નિમ્મય થવો, તથા આત્મસ્વરૂપ થવી દુર્લભ છે.

૧૦૪૧ પ્રશ્ન—કયા સાધનવડે અવતાનુમંથીય કોષ, મન, માયા, લોભ, મોગાં પડવાનો સંભવ છે ? તે કયાવે કઇ રીતે પદ્ધતિપણને પામે ?

ઉત્તર—જીવને જાની પુરુષનું ઝોળખાણ થયે, તથા પ્રકારે

અનંતનુસારી હોય, મન, પ્રાણ, સ્થૂળ, કોઈમાં પાડયો થાકે અને એમ છે, કે એમ જની અનુભવે તે પરિણીતપણે જામે છે.

૧૦૪૨ પ્રશ્ન—અપુરુષને એક જાતે એમ જાણે છે તેમ તેમ રજા રજા આવે કોઈ પણ જાણે ?

ઉત્તર—અપુરુષને એક જાતે એમ જાણે છે, તેમ તેમ મનાબિધર, દુઃખમર્યાદિ આવે કોઈ પણ જાણે છે.

૧૦૪૩ પ્રશ્ન—અંતરું શું શું જાણે છે ? શું જિનના રોષે ભેગા અણી મિત્ર વગેરી આવે છે ? વિશ્વાદિ બાજમાં નિરસપણું કે શુભુખ્ય કામ જાણે છે ? અને શું બાજમાં પર્યાયવાદિને વિષે પ્રથમ રજા દત્તે તેણે રજા ન રહેતા તે (કા) પેશબમાં આવે છે ?

ઉત્તર—જેનના રોષે ભેગા અણી મિત્ર વગેરી આવે છે, વિશ્વાદિ બાજમાં નિરસપણું જાણે છે, કે શુભુખ્ય કામ જાણે છે; કામને અનિત્યાદિ આવના મિત્રવચનને જાણીને શૂરવા વિષે જે પ્રારે જાણીપુરજ સમીપે સમજ્યું છે, તેથી જનુ વિશેષ જાણના પરિણામથી તે-પર્યાયવાદિને વિષે અનિત્યાદિ આવે છે કે છે, અર્થાત્ સત્યુરજ જાણે, જા સત્યુરજ છે. એવું જાણી, સત્યુરજને જાણના પ્રથમ જેમ બાજમાં પર્યાયવાદિને વિષે રજા દત્તે તેમ, રજા, ત્યાર પછી, તથી રહેતે; અનુભવે તે રજા આવે કોઈ પડે એવા પેશબમાં કામ આવે છે.

૧૦૪૪ પ્રશ્ન—મારે આત્મજ્ઞાન દુર્લભ નથી ? ત્યાં સુધી આત્મચિંતાર કામમાં ઉત્તરમાં આવના પોત્ત નથી ?

ઉત્તર—અપુરુષનો એક જાણે પછી આત્મજ્ઞાન કાંઈ દુર્લભ નથી, તથાપિ સત્યુરજને વિષે, તેના વચનને વિષે, તે વચનના આકરને વિષે, પ્રીતિ-અભિ જાણ નહિ ત્યાં સુધી આત્મચિંતાર પક્ષે કામમાં ઉત્તર આવના પોત્ત નથી; અને સત્યુરજને કામને એક જાણે છે, એવું ખરેખર તે કામને જાણ્યું છે એમ જનુ કહેવું કામ છે.

૧૦૪૫ પ્રશ્ન—કામને સત્યુરજનો એક જાણે કેવી જાણના જાણ છે ?

ઉત્તર—કામને સત્યુરજનો એક જાણે તે એક જાણના જાણ છે, અત્યાર સુધી જે મારાં પ્રશ્નો કામજ્ઞાને અર્થે દત્તાં તે, તે નિષ્કળ દત્તાં; સત્ત્વજાણના જાણની પોંડે દત્તાં, જનુ દરે સત્યુરજને અર્થે એક જાણે છે, તે મારાં સર્વ સાધન સર્વ જાણના દેવ છે. જો પ્રશ્નમાં રહીને જે નિષ્કળ-નિષ્કળ-સાધન કામ તે પ્રશ્ન, દરે સત્યુરજના એક જાણે ન કરતાં, જરૂર અત્તરજાણમાં ચિંતારીને, ૮૮ પરિ-

જામ રાખીને છુને આ યોગને, વચનને ત્રિને જ્ઞાન થવું ચોખ્ખું છે-
જ્ઞાન રહેવું ચોખ્ખું છે; અને તે તે પ્રકારે જાતી છુને દે કરો,
કે જોયી તેને પ્રામ-જોમ અરુણ ન જાણ, અને મર્ય પ્રકારે એ
જ બળ આત્મામાં વર્દમાન કરવું કે, આ યોગથી છુને અર્ધ
રજ થવા ચોખ્ખું છે તેમાં, અંતરાય કરનાર 'દુઃખલું પુ' એ
માફ અભિમાન છે.

૧૦૪૧ પ્રશ્ન:—અનંતાનુમંધીય ક્રોધ, માન, માયા, લોભ આપ
કોને કહો છો ? કુળ-ધર્મને તેને અનુસરી જે ક્રિયાઓ કરતા આત્મા
હોય એ તે કેમ ત્યાગી સકાય ? એવા ભોક બધ તેને ? સત્યુચ્ચની
બક્તિ આદિને ત્રિને પણ લૌકિક જાવ રહે તેને ? અથવા જાતીના
ઉદયને દેખી તેવા જાવનું પોતાને આસપાસપણું હોય તેને આપ
અનંતાનુમંધીય ક્રોધાદિ કહો છો ?

ઉત્તર:—કુળ-ધર્મને, અને કરતા આત્મા છીએ તે ક્રિયાને, કેમ
ત્યાગી સકાય એવો ભોકબધ, સત્યુચ્ચની બક્તિ આદિને ત્રિને પણ
લૌકિક જાવ, અને કદાપિ કોઈ પંચવિધાગર એવાં કર્મ જાતીને
ઉદયમાં દેખી તેવા જાવનું પોતા આસપાસપણું, એ આદિ પ્રકાર છે
તે જ, અનંતાનુમંધી ક્રોધ, માન, માયા, લોભ છે, એ પ્રકાર ત્રિ-
વિધે સમજવાયોગ્ય છે, તથાપિ આત્માને જોઈ સમજવું જનું
તેરજું સખું છે.

૧૦૪૨ પ્રશ્ન:—ઉપશમ, ક્ષયોપશમ અને ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વની
વ્યાખ્યા કહેશો ?

ઉત્તર:—ઉપશમ, ક્ષયોપશમ, અને ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વને માટે સં-
ક્ષેપમાં વ્યાખ્યા કહી દતી તેને અનુસરી * * * ના સ્મરણમાં છે.

૧૦૪૩ પ્રશ્ન:—લોક આજ્ઞાની અધિકરણ ક્રિયાનો હેતુ કોને
કહો છો ?

ઉત્તર:—જ્યાં જ્યાં આ છુવ જાઓ છે, બવના પ્રકાર ધારણ
કર્તા છે, ત્યાં ત્યાં તથાપ્રકારના અભિમાનપણે વર્તે છે;—જે અભિમાન
નિરૂત કર્યા વિના તે દેહનો અને દેહના સંજ્ઞામાં આવતા પદાર્થોનો
આ છુવે ત્યાગ કર્યો છે; એટલે હજુ સુધી તે, જ્ઞાનવિચારે કરી,
જાવ જાણ્યો નથી, અને તે તે પૂર્વસંજ્ઞાઓ હજુ એમને એમ આ
છુવના અભિમાનમાં વર્તી આવે છે; એ જ એને લોક આજ્ઞાની
અધિકરણક્રિયાનો હેતુ કહો છે.

૧૦૪૪ પ્રશ્ન:—આસ આ દેહના વિષમાનપણામાં આપથી ધર્મ-
પ્રભાવ કરે તેને માટે મારી જે જિજ્ઞાસા રહે છે અને તેથી મને

અસીમ દર્શિ થયું એવા છે છતાં આજ તે કાર્ય-ધર્મપ્રમાણ-પ્રવા
કેમ રૂપ કરવા નથી ? શું આજને જન્મ દેવો મારે મરણ
દેવતી નથી ?

ઉત્તર—જ્યારે વિવિધનિષ્ણદોમાં પ્રમાણના દેવતી તમને વિશેષ
જિજ્ઞાસા છે, અને તે દેવ ઉત્પત્તિ થાય, તો તમારે વિશેષ ને અસીમ
દર્શિ ઉત્પત્તિ થયું એવા છે તે વિશેષ જિજ્ઞાસા, અને અસીમ દર્શિ
સંનિષ્ઠાની તમારી ચિત્તવિષય અને સમજવામાં છે, અને એવાની
અવગતિ જોઈ, થયું તે દેવો કાલકાલે હોય છે, અથવા
આવડું કાલકાલે થયું, એવી અવગતિ કે કાલકાલે અવગતિમાં
પ્રમાણ જોઈ તે મારે અત્યંત મરણ દેવ છે.

૧૦૫૦ પ્રશ્ન—જો આજને, દેવો અવગતિમાં પ્રમાણ જોઈ
અત્યંત મરણ દેવ છે, કારણ જુદા પ્રમાણે તે પ્રમાણ થયું છે એમ
થઈ આવે છે તો તમારે અવગતિ તેથી પ્રતિષ્ઠા કરવાં નથી ? શું
આજને એમ થાય છે કે આજને જુદા તેથી પ્રમાણપ્રવા ચિંતરવાં
જુદા પ્રમાણપ્રવા અવગતિ તરીકે અવગતિ જોઈ એમ થઈ છે ?

ઉત્તર—કારણ જુદા પ્રમાણે આ (અવગતિમાં) પ્રમાણ થયું છે
એમ, થઈ આવે છે; અથવા તેથી અવગતિમાં એમને એમ થઈ
દેવ છે; તથાપિ ને થઈએમ દેવો તે પ્રમાણ થઈ, અને ને સમજવા
તે પ્રમાણ થઈએમ દેવો તે સમજવા થઈ, એથી જુદા પ્રમાણ ચિંતરવાં થઈ
છે; કેમકે તે પ્રમાણપ્રવા ચિંતરવાં ચિંતરવાં અવગતિ પ્રમાણ-પ્રમાણપ્રવા
એમ એમ થઈ તેનું થઈ નથી; અને હવે કાલકાલે તેથી જુદા સમજવા
થઈ થઈ છે.

૧૦૫૧ પ્રશ્ન—મારે આજ શું વિચાર થયો છે તે રૂપ કરી
જણાવો ?

ઉત્તર—જો પ્રમાણે કાલકાલે થઈ કરી નિત્ય વિચારવામાં
આવે છે, તથાપિ જુદા સમજવામાં તેનું પરિણામ અવગતિમાં સમજ
જણાવો નહિ થઈ, જનનનુષ્ઠા તમને થઈ કે થઈ નથી.
તમારી કાલકાલે થઈ થઈ ને સ્થિતિ છે તે, એ સંનિષ્ઠામાં
કાલકાલે થઈ છે; અને તેથી તમને કારણ જુદા પ્રમાણે ઉત્પત્તિ થઈ
થઈ નથી; કેમકે આજને વર્તમાનમાં તેથી કાલકાલે થઈ; જુદા અવગતિમાં
અવગતિમાં તે ઉત્પત્તિ અવગતિમાં પ્રમાણ થઈ છે, એથી તે
ઉત્પત્તિ કાલકાલે કારણ જુદા પ્રમાણે, થઈને જનનનુષ્ઠા થઈ થઈ
થઈ થઈ, તે તે પ્રમાણ વિશેષ થઈ છે.

રાજપ્રશ્ન.

આમ રાખીને છુને આ ચોખને, વચનને તિને જામન થવું ચોખ છે-
જામન રહેવું ચોખ છે; અને તે તે પ્રકારે જાણી છુને હા કરો,
દે જોઈ તેને પ્રામ-જોમ અણ ન જાવ, અને સર્વ પ્રારે એ
જ જગ આત્મામાં વહેવાન કરવું કે, આ ચોખી છુને આ
જગ થવા ચોખ છે તેમાં, અંતગત કરનાર 'દૂ જાણું છું' એ
માઝ અભિમાન છે.

૧૦૪૬ પ્રશ્ન:—અનંતાનુષંગીય કોષ, માન, માયા, ભોમ આપ
કોને કહો છો? કુળ પર્વને તેને અનુસરી જે કિવાઓ કરતા આત્મા
દોષએ તે કેમ ત્યાગી રહ્યા? એવા ભોક બા તેને? સત્યભલી
બક્તિ આદિને તિને જગ લોકિક આવ રહે તેને? અથવા છાતીના
વચનને દેખી તેવા આવનું પોતાને આસપડાપડું દોષ તેને આપ
અનંતાનુષંગીય કોષાદિ કહો છો?

જવાબ — કુળ-પર્વને, અને કરતા આત્મા છીએ તે કિવાને, ૧૫
ત્યાગી રહ્યા એવા ભોકબા, સત્યભલી બક્તિ આદિને તિને જગ
લોકિક આવ, અને ક્યાપિ કોઈ પંચવિધાકાર એવાં કર્મ છાતીને
વચનને દેખી તેવા આવનું પોતાને આસપડાપડું, એ આદિ પ્રકાર છે
તે જ, અનંતાનુષંગી કોષ, માન, માયા, ભોમ છે. એ પ્રકાર તિને
પર્વને મમજવાચોખ છે, તથાપિ આત્મા જેઠું સમજનું જગ
તેજુ જાણું છે.

૧૦૪૭ પ્રશ્ન:—કેવળ, ક્ષયોપચય અને ક્ષાનિક સમ્બંધની
આત્મા કહો છો?

જવાબ — કેવળ, ક્ષયોપચય, અને ક્ષાનિક સમ્બંધને માટે મં-
દોષના આત્મા કહી દીધે તેને અનુસરી * * * ના સમ્બંધ છે.

૧૦૪૮ પ્રશ્ન:—ભોક અપાતી અધિકાર કિવાનો દેવ કોને
કહો છો?

જવાબ:—આ ક્યાં આ છર જાણ્યો છે, જાણના પ્રકાર જાણ્યો
ક્યાં છે, ત્યા ત્યાં તથાપ્રકારના અભિમાનપરે પડ્યો છે;—જો અભિમાન
નિરત ક્યાં કિવા તે દેહો અને દેહના મંગલમાં આવડ ૧૪એ
આ છરે ત્યામ ક્યો છે; એટલે હજુ સુધી તે, છાતિયારે ૧૧,
જાવ જાણ્યો નથી, અને તે તે પૂર્વમંદોષ દોષ એમને એમ આ
છાતના અભિમાનમાં વર્તે આવે છે; એ જ એને ભોક અપાતી
અધિકાર કિવાનો દેવ કહો છે.

૧૦૪૯ પ્રશ્ન:—જગ આ દેહના સ્વિચાતાજ્ઞાન આપડ પર્વ-
પ્રકાર કોને તેને મારે મારી જે જિજ્ઞાસ રહે છે અને તેથી પર્વ

અસીમ દર્દે થયે એમ છે છતાં આપ ને કાર્-ધર્મપ્રમાર-પરચા કેમ કૃપા કરતા નથી? હું આપને જાણતો છું છતાં કૃપા કરતી નથી.

ઉત્તર—તમારા વિચારનાજ્ઞામાં પ્રભાવના હેતુની તમને વિશેષ જિજ્ઞાસા છે, અને તે હેતુ કલ્પન થાય, તો તમારે વિશે ને અસીમ દર્દે કલ્પન થયે એમ છે તે વિશેષ જિજ્ઞાસા, અને અસીમ દર્દે સંમર્થની તમારી વિગતો અમને સમજાવ્યાં છે. અનેક કૃષ્ણાની અદ્યતનજ્ઞા જોઈ, વગર તે કૃષ્ણ કલ્પાયે કરીએ છીએ, અથવા અપર્યાપ્ત કલ્પાયે થયે, એવી ભાવનાએ કે કલ્પાએ અદ્યતનમાં જામતા જોઈ તે કૃષ્ણ અત્યંત મરજી છે.

૧૦૫૦ પ્રશ્ન—જો આપને, કૃષ્ણ અદ્યતનમાં જામતા જોઈ અત્યંત મરજી છે, કેમકે જલ્દી પ્રકારે તે મરજી થયે એમ છે એમ થયે આવે છે તો તો કૃષ્ણ અપર્યાપ્ત પ્રકારે કર્યાં નથી? હું અપર્યાપ્ત એમ કહ્યું છે કે આપને જલ્દી તેમ કૃષ્ણાભાવ ચિંતનમાં જામતા જામતા જામતા તો અત્યંત જલ્દી એમ કહ્યું છે કે?

ઉત્તર—કેમકે જલ્દી પ્રકારે આ (અદ્યતનમાં) મરજી થયે એમ છે એમ, થયે આવે છે; અથવા તેમ અપર્યાપ્ત ચિંતનમાં એમને એમ મરજી છે; તથાપિ ને થયે એમ કહી તે પ્રકારે થયે, અને ને સમજાવે તે પ્રકારે થયે એમ કહી તે સમજે થયે, એમ જલ્દી પ્રકારે ચિંતનમાં રહે છે; કેમકે તે કૃષ્ણાભાવ ચિંતનમાં ચિંતનમાં અત્યંત જામતા જામતા જામતા એમ થયે તેમ કહ્યું થયે નથી; અને કહ્યું કૃષ્ણ તેમ અપર્યાપ્ત થયે આવે છે.

૧૦૫૧ પ્રશ્ન—તમારે આપ હું વિચાર કર્યો છે તે કૃપા કરી જણાવશો?

ઉત્તર—જો પ્રશ્નને કાલે તે થયું હતી ત્યારે વિચારનામાં આવે છે, તથાપિ જલ્દી સમજાવ્યાં હેતુ પરિણામ આવડતો સમજાવે નહિ દેવશી, જાનકીની તમને સમજાવે કે કહ્યું નથી. તમારી કલ્પના થયે થયે ને સિદ્ધિ છે તે, એ સંમર્થમાં સહેલું થયે છે; અને તેથી તમને કેમકે જલ્દી પ્રકારે કલ્પના થયું થયું નથી; કેમકે અમને સંમર્થનામાં તેમ કલ્પ નથી; જલ્દી અત્યંત અત્યંતજ્ઞાને તે કલ્પને અત્યંતજ્ઞાને મરજી છે, એમને તે કલ્પની કલ્પસિદ્ધિ કેમકે જલ્દી પ્રકારે, જલ્દી જાનકીની નેતરથી થયે છે, તે તે મરજીને વિશે જાણે છે.

31/07/24

૧-૪૨ વાત મુખથી જાણ માલમ્બની કમળ પેશ
જનકના નામે જેને અવધી કરારે મુક્તિપદ્ય થશે ?

[illegible][illegible][illegible]

કોઈ પણ રીતે અનુભવ થઈ શકતો નથી. તે સોનાનો અનંત પર-
માણ્ય પ્રમાણે સિદ્ધ અનંતની અવગાહના મણે તો અડચણ નથી,
પણ તેથી કંઈ કોઈ પણ અને કોઈ પણ જીભની સાથે કેવળ એક-
ત્વપણે ભગીન્યાપણું કરું છે એમ છે જ નહિ. હૈા નિઃશ્વાસમાં
સ્થિતિ કરીને જ વર્તી શકે. અને અનેની ભૂતિ એક હોય તેથી કંઈ
એક એવું છે તે પોતાપણું ત્યાગી જીભ એવેના સમુદાયમાં ભગી
સ્વરૂપનો ત્યાગ કરી દે એમ જનચનો શો હેતુ છે ? તેનાં પોતાનાં
ક્રમ, સેવ, કાગ, ભાવ, કર્મજય અને મુક્તાવસ્થા એ અનાદિથી
ભિન્ન છે, અને મુક્તાવસ્થામાં પાછાં તે ક્રમ, સેવ, કાગ, ભાવનો
ત્યાગ કરે, તો પછી તેનું પોતાનું સ્વરૂપ શું રહ્યું ? તેને શો અનુ-
ભવ રહ્યો ? અને પોતાનું સ્વરૂપ જ્યાંથી તેની કંઈપણ મુક્તિ થઈ,
કે પોતાના સ્વરૂપથી મુક્તિ થઈ, એ પ્રકાર વિચારવાપોત્ય છે. એ
આદિ પ્રકારે કેવળ એકપણું જિને નિરોધ્યું છે. અત્યારે વખત નહિ
દોવાથી એટલું સખી જય પૂર્ણ કર્યું પડે છે.

૧૦૫૪ પ્રશ્ન—અન્યભાવોથી સર્વથા મુક્તપણું કેમ થાય ?

ઉત્તર—આ આત્મભાવ છે, અને આ અન્યભાવ છે, એવું
બોધજીન આત્માનેરિને પરિશુભિત થવાથી અન્યભાવને વિરોધે સહેલે
ઉદાસીનતા ઉત્પન્ન થાય છે, અને તે ઉદાસીનતા અનુક્રમે તે અન્ય-
ભાવથી સર્વથા મુક્તપણું કરે છે.

૧૦૫૫ પ્રશ્ન—નિમ્ન-પર-ભાવ જેણે ભક્ષ્યા છે એવા છાની
પુરૂષને તેનો ભાવ ભક્ષ્યા પછી પરભાવનાં શયેનો પ્રસંગ દોષ ? દોષ
તો તેમાં તેને કિલ્લુદિ થાય છે ? તેમ જ તેનો પ્રતિનિધ થાય છે ?

ઉત્તર—નિમ્ન પરભાવ જેણે ભક્ષ્યા છે, એવા છાનીપુરૂષને
ત્યારપછી પરભાવનાં શયેનો જે કંઈ પ્રસંગ રહે છે, તે પ્રસંગમાં
પ્રવર્તતાં પ્રવર્તતાં પણ તેણે તે છાનીનો સંગ્રહ રૂપ કરે છે, પણ
તેમાં કિલ્લુદિ થઈ પ્રતિનિધ થતો નથી. પ્રતિનિધ થતો નથી એ
વાત એકાંત નથી, કેમકે જ્ઞાનનું વિશેષ જગતનપણું જ્યાં દોષ
નહિ ત્યાં પરભાવનો વિશેષ પરિણમ તે પ્રતિનિધાત્મક થઈ આજનો
પણ સંભર છે.

૧૦૫૬ પ્રશ્ન—જો પ્રતિનિધ થઈ આજનો સંભર છે તો છા-
નીને કેમ વર્તવું યોગ્ય અવસ્થામાં આવ્યું છે ?

ઉત્તર—તેટલા મારે પણ છાનીપુરૂષને પણ ખી જિને નિમ્ન-
જ્ઞાનના પરિણામી પુરુષાર્થને વખાણ્યો છે; તેને પણ પ્રમાણ રૂપે

છપને ને અમાન્ય સપ્તધિની છાજ દોષ, તે સત્ત્વ નેયે ૩૫ સ્વ ઉપર નથી. આમ દોષથી વિવિધરૂતે, પ્રમત્રે પ્રમત્રે ધર્મ-વાર, રૂત્તે રૂત્તે, સત્ત્વ અરુધવાની જ છાજ વદેખન થવા રહે છે.

૧૦૧૧ પ્રશ્ન—યેચ્છસિદ્ધિ વચનો દા અર્થે પ્રાર્થે છે.

ઉત્તર—“યેચ્છસિદ્ધિ” ને ને રૂઝ પુષ્પેનાં વચને છે, તે ને અદંતિને પ્રેનિધાર કરાવતે જ પ્રાર્થે છે.

૧૦૧૨ પ્રશ્ન—સર્વ તીર્થધારીનો મુખ ઉત્તેજ શું છે ?

ઉત્તર—ને ને પ્રાર્થે પોતની જાનિ કાવધ છે, તે તે પ્ર-પ્રાર્થે તે જાનિ સમજ તે સમજી અભિમાન નિરાકર રૂપ જોત, સર્વ તીર્થધારી મધ્યમનું કરેતું છે; અને તે જ વાચ ઉપર છપે વિદેવ કરી રિશર થયતું છે—અવિદેવ વિચારયતું છે;—અને તે જ વાચ અનુપ્રેક્ષરોમ મુખપણે છે. તે પ્રાર્થની સિદ્ધિને અર્થે સર્વ સાધન કલાં છે.

૧૦૧૩ પ્રશ્ન—મહાપુરુષોને ઉપરેક દાને ખારે દોતે નથી ?

ઉત્તર—અદંતિ વચચને ખારે, ગુહાકિયા, કે મન્ય અમદ ખારે, સપ્રેક્ષ અસાવયા ખારે, કે પૂનઃકાપારિ પામયા અર્થે, કાષ મહાપુરુષો કષે ઉત્તેજ છે નહિ; અને તે જ પ્રાર્થ કરવાની સર્વથા આજી દાનીપુરુષની છે.

૧૦૧૪ પ્રશ્ન—પોતને વિષે કાષ મદિયા ચેત્ત મુલ્લ ઉત્તમ થયે દોષ તે તેથી ઉત્તર્પ પામયતું થયે ? ન થયે તે શું કરતું થયે ?

ઉત્તર—પોતને વિષે કાષ થયેલો દોષ એવા મદિયાચેત્ત મુલ્લથી ઉત્તર્પ પામતું થતું નથી; પણ આપ પણ નિત્યોત્તર જોતિ રી રી પદ્ધતિમાં પાતું થયે છે, અને વિનાપ્રમાદે તેથી પાતું રૂપ થયે છે; એ મહામુલ્લ દાનીપુરુષનાં વચનોમાં સર્વે રહી છે.

૧૦૧૫ પ્રશ્ન—અ આપ આપયા ખારે ક્યાં સાધનો કલાં છે ?

ઉત્તર—અને તે આપ આપયા ખારે સત્ત્વ સદ્ગુર અને સત્તા-અદિ સાધન કલાં છે;—ને અન્ય નિષિદ્ધ છે.

૧૦૧૬ પ્રશ્ન—તે સાધનોની આરાધના છપને ક્યા દેગુણે છે ?

ઉત્તર—તે સાધનોની આરાધના છપને નિમ રૂપ કરવા દેગુણે જ છે, વધારે છપ ને ત્યાં પણ વચનાદુદિને પ્રાર્થ, તે કાષ વિવિધ કમપણ થવ નહિ.

૧૦૧૭ પ્રશ્ન—વચનાદુદિ એટલે શું ?

ઉત્તર—વચનાદુદિ એટલે સત્ત્વ, સદ્ગુર આદિ વિષે ખરા આત્મજ્ઞને આદાત્મદુદિ થયે તે આદાત્મદુદિ નહિ, અને પોતના

રાજ્યપ્રેક્ષી.

[illegible]

૧. આપણે જાણીએ છીએ કે, જો a, b, c એક ત્રિકોણના બાજુઓ હોય, તો a, b, c નો કોઈ પણ એક બાજુ બીજા બે બાજુઓના સરવાળા કરતાં નાના હોય છે. આને ત્રિકોણના બાજુઓની અસમાપ્તિ કહેવાય.

૧. જાણીને પશુ આમોહ
 ૨. જાણીને સંભારણ
 ૩. જાણીને છે તે!
 ૪. જાણીને આમોહ
 ૫. જાણીને આમોહ
 ૬. જાણીને આમોહ
 ૭. જાણીને આમોહ
 ૮. જાણીને આમોહ
 ૯. જાણીને આમોહ
 ૧૦. જાણીને આમોહ

१. २. ३. ४. ५. ६. ७. ८. ९. १०. ११. १२. १३. १४. १५. १६. १७. १८. १९. २०. २१. २२. २३. २४. २५. २६. २७. २८. २९. ३०. ३१. ३२. ३३. ३४. ३५. ३६. ३७. ३८. ३९. ४०. ४१. ४२. ४३. ४४. ४५. ४६. ४७. ४८. ४९. ५०. ५१. ५२. ५३. ५४. ५५. ५६. ५७. ५८. ५९. ६०. ६१. ६२. ६३. ६४. ६५. ६६. ६७. ६८. ६९. ७०. ७१. ७२. ७३. ७४. ७५. ७६. ७७. ७८. ७९. ८०. ८१. ८२. ८३. ८४. ८५. ८६. ८७. ८८. ८९. ९०. ९१. ९२. ९३. ९४. ९५. ९६. ९७. ९८. ९९. १००.

અત્યંત અત્યંત સંભાળથી, સહેળીને યજ્ઞતું એ વાન ન જ મૂલવા જેવી છે, એમ નિમિષ કરી પ્રશ્નને પ્રશ્નને કાપે કાપે, અને પરિણામે પરિણામે, તેનો લક્ષ્ય સખી તેથી મોટું થવાનું તેમ જ કર્મા કરતું; એ મો વહેવાનરસખીના ઉદ્ધરણનિયમને કાળે તે અમે કહ્યું હતું.

૧૦૭૧ પ્રશ્ન—આપની દાઢમાં દણ કેવી રહે છે, તે જણાવવા અનુમદ થશે ? આ કાગમાં આપનું હોતું આપ કેવું ખડો છે ?

ઉત્તર—મનમાં ચારેચાર ચિંતારથી નિમિષ થઈ રહ્યા છે કે, કાંઈ જણ પ્રકારે ઉપયોગ કરી, અન્યભાવમાં ચેતાપત્તું થતું નથી; અને અખંડ આત્મજ્ઞાન રહ્યા કરે છે એવી જો દણ, તેને વિષે વિચાર ઉપવિભોગનો કાલ એ અધર્મકારક છે. દાઢમાં તો યોગ્ય સહુની નિવરતિ માંડ રહે છે, અને પ્રદર્શન કરી રહે એવી ચેતનાવાળું તો ચિત્ત નથી, અને દાઢ તેથી પ્રાપ્તિ કરી એ હર્ષન છે, તો કામ-પણે તેમ કરીએ હીએ. મન ત્યાં જ નાહતું નથી, અને કાંઈ મનનું નથી; તથાપિ દાઢ દરીઆમાં પિત્ત છે. નિરપેક્ષ એવું તે આત્મજ્ઞાન તીર્થકારકિ કું છે એ જરૂર અધર્મકારક છે. તે કાલ જણ અધર્મકારક દત્તે. વધારે શું કહેવું ? " વનની મારી કાવત " ના કહેવન પ્રકારે આ કાગમાં, અને આ પ્રદર્શનમાં અમે હીએ.

૧૦૭૨ પ્રશ્ન—મુખના સમુદાયથી જુદું એવું મુખનું સ્વરૂપ હોવા સેવક છે કે કેમ ? અર્થાત્ જ્યાં મુખનો સમુદાય તેમ જ મુખ એકલે દત્ત, કે તે મુખના સમુદાયને આધારમૂળ એવું જણ કંઈ દત્તનું હોવાવતું છે ?

ઉત્તર—અવેધી પ્રશ્નને લખેલા માર પ્રત્યેના ઉત્તર લખ્યા તે વાંચ્યા છે. પ્રથમના બે પ્રશ્નના ઉત્તર સહેળમાં છે, તથાપિ વધારેમ છે. ચોથા પ્રશ્નને ઉત્તર લખ્યો તે અધર્મપણે સેવક છે, તથાપિ વિશેષ સુદમ આલેખનથી તે પ્રશ્નનો ઉત્તર લખવા સેવક છે. તે શીલે પ્રથમ આ પ્રશ્નને છે: " મુખના સમુદાયથી જુદું એવું મુખનું સ્વરૂપ હોવા સેવક છે કે કેમ ? " અર્થાત્ " જ્યાં મુખનો સમુદાય તેમ જ મુખ એકલે દત્ત ? કે તે મુખના સમુદાયને આધારમૂળ એવું જણ કંઈ દત્તનું જોતું હોવાવતું છે ? " તેના ઉત્તરમાં એમ લખ્યું છે કે, આત્મ કુણું છે; તેના મુખ કનાકેન વચેરે જુદા છે. એમ કહ્યું. અને મુખની ચિરિત્ત કરી, તથાપિ ત્યાં ચિરિત્ત કરી થયે છે. કનાકેનચિ કુણથી જુદું એવું જાણીતું અધર્મપણું શું ? તે પ્રથમ છે, મારે વધારેનિ તે પ્રશ્નની પરિચિત્ત કરેલ સેવક છે.

ગાજપ્રશ્ન.

૧. ૧૩ ૧૪ — ૧ જાત આ જાતમા દોષ રોગ છે કે કેમ?
૨. ૧૫ ૧૬ — આ આ રોગ છે ?
૩. ૧૭ ૧૮ — આ રોગ રોગ છે કે કેમ ?
૪. ૧૯ ૨૦ — ૧ રોગરોગ છે. ૧૧૩
૫. ૨૧ ૨૨ — રોગ છે. ૨૨
૬. ૨૩ ૨૪ — આ રોગ આ રોગ છે.
૭. ૨૫ ૨૬ — આ રોગ છે. ૨૬
૮. ૨૭ ૨૮ — આ રોગ છે. ૨૮
૯. ૨૯ ૩૦ — આ રોગ છે. ૩૦
૧૦. ૩૧ ૩૨ — આ રોગ છે. ૩૨
૧૧. ૩૩ ૩૪ — આ રોગ છે. ૩૪
૧૨. ૩૫ ૩૬ — આ રોગ છે. ૩૬
૧૩. ૩૭ ૩૮ — આ રોગ છે. ૩૮
૧૪. ૩૯ ૪૦ — આ રોગ છે. ૪૦
૧૫. ૪૧ ૪૨ — આ રોગ છે. ૪૨
૧૬. ૪૩ ૪૪ — આ રોગ છે. ૪૪
૧૭. ૪૫ ૪૬ — આ રોગ છે. ૪૬
૧૮. ૪૭ ૪૮ — આ રોગ છે. ૪૮
૧૯. ૪૯ ૫૦ — આ રોગ છે. ૫૦
૨૦. ૫૧ ૫૨ — આ રોગ છે. ૫૨
૨૧. ૫૩ ૫૪ — આ રોગ છે. ૫૪
૨૨. ૫૫ ૫૬ — આ રોગ છે. ૫૬
૨૩. ૫૭ ૫૮ — આ રોગ છે. ૫૮
૨૪. ૫૯ ૬૦ — આ રોગ છે. ૬૦
૨૫. ૬૧ ૬૨ — આ રોગ છે. ૬૨
૨૬. ૬૩ ૬૪ — આ રોગ છે. ૬૪
૨૭. ૬૫ ૬૬ — આ રોગ છે. ૬૬
૨૮. ૬૭ ૬૮ — આ રોગ છે. ૬૮
૨૯. ૬૯ ૭૦ — આ રોગ છે. ૭૦
૩૦. ૭૧ ૭૨ — આ રોગ છે. ૭૨
૩૧. ૭૩ ૭૪ — આ રોગ છે. ૭૪
૩૨. ૭૫ ૭૬ — આ રોગ છે. ૭૬
૩૩. ૭૭ ૭૮ — આ રોગ છે. ૭૮
૩૪. ૭૯ ૮૦ — આ રોગ છે. ૮૦
૩૫. ૮૧ ૮૨ — આ રોગ છે. ૮૨
૩૬. ૮૩ ૮૪ — આ રોગ છે. ૮૪
૩૭. ૮૫ ૮૬ — આ રોગ છે. ૮૬
૩૮. ૮૭ ૮૮ — આ રોગ છે. ૮૮
૩૯. ૮૯ ૯૦ — આ રોગ છે. ૯૦
૪૦. ૯૧ ૯૨ — આ રોગ છે. ૯૨
૪૧. ૯૩ ૯૪ — આ રોગ છે. ૯૪
૪૨. ૯૫ ૯૬ — આ રોગ છે. ૯૬
૪૩. ૯૭ ૯૮ — આ રોગ છે. ૯૮
૪૪. ૯૯ ૧૦૦ — આ રોગ છે. ૧૦૦

જાણવવાથી તે દેવદાનું અવયવ તેના નિહાળાદિનું કંઈ પણ વિદ્ય-
માનપણું હોય, તો ખીજા છવને પણ પ્રતીતિનો હેતુ થયો સંભવે,
અવયવ 'જ્ઞાતિસ્મૃતિહીનતા' કસ્યં જેનું વિરોધાત્મક છે તે જાણે
તેમ જ જેને 'જ્ઞાતિસ્મૃતિહીન' છે તેવી, પ્રત્યક્ષાદિને જાણતો એવો
કોઈ વિચારવાન પુરુષ પણ જાણે કે, આ પુરુષને તેવા જ્ઞાનનો કંઈ
કંઈ સંભવ છે, અવયવ 'જ્ઞાતિસ્મૃતિ' દોરી સંભવે છે, અવયવ જેને
'જ્ઞાતિસ્મૃતિહીન' છે, તે પુરુષના સંબંધમાં કોઈ છવ પૂર્વભવે
આપ્યો છે, વિશેષે કરીને આપ્યો છે, તેને તે સંબંધ જાણવાનાં
કંઈ પણ સ્મૃતિ યાવ તે તેવા છવને પણ પ્રતીતિ આવે.

૧૦૪૫ પ્રશ્ન—છવ સમયે સમયે મરે ॥ એમ કહેવામાં આવે
છે તે કી રીતે સમજવું ?

ઉત્તર—“ છવ સમયે સમયે મરે છે તે કી રીતે સમજવું ? ”
તેનો ઉત્તર આ પ્રશ્નજ્ઞે વિચારશે—જેમ આત્માને સ્મૃત દેહનો વિશેષ
યાવ છે તેને, મરણ કહેવામાં આવે છે, તેમ સ્મૃતદેહના આશુખ્યાદિ
સુખપરાંવને જલ્દી, સમયે સમયે દાનિ પરિણામ થવાથી વિશેષ
થઈ રહ્યો છે, તેથી તેનું સમયે સમયે મરણ કહેવાયોત્ત છે. આ
મરણ તે અવધાર નવથી કહેવાય છે; નિશ્ચયથી તો આત્માને સ્વા-
ત્મવિષ્ણ એવા જ્ઞાનાસંપાદિ મુલ્યપરાંવની, વિશ્વ-પરિણામના યોગને
દીવે દાનિ થવા કરે છે, અને તે દાનિ આત્માના નિત્યપણાદિ સ્વા-
રૂપને જલ્દી મરી રહે છે; તે સમયે સમયે મરણ છે.

૧૦૪૬ પ્રશ્ન—કેવળજ્ઞાનાસંવેનને વિષે મથા કાગ અને આવશ્ય
કાગના પદાર્થ, વર્તમાનકાગમાં વર્તમાનપણે દેખાય છે તેમ જ દેખાય
કે જીવ રીતે ?

ઉત્તર—“ કેવળજ્ઞાનાસંવેનને વિષે મથા કાગ અને આવશ્ય કા-
ગના પદાર્થ, વર્તમાનકાગમાં વર્તમાનપણે દેખાય છે તેમ જ દેખાય
કે જીવ રીતે ? ” તેનો ઉત્તર આ પ્રશ્નજ્ઞે વિચારશે—વર્તમાનમાં
વર્તમાનપદાર્થ જેમ દેખાય છે, તેમ મથા કાગના પદાર્થે મથા કાગમાં
જે સ્વરૂપે હતા તે સ્વરૂપે વર્તમાનકાગમાં દેખાય છે; અને જ્ઞાત્ય
કાગમાં તે પદાર્થ જે સ્વરૂપે જામશે તે સ્વરૂપે વર્તમાનકાગમાં
દેખાય છે; જ્ઞાત્યને જે જે પદાર્થ પદાર્થે બન્યો છે, તે કારણે પણ
વર્તમાનમાં પદાર્થને વિષે સ્વરૂપ છે, અને જ્ઞાત્યકાગમાં જે જે પદાર્થ
બન્યો, તેથી એમના વર્તમાનમાં પદાર્થને વિષે સ્વરૂપ છે. તે કારણે
અને યોગદાનુ જ્ઞાન વર્તમાનકાગમાં પણ કેવળજ્ઞાનીને વિષે થવાયે
સ્વરૂપે દેખાઈ શકે. આ પ્રશ્નજ્ઞે પણ વિચાર જાણવવા યોગ્ય છે.

21744.

[illegible]

મોક્ષનો હતો, કે જે વાંચવા-વિચારવાથી તમને કોઈ પણ અંશે મહાધાન થાય, અને પત્રમાં પણ કંઈ વિશેષ અંશે સુમહાધાન થાય, એટલું ખતી રહે: કેમકે તે મનેથી અનેક પ્રશ્નો કાઢવા થોડા છે, કે જે ૧૨ી ૧૨ી સુમહાધાન પ્રાપ્ત થવાથી, વિચારવાથી, સમાવેશ થામે એવી પ્રાપ્તિ થાય છે. જ્ઞાનદસ્યમ્-પોતના સ્વપના વધાર્થનોધથી દાનના સ્વેદી દાનામાં-તે આત્મા નિમજ્જાવનો એટલે જ્ઞાન દર્શન (૧૫.સ્થિતિ નિર્ધાર) અને સદનસમાધિ-પરિણામનો દર્શા છે. આત્માનાદામાં રોષ, માન, માયા, લોભ એ આદિ પ્રકૃતિનો દર્શા છે, અને તે આવનાં રૂપનો ભોગ્યા થવાં પ્રકૃત્યવશાત્ પદપદાદિ પદધર્મોના નિમિત્તપણે દર્શા છે; અર્થાત્ પદપદાદિ પદધર્મનાં મૂળદ્રવ્યોનો તે દર્શા નથી, પણ તેને કોઈ આશરમાં જાવવારૂપ દિશાનો દર્શા છે, એ જે, પાછળ તેની દશા કહી તેને જેન ' કર્મ ' કહે છે: વેસંત ' જ્ઞાનિ ' કહે છે; તથા બીજા પણ, તેને અનુકરણ એવા સ્વદ કહે છે. વા-અન્ય વિચાર કહેવા આત્મા પદપદાદિનો તથા કોષાદિનો દર્શા થઈ શકતો નથી. માત્ર નિમજ્જાવ એવા જ્ઞાન-પરિણામનો જ દર્શા એ સ્વદ સમજાય છે. (૩) અજ્ઞાનમારથી કૌંશાં કૌંશો પ્રારંભકાને બીજાપ દોષ વખતનો લોભ પછી ૧૫૫૫ દશપરિણામે પરિણમે છે:- અર્થાત્ તે કૌંશો આત્માને ભોગવાં પડે છે:-જેમ આમિના સ્વદે કંજ-પણનો સંગ્રહ થાય છે, અને તેનું સહેજે વેના-૨૫ પરિણામ થાય છે. તેથી આત્માને કોષાદિ આવનાં દર્શાપણને જન્મ જગ પદપદાદિ વેના-૨૫ પરિણામ થાય છે. આ વિચારને તમે વિશેષપણે વિચારીશ, અને તે પછે જે કંઈ પ્રશ્ન થાય તે સમજી, કેમકે જે પ્રશ્નોની મમજ તેથી નિર્ણય થવારૂપ કાર્ય કાર્ય જ્ઞાને મોક્ષદશા પ્રાપ્ત થાય છે.

૧૦૮ પ્રશ્ન:-“ હિરણ્યું છે ? તે અનુકરણ છે એ ખા’ છે ? ”

જિજ્ઞાસુ:-(૧) અને તમે કદિનપ્રમાં વસી રહેલા છવ બીએ. તે છવનું મહત્ત્વવાપ એટલે કદિનપ્રણે-અવ એક આત્માવપણે-જે સ્વદ છે, તે હિરણ્યું છે, જ્ઞાનદિશન જેને વિને છે, તે હિરણ્યું કહેવાય છે: અને તે હિરણ્યું આત્માનું સદનસમાધિ છે જે સ્વ-૨૫ કદિનપ્રણે અનુકરણ નથી, પણ તે પ્રશ્ન અનુકરણ જણી અવારે આત્મામણી દિશ થાય છે ત્યારે, અનુકરણે સર્વદશાદિ કદિન-પણ તે જ આત્માનાં જન્મવા છે, તેથી વિશેષ કૌંશાંસાને દાન પ્રાર્થ, સમજાવણે નિર્ણય થવું અનુકરણમાં અવારે કાઢ્યો નથી: તેથી હિરણ્યું છે તે આત્માનું બીજું પદધર્મ થાય છે: એથી કદિ વિશેષ સદનસમાધિ પ્રાર્થ હિરણ્યું છે એમ નથી: એક નિર્ણયમાં કદો

૯. અનુચિત નથી હોતું. (૨) ઝીંટ પેલખા, મજબૂત હોય, યુવાન મન થ
૯. અને ખરાબ કોષ્ટકે અનુભવે તેવો. બોધ હોય હજી, જો મુ-
ખ્યત્વે કાલે કોષ્ટક હોય છે, જે વન મનનિત છે. કાલે કા-
લે તેવો જગ્યાએ અનુચિતી યાત્રાએ આવે છે, જનુ તે જા રહેતો.
અનુચિતી યાત્રા આવે એમ જનકા રોજ નથી. તેમ અનુચિ-
તીથી જનુ તેવી કુચિતી રોજ એમ જનકા રોજ નથી. અનુચિ-
તીએ જોય તેવજીતીથી તે કિંમત જનકા રોજ છે. જો મજબૂત કાલે
તે રહેતો છે, અને તેવજીતી એમ જનકા કાલે તે રહેતી કાલે છે, એમ
જનકામાં જાણજી નથી.

१०८० ॥ २००—“वृक्षान्ताः कदाचित् पश्येत् ॥”

ઉત્તર—પણુક જણાવે છે, કે જાણીને તેને કુળ જાણી
જણી જણ જ છે, તેને જણી જણી કરી, કે જણે તેને જણીના જણી,
જેમીને કરી. જણ જણી જે જણી જણી જણી જે તે જણી જણી
જણી જે, તે જણી જણી જણી જે જણી જણી જણી જે જણી જણી

१०८८ अमृत—०० अमृत ०० अमृत ०० अमृत ०० अमृत ००
२.३३ अमृत ०० अमृत ००

ઉત્તર:—પ્રશ્નકો, આમલજી ન આવે, અને રૂનમંડે એમ, વચ્ચે પ્રશ્નકો દુનિયાન કરવાનું આવે છે. તે આવે, અનેક, વચ્ચે, અનેક ની ઉત્તમ જ રહે. પ્રશ્નકોની જ ઉત્તમ, અનુભવ આવે છે. તે વચ્ચે મનમાં રહેલી જ પ્રશ્નકો, સંસ્કાર, ઉત્તમ હોય, અને નિમલસમજાય છે. તે જ પ્રશ્નકોને જ પ્રશ્નકો હોય, તે જ ઉત્તમ અને તે જ પ્રશ્નકો હોય.

१०८६ प्रश्नः—“ श्री.ता.पं. वि. अ. १३६” पृ. १०१ मे
 न्यूनतम दो. के. आपन. विचार प्रदा. रहीं ? ”

જિવન—શ્રીલિપિ વિશે સ્પષ્ટતાપૂર્વક કહી શકાય છે કે જાતિ-
ના મહત્ત્વને કારણે જોયેલા જર્મન દેશમાં જે-વિધનો છે, તેને જર્મન
મૂલ્ય દેશમાં વિચારે છે નહીં, એમ તો એક આપ મનમાં સમજ
સકાવ તેમ છે; છતાં સર્વે જાતિઓને કહી છે; અને એક જ
તે દેશ તેની જ સમજી છે; છતાં આપણે જાણું વિચારે જોતાં
જર્મનને નથી; કમિયોની જાતિ અને તેની નિદાન જુદા જુદા
દેશની નથી, તે જર્મનને જુદો અભિપ્રાય, “સર્વોત્તમ તે જર્મન
છે” એમ જાણે સંભવ નથી. શ્રીલિપિમાં જે જે ઉપર કહી
તેમાં કાણેનું જર્મનને સમજાવે છે તેનું નથી જાણ મનમાં
તેને કહી નથી, ઉપર જુદા જુદા દેશો તે કહી, તે વિશે સમ-
જાન કરવાનું જાણી શકી.

૧૦૬૩ પ્રશ્ન:—“ આમગ ઉપર શી જન્મ થશે તેની આ ભવમાં ખગર પડે? અથવા અગાડે શું હતા તેની? ”

ઉત્તર:—તેમ જની શકે. નિર્મળ જ્ઞાન જેનું થયું હોય તેને તેનું જન્મનું સંભવે છે. વાતનાં વર્તેનાં ચિન્હોપરથી વર્ણવેલું અનુમાન થાય છે, તેમ આ જીવની આ ભવની ચેત્તા ઉપરથી તેનાં પૂર્વકારણો કેવાં હોવાં જોઈએ, તે પણ સમજી શકાય. એકે અંશે વખતે સમજાય. તેમ જ તે ચેત્તા ભવિષ્યમાં કેવું પરિણામ પામશે, તે પણ તેના સ્વરૂપપરથી જાણી શકાય; અને તેને વિશેષ વિચારતાં કેવો ભવ થશે સંભવે છે, તેમ જ કેવો ભવ હતો, તે પણ વિચારમાં સારી રીતે આવી શકાયોએ છે.

૧૦૬૪ પ્રશ્ન:—“ જો શકે તે કોને? ” આનો ઉત્તર ઉપર આવી ગયો છે.

૧૦૬૫ પ્રશ્ન:—“ મોક્ષ પામેલાનાં નામ આપ આપો છો તે શા આધાર ઉપર? ”

ઉત્તર:—મને આ પ્રશ્ન ખાસ મનોધીને પૂછો તો તેના ઉત્તરમાં એમ કહી શકાય કે, અત્યંત સંસ્કારદશા પરિણીલુ જેની થયું છે તેનાં વચનો આવાં હોય, આવી તેની ચેત્તા હોય એ આદિ અંશે પણ પોતાના આત્મામાં અનુભવ થાય છે, અને તેને આભયે તેના મોક્ષપરત્ને કહેવાય; અને થતું કહી તે વચાં હોય એમ માનવાનાં પ્રમાણો પણ શાસ્ત્રદિથી જાણી શકાય.

૧૦૬૬ પ્રશ્ન:—“ જુદાંજુદાં પણ મોક્ષ નથી પામ્યા એ શા ઉપરથી આપ કહો છો? ”

ઉત્તર:—તેના શાસ્ત્રમિશ્રાંતિના આભયે જે પ્રમાણે તેમનાં શાસ્ત્રમિશ્રાંતિ છે, તે જ પ્રમાણે એ તેમનો અભિધાન હોય, તો તે અભિધાન પૂર્ણપર વિરૂદ્ધ પણ દેખાય છે; અને તે વાતનું સંપૂર્ણ જ્ઞાનનું નથી. સંપૂર્ણ જ્ઞાન જ્યાં ન હોય, ત્યાં સંપૂર્ણ સમજેપ નાવ પામવા સંભવિત નથી. જ્યાં તેમ હોય ત્યાં સંસ્કારનો સંભવ છે, એટલે કેવળ મોક્ષ તેને હોય એમ કહેવું જની શકે એવું નથી; અને તેમનાં કહેવાં શાસ્ત્રોમાં જે અભિધાન છે, તે સિદ્ધાન્ત બીજાં તેમનો અભિધાન હતો, તે જીતી રીતે જાણવું અમને તમને કાંઈ પડે તેનું છે, અને તેમ જ્યાં કહીએ કે, જુદાંજુદાં અભિધાન બીજાં હતો તે, કાંઈપણ કહેવાથી પ્રમાણજન ન થાય એમ કહે નથી.

૧૦૬૭ પ્રશ્ન:—“ કુનિયાની ઉપર શી સ્થિતિ થશે? ”

ઉત્તર:—કેવળ મોક્ષપે સર્વ જીવેની સ્થિતિ થાય, કે કેવળ

આ દુનિયાનો નાશ થાય તેવું જનવું મને પ્રમાણરૂપ લાગતું નથી. આવનારે આવા પ્રવાદમાં તેની સ્થિતિ સંભવે છે. કોઇ આવ, રાજાના પામી ક્ષીણ થાય, તો કોઇ વડેમાન થાય; તે એક ક્ષેત્રે વધે, તો બીજે ક્ષેત્રે ઘટે; એ આદિ આ સૃષ્ટિની સ્થિતિ છે. તે પૃથ્વી અને ધણી જ કંઈ વિચારમાં ગયા પછી એમ જણાવું સંભવિત લાગે છે કે, કેવળ આ સૃષ્ટિ નાશ થાય, કે પ્રજ્વલણ થાય એ ન બનવાયોમ છે. સૃષ્ટિ એટલે એક આજ પૃથ્વી એવો અર્થ નથી.

૧૦૬૮ પ્રશ્ન:—“આ અનીતિમાંથી સુનીતિ ઘરો ખરી ?”

ઉત્તર:—આ પ્રશ્નનો ઉત્તર સાંભળી જો છવ અનીતિ ક્યો તેને, તે (ઉત્તર) ઉપયોગી થાય એમ ઘરાં દેવું થોગ્ય નથી. સર્વ આવ અનાદિ છે નીતિ-અનીતિ તથાપિ તમે અને અનીતિ ત્યાગી નીતિ સ્વીકારીએ, તો તે સ્વીકારી સકાય એવું છે, અને એજ આત્માને કમંત્ય છે. મર્યં છવઆથી અનીતિ મરી નીતિ સ્થપાય એ વચન કહી ચકાનું નથી, કેમકે એકાંતે તેવી સ્થિતિ થઇ શક્યાયોમ નથી.

૧૦૬૯ પ્રશ્ન:—“દુનિયાનો પ્રલય છે ?”

ઉત્તર:—પ્રલય એટલે જો ‘કેવળ નાશ’ એવો અર્થ કરવામાં આવે, તો તે વાત પડતી નથી. કેમકે સર્વ પદાર્થનો કેવળ નાશ થઇ જવો સંભવતોજ નથી. પ્રલય એટલે સર્વ પદાર્થનું પરિણામિ વિષે કીનપણું, તો કોઇ અભિપ્રાયમાં તે વાતનો સ્વીકાર છે; જન મને તે સંભવિત લાગતું નથી, કેમકે સર્વ પદાર્થ-સર્વ છવ એર્થ સમપરિણામ તો રીતે પામે કે એવો યોગ બને ? અને જો સમપરિણામનો પ્રલય આવે તો પછી પરી વિષમપણું થવું જ નહિ. અવ્યક્તપણે છવમાં વિષમપણું અને વ્યક્તપણે સમપણું એ રીતે પ્રલય સ્વીકારીએ તોપણ દેહાદિ સંજ્ઞા વિના વિષમપણું શા આશયે રહે ? વેદાદિ સંજ્ઞા માનીએ, તો મરેને એકદિવસનું માનવાનો પ્રયત્ન આવે, અને તેમ માનવાં તો વિનાશકારને બીજી મનિએતો અસ્વીકાર કર્યો જણાય, અર્થાત્ ઉચી મનિના છવને તેજ પરિણામનો પ્રસંગ મર્યાદા આવ્યો હોય તે યામ ઘરાનો પ્રસંગ આવે એ આદિ ધણા વિચાર ઉદ્ભવે છે. મરં છવ આશયી પ્રલય સંભવતો નથી.

૧૧૦૦ પ્રશ્ન:—“અમળને બક્ષિથીજ મોક્ષ મળે ખરો ?”

ઉત્તર:—બક્ષિ જ્ઞાનનો દેવ છે. જ્ઞાન મોક્ષનો દેવ છે. અજ્ઞાન ન હોય તેને અમળ કહ્યો હોય, તો તેને બક્ષિ પ્રાપ્ત થઈ અસંભવિત છે એવું કંઈ છે નહિ. જ્ઞાનાવ જ્ઞાનસ્વભાવિ છે. બક્ષિજ મને જ્ઞાન નિર્મળ થાય છે. નિર્મળજ્ઞાન મોક્ષનો દેવ થાય છે. સર્વે

દાનની આશા વિના મરંજા મેક્ષ દોષ એમ મને ભાગ્યું નથી; અને જ્યાં સંપૂર્ણ રૂપ દોષ ત્યાં મર્મ જણા (શિવિ) દાન અશક્ય એમ કહેવાની પણ વાર નથી. આદ્યદ્વાર મેહુને; હેતુ છે. તે જોને ન દોષ તેને અભ્યુદય ન થાય એવો કહે; નિયમ મંજારનો નથી.

૧૧૦૧ પ્રશ્ન—“કુળાવતાર ને સમ્પાદ્યાર એ ખરી વાત છે? એમ દોષ તો તે શું? એ સારાં હંધર દાન? કે તેના અંત દાન? તેમને ખાનીને મોક્ષ ખરી?”

ઉત્તર—(૧) મને મદાત્મક પુત્ર દાન એવો છે અને પણ નિયમ છે. આત્મા દોષથી તેઓ હંધર દાન; સર્વ અવરજ તેમને મરવા દોષ, તો તેનો મેક્ષ પણ મરંજા મદનદાન વિચાર નથી. હંધરનો અંત કાષ્ટ દાન છે એમ મને ભાગ્યું નથી, કેમકે તેને વિશેષ આપવાં એવાં કહ્યો પ્રમાણુ દલિત આવે છે. હંધરનો અંત દાનને મદનદાની નથી, મોટા નથી અર્થ થાય, કેમકે હંધર જ અદાત્મકિ કર્તા થયો; એમ અદાત્મકિને જો કર્તા થાય તે પછી, હંધરને હંધર દોષ તોય હંધરપણું મોટા નેરો; અર્થાત્ કહ્યું દાન સ્વામી થાય જ્યાં હંધરને મુકદાન ખમવાનો પ્રયત્ન આવે તેજું છે. તેમ દાનને હંધરનો અંત મદન પછી પુત્રદાન કરવો યોગ્ય સી રીતે થાય? કેમકે તે રીતે છે કહ્યું કર્તાદાન? કહી કો નહિ; એ આદિ વિરોધથી હંધરના અંત તરીકે કાષ્ટ દાનને સ્વીકારવાની પણ ખરી જુદી થતી નથી; તે પછી કોણુ કે રામ જેવા મદાત્મકને તેમ યોગ્યમાં મળવાની જુદી કેમ થાય? તે મને ‘અભ્યુદય-હંધર’ દાન, એમ માનવામાં આવ્યું નથી. તથાપિ તેમને વિષે સંપૂર્ણ નિયમ પ્રમરણુ હતું કે કેમ? તે વાત વિચારવાયેમ છે. (૨) ‘તેમને ખાનીને મેક્ષ ખરી કે?’ એનો ઉત્તર મદન છે. દાનને સર્વ રામ, દેવ, અદાત્મકો અભ્યુદય અર્થાત્ તેથી દાન તે મોક્ષ છે. તે જોના કપોરો થય સહે તેને ખાનો, અને તેજું પરમાર્થ સ્વરૂપ વિચારી સ્વાત્માને વિષે પણ તેની જ નિમ્ન થઈ, તે જ મદાત્માના અદાત્મકને આદાર (સ્વરૂપે) પ્રતિષ્ઠાન થાય ત્યારે મોક્ષ થયો સંભવે છે. જાદી ખીટ કપસના કાગળ મેહુને હેતુ નથી. તેના સ્વપનને હેતુ થાય છે. તે પણ નિયમ થાય જ એમ કહેવા યોગ્ય નથી.

૧૧૦૨ પ્રશ્ન—“જહા, વિચ્છ ને મહેધર તે કાણુ?”

ઉત્તર—દલિત દેહરૂપ જહુ ગુણ મહુ તે આમને રૂપ આપ્યું દોષ, તો તે વાત જમનેસી કહે છે, તથા તેમાં ખીલ કારણથી તે

અહાલિનું સ્વરૂપ સમજાવ છે; પણ પુણ્યમાં જે પ્રકારે તેમનું સ્વરૂપ હશે, તે પ્રકારે સ્વરૂપ છે, એમ માનવા વિશેષમાં માફ વિશેષ વશ નથી, કેમકે તેમાં કેટલાંક ઉપદેશાર્થે રૂપક કલાં હોય એમ પણ શક્ય છે; તથાપિ આપણે પણ તેનો ઉપદેશ તરીકે લાભ લેવો, અને પ્રહરિના સ્વરૂપનો સિદ્ધાંત કરવાની જાળમાં ન પડવું; એ અને વિશેષ ઠીક લાગે છે.

૧૧૦૩ પ્રશ્ન:—“ અને સર્પ કરડા આને ત્યારે તેને મારી કરડા દેશે કે મારી નાંખશે? તેને બીજી રીતે દૂર કરવાની પ્રયત્ન શક્તિ ન હોય એમ ખારીએ છીએ.”

ઉત્તર—સર્પ ત્યારે કરડા દેશે એવું કમ જાણનાં વિચારમાં પડાય તેવું છે, તથાપિ તમે જો ‘દેહ અનિત્ય છે’ એમ જાણ્યું હોય, તો પછી અસારમૂલ દેહના રક્ષણાર્થે, જેને તેમાં પ્રીતિ રહી છે એવા સર્પને ત્યારે મારવો કેમ યોગ્ય હોય? જેણે આત્મહિન છબ્બું દોય તેણે તો ત્યાં પોતાના દેહને જતો કરશે એ જ યોગ્ય છે. ‘આત્મહિન છબ્બું’ ન હોય તેણે કેમ કરવું? તો તેનો ઉત્તર એ જ અપાય કે, તેણે નરકાદિને પરિશ્રમણ કરવું; અર્થાત્ સર્પને મારવો એવો ઉપદેશ ક્યાંથી કરી શકીએ? અન્યર્થેતિ હોય તો મારવાનો ઉપદેશ કરાય તે તો અમને તમને સ્વપ્ન પણ ન હો એ જ હચ્ચાયોગ્ય છે.

દશે સંશ્લેષમાં આ ઉત્તરો લખી પત્ર પૂર્ણ થું. ‘પૂર્ણાનંદમુચ્ચર’ વિશેષ મમજવાનું બાલ કરશે. આ પ્રશ્નોના ઉત્તરમાં મારા સખાજીના મકોચથી તમને સમજાવું વિશેષ મુશ્કરણવાળું થાય તેવું ક્યાં જ હોય તો પણ તે વિશેષનાથી વિચારશે, અને કંઈ પણ પરિણામે પૂછવા જેવું લાગે તે પૂછશે; તો મારું કરી તેનો ઉત્તર લખીશ. વિશેષ મમજાવે સમજાવના થાય એ વધારે યોગ્ય લાગે છે.

૧૧૦૪ પ્રશ્ન:—“ દે દરિ, દે દરિ શું કરું, દીનાનાથ દયાળ ” એ વચનોથી પ્રારંભના આપના કરેલ પદનો આશય સમજાવવા કૃપા કરશે?

ઉત્તર—આ છંદ અત્યંત માવાના આવરણે રિસામદ થશે છે, અને તે યોગ્યે કરી તેની પરમાર્થ-દષ્ટિ ઉદય પ્રકાશની નથી, અર્થ-

૧. દે દરિ! દે દરિ! શું કરું, દીનાનાથ દયાળ;

હું તો તોય અનંતજું, લાભનું શું કરવાળ.

૨. શું લાગ મુખમાં નથી, નથી સર્વ દુઃખ રૂપ,
નથી લપુતા કે દીનતા, શું કરું પરમસ્વરૂપ?

૩. નથી આજા પ્રારેવની, અવન કરી જરમાંદિ;
આપનાલો વિચાર દર, તે પરમાદર નાંદિ.

પ્રાર્થને વિષે પરપ્રાર્થનો દલમદ થયો છે; અને તેથી એક પ્રાપ્ત થયનાર
એને પણ તેમજ એક પ્રવેશ થયે એનો જાણ સુરતો નથી; એ જાણ
હવેની વિષયવાદી કરી, પ્રમુખને ટીકાત્ર કહ્યું છે કે, 'દે નાથ' કરે

૪. એક નથી સત્યથેનો, નથી સત્સેવા એક;
કેવળ ભરેભૂત નથી, નથી ભાગ્યવ ભુજીય.
૫. 'હું પામી છું કરી છું,' એનો નથી વિરોધ;
માન, કરાજ, પીસા નથી, માન્ય મુખીની ઈશ.
૬. અધિભૂત દુલ મદાન્તેનો, નથી પ્રકૃતિત ભાગ;
એક ન હો સ્નેહનો, ન થયે જામ પ્રમાણ.
૭. અવગત્ય અસંજિ નદિ, નદિ વિરહનો તાપ;
ક્યા અજ્ઞાન દુલ પ્રેમની, નદિ તેનો પરિગ્રાહ.
૮. જાણિમાર્ગ પ્રવેશ નદિ, નદિ જાળ્ય લે જાળ;
સમજ નદિ નિજ પર્યંતી, નદિ દુલ દેવે સ્થાન.
૯. માન્યોપ કથિયો થયો, નદિ મર્યાદા પર્યં;
તોલ નદિ ભાગ્યવદા, સુખો પ્રમુખ દુલ પર્યં.
૧૦. સેવાને પ્રવિરૂપ છે, તે જાપન નથી ત્યાગ;
દેદેશિય માને નદિ, કરે ભાગ્યવદા સાથ.
૧૧. દુલ વિરોધ સુરતો નથી, વચન, નવન, વચ નદિ;
નદિ હતાક અવજાણી, તેમ સદાગીત માંદિ.
૧૨. અદ્યોગથી રહિત નદિ, સ્વપર્યંત્યવ નદિ;
નથી નિગતિ નિર્મલપણે, જાન્ય પર્યંતી કાંઈ.
૧૩. એક જાનંત પ્રમાણથી, સાધન રહિત કુંવર;
નદિ એક સદ્ગુણ પણ, મુખ જાણકું મુખ.
૧૪. કેવળ કાળા-માર્ગે ઈશ, ઈશભક્ત, ઈશનાથ;
પાપી પરમ અનાથ છું, કદો પ્રમુખ હાથ.
૧૫. અનંતાવથી અપર્યાય, વિના જાન જાનનાથ,
સેવા નદિ કુલ સંતે, મુખું નદિ અધિપાન.
૧૬. સંતેષરુભાગ્ય વિના, સાધન કયો જાણે;
પાર ન તેથી પામિયો, કયો ન જાણ વિરહ.
૧૭. સદ્ સાધન જાપન થયો, રહો ન કોઈ કથાથ;
સદ્ સાધન સમજ્યો નદિ, ત્યાં જાપન કુ જાપ.
૧૮. પ્રમુખ પ્રમુખ થય જાણી નદિ, પાપો ન સદ્ગુણ પાથ;
કોઈ નદિ વિજ કોઈ તો, હરિયે કોલ કથાથ.
૧૯. અપમાદ્ય અધિયો પરિત, સમજ જાનનાથ કુંવર;
એ નિશ્ચય જાણ્યા વિના, સાધન કયો મુખ.
૨૦. ૫૬ ૫૬ દુલ પાપકંઠે, હરિ હરિ, માતું એક;
સદ્ગુણ, સંત, સ્વાય દુલ, એ દલો કરિ દેવ.

મારી કાઈ મતિ (માર્ગ) મને રેખાની નથી, કેમકે સર્વે સુદૃઢ
જેનો રોગ મેં ક્યો છે; અને સદાજ ઔષધે છતાં પ્રવલ ક્યે છે
તે ઔષધથી વિપરીત એવાજ માર્ગ મેં આપ્યા છે, તે તે રોગજ
મારી નિશાની કર, અને તે નિશાનીને સર્વોત્તમ સુધારા એસે તે
સદગુણ પ્રત્યેનો સમ્યગ્માત્ર તે ઉપજ થાય એવી રૂપ કર' એ
માનના ઠીક દાવસ, કે જેમાં પ્રથમ વાક્ય "હે દરિ! હે દરિ પે
કદ્દ, દીનાનાથ રવાળ." છે, તે દોદસ નખને સ્મરણમાં રાખે, તે
દોદસની વિશેષ અનુપ્રેક્ષા થાય તેમ કરશે તો વિશેષ મુખરુનિતો રેતુ છે.

૧૧૦૫ પ્રશ્ન—આપથીએ રચેલાં આડ જોડો કા અર્થે છે?

જનક—મીઠા આડ જોડક છે તે સાથે અનુપ્રેક્ષા કરાયેલા
છે, કે જેમાં આ છપને સુ આચરણ ગણી છે, અને જે જે રા
માથને નામે આચરણ ક્યાં તે અત્યારજુથી રથા થયાં, તે તે આચ
રણને વિષે મિથ્યામત છે તે નિશ્ચ કરવાનો ભોગ કરો છે, તે જ
અનુપ્રેક્ષા કરતા છપને પુરુષાર્થવિગતો રેતુ છે.

૧૧૦૬ પ્રશ્ન—જેનું "ઉત્તરધ્યયન સ્ત" કેવું પ્રકારે વિચારી?

જનક—'યોગમયામિત્ર'ની વાંચના પૂરી થઈ હોય, તો ધોડા વચ
તેનો અવકાશ રાખી એકમે કમજી રી વાંચવાનું બંધ રાખી, 'ઉત્ત
રધ્યયન સ્ત' વિચાર્યો, પણ તે કૃત—અપ્રધાવના આમદારે નિત
કરવાનું રાખ્યાગી, કેમકે છપને કૃત્યોત્તે અપ્રધાવ પ્રાપ્ત થઈ હોય

૧. એક નેવન તમન આપ કિયા, પુતિ ત્યાય નિરાય અપાય કરો;

અનંત કયા પુણ નેન રસ, રક આસન પદ ત્યાય કિયો.

૨. અનંતનાવનય કર્યોય કિયા, હાએય-પ્રયોગ સુતાવ જોય

અપમદ જ્યે વપ ત્યારેકિ વગે, કર્યોડિ વગરિ થઈ કર્યો.

૩. એક દાસવડે નવ પારિ કિયે, મન મદન અંદન એક કિયે,

વડે દાસવ જાત અનન કિયે, વડી કયુ હાંય હનુ ન પડે.

૪. અનંત ને નિશારવડે મનને, કયુ કાર રકા કન કાંવનને

નિત કરુનુ મન ન નક કહે, મુન અપવ દે કડ ભાગ એ

૫. મન કન વગર કે કુમરો, વડ ભાગ રકી કુરુ મન;

વડને વડે મુન અનનને, અન કરુનુને મુરેન મને

૬. મન મનને, અનને, કર્યો, મુરોડિ અન કર્યોય મને

અન અન કિય ને અપમે, રક અનન પારિ રેવ કરો.

૭. વડ એક મુન કર્યોડિયે, કર્યોડિયે કે કર્યો નિવ દે;

રકાંય નિશારવડે નિશી, મકિ એવ મુરેન મને નિશી.

૮. એ રેવ કર્યોય વડે કર્યો, એક અપમને કુ રેવ મને,

વડ અપમે નિશ આનિ કરે, નિશી કર્યોય અનનને નિશી.

હે તે પરમાર્થેષ હે કે કેમ ? એમ વિચારનાં દરિયાવતી નથી; અને સહેજે તે જ પરમાર્થે આની સખી, હવે પરમાર્થથી મુકે છે. મારે મુમુક્ષુ હવેને તો એમ જ કહેવું છે કે, હવેને સદ્ગુણોએ કલ્યાણની પ્રાપ્તિ અસ્પૃશ્યમાં થાય તેનાં સ્વપ્ન, વૈરાગ્ય અને ઉપશમ અર્થે 'યોગસિદ્ધિ' 'ઉત્તરધ્યયનાદિ' વિચારવા થોડા છે; તેમાંજ પ્રત્યક્-પુરુષનાં વચનોનું પૂર્વાપર અવિરોધપણું બહુવાને અર્થે વિચારવાથોડા છે.

૧૧૦૭ પ્રશ્ન—મુમુક્ષુ હવેને કયો બધ દોષ ? વિચારવાન હવેને શું કંછા દોષ ?

ઉત્તર—મુમુક્ષુ હવેને એટલે વિચારવાન હવેને આ સંસારને વિશે અજ્ઞાન સિવાય બીજો કંઈ બધ દોષ નહિ. એક અજ્ઞાનની નિશ્ચિત કંછાથી એ રૂપ જે કંછા તે સિવાય વિચારવાન હવેને બીજું કંઈક દોષ નહિ; અને પૂર્વ ઈર્ષ્યા નથે તેણે કંઈ ઉદય દોષ તેપણુ વિચારવાનના ચિત્તમાં સંસ્કાર દારાજ્ઞ છે, સમસ્ત સોદ્ધિને કરી આનંદ છે, ભવાકુશ છે, સમર્થવના પ્રાપ્તિ-દગથી બગતો છે એવો વિચાર નિશ્ચયજ્ઞ જ વર્તે છે અને 'જ્ઞાનપ્રાપ્તિને કંઈ અંતર્યામ છે મારે તે દારાજ્ઞદરજ સંસ્કાર મને ભરતો હેતુ છે, અને સોફનો પ્રસંગ દરજથોડા નથી, ' એ જ એક બધ વિચારવાને થોડે છે.

૧૧૦૮ પ્રશ્ન—બીલીર્થેકારે 'અજ્ઞાનપરિવડ' અને 'ઈર્ષ્યપરિવડ' દા. મારે પ્રતિપાદન કયાં છે તે સમજાવવા અનુચિત થશે ?

ઉત્તર—મહાત્મા બીલીર્થેકારે 'નિર્મલ' ને પ્રાપ્તિ-પરિવડ સદન દરવાની કરી કરી બહામજી આપી છે. પરિવડનું સ્વરૂપ પ્રતિપાદન દરજથાં 'અજ્ઞાનપરિવડ', અને 'ઈર્ષ્યપરિવડ' એવા બે પરિવડ પ્રતિપાદન કયાં છે; કે કંઈ ઉદયેનું જગવાપણું દોષ અને સ્વસ્થ-સત્યપ્રત્યે યોગ થયા હયાં હવેને અજ્ઞાનનાં દારજે દાગવામાં દિગ્બળ ન થાતી સતી દોષ, કુચરજી આવી નથી દોષ, તેપણુ ધીરજ રાખતી, સત્સંગ સત્યપ્રત્યે યોગ ચિત્તે કરી અદ્યપરો; તે અનુક્રમે અજ્ઞાનની નિશ્ચિત થઈ; કેમકે નિશ્ચય જે ઉદય છે; અને હવેને નિરત થવાની હુદિ છે, તો પછી તે અજ્ઞાન નિરાધાર થઈ જી રીતે રી રી રી ? એક જવે પૂર્વમંત્રોન સિવાય ત્યાં કંઈ તેને આધાર નથી, તે છે જે હવેને સ્વસ્થ-સત્યપ્રત્યે યોગ થશે છે; અને પૂર્વમંત્રનિશ્ચિત્તે પ્રયોગન છે તેને, કેમે રજવા જ થોડા છે એમ વિચારી તે અજ્ઞાનથી થતું આગજ્ઞાનપણું તે મુમુક્ષુ હવે ધીરજથી સદન કરું. એ પ્રમાણે પરમાર્થે કરીને પરિવડ દોષ

છે. અને અને સંયોગમાં તે એવ પરિવડતું સ્વરૂપ લખ્યું છે. આ પરિવડતું સ્વરૂપ જાણી, સત્સંગ સત્પુરુષના યોગે જે અદ્વતી મુક્તિનું યાત્ર છે, તે નિરૂપ થશે એવો નિશ્ચય રાખી, વશ-ઉદય જાણી, ધીરજ રાખવાનું બનવાનું તીર્થંકરે કહ્યું છે; પણ તે ધીરજ એવા અર્થમાં કહી નથી, કે સત્સંગ-સત્પુરુષના યોગે પ્રમા દેતુએ વિજય કરવો તે ધીરજ છે, અને ઉદય છે તે વાત પણ નિ-ચારવાન છવે સ્થિતિમાં રાખવાયોગ્ય છે.

૧૧૦૯ પ્રશ્ન:—મંસાર શું છે? છવમાં શું પરિણામ પામે તો તે મંયંત્ર, વમ, નિવમ, જપ, વાગા, ભક્તિ, શાસ્ત્રાન આદિ કરી છુટવો?

ઉત્તર:—શ્રી તીર્થંકરાદિએ હરી હરી છવોને ઉપદેશ કર્યો છે, પણ છવ દિશામુદ રહેવા છવે છે, ત્યાં ઉપાવ પ્રતીતી કો નદિ હરી હરી કોઈ કોઈને કહ્યું છે કે, એક આ છવ સમજે તે મદન મોક્ષ છે, નદિ તો અનંત ઉપા પણ નથી; અને તે સમજાવું પણ કમ વિકટ નથી, કેમકે છવનું સહજ જે સ્વરૂપ છે, તેમ શા સમજાવું છે; અને તે કોઈ બીજાના સ્વરૂપની વાત નથી; કે વખતે મોપવે, કે ન જાણારે તેથી સમજાવી ન બને. પોતાથી પોતે મુખ રહેવાનું શી રીતે બનવાયોગ્ય છે? પણ સ્વપ્રસારમાં જેમ ન બનવ યોગ્ય એવું, પોતાનું જન્ય પણ છવ જુએ છે તેમ અદ્વતનાદિ સ્વપ્રસારયોગે આ છવ પોતાને, પોતાનાં નદિ એવાં બીજાં કબ્બે વિશે સ્વપણે માને છે; અને એજ ચત્વર્ય તે સંસાર છે; તેજ જ-તાન છે. નરકાદિભૂતિનો દેવ તેજ છે, તેજ જન્મ છે, મરણ છે, અને તેજ દેવતા નિહાર છે; તેજ પુત્ર, તેજ પિતા, તેજ કનુ, તેજ નિત્યદિ જ્ઞાન કમ્પનાના દેવ છે; અને તેની નિશાનિ થઈ ત્યાં સદા મોક્ષ છે, અને એજ નિશાનિને અર્થે સત્સંગ-સત્પુરુષાદિ સાધન રાખે છે; અને તે સાધન પણ છવ જે પોતાના પુરુષર્થને તેમાં મોખ્ખ વિચાર વ્યવર્તિ તેજ નિદ છે. વધારે શું કરીએ? આરમ્ભ મંડે છવમાં પરિણામ પામે, તો તે સર્વ વન, વમ, નિવમ, જપ, વદ્ય, ભક્તિ, શાસ્ત્રાન આદિ કરી છુટવો, એમાં કઈ સંકલ નથી.

૧૧૧૦ પ્રશ્ન:—મુમુક્ષુ છવને કેટલા પ્રકારની રસા વર્તે છે?

ઉત્તર:—જે પ્રકારની રસા મુમુક્ષુ છવને વર્તે છે.

૧૧૧૧ પ્રશ્ન:—મધ શા?

ઉત્તર:—એક વિષ્ણુસદા અને બીજા વિષ્ણુસદા.

૧૧૧૨ પ્રશ્ન:—વિષ્ણુસદા ક્યારે પ્રપ્તે છે?

ઉત્તર:—સ્થિતપ્રજ્ઞદશા વિચારદશા લગભગ પૂરી થયે અથવા સંપૂર્ણ થયે પ્રશ્ન છે.

૧૧૧૩ પ્રશ્ન:—સ્થિતપ્રજ્ઞદશાની પ્રાપ્તિ આ કાગમાં થાય છે ?

ઉત્તર:—તે સ્થિતપ્રજ્ઞદશાની પ્રાપ્તિ આ કાગમાં કદાચ છે.

૧૧૧૪ પ્રશ્ન:—કદાચ હોવાનું કદાચ શું ?

ઉત્તર:—કેમકે આત્મપરિણામને અધ્યાત્મરૂપ યોગ, આ કાગમાં પ્રધાનપણે વર્તે છે, અને તેથી વિચારદશાનો યોગ પણ સદૃશ—સત્-અન્યા અંતરૂપથી પ્રાપ્ત થતો નથી. તેથી કાગમાં * * * * વિચાર-દશાને કહે છે, વિચારદશા પ્રાપ્ત થવાનું મુખ્ય માર્ગ છે, અને તેથી જીવને ભવ, મિત્તા, પરામચરિ બાવમાં નિમ્નતુલિ કરવી પડે નહિ; તેમણે ધરિભયી તેમને સમાધાન થવા દેવું; અને નિર્મલ ચિત્ત રખાવવું પડે છે.

૧૧૧૫ પ્રશ્ન:—સર્વ જીવ આત્મપણે સમસ્તભાવિ છે ?

ઉત્તર:—સર્વ જીવ આત્મપણે સમસ્તભાવિ છે.

૧૧૧૬ પ્રશ્ન:—શું કરવાથી પરિમમણુ દશા થાય છે ?

ઉત્તર:—બીજા પદાર્થમાં જીવ તો નિમ્નતુલિ કરે તો પરિમમ-ણુદશા થાય છે.

૧૧૧૭ પ્રશ્ન:—પરિમમણુદશા કેમ આવે છે ?

ઉત્તર:—નિમ્નતેવિષે નિમ્નતુલિ થાય, તો પરિમમણુદશા આવે છે.

૧૧૧૮ પ્રશ્ન:—જેના ચિત્તમાં આવે એવું ચિત્ત વિચારનો અવસ્થાનો છે તેણે શું કરવું પરમ ભેદ છે ?

ઉત્તર:—જેના ચિત્તમાં એવો અર્થ વિચારનો અવસ્થાનો છે તેણે, તે જીવ જેના આત્મમાં પ્રમદ થાય છે તેની, દશાનુદશાપણે અન્યમભિ કરી એ પરમ ભેદ છે.

૧૧૧૯ પ્રશ્ન:—ક્યા કાગીને આપ થય મળે છે ?

ઉત્તર:—તે દશાનુદશા ભક્તિભાવની ભક્તિ પ્રાપ્ત થયે જેમાં કંઈ વિષમતા આવતી નથી, તે કાગીને થાય છે.

૧૧૨૦ પ્રશ્ન:—અર્થ સુધી તે દશાનુદશા ભક્તિભાવની ભક્તિ પ્રાપ્ત થયે જેમાં કંઈ વિષમતા આવતી નથી એવી સર્વદશા દશા ન પ્રમદી હોય ત્યાં સુધી આત્મને ક્ષણ ગુરુણે અદરૂપે તો તે દિવ્ય પ્રતે કેમ વર્તવું પડે છે ?

ઉત્તર:—તેથી સર્વદશા અર્થ સુધી પ્રમદી ન હોય ત્યાં સુધી, આત્માને કંઈ ગુરુણે અદરૂપે ત્યાં, પ્રથમ તે ગુરુણું હોય તે દિવ્ય વિષે પેલાનું દશાનુદશાપણું કરવું પડે છે.

૧૧૨૯ પ્રશ્ન:—ક્યા ક્યા ?

ઉત્તર:—એક 'ચારમાર્થિક' અને એક 'બ્યાવહારિક.'

૧૧૩૦ પ્રશ્ન:—આ બે પ્રશ્નનો એકત્ર અભિપ્રાય શું છે તે અનુમદપૂર્વક જણાવશો ?

ઉત્તર:—તે બે પ્રશ્નનો એકત્ર અભિપ્રાય જો છે તે એ છે કે આ હવેને ખરી મુમુક્ષુતા આવી નથી; એક અક્ષર સત્ય પણ તે હવેમાં પરિણામ પામ્યું નથી; સત્યપ્રજ્ઞા દર્શન પ્રત્યે હવેને શયિ થઈ નથી; તેવા તેવા ભ્રમે સમર્થ અંતરાયથી હવેને તે પ્રતિબંધ રહ્યો છે.

૧૧૩૧ પ્રશ્ન:—હવેને આનો પ્રતિબંધ રહ્યો છે તેનું ભાષી મોહું કારણ આપ કોને મણે છે ?

ઉત્તર:—તેનું ભાષી મોહું કારણ અસત્યજની વાસનાએ જન્મ પામ્યું એવું નિર્ભયજપણું, અને અસાધ્યને વિશે સત્યદર્શનથી જાણિ, તે છે.

૧૧૩૨ પ્રશ્ન:—"આત્મ"ના સ્વરૂપ સંબંધમાં કોટ્યા અને ક્યા ક્યા વિહારો-અભિપ્રાયો છે તે ક્યા ક્યા જણાવશો ?

ઉત્તર:—"આત્મ"નામનો કોઈ પદાર્થ નથી," એવો એક અભિપ્રાય ધરાવે છે; "આત્મ"નામનો પદાર્થ સંયોજિત છે" એવો અભિપ્રાય કોઈની જ દર્શનનો સમુદાય સ્વીકારે છે; "આત્મ દેહસ્થિનિરૂપ છે, દેહની સ્થિતિ પરી નથી" એવો અભિપ્રાય કોઈ જીવ દર્શનનો છે, "આત્મ અણુ છે," "આત્મ સર્વવ્યાપક છે," "આત્મા સત્ય છે," "આત્મ સમાર છે," "આત્મા પ્રકાશરૂપ છે," "આત્મ જ્ઞાતી નથી," "આત્મ જ્ઞાતી છે, જ્ઞેયતા નથી," "આત્મા જ્ઞાતી નથી, જ્ઞેયતા છે," "આત્મા જ્ઞાતી નથી, જ્ઞેયતા નથી," "આત્મ જ્ઞાતી છે," "આત્મા જુલિમ છે."

૧૧૩૩ પ્રશ્ન:—આજ નવ કોટ્યા જણ કો છે ? આજ અભિપ્રાયની જાણિતું કારણ શું હશે ? શું કારણથી પૂરે છને પેટાનું સ્વાદ જોમ છે તેમ જણ્યું નથી ?

ઉત્તર:—જો આજ અનંત નવ જોના જઈ કહે છે એવા અભિપ્રાયની જાણિતું કારણ એવું અસાધ્ય, તે અરખવાથી પૂરે આ છને પેટાનું સ્વાદ તે જોમ છે તેમ જણ્યું નથી.

૧૧૩૪ પ્રશ્ન:—ઉપર જણાવેલા અભિપ્રાયો ક્યા રીતે જાણીને આત્મા કે હરિદાસિ વિશે પૂરે છને આમદ કર્યો છે ?

ઉત્તર:—તે (ઉપર જણાવેલા) એકાંત-અવધર્મનો જાણી આત્માને વિશે અવધ આત્માને નામે હરિદાસિ વિશે પૂરે છને આમદ કર્યો છે.

૧૧૩૫ પ્રશ્ન:—આ શાનું પરિણામ છે? આ છાત્ર કેને છે? શું તે શુદ્ધ અમર્યાદ પ્રદેશાત્મક છે? ત્યાંસુધી છાત્ર તેને શુદ્ધ અમર્યાદ પ્રદેશાત્મક મુક્ત ન થઈ શકે?

ઉત્તર:—એનું જે અમર્યાદ, નિરોગ્યપણું, અને વિશ્વાર્થનું પરિણામ તે ત્યાંસુધી મટે નહિ ત્યાં સુધી આ છાત્ર ક્ષેત્રરહિત એ. શુદ્ધ અમર્યાદ પ્રદેશાત્મક મુક્ત થતો થતો નથી.

૧૧૩૬ પ્રશ્ન:—આ અસત્સંગાદિ લાગણને ખરે જ્યાં સુધી જાણવા યોગ્ય છે?

ઉત્તર:—તે અસત્સંગાદિ લાગણને અર્થે સત્સંગ, જ્ઞાતીની આ-શાનું અત્યંત અંગીકૃતપણું અને પરમાર્થસ્વરૂપ એનું જે આભાસ તે જાણવાયોગ્ય છે.

૧૧૩૭ પ્રશ્ન:—૫૧૦ કાર્ક પુરોએ આ કૃત્ર કદી તે જ્ઞાતિ તથા છાત્રને છાત્રપદે જાણી શુદ્ધ સ્થિતિ કરી હતી?

ઉત્તર:—૫૧૦ થયા એણે જે તીર્થંગદિ જ્ઞાતીપુરો તેમજે ૬૪૦ કદા એણે જે જ્ઞાતિ તેણે અત્યંત વિચાર કરી,—અત્યંત એકાગ્રપણે, તન્મયપણે છાત્રપદને વિચારી—છાત્રપદે શુદ્ધ-સ્થિતિ કરી છે.

૧૧૩૮ પ્રશ્ન:—આત્મા અને બીજા સર્વ પદાર્થો જ્ઞાતિરહિતને જાણવાને તીર્થંગદિએ શું કર્યું હતું?

ઉત્તર:—તે આત્મા—અને બીજા સર્વ પદાર્થો, તે જો તીર્થંગ-દિએ જાણવાના જ્ઞાતિરહિતને જાણવાને અર્થે અત્યંત ઉપર એણે પ્રયત્ન આગળા છે.

૧૧૩૯ પ્રશ્ન:—તીર્થંગદિએ જાણવાને કેટલી રીતે જોયો છે? આત્માને એક જનુ અનુભવ અવ્યયપરિવારથી અનન્ય વિભવ કરી આ દેહને વિષે અનુભવી સ્વરૂપથી અવ્યય જોયે કયે?

ઉત્તર:—આત્માને એક જનુ અનુભવ અવ્યય-પરિવારથી અનન્ય વિભવ કરી આ દેહને વિષે સ્વરૂપ એણે ‘અનુભવી આત્મા’ સ્વરૂપે જાણવા જોયે છે.

૧૧૪૦ પ્રશ્ન:—તે એકદર એણે જે તીર્થંગદિ જ્ઞાતી જેને જાણવા છે તે જાણવાને જોયું કયે? કયે છે? તે જાણવા રીતે કરી છે?

ઉત્તર:—તે એકદર એણે જે તીર્થંગદિ જ્ઞાતી જેને જાણવા છે, તે જાણવાને જોયું કયે? એક પદાર્થ નથી, તદ્વતિ ૨૪૦ પદે એણે કર્યું છે.

૧૧૪૧ પ્રશ્ન—હવે કેવો અને કેરણ પ્રકારે તીર્થારે શા માટે
કરો? હવે તે જલ્પવાથી હવે પોતે તે સ્વપ્ને વિષે સિધ્ધિ કરી શકે?

ઉત્તર—એવો ને અર્જન પ્રકારે વિચારીને જવું જલ્પવા યોગ્ય
'ધૈન્યપત્ર હવે' તે ને પ્રકારે તીર્થારે કરો. હવે, કે ને સુપ્રસાદી
જલ્પી, વિચારી, સમારીને હવે, પોતે તે સ્વપ્ને વિષે સિધ્ધિ કરે.

૧૧૪૨ પ્રશ્ન—તીર્થારથી કાનીએ અને કયા કયા પદાર્થ માત્ર
કેરણ અવધાર પર્મચણ માન્યા છે.

ઉત્તર—પદાર્થ માત્ર તીર્થારથી કાનીએ 'પાત્રાભ' અને અપાત્ર-
ભ એવા ને અવધારપર્મચણ માન્યા છે.

૧૧૪૩ પ્રશ્ન—અપાત્રાભપણે છે તે બધી વાત્રાભ છે કે અપાત્રાભ?

ઉત્તર—અપાત્રાભપણે ને છે તે, બધી 'અપાત્રાભ' છે.

૧૧૪૪ પ્રશ્ન—વાત્રાભપણે ને હવપર્મ છે તે કહેવાને કાઈ
અર્થ છે? તે હવપર્મ કી રીતે જલ્પવ?

ઉત્તર—વાત્રાભપણે અને અપાત્રાભપણે ને હવપર્મ છે તે સર્વ
પ્રકારે તીર્થારથી કહેવા સમર્થ છે, અને તે માત્ર હવપર્મ વિષુદ્ધ પદ્ધિ
જામે અથવા સુપ્રસાદી કરી જલ્પવ એવો હવપર્મ છે, અને તે જ પર્મ
તે લક્ષણે કરી અમુક મુખ્ય પ્રકારે કરી તે કહેવાને વિષે કહે છે. અત્તંત
પરમાર્થના અભ્યાસે તે આત્મા અત્તંત સુદ સમજાવ છે; અને તે
અમજાવ આત્માપણે જલ્પ અત્તંત પ્રકારે છે, તથાપિ વધારામાં તેના
અર્થ લખ્યો છે.

૧૧૪૫ પ્રશ્ન—જેનું મધ્ય નહિ, અર્ધ નહિ, અમ્હેય અમેય
એ આદિ પરમાણુની સખ્યા મી જિને કરી છે, ત્યારે તેને અત્તંત
પદ્ધિ થી રીતે શરૂ? અથવા પદ્ધિ તે એક પરમાણુનું જીવું નામ
કરી કે થી રીતે?

ઉત્તર—પ્રત્યેક પદાર્થને અત્તંત પદ્ધિ (અવસ્થા) છે; અત્તંત
પદ્ધિવિનાયો કાઈ પદાર્થ કોઈ નહિ; એવો થી જિનનો અભિ-
પ્રત્ય છે, અને તે વધાર્યો લાગે છે; કેમકે પ્રત્યેક પદાર્થ સખ્યે સખ્યે
અવસ્થાંતરણ પામવા હોવા જોઈએ એવું પ્રત્યક્ષ દેખાવ છે. શરૂ શરૂ
જેમ આત્માને વિષે સંકારપરિવર્તન-પરિવૃત્તિ થઈ અવસ્થાંતર થવા
કરી છે તેમ પરમાણુને વિષે વર્ણ, રૂપ, રૂપ અવસ્થાંતરણ
મળે છે; તેવું અવસ્થાંતરણ બળવાથી તે પરમાણુના અર્જન જામ
થવા કહેવા યોગ્ય નથી, કેમકે તે પરમાણુ પેલાનું એક પ્રોટકેટ
અવસ્થાંતરણ ત્યાજ્ય સિદ્ધાંત ને અવસ્થાંતર પામે છે. એક પ્રોટકેટ
અવસ્થાંતરણના તે અર્જન જામ થઈ શકતા નથી. એક સમુદ્ધ જન્ય

અદોનિય જોઈ જિંતન રહે છે, તો તે વખતે યોગ્ય કાળમાં જન્મે જોઈ રહે છે.

૧૧૫૧ પ્રશ્ન:—મુંગછ છેવ પ્રત્યે આપ ક્ષમેઈ આશિ નજરે છે, તો તે પ્રત્યે આપનાં કંઈ દેવ પરિજ્ઞાન નથી? દેવપરિજ્ઞાન ન હોય તો શા કારણે આપ તેની આશિ સખો છો?

ઉત્તર:—આ છેવપ્રત્યે કંઈ દેવપરિજ્ઞાન નથી, તથાપિ સંખ્ય વિશેષ કારણ છે.

૧૧૫૨ પ્રશ્ન:—મુંગછમાં રહેતું આપને કાંઈ પ્રકારે સામનું કાલ જણાતું નથી? સામારે ત્યાંથી નિરત્તવાનો વિચાર સખો છો? આપને પ્રતિ કોઈ પ્રકારે પ્રયોજનનશૂન લાગે છે?

ઉત્તર:—નિરત્તિના પ્રયોજન વિના અત્રે રહેતું કંઈ જાતના તેના સામનું કારણ નથી જોઈ જાણી, આ છેવેથી નિરત્તવાનો વિચાર રહે છે. પ્રતિ પશુ નિજ્યુદિયી પ્રયોજનનશૂન કોઈ પણ પ્રકારે સામનું નથી, તથાપિ કેવળ પ્રમાણે વર્તવાનો યાત્રીનો ઉદ્દેશ અંગીકાર કરી, કેવળ વડસાના પ્રતિજ્ઞાને વેડીએ છીએ.

૧૧૫૩ પ્રશ્ન:—શા કારણે આપ સર્વસંખ્ય નિરત્ત થવાં એટલે જન્મ સખો છો? સર્વસંખ્ય આપને આશ્ચર્ય લાગે છે? શું તે નિજ્ય આપને વિરમરણ કસાવે છે? આપને તેનું પ્રત્યક્ષ જ્ઞેયમાં આનું છે? નર્વસંખ્ય નિરત્તિ થાય જોય પ્રકારની જન્મ આપને કંઈ રહે છે?

ઉત્તર:—જાને કરીને આત્મામાં લેખન થયેલો એવો નિષ્કળ નાશ માટે નથી કે, સર્વસંખ્ય મોટા આશ્ચર્ય છે; યાજ્ઞનાં, જ્ઞેયનાં, પ્રમંથ કન્યા, નમનમાવના નિજ્યમાવને વિરમરણ કસાવે છે; અને તે વન કેવળ પ્રત્યક્ષ જ્ઞેયમાં આવી છે, આવે છે, અને આવી રહે તેવી છે, તેથી અદોનિય તે મોટા આશ્ચર્ય એવા સર્વસંખ્યમાં જીવનનું રહે છે; અને તે, દિવમ દિવમ પ્રત્યે વધના પરિજ્ઞાનને પામ્યા કરે છે, તે તેથી નિર્મલ પરિજ્ઞાનને પામી સર્વસંખ્ય નિરત્તિ થાય એટલે અનન્ય કારણોને જન્મ રહે છે. આ પત્ર પ્રથમથી આશ્ચર્ય આશ્ચર્યમાં લખાયેલો હોય એમ વખતે લાગે, પણ તેમાં તે મદનનશૂન નથી. અનન્યજ્ઞાનો, આત્માવાનના આત્મા આશ્ચર્ય વિચાર લખે છે.

૧૧૫૪ પ્રશ્ન:—આજની દાલમાં કયા કેવળ પ્રકારે પ્રવર્તે છે? આપના ચિત્તમાં દાલમાં મુખ્ય વિચાર શું વર્તે છે તે કૃપા કરી જણાવશો?

ઉત્તર:—ચિત્તમાં કંઈ પણ વિચારરહિત પરિજ્ઞાન છે તેમ જાણી, હવેનું આનંદ થયે છે. અત્રાર અને ક્ષેત્રીય અદરજનપરિચય

કાર્યમાં વસતાં જો આ છત્ર કંઈ પણ નિર્ભય કે અભયૂત રહે, તેા પણ વર્ષનો ઉપાસેનો વૈશાખ પણ નિષ્પન્ન નથ એવી દશા થઈ આવે છે; એસો નિત્યપ્રત્યે નિશ્ચય સંભારીને નિરપાવ પ્રસન્નમાં કંપત્ય ચિત્તે ન જ દરરે પ્રવર્તતું થઈ છે; જો વાતનો મુમુક્ષુએ કાવે કાવે, સજે સજે અને પ્રસન્ને પ્રસન્ને હજી રાખ્યા વિના મુમુક્ષુતા રહેવી કુશળ છે, અને એવી દશા વેદાવિના મુમુક્ષુપણું પણ સંભવે નહિ. આરા ચિત્તમાં મુખ્ય વિચાર હાથ જો વળે છે.

૧૧૫૫ પ્રશ્ન—પ્રારમ્ભ છત્રીને પણ વેદતું પડે છે ?

ઉત્તર—તે પ્રારમ્ભ વેદાવિના જીજ્ઞે કાઈ ઉપાય નથી. તે પ્રારમ્ભ છત્રીને પણ વેદતું પડે છે.

૧૧૫૬ પ્રશ્ન—ત્યારે છત્રી અછત્રીને વિશે ભિન્નપણું શું ?

ઉત્તર—અંત સુધી છત્રી આત્માર્થનો ત્યાગ કરવા કહે નહિ; એટલું ભિન્નપણું છત્રીને વિશે દોષ એમ મોલ પુરોષાએ કહ્યું છે, તે સ્વયં છે.

૧૧૫૭ પ્રશ્ન—ઉત્તમભાવના કઈ રીતે થઈ શકે ?

ઉત્તર—તમે જરમાં જો કંઈ લખ્યું છે, તે જર વારંવાર વિચાર કરવાથી, ભાવિતિ રાખવાથી, જેમાં પચેવિપણિતું અનુચિત્ત્વપણું-જું દોષ એવાં દાસી અને સદુપ્પોનાં ચરિત્રો વિચારવાથી, તથા કાવે કાવે હજી રાખી પ્રવર્તવાથી જો કંઈ ઉત્તમભાવના થાય છે તે થશે.

૧૧૫૮ પ્રશ્ન—અવધાનિ બરદાર વર્તે છે તે જરને કેવા પ્રકારે જર રહે છે ?

ઉત્તર—અહરણુ એવા સંસારને વિશે નિશ્ચિન્નુદિએ બરદાર કરીને જેને યોગ્ય બચાવે ન દોષ, અને તે બરદારનો સંજો નિશ્ચ કરતાં, તથા જાણે કરતાં, વિશેષ માત્ર જાણીત થવા કરતો દોષ, તેા તે કામ અભ્યાસમાં કરવા પડે છત્રને શું કરતું પડે ? સમસ્ત સંસાર જતુ ભાવિતિ જરે અહરણુ છે; તે અહરણુ દેવ થાવ એતું કરતું તે મુમુક્ષુ જેતું છે. વિચારી વિચારીને શી તીર્થાર જેવડે પણ તેથી નિશ્ચય-દરજી-એ જ ઉપાય દેખ્યો છે.

૧૧૫૯ પ્રશ્ન—સંસારનાં મુખ્ય કારણે છત્રીએએ કેટલાં સ્તી-કાર્યો છે અને ક્યાં ક્યાં ?

ઉત્તર—તે સંસારનાં મુખ્ય કારણે પ્રેમખયન તથા દેવખયન સર્વ છત્રીએ સ્તીકાર્ય છે.

૧૧૬૦ પ્રશ્ન—શું આખો પણ આ પ્રેમખયન અને દેવખયન ન કારણે:૧૧ કુંજાણથી નિશ્ચિન્ન કરવાને અવગણ શક થશે, નથી એમ જ્ઞાન થશે છે ?

જાન નિશા એકાદ ચિત્રન કરે છે, તો તે રજાને ઘોડા કાગળમાં બંધી
એક નવું નવું

૧૦૧૧ નજીક — અમલકારી પ્રાપ્ત આપ દમેશાં અરિય જાણો
 ન, એ એ પ્રાપ્ત અમલકારી કાલ પડિયામ નથી ? દેવપરિણમ
 ન કાલ ના કાલ અમલકારી અરિય ગણો હો ?

१०३ — ४५५। अथ चत्वारः कृते । पञ्चिन्द्रियं नयति, तथापि भ्रमस्तु
इति । १ । २ । ३ । ४ ।

‘‘આપને કહી દઉં છું આપને કામ પ્રકારે લાભનું મારવું
જોઈએ તથા / સામાન્ય ન્યાયના નિયમનો વિચાર સખો હો ? જાણે
પ્રાણને - વડાને યોગ્યતામુલક લાભ છે’’

૧. નામ — નિર્મલ મેના ૨૦, ૩૪૧ રિના અત્રે રહેલું કૃષ્ણ બાપને
 ૨. નામ — મેના ૧૫૧ ૩૦૦૦ કમ્પાઈ, આ કોચેથી નિરુપસરો વિચાર
 ૩. નામ — મેના ૧૫૧ ૩૦૦૦ કમ્પાઈ, આ કોચેથી નિરુપસરો વિચાર
 ૪. નામ — મેના ૧૫૧ ૩૦૦૦ કમ્પાઈ, આ કોચેથી નિરુપસરો વિચાર
 ૫. નામ — મેના ૧૫૧ ૩૦૦૦ કમ્પાઈ, આ કોચેથી નિરુપસરો વિચાર

૧૩ — તો, કામના આપ નવેન મધી નિરાલ થવાય એવી
 નીચી, નાનકડી આપ ના આપ રૂપ છાત્રે છે ? શું તે નિમ-
 ની રૂપ ? આપના નાનકડી આપને તેવું પ્રત્યક્ષ જોવામાં આવ્યું છે ?
 નાનકડી આપના નાનકડી આપને તેવું પ્રત્યક્ષ જોવામાં આવ્યું છે ?

— તે એ જાના ઉત્પત્તિ થયેથી એવો નિશ્ચય ના
 થાય છે; આશ્વતાં, જોતાં, પ્રક્રિયા
 કરાવે છે; અને તે જા
 આવે છે, અને આવી રીતે તેથી છે;
 આથી તે જાણી શકાય છે; અને આથી તે જાણી શકાય છે;
 આથી તે જાણી શકાય છે; અને આથી તે જાણી શકાય છે;

[illegible]

—આજની હાલની સ્થા ઉપર પ્રકારે પ્રવર્તે છે ?

જાન્યુઆરી - એપ્રિલ : - પશુ વિચારણા પરિષદની જે તેમ જ સ્થળોએ,
માર્ચ - એપ્રિલ : - આરબ અને ક્ષેત્રીય આરબ પરિષદના

અર્થમાં વસતાં એ આ છત્ર કષ્ટ પણ નિર્ભય કે અભયુત રહે, તો પણ વર્ષનો ઉપસેલો વૈરાગ્ય પણ નિષ્પન્ન નવ એવી દશા વધ આવે છે; એવો નિત્યપ્રત્યે નિષ્કલ સંભારીને નિરપાલ પ્રસંગમાં કપલ્ય વિશે ન જ દારે પ્રવર્તવું પડે છે; એ વાતનો મુમુક્ષુએ કાવે કાવે, હલે હલે અને પ્રસંગે પ્રસંગે લક્ષ રાખ્યા વિના મુમુક્ષુતા રહેવી દુર્લભ છે, અને એવી દશા વેદાવિના મુમુક્ષુપણું પણ સંભરે નહિ. ખાસ વિષયમાં મુખ્ય વિચાર હાલ એ વર્તે છે.

૧૧૫૫ પ્રશ્ન—પ્રારમ્ભ છાનીને પણ વેણું પડે છે ?

ઉત્તર—જે પ્રારમ્ભ વેદાવિના શીખે કાઈ ઉપદેશ નથી, તે પ્રારમ્ભ છાનીને પણ વેણું પડે છે.

૧૧૫૬ પ્રશ્ન—ત્યારે છાની અછાનોને વિશે બિનપણું શું ?

ઉત્તર—અંત સુધી છાની આત્માર્થનો ત્યાગ કરવા કષ્ટે નહિ; એટલું બિનપણું છાનીને વિશે દોષ એમ મોટા પુરોએ કહ્યું છે, તે સત્ય છે.

૧૧૫૭ પ્રશ્ન—ઉદાસભાવના કઈ રીતે થઈ શકે ?

ઉત્તર—તમે જ્યાં જો કઈ લખ્યું છે, તે પર વારંવાર વિચાર કરવાથી, નાશતિ રાખવાથી, જેમાં પંચવિધાતિનું અણુચિત્તરૂપ વર્ણનું દેવ એવાં કાસ્યો અને સ્તુત્યોનાં ચરિત્રો વિચારવાથી, તથા કાવે કાવે લક્ષ રાખી પ્રવર્તવાથી જે કઈ ઉદાસભાવના થઈ પડે તે થશે.

૧૧૫૮ પ્રશ્ન—અવધાનીને જરૂર વર્તે છે તે જરૂરે કેવા પ્રકારે આવે રહે છે ?

ઉત્તર—અવરણ એવા સંસ્કારને વિશે નિર્ધિનપુદ્ધિએ અવધાર કર્યો જેને વેગ્ય બધાણે ન દોષ, અને તે અવધારનો સંબંધ નિશ્ચય કરતાં, તથા ઓળે કરતાં, વિશેષ ધ્યાન બળીત થવા કર્યો દોષ, તો તે કામ આપાદાનમાં કરવા પડે છત્રને શું કરવું પડે ? સખલ સંસ્કાર ધત્તુ બદલિ ભરે અવરણ છે; તે દરમિયાને દેડ વાગ એવું કાણું તે મુખ્ય બેવું છે. વિચારી વિચારીને શી લીરંદર જેવાએ પણ તેથી નિરવળું-પ્રશ્ન—એ જ ઉપદેશ દાખ્યો છે.

૧૧૫૯ પ્રશ્ન—સંસ્કારનાં મુખ્ય કારણે છાનીઓએ દેશમાં સ્થિત થઈ છે અને ક્યાં ક્યાં ?

ઉત્તર—તે સંસ્કારનાં મુખ્ય કારણે પ્રિયજનન તથા દેશપ્રેમન સર્વ છાનીએ સ્થિત થઈ છે.

૧૧૬૦ પ્રશ્ન—શું આખો પણ આ પ્રિયજનન અને દેશપ્રેમન ના કારણે:૧૧ મુગ્ધાવૃત્તિ નિર્ભરિત્તર કરવાને અવગણ્ય રૂપ થતો નથી એમ બદલ કહે છે ?

ઉત્તર—તેની મુંઝવણે શ્રવને નિજ-વિચાર કરવાનો અવકાશ પ્રાપ્ત થતો નથી.

૧૧૧૧ પ્રશ્ન—નિજવિચાર કરવાનો અવકાશ પ્રાપ્ત થાય એવો થોડો આ જાંઘનોના કારણથી આપશીને પણ આત્મચીરં પ્રવર્તી શકતું નથી? આપ આ કોને પ્રમાણનો હેતુ માનો છો?

ઉત્તર—અથવા (નિજવિચાર કરવાનો અવકાશ પ્રાપ્ત) થાય એવો થોડો તે જાંઘનોના કારણથી આત્મચીરં પ્રવર્તી શકતું નથી, અને તે સૌ પ્રમાણનો હેતુ છે.

૧૧૧૨ પ્રશ્ન—આપશી આપના પોતાને માટે પણ એમ માનો છો કે, આવા પ્રમાણે નિર્ભય રહેવું કે અભ્યુત્થ રહેવું તે માટે પોતાનું નિર્ભયપણું, અવિવેકતા, ભ્રાંતિ અને મોહ છે?

ઉત્તર—અને તેવા પ્રમાણે લેશમાત્ર સમવકાશ પણ નિર્ભય રહેવું, કે અભ્યુત્થ રહેવું તે આ શ્રવનું અનિશ્ચય નિર્ભયપણું છે, અવિવેકતા છે, ભ્રાંતિ છે, અને ટાળતાં અત્યંત કઠણ એવો મોહ છે.

૧૧૧૩ પ્રશ્ન—સંસાર કેટલા અને કયા પ્રવાહથી વહે છે?

ઉત્તર—સમસ્ત સંસાર બે પ્રવાહથી વહે છે: પ્રેમથી અને દ્વેષથી.

૧૧૧૪ પ્રશ્ન—શું ક્યાં વિના દ્વેષથી છૂટાય નહિ?

ઉત્તર—પ્રેમથી વિરક્ત થયા વિના દ્વેષથી છૂટાય નહિ.

૧૧૧૫ પ્રશ્ન—પ્રેમથી વિરક્ત થાય તેણે સર્વસંમયી વિરક્ત થયા વિના અવકાશમાં વર્તી અપ્રેમ દયા સખરી તે કેવું વન આપ મળે છે? આ વિધિ આપની પોતાની છે?

ઉત્તર—પ્રેમથી વિરક્ત થાય તેણે, સર્વસંમયી વિરક્ત થયા વિના અવકાશમાં વર્તી અપ્રેમ (ઉદાસ) દયા સખરી તે ‘અવંકર-મત છે.’

૧૧૧૬ પ્રશ્ન—આપ એમ માનો છો કે, જો આપ પ્રેમનો કેવળ ત્યાગ કરી અવકાશમાં પ્રવર્તવું કરો તો કેટલાક શ્રવોની દયાનો, ઉપકારનો અને સ્વાર્થનો ભંગ કરવા જેવું છે? અને દયા, ઉપકારદિ કારણે આપને પ્રેમદયા સખર્યાં ક્ષેષ થાય છે?

ઉત્તર—જો કેવળ પ્રેમનો ત્યાગ કરી અવકાશમાં પ્રવર્તવું કરાય તો કેટલાક શ્રવોની દયાનો, ઉપકારનો અને સ્વાર્થનો, ભંગ કરવા જેવું થાય છે; અને તેમ વિચારી જો દયા, ઉપકારદિ કારણે કઈ પ્રેમદયા સખર્યાં ચિત્તમાં વિવેકને ક્ષેષ પણ થયા વિના રહેવો ન જોઈએ, ત્યારે તેના વિશેષ વિચાર કયા પ્રકારે કરવો?

૧૧૧૭ પ્રશ્ન—શું આપ આત્મશુદ્ધિને સર્વ ક્ષેત્રથી અને સર્વ દુઃખથી મુક્ત થવાનો ઉપાય કહો છો?

ઉત્તર—સર્વે શ્રેયથી અને સર્વે દુઃખથી મુક્ત થવાને. ૧૫.૫
એક આત્મજ્ઞાન છે.

૧૧૧૮ પ્રશ્ન—આત્મજ્ઞાન શાના વિના ન થાય ?

ઉત્તર—વિચાર વિના આત્મજ્ઞાન થવ નહિ.

૧૧૧૯ પ્રશ્ન—શું કારણથી જન્મુ વિચારખગ પ્રવર્તેનું નથી ?

ઉત્તર—અસત્તેએ તથા અસત્-પ્રસંગથી જન્મુ વિચારખગ પ્રવર્તેનું નથી; એમાં કિંચિત્કાર્ય સંભવ નથી.

૧૧૨૦ પ્રશ્ન—અસત્તેએનું જગ શી રીતે થતે છે ?

ઉત્તર—અસત્, પરિવર્તનું અસ્થવ સ્વરૂપથી અસત્તેનું જગ થતે છે.

૧૧૨૧ પ્રશ્ન—આત્મવિચાર થવાનો અવસર કય રીતે પ્રાપ્ત થાય છે ?

ઉત્તર—અસત્તેનું જગ થતવાથી આત્મવિચાર થવાને નિમ્ન પ્રકાર પ્રાપ્ત થાય છે.

૧૧૨૨ પ્રશ્ન—આત્મજ્ઞાન શું થવાથી થાય છે ?

ઉત્તર—આત્મવિચાર થવાથી આત્મજ્ઞાન થાય છે.

૧૧૨૩ પ્રશ્ન—આપ એમ કહે છે કે, આત્મજ્ઞાનથી નિમ્ન સ્વભાવપ્રકાર સર્વ શ્રેય અને સર્વ દુઃખથી રહિત એવો મોક્ષ થાય છે ?

ઉત્તર—આત્મજ્ઞાનથી નિમ્નસ્વભાવસ્વરૂપ સર્વ શ્રેય અને સર્વ દુઃખથી રહિત એવો મોક્ષ થાય છે; એ વાત કેવળ સત્ય છે.

૧૧૨૪ પ્રશ્ન—મુનિ કણે છે ?

ઉત્તર—જો કોયો મોક્ષનિદાતા સુખ છે તે મુનિ છે.

૧૧૨૫ પ્રશ્ન—મુનિ કેવળ પ્રકારે રહે ?

ઉત્તર—નિરંતર આત્મવિચારે રી મુનિ તેજ જાયત રહે.

૧૧૨૬ પ્રશ્ન—કોને જાણ છે ? અને કોને નથી ?

ઉત્તર—પ્રજાપતિને સંશય જાય છે; અશ્વપતિને કોઈ રીતે જાય નથી, એમ થી જિને કહ્યું છે.

૧૧૨૭ પ્રશ્ન—જુ સર્વે પદાર્થ જલ્પવાનો હેતુ થાય આત્મજ્ઞાન કહ્યું એ છે ?

ઉત્તર—સર્વે પદાર્થ જલ્પવાનો હેતુ થાય આત્મજ્ઞાન કહ્યું એ છે.

૧૧૨૮ પ્રશ્ન—આત્મજ્ઞાન ન થાય તો સર્વે પદાર્થનું જાનવું નિષ્પન્નપણું છે ?

ઉત્તર—જો આત્મજ્ઞાન ન થાય, તો સર્વે પદાર્થનું જાનવું નિષ્પન્નપણું છે.

૧૧૭૬ પ્રશ્ન—આત્મજ્ઞાનના પ્રમાણમાં આત્મસમાધિ પ્રમટે?

ઉત્તર—જોટલું આત્મજ્ઞાન થાય એટલી આત્મસમાધિ પ્રમટે.

૧૧૮૦ પ્રશ્ન—મોક્ષ કેને દૂર નથી?

ઉત્તર—કોઈ પણ તથાગ્નિ જ્ઞેમને પામીને જીવને એક ક્ષણ પણ અંતર્બદ્ધભવતિ થાય, તો તેને મોક્ષ વિશેષ દૂર નથી.

૧૧૮૧ પ્રશ્ન—જીવથી મોક્ષ કેટલો દૂર છે એવું માપ શી રીતે કાઢી શકાય?

ઉત્તર—અન્ય પરિણામમાં જોટલી તથાગ્નિભવતિ છે, તેટલે જીવથી મોક્ષ દૂર છે.

૧૧૮૨ પ્રશ્ન—તું આત્મજ્ઞેમ જાને તો જ મનુષ્યપણું મમ કોઈ રીતે ન થઈ શકે એવું છે?

ઉત્તર—જો કોઈ આત્મજ્ઞેમ જાને તો આ મનુષ્યપણું મમ કોઈ રીતે ન થઈ શકે તેવું છે.

૧૧૮૩ પ્રશ્ન—મનુષ્યદેહ વિના આત્મજ્ઞેમ થતો નથી? મનુષ્યદેહ વિના આત્મજ્ઞેમ થતો નથી એમ જાણી તું કરતું થયે?

ઉત્તર—પ્રાચે મનુષ્યદેહ વિના આત્મજ્ઞેમ જાનતો નથી એમ જાણી, અત્યંત નિશ્ચય કરી, આજ દેહમાં આત્મજ્ઞેમ કેવળ કરવો થયે.

૧૧૮૪ પ્રશ્ન—તું કરવાથી સદ્ગતિમાં આત્મજ્ઞેમ પ્રમટે?

ઉત્તર—વિચારની નિર્મળતાએ કરી, જો આ જીવ અન્ય પરિણામથી પાછો વળે, તો સદ્ગતિમાં હમણાં જ તેને આત્મજ્ઞેમ પ્રમટે.

૧૧૮૫ પ્રશ્ન—જીવ તું કરવાથી વિચારસાને પામે?

ઉત્તર—અસત્સંમ-પ્રસંગનો ધેરવો વિશેષ છે, અને આ જીવ તેથી અનાદિ કાળનો હીનસ્ત્વ થયો હોવાથી તેથી અવકાશ પ્રાપ્ત કરવા, તેની નિશ્ચિત કરવા, જોમ જાને તેમ સત્સંમને આશ્રય કરે, તો કોઈ રીતે પુરુષાર્થયોગ્ય થઈ વિચારસાને પામે.

૧૧૮૬ પ્રશ્ન—કયા પ્રકારના પ્રમાણમાં આત્મવિચાર કેવળ થાય?

ઉત્તર—જે પ્રકારે અનિસ્પર્શ, આ સંસારનું અત્યંતભજે જાણે, તે પ્રકારે કરી આત્મવિચાર કેવળ થાય.

૧૧૮૭ પ્રશ્ન—આપને આપના ઉપાધિકારથી જીવનની રીત કેવી રહે છે? આપને ઉપાધિથી જીવતાં વખત જાણ છે તેને આપનાં ચિદિશ્વરપણું જાણે છે?

ઉત્તર—હવે આ ઉપાધિકારથી જીવનની વિશેષ વિશેષ આર્તિ

રથા હરે છે, અને દુરથ વિના ને કંઈ પણ કામ નથા છે તે, આ કવનું વિવિધપણું ન છે, એમ જાણે છે. અથવા એવે નિમિત્ત રહે છે.

૧૧૮૮ પ્રશ્ન—શીત્લાદિથી ઉપધિમાં વસતા રથા જ્યાં આત્મસ્વભાવમાં વસતા હતા એવું આશંગન લગ્ન ગ્રામ આપને આપદાર પ્રવર્તવિષય માંડના નથી ?

ઉત્તર—જનશાદિ ઉપધિમાં રથા જ્યાં આત્મસ્વભાવમાં વસતા હતા એવા આશંગનપ્રત્યે મારેવ પુરિ થતી નથી.

૧૧૮૯ પ્રશ્ન—તું આપને એમ રહે છે કે આપને પણ કો નિમિત્ત જોયા આત્મસ્વથી જોડીને ચાલી નીકળ્યા એવા બનના દેહુપ ઉપધિરોગની નિશ્ચિત્ત કરનાં વખત જાગશે તો અમેય થશે ?

ઉત્તર—કો નિમિત્તજોયા આત્મસ્વથી પણ જોડીને ચાલી નીકળ્યા એવા બનના દેહુપ ઉપધિરોગની નિશ્ચિત્ત આ દામર કવન કરનાં કરનાં કાળ આવીત કરશે, તો અમેય થશે, એવો બધા કવના ઉપરોમ પ્રત્યે પ્રવે છે, કોઈ એમજ કહેવા છે. જે ચમદેવિ પરિભ્રમ આજન વિષય સંભવમાં નથી, તે ચમદેવવિજ્ઞાનનું પ્રતિષ્ઠા પૂર્વક કહેવા છે.

૧૧૯૦ પ્રશ્ન—તું દોષ ત્યાં અત્યંત ત્યાગ સંભરે છે ? અત્યંત ત્યાગ વિના અત્યંત જીવ ન દોષ ?

ઉત્તર—અત્યંત જીવ દોષ ત્યાં અત્યંત ત્યાગ સંભરે છે. અત્યંત ત્યાગ પ્રયત્ન વિના અત્યંત જીવ ન દોષ એમ કોલીકારે સ્વીકાર્યું છે.

૧૧૯૧ પ્રશ્ન—કો નિમિત્ત ત્યાગ કરે કરે છે ?

ઉત્તર—આત્મચલિત્ક્રમથી જેટલો જીવ પદાર્થો ત્યાગત્યાગ-અભ્યાસ નિર્ણયે તેને કો નિમિત્ત 'ત્યાગ' કરે છે.

૧૧૯૨ પ્રશ્ન—તું આત્મચલિત્ક્રમથી ત્યાગત્યાગ કરે જાતકર્મ કરે ? આપ આજ પ્રકારની નિશ્ચિત્ત અપને રહેતે જરૂર ઉપધિમાં થાય છે ?

ઉત્તર—તે ત્યાગ-અભ્યાસની નિશ્ચિત્ત ત્યાગ થય અર્થે આ ત્યાગ-પ્રયત્ન ત્યાગત્યાગ કરે જાતકર્મ કરે નથી એમ છે, તેજુ આ કવે જાતકર્મને અર્થે ત્યાગપ્રયત્નની નિશ્ચિત્ત કરે પણ ઉપધિમાં થતી રહે છે.

૧૧૯૩ પ્રશ્ન—તું આપ ઉપધિ-આત્મચલિત્ક્રમથી કરત્યાગ નિમિત્ત રહે છે ? તેમ કરત્યાગે જીવ અર્થે છે ?

ઉત્તર—નિમિત્ત કરત્યાગે નિમિત્ત કરીએ જાએ, અને જેમ તે કરે ત્યાગ કરે તેમ જીવ અર્થે જાએ.

૧૧૬૪ પ્રશ્ન:—આપને જોમ લાગે છે કે, આપનો તે વિચાર અને જાણ હજી તથારૂં નથી? સિધિય છે? જે સિધિય હોય તે તેને ઉપપણે આપ આરાધવા માંગો છો?

ઉત્તર:—જો કે, જોમ લાગે છે કે, તે વિચાર અને જાણ હજી તથારૂં નથી, સિધિય છે; મારે અત્યંત વિચાર, અને તે જાણને ઉપપણે આરાધવાનો અવધાનમાં યોગ કરવો પડે છે જોમ જાણ કરે છે, પ્રસંગથી કેટલાક અસપરસ—સંબંધોમાં વચનો આ જવાબમાં છે, તે વિચારમાં સ્ફુરી આવતો સ્વવિચારને અર્થે લખ્યાં છે.

૧૧૬૫ પ્રશ્ન:—જીવ, પ્રેય, પર્માણુ, તથા સૂક્ષ્માત, અસૂક્ષ્માત અર્નાત, આદિ, વિષેના પ્રશ્નો તથા રસનાભ્યાસ:પણા વિષેનો મીઠા ક્યારે ટાંકીશો?

ઉત્તર:—જીવ, પ્રેય, પર્માણુ તથા સૂક્ષ્માત, અસૂક્ષ્માત, અર્નાત, આદિ વિષે તથા રસના ભ્યાસપણાવિષે કોઈકની સમજણું યોગ્ય થશે.

૧૧૬૬ પ્રશ્ન:—સમાધિસુખ કેમ પ્રમટે છે?

ઉત્તર:—જોમ જોમ કપાધિનો ત્યાગ થાય, તેમ તેમ સમાધિસુખ પ્રમટે છે.

૧૧૬૭ પ્રશ્ન:—સમાધિસુખ કેમ દાનિ પામે છે?

ઉત્તર:—જોમ જોમ કપાધિનું મદલ થાય, તેમ તેમ સમાધિસુખ દાનિ પામે છે.

૧૧૬૮ પ્રશ્ન:—આ વાત પ્રત્યક્ષ અનુભવરૂપ થાય છે?

ઉત્તર:—વિચાર કરીએ તો આ વાત પ્રત્યક્ષ અનુભવરૂપ થાય છે.

૧૧૬૯ પ્રશ્ન:—શું કરવાથી સંસારના પરાયે પ્રત્યે વૈરાગ્ય આવ્યા વિના ન રહે? શું કારણથી તેમાં મોહજુદિ રહે છે?

ઉત્તર:—જો કંઈ પણ આ સંસારના પરાયેના વિચાર કરવામાં આવે, તો તે પ્રત્યે વૈરાગ્ય આવ્યા વિના રહે નહિ, કમકે મદદ ન વિચારે કરીને તેમાં મોહજુદિ રહે છે.

૧૨૦૦ પ્રશ્ન:—માને ‘વિવેકજ્ઞાન’ અથવા ‘અમ્યદર્શનની પ્રાપ્તિ’ મળવાનું શી જિને નિરપણું કર્યું છે?

ઉત્તર:—“આત્મા છે,” “આત્મા નિત્ય છે,” “અત્યંત કષ્ટના કષ્ટો છે,” “આત્મા કષ્ટના બોક્ષા છે,” “તેથી તે નિત્ય થઈ રહે છે,” “અને નિરપ થઈ રહેવાનાં માધન છે,” જે હ કારણે જોને વિચાર કરીને સિદ્ધ થાય, તેને ‘વિવેકજ્ઞાન’ અથવા ‘અમ્યદર્શનની પ્રાપ્તિ’ મળવી જોમ શી જિને નિરપણું કર્યું છે. જે નિરપણું મુમુષુ જીવે વિશેષથી અભ્યાસ કરવાયોગ્ય છે.

૧૨૦૧ પ્રશ્ન:—(૧) આત્મા છે, (૨) આત્મા નિત્ય છે, (૩) આત્મા કર્મનો કર્તા છે, (૪) આત્મા કર્મનો ભોક્તા છે, (૫) તેથી તે નિરત્ર થઈ શકે છે. (૬) અને નિરત્ર થઈ શક્યાનાં સાધન છે એ ૭ શરણોનો વિચાર કેવી રીતે કરવો શક્ય છે ?

ઉત્તર:—પૂર્વના કોઈ વિશેષ અભ્યાસપત્રથી એ ૭ શરણોનો વિચાર કરવો શક્ય છે, અથવા સત્સંગના શ્રદ્ધાથી તે વિચાર ઉત્પન્ન થવાનો શોભ મને છે.

૧૨૦૨ પ્રશ્ન:—ક્યા શરણથી કરને આત્મકર્તૃ અસ્તિત્વ, નિત્યત્વ, અને અભ્યાસ સમાધિયુગ્મ જ્ઞાનમાં આવનાં નથી ?

ઉત્તર:—અનિત્ય પદાર્થપ્રત્યે મોહનુદિ દોષને લીધે આત્મકર્તૃ 'અસ્તિત્વ' 'નિત્યત્વ' અને 'અભ્યાસ સમાધિયુગ્મ' જ્ઞાનમાં આવતું નથી.

૧૨૦૩ પ્રશ્ન:—નિત્ય, દાષ્ટ્ય, સુખસ્વરૂપ એવું આત્મજ્ઞાન કઈ રીતે આવિર્ભાવ થઈ શકે છે ?

ઉત્તર:—તેથી મોહનુદિમાં કરને અનુભવથી એવું જોશાયશ્વરે જાણ્યું આવે છે, તેનો વિશેષ કર્તા કરને મુક્તકર્તા થાઈ વળતું પડે છે, અને તે શ્રેયકર્તા હોવાનો વખત આવવા પડેલાં તે વિશેષ હોડી રેવાનો શોભ પૂર્વજાને ધક્કાર મળ્યો છે, કેમકે તેનો અનુભવકર્તા અભ્યાસ છે, તે અત્યંત પુરુષાર્થ વિના અભ્યાસમાં હોડી સમાવ નહિ; આટલે હરી હરી સત્સંગ, સત્યાત્મ અને પોતામાં સરળ વિચારાશ્ચ હરી તે વિષયમાં વિશેષ ધ્યેય લેવું શોભ છે, કે તેના પરિણામમાં 'નિત્ય,' 'દાષ્ટ્ય,' 'સુખસ્વરૂપ' એવું 'આત્મજ્ઞાન' થઈ સ્વરૂપ-આવિર્ભાવ થાય છે.

૧૨૦૪ પ્રશ્ન:—અથો આવિર્ભાવ થવામાં પ્રવચથી કરવો શતાં સંકલ્પ' શું કરવું ?

ઉત્તર:—એમાં પ્રવચથી કરવો શતાં સંકલ્પ પીરગતી અને વિચારથી રાંત થાય છે. અપીરગતી અથવા આડી કરવા કરવાથી મુગ્ધ કરને પોતાના જિવો ત્યાગ કરવાનો વખત આવે છે; અને અનિત્ય પદાર્થનો રાગ રહેવાથી તેના શરણે હરી હરી સત્સંગપરિણામજનો શોભ રક્ષા કરે છે.

૧૨૦૫ પ્રશ્ન:—મને આત્મવિચાર કરવાની ઇચ્છા વળે છે તેથી આપને કેવા પ્રશ્નો સંદેશ થાય છે ?

ઉત્તર:—કેવું જણ આત્મવિચાર કરવાની ઇચ્છા તમને વળે છે એમ જાણી, થણે સંદેશ થયો છે; તે સંદેશમાં આપે કંઈ સ્વાર્થ

નથી. માત્ર તમે સમીક્ષિને રસ્તે ચડવા છોડો છો તેથી, સંશ્લેષકોએથી નિવર્તવાનો તમને પ્રયત્ન પ્રાપ્ત થશે એવા પ્રકારનો સંભવ દેખી સ્વભાવે સતોષ થાય છે.

૧૨૦૬ પ્રશ્ન:—શ્રી જિને તીવજ્ઞાનદશા કેને કહી છે ?

ઉત્તર:—સર્વ વિભાવથી ઉદારસીન, અને અત્યંત શુદ્ધ નિષ્ઠા ધાંપતે સદગુણો આત્મા બને તેને શ્રી જિને ‘તીવજ્ઞાનદશા’ કહી છે.

૧૨૦૭ પ્રશ્ન:—આવી તીવજ્ઞાનદશા આત્મા વિના કોઈ પણ જીવ બંધનમુક્ત થાય નહિ, એવો સિદ્ધાંત શ્રી જિને પ્રતિપાદન કર્યો છે તેને માટે આપ શું કહે છે ?

ઉત્તર:—જો દયા આત્મા વિના કોઈ પણ જીવ બંધનમુક્ત થાય નહિ, એવો સિદ્ધાંત શ્રી જિને પ્રતિપાદન કર્યો છે; તે અખંડ સત્ય છે.

૧૨૦૮ પ્રશ્ન:—આવી મહાનદશાનો વિચાર સર્વથી થઈ શકે એમ નથી ? થઈ શકવા એમ નથી તો શા કારણથી ?

ઉત્તર:—કોઈક જીવથી એ મહાન દશાનો વિચાર થઈ શકાયોમ છે, કેમકે અનાદિથી અત્યંત અજ્ઞાનદશાએ આ જીવે પ્રવૃત્તિ કરી છે.

૧૨૦૯ પ્રશ્ન:—આવી પ્રવૃત્તિ એકદમ અસત્ય અને અશ્ચર્ય સમભાષ તેની નિશ્ચિત સૂત્રે ?

ઉત્તર:—તે પ્રવૃત્તિ એકદમ અસત્ય અને અશ્ચર્ય સમભાષ, તેની નિશ્ચિત સૂત્રે એમ બનવું બહુ કઠણ છે.

૧૨૧૦ પ્રશ્ન:—તે પ્રવૃત્તિ એકદમ અસત્ય અને અશ્ચર્ય સમભાષ તેની તે નિશ્ચિત સૂત્રે એમ બનવું કઠણ છે તો તે માટે કઈ સાધન નિરૂપણ કરવામાં આવ્યું છે ? જ્ઞાનદશા શું કરવાથી સુવ્યવસ્થા પ્રાપ્ત થાય ?

ઉત્તર:—જ્ઞાનીપુરુષને આશ્રય કરવારૂપ ભક્તિભાવે જિને નિર્ણય કર્યો છે, કે જે ભાવે આરાધનાથી સુવ્યવસ્થા જ્ઞાનદશા ઉત્પન્ન થાય છે.

૧૨૧૧ પ્રશ્ન:—એ ભક્તિભાવે શા કારણે સિદ્ધ થતો નથી ?

ઉત્તર:—જ્ઞાનીપુરુષના ચરણને વિરોધ મન રચાયા વિના એ ભક્તિભાવે સિદ્ધ થતો નથી. જેથી ફરી ફરી જ્ઞાનીની આજ્ઞા અટકાવવાનું જિનામખમાં ઠેકાણે ઠેકાણે કથન કર્યું છે.

૧૨૧૨ પ્રશ્ન:—જ્ઞાની પુરુષના ચરણમાં મનનું સ્થાપન થતું હોય તે સુવ્યવસ્થા થાય છે ?

ઉત્તર:—જ્ઞાનીપુરુષના ચરણમાં મનનું સ્થાપન થતું પ્રથમ કઠણ પડે છે, પણ વચનની અપૂર્વતાથી, તે વચનનો વિચાર કર

વાધી, તથા દાનીપત્રે અપૂર્વદિગ્ધિએ જોવાથી, મનનું સ્થાપન થતું સુવચન થાય છે.

૧૨૧૩ પ્રશ્ન—દાનીપુરુષના આશયમાં વિરોધ કરનાર કય કય દોષો છે ?

ઉત્તર—દાનીપુરુષના આશયમાં વિરોધ કરનાર પંચવિધવાદિ દોષો છે. તે દોષ થવાનાં સાધનથી જોય જાને તેમ દૂર રહેવું; અને પ્રાપ્ત-સાધનમાં પણ દોષભીનતા રાખવી, અથવા તે તે સાધનોમાંથી અકલ્પુદિ ઊડી તથા રોમ્બપ જાણી પ્રવર્તવું થયે.

૧૨૧૪ પ્રશ્ન—કેવા દોષનો વિરોધ ઉપ દોષ છે ? આત્મા તે દોષને હેરા પેલાની સમુખ કરે છે ત્યારે તે દોષ છું કરે છે ?

ઉત્તર—અનિ-રોપનો એવા પ્રશ્નમાં વિરોધ ઉપ થાય છે, કેમકે આત્મા તે દોષને હેરા પેલાની સમુખ કારે છે, કે તે સ્વ-સ્થાનર કરી તેને આપે છે. અને ભ્રમવિમાં સિદ્ધિ કરી નાખી પેલાને વિને એકામકુદિ કરાવી દે છે.

૧૨૧૫ પ્રશ્ન—આ એકામકુદિ કેવા પ્રકારની દોષ છે ?

ઉત્તર—તે એકામકુદિ, એવા પ્રકારની દોષ છે કે “જને આ પ્રવૃત્તિથી તેઓ વિરોધ નાખ નહિ થાય; હું અનુક્રમે તેને ઊડીશ; અને કર્યાં જામન રહીશ ” એ આદિ ખાંતાશા તે દોષ કરે છે; જેથી તે દોષનો સંગ્રહ કાઢી ઊડાવે નથી, અથવા તે દોષ વધે છે, તેનો ઘટ તેને આવી સકાયે નથી.

૧૨૧૬ પ્રશ્ન—આ વિરોધી સાધનનો કાલા પ્રકારથી ત્યાગ થઈ શકે છે ? એ જાને પ્રકારની આશ્ચર્ય કૃપા કરી શકે છે ?

ઉત્તર—એ વિરોધી સાધનનો એ પ્રકારથી ત્યાગ થઈ શકે છે; એ તે સાધનના પ્રસંગથી નિવૃત્તિ; જાને પ્રકાર, વિચારથી કરી તેનું તુલ્યપણું સમજવું.

૧૨૧૭ પ્રશ્ન—વિચારનો અવશાસ કરી રીતે પ્રાપ્ત થાય છે ?

ઉત્તર—વિચારથી કરી તુલ્યપણું સમજવાના થયે પ્રથમ તે પંચવિધવાદિ સાધનની નિવૃત્તિ કરવી જશ્યરે યોગ્ય છે, કેમકે તેથી વિચારનો અવશાસ પ્રાપ્ત થાય છે.

૧૨૧૮ પ્રશ્ન—લીવદ્વન્દ્વના પ્રમતી કાલ મુખ થાય એવા સાધનની કેટલી અવગણના કરી શકે છે ?

ઉત્તર—તે પંચવિધવાદિ સાધનની નિવૃત્તિ કરવા કરતાં કરતાં કરતાં ન જાણતું દોષ ત્યારે, ક્રમે ક્રમે, દોષ દોષ તેનો ત્યાગ કરવો થયે. પરિણામ તથા એવોજાએન પદાર્થનો અજ્ઞ ચત્તિય કરવે

૫૨. એમ કરવાથી અનુક્રમે તે દોષ ઘાગ્ર પડે, અને આશ્વભક્તિ દંડ થાય; તથા જ્ઞાનીનાં વ્યવહારો આત્મામાં પરિણામ થઇ 'તીવ્રજ્ઞાન રસા' પ્રમદી છવ મુકત થાય.

૧૨૧૯ પ્રશ્ન:—આશ્વભક્તિમાર્ગ કેમ સિદ્ધ થાય?

ઉત્તર:—છવ કોષકચાર આવી વાતનો વિચાર કરે તેથી, જ્ઞાન-અભ્યાસનું જગ ધરતું કાણુ પડે, પણ દિન દિન પ્રત્યે, પ્રમદે પ્રમદે, અને પ્રવૃત્તિ પ્રવૃત્તિએ, ફરી ફરી વિચાર કરે, તે અનર્થ અભ્યાસનું જગ ધરી, અપૂર્વઅભ્યાસની સિદ્ધિ થઈ, સુલભ એજ આશ્વભક્તિમાર્ગ સિદ્ધ થાય.

૧૨૨૦ પ્રશ્ન:—જ્ઞાની પુરુષનો માર્ગ સમજવાનો સમય સમીપ કેમ પ્રાપ્ત થાય?

ઉત્તર:—જે પ્રકારે જમનથી જ્ઞાન તે પ્રકારે પ્રવર્તતું એ, દિન કર કાર્ય છે. જાણપરિચયને વિચારીને નિરૂપ કરવો એ જ્ઞાનને એક પ્રકાર છે. છવ આ વાત જોઈથી વિચારશે તેટલો જ્ઞાનીપુરુષનો માર્ગ સમજવાનો સમય સમીપ પ્રાપ્ત થશે.

૧૨૨૧ પ્રશ્ન:—કોણુ નિર્ભય થયા છે તથા કોણુ આત્મસ્વભાવને પામ્યા છે?

ઉત્તર:—જ્ઞાન, જરા મરણારિ દુષ્ટે કરી સમજા સંસાર અ-કરણ છે. સર્વ પ્રકારે જેણે તે સંસારની આઘા તછ ને જ નિર્ભય થયા છે, અને આત્મસ્વભાવને પામ્યા છે.

૧૨૨૨ પ્રશ્ન:—આવી સ્થિતિ છવને જ્ઞાના વિના પ્રાપ્ત થવી નથી?

ઉત્તર:—વિચાર વિના તે સ્થિતિ છવને પ્રાપ્ત થઈ શકતી નથી.

૧૨૨૩ પ્રશ્ન:—શું કારણે છવને વિચાર પ્રાપ્ત થવો દુર્લભ છે?

ઉત્તર:—સંગતા મોઢે પરાધીન એવા આ છવને વિચાર પ્રાપ્ત થવો દુર્લભ છે.

૧૨૨૪ પ્રશ્ન:—આપશીની ચિત્ત રસા દાસમાં કેમ વળે છે તે જાણવવા કૃપા થશે?

ઉત્તર:—આજે પણ ૧ પડોંચું છે. પણ જાણનાં સમર્થ, અવજ કઈ કહેવાં કહેવાં વારંવાર ચિત્તની અપ્રવૃત્તિ થાય છે:—અને 'કઠિણી આઠું જણું મહાત્મ્ય શું? કહેવું શું? જાણવું શું? જાણવું શું? પ્રવૃત્તિ શું?' એ આદિ વિશેષથી ચિત્તની તેમાં અપ્રવૃત્તિ થાય છે; અને પરમાર્થને જોઈ કહેવાં, જાણવાં, તેથી બીજા પ્રકારના વિશેષની કારણે.

૧ મી જો રૂબ
૨ મી જો રૂબ

૩ મી જો રૂબ

૪ મી જો રૂબ

૫ મી જો રૂબ

૬ મી જો રૂબ

૭ મી જો રૂબ

૮ મી જો રૂબ

૯ મી જો રૂબ

૧૦ મી જો રૂબ

૧૧ મી જો રૂબ

૧૨ મી જો રૂબ

૧૩ મી જો રૂબ

૧૪ મી જો રૂબ

૧૫ મી જો રૂબ

૧૬ મી જો રૂબ

૧૭ મી જો રૂબ

૧૮ મી જો રૂબ

૧૯ મી જો રૂબ

૨૦ મી જો રૂબ

૨૧ મી જો રૂબ

૨૨ મી જો રૂબ

૨૩ મી જો રૂબ

૨૪ મી જો રૂબ

૨૫ મી જો રૂબ

૨૬ મી જો રૂબ

૨૭ મી જો રૂબ

૨૮ મી જો રૂબ

૨૯ મી જો રૂબ

૩૦ મી જો રૂબ

વાવ છે. જે વિદ્યેશમાં મુખ્ય અતીવપ્રશાન્તિના નિરોધ
સમર્થાવાનમુદ્-પ્રભુ અપ્રાપ્તિ હાથ લેવંદુર લાગે છે.
જિં અમ્મલ એક વર મુવિમા લખ્યું છે, એટલે વિદ્યેશ
અને નથી: માર ચિત્તમાં અને વિદ્યેશ મુનિ વચાધી ભ
૧૨૨૫ પ્રશ્ન:—આપની મેલીના વેપારની પ્રશ્નિ ક
કરવા થાય છે ?

જવાબ:—મેલીના વેપાર વચેની પ્રશ્નિ વધારે ન કર
પ્રશ્ન અને તે માર અને ચિત્તની નિબ હમ્મલ એમ રવા ક
૧૨૨૬ પ્રશ્ન:—આપની મેલીના વેપારની પ્રશ્નિ ક
મે કરવા નથી ?

જવાબ:—એકદેવુદી તે પ્રશ્નિ વાવ છે કે માર એમ
મને એમનું નિશાન લખ્યું નથી.

૧૨૨૭ પ્રશ્ન:—મેલીના વેપારની પ્રશ્નિ વિચારાશ્નિ ક
આપનાથી વાવ છે ?

જવાબ:—વિચારાશ્નિ હમ્મલએ પ્રશ્નિ વાવ છે એમ વખ
જાતું નથી. વખ.પિ પ્રશ્નિ વાવ છે એમ મને નથી.

૧૨૨૮ પ્રશ્ન:—આપની જમણી રો આ વેપારની પ્રશ્નિ
છે કે શી રીતે ?

જવાબ:—જમણ ૨૬ હેરને કરે પ્રશ્નિ કરે છે આ પ્ર
રેખાને કરે કરી કરી એમ લાગે છે. અને એ લાગે છે તે, વખ
કરો કે માર તે કરે વિચારાશ્નિ પ્રશ્ન જે કરે તે પ્રશ્ન ક
૧૨૨૯ પ્રશ્ન:—એમને એમનવર્તન અને મારને જાણવંતે રો
લ ? એ જાણવંતે વિશ્વિ એમ લ છે ?

જવાબ:—એમને એમનવર્તન દેવ અને જાણને જાણવંતે દેવ
એ જ જાણવંતે વિશ્વિ છે.

૧૨૩૦ પ્રશ્ન:—મારને એટલે શું ?

જવાબ:—મારને એટલે જે જે વિશ્વિમા વાવ ને તે તે જાણ
છે. વિશ્વિ જાણવંતે આ વખ જાણવંતે કરવે.

૧૨૩૧ પ્રશ્ન:—દા. ૨ જે જાણવંતે કરવે હાથ આપનાથી
જાણવંતે નથી ?

જવાબ:—જાણવંતે હાથ એવું જાણવંતે હાથ છે તેથી, દેવ. વિ
કરો, જાણવંતે જાણવંતે નથી તેમ દેવ. વિશ્વિ, જાણવંતે

૧૨૩૨ પ્રશ્ન:—જાણવંતે જાણવંતે કરવે જાણવંતે જાણવંતે
નથી. હાથ અને એટલે નથી જાણવંતે કરવે નથી. તેથી કરવે

૨૨

૩૫ મંગલ દેવાથી, તથા સંત્રા ક્રાપ્ત દેવાથી થોડા દિવસ અગ્રેથી
નિમ્ન થવાનો વિચાર થાય છે: દવે તે વિશે જો બને તે ખરું.

૨૩૨ ૧૩૫ — આખીલે પ્રજાવચામાં અને સહાયવામાં તેમ
જે તે ૧૩૫૧ વર્ષે ૨૩

સા.નં.—૧૧૧.૧૫૫૭ અને મહાસચિવામાં મહુ વિષય.

• ૩૯ • ૪ મ. — ^૧આ નવમો આવજા માટે કૃપા કરો ?

— એટલે કે, તમારું કામ પૂર્ણ થયું છે.
તે તમારા માટે સારી પ્રભાવો સ્થિતિ છે:—

જે અને અદેગે પડે એવી જાનનો નાશ-વ્યવહારનો કાલ છે,
 અને તેના પાલકને તેને અપમાન નિમિત્તે પુરુષ જેવો કષ્ટોદ્ધ કરવો
 એ મનની જાણ છે. તેથી છે. — અને તેમ જાણીને, તથા તેથી
 તેના પાલકને અપમાન કરવા વિચારી પણ કરીને છોડાને અદેગાને
 તેના પાલકને અપમાન કરવા આવી શકે નથી. વખતે આરેક કોઈ
 અને તેના પાલકને અપમાન કરવા કરવાનું થાય છે,
 તેના પાલકને અપમાન કરવા કરવા નથી. પૂર્વે વધારિયન સ્થિતિ
 તેના પાલકને અપમાન કરવા કરવા નથી, આવા વ્યવહારનો કાલ પ્રાપ્ત
 તેના પાલકને અપમાન કરવા કરવા રહે છે; પણ વધારિયન
 તેના પાલકને અપમાન કરવા કરવા કરી તેથી શક્તિ રહે છે.
 તેના પાલકને અપમાન કરવા કરવા થાય છે, તેમાં પણ
 તેના પાલકને અપમાન કરવા થાય છે, કેમકે તેમાં સારમૂતપણું
 તેના પાલકને અપમાન કરવા પ્રમંગમાં આવતું થાય
 તેના પાલકને અપમાન કરવા કરવા નથી. તેથી તેના
 તેના પાલકને અપમાન કરવા કરવા થાય છે; અને એ કમ ફેર
 તેના પાલકને અપમાન કરવા કરવા તે તરફ આવવાના પ્રમંગમાં
 તેના પાલકને અપમાન કરવા કરવા દેતો, તથાપિ તે કમ ફેરવતો
 તેના પાલકને અપમાન કરવા કરવા એમ પ્રત્યક્ષ દેખા
 તેના પાલકને અપમાન કરવા કરવા કોઈ પણ કાલમાં
 તેના પાલકને અપમાન કરવા કરવા આશય પણ તે

संज्ञा -

સંસીધક.

40143-

સાચ પ્રશ્ન.

તરે દાણ નહિ આવવાના સંભવમાં છે. પણ કોઈ
કારણથી આવવા વિશેનો વિચાર નિર્મળન કર્યો નથી.
જ્યાં હીને આ સ્થિતિ લખી છે. તેપર વિચાર
અસ્ત્ર જેવું થાને તો વખતે * * * * ને ખુશમો
આવવા, નહિ આવવા વિશે નો કઈ પણ નહિ હવ
તે તેમ કરવા વિનિર્ણ છે.

૧૨૩૪ પ્રશ્ન—પણ વમેરથી આવને તથાપ કુ
એમ મને રહે છે તો તે માટે હું પ્રયત્નિઓ કર્યા કરું ?

ઉત્તર—કરવું કરવાં જેમાં અધિક સ્નેહ રહ્યા કરે છે
કાચ તે, ચેત, બદલિથી સ્વાત્મને જ કુખાપ થઈ પડે છે
નેથી દર એવાં બદલિથી આવને તથાપ (વધારે) એ
કાચ એમ જાનવાં વિચારવાની પુદિ જાર સેમ જામવી
અને કોઈ જીવ વિચારમાં જાવી નોહ્કો; એવે જાનીપુરવે
મુંજ કર્યો છે તે, વધારવા છે.

૧૨૩૫ પ્રશ્ન—કરવું જાનવે સાર થી કરવે જાને કો
ઉત્તર—માત્ર માત્રત—જાન—સરસ્વતી પામે એ

જાનવે સાર થી કરવે કો છે.

૧૨૩૬ પ્રશ્ન—હા મારવે આવને સરસ્વતી પ્રત્યે જાવું
પડે છે ?

ઉત્તર—જાવવું મારથી આવને સરસ્વતી નિરાંતર આરાધ
નેથી સરસ્વતી પ્રત્યે જાવું તેને હુંમ પડે છે.

૧૨૩૭ પ્રશ્ન—શું થી જિને એમ કહ્યું છે કે, આવ વધાર
માણ કુધી જાનવિ વાર જાઓ છે, જ્યાં તે સંસ્કારપરિણામી
કર્યો છે ? સંસ્કારપરિણામી થવા કર્યો છે તો હા મારવે ?

ઉત્તર—થી જિને એમ કહ્યું છે કે, વધારપરિણામી કુધી
જાનવિર આઓ છે, પણ ને સમને પ્રયોગે થવા કુધી જા
વડું થવ છે ત્યારે, સેમ જામી થાને સંસ્કારપરિણામી થવા કર્યો
૧૨૩૮ પ્રશ્ન—જેવાનો થવામાં ને ચીંચવિ નોહ્કો તે
વને માટે આવે શું કહ્યું થવામાં છે ?

ઉત્તર—પ્રયોગે થવામાં ને ચીંચવિ નોહ્કો તે થવને
અર્થે જ આવે નિત્યપ્રત્યે સ્વેચ્છામય, સવિચર અને સારથરે પતિ-
વન નિંતાવણે મરે થવામાં છે.

૧૨૩૯ પ્રશ્ન—જાવવું અગુપ ઉપરિણે જાની થવા છે
તે આવને સેમ થવે છે ?

૧૨૧૬ પ્રશ્ન:—નદિ આવવાના માર્ગમાં છે; પણ કોઈ સ્થાનવાદારણ કરીથી આવવા વિશેષ વિચાર વિચાર્યા કર્યો નથી. ચિત્તપર વધારે ધ્યાન કરીને આ સ્થિતિ સખી છે. તેપર વિચાર કરી ને કંઈ અચન જેવું લાગે તે વખતે . . . ને ખુલાસો કરીને મારે આવવા, નદિ આવવા વિશે ને કંઈ ચાલ નદિ ઉચ્ચારવું નહીં ને તેમ કરવા વિનંતિ છે.

૧૨૧૭ પ્રશ્ન:—પણ જરોથી છવને તથાપણ સુખશતિ થવા એમ મને રહે છે તો તે મારે શું પ્રતિજ્ઞા કર્યા છું ?

ઉત્તર:—સર્વે કરનાં જોમાં અધિક સ્નેહ રહ્યા કરે છે એવી આ ધવા તે, શેષ, જાણિથી સ્વાત્મને જ ઉપદેશ થઈ પડે છે, તેપણી તેથી દૂર એવાં જાણિથી છવને તથાપણ (વચાએમ) સુખશતિ થવા એમ જાનતાં વિચારવાની ખુદી બાર એમ થામથી જોઈએ; અને કોઈ જાણ વિચારમાં જાણી જોઈએ; એવો જાણીપાણીને નિર્ણય કર્યો છે તે, વચાત્મક છે.

૧૨૧૮ પ્રશ્ન:—સર્વે જાનતો સાર થી સર્વેને જાણે કોણ છે ?

ઉત્તર:—આત્મા અત્યંત-સદ્ગત-સ્વસ્થ થાયે એ જ સર્વ જાનતો સાર થી સર્વેને જાણે છે.

૧૨૧૯ પ્રશ્ન:—હા કારણે છવને સ્વસ્થતા પ્રત્યે આવવું ફરિયાદ પડે છે ?

ઉત્તર:—જાણતી કાળથી છવે અસ્વસ્થતા નિરાંતર આગળી છે, જેથી સ્વસ્થતા પ્રત્યે આવવું તેને ફરિયાદ પડે છે.

૧૨૨૦ પ્રશ્ન:—શું થી જિને એમ કહ્યું છે કે, છવ વચાપ્રતિ-કરણ સુધી જાનતી થાર આત્મા છે, છતાં તે સંસારપરિણામી થવા કર્યો છે ? સંસારપરિણામી થવા કર્યો છે તો હા કારણે ?

ઉત્તર:—હી જિને એમ કહ્યું છે કે, વચાપ્રતિકરણ સુધી છવ જાનતિયાર આત્મા છે, પણ જે સમયે સંધાએક થવા સુધી આવવાનું થાય છે ત્યારે, એમ જાણી પાડો સંસારપરિણામી થવા કર્યો છે.

૧૨૨૧ પ્રશ્ન:—સંધાએક થવામાં જે વીર્યશતિ જોઈએ તે થવાને મોડે છવે શું કરવું ફેરવવું છે ?

ઉત્તર:—સંધાએક થવામાં જે વીર્યશતિ જોઈએ તે થવાને અર્થ જ છવે નિત્યપ્રત્યે સ્વસ્થતા, સુનિચાર અને સદ્ગતનો પરિણામ નિરાંતરણે કર્યો એવડું છે.

૧૨૨૨ પ્રશ્ન:—આપણેનું આગુપ ઉપાધિએ જાણીત થાય છે તે આપને જોમ લાગે છે ?

ઉત્તર:—આ દેહનું આયુષ્ય પ્રત્યક્ષ ઉપાધિયોગે બનીતુ ? જાણ છે, એ માટે અત્યંત શોડ યાચ છે, અને તેનો અભ્યગ્ર જે ઉપાય ન કર્યો તો અમજેવા અવિચારી પણ થોડા સમજાયા.

૧૨૪૦ પ્રશ્ન:—આપ કયા જ્ઞાનને અત્યંત બક્ષિપૂર્વક ન રક્ષાર કરો ?

ઉત્તર:—જે જ્ઞાનથી ‘કમ’ નાશ પામે તે જ્ઞાનને અત્યંત બિન્દો નમસ્કાર દો.

૧૨૪૧ પ્રશ્ન:—એક સમયમાં વધારેમાં વધારે કેટલાં દ મુક્ત થાય ?

ઉત્તર:—વધારેમાં વધારે એક સમયે ૧૦૮ છવ મુક્ત થાય.

૧૨૪૨ પ્રશ્ન:—૧૦૮ કરતાં વિશેષ ન થાય ?

ઉત્તર:—એથી વિશેષ ન થાય એવી લોકસ્થિતિ જિનામમાં સ્વીકારેલી છે.

૧૨૪૩ પ્રશ્ન:—જો આ પ્રમાણે છવો મોક્ષપ્રાપ્ત થયા કરે, તે સંસારનો ઉચ્છેદ ન થઈ જાય ? અને થઈ જાય તો જંધ-મોક્ષ વ્યવસ્થામાં વિપર્યય ન થાય ?

ઉત્તર:—અનેક પ્રત્યેક સમયે એકસો આઠ છવ મુક્ત થયા કરે છ એમ અણીએ, તો પરિણામે તથે કાગમાં જેટલા છવ મોક્ષ પ્રાપ્ત થાય તેટલા છવની જ અનંત સંખ્યા થાય, તે કરતાં સંકો નિવાસી છવોની સંખ્યા અનંતપણે જિનામમાં નિરૂપી છે; અર્થાત્ તથે કાગમાં મુક્તછવ જેટલા થાય તે કરતાં સંસારમાં અનંતગણ્ય છવ રહે, કેમકે તેનું પરિમાણ એટલું વિશેષ છે; અને તેથી મોક્ષ પ્રાપ્તિનો પ્રવાહ વધારા કરતા છતાં સંસારમાં ઉચ્છેદ થઈ જવો સંભવતો નથી, અને તેથી જંધ-મોક્ષ-વ્યવસ્થામાં વિપર્યય થતું નથી. આ વિષે વધારે ચર્ચા સમાગમમાં કરીશો તો આચક્ષુ નથી. છવ જંધ-મોક્ષની વ્યવસ્થા વિષે સંશ્લેષમાં પતું લખ્યું છે.

૧૨૪૪ પ્રશ્ન:—આજથી એમ પારો છો કે, આપ ઉપાધિ કરો છો, છતાં અસંગદશામાં રહી શકો છો ? ઉપાધિ કરતાં અદ્યત્ત પરિણામ ચંચળ ન થાય એમ ન જાને ? અમારે અને આપે આ સંગ્રહમાં કેવી રીતે વિચારવું પડે છે ?

ઉત્તર:—સૌ કરતાં વિચારવ્યયોગ્ય વાત તો હાથ એ જ છે કે, ઉપાધિ કરવામાં આવે, અને કેવળ અસંગદશા રહે એમ જાનવું અત્યંત કઠણ છે; અને ઉપાધિ કરતાં આત્મપરિણામ ચંચળ ન થાય એમ જાનવું અસંભવિત જેવું છે. ઉત્કૃષ્ટ જ્ઞાનીને જાદ કરતાં આપણે સૌએ

૧૨૫૬ પ્રશ્ન:—આ જ પદ્ધતિ નિકળે એવું આત્મચરણ જેવ
વચનને અંગીકાર કર્યું સદાજમાં પ્રમદવાનું અને તેથી મર્યાદા દેખ
મ'પૂર્ણ આનંદને પ્રાપ્ત થાય છે એમ આપ કહે છે તે સંપૂર્ણ
મુખ્યની આપ્તિ આપ રીતે રીતે કરો ?

૩૧૨ — ૧૨ ૭ વર્ગી મિદ્ધ છે એવું આત્મશરૂપ તે જોતાં
 (મનન) આ વીકાર ક્યાં મદજર્માં પ્રમેદ છે, જે આત્મશરૂપ પ્રગટ થાવી
 મર્તાકાવ ઇવ મર્ણ્ય આનરને પ્રાપ્ત થઇ નિર્મલ થાય છે, તે ૧૨-
 વર્ગી કદનાર એવા મરુપુરના મુખની વ્યાખ્યા કરવાને અશક્તિ છે.

૧૨૧૦ પ્રશ્ન—શા કાળે અસખિ છે ? શું આપ પ્રશ્નોરે
 “આ મારો સિધ્ધ છે,” તે “મારી અખિને કનો છે મારે મારો છે”
 કોરો આ ન યાવ’

કેવળ:—કેવળે જોતો અવ્યયકાર ન થય શકે એના પરમાત્મા
ને જોતો કે જે અવ્યયકારના માત્ર નિષ્કારણ-સાક્ષીમીપતાથી આપો.
એમ જોતા ત્યજી જઈને અવ્યયકારને વિષે 'આ મારો દિવ્ય છે,
અવ્યય માત્રના કળા છે, માટે મારો છે,' એમ કહી એકું તથા
એક જ અવ્યયકાર, તેને અવ્યય મહિમ એકી રૂપે તમનાર હો.

૧૨૧૧ પ્રશ્ન:—સા.પ્રશાસને એ વિભાગી સમજાવતી બાબતે
નિચચ ૨૫-૩

[illegible][illegible][illegible]

એમ નથી, પણ સામાન્યપણે ડેન-વેસાખાદિ મામમાં ક્રિયા કરી પડતે આદર્શ-રૂપે વિપરિણામીપણું મંમતે છે.

૧૨૭૮ પ્રશ્ન:—શ્રી જિનપ્રવચનમાં કયા કાલ્ય પશ્ચિનામને 'અનંતાનુષધી'ની મંદા કહી છે ?

૧૨૭૯ પ્રશ્ન:—જે કાલ્ય-પરિણામથી અનંત મંસારૂપે મંમત કાય તે કાલ્ય-પરિણામને જિનપ્રવચનમાં "અનંતાનુષધી" મંદા કહી છે ?

૧૨૮૦ પ્રશ્ન:—'અનંતાનુષધી'ની મંમત કયા કાલ્ય છે ?

૧૨૮૧ પ્રશ્ન:—જે કાલ્યમા તમપણે, અપચરન (માત્ર) ખારે તોતેપણે, આત્માની પ્રતિ છે, ત્યાં 'અનંતાનુષધી'ની મંમત છે.

૧૨૮૨ પ્રશ્ન:—કયા કયા સ્થાનકે 'અનંતાનુષધી'ની મંમત છે ? અનંતાનુષધીની વ્યાખ્યા મંદોપમાં કયા કરી મળ્યા છે ?

૧૨૮૩ પ્રશ્ન:—મુખ્યકરીને અર્થ કયા છે તે સ્થાનકે તે કાલ્યને વિશે મંમત છે. મદે, નકુલ અને મદનને જે પ્રકારે દોઢ ધાવ, અઠાધા ધાવ, તથા અનુષ્ઠાધા ધાવ, એ આદિ પ્રતિધી, તેમ જ અનુષ્ઠાધા, અનુષ્ઠાધા તથા અનુષ્ઠાધાને જે પ્રકારે આમદ ધાવ, તેમ જ અનુષ્ઠાધા માત્ર ધાવ, એ આદિ પ્રતિધી પ્રવર્તતાં 'અનંતાનુષધી'—કાલ્ય 'ધાવ અથવા જાનીતા રચનના ઔપચારિક કાલ્યને જે મંમત પછી ક્રિયા નિષ્ક્રિયાપરિણામ કયા છે, તે પશ્ચિમે પ્રવર્તતા અનંતાનુષધી કાલ્યોત્પન્ન છે. મંદોપમાં 'અનંતાનુષધી'—કાલ્ય ની નામના જે રચન મળ્યા છે.

૧૨૮૪ પ્રશ્ન:—અનંતાનુષધીની નામના કયા કયા કાલ્યને વિશે છે. અનંતાનુષધીની નામના કયા કયા કાલ્યને વિશે છે.

૧૨૮૫ પ્રશ્ન:—જે કાલ્યને વિશે અનંતાનુષધીની નામના કયા કયા કાલ્યને વિશે છે. અનંતાનુષધીની નામના કયા કયા કાલ્યને વિશે છે.

૧૨૮૬ પ્રશ્ન:—અનંતાનુષધીની નામના કયા કયા કાલ્યને વિશે છે. અનંતાનુષધીની નામના કયા કયા કાલ્યને વિશે છે.

૧૨૮૭ પ્રશ્ન:—અનંતાનુષધીની નામના કયા કયા કાલ્યને વિશે છે. અનંતાનુષધીની નામના કયા કયા કાલ્યને વિશે છે.

માસ સુધી ધનપણે વિચારી એ તેઓમાંનું પ્રતિનિધિ
મહે હો ?

ઉત્તર—જામણી અને મનિ મુન અને અવિ
દનાં, અને અત્યોપયોગી એવી વૈરાગ્યદાતા, અ
કર્ષણ કરી સુખને મદલ કરતાં મનપર્વે નામ
દતા, એવા ધીમદ મદાતીરસ્યમી, તે છતાં પણ
સાચા માસ સુધી ધનપણે વિચારી આ પ્રશ્નનું તેમ
ઉપરોક્તમાર્ગ પ્રવર્તારવાં કાઈ પણ હવે અત્યંતપણે વિચ
ર્યોમ છે એવી અખંડ દિશા પ્રતિપોષે છે. તેમ જ નિ
પ્રતિબેધી નિરતિ મારે પ્રવલ્ય કરું, તે પ્રતિબેધમાં અ
ર્યોમ કાઈ હવ ન હોય એમ જાણ્યું છે; તથા અત્યંત
તે પ્રવર્તનથી પ્રમત કરો છે. એવા પ્રશ્નપ્રત્યે વિચારનું
સ્વર્ણ વર્તે છે;—વર્ણનું થતે છે.

૧૨૬૧ પ્રશ્ન—એ પ્રશ્નનું પૂર્વપ્રશ્ન્ય જોમખે નિ
રેમ છે તે તેની રીતે રેવું થતે ? અને કામ્યારે ?

ઉત્તર—એ પ્રશ્નનું પૂર્વપ્રશ્ન્ય જોમખે નિરત વર
તે પ્રશ્નનું પ્રશ્ન્ય ઉપસીનપણે રેવું થતે; નેથી તે પ્રશ્ન
તેનાં ને કાંઈ પ્રસન્ન પ્રાપ્ત થાય છે, તે તે પ્રસન્નમાં જાણ
ન હોય, તે હવે સમપ્રિવિરામના થવાં થત ન લાગે.

૧૨૬૨ પ્રશ્ન—આ મારે શું કરવું જોઈએ ?

ઉત્તર—તે મારે સર્વે સંમત્યવને મુશ્કેળે પરિણામી
મખાનિય ન હોઈ કહે તેવા પ્રસન્નપ્રત્યે પ્રતિ થવા તેથી
પણ તે પ્રશ્ન કરતાં સર્વોચ્ચ-સમન્ન જાણે તે પ્રશ્ન અજાણે

૧૨૬૩ પ્રશ્ન—આપને કાઈ કાઈ પ્રતિ વર્તે છે ?

ઉત્તર—કેટલાક વખત થવા "સદન-પ્રતિ" અને "હૃદય
પ્રતિ" એમ નિષ્ક્રમે પ્રતિ વર્તે છે. મુખ્યપણે સદન-પ્રતિ

૧૨૬૪ પ્રશ્ન—સદન-પ્રતિ એટલે શું ?

ઉત્તર—સદન-પ્રતિ એટલે પ્રાચીનપણે ઉદભવ થતે,
જેમાં કૌંસ-પરિણામ નહિ

૧૨૬૫ પ્રશ્ન—કીરણ-પ્રતિ એટલે શું ?

ઉત્તર—કીરણ-પ્રતિ ને પરાવર્તિત થોએ કરતી થતે તે.

૧૨૬૬ પ્રશ્ન—બીજા પ્રશ્નની પ્રતિ દાવમાં અપનાયી
કાંઈ થોમ છે ?

ઉત્તર—દાવ બીજા પ્રતિ થવામાં અત્યા સંક્ષિપ્ત થાય

ઉત્તર—કરવાયોગ્ય કંઈ કશું હોય તે, વિસ્મરણયોગ્ય ન હોય એટલો ઉપયોગ કરી, કમે કરીને પણ તેમાં અવસ્થા પરિણતિ કરી ધરે. ત્યાગ, વૈરાગ્ય, ઉપશમ, અને બક્ષિત મુમુક્ષુ છુને સદગતભાવરૂપ કરી મૂખ્યા વિના આત્મદશા કેમ આવે ? પણ વિવિધજ્ઞાથી, પ્રભાદથી, એ વાત વિસ્મૃત થઈ જાય છે.

૧૩૦૬ પ્રશ્ન—વૈરાગ્ય, ઉપશમાદિ ભાવોની પરિણતિ'દા કરને એકદમ ન થઈ શકે ? અથવા થતી કંઈક પડે ? શું કરવાથી વૈરાગ્યાદિની પરિણતિની સિદ્ધિ થઈ શકે ?

ઉત્તર—અનાદિથી વિપરિત અભ્યાસ છે, તેથી વૈરાગ્ય ઉપશમાદિ ભાવોની પરિણતિ એકદમ ન થઈ શકે, કિંવા થતી કંઈક પડે; તથાપિ નિરંતર તે ભાવોપ્રત્યે સક્ષ રાખ્યે અવસ્થા સિદ્ધિ થાય છે.

૧૩૧૦ પ્રશ્ન—સત્સમામખનો યોગ ન હોય ત્યારે શું કરવા યોગ્ય છે ?

ઉત્તર—સત્સમામખનો યોગ ન હોય ત્યારે, તે ભાવો ને પ્રકારે વર્તમાન થાય તે પ્રકારનાં ક્રમ, સેવાદિ ઉપાસનાં, સત્સાક્ષનો પરિચય કરવો યોગ્ય છે. તેા કાર્યની પ્રથમશ્રુતિના વિકટ હોય છે. તેા અનંતકાળથી અનબ્યસ્ત એવી મુમુક્ષુતા માટે તેમ હોય એમાં કંઈ આશ્ચર્ય નથી. “સમજ્યા તે સમાધ રહ્યા,” તથા “સમજ્યા તે સમાધ ગયા,” એ વાક્યમાં કંઈ અર્થાતર થાય છે કે કેમ ? તથા એમાં કયું સમ્ય વિશેષાર્થચચક જણાય છે ? તેમ જ સમજવા યોગ્ય શું ? તથા સમાધુ શું ? તથા સમુચ્ચય વાતનો એક પરમાર્થ શું ? તે વિચારવાયોગ્ય છે—વિશેષપણે વિચારવાયોગ્ય છે, અને વિચારમન હોય તે, તથા વિચારતા તે વાક્યોને વિશેષ પરમાર્થ સક્ષમન થવો હોય તે, સમજાવું અને તેા સમજાવો.

૧૩૧૧ પ્રશ્ન—મારૂં સ્વાસ્થ્ય નફુ નિર્ભંગ હોઈ મને આપ દર્શન આપવા અર્થે પધારો એટલા માટે મેં વિનંતિ કરેલી. આપ પધાર્યા નહિ કે પત્ર પણ ન લખ્યો, તેા શું આપે આવા પ્રશ્નો પ્રત્તિને પણ પ્રતિજ્ઞા તેા માન્યો નથી ?

ઉત્તર—મે તાર, મે પત્ર તથા મે પત્રાં મળ્યાં છે. શી જિન નેચ પુરે મદનસમાં ને પ્રતિજ્ઞા કર્યો નથી તે પ્રતિજ્ઞા ન થય, આવવાનું કે પત્ર લખવાનું થયું નથી તે માટે અત્યંત દિનપણે કળ છપ્પું છું. સર્વે સ્વસ્થમના નહિ દોવાથી આ પ્રશ્નને વર્તમાનમાં વિશેષ થયો છે; ને વિશેષ પણ સમાવવો ધરે એ જાનીએ મારૂં દોરો છે.

ઉત્તર:—તે સદ્ગુણિ સ્વચ્છાદિ પદાર્થની અવસ્થા નેથી જાણાય છે એવા સિદ્ધાંતની વિચારણા કરવાયોગ્ય થાય છે.

૧૩૩૬ પ્રશ્ન:—શરણુ થું ? સિદ્ધાંતભાવ-આત્મભાવ-વિચાર મનુષ્યે શું થવાથી દેખાય છે ?

ઉત્તર:—કેમકે મનુષ્યને પદ્મગદિ અંતર્યમ મટવાથી જેમ પદાર્થ થવાનું દેખાય છે, તેમ અદ્વૈતગદિ પદ્મગદિ મંદપદ્મ થવાથી સ્વને કાનોપુરને કહેવા એવા સિદ્ધાંતભાવ-આત્મભાવ-વિચારમનુષ્યે દેખાય છે.

૧૩૪૦ પ્રશ્ન:—‘વિવેક’ નગચનપણે ત્યાં હોય છે ?

ઉત્તર:—ત્યાં વેદ્ય અને ઉપદ્યમ નગચન છે ત્યાં વિવેક નગચનપણે હોય છે.

૧૩૪૧ પ્રશ્ન:—‘વિવેક’ ત્યાં નગચનપણે ન હોય અથવા થવા-તથાપણે ન હોય ?

ઉત્તર:—વેદ્ય અને ઉપદ્યમ નગચન ન હોય, ત્યાં વિવેક નગચન હોય નહિ—અથવા થવાનું ત્યાં વિવેક હોય નહિ.

૧૩૪૨ પ્રશ્ન:—સદન-આત્મસ્વરૂપ એવું કેવગદ્યન કયા કર્મના કયાંતરે થાય છે ?

ઉત્તર:—સદન આત્મસ્વરૂપ છે એવું કેવગદ્યન તે પણ પ્રથમ મોહનીય કર્મના સંજ્ઞાંતરે પ્રપન્ને છે.

૧૩૪૩ પ્રશ્ન:—સદન આત્મસ્વરૂપ છે એવું કેવગદ્યન તે પણ પ્રથમ મોહનીયકર્મના સંજ્ઞાંતરે પ્રપન્ને છે એમ દર્શાવવામાં આવેલો કહેવાનો હેતુ શું છે તે અનુમતિપૂર્વક જાણાયે ?

ઉત્તર:—તે થવાથી ઉપર જાણાયે છે તે સિદ્ધાંત, ૨૫૬ મહાશ્લોકો.

૧૩૪૪ પ્રશ્ન:—કાની પ્રાપ્તિ વિદિત સિદ્ધાંતમજ્જા સાચા પ્રત્યે પાત્રી લેવામાં આવે છે ?

ઉત્તર:—કાનીપ્રાપ્તિની વિદિત સિદ્ધાંતમજ્જા વેદ્ય, ઉપદ્યમપ્રતિ પાત્રી લેવામાં આવે છે.

૧૩૪૫ પ્રશ્ન:—જિનના આત્મસ્વરૂપથી આ શબ્દ ૨૫૬ થયે ?

ઉત્તર:—જિનના આત્મસ્વરૂપ દિ મુદ્ધાથી એવા વિદિત ૨૫૬ થાય.

૧૩૪૬ પ્રશ્ન:—સિદ્ધાંતનોષ એટલે શું ?

ઉત્તર:—‘સિદ્ધાંતનોષ’ એટલે સ્વચ્છાદિ પદાર્થનું વિદિતપણે ૨૫૬ થાય મનુષ્યે છે તે પ્રત્યે વિદિતપણે વેદ્ય અને ઉપદ્યમનું

૨૫૬ થાય

જાણી છે કે, તે આરંભે ત્યાંસુધી દોષ કે - ત્યાંસુધી, આરંભ અને પરિમલ દોષ. અર્થ આરંભપરિમલનું જગ જાણી, હી અ-સંપિદિયે પાશું તેનું ત્યાં જ ક્ષયન કર્યું છે.

૧. કવને મતિજન આરંભે કવને ? આરંભપરિમલથી નિવર્ત્ય.
૨. કવને મુનજન આરંભે કવને ? આરંભપરિમલથી નિવર્ત્ય.
૩. કવને અવધિજન આરંભે કવને ? આરંભપરિમલથી નિવર્ત્ય.
૪. કવને મનપર્યવજન આરંભે કવને ? આરંભપરિમલથી નિવર્ત્ય.
૫. કવને કેવલજન આરંભે કવને ? આરંભપરિમલથી નિવર્ત્ય.

એમ સત્તર પ્રશ્ન કરીથી ક્ષી આરંભ પરિમલની નિરતિનું રજા ત્યાં ઉછેર કેવલજન છે ત્યાંસુધી પાશું છે; અને પ્રતિનું રજા કેવલજનસુધીના આરંભના દેવપણે કરી તેનું અત્યંત જગવાનપણું કરી કવને તેથી નિરત થયેનો જ ઉપદેશ કર્યો છે. હી કરીને યાત્રી-પુરોનાં વચનો એ ઉપદેશનો જ નિષ્કર કરવાની કવને પ્રેરણા કરવા કર્યું છે; તથાપિ અત્યાદિ અક્ષતંત્રથી કવનન વચેથી એવી કૃષ્ટ કંઠાદિ ભાવમાં મૂક વચેથી એવો કવ પ્રતિ પુરતો નથી, અને તે માણેની નિરતિ કર્યાવિના, અથવા નિરતિનું પ્રયત્ન કર્યાવિના એવ કર્યું છે, કે જેનો સંભવ કવને પણ થઈ શકે નથી, વર્તમાનમાં થતો નથી, અને ભવિષ્યમાં થશે નહિ.

૧૩૫૩ પ્રશ્ન:—નિઃકલ્પી કવ આપ કોને જાણે છે ?

ઉત્તર:—કેવલપ્રતિ સંજ ત્રિને લખ્યું તે ખરું છે, તેમાં પણ આ જગમાં એવા સંજમાં કવને સમજાણે પરિણમતું એ મહા વિષદ છે, અને જેઓ એટલું જાણે પણ સમજાણે પરિણમે તે નિઃકલ્પી કવ જાણીએ છીએ.

૧૩૫૪ પ્રશ્ન:—મારી રિવનિ મરીત છે, આકલિત સમયથી રમુનિ (ભારતખાન) વારંવાર ન થય માટે મારે માકરી-નોકરી-કરી પડે છે તે પરમાર્થ માર્ગને કંઠાવારને માટે કરી વલ્લુ છે ?

ઉત્તર:—આકલિતના પ્રયત્ન ત્રિને વારંવાર રમુનિ ન થાય એટલા માટે માકરી કરી પડે તે દિનમારક છે.

૧૩૫૫ પ્રશ્ન:—માકરી કરી પડે છે એ કાર્ણ રજા છે ? માકરી કરનાં સ્વામીની ચેત્ત્વચેત્ત્વ અવસ્થા કલ્પવતી ?

ઉત્તર:—કવે પોતાની કલ્પાએ કરેલા દોષ તીવરપણે જોવારથ છે, માટે જમે તે પ્રસંગમાં પણ સ્વેચ્છાએ અશુભપણે પ્રવર્ત્યું પડે તેમ કર્યું.

૧૩૫૬ પ્રશ્ન—રોગાદિ શું કારણે ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઉત્તર—પૂર્વે ઉત્પન્ન કરેલાં વેદનીય કર્મના ઉદય પ્રમાણે રોગાદિ ઉત્પન્ન થાય છે, અને તે પ્રમાણે નિર્ભંગ, મંદ, ઝ્ઞાન, ઉચ્ચક્રીયકારી શરીરચેષ્ટા થાય છે.

૧૩૫૭ પ્રશ્ન—રોગમાં જનમનિપાત્યાદિ થાય ■ એવી રિવનિમાં રોગ કેવા પ્રકારે જીવ વેદે છે ?

ઉત્તર—વિરોધ રોગના ઉદયથી અથવા શારીરિક મંદ ભગ્યથી જીવને જનમનિપાત્યાદિ ઉદય પશુ વર્તે છે; તથાપિ જે પ્રમાણે જીવને રિવે બોધ અને વેદાન્તની વાસના થઈ હોય છે તે પ્રમાણે તે રોગને તે તે પ્રસંગે ધણું કડી વેદે છે.

૧૩૫૮ પ્રશ્ન—કોને પાછળથી પશ્ચાત્તાપ કરવાનો યોગ ન આવસર સંભવે છે ?

ઉત્તર—સમજીને અપ્યમાવી ચનારને (પાછળથી) પશ્ચાત્તાપ કરવાનો યોગ ન આવસર સંભવે છે.

૧૩૫૯ પ્રશ્ન—શુભ હૃદયથી કેવા વિચાર તરન આવી શકેય યોગ્ય છે ?

ઉત્તર—મહેલી એક પગ પાછી મગલી નથી અને તે અમૂલ્ય છે, તો પછી આખી આયુષ્સિધિ—એક પગનો દિન ઉપયોગ તે એક અમૂલ્ય દૌસ્તુમ બોવા કરતાં પશુ વિરોધ હાનિકારક છે, તો તેથી સાઠ પગની એક થડીનો દિન ઉપયોગ કરવાથી કેટલી હાનિ થવી નેહજે ? એમજ એક દિન, એક પક્ષ, એક માસ, એક વર્ષ અને અનુક્રમે આખી આયુષ્સિધિનો દિન ઉપયોગ એ કેટલી હાનિ અને કેટલા અપેક્ષા કરેલુ થાય—એ વિચાર સુદૃઢ હૃદયથી તરન આવી શકશે.

૧૩૬૦ પ્રશ્ન—સદ્વિચારનો પરિચય થાય તેમ કરવા શું વાન લક્ષમાં રાખવાયોગ્ય જાનીઓએ જાણી છે ?

ઉત્તર—જેમ બને તેમ સદ્વિચારનો પરિચય થાય તેમ કરવા, (ઉપાધિમાં મુશ્કેલી રહેવાથી) યોગ્યપણે ન વર્તાવે તે વાન લક્ષમાં રાખવાયોગ્ય જાનીઓએ જાણી છે.

૧૩૬૧ પ્રશ્ન—અન્ય કામમાં પ્રવર્તતાં કેવો અન્યાસ રાખવો યોગ્ય છે ?

ઉત્તર—બીજા કામમાં પ્રવર્તતાં પશુ અન્યત્ર જાવનાએ વર્તવાનો અન્યાસ રાખવો યોગ્ય છે.

૧૩૧૨ પ્રશ્ન—‘સાંત સંધારણ’ આદિ મથે કેવા છે ?

ઉત્તર—વૈરાગ્ય ભાવનાએ જૂરિન એવા ‘સાંત સંધારણ’ મથો નિરંતર ચિંતન કરવા ચોખ્ખા છે.

૧૩૧૩ પ્રશ્ન—મુઝુહુએ કેવો નિમજ સખસો ચોખ્ખા છે ?

ઉત્તર—પ્રમાદમાં વૈરાગ્યની તીવ્રતા મુઝુહુવા મંદ કરવા ચોખ્ખા નથી એવો નિમજ સખસો ચોખ્ખા છે.

૧૩૧૪ પ્રશ્ન—આ કાગમાં પરમ સત્તમ અને પરમ અસત્તમ પશુઓ ચોખ્ખા છતાં કયા ચોખ્ખા છે ?

ઉત્તર—આ દુષ્કામમાં સત્તમ અને અસત્તમનું અતિ દુર્લભ છે; ત્યાં પરમ સત્તમ અને પરમ અસત્તમનું ચોખ્ખા મળી છે.

૧૩૧૫ પ્રશ્ન—જેનમનીનય મો જુષ્ણની મનિને માટે નરકમતિની છે; આપ તેઓને કેવા પુરવ પામે છે ? સું તેઓ આત્મભવોપયોમી પુરવ હવા ? મો જુષ્ણને માટે આજની મનીનય કેવા પ્રકારે છે ?

ઉત્તર—મો જુષ્ણ મને તે મનિને પ્રાપ્ત થવા હોય, પણ વિચારનાં તે આત્મભવ ઉપયોગી હવા એમ સ્પષ્ટ જણાય છે. મો જુષ્ણ કંચનની ધારિણી ઊપન કરી પાવોએ સમેલિત પચવિપનય અંદરિન કારણેના ચોખ્ખાં સ્વામીપણું જોમનું તે મો જુષ્ણ જ્યારે દેહ મુરો છે ત્યારે છી સ્થિતિ હતી તે વિચારવા ચોખ્ખા છે; અને વિચારી આ છત્તને નરક અગ્નિપણી મુખ કરવા ચોખ્ખા છે. જુગનો સંહાર થયો છે. ધારિણો તદ્દ થાય છે તે શોકે શોકાચન એકાથ વનમાં જુમિપર આપર કરી સ્થા છે ત્યાં જગતમારે જાણ મારું તે સમયે પણ જોલે ધીરજને અવગતી છે તે મો જુષ્ણની દયા વિચારવા ચોખ્ખા છે.

૧૩૧૬ પ્રશ્ન—સમ્મજહિ અમરનો અદાર કરે ? એલિમના સમયમાં એમ હતું એમ કહેવામાં આવે છે તે વધાર્યું છે ?

ઉત્તર—સમ્મજહિ અમરનો અદાર કરે એ આદિ પ્રયોગ વધ્યું. એ પ્રયોગ દેવ વિચારવાથી જણાવવા ચોખ્ખા છે કે, પ્રમમાં કોઈ એક દહાંત મહા કરી છત્તે મુદ્ધ પરિણામની દાનિ કરવા જેવું છે. મનિયા અસ્થિરપણથી છત્ત પરિણામનો વિચાર નથી કરી શકે. એલિમના સમયમાં કોઈ એક સ્થાને એવી વાત કોઈએક મંથમાં જણાવી છે, પણ તે કોઈએક પ્રવૃત્તિ કરવા અર્થે જણાવી નથી તેમજ વાત વધાર્યું. તેમ પણ નથી. સમ્મજહિ પુરતને અમરના નથી હોતું, તે પણ સમ્મજહિન અવધા પછી નવમે લે વધાર્યું.

31/01/2014

[illegible]

... ..

- ગુપ્ત સમયના મહાવિદ્વાને ભણીશ.

4. - - - - - ମଧ୍ୟସ୍ଥ ମୃତ୍ୟୁ

$$d_{\text{eff}} = \frac{1}{\sqrt{2}} \sqrt{d_{\text{eff}}^2 + d_{\text{eff}}^2} = \frac{1}{\sqrt{2}} \sqrt{2} d_{\text{eff}} = d_{\text{eff}}$$

...ମାତ୍ର ମୋର ନିକଟରେ ଥିବା

[illegible]

ਮਨੁਖੀ ਸ਼ਾਂਤੀ

$\frac{d}{dt} \left(\frac{1}{2} m v^2 \right) = \frac{1}{2} m \frac{dv^2}{dt}$

1000

Figure 1 illustrates the experimental design. It shows a sequence of events: a 'Stimulus' (a 2x2 grid of colored squares) is presented, followed by a 'Response' (a 2x2 grid of colored squares). The 'Response' is then compared to the 'Stimulus' to determine if there is a 'Match' or 'Mismatch'. The 'Match' condition leads to a 'Correct' response, while the 'Mismatch' condition leads to an 'Incorrect' response. The 'Incorrect' response is further categorized into 'Incorrect' and 'Correct' based on the 'Response'.

44 407

— 2002

1994, 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023, 2024, 2025, 2026, 2027, 2028, 2029, 2030, 2031, 2032, 2033, 2034, 2035, 2036, 2037, 2038, 2039, 2040, 2041, 2042, 2043, 2044, 2045, 2046, 2047, 2048, 2049, 2050, 2051, 2052, 2053, 2054, 2055, 2056, 2057, 2058, 2059, 2060, 2061, 2062, 2063, 2064, 2065, 2066, 2067, 2068, 2069, 2070, 2071, 2072, 2073, 2074, 2075, 2076, 2077, 2078, 2079, 2080, 2081, 2082, 2083, 2084, 2085, 2086, 2087, 2088, 2089, 2090, 2091, 2092, 2093, 2094, 2095, 2096, 2097, 2098, 2099, 2100, 2101, 2102, 2103, 2104, 2105, 2106, 2107, 2108, 2109, 2110, 2111, 2112, 2113, 2114, 2115, 2116, 2117, 2118, 2119, 2120, 2121, 2122, 2123, 2124, 2125, 2126, 2127, 2128, 2129, 2130, 2131, 2132, 2133, 2134, 2135, 2136, 2137, 2138, 2139, 2140, 2141, 2142, 2143, 2144, 2145, 2146, 2147, 2148, 2149, 2150, 2151, 2152, 2153, 2154, 2155, 2156, 2157, 2158, 2159, 2160, 2161, 2162, 2163, 2164, 2165, 2166, 2167, 2168, 2169, 2170, 2171, 2172, 2173, 2174, 2175, 2176, 2177, 2178, 2179, 2180, 2181, 2182, 2183, 2184, 2185, 2186, 2187, 2188, 2189, 2190, 2191, 2192, 2193, 2194, 2195, 2196, 2197, 2198, 2199, 2200, 2201, 2202, 2203, 2204, 2205, 2206, 2207, 2208, 2209, 2210, 2211, 2212, 2213, 2214, 2215, 2216, 2217, 2218, 2219, 2220, 2221, 2222, 2223, 2224, 2225, 2226, 2227, 2228, 2229, 2230, 2231, 2232, 2233, 2234, 2235, 2236, 2237, 2238, 2239, 2240, 2241, 2242, 2243, 2244, 2245, 2246, 2247, 2248, 2249, 2250, 2251, 2252, 2253, 2254, 2255, 2256, 2257, 2258, 2259, 2260, 2261, 2262, 2263, 2264, 2265, 2266, 2267, 2268, 2269, 2270, 2271, 2272, 2273, 2274, 2275, 2276, 2277, 2278, 2279, 2280, 2281, 2282, 2283, 2284, 2285, 2286, 2287, 2288, 2289, 2290, 2291, 2292, 2293, 2294, 2295, 2296, 2297, 2298, 2299, 2300, 2301, 2302, 2303, 2304, 2305, 2306, 2307, 2308, 2309, 2310, 2311, 2312, 2313, 2314, 2315, 2316, 2317, 2318, 2319, 2320, 2321, 2322, 2323, 2324, 2325, 2326, 2327, 2328, 2329, 2330, 2331, 2332, 2333, 2334, 2335, 2336, 2337, 2338, 2339, 2340, 2341, 2342, 2343, 2344, 2345, 2346, 2347, 2348, 2349, 2350, 2351, 2352, 2353, 2354, 2355, 2356, 2357, 2358, 2359, 2360, 2361, 2362, 2363, 2364, 2365, 2366, 2367, 2368, 2369, 2370, 2371, 2372, 2373, 2374, 2375, 2376, 2377, 2378, 2379, 2380, 2381, 2382, 2383, 2384, 2385, 2386, 2387, 2388, 2389, 2390, 2391, 2392, 2393, 2394, 2395, 2396, 2397, 2398, 2399, 2400, 2401, 2402, 2403, 2404, 2405, 2406, 2407, 2408, 2409, 2410, 2411, 2412, 2413, 2414, 2415, 2416, 2417, 2418, 2419, 2420, 2421, 2422, 2423, 2424, 2425, 2426, 2427, 2428, 2429, 2430, 2431, 2432, 2433, 2434, 2435, 2436, 2437, 2438, 2439, 2440, 2441, 2442, 2443, 2444, 2445, 2446, 2447, 2448, 2449, 2450, 2451, 2452, 2453, 2454, 2455, 2456, 2457, 2458, 2459, 2460, 2461, 2462, 2463, 2464, 2465, 2466, 2467, 2468, 2469, 2470, 2471, 2472, 2473, 2474, 2475, 2476, 2477, 2478, 2479, 2480, 2481, 2482, 2483, 2484, 2485, 2486, 2487, 2488, 2489, 2490, 2491, 2492, 2493, 2494, 2495, 2496, 2497, 2498, 2499, 2500, 2501, 2502, 2503, 2504, 2505, 2506, 2507, 2508, 2509, 2510, 2511, 2512, 2513, 2514, 2515, 2516, 2517, 2518, 2519, 2520, 2521, 2522, 2523, 2524, 2525, 2526, 2527, 2528, 2529, 2530, 2531, 2532, 2533, 2534, 2535, 2536, 2537, 2538, 2539, 2540, 2541, 2542, 2543, 2544, 2545, 2546, 2547, 2548, 2549, 2550, 2551, 2552, 2553, 2554, 2555, 2556, 2557, 2558, 2559, 2560, 2561, 2562, 2563, 2564, 2565, 2566, 2567, 2568, 2569, 2570, 2571, 2572, 2573, 2574, 2575, 2576, 2577, 2578, 2579, 2580, 2581, 2582, 2583, 2584, 2585, 2586, 2587, 2588, 2589, 2590, 2591, 2592, 2593, 2594, 2595, 2596, 2597, 2598, 2599, 2600, 2601, 2602, 2603, 2604, 2605, 2606, 2607, 2608, 2609, 2610, 2611, 2612, 2613, 2614, 2615, 2616, 2617, 2618, 2619, 2620, 2621, 2622, 2623, 2624, 2625, 2626, 2627, 2628, 2629, 2630, 2631, 2632, 2633, 2634, 2635, 2636, 2637, 2638, 2639, 2640, 2641, 2642, 2643, 2644, 2645, 2646, 2647, 2648, 2649, 2650, 2651, 2652, 2653, 2654, 2655, 2656, 2657, 2658, 2659, 2660, 2661, 2662, 2663, 2664, 2665, 2666, 2667, 2668, 2669, 2670, 2671, 2672, 2673, 2674, 2675, 26

4-24-53

— 44 —

... 7, 31

[illegible]

१७३

1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023, 2024, 2025, 2026, 2027, 2028, 2029, 2030, 2031, 2032, 2033, 2034, 2035, 2036, 2037, 2038, 2039, 2040, 2041, 2042, 2043, 2044, 2045, 2046, 2047, 2048, 2049, 2050, 2051, 2052, 2053, 2054, 2055, 2056, 2057, 2058, 2059, 2060, 2061, 2062, 2063, 2064, 2065, 2066, 2067, 2068, 2069, 2070, 2071, 2072, 2073, 2074, 2075, 2076, 2077, 2078, 2079, 2080, 2081, 2082, 2083, 2084, 2085, 2086, 2087, 2088, 2089, 2090, 2091, 2092, 2093, 2094, 2095, 2096, 2097, 2098, 2099, 2100, 2101, 2102, 2103, 2104, 2105, 2106, 2107, 2108, 2109, 2110, 2111, 2112, 2113, 2114, 2115, 2116, 2117, 2118, 2119, 2120, 2121, 2122, 2123, 2124, 2125, 2126, 2127, 2128, 2129, 2130, 2131, 2132, 2133, 2134, 2135, 2136, 2137, 2138, 2139, 2140, 2141, 2142, 2143, 2144, 2145, 2146, 2147, 2148, 2149, 2150, 2151, 2152, 2153, 2154, 2155, 2156, 2157, 2158, 2159, 2160, 2161, 2162, 2163, 2164, 2165, 2166, 2167, 2168, 2169, 2170, 2171, 2172, 2173, 2174, 2175, 2176, 2177, 2178, 2179, 2180, 2181, 2182, 2183, 2184, 2185, 2186, 2187, 2188, 2189, 2190, 2191, 2192, 2193, 2194, 2195, 2196, 2197, 2198, 2199, 2200, 2201, 2202, 2203, 2204, 2205, 2206, 2207, 2208, 2209, 2210, 2211, 2212, 2213, 2214, 2215, 2216, 2217, 2218, 2219, 2220, 2221, 2222, 2223, 2224, 2225, 2226, 2227, 2228, 2229, 2230, 2231, 2232, 2233, 2234, 2235, 2236, 2237, 2238, 2239, 2240, 2241, 2242, 2243, 2244, 2245, 2246, 2247, 2248, 2249, 2250, 2251, 2252, 2253, 2254, 2255, 2256, 2257, 2258, 2259, 2260, 2261, 2262, 2263, 2264, 2265, 2266, 2267, 2268, 2269, 2270, 2271, 2272, 2273, 2274, 2275, 2276, 2277, 2278, 2279, 2280, 2281, 2282, 2283, 2284, 2285, 2286, 2287, 2288, 2289, 2290, 2291, 2292, 2293, 2294, 2295, 2296, 2297, 2298, 2299, 2300, 2301, 2302, 2303, 2304, 2305, 2306, 2307, 2308, 2309, 2310, 2311, 2312, 2313, 2314, 2315, 2316, 2317, 2318, 2319, 2320, 2321, 2322, 2323, 2324, 2325, 2326, 2327, 2328, 2329, 2330, 2331, 2332, 2333, 2334, 2335, 2336, 2337, 2338, 2339, 2340, 2341, 2342, 2343, 2344, 2345, 2346, 2347, 2348, 2349, 2350, 2351, 2352, 2353, 2354, 2355, 2356, 2357, 2358, 2359, 2360, 2361, 2362, 2363, 2364, 2365, 2366, 2367, 2368, 2369, 2370, 2371, 2372, 2373, 2374, 2375, 2376, 2377, 2378, 2379, 2380, 2381, 2382, 2383, 2384, 2385, 2386, 2387, 2388, 2389, 2390, 2391, 2392, 2393, 2394, 2395, 2396, 2397, 2398, 2399, 2400, 2401, 2402, 2403, 2404, 2405, 2406, 2407, 2408, 2409, 2410, 2411, 2412, 2413, 2414, 2415, 2416, 2417, 2418, 2419, 2420, 2421, 2422, 2423, 2424, 2425, 2426, 2427, 2428, 2429, 2430, 2431, 2432, 2433, 2434, 2435, 2436, 2437, 2438, 2439, 2440, 2441, 2442, 2443, 2444, 2445, 2446, 2447, 2448, 2449, 2450, 2451, 2452, 2453, 2454, 2455, 2456, 2457, 2458, 2459, 2460, 2461, 2462, 2463, 2464, 2465, 2466, 2467, 2468, 2469, 2470, 2471, 2472, 2473, 2474, 2475, 2476, 2477, 2478, 2479, 2480, 2481, 2482, 2483, 2484, 2485, 2486, 2487, 2488, 2489, 2490, 2491, 2492, 2493, 2494, 2495, 2496, 2497, 2498, 2499, 2500, 2501, 2502, 2503, 2504, 2505, 2506, 2507, 2508, 2509, 2510, 2511, 2512, 2513, 2514, 2515, 2516, 2517, 2518, 2519, 2520, 2521, 2522, 2523, 2524, 2525, 2526, 2527, 2528, 2529, 2530, 2531, 2532, 2533, 2534, 2535, 2536, 2537, 2538, 2539, 2540, 2541, 2542, 2543, 2544, 2545, 2546, 2547, 2548, 2549, 2550, 2551, 2552, 2553, 2554, 2555, 2556, 2557, 2558, 2559, 2560, 2561, 2562, 2563, 2564, 2565, 2566, 2567, 2568, 2569, 2570, 2571, 2572, 2573, 2574, 2575, 2576, 2577, 2578, 2579, 2580, 2581, 2582, 2583, 2584, 2585, 2586, 2587, 2588, 2589, 2590, 2591, 2592, 2593, 2594, 2595, 2596, 2597, 2598, 2599, 2600, 2601, 2602, 2603, 2604, 2605, 2606, 2607, 2608, 2609, 2610, 2611, 2612, 2613, 2614, 2615, 2616, 2617, 2618, 2619, 2620, 2621, 2622, 2623, 2624, 2625, 2626, 2627, 2628, 2629, 2630, 2631, 2632, 2633, 2634, 2635, 2636, 2637, 2638, 2639, 2640, 2641, 2642, 2643, 2644, 2645, 2646, 2647, 2648, 2649, 2650, 2651, 2652, 2653, 2654, 2655, 2656, 2657, 2658, 2659, 2660, 2661, 2662, 2663, 2664, 2665, 2666, 2667, 2668, 2669, 2670, 2671, 2672, 2673, 2674, 2675, 2676, 2677, 2678, 2679, 26

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 84

$$A_1 \cup A_2 \cup \dots \cup A_n = A$$

૧૩૭૧ પ્રશ્ન—કેવળે એ અર્થે કલે તેથી સાક્ષમાં નથી
નિવશ્ચિ સ્વપ્નો કલે છે તે નિષ્કળ નથી કલે ?

ઉત્તર—અર્થનિવશ્ચિ એ સ્વપ્નો સાક્ષમાં કલે છે, તે કલે
કલે અર્થથી નિષ્કળ કલે એમ જ નથી.

૧૩૭૨ પ્રશ્ન—કલે અર્થ ?

ઉત્તર—કલે તે જ અર્થને અર્થે છે.

૧૩૭૩ પ્રશ્ન—તે કલે કલે ? એ કલે અર્થ ?

ઉત્તર—તે કલે અર્થ પ્રશ્નને છે; અર્થપ્રશ્ન રી કલે એથી
પ્રશ્ન પ્રશ્ન કલે, તથા તેમાં સિધ્ધિ કલે તેથી કલે અર્થ, એ
કલે કલે કલે છે.

૧૩૭૪ પ્રશ્ન—અર્થ એમ કલે કલે છે. તથા કલે કલે
અર્થ કલે—અર્થપ્રશ્ન રી કલે એથી કલે કલે, તથા તેમાં
સિધ્ધિ કલે એથી કલે અર્થ કલે—કલે કલે કલે કલે કલે
કલે છે, અર્થ અર્થ કલે અર્થનિવશ્ચિ કલે કલે ? એ સ્વપ્નોમાં
કલે કલે છે તે તેમ કલે અર્થ ?

ઉત્તર—તથા કલે કલે—કલે—કલે કલે કલે કલે કલે
અર્થ કલે કલે કલે કલે કલે કલે કલે કલે કલે કલે
કલે, અર્થ તે કલે અર્થ અર્થનિવશ્ચિ કલે કલે કલે કલે
કલે કલે કલે કલે કલે કલે કલે કલે કલે કલે
તથા કલે કલે કલે કલે.

૧૩૭૫ પ્રશ્ન—કલે કલે કલે કલે કલે કલે કલે
કલે કલે ?

ઉત્તર—કલે (કલે) અર્થને કલે કલે, અર્થ
કલે તે કલે કલે કલે કલે કલે કલે કલે કલે કલે

૧૩૭૬ પ્રશ્ન—કલે કલે કલે કલે કલે કલે કલે
કલે કલે ?

ઉત્તર—કલે કલે કલે કલે કલે કલે કલે કલે
કલે કલે.

૧૩૭૭ પ્રશ્ન—અર્થ કલે કલે કલે કલે કલે કલે
કલે કલે કલે કલે કલે કલે કલે કલે કલે કલે

૧૩૭૮ પ્રશ્ન—કલે (કલે) અર્થને કલે કલે કલે
કલે કલે કલે કલે કલે કલે કલે કલે કલે કલે

એમનું નથી, સ્વચ્છ વિચારોને પૂરો વેળા પ્રાપ્ત થયો નથી; પોતાના કાષ્ટ વિશેષ એવા સ્વચ્છાધિકાર સદિત વિવક્ષામાં નથી; પોતાના ગજાન છે એવાં કાષ્ટ ધાતુ આશય સેવાં નથી, અને હજુ પુરાણ સ્વાનો પડે એ જીવ વર્તે છે, તથાપિ એ કાષ્ટની આત્મભાવે છાંયે અને ઉત્પન્ન થતી નથી એ એક એક આશય જાણી વર્તે છે. ધીમે-ધીમે એ પદાર્થોની પ્રતિ-અપ્રતિ જ-ને સમાન થવાં જાણી પણ પ્રકારે અવિરત સમર્થિતેજ અનુભવીએ છીએ.

૧૩૬૦ પ્રશ્ન:—જે આપ છે તે આપને વનચલ સાંભરે ખરો? એક પરિચય રચિત થાય છે? સુચિ કેવ પ્રકારે પ્રવે છે? કેવી રીતે ઉપધિભેદમાં રહે છે?

ઉત્તર:—એમ જ્યાં ચારંચર વનચલ સાંભરે છે. કાષ્ટ પ્રકારનો કોષપરિચય રચિત થયો નથી; સત્ત્વભાં સુચિત પ્રવહા કરે છે; અને અભ્યવસ્થિત દસાએ ઉપધિભેદમાં રહીએ છીએ.

૧૩૬૧ પ્રશ્ન:—આપને શું સ્મરણ ચિંતન રહે છે?

ઉત્તર:—એક અવિરતપ્રકાર વિચર જીવું ખરી રીતે સ્મરણ રહેતું નથી, ચિંતન રહેતું નથી, રચિ રહેતી નથી, અથવા કંઈ કામ કરતું નથી.

૧૩૬૨ પ્રશ્ન:—એનિયારિ વિદ્યા કે અભિપ્રાયિ સિદ્ધિને આપ કેવી જાણે છે? તેનું સ્મરણ આપને રહે છે?

ઉત્તર:—‘એનિયારિ વિદ્યા’ કે ‘અભિપ્રાયિ સિદ્ધિ’ એ ભાવિ પદાર્થો જાણી આત્મને તેનું સ્મરણ પણ ક્યારે જ થાય છે.

૧૩૬૩ પ્રશ્ન:—આપને ક્યારે જ આ વિદ્યાએનું સ્મરણ થાય છે ત્યારે પણ કાષ્ટ થત જાણુચનું કે સિદ્ધ કરવાનું શોખ લાગતું નથી? ઉત્તર:—તે ચારે કાષ્ટ થત જાણુચનું, અથવા સિદ્ધ કરવાનું, ભારેન શોખ લાગતું નથી, અને એ વાતમાં કાષ્ટ પ્રકારે હાથ લોચિતપ્રવેશ પણ રહ્યો નથી.

૧૩૬૪ પ્રશ્ન:—પૂર્વનિગમન ઉત્પન્નમાં આને તેનું કામ કરતું? આનીની અવસ્થામાં પ્રવેશ કેમ થાય?

ઉત્તર:—પૂર્વનિગમન જે જે પ્રકારે ઉત્પન્ન થયે, તે તે પ્રકારે જાણુચનું કામ કરતું જાય છે. તમે પણ જાણુચનું અભ્યાસ રાખજો; અને કાષ્ટ પણ કામના પ્રસંગમાં વધારે જાણુચની અવસ્થામાં પ્રવેશ કરવાનું થાય છે.

ઉત્તર—એથી તે પુરવ કચવરદિન-સંપૂર્ણ પીતૃયમ-ન દો
એવો અભિયાન વિચારવાન સિદ્ધ કરવા નથી, કેમકે જાલચેડીથી
આત્મચાલી સર્વેશ સ્થિતિ સમજાઈ રહે એમ ન કહી શકાય.

૧૪૦૧ પ્રશ્ન—શ્રી વેદાને નિરૂપણ કરેલાં મુખ્યમુખ્ય લક્ષણો તથા
શ્રી જિને નિરૂપણ કરેલાં સમ્યક્દર્શિનાં લક્ષણો કેવાં છે ?

ઉત્તર—શ્રી વેદાને નિરૂપણ કરેલાં એવાં મુખ્યમુખ્ય લક્ષણો
તથા શ્રી જિને નિરૂપણ કરેલાં એવાં સમ્યક્દર્શિનાં લક્ષણો સંમ-
ગચરેખા છે. તથા ૧૫ એમ ન હોય તો વાંચવોએ છે. વિશેષરૂપે
નવન કરવા એમ છે. આત્મામાં પરિભ્રામી કરવાએમ છે.

૧૪૦૨ પ્રશ્ન—પોતાનું સંયોગસમગગ એવું હોય તો અદ-
મમત્વનિય પરામર કરવાને શું કરવું ?

ઉત્તર—પોતાનું સંયોગસમગગ એવું જાણીને, અદમમત્વનિય
પરામર કરવાને નિત્ય 'પોતાનું' નૂનપણું દેખવું. વિશેષ સંમપ્રક્રમ
સંયોગવા એમ છે.

૧૪૦૩ પ્રશ્ન—નવદાર-દબ-સાધુ-શ્રી જિને શા કારણે
ઉપદેશ્યું છે ?

ઉત્તર—આત્મદેવમૂલ એવા સંમરિતા સર્વ સંમ મુખ્યમુખ્ય
મક્ષિમ કરવા થઈ છે, કેમકે તે વિશ્વ પરમાર્થ આધિર્ભૂત થવો કઠણ
છે, અને તે કારણે અવદાર-દબ-સંવચર સાધુ-શ્રી જિને ઉપદેશ્યું છે.

૧૪૦૪ પ્રશ્ન—સિદ્ધિનેમથી અથવા કંઈ વેપાર રોજગરાદિથી
આપણી માર્ગ કુખ ન મળાયે ?

ઉત્તર—જ્યાં પરમ વિચારે લખેલા પત્રમાં જે મંમીર આલય
લખ્યા છે તે વિચારવાન કરવે આત્માના પરમ દિતરિર વાવ તેવા
આલય છે. એ ઉપદેશ અમે તમને પહોં વાર સહેજસાજ કર્યો છે,
છતાં તે ઉપદેશને આજીવિયાના કદાચેસથી તમને પહોંચાર વિસર્જન
થયો છે, અથવા થઈ જાય છે. અભારાપ્રત્યે આવિત નેટચો તમારો
અભિમાન છે; એટલે લખવામાં આવેલું નથી એમ મધુનિ, તથા
કુખ સદન કરવાની અસમર્થતાને લીધે અભારી પાસેથી તેવા પડેચ-
ની વાચના જે પ્રમારે તમારથી થઈ છે—એક તો કંઈ સિદ્ધિનેમથી
કુખ મળાડી શકાય તેવા આલયની, અને બીજી વાચના કંઈ વેપાર
રોજગરાદિની. નેમંત્રી એક વાચના તમારી અભારી પાસે થાય, તે
તમારો આત્માને દિતરું કારણ રોખવાર, અને અનુક્રમે અગિય વાસ-
નાનો દેવ થાય; કેમકે જે શ્રમિયામાં જે થઈ નહિ તે છત્ર તે કરે
તે શ્રમિયાનો તેને સહેજે ત્યાગ થાય, એમાં કંઈ સંદેહ નથી.

તે જિત પરમાર્થમાં અસ્થિરતા થયતું હતું કે તે ૧૭ લોકોએ
પરમાર્થકંઠનો દેવ સાગ્યે દોષ તે તેમ જાને, અથવા કોઈ તર
વિષ આત્મસીર્વે ખંદ થવાય તીવ પ્રાર્થનાના જગતી તેમ સા
આ ને દેવથી પરમાર્થસ્થિત કરતાં, થવાનાં, કે કોનાં જિત અસ્થિ
રતા વર્તે તેમાં પ્રથમ કોનો તે દેવ વર્તવાનો મંભવ નથી. માત્ર
નીલો દેવ કોનો તે સંભવે છે. આત્મસીર્વે ખંદ થવાય તીવ પ્રાર
ધિત દેવથી તે દેવ સાગ્યનો પુરુષર્થ જ્યાં સાગ્યેય થવા રહે છે,
અને તેના ઉત્પત્તિ તે અસ્થિરતા રહતી હતી છે; અને તેથી પર
માર્થસ્થિત જિત વિના તે મંભવ થયતું, રહેતું એ કાલિય નેતુ
લાગે છે, તેજનું રહસ્ય પ્રશ્નમાં વિદ્યેત સ્થિતતા રહે છે.

૧૧૧૦ પ્રશ્ન—આપથી અવધારણથી કઈ જન થયયતું કે
કેદયતું રચા નથી ?

૧૧૧૦—અવધારણથી કઈ જન થવાનાં તે અમારજન અને
સાગ્ય અસ્થિત થાયથી તે સમયે એ કઈ થયતું કે રહેતું તે
જાણ છે, અત્યંતે વિચાર્યો દેવ છે; અને એ કઈ થયતું રહેતું
છે તે ન રહ્યું દેવ તેજનું યાથી કો મેતું છે; કો આંતરથી તેમ
જને તાંત્રીથી તે જગતે તેમ જાંતું થી છે એમ જાણી થઈ આપ
ધારિ જન થયય, રચા રહેતી રે નીકળી થય છે.

૧૧૧૧ પ્રશ્ન—અવધારણ અવધારણ થયય રહેતી રહતી
કો કો છે ?

૧૧૧૧—અવ એ આર્થકરિ અવધારણ તીવ પ્રાર્થનાને પ્રાપ્તિ
છે, તો રહે પ્રાપ્તિ થાય છે. એ કે તેનું જન અવધારણ થયય છે.

૧૧૧૨ પ્રશ્ન—તે કાને થી જિત વીરકમલ અવધારણને
આવ નમસ્કાર રહે છે ?

૧૧૧૨—જો જિત વીરકમે અવધાર મહેવથી રહી રહી જા
તી અવધારણ રહી છે, અને તે મહેવને વિષય જામ કાઢે
જન મંભવ નથી, એકે વિષય મર્મ કોનો છે તે જો જિત વીર
કમલ અવધારણને વિષે અવધાર નમ રહિયથી નમસ્કાર છે.

૧૧૧૩ પ્રશ્ન—વીરકમલથી વીરકમે એ રા.વપતું થય છે
એમ જિને રહ્યું છે તે કો વિષે થયય થાય ?

૧૧૧૩—એ કઈ અવધાર જામ કોનો છે તેને અવધારે
જિત રહ્યું નહીં જામ. કો અને અવધાર રહ્યાર વિ
કર રહે છે વીરકમલથી જા.વપતું એ રા.વપતું થય છે એમ
જિને રહ્યું છે તે અવધારને કોનો અવધાર રહે.

૧૪૧૪ પ્રશ્ન:—આ કારણથી અમને આપના તરફથી જ્ઞાનવાર્તા મળવાનો હાથ નથી મળતો ?

ઉત્તર:—આપના તરફથી જે પત્ર મળ્યાં છે. અમાગથી હાથ કંઈ વિશેષ લખવાનું થતું નથી. આમળ જે વિસ્તારથી એક પ્રથમ સમાધાનમાં જણા પ્રકારનાં દર્શાવે સિદ્ધાંતથી લખવાનું જની રાત્રું હતું, તેટલું હાથ જની રાત્રું નથી; એટલું જ નહિં પણ ચારલીટી જેટલું લખવું હોય તો પણ કડણ પડે છે; કેમકે અંતરિયામાં ચિત્તની હાથ પ્રવૃત્તિ રહે છે; અને લખવા વચેરીની પ્રવૃત્તિથી ચિત્ત મંદિમ રહે છે. વળી ઉદય પણ તથા રૂપ વર્તે છે. આમળ કરનાં બોલવાના સંબંધમાં પણ આ જ પ્રકારે થઈ જરી ઉદય વર્તે છે. તે પણ લખવા કરતાં કેટલીક વાર બોલવાનું કંઈક વિશેષ જની રહે છે. જેથી સમાગમે કંઈ જાણવા યોગ્ય પૂછવું હોય તો સમજ સખગી. અકોરાજ થઈ જરી વિચારવા રજા કરે છે; જે સંશ્લેષમાં પણ લખવાનું જની રાત્રું નથી. સમાગમમાં કંઈ પ્રમંથિયાન કરી સકારી તો તેમ કરવા ઇચ્છા રહે છે, કેમકે તેથી અમને પણ વિનંકારક સિચરતા થશે.

૧૪૧૫ પ્રશ્ન:—અહીં કબીરપંથી આવ્યા છે. તેમનો સમામ કરવામાં આવે છે ? તેમની કોઈ પ્રવૃત્તિ વધારેય ન હોય તો ? કેનો સમાગમ આત્મભાવની ક્ષતિ કરે છે ?

ઉત્તર:—કબીરપંથી ત્યા આવ્યા છે; તેમનો સમામ કરવામાં આવે મળતો નથી, તેમ જ કોઈ તેમની પ્રવૃત્તિ વધારેય ન જામની હોય તો તે સત્વર રજા કરે જસ ન કેનાં કંઈ તેમના વિચારનું અનુકરણ કરવા યોગ્ય યાને તે વિચારનું. વૈરાગ્યવાન હોય તેને સમાગમ કેટલાક પ્રકારે આત્મભાવની ક્ષતિ કરે છે.

૧૪૧૬ પ્રશ્ન:—આપ કૃપેત મંબંધી પ્રવૃત્તિ કરવા કૃપા નહિ કરે ?

ઉત્તર:—એક મંબંધી સમામમથી ઉદામમાન વિશેષ રહે છે. તેમ જ એકાદ જેમ યોગ વિના કેટલીક પ્રવૃત્તિને રોષ કરે છે નહિ, જેથી આપે લખેલી ઇચ્છા માટે પ્રવૃત્તિ થઈ જરી અવગમ છે.

૧૪૧૭ પ્રશ્ન:—મારે તથા શ્રી • • • • • કેવા વિચાર પ્રત્યે વિચારપરિજ્ઞાન કરવા યોગ્ય છે ?

ઉત્તર:—સિમેન્સ બોલો પ્રત્યે નમારે તથા • • • • • વિશેષ વિચાર પરિજ્ઞાન કરવા યોગ્ય છે. કેવળજ્ઞાનનું સ્વરૂપ દઃ પ્રકારે થયે છે ? આ જાન્યેવમાં આ કાને તેનો સંજ્ઞા હેતુ હોય કે કેમ ?

વગલાનીને ત્રિપે કેવ પ્રધારની આત્મસ્થિતિ હોય ? સમ્યક્સંન, સ-
મ્યક્સંન અને કેવલસંનના સ્વરૂપમાં કેવ પ્રધારે ભેદ દોષાયોમ છે ?
સમ્યક્સંનના પુરુષની આત્મસ્થિતિ કેવી હોય ? તમારે તથા
શી • • • એ ઉપર અણુનેશ્ય બોલપર ચલાવણિ વિશેષ વિચાર કરવ્ય
ચોમ છે; તે સંબંધી જનનારે તમારાથી લખાવ્ય ચોમ લખશે. હાલ
અને ઉપાધિનું કેટલુંક જોણવણું છે.

૧૪૧૮ પ્રશ્ન:—સંપુરણોનો મદાન બોધ થું છે ?
ઉત્તર:—કેવ આનેશ્ય ક્રમેને ભેજવતાં નચં ક્રમે ન લખાવ
તે મારે આત્માને સચેન ચખચો એ સંપુરણોનો મદાન બોધ છે.

૧૪૧૯ પ્રશ્ન:—મારે શબ્દ થું કરવું ચોમ છે ?
ઉત્તર:—એ ત્વાં તમને વખત મગને હોય તો જિનમજિમાં
વિશેષ વિશેષ ક્રિયાકની રદિ કરવ્ય રહેશે; અને એક મડી પણ સ-
ત્તમ કે સ્વચાલું સંચોપન કરવ્ય રહેશે.

૧૪૨૦ પ્રશ્ન:—યુગાયુગ કર્મન્ય ઉપર સમયે કેમ વર્તવું ?
ઉત્તર:—(કાંઈ વેગ) યુગાયુગ કર્મન્ય ઉપર સમયે હર્વે શો-
કમાં નદિ પાતાં " એમખે પુટકો છે; અને આ વણુ તે મારી
નથી " એમ મણી સમભાવની એણીને વધારવા રહેશે. વિશેષ લ-
ખતાં અપારે અટકું થું.

૧૪૨૧ પ્રશ્ન:—પરમાર્થના માર્ગની પ્રાપ્તિ હા મારણે અસુવમ છે ?
ઉત્તર:—માણમાંજ એકાદાન થવા વિના પરમાર્થના માર્ગની
પ્રાપ્તિ અવુજ અસુવમ છે. એકાદાન થવું પણ અવુજ અસુવમ છે.

૧૪૨૨ પ્રશ્ન:—થું પ્રેમપ્ર મજિ વિન્ય દાન ચન્નન છે ?
ઉત્તર:—તમને લેચી દાનની જિજ્ઞાસા છે તેચી મજિની નથી.
મજિ પ્રેમપ્ર વિન્ય ચન્નન છે. તે પછી તેને પ્રાપ્ત કરીને થું
કરવું છે ?

૧૪૨૩ પ્રશ્ન:—હા મારણથી કવનું કમ્પણુ અટકવું છે ? દાની
પસેથી દાન કરવું કે દાનીની મજિ કરવું ?
ઉત્તર:—એ અટકવું તે ચોમચની કમ્પણને લીધે અને દાની
કમ્પણ દાનમાં વધારે પ્રેમ રખો હો તેને લીધે. દાની પસે દાન
કરવું તે મરતું બોધસરૂપ સમજ મજિ કરવું એ પરમ રાગ છે
મારે થું કરીને ? કહેણુય કરે તેને મનિપુમમાં એ પદવેની
મિ શબ્દ:—મદા ચિટ છે.

૧૪૨૪ પ્રશ્ન:—મને લાગે વખત થયાં ઉપદેશનો વિરોધ
છે તો મારી પર્મશક્તિને કાંઈ દાનિ પદેચય ચોમ છે ?
૩૨૩

ઉત્તર:—પ્રશ્ન વાટ મન્યા છતાં ઉપાધિના કારણથી તમમ ભક્તિ રહેતી નથી, અને એકતાર સ્નેહ ઉભરાતો નથી.

૧૪૧૧ પ્રશ્ન:—જો આપ એમ કહો છો કે, આપને તમમ ભક્તિ રહેતી નથી, અને એકતાર સ્નેહ ઉભરાતો નથી તો તેથી આપને કંઈ લાગે છે ?

ઉત્તર:—આથી બેદ રજા કરે છે, અને વારંવાર વનવાસની ઇચ્છા થવા કરે છે; જો કે વૈરાગ્ય તો એવો રહે છે કે, પર અને વનમાં પહોંચીને આત્માને બેદ રજો નથી.

૧૪૧૨ પ્રશ્ન:—આપને વારંવાર વનવાસની ઇચ્છા થવા કરે છે એમ આપ કહો છો, તો શું હજી આપને તથાગ્નિ વૈરાગ્યની જરૂર છે ?

૧૪૧૩ પ્રશ્ન:—જો આપને પર અને વનમાં પહોંચીને બેદ રજો નથી એવો વૈરાગ્ય છે તો પછી વનવાસની ઇચ્છા કેમ થાય છે ?

ઉત્તર:—ઉપાધિના પ્રસંગને લીધે તેમાં ઉપયોગ સમજાતી વારંવાર જરૂર રહે છે; કે જેથી પરમ સ્નેહપર તે વેળા આવરણ આણવું પડે.

૧૪૧૪ પ્રશ્ન:—આપને એમ લાગે છે કે, આપ આ રહે તેથી પરમસ્નેહતા પ્રાપ્ત કરી શકો છો ?

ઉત્તર:—એવી પરમ સ્નેહતા અને અનન્ય પ્રેમભક્તિ આત્મા વિના દેહત્યાગ કરવાની ઇચ્છા થતી નથી; કદાચ સ્વાત્માની એવી જ ઇચ્છા હશે; તો મને તેવી દીનતાથી પણ તે ઇચ્છા દેશ્વરી; પણ પ્રેમભક્તિની પરિપૂર્ણ લાભ આત્મા વિના દેહત્યાગ નહિ કરી શકાય એમ રહે છે; અને વારંવાર એ જ રહના રહેવાથી “વનમાં જઈએ” “વનમાં જઈએ” એમ થઈ આવે છે. આપનો નિરંતર સત્સંગ હોય તો અમને પર પણ વનવાસ જ છે.

૧૪૧૫ પ્રશ્ન:—શ્રીમદ્ ભાગવતમાં ગોપાંજનાની આવેલી આખ્યાયિકા પ્રત્યે આપ કેવી દૃષ્ટિએ જુઓ છો ?

ઉત્તર:—ગોપાંજનાની શ્રીમદ્ ભાગવતમાં સુંદર આખ્યાયિકા આપી છે; એ દશ વારંવાર સાંભરી આવે છે.

૧૪૧૬ પ્રશ્ન:—શું એવું ઉન્નતપણું આપ ઇચ્છતાપોષ્ટ મળે છે ? શું એ દશ વિદેહી હતી ?

ઉત્તર:—એવું ઉન્નતપણું પરમાત્માને જામવાનું હાર છે. એ દશ વિદેહી હતી.

૧૪૧૭ પ્રશ્ન:—ભરતજી જડભરતના બવમાં અસંગ શા મરતે રજા હતા ?

ઉત્તર:—મારી જાતરતું જામ એવું છે કે પરમાર્થ પ્રસંગથી કા
મુદુમુને મારો પ્રસંગ થાય તે જરૂર તેને માત્ર પ્રત્યે પરમાર્થના હેતુની
હજી રહે તે જ તેનું એવ થાય; પણ દમ્યાદિ માર્ગની કાંઈ પણ
ચોંટા રહે; અથવા તેજ જ્ઞાત્યતું મને તેનાથી જ્ઞાત્યતું થાય, તે
પછી અનુભવે તે હવ મહિનચક્રાને પામી, હુદુમુલાનો નાથ કરે;
એમ મને નિશ્ચય રહે છે; અને તે જ માર્ગથી તમને પછીયર
તમારા તરફથી આગદારિક પ્રસંગ લખાઈ આવ્યો હોય ત્યારે
૧૯૩ આવી જ્ઞાત્યતું પણ હતું કે, માત્ર પ્રત્યે જો મારો જ્ઞાત્યતું
જ્ઞાત્યતું જેમ ન થાય તેમ જરૂર કરી કરો; અને મારી સ્મૃતિ-
પ્રમુદને આપે તે થાય મદ્ય કરી હતી; તથાપિ તે પ્રમુદને થોડો
વખત મળી પાતું જ્ઞાત્યતું રિપે લખતું મને છે; તે આગત્ય
માત્ર પવને વિચારી જરૂર તે થાય તમે વિચાર્યું કર્યો; અને નિત્ય
તેની રૂપિ રખાઈ; તે અવર દિનમારી થયે; અને મારી આંતર
રૂપિને અવર ઉદ્ધતું મારજ આપ્યું છે એમ મને થયે. કાંઈ પણ
જ્ઞાત્યતું પ્રસંગમાં એમ કરે તે માં મિત્ર મદ્ય વિચારમાં પડી જાય છે,
કે સમય છે; કેમકે પરમાર્થને નાથ કરવાની આ માત્ર આ હવને
તાવમાં આવી એમ તને જ્યારે જ્યારે જ્ઞાત્યતું રિપે લખ્યું હતું,
ત્યારે ત્યારે મને પાતું કરીને થતું હતું; તથાપિ અપત્તિ રૂપિ વિશેષ
રેર ટેવને લીધે કોઈક સમયે વિચારમાં જોડે થયે હતું. પણ તાવ
તાર તારત્ય પ્રસંગ પરથી આપે પણ તે મનસૂતની લખમમમાં મન-
પાતું મારજ આપ્યું છે એમ વિચારમાં રહે છે. આ વાતને વિશેષ
નિશ્ચય રાખજો.

૧૮૮૫ પ્રશ્ન:—મદ્ય-એ હુદુમુ-મારે જ્ઞાત્યતું કરવામાં આપને
જાન આપ આપે છે ?

ઉત્તર:—પરવલ્લભાઈ મુને મારે જેમ જ્ઞાત્યતું મારે કર્યું
પો છે તેમ તમારે મારે મારે કર્યું હોય; તે પણ મદ્ય નિશ્ચય
જાન્યતું મારે થઈ.

૧૮૮૬ પ્રશ્ન:—માનરોપને અધિકાર ક્યાં છે ?

ઉત્તર:—માનરોપને અધિકાર ઉપલબ્ધિનય નરમ અધિકારને
વિશ્વ જાતિ સ્વિત આપ્યું છે તેથી સીધાં છે.

૧૮૮૭ પ્રશ્ન:—સરિમ્દ પુરને અધિકાર ક્યાં ક્યાં છે ?

ઉત્તર:—સરિમ્દ પુરને અધિકાર મનસૂતિમાં આવેલો છે.

૧૮૮૮ પ્રશ્ન:—જ્યોત્સની પ્રાપ્ત અને જોડાઈ વિષય કરવા

• હવેના પિટ્ટ સંયોજક

આવાં બીજાં દર્શાવે છે ? આરા સમુદાયમાં આવી ચર્ચા કરવામાં આવે છે ? આવી ચર્ચા કરવી યોગ્ય છે ?

ઉત્તર:—આ બન્ને અધિકાર અથવા બીજા તેવા ધણા અધિકાર આત્મોપકારી પુરુષપ્રત્યે વંદનાદિ બકિતનું નિરૂપણ કરે છે; પણ જનમંડળના કલ્યાણનો વિચાર કરતાં તેઓ વિવિધ ચર્ચાથી તમારે દૂર રહેવું યોગ્ય છે. અવસર પણ તેઓ જ છે; માટે તમારે એ અધિકારાદિ ચર્ચામાં તદ્દન શાન્ત રહેવું; પણ ખીજી રીતે જેમ તે લોકોની તમારાપ્રત્યે ઉત્તમ લાગણી કિંવા બાવના થાય તેમ વર્તવું, કે જે પૂર્વાપર પણા ઇચ્છેના હિતનો જ હેતુ થાય.

૧૪૮૬ પ્રશ્ન:—રાજપ્રમાણુ આદિ ક્યાં ચર્ચવા યોગ્ય છે ?

ઉત્તર:—જ્યાં પરમાર્થના જિજ્ઞાસુ પ્રશ્નોનું મંડળ હોય ત્યાં, રાજપ્રમાણુ આદિ ચર્ચવા યોગ્ય છે; નહિ તો પાછું કરી તેમાંથી એક ચતું નથી.

૧૪૮૭ પ્રશ્ન:—આપને વંદન કરવા સંબંધમાં અમારા સમુદાયમાં ચર્ચા કરવામાં આવી. અમારે કેમ વર્તવું ?

ઉત્તર:—આ માત્ર એક નાનો પરિપક્વ છે. યોગ્ય ઉપાયથી પ્રવર્તવું, પણ ઉદ્દેશ્યાગું ચિત્ત ન ચાખવું.

૧૪૮૮ પ્રશ્ન:—‘સત્ય’ની બ્યાખ્યા કૃપા કરી જણાવશો ?

ઉત્તર:—વસ્તુનું વચાધેરુપ જેવું જાણવું, અનુભવવું તેવું જ કહેવું તે સત્ય.

૧૪૮૯ પ્રશ્ન:—તેના કેટલા પ્રકાર છે ? અને ક્યાં ક્યાં ?

ઉત્તર:—તેના બે પ્રકાર છે; પરમાર્થ સત્ય અને વ્યવહારસત્ય.

૧૪૯૦ પ્રશ્ન:—‘પરમાર્થ સત્ય’ એટલે શું ?

ઉત્તર:—પરમાર્થસત્ય એટલે આત્મા સિવાય બીજો કોઈ પદાર્થ આત્માનો કંઈ સકતો નથી એમ નિશ્ચય જાણી બાંધ બોલવામાં અવહારથી દેહ, બો, પુત્ર, મિત્ર, પત્ન, ધાન્ય, મૃદ આદિ વસ્તુઓના પ્રવર્તનમાં બોલવામાં પદેમાં એક આત્મા સિવાય બીજું કોઈ માઈ નથી; એ ઉપયોગ રહેવો જોઈએ.

૧૪૯૧ પ્રશ્ન:—પરમાર્થિક બાંધ કઈ કહેવાય ?

ઉત્તર:—અન્ય આત્માના સંબંધી બોલતાં આત્મામાં જાતિ, કિંમ, અને તેવા ઉપચારિક બેદયગ્રે તે આત્મા ન છતાં માત્ર વહેવારનયથી માર્ગને માટે બોલાવવામાં આવે છે; એવા ઉપયોગપૂર્વક બોલાવ તે તે પરમાર્થિક બાંધ છે એમ સમજવાનું છે.

૧૪૮૫ પ્રશ્ન—‘સુવ’નું રહસ્ય આપો ?

ઉત્તર—૧. રહસ્ય એક માણસ પોતાના આયોજીત ૨૬ પારની, સોની, પુરની, કે અન્ય પદાર્થની યાત્રા કરતો દોષ તે વખત ૨૪૩-૧ જે તે તે પદાર્થની વચ્ચા હું બિન પુર, અને તે માત્ર નથી; એમ ૨૫૨૫ જે બોધવાતોને જ્ઞાન દોષ તો તે સ્વરૂપ રહેવા.

૧૪૮૬ પ્રશ્ન—ખી-નું રહસ્ય આપો ?

ઉત્તર—૨. રહસ્ય જે કોઈ પ્રમાણે મેનિફેસ્ટ થઈને અને એકલા યજ્ઞીનું વર્ણન કરવા દોષ, તો તેમને મને આપણ દવા અને મન સંજ્ઞાના બર આશયો તેમને સંજ્ઞા, અમર સી, પુર, ધન સ્વરૂપ પત્રોને સંજ્ઞા દોષ; તે ચાન યજ્ઞમાં સંજ્ઞા ૧૪૩ બોધવાની પ્રતિ કરે એ જ પરમાર્થસ્થ.

૧૪૮૭ પ્રશ્ન—બરદારસ્થ આપણ વિના પરમાર્થસ્થ વચન બોધવાનું મની યો? બરદાર સ્થની આપણ અનુમતિપૂર્વક જણાવો ?

ઉત્તર—બરદારસ્થ આપણ વિના પરમાર્થસ્થ વચન બોધવાનું મને તેમ ન દોષથી બરદારસ્થ નીચે પ્રમાણે જાણવાનું છે: બરદારસ્થ જેવા પ્રકારે વસ્તુનું સ્વરૂપ જોવાથી, અનુભવવાથી, જરૂરથી અથવા યોગ્યતાથી આપણને અનુભવવામાં આપ્યું દોષ તેવા જ પ્રકારે વસ્તુવસ્થાને વસ્તુનું સ્વરૂપ રહેતું, અને તે પ્રકારે વચન બોધવાનું તેનું નામ બરદાર સ્થ.

૧૪૮૮ પ્રશ્ન—બરદાર સ્થનું રહસ્ય આપો ?

ઉત્તર—અનુક્રમણિકાના સાથ અથવા જાનકામાં વિરલે જ્ઞાન થાયે તો દોષ, અને કોઈના પૂછવાથી તે જ પ્રમાણે વસ્તુવસ્થા વચન બોધવાનું તે બરદારસ્થ.

૧૪૮૯ પ્રશ્ન—આવી રીતે બોધતાં કોઈ પ્રાણીના પ્રાણને નાશ થાય અથવા વચન ક્રિયાથી બોધવા તો તેને સ્થ રહેવા જઈ ?

ઉત્તર—આમાં ૧૫ કોઈ પ્રાણીના પ્રાણને નાશ થતો દોષ, અમર ક્રિયાથી વચન બોધવાનું દોષ, વધારે જઈ દોષ તો ૧૫ અસલ ગુણ જ છે એમ જણી પ્રવર્તે.

૧૪૯૦ પ્રશ્ન—અસ્થ એટલે શું ?

ઉત્તર—સ્થનો વિપરીત તેને અસ્થ રહેવા છે.”

૧૪૯૧ પ્રશ્ન—સ્થ બોધવાનું કાણ નથી ?

ઉત્તર—આમાં પારે તો સ્થ બોધવાનું કોઈ કાણ નથી.

૧૪૯૨ પ્રશ્ન—સ્થ જાણ શું નથી બોધવામાં આવતો કે કવનું પરિભ્રમણ મટનું નથી ?

ઉત્તર—વ્યવહારસત્યભાષા ધણીવાર બોલવામાં આવે છે પણ પરમાર્થસત્ય બોલવામાં આવ્યું નથી; માટે આ જીવનું ભવનમય મટતું નથી.

૧૫૦૩ પ્રશ્ન—પરમાર્થસત્ય બોલવાનું ક્યારે અને કેવી રીતે થઈ શકે ?

ઉત્તર—સમ્યક્ત્વ થવા બાદ અભ્યાસથી પરમાર્થ સત્ય બોલવાનું થઈ શકે છે; અને પછી વિશેષ અભ્યાસે સદૃઢ ઉપયોગ રહ્યા કરે છે.

૧૫૦૪ પ્રશ્ન—હું અસત્ય બોલ્યાવિના ભાષા નજ થઈ શકે ?

ઉત્તર—અસત્ય બોલ્યાવિના ભાષા થઈ શકતી નથી.

૧૫૦૫ પ્રશ્ન—વિશ્વાસઘાત કરવો તેનો પણ અસત્યમાં સમાવેશ થાય ?

ઉત્તર—વિશ્વાસઘાત કરવો તેનો પણ અસત્યમાં સમાવેશ થાય છે.

૧૫૦૬ પ્રશ્ન—તપ કરનાર માણસથી બોલ્યા હસ્તાવેશ થઈ શકે ? તેનો તપ આત્મહિતાર્થે ન મળ્યાય ?

ઉત્તર—બોલ્યા હસ્તાવેશને કરવા તે પણ અસત્ય માણસ; પછી તપ પ્રમુખ માન્યદિતી બાવનાથી કરી આત્મહિતાર્થે કરવા જેવો દેખાય તે અસત્ય હોય એમ માણસ.

૧૫૦૭ પ્રશ્ન—સંપૂર્ણપણે પરમાર્થસત્યવચન ક્યારે બોલાય ? દહાંત પદાવશે ?

ઉત્તર—અખંડ સમ્યક્ દર્શન આવે તો જ સંપૂર્ણપણે પરમાર્થસત્ય વચન બોલી શકાય; એટલે કે તો જ આત્મામાંથી અન્યપણે પદાર્થ જિનપણે ઉપયોગ સહ વચનની પ્રરતિ થઈ શકે. (દહાંત) કોઈ પૂછે કે લોક સાચત કેમ કહેવામાં આવ્યો, તેનું કારણ આત્મામાં સખી તે બોલે તો તે સત્ય મળ્યાય.

૧૫૦૮ પ્રશ્ન—વ્યવહારસત્યના વિભાગ થઈ શકે છે ?

ઉત્તર—વ્યવહારસત્યના પણ બે વિભાગ થઈ શકે છે.

૧૫૦૯ પ્રશ્ન—કયા કયા ?

ઉત્તર—એક સર્વથા પ્રકારે અને બીજો દેહથી.

૧૫૧૦ પ્રશ્ન—નિશ્ચય સત્ય કોણ બોલી શકે છે ? હું ખાતર સર્વવિરતિ મુનિરાજ બોલી શકે ?

ઉત્તર—નિશ્ચય સત્યપર ઉપયોગ સખી પ્રિય એટલે જ વચન અન્યના અથવા જેના સંજયમાં બોલ્યાનું હોય તેને પ્રીતિકારી હોય; અને મુલકારી હોય એવું જ સત્ય વચન બોલનાર સર્વવિરતિ મુનિ રાજ પ્રાપ્તે દોષ શકે છે.

૧૫૧૧ પ્રશ્ન—દેવળી સત્ત વચન બોલવાનો નિયમ કોણ રાખવા યોગ્ય છે ?

ઉત્તર—કેસારે ઉપર અમ્મન રાખનારે હોવા છતાં પૂર્વ કર્મથી, અથવા જીભ કારણથી સંભારમાં રહેનાર દેવળી સત્ત વચન બોલવાનો નિયમ રાખવા યોગ્ય છે.

૧૫૧૨ પ્રશ્ન—અસત્ત કેટલા અને કયા કયા પ્રકારે મટાવ ?

ઉત્તર—મનુષ્યસંગથી (કન્યાશિક) પશુસંગથી (શ્વેતશિક) બ્રહ્મસંગથી (બ્રેમાશિક) બોલી શાણી અને સાધન, બ્રહ્મો એટલે વિશાલથી રાખવા યોગ્ય આપેલા કાશ્ચિ પદાર્થ તે પાછા અંગારો, તે સંગથી દેનાર જનું તે. આ પાંચ રમૂષ પ્રકાર છે.

૧૫૧૩ પ્રશ્ન—દેવળી સત્તવત પાસે કરનારે આ પાંચ પ્રકારનાં અસત્તો અવરન ટાળવાં જોઈએ ?

ઉત્તર—આ વચન બોલતાં પરમાર્થસત્ત ઉપર ખ્યાન રાખી, વધારિયત એટલે જેવે પ્રકારે સમ્યક્ વસ્તુઓનાં રચાય દોષ તેના પ્રકારે જ કરવાનો નિયમ તેને દેવળી ના પાસે કરનારે અવસ્થા કરવા યોગ્ય છે. આ કહેલા સત્ત વિરે ઉપરેલ વિચારી તે કનમાં આપું એ જ પ્રયત્ન છે.

૧૫૧૪ પ્રશ્ન—કોષ, માન, માયા, લોભ, દાસ્ય, રતિ, અરિ, યોગ, બળ, દુર્મેલ સાનાથી બેભાવ છે ?

ઉત્તર—કોષ, માન, માયા, લોભ, દાસ્ય, રતિ, અરિ, યોગ, બળ, દુર્મેલ અજ્ઞાનથી બેભાવ છે.

૧૫૧૫ પ્રશ્ન—મોહનીય કર્મની સ્થિતિ કયલી છે ? ખીનાં પ્રકારના કર્મો જેટલી જ છે કે વધારે ? વધારે હોય તો શા કારણથી ?

ઉત્તર—કોષાદિ મોહનીયના અંતમૂળ છે તેથી સ્થિતિ ખીના જ્યાં કર્મથી વધારે એટલે (૭૦) સ્થિતેર કોષાદેહી સામરોપમની છે.

૧૫૧૬ પ્રશ્ન—જ્ઞાનવરણીયાદિ કર્મ મોહનીય કર્મના સુવચિતા સુવ ધર્મ કયે ?

ઉત્તર—આ કર્મ સુવ થવા વિના જ્ઞાનવરણીયાદિ કર્મ સંપૂર્ણ સુવ ધર્મ કયતાં નથી.

૧૫૧૭ પ્રશ્ન—કર્મ મણ્ડિતમાં જ્ઞાનવરણીયાદિ કર્મો પ્રથમ કયાં છે છતાં મોહનીય કર્મની આટલી મહત્ત્વતા શું ?

ઉત્તર—જે કે મણ્ડિતમાં પ્રથમ જ્ઞાનવરણીયાદિ કર્મો કયાં છે : પણ આ કર્મની મણ્ડિત મહત્ત્વતા છે, કેમકે કેસારના મૂળમૂળ, રામદેવનું આ મૂળ રથાન દોષથી અવજનમણ કરવામાં આ કર્મની મુખ્યતા છે.

૧૫૧૮ પ્રશ્ન—મોહનીય કંમે જગવાન કે વેદનીય કંમે ? તેનીય કંમેની પેડે મોહનીય કંમે વેદનુંજ જોઈએ ?

ઉત્તર—આનું મોહનીય કંમેનું જગવાનપણું છે. છતાં પણ તેનો હાથ કરવો સહેજ છે. એટલે કે જેમ વેદનીયકંમે વેદના વિના નિર્વેગ થવું નથી તેમ આ કંમેને તાડે નથી.

૧૫૧૯ પ્રશ્ન—કોબાદિ કાવ્યો નિષ્ક્રમ થઈ શકે છે કે થઈ શકે છે નો કેમ જણાયે ?

ઉત્તર—વિપક્ષ આપનાથી મોહનીયકંમેની પ્રતિરૂપ, કોપ, માન, માયા, અને કોબાદિ કાવ્ય તથા નોકાવ્યના અનુક્રમે ક્રમા, નવકા, નિરાનિમાનપણું, સરથપણું, નિર્દમતા, અને સતોષાદિની વિપક્ષ આપનાથી એટલે માત્ર વિચાર કરવાથી ઉપર ઉત્તરેલા કાવ્યો નિર્વેગ કરી શકાય છે. નોકાવ્ય પણ વિચારથી ક્રમ પમાડી શકાય છે. એટલે કે તેને તાડે જાગ કાઢ કરવું પડતું નથી.

૧૫૨૦ પ્રશ્ન—મુનિપણું-જોતપણું-જોનું નામ ?

ઉત્તર—‘ મુનિ ’ એ નામ પણ આ પૂર્વોક્ત રીતે વિચારીને જનન જોવાવાળી સ્થળ છે. પાડું કરીને પ્રયોજન વિના જોવાનું જ નહીં તેનું નામ મુનિપણું.

૧૫૨૧ પ્રશ્ન—ખીજ કઈ રીતે જોતપણું થઈ શકે છે ?

ઉત્તર—ગુપ્ત દેવ ને અજ્ઞાનવિના વચારિયત વસ્તુનું રંગ કહેવા જોવાતાં છતાં પણ મુનિપણું-જોતપણું-જોનું.

૧૫૨૨ પ્રશ્ન—પૂર્વોક્ત તીર્થકરોએ આગળ જોતપણું પારખવું ?

ઉત્તર—પૂર્વ તીર્થકરોએ મદાતમાએએ આગળ જોતપણું પારખવું કરવું.

૧૫૨૩ પ્રશ્ન—ઊરતનજથ્થને દેહકા વડે જોતપણું પારખવું કરી, કાઢ રીતે અને કયા કંમેના કાંજાંધ દૂર કરી, દેહકા અંગ રહેત વચ્ચે રહું ?

ઉત્તર—જાડાજાડર વડે જનનન જોતપણું પારખવું કરવારે જનનન દેહકાનુએ અધિક ક્રમકૃતિ વિચારે કરી આપવાવાળી દેહકા દેહકાને ને જોતપણું કંમેના વચ્ચે કરી તાપ્તે દેહકાજાડવેલ પ્રવલ કરું કરું.

૧૫૨૪ પ્રશ્ન—આથી મુનિપણું આરે તીર્થકરના હેતુ ? આ એક વિષય તથાથી જનનને જનનને ન કરી શકે ? જનનને ન કરી શકે તે હાથ પડે ? કઈ જાણ કરવું છે કે અંજાંજા ?

ઉત્તર—વધુ મુનિ એકવ અંજાંજા રજતે તીર્થકર તીર્થકર વિષય રજતે રજતે જાણ તેવ છે, પણ વધુ મુનિ અંજાંજા તીર્થકર રજતે

સંભવ નથી. હું પાંચમ ૧૨ નીકળ્યા તેથી સંભવ છે. રમ્મી ૧૫
લિપ્ત થયા છે, તે ન અવધાં દેખાવતું કારણ છે. બહુ ઠી
ગુણ નાં હતાં છે; હો અરેથી મધ્ય ગુણ ૫ મે નિરાન થઈ ગુણ
૮ વચ્ચેથી ૫ હોવાથી સમાવ તેમ છે; એટલે જુદા કારણ જોતાં
અવધાવતું ન જતી રહે તેવું છે; તોપણ કયારે એક લિપ્ત થવાનું
અસાધ્ય મેળવ્યો હોય તો જતી રહે, ૧૫ અંતમાંથી જુદું દોષપા
તેમ કારણનું હાથ ફેરવે ૧૫ પ્રકારે વિષયમાં આવતું નથી.

૧૧૨૫ પ્રશ્ન—તે આપ એક લિપ્ત ૧૫ કોડી ન હોય તો
હું તથા • • • રોડને રહેવાયે અહીં રહીએ ?

ઉત્તર—રોડને • • • ની કે તપત્રી અને મગધની હયાત
દેવ તે અસાધ્ય મન અસંભવ જેમ છે; દોષજુ હાથ અસાધ્ય
આ વિષય રહે છે.

૧૧૨૬ પ્રશ્ન—હા કારણે રોડને રહેને અહીંએ તે ૧૫ અસાધ્ય
કરવું રહે છે ?

ઉત્તર—વિષયી બારણા ૧૫ થોડા નહીં દેવથી કારણે ૧૫
વિના જોવા સર્વ પ્રકારમાં અસંભવતું રાખતું થોડા થાય છે.

૧૧૨૭ પ્રશ્ન—આપ એમ કહે છે કે, કારણે ૧૫ વિના
જોવા સર્વ પ્રકારમાં અસંભવતું રાખતું થોડા થાય છે તે કહે મુશી ?

ઉત્તર—તે એટલે મુશી કે જેમને એકબાજુ પ્રક્રમ છે તેમ
૧૫ હાથ દુધી જાત તે સાર. કેમકે સંભવથી ઉપરિ નિષ્કારણ ૧૫
કરે છે, અને તેથી ઉપરિ સકલ કરવા થોડા એવું હાથ આ વિષય નથી.

૧૧૨૮ પ્રશ્ન—આપ જે બવહાર કરો હો તે કોડી વિષયવિનિ-
યોગ કરો છે ?

ઉત્તર—નિષ્કારણ વિષય કહે ૧૫ બવહાર કરવાનું હાથ
વિન દેવ એમ કહ્યું નથી.

૧૧૨૯ પ્રશ્ન—આપર બવહાર કેમ કરે છે ?

ઉત્તર—આપર બવહારની નિષ્કારણ છે, તેથી ૧૫ નિરાન
થઈતી વિંતયા રહી કરે છે.

૧૧૩૦ પ્રશ્ન—જોબને થોડા કરવાની ક્રમ હાથમાં આપને
લેવે જો છે ?

ઉત્તર—વિષયમાં જોબને થોડા કરવા થોડા એટલે જોડી
થોડા હાથ અને થોડા નથી.

* કોડીની ચાર જોડેમાં કોડી નાની જોડેના થોડા આ પ્રકારે
૦-૬-૧૦-૧૫-૨૦.

1431 પ્રશ્ન:—શાંસુની વધારે આત્મજ્ઞાન ન મળી શકાય ?

ઉત્તર:—જ્યાં સુધી સર્વ પ્રકારનાં વિવિધ સ્થાનકોમાં સમર્પિત
 ત્યાં સુધી વચાર્થે આત્મજ્ઞાન કર્યું જતું નથી.

૧૫૩૨ ૫૨૫:—શ્રી સુની નિજ અન્નામની રણ ૩૨ ની ૫૨૭ !

ઉત્તર:—જ્યાં મુઠી તેમ હોય (ઉપર કથું તેમ) ત્યાં મુઠીનો અજ્યાસની રક્ષા કરતી થતે છે.

૧૫૭૭ પ્રશ્ન—આપની તે પ્રકારની રિયલિ ડે ? તેથી આપ
સંતોષે છે ?

ઉત્તર—દાઘ તે પ્રકારની ખાસી રિવતિ હોવાથી તે આમ વળે
તે દાખા મેળવ્ય છે, કેમકે ખાસી ચિત્રમાં અન્ય કોઈ હેતુ નથી.

૧૫૩૪ પ્રશ્ન—વપામીએથી વચતી વખતે સમાગમનો શામ
દામી ?

કેતવ.—જાતી વખતે * * * * સમાગમ કરવાનું થઈ શકે
જાતી ખતી હકે તેમ કહ્યો, તે આમજથી તમને સખીલ.

૧૫૩૫ પ્રશ્ન:—આપના સમાગમમાં મારું આવડું થાય તેની તા
લા કારજુરી પાડો ડા ?

ઉત્તર—મારા નમ્રાનમમાં તમે આજ્ઞાથી મારું આરજું * * * *
તું એમ જોઈએલાના જનકુલમાં તે પ્રક્રમને સમજે આને, તે તે
જન્મ જાતનું નથી.

1143 4th—पारमार्थिक नदी, यमुना नदीसिद्ध मरुती मे
1144. 4th—यमुना नदीसिद्ध मरुती मे

નવ-અધ્યાત્મિક કારણથી તમે સમજાવ્યું કર્યો છે એમ જાણે તે વચ્ચે છે; જેથી જ તમારું જાણવું જાણવું જાણી જોયે જાત અધ્યાત્મિક રહે તેમ કર્યો એમ વિનવિ છે.†

439 440—441 442 443 444 445 446 447 448 449 450 451 452 453 454 455 456 457 458 459 460 461 462 463 464 465 466 467 468 469 470 471 472 473 474 475 476 477 478 479 480 481 482 483 484 485 486 487 488 489 490 491 492 493 494 495 496 497 498 499 500 501 502 503 504 505 506 507 508 509 510 511 512 513 514 515 516 517 518 519 520 521 522 523 524 525 526 527 528 529 530 531 532 533 534 535 536 537 538 539 540 541 542 543 544 545 546 547 548 549 550 551 552 553 554 555 556 557 558 559 560 561 562 563 564 565 566 567 568 569 570 571 572 573 574 575 576 577 578 579 580 581 582 583 584 585 586 587 588 589 590 591 592 593 594 595 596 597 598 599 600 601 602 603 604 605 606 607 608 609 610 611 612 613 614 615 616 617 618 619 620 621 622 623 624 625 626 627 628 629 630 631 632 633 634 635 636 637 638 639 640 641 642 643 644 645 646 647 648 649 650 651 652 653 654 655 656 657 658 659 660 661 662 663 664 665 666 667 668 669 670 671 672 673 674 675 676 677 678 679 680 681 682 683 684 685 686 687 688 689 690 691 692 693 694 695 696 697 698 699 700 701 702 703 704 705 706 707 708 709 710 711 712 713 714 715 716 717 718 719 720 721 722 723 724 725 726 727 728 729 730 731 732 733 734 735 736 737 738 739 740 741 742 743 744 745 746 747 748 749 750 751 752 753 754 755 756 757 758 759 760 761 762 763 764 765 766 767 768 769 770 771 772 773 774 775 776 777 778 779 780 781 782 783 784 785 786 787 788 789 790 791 792 793 794 795 796 797 798 799 800 801 802 803 804 805 806 807 808 809 810 811 812 813 814 815 816 817 818 819 820 821 822 823 824 825 826 827 828 829 830 831 832 833 834 835 836 837 838 839 840 841 842 843 844 845 846 847 848 849 850 851 852 853 854 855 856 857 858 859 860 861 862 863 864 865 866 867 868 869 870 871 872 873 874 875 876 877 878 879 880 881 882 883 884 885 886 887 888 889 890 891 892 893 894 895 896 897 898 899 900 901 902 903 904 905 906 907 908 909 910 911 912 913 914 915 916 917 918 919 920 921 922 923 924 925 926 927 928 929 930 931 932 933 934 935 936 937 938 939 940 941 942 943 944 945 946 947 948 949 950 951 952 953 954 955 956 957 958 959 960 961 962 963 964 965 966 967 968 969 970 971 972 973 974 975 976 977 978 979 980 981 982 983 984 985 986 987 988 989 990 991 992 993 994 995 996 997 998 999 1000 1001 1002 1003 1004 1005 1006 1007 1008 1009 1010 1011 1012 1013 1014 1015 1016 1017 1018 1019 1020 1021 1022 1023 1024 1025 1026 1027 1028 1029 1030 1031 1032 1033 1034 1035 1036 1037 1038 1039 1040 1041 1042 1043 1044 1045 1046 1047 1048 1049 1050 1051 1052 1053 1054 1055 1056 1057 1058 1059 1060 1061 1062 1063 1064 1065 1066 1067 1068 1069 1070 1071 1072 1073 1074 1075 1076 1077 1078 1079 1080 1081 1082 1083 1084 1085 1086 1087 1088 1089 1090 1091 1092 1093 1094 1095 1096 1097 1098 1099 1100 1101 1102 1103 1104 1105 1106 1107 1108 1109 1110 1111 1112 1113 1114 1115 1116 1117 1118 1119 1120 1121 1122 1123 1124 1125 1126 1127 1128 1129 1130 1131 1132 1133 1134 1135 1136 1137 1138 1139 1140 1141 1142 1143 1144 1145 1146 1147 1148 1149 1150 1151 1152 1153 1154 1155 1156 1157 1158 1159 1160 1161 1162 1163 1164 1165 1166 1167 1168 1169 1170 1171 1172 1173 1174 1175 1176 1177 1178 1179 1180 1181 1182 1183 1184 1185 1186 1187 1188 1189 1190 1191 1192 1193 1194 1195 1196 1197 1198 1199 1200 1201 1202 1203 1204 1205 1206 1207 1208 1209 1210 1211 1212 1213 1214 1215 1216 1217 1218 1219 1220 1221 1222 1223 1224 1225 1226 1227 1228 1229 1230 1231 1232 1233 1234 1235 1236 1237 1238 1239 1240 1241 1242 1243 1244 1245 1246 1247 1248 1249 1250 1251 1252 1253 1254 1255 1256 1257 1258 1259 1260 1261 1262 1263 1264 1265 1266 1267 1268 1269 1270 1271 1272 1273 1274 1275 1276 1277 1278 1279 1280 1281 1282 1283 1284 1285 1286 1287 1288 1289 1290 1291 1292 1293 1294 1295 1296 1297 1298 1299 1300 1301 1302 1303 1304 1305 1306 1307 1308 1309 1310 1311 1312 1313 1314 1315 1316 1317 1318 1319 1320 1321 1322 1323 1324 1325 1326 1327 1328 1329 1330 1331 1332 1333 1334 1335 1336 1337 1338 1339 1340 1341 1342 1343 1344 1345 1346 1347 1348 1349 1350 1351 1352 1353 1354 1355 1356 1357 1358 1359 1360 1361 1362 1363 1364 1365 1366 1367 1368 1369

કેળટ—ચિત્તારૂપને ન મળી બહિરિજાત, પરમ ચેતના છે.

[illegible]

નરક—નવન તથા જ્યોત કોઈ કાનના મનની નિષ્ઠા ધણ માર-
નવાન નવનન વિઠા મિત્રાણ રહે છે તે પ્રકાર મનુષ્યમાં
જન તે વિશેષ જનુક મરનો પ્રકારે વિચાર કર્યાં કરતી જાય

[illegible]

૧૫૪૪ પ્રશ્ન—શા માટે આપ તેરથો પણ પ્રતિનિધ થવા દેવા માંગતા નથી ? શું આપ એમ માનો છો કે તેમ થવા દેવાનો અધિકાર આપનો નથી ?

ઉત્તર—વર્તમાન આત્મદશા જોતાં તેરથો પ્રતિનિધ થવા દેવા યોગ્ય અધિકાર મને સંભવતો નથી.

૧૫૪૫ પ્રશ્ન—આપના પ્રત્યે અમો મુમુક્ષુ બ્રાહ્મણોની ભક્તિ વર્તતી હોય છતાં આપ સમાગમનો લાભ કેમ અટકાવો છો ? શું આપ એમ માનો છો કે, આપ પ્રત્યેની અમો મુમુક્ષુ બ્રાહ્મણોની ભક્તિના સ્વીકારની યોગ્યતા આપનામાં સંભવતી નથી ?

ઉત્તર—અમે કંઈક પ્રશ્નથી સ્પષ્ટાર્થ નજાવવા યોગ્ય છે. આ આત્માને વિષે મુમુક્ષુ વિશેષ વ્યક્તિત્વ જાણી તમ વિશેરે કાંઈ મુમુક્ષુ બ્રાહ્મણોની ભક્તિ વર્તતી હોય તો પણ તેથી તે ભક્તિની યોગ્યતા મારે વિશે સંભવે છે એમ સમજવાને યોગ્યતા મારી નથી.

૧૫૪૬ પ્રશ્ન—શું વર્તમાનમાં પણ તેરથો સંભવ છે ?

ઉત્તર—મહુ વિચાર કરતાં વર્તમાનમાં તો તેરથો સંભવ થાય છે.

૧૫૪૭ પ્રશ્ન—આ કારણથી જ સમાગમથી દૂર રહેવાનું ચિત્ત રાખ્યો છો ?

ઉત્તર—અને તે કારણથી સમાગમથી કેટલોક વખત દૂર રહેવાનું ચિત્ત રચ્યા કરે છે.

૧૫૪૮ પ્રશ્ન—પત્રાદિદ્વારા સમાગમનો લાભ આપવામાં કાંઈ અડચણ છે ?

ઉત્તર—પત્રાદિદ્વારા પ્રતિનિધની પણ નિરિચ્છા રચા કરે છે. આ વાત પ્રત્યે યથાચક્તિ વિચાર કરવો યોગ્ય છે.

૧૫૪૯ પ્રશ્ન—અમોને જૂઠા જૂઠા વિષયો પરત્વે ઉદ્ભવતા પ્રશ્નોના સમાધાનાદિ તો કૃપા કરી અપાયો ને ?

ઉત્તર—પ્રશ્ન સમાધાનાદિ લખવાનો ઉદ્દેશ પણ અદ્ય વર્તતો હોવાથી પ્રવૃત્તિ થઈ શકતી નથી;

૧૫૫૦ પ્રશ્ન—શા કારણથી આપ આમ સંક્ષેપે વર્તો છો ? વ્યાપારરૂપ ઉદ્યમે વેદવામાં લક્ષ વિશેષ રહે છે ?

ઉત્તર—વ્યાપારરૂપ ઉદ્યમે વેદવામાં લક્ષ વિશેષ સંજ્ઞાથી પણ તેનો આ કાગમાં ઘણો જાર ઝોઝો થઈ શકે; એમ વિચારથી પણ ખીજ પ્રકાર તેની સાથે આવતાં જાણીને પણ સંક્ષેપે પ્રવર્તાવ છે. આગળ જણાવ્યું તે પ્રમાણે વગતી વખતે ઘણું કરી સમાગમ થવાનો લક્ષ રાખીશ.

૧૫૧૦ પ્રશ્ન:—સાતા, અસાતામાં યાત્રીને કંઈ પણ રાગદોષાદિ કારણ હોય કે ?

ઉત્તર:—તેને સાતા અસાતામાં કંઈ કોઈ પ્રકારે રાગદોષાદિ કારણ નથી.

૧૫૧૧ પ્રશ્ન:—સાતા, અસાતામાં યાત્રી કેવા હોય છે ?

ઉત્તર:—તે બન્નેમાં ઉદસીન છે.

૧૫૧૨ પ્રશ્ન:—ઉદસીન છે તે મૂળસ્વરૂપે કેવા હોય છે ?

ઉત્તર:—જે ઉદસીન છે તે મૂળ સ્વરૂપે નિરાશંબન છે.

૧૫૧૩ પ્રશ્ન:—નિરાશંબન ઉદસીનપણું બગવાન છે કે હિરેન્દ્રાથી ?

ઉત્તર:—નિરાશંબન એવું જોતું ઉદસીનપણું એ હિરેન્દ્રાથી પણ બગવાન બાકીએ છીએ.

૧૫૧૪ પ્રશ્ન:—‘હિરેન્દ્રા’ શબ્દ કેવા અર્થપૂર્વક બાકીય યોગ્ય છે ?

ઉત્તર:—‘હિરેન્દ્રા’ એ શબ્દ પણ અર્થાતરે બાકીયયોગ્ય છે.

૧૫૧૫ પ્રશ્ન:—હિરેન્દ્રાસ્વ આશંબન કોને માટે યોગ્ય છે ?

ઉત્તર:—હિરેન્દ્રાસ્વ આશંબન એ આશ્વરૂપ એવી બાકીયે યોગ્ય છે.

૧૫૧૬ પ્રશ્ન:—નિરાશંબ યાત્રીને માટે સ્થિતિ કેવા પ્રકારે છે ?

ઉત્તર:—નિરાશંબ એવા યાત્રીને બધુંએ સમ છે, અથવા યાત્રી સદાજ પરિણામી છે, સદાજ સ્વરૂપી છે; સદાજપણે સ્થિત છે; સદાજ-પણે પ્રાપ્ત કલ્પ બોમરે છે; સદાજપણે જે કંઈ થાય તે થાય છે; જે ન થાય તે ન થાય છે.

૧૫૧૭ પ્રશ્ન:—યાત્રીને કર્તવ્યભાવ શરે છે ?

ઉત્તર:—તે કર્તવ્ય સંહિત છે. કર્તવ્ય ભાવ તેને વિષે વિશ્વ પ્રાપ્ત થાય છે માટે તેમને-તે યાત્રીના સ્વરૂપને-વિષે પ્રારબ્ધનું ઉપરું સદાજ પ્રાપ્તપણું તે વધારે યોગ્ય છે એમ બાકીયું યોગ્ય છે.

૧૫૧૮ પ્રશ્ન:—હિરેન્દ્રાને વિષે હિન્દ સ્થાપીત કરનારને આપ શું કહે ?

ઉત્તર:—હિરેન્દ્રાને વિષે કોઈ પ્રકારે હિન્દ સ્થાપીત કરી તે હિન્દ-વાત કહેવા યોગ્ય છે.

૧૫૧૯ પ્રશ્ન:—હિન્દસંહિત તેજ યાત્રી ?

ઉત્તર:—યાત્રી હિન્દસંહિત છે. હિન્દ સંહિત એમ કહેવું બહુ નથી તે સદાજ સ્વરૂપ છે.

રમાં તો એટલુંજ કહેવું યોગ્ય છે કે “ તમે અમે સૌ આત્મહિતની કામનાએ નીકળ્યા છીએ, અને કરવાયોગ્ય પણ તેજ છે. તે પુરપણ સમાગમમાં અમે આગ્રા છીએ; તેમના સમાગમમાં તમે આવીને પ્રતીતિ કરી જોશો કે તેમના આત્માની દયા કેમ છે ? અને તેઓ આપણને કેવા ઉપકારના કર્તા છે.

૧૫૭૮ પ્રશ્ન—આપ શુદ્ધચરિત્રાએ છતાં આપ મને—એક મુનિને—વંદ્ય છે, તો આપને વંદના કરવા આગ્રા છે ? મુનિપણનો બ્યવહાર શું છે ? બાહ્ય અવિરતિ પુરપ પ્રત્યે તેવા બ્યવહારો ન કરી શકાય ?

ઉત્તર—તમારો મુનિપણનો સામાન્ય બ્યવહાર એવો છે કે, બાહ્ય અવિરતિ પુરપ પ્રત્યે વંદનાદિ બ્યવહાર કર્તવ્ય નહિ. તે બ્યવહાર તમારે પણ સાચવવો.

૧૫૭૯ પ્રશ્ન—હું આપને વંદનાદિ ન કરું તે મારો અવિનય નથી ? હું આપને વંદનાદિ ન કરું તેથી શું પરિણામ છે ?

ઉત્તર—તે બ્યવહાર (અવિરતિ પુરપ પ્રત્યે વંદનાદિ ન કરવારૂ બ્યવહાર) તમે સમો તેમાં તમારો સ્વહંક નથી, માટે (તે બ્યવહાર) રાખવા યોગ્ય છે. તેથી પણ છોડીને સંસારનો હેતુ નહિ થાય.

૧૫૮૦ પ્રશ્ન—વંદનાદિ વિનય હું ન સાચવું તેથી આપને મારો અવિનય બાવ નહિ લાગે ?

ઉત્તર—અમને કાંઈ વંદનાદિની અપેક્ષા નથી.

૧૫૮૧ પ્રશ્ન—સમુદાયના લોકો સમાગમમાં આવે ત્યારે તેઓની જોડે કાંઈ ખુશ્ખોશો કરવો ? તેઓના પ્રત્યે કેમ વર્તવું ?

ઉત્તર—“ બીજું, કંઈ સન્માર્ગરૂપ આચાર વિચારમાં અમારી સિધ્ધિવત્તા થઈ હોય તો તેમ કહો, કેમકે તેની સિધ્ધિવત્તાને ધ્યાન વિના દિલગીરી માર્ગ પમાય નહિ, એમ અમારી દષ્ટિ છે ” એ આદિ પ્રશ્નને કહેવું પડે તો કહેવું; અને તેવના પ્રત્યે અદ્વૈતમાર છે એવું બધું તેમના બ્યાનમાં આવે તેથી શતિએ તથા રીતિએ વર્તવું તેમાં સંસય કર્તવ્ય નથી.

૧૫૮૨ પ્રશ્ન—રાજકામમાં સંબંધ કરવા વિશેષમાં આપની સલાહ શું છે ?

ઉત્તર—* * * વહેરેને જે ઉપાધિ મળે કરવા વિશે અધીર નથી આત્મ જેવાં પરિણામથી પડતી આશ્ચર્યાનો બંધ થાય છે તે બંધના છતાં *રાજકામમાં અરૂપ કારણમાં વિશેષ સંબંધ કરવાયોગ્ય.

* આ ૧૫૮૨ અને ૧૫૮૩ પ્રશ્ન એવા છે તે શુદ્ધ ચરિત્રા રૂપ ઇશ્વરને મળે થોડા સમયમાં રાજકામમાં વિષ્ણુ આપના દલા રેલો

1

2

પ્રાપ્તિની આજી આજી હા ઉપાસે, તે પછી દાખેથી ગુણ ૧૭
સદગુણ પ્રાપ્ત થાય.

૧૧૨૧ પ્રશ્ન—આત્મામાંથી કઈ ચેતિપૂર્વક વિચારણા કરી
લેઈએ ?

ઉત્તર—આ હાને કવચપદને મુજ દેવું હું છે ? તથા તેની
કેમ નિયતિ થાય અને કેમ થતી નથી ? એ પ્રશ્ન વિશેષ કરી
વિચારણાએમ છે. અંતરમાં કંઈકની વિચારણાએમ છે.

૧૧૨૨ પ્રશ્ન—અનુષ્ઠાનમાં આપ આપને ખરે હું કયા
થાતો છો ?

ઉત્તર—મિત્રા અમર વેદાન્ત રહે છે તે જોઈ હું છો અનિ-
શ્ચિત્તવિદ્ય અમને પણ અનુષ્ઠાનમાં ખરે જોઈને કાંઈ અધિકાર
નથી. ધ્યાનપૂર્વક અનુષ્ઠાનમાં પ્રવેશ છે.

૧૧૨૩ પ્રશ્ન—મને અનુષ્ઠાન સિદ્ધિનું મહત્ત્વ આજીયમ્ છે. તે
ખરે આપ કાંઈ ઉપાય નહીં સૂચવે ?

ઉત્તર—અનુષ્ઠાને મુજ દેવ છે તે જોઈ રહેમ છે. “અમરવત્
અમરવત્ સંમરવત્, પણ હા અપરે ધ્યાનપૂર્વક થાયે ત્યારે” એવું
જે અનુષ્ઠાનનું વચન તે પણ વિચારણાં દિગારી છે.

૧૧૨૪ પ્રશ્ન—આપ આ વિષય પરને-અરી સિદ્ધિ પરને-
દયા મનથી પ્રગાલો નહીં આપો ?

ઉત્તર—દયા મનથી પ્રગાલો અરી દયાવ એવી તમરી કંઈ
રહે છે, તે કંઈ દેશને લેઈને દયા મનથી પ્રગાલો આપણું મન
નથી; અને દરે પણ તે કંઈ નિરોધા વિચાર તમને જોઈને વિશેષ
કંઈ નથી. અને પ્રુદામિતથી પ્રગાલો આપીયું એમ મનથી તે
કંઈ નિરોધથી ખરે નહિ, પણ સ્વપુરોચના સંસ્કૃતિ અદામ્ અન-
વાચ તે કંઈ સમજાયે ખરે છે; એમ વિચારીને સમજાયે ખરે છે.

૧૧૨૫ પ્રશ્ન—સત્સંગની કંઈકની સંસાર પ્રતિષ્ઠા દગચને
અરી અનુષ્ઠાન સિદ્ધિ સુધારણની અને કંઈ રહે છે, તે આપ તે
ખરે કાંઈ નહીં સૂચવે ?

ઉત્તર—સત્સંગની કંઈકની સંસાર પ્રતિષ્ઠા દગચને સિદ્ધિ
સુધારણની કંઈ રહેતી હોય, તેપણ દાહ જતી કરી રોમ છે.

૧૧૨૬ પ્રશ્ન—દાખે સત્સંગની કંઈકની સંસાર પ્રતિષ્ઠા દગચને
સિદ્ધિ સુધારણની કંઈ દાહ જતી કરણું આપ રહે છે ?

ઉત્તર—મને એમ લાગે છે કે, ચારણ તને લખો છે તે

ઉત્તર—શુભેચ્છાથી માંડી કેવળ પર્વતની ભૂમિકાએ પહોંચતાં હામધામ તે અંતરાયો જોવામાં આવે છે.

૧૬૧૮ પ્રશ્ન—આ અંતરાયો પરમાર્થથી ક્યાં છે ખરા ?

ઉત્તર—જીવને વારંવાર તે અંતરાયો પરમાર્થ પ્રત્યે પાડે છે.

૧૬૧૯ પ્રશ્ન—કેવળજ્ઞાન પર્વતની ભૂમિકાએ નિર્વિકલ્પપણે કેવળ સંયોગોપૂર્વક પહોંચી શકાય છે ?

ઉત્તર—જીવને મહત્વપુરુષના ઉદયથી જો સત્સમાગમનો અપૂર્વ સામ રચા કરે, તો તે નિર્વિકલ્પપણે કેવળ પર્વતની ભૂમિકાએ પહોંચી જાય છે.

૧૬૨૦ પ્રશ્ન—જ્ઞાની પુરુષના સત્સમાગમના વિશેષે કેમ વર્તેલું થાય છે ?

ઉત્તર—સત્સમાગમના વિશેષમાં જીવે આત્મમગને વિશેષ જાગૃત રાખી સત્યાત્મ અને શુભેચ્છાસંપન્ન પુરુષોના સમાગમમાં રહેવાથોત્તર છે.

૧૬૨૧ પ્રશ્ન—વિચારવાનને કેવા કેવા પ્રશ્નો દિતકારી છે ?

ઉત્તર—“ક્યા ક્યાગુણો અંગમાં આવવાથી ખામાંતુસારીપણે તથાસ્પે કહેવાય ?”, “ક્યા ગુણો અંગમાં આવવાથી સમ્યક્દષ્ટિપણે તથાસ્પે કહેવાય ?”, “ક્યા ગુણો અંગમાં આવવાથી શુદ્ધકેવલજ્ઞાન થાય, અને કેવી દશા આવવાથી કેવલજ્ઞાન તથાસ્પે થાય, અથવા કહી શકાય ?” વિચારવાનને આ પ્રશ્નો દિતકારી છે.

૧૬૨૨ પ્રશ્ન—પરમપુરુષની મુખ્ય ભક્તિ કય રીતે પ્રાપ્ત થઈ શકે છે ?

ઉત્તર—પરમપુરુષની મુખ્ય ભક્તિ ઉત્તરોત્તર ગુણની શક્તિ થાય એવા સદ્વર્તનથી પ્રાપ્ત થાય છે.

૧૬૨૩ પ્રશ્ન—કેવા પ્રકારના સદ્વર્તનની જ્ઞાનીની આજ્ઞા છે ?

ઉત્તર—ચરણપ્રતિપત્તિ શુદ્ધ આવરભૂતની ક્યાસનારૂપ સદ્વર્તન જ્ઞાનીની મુખ્ય આજ્ઞા છે; જે આજ્ઞા પરમ પુરુષની મુખ્ય આજ્ઞા છે.

૧૬૨૪ પ્રશ્ન—શુદ્ધચત્તી જનોએ ઉત્તરોત્તર ગુણની શક્તિ થયા ખાટે કેવા પ્રકારનું પ્રવર્તન કરવું જોઈએ ?

ઉત્તર—ઉત્તરોત્તર ગુણની શક્તિ થયામાં શુદ્ધચત્તી જનોએ સુધુ-ધમ્મપ આજ્ઞાવિગતિ બવશ્યાર સદિત પ્રવર્તન કરવું થોત્તર છે.

૧૬૨૫ પ્રશ્ન—ધમ્મ સાચોથી થવું કે જો સદગમના થી રીતે પ્રાપ્ત થાય ? સાચાજ્ઞાસથી કે જ્ઞાની પુરુષની આજ્ઞાથી ?

ઉત્તર—ધમ્મ સાચો અને સાચોના નજવાસ કરતાં જો જ્ઞાની

4

5

6

૧૧૧૨ પ્રશ્ન—નિજ સ્થાનમાં નિર્દિષ્ટાસનમાં સ્થિત થવાને ય
આધાર છે? અને તે આધાર ત્યાં કુપી લેઈએ?

ઉત્તર—જેમ છે તેમ નિજસ્થાન સંપૂર્ણ થયા છે ત્યાંકુપી નિજ-
સ્થાનમાં નિર્દિષ્ટાસનમાં સ્થિત રહેવાને લાગીપુરાણમાં વચનો આધારદાતા છે.
૧૧૧૩ પ્રશ્ન—આજ પેલાના અનુભવ નગરને કહે છે કે
જેમ ન છે?

ઉત્તર—જેમ જામ પ્રાપ્ત થી લીધેને કુપી છે—તે કામ છે.
૧૧૧૪ પ્રશ્ન—કુપીદાન માં કુપી આધારદાતા છે?

ઉત્તર—આજે કુપી સ્થાનકે વર્ણવ્ય આસ્થાને નિર્દિષ્ટાસનમાં
ધ્યાનમાં કુપીદાન એટલે કુપી એમાં લાગીયા વચનોનો અર્થ જ ત્યાં
આધારદાતા છે, એકું પ્રકારે જિજ્ઞાસાને વિશે સારવાર કુપી છે.

૧૧૧૫ પ્રશ્ન—યું બોધગીબની પ્રતિષ્ઠિ નિર્ધારમાર્ગની વચન
પ્રતિષ્ઠિ વચ ૧૫૭ તે અર્થમાં વચસ્થિત સ્થિતિ રહેવા માટે કુપી
કામ છે?

ઉત્તર—બોધગીબની પ્રતિષ્ઠિ થને—નિર્ધારમાર્ગની વચન પ્રતિષ્ઠિ
થને ૧૫ તે અર્થમાં વચસ્થિત સ્થિતિ થવાને અર્થે લાગીપુરાણને
અમર કુપી કામ છે.

૧૧૧૬ પ્રશ્ન—ત્યાં કુપી તે કામવાર છે?

ઉત્તર—તે ૧૫ કામ વચ કુપી છે. નહીં તે કામને ૧૫૭
વચનો ભર છે એમ કહ્યું છે.

૧૧૧૭ પ્રશ્ન—આજના નિજ સ્થાનમાં માન સારવાર દેન-
વિષા પેલાની મેરે ન થા છે?

ઉત્તર—(બોધગીબની પ્રતિષ્ઠિ થને—નિર્ધાર અર્થમાં ૧૫૫
વચ ૧૫ તે અર્થમાં વચસ્થિત સ્થિતિ થવાને અર્થે લાગી
પુરાણને અમર કુપી કામ છે, અને તે ૧૫ કામ કુપી છે.
૧૫૭ તે કામને ૧૫૭ વચનો ભર છે એમ કહ્યું છે) તે ૧૫૭ છે.
૧૫૭ મેરે અર્થમાં કામ એમ કામને સારવાર દેનવિષા નિજ-
માર્ગ માન શું અર્થમાં છે. એમ વંચ ૧૫ દેવ?

૧૧૧૮ પ્રશ્ન—આજના અર્થમાં અર્થદાતાને અર્થ છે? અર્થ
તે કા કા? નિર્ધારમાર્ગને ૧૫ નિર્ધાર વર્ણ છે એમ પ્રાપ્ત-
ને સ્થાને અમર કુપી કામ છે?

ઉત્તર—નિજસ્થાનને ૧૫ નિર્ધાર વર્ણ છે તેમ પ્રાપ્તે અર્થ
૧૫૭ કામ કુપી કામ એમ કામને ૧૫૭ કામ છે, તે ૧૫૭ તેમ
કામ કુપી કામ એમાં અર્થમાં છે?

૧૧૪૨ પ્રશ્ન—નિજ સ્વરૂપનાં નિર્દિષ્ટાસનમાં સ્થિર થવાને શુ આધાર છે ? અને તે આધાર ત્યાં સુધી કોઈએ ?

ઉત્તર—એમ છે તેમ નિજસ્વરૂપ સંપૂર્ણ પ્રકાશે ત્યાંસુધી નિજ-સ્વરૂપનાં નિર્દિષ્ટાસનમાં સ્થિર રહેવાને દ્વાનીપુરૂષનાં વચનો આધારભૂત છે.

૧૧૪૩ પ્રશ્ન—આજ પોતાના અનુભવ જગતે કહો છે કે એમ જ છે ?

ઉત્તર—એમ પરમ પુરૂષ થી તીર્થકરે કહ્યું છે—તે સત્ય છે.

૧૧૪૪ પ્રશ્ન—શુદ્ધાન ત્યાં સુધી આધારભૂત છે ?

ઉત્તર—નારમે શુદ્ધ સ્થાનકે વર્તેલા આત્માને નિર્દિષ્ટાસનરૂપ પ્લાનમાં શુદ્ધાન એટલે શુદ્ધ એવાં દ્વાનોના વચનોનો અવગત ત્યાં આધારભૂત છે, એવું પ્રમાણ જિનમાર્ગને વિષે ચારંવાર કહ્યું છે.

૧૧૪૫ પ્રશ્ન—શું મોખગોળની પ્રાપ્તિ જ નિર્વાણમાર્ગની વચાંબં પ્રતીતિ થય પછી તે માર્ગમાં વચસ્થિત સ્થિતિ રહેવા માટે શુદ્ધ સ્થપન છે ?

ઉત્તર—મોખગોળની પ્રાપ્તિ થયે-નિર્વાણમાર્ગની વચાંબં પ્રતીતિ થયે પણ તે માર્ગમાં વચસ્થિત સ્થિતિ થયને અર્થે દ્વાનીપુરૂષને આમર શુદ્ધ સ્થપન છે.

૧૧૪૬ પ્રશ્ન—ત્યાં સુધી તે સ્થપનરૂપ છે ?

ઉત્તર—તે ઠી ૧૬૧ થતાં સુધી છે. નહીં તે છપને પછીના થયતો જ છે એમ માન્યું છે.

૧૧૪૭ પ્રશ્ન—સામન્યજ્ઞ નિજસ્વરૂપનું જ્ઞાન સદાશુદ્ધ ચેત-વિના પોતાની મેલે ન થઈ શકે ?

ઉત્તર—(મોખગોળની પ્રાપ્તિ થયે-નિર્વાણ માર્ગની વચાંબં પ્ર-તીતિ થયે પણ તે માર્ગમાં વચસ્થિત સ્થિતિ થયને અર્થે દ્વાની પુરૂષને આમર શુદ્ધ સ્થપન છે. અને તે ઠી ૧૬૧ થતાં સુધી છે; નહીં તે છપને પછીના થયતો જ છે એમ કહ્યું છે.) તે પછી પો-તાની મેલે અવધિથી જાંવ એવા છપને સદાશુદ્ધ ચેતવિના નિજ-સ્વરૂપનું જ્ઞાન થતું અઘડ છે; એમ સંશય કેમ દેવ ?

૧૧૪૮ પ્રશ્ન—જ્યારે જગદાર આત્માને જાણ છે ? જ્ઞાન દેવ તે શુ માટે ? નિજસ્વરૂપને ૧૬ નિષ્કવર્ત છે એવા પ્રાર્થને-આપને પણ-તે આત્મવક્ષ વૃદ્ધિ દેનાર છે ?

ઉત્તર—નિજસ્વરૂપને ૧૬ નિષ્કવર્ત છે તેવા પ્રશ્ને જ્યારે જગદાર વૃદ્ધિ દે એવા પ્રશ્નને આત્માને છે, તે પછી તે જ્ઞાન દેવામાં વૃદ્ધિ જગદાર એમાં આત્માનું છે ?

ઉત્તર:—દાસના વખતમાં મનુષ્યોનું કેટલુંક આપણે જોયું છે, કેટલુંક નિદામાં જાય, કેટલુંક ધણમાં જાય, અને મરેલા રહે તે કેટલા લોકો છે.

૧૧૭૪ પ્રશ્ન:—અનુ પરિણામ શું ?

ઉત્તર:—મનુષ્યના નિરંકર આત્મે જાય.

૧૧૮૦ પ્રશ્ન:—કેવળ જાનીએ સિદ્ધાન્તિ (તત્ત્વજ્ઞાનના સિદ્ધાન્તો) અથવા તત્ત્વજ્ઞાનના સિદ્ધાન્તોની રચનાઓ, જેમાં આવે તેવા જાતો (પ્રકારો) તે 'પરકપરોમ' કે 'સ્વકપરોમ' ? આત્મમાં કશું છે કે, કેવળ જાની સ્વકપરોમમાં જ રહેતો ?

ઉત્તર:—તીર્થંકર કહેને ઉપદેશ કે તેથી કરી 'પરકપરોમ' કહેવાય નહીં.

૧૧૮૧ પ્રશ્ન:—'પરકપરોમ' કહેને કહેવાય ?

ઉત્તર:—રતિ, અરતિ થાય તે 'પરકપરોમ' કહેવાય.

૧૧૮૨ પ્રશ્ન:—'પરકપરોમ' કહેને કહેવાય ?

ઉત્તર:—'પરકપરોમ' તેને કહેવાય કે જે ઉપદેશ દેતાં રતિ, અરતિ, દર્શ, અર્થકાર થતાં હોય.

૧૧૮૩ પ્રશ્ન:—જાનીપુરુષને ઉપદેશ દેતાં રતિ, અરતિ થાય ?

ના થાય તો શા કારણે ?

ઉત્તર:—જાનીપુરુષને તો તાત્કાલિકસંજય દોતો નથી જેથી ઉપદેશ દેતાં રતિ, અરતિ ન થાય.

૧૧૮૪ પ્રશ્ન:—જે જોમ જ જાનીએ કે, તે પરકપરોમ કહેવાય, તો કોઈ બીજા સિદ્ધાન્તને જાણી પહેલે છે ?

ઉત્તર:—જે જોમ હોય તો કેવળા લોકોમાં જાય છે-રહે છે તે જય 'પરકપરોમ' કહેવાય. જય તેમ નથી, મારજ તેને વિશે રતિપણ, અરતિપણ નથી.

૧૧૮૫ પ્રશ્ન:—જિન સિદ્ધાન્તના આંધ વિશે શું સમજાવું ? કે-જે સ્થલે સિદ્ધાન્તમાં પરસ્પર વિરોધાભાસ દેતાં વિચારો ■ જોમ થીયોવિન્યાસને જન્યબુ છે ?

ઉત્તર:—સિદ્ધાન્તના આંધવિશે જોમ સમજાવું કે, આપણી પ્રતિષ્ઠા પહેલે તેથી તે વચ્ચે અસત્ય છે જોમ ન કહેવું.

૧૧૮૬ પ્રશ્ન:—શા કારણે ?

ઉત્તર:—મારજ કે જેને તમે અસત્ય કહો છો, તે સાચી જ થાય તો તમે જીવ, અજીવ એવું કહેતા થીય્યા છો, અર્થાત્ તે સાચોને આધાર જ તમે જે કોઈ જાણો છો તે જાણો છો; તો

પછી તેને અસત્ય કહેવાં તે ઉપકારને બદલે દોષ કરવા બચત મળાય. વળી ચાલના લખનારાઓ પણ વિચારવાન હતા. તેથી તે (સિદ્ધાંત) વિશે બંધુતા હતા.

૧૬૮૭ પ્રશ્ન:—મદાવીર સ્વામી પછી કણ વર્ષે તે લખાયાં છે તેથી એમ ન કહેવાય ?

ઉત્તર:—મદાવીરસ્વામી પછી પણ વર્ષે લખાણું છે માટે અસત્ય કહેવાં તે દોષ મળ્યામ.

૧૬૮૮ પ્રશ્ન:—જેન સિદ્ધાંતોનો ખાંધો હાથ ને અક્ષરોમાં જોવામાં આવે છે તેજ અક્ષરોમાં અનુક્રમે તીર્થકરે કહેવ દશે ?

ઉત્તર:—હાથ સિદ્ધાંતોનો ખાંધો (ને અક્ષરોમાં) જોવામાં આવે ■ તે જ અક્ષરોમાં અનુક્રમે તીર્થકરે કહેવ દોષ એમ કંઈ નથી. પણ જેમ કોઈ વખતે કોઈએ વાચના, પ્રગણ્યા, પરવર્તના, અનુપ્રેક્ષા અને ધર્મકથા સંબંધી પૃષ્ઠ 'તો તે વખતે તે મંબંધી વાત કહી. વળી કોઈએ પૃષ્ઠ ' કે, ધર્મકથા કેટલા પ્રકારે ? તે કશું (દોષ) કે ચાર પ્રકારે:—અણેપણી, વિણેપણી, નિર્વેગણી, મંવેગણી. આવા આવા પ્રકારની વાત થતી હોય તે તેમની પાસે ને મહુધરો દોષ ને ધ્યાનમાં રાખી લે. અને અનુક્રમે તેનો ખાંધો ખાંધે. જેમ અહીં કોઈ વાત કરવાથી કોઈ ધ્યાનમાં રાખી અનુક્રમે તેનો ખાંધો ખાંધે તેમ. બાકી તીર્થકર જેટલું કહે તેટલું કાંઈ ધ્યાનમાં ન રહે, અભિપ્રાય ધ્યાનમાં રહે. વળી મહુધરો પણ ભુદિમાન હતા એટલે તે (તીર્થકરે કહેલાં) વાચ્યો કાંઈ તેમાં આવ્યાં નથી, એમ પણ નથી.

૧૬૮૯ પ્રશ્ન:—શું સિદ્ધાંતોના બંધારણમાં કાંઈ એવો અવકાશ રહી જવા પામ્યો છે કે, ત્યાંનીએ સિધ્ધિતાવસ વારંવાર થવા છે અને તેથી વારંવાર ક્રિયાક્રિયારો થવા છે ?

ઉત્તર:—સિદ્ધાંતોનો ખાંધો એટલો બધો સખત ■ છતાં બનિ-લોકોને તેથી વિરુદ્ધ આવરણ કરતા દેખીએ છીએ. દાખલા તરીકે, કશું ■ કે, સાધુઓએ કુપેષ નાંખવું નહીં, છતાં તે લોકો નાંખે. છે. આથી કાંઈ યાત્રીની પાછીનો દોષ નથી. પણ જીવની સમજના શક્તિનો દોષ છે. જીવમાં સદ્ભુદિ ન હોય તો પ્રત્યક્ષયોગે પણ તેને અવળું જ પરિણમે છે, અને જીવમાં સદ્ભુદિ હોય તો સવળું બાંધે છે.

૧૬૯૦ પ્રશ્ન:—જાનીની આજ્ઞાએ વર્તતા એવા ભદ્રિક મુમુક્ષુ જીવ ધન્યવર્ધાદિ વિશેષ દૃષ્ટવે સેવી થકે છે કે, જેઓએ માત્ર આધ્યાત્મિક સાધારિક વાંચી મુમુક્ષુતા મર્ધ દોષ તે જીવે સેવી થકે છે ?

ઉત્તર:—હાનીની આગળમે વર્તણ એવા જાતિ કેટલું આવે
 "અમર્યં વચ્ચું એકે સિવાદિના પ્રસંગમાં ન જવું" એવી
 આગુરુએ કરી દેવ તો તે વચનપર ૬૬ વિધાય કરી તે તે
 સ્થાને ન ભય: જ્યારે જેને મુખ આધ્યાત્મિક સાધ્યાર્થિક વંચી
 કેટલું જાણ દેવ, તેને એમ અહંકાર રહ્યા કરે કે, "એમાં તે યુ
 ક્ષતિયું છે?" આથી વેચાણના મરજીથી તે તેણ (સિવાદિના)
 પ્રસંગમાં ભય રહ્યું તે પ્રસંગથી એકપર બેચાર બધે, પણ પછી
 તે પદાર્થપ્રત્યે દિલેલું 'આ તીક છે' એમ કરતાં તેને તેમાં આનંદ
 થાય, અને તેથી સિવા સહે.

૧૧૬૧ પ્રશ્ન:—મયા હાની સિવાજ બીજાથી અમર્યં વચ ન
 થાય એમ આપ કહે છે?

ઉત્તર:—મયા હાની છે તે સિવાજને લે અમર્યં વચ ન થાય
 એમ કહેવામાં છે.

૧૧૬૨ પ્રશ્ન:—મુખહાની કરી રીતે આ દેવમાં સપાડાઈ
 ભય છે?

ઉત્તર:—મુખહાનીએને પ્રથમ લે એમ અભિપ્રાય રહ્યા કરે
 કે, એમાં યું ક્ષતિયું છે? પણ પછી છબે છબે સિવાદિ પદાર્થોમાં
 સપાડાઈ ભય છે: જ્યારે મયા હાનીને તેમ થતું નથી.

૧૧૬૩ પ્રશ્ન:—"એમાં તે યુ ક્ષતિયું છે?" એવી માન્યતાને
 લઈને યું પરિણામ આવે છે?

ઉત્તર:—આથી માન્યતાને લઈને આ ક્ષતિ પછી ભય છે.

૧૧૬૪ પ્રશ્ન:—મદેલું યુ પરિણામ આવે છે?

ઉત્તર:—આમજ થઈ રહે નહીં.

૧૧૬૫ પ્રશ્ન:—નિયતિચયું ફેર માને નિયતિના મરજીપર
 થાય છે?

ઉત્તર:—(કેટલાક એમ કહે છે કે,) આ ફેર છે તે નિયતિ-
 ચયું છે, પણ જેને નિયતિ થઈ દેવ લેને તેમ છે.

૧૧૬૬ પ્રશ્ન:—નિયતિચયું ફેર, જેને નિયતિ થઈ નથી તેને
 કેવું આપારે પરિણમે છે?

ઉત્તર:—જેને નિયતિ થઈ નથી તેને પ્રથમ લે એમ થાય છે
 કે "આ ફેર લઈ છે. અહીં રહેવા જેવું છે," પણ પછી એમ
 એમ કરતાં વિદેશ પ્રેરણ થાયથી ફેરમારવતિ થઈ ભય.

૧૧૬૭ પ્રશ્ન:—હાનીની થતિ ફેરમાર ન થાય? ન થાય લે
 મરજીથી?

કેનર:—માનીની મનિ ત્રવાકાર ન થાય, કારણ કે, ક્ષેત્ર નિર-
નિતિ, અને જેને રાજ નિરનિભાવ પામેલા છે એટલે બને
જીવનમાં કે.

૧૦૦૪ રાજ:—મામ અને આમ પુરુષ એ બેના અર્થમાં ભેદ
નથી ?

કેનર:—મામ=જ્ઞાન પામેલો પુરુષ આમ=વિશ્વાસ કરવાયોગ્ય પુરુષ

૧૦૦૫ રાજ:—મુનુસુ એટલે સમ્યક્દષ્ટિ ?

કેનર:—મુનુસુ એટલે સમ્યક્દષ્ટિ છવ સમજવા તર્કી.

૧૦૦૬ રાજ:—અપે કયું કે કે, છવને બુદ્ધવસ્ત્રીનાં સ્થાન
ને તે રાજા જેવું છે ?

કેનર:—છવને તુલ્યભક્તિ સ્થાનક ધણું છે માટે વિશેષ વિદ્યા
અથવા જ્ઞાન મળી નથી મળતા ન કરતી, પુરુષાર્થધર્મ વડેમન
જોઈને અને આજીવનના રાજ નહોતો દુર્લભ છે.

૧૦૦૭ રાજ:—અપારમાર્થિક મુશ્કેલી પોતાનો શિષ્ય બીજા ધર્મમાં
જોઈને તેના અથવા કોઈ થાય છે તે આપના પ્યાનમાં છે ?

કેનર:—અપારમાર્થિક મુશ્કેલી જો પોતાનો શિષ્ય બીજા ધર્મમાં
જોઈને તેના અથવા કોઈ થાય છે.

૧૦૦૮ રાજ:—પારમાર્થિક મુશ્કેલી માટે કેમ ?

કેનર:—પારમાર્થિક મુશ્કેલીને “ આ મારો શિષ્ય છે ” એવો ભાવ

રાજપ્રશ્ન.

૧૭૦૬ પ્રશ્ન:—આત્મા કોણે અનુભવ્યો કહેવાય ?

ઉત્તર:—તથાવાર મ્હાનમંથી કાઢવાથી જેમ જૂદી માથમ છે, તેમ કોઈથી આત્મા રપટ જૂદો જન્યવે છે તેણે આત્મા અનુભવ્યો કહેવાય.

૧૭૦૭ પ્રશ્ન:—આત્મા અને દેહ કેવી રીતે રહેલાં છે ?

ઉત્તર:—દૂધ ને પાણી બેમાં છે તેવી રીતે આત્મા અને દેહ રહેલાં છે.

૧૭૦૮ પ્રશ્ન:—કેવી રીતે આત્મા અને દેહ જૂદાં કહેવાય ?

ઉત્તર:—દૂધ અને પાણી કિયા કરવાથી જૂદાં પડે ત્યારે જ કહેવાય, તેવી રીતે આત્મા અને દેહ કિયાથી જૂદાં પડે ત્યારે જ જૂદાં કહેવાય.

૧૭૦૯ પ્રશ્ન:—ક્યાં સુધી કિયા કહેવી ?

ઉત્તર:—દૂધ દૂધના અને પાણી પાણીના પરિણામ પામે ત્યાં સુધી કિયા કહેવી.

૧૭૧૦ પ્રશ્ન:—એક પર્વાયથી માંડી અગ્નિ ૨૨૨૫ સુધીની જાત કેમ ન થાય ?

ઉત્તર:—આત્મા ભણ્યો હોય તો પછી એક પર્વાયથી માંડી અગ્નિ ૨૨૨૫ સુધીની જાતિ થાય નહીં.

૧૭૧૧ પ્રશ્ન:—શાસ્ત્રીનાં વચનો સાચાં છે એમ કી રીતે જાણું ?

ઉત્તર:—પોતાનાં ઘેર પડે, આવરણ હોય તો જ જાણું શાસ્ત્રીનાં વચનો સાચાં છે.

૧૭૧૨ પ્રશ્ન:—શાસ્ત્રીમાં ભગ્ન-ભગમ્ન સંબંધી ચિચારો તેને માટે ચર્ચા કરવા યોગ્ય છે ?

ઉત્તર:—આપણે ભગ્ન ભગમ્નની ચિંતા ન રાખતાં, કાશ ઉપકાર થાય તેણે શામનો પર્મઆપાર કરવે.

૧૭૧૩ પ્રશ્ન:—'જ્ઞાન' કોનું નામ ?

ઉત્તર:—જ્ઞાન તેનું નામ કે જે હર્ષ શોક વખતે કાનર ન આવતું હર્ષ શોક થાય નહીં.

૧૭૧૪ પ્રશ્ન:—સમ્યક્ષદિ કેવાં ચિ-હોયી અંતિત હોય ?

ઉત્તર:—સમ્યક્ષદિ હર્ષ શોકાદિ પ્રસંગમાં એકાકાર થાય ન તેમનાં નિર્વિસ પરિણામ થાય નહીં. અજ્ઞાન ઉત્તું થાય કે ન પામાં આવ્યે તત્ત જ ચમી દે, મદ્દ જ જાગૃતિ હોય.

૧૭૧૫ પ્રશ્ન:—પ્રેમવિક ભવ શાનો છે ?

ઉપર—કર્મ દેખી આત્માશિખાં જવનો દેવ થાય ત્યારે તમા-
રૂં થાય છે.

૧૭૨૮ પ્રશ્ન—દરેક કાને દોષ છે ?

ઉપર—(જોને) તમને થાય તેને જ દરેક દોષ થાય છે.

૧૭૨૯ પ્રશ્ન—નિમિત્ત નિમિત્ત દોષ ?

ઉપર—નિમિત્ત છે તે તેનું કાર્ય કર્યાનર રહે નહીં.

૧૭૩૦ પ્રશ્ન—મિથ્યાદિ અને યાત્રીની વચ્ચે બે યુગ ?

ઉપર—મિથ્યાદિને વચ્ચે સાક્ષી નથી. યાત્રીને વચ્ચે સાક્ષી છે.

૧૭૩૧ પ્રશ્ન—જાન નિમિત્તને થાયું થાય છે ?

ઉપર—જાન, જ્યોતિ દોષ તો યાત્રીને વેને કરી, જો જો નિ-
મિત્તો મને તેને થાયું થાય છે.

૧૭૩૨ પ્રશ્ન—દેહ અને આત્માનો બે યાત્રીને કેવું પ્રકારે દોષ ?

ઉપર—દેહને આત્મા જન્મે જૂઠું છે એવું યાત્રીને બે ૧૩મો છે.

૧૭૩૩ પ્રશ્ન—કેવું પરિણામમાં વર્તે છે તે જાણે ?

ઉપર—જો વિભાવ પરિણામમાં વર્તે તે વખતે કંઈ જાણે.

૧૭૩૪ પ્રશ્ન—જો જાણે કંઈ જાણે નહીં ?

ઉપર—સ્વભાવ પરિણામમાં વર્તે તે વખતે કંઈ જાણે નહીં.

૧૭૩૫ પ્રશ્ન—યું જોને મુદ્દાને ક્રેશ થાય ?

ઉપર—સ્વભાવ રહે તો જ ક્રેશ થાય.

૧૭૩૬ પ્રશ્ન—આત્માથી જો યાત્રીની આત્મામાં કેવું પ્રકારે વર્તે ?

ઉપર—સંસ્કારની આત્માવિના આત્માથી જોનાં આત્માથી સિદ્ધ થી જો ન જો એવી જિનની આત્મા છે.

૧૭૩૭ પ્રશ્ન—પંચે દિવસે થી રીતે વસ થાય ?

ઉપર—વસ્તુઓ ઉપર ગુણભાવ ભાવચથી.

૧૭૩૮ પ્રશ્ન—દિવસના વિષયમાં યું કરવાથી સુખતા થતી નથી ?

ઉપર—જો સુખચથી તેથી સુખથી દોષીચર રહી નાય થાય છે, જો કર્મથી જાય છે, અને તેથી કર્મ સંતોષ થતો નથી તેથી જે

ગુણ ભાવ આવચથી દિવસના વિષયમાં સુખતા થતી નથી.

૧૭૩૯ પ્રશ્ન—પંચે દિવસમાં પ્રથમ કર્મ દિવસ વસ કરવાથી

જો દિવસે વસ થાય છે ?

ઉપર—પંચ દિવસમાં જિન્દગી દિવસ વસ કરવાથી યાત્રીની ચાર

દિવસે વસ થાય છે.

૧૭૪૦ પ્રશ્ન—જો કર્મને જો જાણે મદન છે, અને તેથી જા-
ણે સમજ થાય તેમ નથી, જો કર્મનો જો સાર જાણે કે

ઉત્તર—(પૈદ્ધલિક. ભય) ભય અજ્ઞાનનો છે.

૧૭૧૬ પ્રશ્ન—જ્ઞાનીને પૈદ્ધલિક સંયોગનો ભય હોય છે ?

ઉત્તર—જેમ સિંદણને સિંદ ચાસ્યો આવતો હોય અને બધા મારતો નથી; પણ તેને (સિંદણને) જાણે તે કૃત્રો ચાસ્યો આવતો હોય તેમ લાગે છે; તેવી રીતે જ્ઞાની પૈદ્ધલિક સંયોગ સમજે છે. અજ્ઞાની પૈદ્ધલિક સંયોગના દર્પનો પત્ર વાંચે તો તેનું મોઢું ખુલીમાં દેખાય, અને ભયનો કાગળ આવે તો તે ઉદાસ થઈ જાય.

૧૭૧૭ પ્રશ્ન—જ્ઞાનીને રાજ મળ્યે આનંદ થાય તો તે જ્ઞાન હોય ?

ઉત્તર—રાજ મળ્યે આનંદ થાય તો તે અજ્ઞાન.

૧૭૧૮ પ્રશ્ન—યથાતથ્ય કલ્યાણ સમજાયું નથી તેનું શું કારણ ?

ઉત્તર—યથાતથ્ય કલ્યાણ સમજાયું નથી તેનું કારણ વચનને આવરણ કરનાર દુરામેદબાવ-કપાય-રદા છે.

૧૭૧૯ પ્રશ્ન—મિથ્યાત્વ એટલે શું ?

ઉત્તર—કલ્યાણને અકલ્યાણ અને અકલ્યાણને કલ્યાણ સમજે તે મિથ્યાત્વ.

૧૭૨૦ પ્રશ્ન—મિથ્યાત્વ શું છે તે શા કારણે સમજાય નહીં ?

ઉત્તર—દુરામેદબાવને લીધે મિથ્યાત્વ શું છે તે સમજાય નહીં.

૧૭૨૧ પ્રશ્ન—મિથ્યાત્વ દૂર શી રીતે થઈ શકે ?

ઉત્તર—દુરામેદને મૂકે તો મિથ્યાત્વ દૂર ખસવા માંડે.

૧૭૨૨ પ્રશ્ન—જ્ઞાનીએ કલ્યાણનું સ્વરૂપ સમજ્યા છતાં શા કારણે સમજાય નહિ ?

ઉત્તર—દુરામેદ બાવને લીધે (જ્ઞાનીએ) જીવને કલ્યાણનું સ્વરૂપ ખતાવ્યા છતાં સમજાય નહિ.

૧૭૨૩ પ્રશ્ન—કપાય વિશેષ પ્રકારે ક્યારે પીડે છે ?

ઉત્તર—કપાય દુરામેદાદિ મૂકાય નહીં તો પછી તે વિશેષ પ્રકારે પીડે છે.

૧૭૨૪ પ્રશ્ન—કપાય કેવા પ્રકારે રહેલ છે ?

ઉત્તર—કપાય સત્તાપણે છે.

૧૭૨૫ પ્રશ્ન—કપાય ક્યારે ઉભા થાય છે ?

ઉત્તર—નિમિત્ત આવે ત્યારે ઉભા થાય છે. ત્યાંમુધી ઉભા થાય નહીં.

૧૭૨૬ પ્રશ્ન—વિચારવાનને પુદ્ગલ સુખમાં કેસે આવે હોય છે ?

ઉત્તર—વિચારવાનને પુદ્ગલમાં તન્મયપણું-લાઘવપણું-ધનું નથી.

૧૭૨૭ પ્રશ્ન—દેહને વિશે લાઘવપણું કેમ હોય તેનું દર્શન આપશો ?

ઉત્તર—સર્વ દેખી આત્મચરિત્રમાં જાણ્યો હેતુ થાય ત્યારે ત્યાહ-
રમયપણું કહેવાય.

૧૭૨૮ પ્રશ્ન—હરિદોષ કાને દોષ છે ?

ઉત્તર—(જેને) તત્ત્વપણું થાય તેને જ હરિ, દોષ થાય છે.

૧૭૨૯ પ્રશ્ન—નિમિત્ત નિમિત્ત દોષ ?

ઉત્તર—નિમિત્ત છે તે તેનું કાર્ય કર્યાનમર રહે નહીં.

૧૭૩૦ પ્રશ્ન—મિથ્યાદષ્ટિ અને યાત્રીની વચમાં ભેદ શું છે ?

ઉત્તર—મિથ્યાદષ્ટિને વચમાં સાક્ષી નથી. યાત્રીને વચમાં સાક્ષી છે.

૧૭૩૧ પ્રશ્ન—યાત્રા નિમિત્તને શાનું વાગ્ય રહે ?

ઉત્તર—યાત્રા, જાણતી દોષ તો યાત્રાના વેગે કરી, જો જો નિ-
મિત્તો મને તેને શાનું વાગ્ય રહે.

૧૭૩૨ પ્રશ્ન—દેહ અને આત્માનો ભેદ યાત્રીને કેવા પ્રકારે દોષ ?

ઉત્તર—દેહને આત્મા જાણે જુદા છે એવો યાત્રીને ભેદ પડ્યો છે.

૧૭૩૩ પ્રશ્ન—કેવાં પરિણામમાં વર્તે છે જ કર્મ જાણે ?

ઉત્તર—જવ વિભાવ પરિણામમાં વર્તે તે વખતે કર્મ જાણે.

૧૭૩૪ પ્રશ્ન—જવ ક્યારે કર્મ જાણે નહીં ?

ઉત્તર—સ્વભાવ પરિણામમાં વર્તે તે વખતે કર્મ જાણે નહીં.

૧૭૩૫ પ્રશ્ન—શું દબ્બે યુક્તિને મોક્ષ થાય ?

ઉત્તર—સ્વછંદ દબે તો જ મોક્ષ થાય.

૧૭૩૬ પ્રશ્ન—આત્મચરિત્ર જવ યાત્રીની આગમાં કેવા પ્રકારે વર્તે ?

ઉત્તર—સદગુણની આગવિના આત્મચરિત્ર જવનાં આસોન્દીસ
સિદ્ધિ જીતું ન થાયે એવી જિજ્ઞાસુ આગ છે.

૧૭૩૭ પ્રશ્ન—પાંચે દિશો થી રીતે વચ થાય ?

ઉત્તર—વચ્ચેના ઉપર ગુણભાવ લાવવાથી.

૧૭૩૮ પ્રશ્ન—દિશોના વિષયમાં શું કરવાથી સુખતા થતી નથી ?

ઉત્તર—૧૫ સુખાવાથી તેની સુખથી યોગીચાર રહી નાચ પાને
છે, ૧૫ કર્મકાંઈ જાય છે, અને તેથી કાંઈ સંતોષ થતો નથી તેની પેઠે

ગુણ ભાવ અવગણી દિશોના વિષયમાં સુખતા થતી નથી.

૧૭૩૯ પ્રશ્ન—પાંચે દિશોમાં પ્રથમ દર્શ દિશ વચ કરવાથી
બીજી દિશો વચ થાય છે ?

ઉત્તર—પાંચ દિશોમાં જિજ્ઞાસુ વચ કરવાથી ગાંડીની ચાર
દિશો વચ થાય છે.

૧૭૪૦ પ્રશ્ન—જ્યાર ઉપાંચ તો જાફ મદન છે, અને તેથી આ-
ધી સમજ રહાય તેમ નથી, ખરે ઉપાંચનો જો સ્વરૂપ જાણ્યો કે

જે પ્રમાણે વર્તુ તો માફ કહવાણ થાય ?

ઉત્તર:—બાર ઉપાંગનો સાર તમને કહીએ છીએ કે વૃત્તિઓને ક્ષય કરવી.

૧૭૪૧ પ્રશ્ન:—વૃત્તિઓ કેટલા પ્રકારની કહી છે ?

ઉત્તર:—આ વૃત્તિઓ બે પ્રકારની કહી છે.

૧૭૪૨ પ્રશ્ન:—કઈ કઈ ?

ઉત્તર:—એક બાહ્ય અને બીજી આંતર.

૧૭૪૩ પ્રશ્ન:—બાહ્યવૃત્તિ એટલે શું ?

ઉત્તર:—બાહ્યવૃત્તિ એટલે આત્માથી બહાર વર્તતું તે.

૧૭૪૪ પ્રશ્ન:—અંતરૂ વૃત્તિ કેવું નામ ?

ઉત્તર:—આત્માની અંદર પરિણમતું—તેમાં સમાવતું—તે અંતરૂવૃત્તિ.

૧૭૪૫ પ્રશ્ન:—શું થયું હોય તો અંતરૂવૃત્તિ રહે ?

ઉત્તર:—પદાર્થનું તુચ્છપણું ભાસ્યમાન થયું હોય તો અંતરૂવૃત્તિ રહે. જેમ અશ્વ કિંમતનો એવો જે માટીનો ઘડો તે કુટી મયો અને પછી તેનો લાભ કરતાં આત્માની વૃત્તિ ક્ષોભ પામતી નથી, કારણ કે તેમાં તુચ્છપણું સમજાયું છે.

૧૭૪૬ પ્રશ્ન:—શાનીને જગત્ના સર્વ પદાર્થ કેવળ જણાય છે ?

ઉત્તર:—શાનીને જગત્ના સર્વ પદાર્થ તુચ્છભાસ્યમાન છે. શાનીને એક રૂપિયાથી માંડી સુવર્ણ ઇત્યાદિક પદાર્થમાં સાર માટીપણું જ આવે છે.

૧૭૪૭ પ્રશ્ન:—વિચારવાનની સ્વદેહ પ્રત્યે શા કારણે વૃત્તિ ક્ષોભ પામતી નથી

ઉત્તર:—શી એ હાડમાંસનું પૂતળું છે એમ સ્પષ્ટ ભણ્યું છે તેથી વિચારવાનની વૃત્તિ ત્યાં ક્ષોભ પામતી નથી.

૧૭૪૮ પ્રશ્ન:—સાક્ષીને વિષે સાધુને એવી આશા કરેલી સાંભળી છે કે, હજારો દેવાંમનાથી ન ચળી શકે તેવા મુનિએ પણ નાક માન હોદેલી એવી સો વર્ષની રૂઢી બીની સમીપમાં રહેવું નહીં. આમ કહેવાનું કારણ શું ?

ઉત્તર:—સાધુને એવી આશા કરી છે કે, હજારો દેવાંમનાથી ન ચળી શકે તેવા મુનિએ પણ નાક માન હોદેલી એવી જે સો વરસની રૂઢી બી તેની સમીપ પણ રહેવું નહીં; કારણ કે તે વૃત્તિને ક્ષોભ પામે જ એવું શાનીએ ભણ્યું છે. સાધુને તેટલું જ્ઞાન નથી કે તેનાથી ન જ ચળી શકે એમ ધારી તેની સમીપ રહેવાની આશા કરી નથી. એ વચન કપર શાનીએ પોતે વિશેષ બાર મુક્યો છે.

સાજપ્રશ્ન.

૧૭૪૬ પ્રશ્ન:—જો શ્વિઓ જન્મતા પાપોમાં. કોમ જમે તે સું કરું ?

ઉત્તર:—જો શ્વિઓ પાપોમાં કોમ જમે તે તરત બેઝી લઈ તેની બાલશ્વિઓ દાખ કરવી.

૧૭૪૭ પ્રશ્ન:—નિર્મલસાક્ષીમાં જો કોઈ ગુણ સ્થાનોના જતાબા છે તે સું છે ?

ઉત્તર:—કોઈ ગુણસ્થાનક છે તે આત્માના અંશે-અંશે ગુણ જતાબા છે, અને છેવટે તે કેવળ છે તે જણાવ્યું છે. જેમ એક લીંચે છે તેને એક એક કરતાં કોઈ પેદેલ પાડે તે અનુક્રમે વિશેષ વિશેષ શાન્તિ પ્રમટે, અને કોઈ પેદેલ પાડતાં છેવટે લીંચની સંપૂર્ણ સ્પષ્ટ શાન્તિ પ્રમટે. આ જ રીતે સંપૂર્ણ ગુણ પ્રમટવાથી આત્મા સંપૂર્ણ પહે પ્રમટે.

૧૭૪૮ પ્રશ્ન:—શ્વિઓમાં એમ કહેલું સાંભળ્યું છે કે કોઈપૂર્વધારી પશુ પાડે પડે છે તેનું કારણ સું ? કોઈપૂર્વધારી પાડે પડી કયા ગુણસ્થાનક કુધી પાડે આવી જાય છે ?

ઉત્તર:—કોઈપૂર્વધારી પાડે પડે છે તેનું કારણ પ્રમાણ છે. પ્રમાણના કારણથી તે એમ જાણે કે " હવે મને ગુણ પ્રમટવો. " આવા અભિમાનથી પેદેલ ગુણસ્થાનકે જઈ પડે છે, અને અનંત દાગળું પ્રમણ કરતું પડે છે.

૧૭૪૯ પ્રશ્ન:—કોઈપૂર્વધારીની આ પ્રકારની સ્થિતિ ક્યારથી જાણ્યોએ કેમ વર્ણવું થોમ છે ?

ઉત્તર:—જો અવશ્ય જન્મત રહેતું કારણ કે શ્વિઓનું પ્રાગમ્ય એવું છે કે, તે દરેક પ્રકારે છેતરે છે.

૧૭૫૦ પ્રશ્ન:—જો અગ્નીઆરમ્બ ગુણસ્થાનકોથી પડે છે તેનું કારણ સું ?

ઉત્તર:—અગ્નીઆરમ્બ ગુણસ્થાનકોથી જો પડે છે તેનું કારણ એ કે, શ્વિઓ પ્રથમ જાણે છે કે " હમણા આ ગણતનમાં છે એટલે આપણું જગ ચલવાનું નથી; " અને તેથી ગુણ થઈ જાય છે. " કોઈથી છેતરાય નહીં, માનથી પણ છેતરાય નહીં; તેમ આપણું જગ ચાલે તેનું નથી " એમ શ્વિઓ જાણ્યું કે તરત ત્યાં કોમ ઉત્પાદન થાય છે. " આગમાં કેવું ચિદ્રિ, ચિદ્રિ, અને એવર્ન પ્રમટ થયું " એવી શ્વિ ત્યાં અમગ થતાં તેનો કોમ થવાથી ત્યાંથી જો પડે છે, અને પેદેલ ગુણસ્થાનકે આવે છે.

૧૭૫૧ પ્રશ્ન:—જો કારણથી શ્વિઓને માટે સું કરું ?

그러나 이 책은 그 당시의 문예적 경향을 잘 나타내고 있다.

이 책은 1914년

출판된 것으로, 이 책은 1914년 1월 1일

출판된 것으로, 이 책은 1914년 1월 1일

출판된 것으로, 이 책은 1914년 1월 1일

출판된 것으로, 이 책은 1914년 1월 1일

출판된 것으로, 이 책은 1914년 1월 1일

출판된 것으로, 이 책은 1914년 1월 1일

출판된 것으로, 이 책은 1914년 1월 1일

출판된 것으로, 이 책은 1914년 1월 1일

출판된 것으로, 이 책은 1914년 1월 1일

출판된 것으로, 이 책은 1914년 1월 1일

출판된 것으로, 이 책은 1914년 1월 1일

출판된 것으로, 이 책은 1914년 1월 1일

출판된 것으로, 이 책은 1914년 1월 1일

출판된 것으로, 이 책은 1914년 1월 1일

출판된 것으로, 이 책은 1914년 1월 1일

출판된 것으로, 이 책은 1914년 1월 1일

출판된 것으로, 이 책은 1914년 1월 1일

출판된 것으로, 이 책은 1914년 1월 1일

출판된 것으로, 이 책은 1914년 1월 1일

출판된 것으로, 이 책은 1914년 1월 1일

출판된 것으로, 이 책은 1914년 1월 1일

출판된 것으로, 이 책은 1914년 1월 1일

출판된 것으로, 이 책은 1914년 1월 1일

출판된 것으로, 이 책은 1914년 1월 1일

출판된 것으로, 이 책은 1914년 1월 1일

출판된 것으로, 이 책은 1914년 1월 1일

출판된 것으로, 이 책은 1914년 1월 1일

출판된 것으로, 이 책은 1914년 1월 1일

출판된 것으로, 이 책은 1914년 1월 1일

출판된 것으로, 이 책은 1914년 1월 1일

출판된 것으로, 이 책은 1914년 1월 1일

રાજપ્રશ્ન.

૧૭૧૦ પ્રશ્ન—આત્માને કંઈ આવરી નાખેલ નથી કે નથી તે પુરવાર ન કરી શકે ?

ઉત્તર—આત્માને કંઈ કંઈ સાવ આવરી નાખેલો નથી. આત્માના પુરવાર્યપૂર્વકો આત્મ સાવ ખુલ્લો છે.

૧૭૧૧ પ્રશ્ન—કેવળ સંધનોનો ચેતન ન મળે તો આત્મપ્રકાશ પ્રગટ થતો નથી ?

ઉત્તર—જાલજી અથવા પડતો એક ઘણો લાખ વર્ષ સુધી રાખી મૂકેલો દોષ (સડી જાય તે થાત અમરણ જ્ઞાનમાં છે) પણ નો તેને ઘણી, ઘડી આપિનો સંકોચ ન મળે તો, ઉત્તરનો સંભવ નથી, તેમ સંકોચ અને વિચારનો ચેતન ન મળે તો આત્મપ્રકાશ પ્રગટ થતો નથી.

૧૭૧૨ પ્રશ્ન—યું બેલિશરાજ નરકમાં છે ? તેને ત્યાં દુઃખ હશે ? ઉત્તર—બેલિશરાજ નરકમાં છે, પણ સમજારે છે. સમજિતિ છે મારે તેને દુઃખ નથી.

૧૭૧૩ પ્રશ્ન—જાનીપુરાણુ જોગખાણુ થયે કવનું કલ્યાણ થાય ?

ઉત્તર—એક વન છે. તેમાં મહાત્મ્યવાદી પદાર્થો છે. તેનું જ પ્રકાર જોગખાણુ થાય તેટલું મહાત્મ્ય લાગે, અને તે પ્રમાણમાં તે મહે. આ રીતે જાનીપુરાણુ વન છે. તે જાની પુરાણુ અમત્ય અને નર મહાત્મ્ય છે. તેનું જોટલું જોગખાણુ થાય તેટલું મહાત્મ્ય લાગે; અને તે તે પ્રમાણમાં તેનું કલ્યાણ થાય.

૧૭૧૪ પ્રશ્ન—વૈરાગ્ય પ્રતિ જાની કેવી પ્રકારિ છે ?

ઉત્તર—સાંકારિક ખેતનાં કારણો ભેદ, જાને કારણ લાભમાં જ્યાં તે વૈરાગ્ય ઉપર જમ જઈ શકે જાય છે, પણ વૈરાગ્યમાં પ્રકારિ કરતો નથી.

૧૭૧૫ પ્રશ્ન—હોહી જાનીને આ કારણે જીવને નહિ ?

ઉત્તર—હોહી જાનીને હોહીએ રમે તે જીવને નહિ.

૧૭૧૬ પ્રશ્ન—દરિદ્રાના સંજ્ઞામાં જાનીની શી અવસ્થા છે ?

ઉત્તર—૧૬ નિશ્ચય કરશે કે, દરિદ્રાને મદાર જાની કવ કરશે; એ જ જાનીની અવસ્થા છે.

૧૭૧૭ પ્રશ્ન—જાને જાની પુરાણુ રજિવ થય જાય સંસ્કાર કરવાની કલ્પ દેવ ? તેથી કલ્પ થતી દેવ તે યું સમજવું ?

ઉત્તર—૧૪૮ પ્રશ્નોની સંસ્કાર કરવાની કલ્પ થતી દેવ તે સમજવું કે, જાનીપુરાણુ ભેદ નથી.

ઉત્તર:—આખા ઘરોનું જગ-કપર નીચેનું જાને-કપર ઉપર છે. જેની કપર બાંધી મ્હ છે તેનું જાનું જગ મળું. વિચવાદિ છત્રની તુપ્પા છે. સંસારરૂપી ઘરોનું જગ આ વિચવાદિષ કડ-કપર-કપર છે. ઘાનીપુરોનો બોધ લામચથી વિચવાદિષ કડનો ભંમ થાય છે.

૧૭૭૮ પ્રશ્ન:—ઘાનીપુરના બોધમાં કેવા પ્રકારનું સમર્થ છે ?

ઉત્તર:—વિચવાદિનું દુઃષ્ટત્વ લાગે છે, અને તે પ્રકારે સંસારનું જગ ધરે છે; ઘાનીપુરના બોધમાં આનું સમર્થ છે.

૧૭૭૯ પ્રશ્ન:—શ્રી મહાવીર સ્વામીને સંમમ નામે દેવતાએ પરિચય દીધા ત્યારે મહાવીર સ્વામીએ શું કહ્યું હતું ?

ઉત્તર:—શ્રી મહાવીર સ્વામીને સંમમ નામે દેવતાએ બહુ જ (પ્રાણત્યાગ થતાં પાર ન લાગે તેવા) પરિપક્વ દીધા ત્યારે તેઓએ વિચાર્યું કે જેનાં ફોન કરવાથી કમ્પાણ થાય, નામ સ્મરવાથી કમ્પાણ થાય તેના સંમમમાં આવીને અનંત સંસાર વધવાનું શ્વ છત્રને કારણ થાય છે. આથી અનુશાસ આચારથી અંબમાં આંત્ર આવી મળે. કેવી આશુત સમયા ? પાછી રવા કેવી રીતે ઉઘી નીકળી હતી ?

૧૭૮૦ પ્રશ્ન:—આ વખતે તેઓને ઘરોનો મોઢ શરો હોત તે શું પરિણામ આવત ?

ઉત્તર:—તે વખતે જો મોઢરાજાએ જય શ્રો ખરો દોત તે તરત જ તીર્થારણ્ય સંભરત નહિ; જો કે તે દેવતા તે બાંધી જાય.

૧૭૮૧ પ્રશ્ન:—તેઓએ ઘરોપર કેમ મોઢ ન કર્યો ?

ઉત્તર:—મોઢનોવના મળને જગથી નાશ કર્યો છે—અર્થાત્ મોઢને છોડે છે તે મોઢ કેમ કરે ?

૧૭૮૨ પ્રશ્ન:—જેલારાજાએ શ્રી મહાવીરસ્વામીની સમીપે આવીને સપ્તને જાગી નાંખ્યા ત્યારે (તેઓએ) જો બેઠેલેનું કહ્યું હોત તે તેઓ રેતાને આંમત રાગ શું મળત ?

ઉત્તર:—શ્રી મહાવીરસ્વામી સમીપે આવીને મોઢરાજાએ સપ્તને જાગી નાંખ્યા ત્યારે (તેઓએ) જો જય બેઠેલેનું કહીને સપ્તનો રણ કરી દોત તે તીર્થારણ્ય રી કર્યું પાત.

૧૭૮૩ પ્રશ્ન:—શ્રી મહાવીર સ્વામીએ બેઠેલેનું કેમ ન કર્યું ?

ઉત્તર:—જેને "ક" યર પૂ. અથ તિષ્ઠ છે " જેવી અવસ્થા નથી તેને તેણે કેમ પ્રકાર કરે પાલો નથી. તીર્થાર એમ (અર્થ-પડ્યું) કરે જ નહિ.

૧૭૮૪ પ્રશ્ન:—તેઓએ આ રેતીએ શું વિચાર્યું ?

સાચા પ્રશ્ન

૧૭૬૨ પ્રશ્ન—આ કાગળમાં આરાધકપણના કે વિરાધકપણના કારણો છે ?

ઉત્તર—આ કાગળમાં આરાધકપણનાં કારણો ઘટતાં જાય છે, અને વિરાધકપણનાં લક્ષણો વર્તમાનના ધર્મતાં જાય છે.

૧૭૬૩ પ્રશ્ન—કેમ સ્વપ્ન જેવું પ્રથમ આચાર્યપણે અજ્ઞાન અવસ્થાએ ઉપરેલ ક્યોં દોષ અને પછી તેને જ્ઞાનોપરણના સમાગમ થતાં જો તે જ્ઞાનોપરણ આજ કરે કે, જે રસે આચાર્યપણે ઉપરેલ ક્યોં દોષ ત્યાં જઈ એક પુણ્ય ઉપાડે તેથી જાણ લોકોને એમ કહે કે, 'મેં અજ્ઞાનપણે ઉપરેલ આપ્યો છે માટે તમે જુઝ ખાશો નહિ' તો તેણે તે પ્રમાણે કયું જ જોઈએ ?

ઉત્તર—તે પ્રમાણે સ્વપ્નને ક્યાં વિના છૂટકો નહિ.

૧૭૬૪ પ્રશ્ન—જો તે સ્વપ્ન એમ કહે કે, 'આચાર્ય એમ નહિ થાય. એને ખરે આપ કહો તો ૧૬૮૩ ઉપરથી ૧૬૮૪ થી અથવા બીજું એ તે કહો તે ખરું, ૧૬૮૫ આચાર્ય ત્યાં નહિ જાય' તો તેને જ્ઞાની કું કહે ?

ઉત્તર—જ્ઞાની કહે કે "કપાલિ તું જામ વાર પરંતપી પડે તો ૧૬૮૫ કામનું નથી. તેમ કરશે તો જ મોક્ષ મળશે. તેમ ક્યાં વિના મોક્ષ નથી, (આટલા) મટે જઈને કામપણા માને તો જ કલ્પજી થાય."

૧૭૬૫ પ્રશ્ન—મૈત્રમસ્થમાં કેટલા જ્ઞાનના પર્ણ દયા ?

ઉત્તર—મૈત્રમસ્થમાં ચાર જ્ઞાનના પર્ણ દયા.

૧૭૬૬ પ્રશ્ન—મૈત્રમ ચાર જ્ઞાનના પર્ણ દયા, છતાં તેઓ આવક એવા આનંદ પડે નથા દયા ?

ઉત્તર—આવક એવા આનંદ પડે નથા દયા.

૧૭૬૭ પ્રશ્ન—મૈત્રમસ્થમાં એ જ્યારે એથી કોઈક વધારા સંભળે કે આનંદ આવકને કેરુનજન ઉપજ્યું છે ત્યારે તેઓ આનંદ આવક પડે નથાની દાલિમાં બીજા આવે છે. આ વેગે એ આનંદ ચારે એને કું કયું ?

ઉત્તર—આનંદ આવક કયું કે "મને જ્ઞાન ઉપજ્યું છે."

૧૭૬૮ પ્રશ્ન—જ્યારે આનંદ આવક કયું કે, મને જ્ઞાન ઉપજ્યું ત્યારે મૈત્રમસ્થમાં કું કયું ?

ઉત્તર—મૈત્રમસ્થમાં કયું કયું "ના, એટલું જુઝ દોષ નહિ, તમે કામપણા રોડ."

૧ મહિ ૩૩, જ્યારે જ્ઞાન ઉપજ્યું—સંસારિક.

ઉત્તર:—કેવીરવામી પામનાવરવામીના સિખ દલા.

૧૮૦૭ પ્રશ્ન:—પામનાવરવામીના સમજમાં ચાર મહાનવ અંગી-
કાર કરવાની પ્રજ્ઞાવિદ્યા હતી તે પ્રજ્ઞાવિદ્યા, જ્યારે તેઓ મહાવીર
સ્વામીના લીધેમાં દાખલ થયા તે વેળાએ, જાણી ચારને સ્થલે પાંચ
મહાનવો જીવત પાસે પુનઃ દિશ્વ લઈ અંગીકાર કર્યા હતાં ?

ઉત્તર:—પાંચ મહાનવ (જીવત પાસે પુનઃ દિશ્વ લઈ) અંગી-
કાર કર્યા હતાં.

૧૮૦૮ પ્રશ્ન:—કેવીરવામી જીવત કરતાં મોટા હતા, વળી તેઓ
પામનાવર સ્વામીના સિખ હતા. છતાં તેણે જીવત સ્વામી પાસે પુનઃ
ચરિત લીધું ત્યારે તેઓએ જીવતને એમ ન કહ્યું કે, દિશ્વએ હું
મોટો છું ખરે તમે ખરી પાસે ચરિત લ્યો ?

ઉત્તર:—પિતારવાન અને સરગ છવ એને તરત કમ્પાણુચી
થઈ જતું છે તેને આવી વાતનો આશ્ચર્ય દોષ નહોતો.

૧૮૦૯ પ્રશ્ન:—એમ સાંભળ્યું છે કે, દુગધર્મમાં રહિયાએ આમલ
કામલ આમલ દોષ છે તેથી તે-દુગધર્મ-જગદાસ થયો સંભરીત
નથી હોતો. દુગધર્મ કાઈ પ્રયોગે શુદ્ધતા ન પામી શકે ?

ઉત્તર:—સમુદ છે તે ખારો છે. એકામલે તેની ખાસત નીકલે
નહોતો. તેને ખરે આ પ્રકારે ઉપાસ છે કે, તે સમુદમાંથી અંકે વહેતો
હેતો, તે વહેવામાં જોઈ તે પાણીની ખાસત મટે, અને મીઠાસ થાય
એવો ખાર નાખતો; તે પાણી સોતવાન બે પ્રકાર છે એક લે સૂર્યનો
તાપ, અને બીજા જમીન. ખરે પ્રથમ જમીન તેપાર કરી, પછી નીક-
દાસએ પાણી લઈ જતું; પછી તે ખાર નાખતો તેથી ખાસત મડી જતો.
આ જ રીતે મિથ્યાત્વથી સમુદ છે, તેમાં કામલદાસિયા ખાસત છે;
દુગધર્મથી વહેવાને ચોખવાત જમીનમાં લઈ સૂર્યનોત્તરથી ખાર
નાખતો એકલે સમુદથી તાપથી ખાસત મડી જતો.

૧૮૧૦ પ્રશ્ન:—છવને કાંઈ મોટો રોમ કયો ?

ઉત્તર:—કાંઈ મોટો રોમ મિથ્યાત્વ.

૧૮૧૧ પ્રશ્ન:—તપશ્વર્ગ કરી તે કેવું ભવથી ન કરી ?

ઉત્તર:—જે જે વખતે તપશ્વર્ગ કરી, તે તે વખતે સ્વર્ગથી
ન કરી; અદાકારથી ન કરી; હોમને લીધે ન કરી; છરે જે કાંઈ
સું તે સ્વર્ગ ન કર્યું.

૧૮૧૨ પ્રશ્ન:—છવના કમ્પાણુ આરે મુખમાં મુખ પિચ મુકું છે ?

ઉત્તર:—મુખમાં મુખ પિચ સ્વર્ગ છે.

